Un călător
Gib Mihăescu

La Grandiflora

În „grădină”, adică în petecul de fîneață tunsă, cu trei pruni, din dosul cîrciumei în chip de pavilion, prietinii sărbătoresc întoarcerea lui Manaru de la țară.

„Țara” asta nu-i departe; nici măcar cinci kilometri nu-s pînă acolo, socotind din mijlocul orășelului. Totuși pentru că drumul urcă și coboară Dealul Oltului, se ridică iar pe Dealul Marcului și se lasă ca să se suie din nou pînă la jumătate coasta pe Dealul Verdii, distanța ce se pierde astfel în văi și în podgorii pare vrednică de respect, mai ales pentru orășenii care n-au vie. Iar viile din Dealul Verdii sunt întrevăzute de toți printr-un înveliș de mister. Acolo, departe, ele toate trebuiesc să fie mari și să dea un rod fără pereche.

Manaru a sosit pe seară și fără nevastă. Și-a schimbat hainele, apoi a aruncat o privire neliniștită în cuprinsul odăilor, de unde vagi luciri de obiecte îi rînjeau sarcastic prin întuneric, și a plecat să ia masa în oraș — „Soția mea a rămas la vie; știți, acuma strugurii dau în copt și nu poți avea încredere în nimeni... iar vierii sunt niște hoți!”

În grădina domnului Alexandru Cocoșel, la „Grandiflora”, e deci sărbătoare mare. Paharele se ciocnesc des și cuțitele pătrund tăioase în mușchiulețele cu sînge, fumegînd pe talere de lemn.

— Alexandre, o momiță!

— Un ardei verde, băiete!

Masa lor, așezată subt prunul cel mai noduros și mai falnic, e luminată de trei becuri, atîrnate printre ramuri, ca trei renclode neobișnuit de mari și neobișnuit de coapte. E o „idee specială” a patronului, onoare rezervată „mesei banchetelor”. Mai puțin favorizate, mesele celelalte se mulțumesc cu lumina ce se irosește spre colțuri, pînă la searbăd, din globul comun, înfipt într-un stîlp, la mijloc.

În restul grădinii, puținii consumatori, care au mai întîrziat, sunt grăbiți, cer plata nerăbdători, cu bătăi repezi de cuțit în pahare sau de inel în faianța sonoră a farfuriilor. Ei își caută și-și prind unul altuia privirile, reped scurt bărbia spre prunul cu

renclode electrice, surîd cu înțeles sau clipesc din ochiul stîng, apoi pornesc spre ieșire cu zor mare și cu scobitoarea între dinți, ca dinaintea unei furtuni. Căci bateriile au început să se succeadă cu repeziciune crescîndă în jurul lui Manaru și agapele acestea nocturne și subite au radiațiuni telepatomagnetice în orășelul vestit în vii.

Totuși Manaru nu izbutea încă să se înveselească; bănuiala pătrunsese în el ca un cuțit lung, la fel cu cele de care se servesc cîrnățarii cînd taie șunca în felii. De ce tocmai un astfel de cuțit și nu un altul i se împlîntase în suflet, nici el n-ar fi putut lămuri precis; dar altă formă nu mai găsea uneltei care-l sfredelea nemilos. Poate pentru că atunci cînd îi venise în minte „ideea”, tîrguia mezeluri de la cîrnățăreasa cea nouă, rotundă și rumenă, ca și marfa ei. O mîngîiase puțin pe mîna albă punctată de pistrui mici și cafenii; ea-i încuraja îndrăzneala, rîzînd cu mare poftă și amenințîndu-l cu accentu-i unguresc:

— Bate borbat...

— Eeh, borbat! făcuse Manaru cu buze pline de dispreț, ca și cînd cuvîntul acesta „borbat” ar fi însemnat un lucru foarte netrebnic.

Și gîndul că și Ramură ar putea spune la fel, într-o împrejurare identică, doamnei Manaru, îl făcuse să pălească. O nepotolită curiozitate îi prelungise totuși îndrăzneala pînă pe subt bluza de stambă cu dungi verzi și galbene și degetele-i se înfipseră în sînii mari și moi.

Iar femeia, cu care atunci vorbea a doua oară în viață, nu găsi altă împotrivire, decît să-l apuce puțin mai tare de brațul iscoditor și să rîdă și mai zgomotos speriindu-l cu același accent stricat: „Vin mușterei!” Lu Manaru îi venise pofta s-o plesnească însă, iată, ea deveni deodată lividă și ochii-i părură că se închid ca de-o durere. Manaru înțelesese atunr că și într-o cîrnățăreasă mai există o rămășiță de pudoare. Dacă l-ar fi pălmuit, i-ar fi sărutat mîna pistruiată și lucioasă! Dar unguroaica a gemut un „ah” atît de lung și un „nu se poate” atît de zugrumat și de făgăduitei că el și-a smuls mîna cu cruzime din cărnuri și-a pornii furios, trîntind ușa cu clopoțel.

— Asta e! S-a terminat!... Ticălosul a îndrăznit!..

Și grăbea spre casă, cu pachetul în mîna întindă mult înainte, cu buza de jos lăsată, dînd buzna peste trecători, răspunzînd

monosilabic la saluturi și urări.
,,Înconjurat de prietinii cei mai buni, luminat pe din afară de lumina blondă a celor trei renclode și pe dinăuntru de lumina tot așa de vie și tot așa de blondă a repețitelor pahare, Manaru își amintește cu fiori și durere drumul acela orb și buzna aceea de sălbatec, în salonul în care Ramură, invitat la masă, își trăsese scaunul atît de aproape de doamna Manaru, că genunchii lor aproape se atingeau.

Cine ar fi putut spune că nu se atinseseră cu un minut sau cu o clipă înainte; că nu se atingeau tot astfel de doi ani, de cînd Ramură era invitat în orice zi de sărbătoare și chiar în multe zile de lucru la masă, sau în alte zile de orice fel, cînd nu era invitat deloc, dar cînd Manaru trebuia să plece neapărat la vie, sau la București, sau la Craiova, sau la Rîmnic? Ea refuza mai totdeauna să-l însoțească în aceste călătorii, spre necazul lui de soț năpăstuit, cînd „una în deal", spre bucuria-i mare, cînd lua drumul departe. La întoarcere, raportul ce i-l da ea trebuia neapărat să se termine cu vechea poveste: „A fost și Ramură pe aci în sfîrșit: l-am determinat! Acuma ia pe Preoțeasca."

La început a fost Preoțeasca, mai pe urmă Georgeasca și mai pe urmă Rafaileasca... Acum, că s-a măritat și Rafaileasca, oare cine ar mai putea fi pretextul lungilor convorbiri între patru ochi, pe jilțurile moi, de pluș, ale salonului?

— La ce tot gîndești, Manarule? Ia mai slăbește-ne cu mutra asta acră.

— Măi, dar pe Ramură nu-l văd. Se poate să nu fi auzit el de venirea ta?

Manaru schimbă vorba domol și, totuși, ceilalți parcă zîmbesc. Pe nesimțite el duce conversația spre alte limanuri, dar ceilalți zîmbesc necontenit, zîmbesc și paharele blonde ce parcă-s pline cu lumină electrică, zîmbesc și renclodele, care parcă-s pline cu vin... Totul scînleiază de zîmbet înțepător ca vinul și ca electricitatea, o bătaie de joc generală, mută și totuși zgomotoasă, in jurul unei babe oarbe din jocul copilăresc, ce se învîrtește caraghioasă în beznă. Însuși Manaru a început să zîmbească, parcă să arăte că și el își bate joc de toți și de toate. Asta, desigur, îl face și mai caraghios în ochii celor care poate știu ceva, după cum se face caraghios în ochii săi proprii; cine-i poate spune, însă, că n-ar fi încă și mai caraghios, dacă n-ar zîmbi deloc... Nu știe și trebuie să rîdă prostește ca baba-oarba

cu mîni dibuitoare.

Mesenii țin dîrji, pe loc, vorba despre Ramură, desigur pentru că nu se poate să-i facă decît plăcere lui Manaru, pomenindu-i de un prietin bun. Băiat fără pereche! Și un crai! Aici i-a scăpat cuiva un „ssst” foarte ușor, parcă s-ar fi auzit vinul mustind. Și Manaru, galben ea vinul și ca electricitatea ce se reflectează pretutindene, nu știe dacă trebuie sau nu să sară, să ia de piept pe cel ce-a sîsîit. Nu știe... și surîde prostește...

Discuția s-a schimbat de tot cu venirea ultimelor surprize ale lui Alexandru; niște măruntaie renumite și nestimate, specialitatea „Grandiflorei”. Ele sunt primite cu îndelung murmur de admirație, iar în sufletul lui Manaru produc o jale de nespus el nu le va mai simți gustul ca odinioară!... se vor îmbiba și ele de amărăciunea-i nesfîrșită.

— Să mai „apreciem” puțin, nene Manarule! Dar ce ai, frate, de stai așa ursuz?

Paharele se ciocnesc rîzînd cu scînteierea lor orbitoare, care mîngîia odinioară atît de dulce ochii conului Manaru. Unde gîndește? Doar la via aceea îndepărtată, unde a lăsat în surghiun pe Frosica, vînătă de indignare.

— I-auzi, ce josnicie... să mă bănuiască., și cu cine?... cu Ramură, cu cel mai bun, cel mai drăguț amic...

Drăguț!?... Ah, asta e!... Ticălosul a ajuns departe!...

Și, totuși, toată diplomația lui, toate rugăciunile, toate iertările anticipate, toate izbucnirile lui n-au folosit la nimic: un strop de mărturisire n-a răsărit dintre buzele strigător de roșii.

Dar vinul se îndură în sfîrșit de vechiul lui prietin. Îi insuflă îngăduitor mîntuitoarea întrebare: dacă o fi așa cum spune... dacă e o nedemnă bănuială? N-ai văzut cum plînge, cum se zbuciumă, cum se indignează?...

Aș, vinul a greșit-o mai rău! Oare unguroaica, luată de coade, n-ar fi răspuns la fel bărbatului ei? De ce tocmai atîta zbucium, de ce atîta nobilă indignare?... Cînd un simplu:,,ia mai lasă-mă, frate, în pace”!

Însoțit de un rîs cu multă poftă și cîteva glume...

Lui Manaru îi vine să muște paharul, ca să-și înăbușe strigătul. Pe limbă chiar simte praful zgrunțuros al sticlei pisate.

— Ei, Manarule, dar ești chiar enervant de plictisitor...

— Păi c-așa e, zău! Parcă ai fi un cotoi afumat... — Ia lasă-ne, nene, d-aia venirăm noi colea...

Înainte Manaru era vestit pentru replicile sale, de aceea petrecerea fără dînsul nu avea nici un suflet. Acuma zîmbi iarăși prostește celor supărați de mutenia lui, înspăimîntîndu-se în adînc de această slăbiciune și tăvălind prin toate cutele creierului cele două cuvinte, „cotoi afumat”, pentru a le găsi vreun tîlc ironic sau indecent.

Îi era cu neputință să spună vreo vorbă. Și privea cu ochi tulburi, fără înțălegere, peste mesele celelalte ale grădinii părăsite de consumatori; în fund de tot, chelnerii începuseră să așeae peste ele scaunele, cu picioarele în sus. Pădurea de scaune creștea, venea spre el; iar de sus, din lampionul central, părea să curgă un fel de apă gălbuie și murdară care inunda totul în lumina ei puhavă. Manaru se înfioră, căci oricît se silea, nu mai putu descoperi nici un chelner printre scaunele întoarse. I se păru că de la sine se înmulțesc, dînd proporții uriașe periei năprasnice de țepi. Globul din mijloc se stinse.

Atunci, deodată, în decorul acesta sinistru, învăluit de semiîntuneric, apăru Ramură.

Stătu o clipă la îndoială în desișul de țepligi. Il stînjenea parcă o presimțire. Însă Bazil îl zări: — În sfîrșit, uite-l! Îl primi un ropot violent de aplauze. Ramură înaintă stîngaci; se prefăcea că se ferește de lumina renclodelor. Manaru părea că-l înghite în ochii fixați asupră-i. Înțelegea acum bine această codeală, care-l nedumerise și înainte, fără să-i dea totuși prea multă seamă. Dar ce se întîmplă mai la urmă puse capăt la toate: prea tîrziu se hotărî să descopere pe Manaru, printre cei prezenți. Și atunci avu o izbucnire de bucurie prea puternică. Și cu toate astea era ceva măsurat și cîntărit în această prea mare bucurie. Cu cîteva clipe, un moment poate mai din vreme, dacă ar fi știut să-și joace surpriza, și așa întîrziată, totul încă ar fi rămas îndoielnic. Însă Manaru a băgat bine de seamă: nemernicul l-a observat mai înainte de-a exulta de fericire; l-a observat și ochii i-au alunecat îndată într-o parte... apoi deodată i-a rostogolit cu sila înapoi și cu ei speriați, bulbucați, a început să-l aclame, cum niciodată nu l-a mai aclamat, nici chiar cînd a venit de la Paris, după șase luni de călătorie.

Atunci în mintea lui Manaru, care vîntura aceste considerații în sferturi de clipită, fulgeră o mare inspirație: întîrzie și el cîteva momente să întindă mîna spre mîna ce i se întinsese. Și, Doamne! — oricît de înșelător să fi fost reflexul renclodelor — pe

obrazul lui Ramură se petrecu cu totul o altă mișcare decît un simplu joc de lumină. Iar ochii îi crescură deodată mari și fricoși.

Parcă înveselit de aceste neașteptate descoperiri, Manaru s-a ridicat brusc, mecanic, și peste masă a îmbrățișat cu prea multă, grozav de multă efuziune, pe vechiu-i amic; iar acesta, uluit acum peste fire, dar păstrîndu-și încă destul de bine cumpătul, s-a silit din toate puterile să fie la înălțimea cordialității cu care a fost întîmpinat.

În tot acest timp mesenii zîmbeau același surîs egal, corect, măsurat. Uneori zîmbetul lua culori de îndoială, alteori de spaimă, ca aceea vagă penumbră plumburie a soarelui ascuns de-un nor prea străveziu. Dar toate aceste schimbări se petreceau cu iuțeli imperceptibil de repezi și zîmbetul comun rămînea la fel, egal, corect, măsurat, înfigîndu-și tăiușul în gîndul lui Manaru, cu aceeași stăruință înceată și sigură care-l făcea să geamă de usturime.

Iar Ramură se opintea în van să găsească în mintea pustie vorba ascuțită, care să taie în două coarda întinsă prea din cale afară. El încremenise cu gura într-un rînjet prostesc, atît de poltron și atît de caraghios, că-l vedea reflectat în privirile compătimitoare ale celor de față. Se silea să-l schimbe, izbutea poate pentru un moment, dar de la sine gura lua conturul aceleiași strâmbături de paralitic, care lămurea, mai bine decît orice, adevărul temut.

Rămăseseră acum numai ei doi, despărțiți de masa cu pahare goale, cu sticle răsturnate, cu resturi de friptură, cu învelitoarea pătată, udă, umflată. Ramură s-ar fi scuzat ca și ceilalți, care scoseseră rînd pe rînd ceasurile, se îngroziseră de ceea ce descopereau subt capacele de aur și porniseră unul după altul, mînați parcă de-o grijă fără margini. Alte dăți Manaru i-ar fi oprit cu protestări îndîrjite ce nu admit replică; dar acum le dăduse mîna la cea dintîi vorbă de scuză, împărțindu-le cu dărnicie largă nopți bune, ca și cînd, în graba lor subită, el și-ar fi găsit mîntuirea sufletului pe care-l muncea din nou crîncen o curiozitate și mai arzătoare ca la început; găsise cheia adevărului, stratagema descoperirii!

În schimb, la mișcarea cea mai mică a lui Ramură, se frămînta nervos, curbîndu-și spinarea ca un pisoc atent la agitațiile prăzii; din ochi i se vărsau efluvii de scînteitoare, îngrozind pe celălalt, îmboldindu-l să plănuiască o ieșire bruscă

și dibace — și totuși risipindu-i, la cea dintâi înjghebare, orice brumă de plan mai potrivit.

Iar prietinii cei buni, chiar și cei mai anevoie la înțeles, pricepuseră și ei greutatea împrejurării; rînd pe rînd se ridicau serioși și pășeau grav spre ieșirea împodobită cu marea firmă a „Grandiflorei”, pentru ca de-acolo, nevăzuți de nimeni, să se arunce ca la un consemn, printr-o spărtură de gard, în oceanul de bălării al locului viran de alături și înotînd prin verdeața de doi metri să ajungă, feriți de uluci, lîngă masa de-abia părăsită. Se întîlniră cu toții acolo, potolindu-și surprizele cu șoapte și rîsete înăbușite, în vreme ce peste gard, subt cele trei renclode, Manaru și cu Ramură se cercetau încă tăcuți, pipăindu-se ca două uriașe insecte, cu antenele privirilor.

Deodată Manaru dădu drumul unui potop de sudălmi groaznice, împroșcînd cu ele un chelnăr somnoros, ce se mistui îngrozit în pădurea de scaune, din care ieșise. Și rămaseră iarăși singuri, față în față, unul cu fața cătrănită de necaz, de sprîncenele prea lungi și de mustățile negre, tăiate scurt și aspru; celălalt cu ele galbene-roșioare pe figura fără pic de sînge și zburlite într-o parte și într-alta ca două pitulici muiate în vin.

— De la început, să-ți spun, Ramură, că nu mai e nevoie de nici o fereală. Știu tot…

— Știi tot?

— Da…

— Dar ce însemnează acest „tot”? Ce anume știi, măi Manarule? (Îi zicea și el la fel cu Frosica, pe numele de familie: „Manarule!” Și cînd te gîndești că înainte de a se înzdrăveni prietenia asta în trei, îl striga — singurul în oraș — pe numele de botez: „Sava, Săvuțele dragă, Săvișor” și cine știe mai cum, numai „Manarule” nu!).

— Nu e nevoie să te mai ascunzi în dosul aerelor ăstora de nepricepere și inocență rău simulate. Ea mi-a mărturisit!

Cuvintele lui Manaru ieșeau șuierate, sfîrșite, se trăgeau ca dintr-un plămîn de ofticos. Ochii lui priveau fără lucire și se uitau pe deasupra capului neîncrezător din față, ca și cînd nu mina lui Ramură l-ar fi interesat, nemaiavînd de scos din ea nici un adevăr; adevărul era știut demult și întru tot; altceva părea să caute el a descifra în împletirea aceea de raze electrice și întuneric de deasupra părului roșcovan și încîrlionțat.

Dar ochiul cestuilalt încă aștepta fricos în colivia grijei, temător de viclenia celui ce deschisese larg ușulița.

Manaru însă vorbea înainte cu acel altcineva invizibil, imaterial, de deasupra lui Ramură, ca și cînd ar fi tăinuit cu propriul său spirit, proiectat acolo, de reflexul dantelat și ciuruit al prunelor luminoase, printre ramurile și frunzele mișcătoare.

— Totul e sfîrșit... ți-o las!... Eu... trebuie să renunț la ea.

Ramură asculta cu ochii măriți și tăcea, necontenit îngrozit.

— E cel mai bun... și singurul lucru de făcut... cum m-am sfătuit și cu dînsa... rămîneți...

Atunci capul lui Ramură se lăsă în jos, iar cele două pitulici de subt nas își plecară cozile... El încruntă sprîncenele și păru că privește adînc în farfuria pe care drojdia de cafea, scursă din ceașca întoarsă pentru ghicit, desemna ceva cu chip de pasăre, pe patru picioare. O clipă numai, coada ochiului drept i se mai ridică în sus, spre Manaru, dar cînd îl văzu pierdut în aceeași contemplare aeriană, absentă, se zgîi din nou în farfuria înnegrită.

El n-avea de unde să audă inima celuilalt, care bătea să se spargă de nerăbdare, deși simțea dinainte că totul e pierdut; tăcerea asta. Întîrzierea asta încurcată de-a protesta, mutenia asta înfiorătoare! Rîsul acela așa de puternic, răzbind dintre dinții aceia așa de puternici ai lui Ramură, de ce nu izbucnește el acum să spargă strînsoarea care înăbușe pe Manaru!

„Ei, dar m-ai făcut să rîd, măi Manarule!...” „Cum ai ticluit-o tu!... „șmecher ești, măi... șmecher, dar prost...” Sau altcum, la fel!...

Nimic însă... Tăcere, tăcere și tăcere. În sfîrșit, primul și singurul cuvînt uscat, vînăt, zugrumat. (Manaru avu lămurit această impresie, vînăt și zugrumat, căci el văzu vorba pronunțată — de trei sunete numai — și i se păru lungă și cu limba scoasă, ca un spînzurat!)

— Fie...

Atît: fie!... și numai cu atît, cu această vocabulă atît de obișnuită, poarta groaznicului mister se deschise cu vuiet de feronerie grea și ruginită. Numai cu trei sunete, cu trei semne, să afli o tragedie așa de îngrozitoare! Asta îl scoase de tot din sărite. Țîșni în sus de pe scaun și masa, pe care o izbi în mișcare, se clătină și se propti cu farfurii, sticle, pahare, și lichid încă nezvîntat, în pieptul lui Ramură.

— Va să zică e adevărat!...

Urletul acesta trebui să se fi auzit în tot orășelul, atît de mare era tăccrea împrejmuitoare. Iar renclodele clipeau vesele. Însă în dosul lui Manaru, în dosul gardului, se auzi o pîrîitură bruscă și scurtă, care semăna mai degrabă cu plesnetul unei capse de cartuș, continuîndu-se cu o alta lungă, ocolită, ca a copacului ce se frînge să cadă, sfîrșindu-se cu un bufnet scurt și înfundat.

Manaru, care întoarse capul repede, de la primul zgomot, avu timp să vadă gardul, pe o întindere de cîțiva coți, lăsîndu-se repede la pămînt, prefăcîndu-se în scînduri și stacheți; apoi rîsete bizare, pe urmă mîini fantastice ieșiră de sub dărîmăturile de lemn, se agitară în sensuri felurite și curioase, ca și cînd brațe încarnate de stafii ar fi făcut semne magice; căci numaidecît ulucile căzute începură să joace ca pornite pe dedesubt de-o apă și capete și trupuri se încherbară de subt ele, țîșnind brusc în sus și zbughind-o, ferind de lumină, cu chipul întors spre bezna de cucute din care ieșiseră ca să intre iarăși. Manaru păru nespus de contrariat de neprevăzuta întîmplare și poate ar fi scuipat chiar din vîrful limbii un: „Piei, drace!” dacă încurcatul cel mai rău printre țăndări, ca să iasă și să-și ascundă fața mai cu zăbavă, n-ar fi adus prea mult la figură cu Marinciu, convivul de pînă acum jumătate de ceas.

— A fost Marinciu! confirmă și Ramură, care putu în cele din urmă să-și păstreze zdravăn prezența de spirit, pentru ca să n-o ia îndată după turma de draci.

— Așa e c-a fost el?... Tîlharii, au ascultat tot... grăi îndurerat Manaru și se lăsă zdrobit pe scaun.

Ramură văzu chiar o expresie atît de chinuită pe fața lui, încît putu să remarce îndată cu cît mai teribil e pentru unele naturi vileagul, sincerul, necruțătorul vileag, decît însuși păcatul, oricît de vizibil, însă tăgăduit cu dîrjă încăpățînare.

Manaru ridică, din căucul palmelor, chipul care părea desfigurat cu totul: mustățile umezite se lăsaseră în țurțuri mici, negri, pe buza de deasupra, iar ochii i se obliciseră și parcă se stinseseră de tot; în locul lui Manaru, Ramură avu impresia unei aparițiuni galbene de dincolo de mări și continente, o schimonositurâ omenească de pe malurile Hoang-Hoului, ce ți-ar răsări așa, deodată, în noapte, căci un fior de moarte îi răci șira spinării și-i înghețâ șalele într-atît, încît simți că acum, să și vrea, și n-ar mai putea să fugă!

— Și crezi că ei au plecat, crezi că nu forfotesc încă prin buruienile astea? dădu Manaru din cap, înapoi, spre sălbăticia de bălării din spate-i.

Vocea lui se schimbase, de părea alta; Ramură, cu tot înțelesul celor spuse, crezu că aude un idiom sinistru și tot așa de galben, ca și fața din care izvora, își pipăi buzunarele inconștient, regretînd pe urmă cu toată sinceritatea că numise poltronerie obiceiul lui Marinciu de-a avea totdeauna browning-ul cu el.

— Ei cred că sînt gelos! Pff... ha, ha, ha....

Rîdea prea dezmățat Manaru! Și ochii prea-i erau nesiguri! Și cele ce continua să spună, atît de neașteptate, că nu-ți venea să crezi auzului.

— Parcă ale lor... și toată lumea... și parcă eu... n-am, n-aș avea... (iarăși hohote repezi și dezordonate, că-ți amintea de galopul unui cal deșelat)... trecutul meu...

Și întoarse capul, de tot acum, aruncînd priviri de sfidare spre valurile negre de buruieni înalte cît porumbul, ușor agitate de-un vîntișor ce prevestea dimineața...

— Ha, ha, ha, ho, ho, ho... asta-i viața, mă...

Și păli cu atîta prietenească putere umărul lui Ramură că i-l paraliză complect; drept răspuns, acesta zîmbi supus și drăgăstos, atît de drăgăstos, că pitulicele de pe buza-i tremurătoare părură c-au început deodată să cînte.

— Du-mă acas', că sînt beat, gemu Manaru.

Porniră. Ramură schimba necontenit și neregulat picioarele proptite oblic în pămînt, pentru a menține cu toată siguranța nestatornicul echilibru al grupului; o turburare mai însemnată a cumpenei ar fi adus poate și un dezechilibru în actualul sistem de cugetare al lui Manaru — Doamne păzește! — cu cine știe ce consecințe!

În orașul adormit, subt pătura de întuneric, printre răgușitele și frîntele începuturi de cîntec, vocea înșelatului chicotea:

— Aha, frumoasa-i viața, măăă! Apoi, numaidecît, înfuriat la culme, zguduind cu toată puterea pe susținător: Tu nu cînți bă, păcătosule?

Și îndată porniră amîndoi pe două voci cu totul felurite:

Drag mi-e să trăiesc pe lume, Frică mi-e că mor ca-a mîne, O-ooo-ooof...

Manaru simțea pe cel de-alături cîrpă în mîna lui; i se părea o

păpușoaică mișcătoare, plină de tărîțe și cu păr de cîlț, pe care ai putea s-o întorci cum vrei, să-i aduci piciorul la cap sau să-i îndoi capul pe spate pînă-n dreptul șezutului, s-o faci ghem la pămînt cu un picior pe după gît sau cu mînile înnodate la spate ca două capete de frînghie, în sfîrșit numai bun de jucat subt tocuri pîn-a ieși toată tărîța și toți cîlții dintr-însul.

Dar în urma lui, în tăcerea neclintită sau de după gardurile pe care le întîlneau în drum, i se părea că se ridică ochii dracilor de adineauri; atunci scotea îndată degetele din carnea moale a lui Ramură, care rîdea cu lacrămi, potolindu-și durerea în notele extrem de ascuțite ce pridideau în gîtlej.

— Zi, băă! urla Manaru cu toată înverșunarea de care era în stare. Simțea astfel nevoia să-și facă auzită, din ce în ce mai respicată, mai tare, nepăsarea tuturor zărilor înnegurate.

Cete de cîni, trezite din somn, îi acompaniau o bucată în lătrături furioase și cu tremolo prelung de cobe, trăgînd a pustiu. Rareori se mișca vreun transparent la ferestrele rînd uite ca niște imobili străjeri ai uliței. Pe cer, un nor mic, cenușiu, pe care parcă îl sufla cineva de la răsărit, mătura ultimele stele.

Trec-cu neica-a-c-cîteodată…
Și-l văzură lumea toată…

— Ho, ho, ho! Îl văzură lumea toată!… asta-i tare bună… Vino să te pup, Ramură!

A doua zi, după-amiază, cînd Manaru reveni printre prieteni, la cafeneaua lui Gustav din piață, o tăcere apăsătoare se întinse din masă în masă. Toți ochii se întoarseră furiș spre chefliul din ajun. Era și Ramură, dar el era adîncit în partida de șah, pe care o începuse cu Mărunțache demult, alene și distrat, și care, de la apariția lui Manaru în gura pieții, îl interesa grozav.

Mărunțache, namila a cărei greutate a contribuit desigur cel mai mult la ruperea gardului aseară, îi da nemiloase lovituri de pantof pe subt masă, încurcîndu-l de tot în combinația lui savantă de regină, turlă și cal. Ramură suferea dîrz, cu ochii zgîiți în luciul cutiei cadrilate de șah, pe care figurile multiplicate deodată îi păreau acum că dansează singure ca pe un parchet de bal un joc complicat, mișcîndu-se fiecare în sensurile stabilite de tradiție, înconjurîndu-se de la sine și înaintînd tiptil prin încurcătura de probleme, surprinzîndu-se și înlocuindu-se în hazul general al lacului strălucitor, ca niște homunculi zburdalnici și savanți. Se mișcau atît de frumos, atît de repede și

cu atîta precizie în noianul de linii (i se păreau toate figurile din geometrie, aruncate pe tipsia lucioasă claie peste grămadă, drepte, strîmbe, încovoiate), că Ramură pierduse firul combinației lui și rămăsese cu gura întredeschisă și cu ochii căscați la această eleganță, în vreme ce urechile dibuiau ca două active microfoane, înghițind îndată în pîlniile lor lacome cele mai subtile unde acustice ce s-ar fi emis pe-o rază de cîteva mese în juru-i; în această încordare fără seamăn, cuvintele lui Manaru căzură pe timpanul întins la extrem ca pe-o tamburină un ciocan de tobă mare.

— A, ha... aci erai, Ramură? Nu te vedeam... Și nemulțumit de remarca pe care acum el o făcea prea tîrziu: Te-ai ascuns în dosul pionilor ălora... (Aci se apropie de masa lor)... Uite! (strigă deodată). Au roi! și A la reine! L-ai luat din amîndouă părțile... Mărunțache, te-a luat dracu!

Ramură ridică ochii sfios spre bunul său prietin; și, culme, Manaru plecă pe-ai săi.

— Nu te înțăleg, ce vrei să zici? spuse Ramură... „Șahul” îl văd eu bine... Dar „garde”...?

— Uite, dragă!... Nu te superi, Mărunțache, că-i arăt...

— Vai de mine! Ca la dumneavoastră acasă! declară Mărunțache, iar pe subt masă piciorul lui se porni cu toată furia asupra pantalonilor lui Ramură.

Manaru se-ncruntă și strînse buzele. Totuși indică din două încrucișări de deget sensul mișcărilor ce urma să facă Ramură. Apoi se-ntoarse spre mesele din jur și observă cum la toți, rînd pe rînd, ochii le săreau în lături ca broaștele în iaz, la apropierea privirii lui scrutătoare; și cum toți dădeau pe gît, dintr-o singură înghițitură, zîmbetele de pe buze. Unii însă se înecară și zîmbetul le fu aruncat înapoi de beregată, rîs sadea, ferit subt capete plecate brusc sau răsucite repede într-o parte și alta. Mîna lui Guță Zambiloiu, mai slab de înger dintre toți, arătă ceva vag în largul pieții și, după ce se bălăbăni prin aer fără rost, se opri cu arătătorul întins la doi cîni ce se dau peste cap și se mușcau prietinește în praful uliței. Atunci Zambiloiu nu putu să se mai țină, se sparse parcă deodată într-un cutremur de răgete isterice și se puse pe fugă înăuntrul cafenelei.

Îl urmăriră huiduielile tuturor, care profitară astfel de prilej să-și ușureze piepturile umflate; rîdeau desigur — se pare acum — de rîsul nebunului de Zambiloiu. Și toți rîdeau zdravăn, nici

unul nu se încurca. Iar Ramură îngălbenise de tot.

„Va să zică a ajuns adevărat lucru public!” gândește Manaru și mînia îl cotropește. „Lucru public”; asta e buba care-l doare mai rău... Pînă acum mai mergea: bănuială, nesiguranță... Dar, de aseară, toată lumea asta știe precis și mine va ști și mai multă și poimîne va afla tot orașul. Și toți vor glumi pe socoteala Frosicăi, toți și-o vor închipui greșind cu Ramură, toți și-o vor închipui greșind și cu ei, greșind cu tot orașul. Toți vor despuia-o în închipuire și-o vor vedea goală, în toate amănunțimile ei intime.

Manaru simte că se clătină. I-ar da desigur lui Ramură una în cap și basta! Dar vede limpede că atît n-ar fi de-ajuns. Cum ar putea da în cap acestui consens general de glumă, rîsete și priviri cu înțeles. Ar fi să dea cu un retevei în tăciuni, ca să-i prefacă în flacără. Privește lung la Ramură și-l simte atît de moale, atît de flasc, încît își închipuie că dacă l-ar trage de păr, apăsîndu-l de umeri, gîtul i s-ar lungi ca o gumă de bragagerie, desfăcîndu-se în ațe lungi, subțiri, cleioase. Cum a putut Frosica să se dea gălbenușului ăstuia rotofei și scîrbos? (Căci Ramură îi cetește gînd cu gînd în luminile ochilor și figura i se înnegrește necurmat, ceară necurată.) Dar Manaru simte acum și mai bine că trebuie să facă altceva decît o grozăvie, decît o ispravă crudă care sfințește și înduioșează; dimpotrivă ceva simplu, glumeț, întorcînd ridicolul de la sine și aruncîndu-l luminos ca un nimb în capul advers. Ideea de a-i da pe Frosica îi surîde mai mult ca orice. Să poftească să și-o ia. Și chiar trebuie s-o ia. Altfel... (Aci mintea lui începea din nou să se întunece. Dar jocul închipuirilor putea acum de minune să îmbrace haina cernită; tragicul ar fi fost limpede, curat, cruțat de zgrunțurii deformatori ai ironiei insuportabile.) Însă Ramură de bună seamă n-ar îndrăzni el să se împotrivească. Numai că povestea pare prea lungă; cu divorț, cu bătaie de cap, cu cheltuieli. Pînă atunci, pînă atunci ce e de făcut, aceasta-i întrebarea?

Deodată Manaru se scutură ca de un vis rău; în ochi îi clipește acum lumină, izbucnește în rîs vesel și pîlpîie din pleoapă:

— Voi nu știți unde mă duc acum? strigă triumfător și pîlpîie și mai tare din pleoapă.

Și fără să adaoge altceva, pornește, traversează piața și de departe întoarce privirea rîzătoare înapoi; e la distanță destul de

măricică, dar pleoapa parcă tot se mai vede clipind. Apoi o ia în lungul străzii Traian. Unde s-o fi ducînd? se privesc nedumeriți amicii.

Manaru s-a oprit la cîrnățărie și a deschis ușa cu clopoțel. În prăvălie nu-i nimeni, dar la băngănul clopotului perdeaua din fund s-a dat în lături. S-a dat prea tîrziu căci din doi pași Manaru a și ajuns acolo: cîrnățăreasa albă și cu pistrui mici și cafenii i-a căzut drept în brațe.

— A, domn Manaru...

El o strînge cu atîta putere că grăsimea ei moale se revarsă pe de lături.

— Nu se poate... borbat... geme ca, fără să-și poată opri un zîmbet.

Dar prin întredeschizătura perdelei. Manaru a văzut că patul e gol și odaia e goală. Și mușchii lui se încordează ca niște macarale, ridicînd dintr-o singură sforțare pachetul de stambe scrobite și de carne. Înapoia lor. aripile perdelei se lasă și se-mpreună ocrotitoare.

În noaptea fără lună și posomorită, „Grandiflora” e deșartă. Numai în colțul tainic al mesei celei lungi, inițiații întru secretul culinar al d-lui Alexandru Cocoșel iau cina. Cele trei renclode strălucesc deasupra capetelor lor, în prunul falnic, ca lumini cu înțăles esoteric.

Și ceremonia se prelungește în tăcere, întreruptă de izbucniri rare de veselie, de comenzi și răspunsuri. Fuseseră sacrificați în ziua aceea cîțiva berbeci la hală; și d. Alexandru Cocoșel adusese pentru vizitatorii săi aleși tot ce găsise mai bun pe altarele sîngerînde.

— Băiete, încă un ardei verde!

— La mine mai pune două!

— Una la mine...

— Vezi ce faci cu sifoanele ălea, nătărăule!

— Măi gogomane, ascultă colea ce-ți vorbesc! bubuie o voce tunătoare, acoperind totul.

— Vinee, domnul Mărunțache...

— Ce să vie, mă dobitocule? I-ai spus lui Alexandru să pună deoparte patru bucăți pentru domnu Manaru?

— Spus demult, boierule.

— Te ia mama dracului, dac-ai uitat! Te face piftie Manaru...

Chelnerul alergă fără să asculte mai departe, pentru ca să nu

uite din nou.

— Mi se pare că se face latã, prevesti cineva. Cum e Manaru de amărît...

Veselia cea mare, deplină și dezmățată, părea că pîndește alături. Prezența ei tot mai cotropitoare se simțea prin zbucnete zgomotoase de rîs, care-și repețeau la intervale tot mai scurte apariția. Afară de cele trei renclode, în grădina golită de septembrie, venit de curînd, nu mai strălucea decît bucătăria, al cărei duduit se auzea pînă aici. Privea la ceremonia din fund ca un Baal cu doi ochi enormi, roșii și fioroși, iar pe gura deschisă într-o parte, arunca limbi de lumini, ce se întindeau tremurătoare spre stînga, ca niște așternuturi de aur și aramă.

Prin fîșiile acestea aprinse, Ramură, veșnic cu ochii spre poartă, descoperi o umbră ce înainta tiptil.

— Manaru! urlă el cu atîta bucurie, de parcă rostul ocultei întruniri ar fi fost atins și apariția invocată s-a făcut văzută din nori de catran și flăcări. Manaru! mai strigă el, cuprins de-o dragoste și-o duioșie nemărginite. Ți-am oprit și ție, sînt delicioase.

Și-i făcu loc pe scaunul lui, el trecînd pe scaunul rezervat lui Manaru.

Dar Manaru nu se așează. Nici nu luă în seamă pe cel care-l primea cu strigăte atît de cordiale. Fața lui radia de-un surîs de nemaivăzută satisfacție, iar ochii stinși și parcă-n fundul capului aveau luciri de scîntei în înveliș de cenușe.

— Pînă acum am stat, fraților!

Și rîse cu atîta putere răutăcioasă, că se cutremură toată „Grandiflora”, iar Ramură sări speriat de pe scaun, prefăcîndu-se că vrea să tragă mai lîngă dînsul o solniță cu piper.

— C-așa e! Unde dracu fuseși, măi? Că te căutarăm tot tîrgul.

— Cu siguranță c-ați trecut de-atîtea ori pe lîngă mine și nu m-ați simțit...

Și rîse din nou. Se așează la masă și se descoperi. Măruntaiele jertfei apărură automat înainte-i. La mirosul lor, nările i se umflară, ca de o fluiditate divină; el ridică brusc paharul, din care săriră trei stropi, și strigă:

— Trăiască viața, fraților!

Și împiedicat de bucățile dulci ce se topeau în gură, el povesti în cuvinte rupte de înghițituri, silabic, însă picant ca și mîncarea ce o ingurgita găman, ce anume se petrecuse în dosul

perdelelor care despart mezelăria orașului de alcovul mezelăresei. Mai ales făcu un haz nespus de consumatorii care zdrîngăneau ușa cu clopot la fiecare zece, douăzeci de minute, plecînd cu pofta de mîncare deschisă gata de abilitatea mînilor impure ale vînzătoarei, împărțind pentru soții, părinți și copii, bucata poate cea mai gustoasă a mesei lor din seara asta. Și ideea asta îl umplea de plăcere diabolică.

Pe urmă, vreme de multe ciocnete și pahare golite cu atît de strașnică încăpățânare și atît de comică compătimire, tot aduse vorba de cîrnățarul Ianoș (mai mult pomenea de el decît de cîrnățăreasă), că mesenii se uitară unul la altul înțălegători.

Și atunci glasurile tuturor se prefăcură în vîrtejuri de rîs. Rîdeau acum cu toții din adînc și atît din greu, că rîsul rău, schimbat repede în arpegii de răcnete, îi trăgea în jos de capetele ușurate de vin ca niște balonașe de la iarmaroc, pe care și le întorceau de pe-un obraz pe altul, gata să le tăvălească în mocirla albă a feței de masă, udată de băutură și pătată de sosuri..

Dar cel mai zgomotos dintre toți fu desigur Zambiloiu, care se dumiri și cel de pe urmă. Subțirel de tot, rîsul îl îmbrînci în răzămătoare, apoi îl repezi dintr-o parte în alta și înapoi, pînă cînd izbuti chiar să-l dea jos de pe scaunul ce căzu, vîrîndu-i-se printre picioare. El se împletici, îndoindu-se necontenit de mijloc, parcă ar fi făcut mătănii, și-n cele din urmă se propti într-o masă vecină, pe care mînile-i, ieșite din manșetele tari și largi, o apucară strîns, zgîlțîind-o subt înverșunatu-i haz.

În fața acestei năprasne, ceilalți tăcură și priviră pe subt sprîncenele ridicate, cu ochii mirați de copil, pe cel aproape leșinat de accesul isteric; părea că viața iese afară dintr-însul, gîlgîit cu gîlgîit de rîs. Și-l auziră bolborosind ceva ca un om în agonie.

Ce-o fi vrînd să spună? Căci vădit se silea să spună ceva celorlalți.

Se mai întremă și putu în sfîrșit să-și smulgă pîntecul din dunga mesei.

— N... c... va... a... gre... gre... dre... sa... bîigui el și căzu din nou, zvîrcolindu-se pe tablaua lustruită ca pe jăratec.

Pe figurile comesenilor se așternu acum îngrijorarea: Ce l-a apucat? Manaru luase o stranie înfățișare: gura părea tot rîzătoare, însă contrasta înfiorător cu oțelul care scînteia în

privirea-i țintită drept asupra acelui zbuciumat de delir.

Zambiloiu izbuti în sfîrșit să articuleze, încercînd să-și potrivească direcția ochilor spre Manaru.

— Nu cum... va... ai... greșșș... it... a... dresa.

Și după această ispravă, se încovrigă acuma iarăși în jurul lui însuși.

— Ce-a zis? întrebă nervos Manaru, neștiind încă dacă trebuie să rîdă sau să izbească.

— Ce-a zis?

Ceilalți meseni credeau că potrivesc:

— E... beat...

— Parcă el știe ce vorbește?

— Zambilică, vino-ți în fire.

Dar Zambilică se înstăpînește iar pe cuvînt. A aflat și el o glumă și ține cu orice preț s-o spună. Doar toată seara n-a făcut decît să rîdă de ale altora.

— Ia vezi, nu cumva ai greșit adresa! putu în sfîrșit să îndrepte cuvîntul spre Manaru, aplecîndu-se, parcă potrivindu-și singur cu mîna membrele flexibile, înțepenindu-le să asigure cumpăneala șubredului corp.

— Ce!?

Și acest „ce” grozav, însoțit de-o lovitură și mai grozavă în masă, alungă nu numai rîsul, dar și orice picătură de sînge din obrazul lui Zambiloiu. Doar ochii îi mai rămăseseră lustruiți de inerția hazului.

Însă cum nici una din fețele, la fel îngălbenite ca a lui Zambiloiu, nu se aștepta, Manaru își reveni repede și rîse în silă, fluierînd și încercînd în zadar să pună un strai mai de lumină pe figura neagră-verzuie.

— Ia uitați-vă cum a rămas Zambilică? Mimoza... și-l privi cu ochi atît de răi, că parcă auzeai șuietul fluidului urii. Vino-ncoa’, mă Zambilică! Și întinse mîna pe deasupra mesei spre dînsul, cu trei degete împreunate, așa cum faci cînd momești cățelușii. Ia loc, măi Zambilică, nu vezi că te-ai pierdut tot...

Zambiloiu se apropie ascultător.

— Șezi!

Și Zambiloiu șezu.

— Ce va să zică asta: „ai greșit adresa”? Ce-ai vrut să zici? Hai, spune, ce adresă am greșit? (Și vocea ii creștea)... Și unde e adresa cea bună?...

Zambiloiu tremura. Ochii lui erau șterși acum de orice înțelegere; buza de jos i se lăsase ca la un idiot, și atît de confuză îi era toată înfățișarea, că părea să întrebe și el: „Unde-i adresa cea bună?”

— Unde? răcni Manaru deodată și făcu ca și cum s-ar scula de pe scaun.

Zambiloiu rămase nemișcat. Numai ochii îi crescură de veselie, ca și cînd strigătul celuilalt ar fi presărat în ei scînteierile nebuniei, iar buza i se lăsă și mai mult în jos.

— Care adresă? Nu pleci de-aei pînă nu-mi răspunzi! amenință Manaru.

Abia acum Zambiloiu se dezmetici.

„Ești idiot, ești idiot! — începu el să-și spuie în gînd, închinîndu-se cu închipuirea. Iar ai făcut-o boacănă, iar ai făcut-o boacănă! Nu puteai să taci? Nu puteai să taci? Nu vezi cît ești de prost?... Nu vezi?...”

Adică repeta exact vorbele pe care foarte adesea le auzea din gura domnului Enache Zambiloiu, bătrînul, pe cînd trăia.

— Mă Zambilică, făcu Manaru, luîndu-l cu cele trei degete de gușă ca pe un copil (și aici se simți rumoarea unei scurte mișcări împrejurul întregei mese). De ce te-ai pierdut, puiule? Zici că, intrînd la cîrnățărie, am pierdut adresa, nu? Ei, unde trebuia să nimeresc, Zambilică?

Îi vorbea cu duhul blîndeței, mîngîindu-l cu mîna pe obrajii stafidii. Și contactul mînii aceleia, pe care Zambiloiu o simțea grea ca fierul și totuși vibrînd de viață și caldă, parcă ar fi avut inimă, ca o pasăre, îl făcu să bîiguie în complectă prostrație:

— Asta s-a mai întîmplat și la alții..:

— Ce s-a mai întîmplat, Zambilică?

— Tot Orașul... toată lumea... la modă...

— Iar vorbești în ghicitori, Zambilică.

— Vremurile...

Se înecă cu totul și rămase cu restul vorbelor în gît, cu ochii albaștri și gura strîmbă. Deodată uitătura cînească, pe care o simțea apăsîndu-l ca o povară de sute de kilograme, fulgeră.

„Sunt mort”! mai putea gîndi Zambiloiu. Și acest unic gînd fu singura dovadă a existenței lui, în clipele acelea.

Manaru însă se înseninâ; oțelul din privirea-i călită deveni parcă mai maleabil, se lichefie:

— Tot orașul, așa e, Zambilică? făcu el cu veselie, pricepător.

Tot orașul! răcni apoi, de parcă ar fi vroit să domine cu vocea tot orașul acesta cufundat în noapte și-n somn. Apoi scoborî, dulceag: Ei, și adresa cea mai urgentă care e, Zambilică?

Zambiloiu, căruia îi mai revenise puțină culoare în obraji, se făcu iar de ceară.

— Să ți-o spun eu, Zambilică?

Și Zambilică înțelese și el, o dată în viața lui, totul dinainte... Ochii lui zvîcniră în orbite. Și sîngele i se întorcea în clocot, izbindu-i piepții pe dinăuntru.

— Strada... bravo, Zambilică! Colț cu... ss... am înțeles... Ha, ha, ha... ah, ah, ah... este?

Stătu puțin ca să-și surîdă gîndului.

— Ei, ce zici, continuă apoi, prefăcîndu-și glasul în behăit de miel. Așa e că acum am nimerit-o... Ho, ho, ho... Hi, hi, hi... Dă mîna colea, Zambilică. Drept plată că mi-ai atras atenția, iată, mîine cred c-ai să... Mîne sînt la tine la masă!

Și privindu-l cu ochii fulgerători de la început, i se aplecă la ureche:

— Oare... cînd oi bate la ușa ta... Îmi deschizi... Nu?... Aud?...

Pe urmă, apucîndu-l de brațe și trăgîndu-l la sine, peste masă, moale ca de cîrpă, îl sărută pe fruntea rece de mort.

— Ai zis o vorbă mare, Zambilică; toate sînt cîrnățărese!

Și făcu, cu ochii de oțel, circuitul amenințător al întregii mese. Ar fi vrut să vadă pe cel ce-ar fi avut ceva de zis împotrivă.

— Toate... cîrnățărese! mai răcni o dată bătînd cu pumnul în gol.

Se așeză, zgîlțîind puternic, subt căderea-i năprasnică, scaunul și dădu de dușcă, fără sifon, trei pahare mari, unul după altul.

— Toarnă, Zambilică!... Tu ai vin bun? Adică tu n-ai vie, păcătosule... Las' că-i bine. Mîne îți trimet o damigeană de cel turbat... de-acum doi ani — o ai la nouă, cel mult zece!... Ori nu vrei s-o primești? Și zguduindu-l, cu mîna împlîntată în cutele hainei lărguțe, îi puse întrebarea definitivă: Bă, ascultă colea! Tu nu înțelegi românește? O primești, ori n-o primești? Vorbește... că...

Glasul care răspunse păru al unui oftioos în ultimul grad:

— O primesc... tocmai bine... sunt singur...

— Minți, Zambilică... N-am văzut eu pe madam Zambiloiu...

— Mîine trebuie să plece neapărat la socru-meu.

— Aș, pleacă poimîine, Zambilică... De atîta cinste mă bucur și eu în casa ta... (Și strîngîndu-i vîrful degetelor pînă la cea din urmă durere.) Așa-i că mă bucur de atîta cinste, Zambilică... afară, mă rog, dacă trebuie neapărat să plece... iacă, am și găsit cum să ne distrăm în lipsă-i: îți dau lecții de box...! Trăiască cîrnățăresele!... Și Manaru apăsă cacofonia cu plăcere răutăcioasă, privind iarăși, biruitor, la toți oei din juru-i, dintre care numai Ramură era neînsurat.

Dar ei rîdeau cu toții, dînd din umeri, ca și cînd nu i-ar fi privit așa ceva. Numai Zambiloiu vedea înfricoșat profilîndu-se aievea silueta mobilă a soției sale, surîzătoare și fericită la auzul unei prietinii atît de neașteptate și de cordiale. O lăsase singură la masă și fugise la chef în seara asta, după o ceartă violentă. Prea se interesa de Ramură: cum se poartă în fața lui Manaru? Dacă-l privește drept în ochi? Dacă rîde cu dinții lui frumoși? Și cîte altele. Și mai ales o vorbă a ei îi țiuia necontenit în auz ca o musculiță lipită în ceara urechii: „Părerea mea e c-a fost proastă; oricît de bine ar fi Ramură, tot mai bine e Manaru, incomparabil!“

— Rîzi, Zambilică, răcni Manaru, strîngîndu-l cu căldură la piept. Rîzi, n-auzi?

Și Zambiloiu rîse ca să scape de strînsoare. Iar cele trei renclode luminară pînă tîrziu în noapte ceremonia... Manaru fu preocupat numai de Zambiloiu; îi turna vin pe gît și-l strîngea în brațe cu pasiune. Iar Zambiloiu se împăca la gîndul că nevastă-sa găsea mai bine pe Manaru, tocmai pentru a-l liniști pe dînsul, care tuna și fulgera contra lui Ramură, în aprinsa discuție avută.

Dinspre răsărit începură să curgă apele murdare ale dimineții.

— Vine toamna, șopti cineva.

Și la această veste toți se sculară să plece, de parcă șoapta, pe care nu știau de pe ce buze venise, îi umpluse de-o neașteptată îngrijorare.

Manaru nu slăbea de mijloc pe Zambiloiu. Acesta îl apucă tremurător de mînă și-i șopti rugător în ureche:

— Nu veni... te rog, nu veni...

Atît de rugător, că Manaru îl privi o clipă nedumerit; și la lumina palidă ca de candele a ochilor acelora măriți parcă de-o durere fără seamăn, ochii de oțel se lăsară în jos.

Candelele luciră mai viu, dar privirea metalică se ridică din nou neînduplecată și le stinse.

— Hm, dar eu... eu cum rămîn?...

Și după ce ochii i se mai coborîră o dată în pămînt, în vreme ce Zambiloiu rămăsese cu gura căscată, șopti cu vocea scăzută, pe gînduri:

— De ce te temi... Doar vin ca oamenii cu gînd cinstit... Apoi crezu nimerit să-i lămurească: Am nevoie de prieteni... de prieteni mulți și buni... Înțelegi... mă sufoc...

În cele din urmă ca să nu mai lungească explicațiile, conchise categoric: Îmi trebuie sfatul și veselia voastră! Altfel se întîmplă lucru mare...

Zambiloiu se înfioră, iar Manaru, a cărui închipuire plana cu totul în altă parte, se scuturâ ca de-un vis rău și cu puteri reînnoite de veselie urlă răgușit de vin:

— Să ducem pe Zambiloiu acasă. Ura!

— Trăiască Zambiloiu!

— Uraa!

Și porniră cîntînd:

Pe-al nostru steag e scris unire...

Îl luase în brațe ca pe-un copil; iar Zambiloiu, ca să se țină bine, îl apucase cu mîna pe după gît, rugîndu-l in ureche, cu căldura gurii aburite de duhoarea alcoolului:

— Nu veni, te rog... ce ți-am făcut?

Și mai pe urmă, necăjindu-se pînă la lacrimi pe propria lui prostie de-adineauri: Cum dracu cășunași, nenișorule, tocmai pe mine?

Globul din mijloc se stinse și rămaseră numai cele trei renclode misterioase din prunul cel mare; atunci cerul se desluși mai bine. Dreptunghiul Orionului se ridicase hăt binișor cu buzduganu-i de pe piept; iar cei doi cîni de vânătoare tocmai își scoteau boturile de Jupă crestele coperișurilor, la răsărit.

— Mi se pare că o să fie o toamnă dulce și lungă, își dădu cu părerea Năsturaș.

Dar vorba, care o porni astfel pe mersul vremii, fu schimbată odată cu apariția lui Manaru, la braț cu Zambiloiu. De două săptămîni Manaru îl trăgea pretutindeni lupă sine, ca pe-un trofeu. Cînd Zambiloiu ridică pălăria să salute, toți ochii se îndreptară ca de obicei stăruitor spre chelia-i strălucitoare, cercetîndu-i, mîngîitori și prietinești, tîmplele.

El rîdea prostește cu gura, cu chelia în care becurile tăiau muchii lucioase, cu toată înfățișarea lui chilugă. Pîndi, pînă cînd Manaru se încurcă în iețele unor neașteptate și îndrăznețe considerații asupra „căsniciei moderne“, și fugi. Tîrziu Manaru băgă de seamă dezertarea. Și făcu spume de mînie.

— Mă duc să-l aduc din pat! răcni el cu hotărîtă strășnicie. Îl smulg de lîngă Eliza și-l aduc!

Îi spusese pe nume doamnei Zambiloiu și amicii încuviințară cu zîmbete și clipiri. Iar Mărunțache se puse pe rîs. Hohotu-i greu cutremură noaptea.

— Mănărică, va să zică putem să te felicităm, întrucît privește madam Zambiloiu, luă el pe urmă cuvîntul.

Toți ceilalți își arătară dinții.

— Ce vreți să ziceți? întrebă Manaru cu un surîs șăgalnic de prefăcută nevinovăție. Nu vă înțăleg...

Mesenii își arătară acum și gingiile.

— E, lasă, craiule! făcură cîțiva.

Și luat de șuvoaiele curiozității lor necontenit ofensive, Manaru căzu în plină indiscreție ca un pietroi la fund.

El dădu amănuntele cele mai picante cu putință și discută critic calitățile și defectele intime ale Elizei, nu fără să protesteze împotriva celor prezenți că-l trag necontenit de limbă.

Dar observă de la un timp că atenția generală se destrăma încetul cu încetul. Manaru vru s-o concentreze din nou asupra spuselor sale, împănînd evocarea cu cîteva boabe de piper. Degeaba! Ascultătorii căscau, iar unul chiar îndemnă:

— Mai dă-o dracului!

— Va să zică nu s-a schimbat! adăugă un altul.

— Exact așa cum ne-a descris-o și Silvestru.

— Ce Silvestru? Dar Năsturaș, aici de față.

— Și Goruneanu.

— Și Gorunescu... Ce-mi faci semn? Ce te mai dai în lături...

— Ca să nu mai vorbim de Ramură, eternul crai...

— Bine, dar ea începuse într-un rînd cu toți băcanii, ba chiar și cu băieții de prăvălie, așa-zișii, „funcționari comerciali”, de nu mă înșel taxa era două sute de lei.

— Eu nu i-am plătit nimic, se mîndri Ramură.

— Mănărelule, tu i-ai trimes o damigeană, așa-i? reluă Mărunțache. Hoțule! Și cu cadoul de ne povestiși... cam

scumpișor… tot ea ți-a rămas datoare…

Manaru îngălbeni. Un necaz orb îl plesni peste ochi. Și avu lămurit impresia doborîtului, care încearcă să se ridice din băltoacă și căruia prietinii cei mai buni, cei mai apropiați, toți prietinii la un loc îi dau cu piciorul să-l trîntească înapoi.

Mîndria înfrîntă îl frigea acum ca jarul, suflat de foaia mîniei. Cum stăteau astfel în jurul mesei, păreau — și el și ceilalți — o ceată de dulăi dușmani în preludiul luptei: nimic altceva decît rînjete și horcăieli. Manaru lămurea in sufletul lor, pretutindeni, același țipăt mut, înfingîndu-i-se în auz: „Ai greșit adresa!” — care se traducea de la sine în umilitoarea comparație: „Ce deosebire zdrobitoare între cîrnățăresele tale și izbînda lui Ramură, eternul crai!”

În ochii lui Manaru oțelul mai scînteie aspru, de cîteva ori. apoi se schimbă iarăși în lumină de triumf.

— Ce v-am spus eu? Toate sunt cîrnățăresе! strigă el și izbucni în rîs. V-am spus sau nu?

Rîse cu poftă mare, privindu-i pe rînd și asigurîndu-i: De-acum ceva nou!

Iar ochii îi jucau necontenit în cap ca la viezure; pripeau ca soarele verii înainte de ploaie; răsfrîngeau lăcomia marinarului poposit în bordel, din lunga-i călătorie.

Frunțile soților coborau subt ochiul dezmățat. Cu privirile plecate-n farfurii, zîmbeau fără vlagă, temători. Și păreau că așteaptă cu gîtul strîns vorba cea nouă a lui Manaru ca pe-o sentință.

Numai Mărunțache, formidabil, rîdea din toată inima. Statura-i privilegiată îi asigura, cu dimensiunile neobișnuite și-n raport invers cu numele, pacea domestică.

„Pe care?” părea că spune Manaru, plescăind din buze și privindu-i pe rînd.

Cei cu neveste mai urîte sau mai vitrege de fire își mișcau mai în voie grumazul; cei ce și le știau sprințare și cu ochi fugăreți rămăseseră cu el înțepenit, așa cum fulgerul din ochii scrutători îi apucase.

Situația începea să devină penibilă. În obrajii loviți prea pe neașteptate se întorcea sîngele. Și revolta se aprindea sub sprîncene, în tăișuri de sclipiri. Dar ea strălucea dîrz cît timp ochii stau înfipți în farfurie; cum se ridicau la Manaru, culoarea li se muia, iar fețele se desfăceau în crestăturile rînjetului umilit,

ca un rînd de cepe plesnite de un pumn viguros. Atunci reapăru Zambiloiu.

Întunecat și hotărît, cu ochii zgîiți asupra lui Manaru, el aluneca în noapte printre mesele posomorite, ca o umbră. Într-atîta figura-i era descompusă că nici nu-l recunoscură la început; iar cînd apucă în lumină, se speriară de înfățișarea-i sălbatecă. El se înțepeni drept în fața lui Manaru și ochii îi țîșniră de scîntei. Se sili din greu să-și desfacă gura încleștată și fălcile articulară amenințător:

— Domnule...

Și atît. Falca de jos începu să-i tremure, iar obrajii se făcură pămîntii.

— Ce-i cu tine, Zambilică, îl încurajă Manaru.

— Domnule! repetă cavernos Zambiloiu și tăcu iar, făcînd sforțări să-și aducă în gîtlej amenințarea, somarea, sau cine știe, provocarea pe care o pregătise acasă sau pe drum.

— Eu credeam că te-ai culcat, Zambilică, încercă să-l împăciuiască Manaru, pus pe poznă. Doamna Eliza nu s-a culcat? întrebă apoi de-a dreptul pentru a tăia orice curaj în inima revoltatului.

Dar acesta nu se dădu bătut:

— Domnule, cu începere de mîne, nu mai calci în casa mea...

Și toate aceste cuvinte le pronunță îmbrăcate de hotărîre nestrămutată. Pieptu-i era nespus de agitat, trădînd; discuția violentă avută puțin înainte cu doamna Zambiloiu.

— Păi de ce, mă Zambilică?

— Domnule, cît a fost glumă a fost... orașul a început să murmure...

— Acum, noaptea, băgași tu de seamă, Zambilică, asta, cînd doarme tot omul?.. De cînd tot murmură, Zambilică... De, nu știi tu, lumea... parcă tu nu murmuri... Hai, ia un pahar de vin, colea... treci odată cînd îți spun...

— Domnule! Eu vorbesc serios! Eu te-am primit în casa mea ca pe un prietin și dumneata ai încercat să intri în lipsa mea... În orele de biurou...

— De cîte ori am încercat, Zambilică?

— Cum de cîte?... Astăzi! Și totdeauna ușa-ți va fi încuiată...

— E, atunci ia loc...

— Crezi că mă sperii? Eu te vestesc prietinește; de mîne n-ai ce mai căuta...

— Adevărat!... De mîne n-am să mai vin, Zambilică... He! ești mulțumit acum?... Hai, ia loc, și hai noroc!

Figura lui Zambilică se destinse. Și chiar toată persoana lui se destinse. Lung și ciolănos, păru și mai lung și mai ciolănos.

— Va să zică, ne-am înțeles! mai îndrugă el, surprins de repedea izbîndă.

— Bate mîna, colea, Zambilică!

Zambiloiu privi la ceilalți, dădu din umeri a:,:nu vedeți cum-îi?" și începu să rîdă îngăduitor. Și bătu mîna lui osoasă în palma întinsă și răsunătoare a lui Manaru, care-l apucă strîns și-l trase pe scaun.

Zambiloiu sorbi totuși pe gînduri paharul rubiniu. Dacă nu-i decît tot o glumă de-ale lui? N-are acum vreme de ceartă și-ți făgăduiește orișice...

— Noroc, Zambilică! Paharele se apropie și neastâmpăratele raze de rubin se împreună; ai crede că țâșnesc din mica explozie a ciocnetului.

Zambiloiu văzu pe fețele celelalte zîmbete fugare. Va să zică, mă minte, gîndi el. Va să zică, își bate joc de mine! Ochii îi scăpărară și oasele capului îi intrară și mai adînc, pe dedesubt, în pielea întinsă și galbenă. Se sculă în picioare și, tremurînd de furie, sparse paharul de masă:

— Domnule, eu nu glumesc deloc, înțelegi... Cu asta nu se glumește...

Vorbea pe nerăsuflate și șuierat, și cînd tăcu, falca de jos se porni iar să joace.

Săltîndu-se puțin și doar apăsîndu-l cu un deget pe umăr, Manaru îl așează din nou pe scaun:

— Șezi, bă, jos... că te ia mama dracului! Bea și taci! Cînd îți spun că nu mai viu, nu mai viu... Cînd ți-am spus că viu, am venit... vorba mea e vorbă...

Rîsul lui Mărunțache se porni formidabil zguduind masa; ceilalți rîdeau în silă. Zambiloiu privi uimit la ei și nu mai știu ce să creadă. „De venit nu mai vine, asta-i lucru hotărît! Parcă, hm! Ce-l oprește să nu spună altfel. Dar de ce nu vine? De ce nu mai vine? Să se fi speriat de amenințare?..." Zambiloiu îl privi pe subt gene și-i cîntări structura de fier. „Haida-de... Și nepăsarea cu care vorbește acum de cu totul alte lucruri. Bine, bine! Hotărît că nu mai vine! Dar de ce, de ce?"

Un fel de umezeală rece îi cotropi încheieturile și o durere

grea i se lăsă în cap. Și cu ideea următoare, o furie oarbă îi năvăli cu valuri de sînge în față:

— Și... adică... de ce? întrebă el tare, cu ochii arzînd de friguri în ochii lui Manaru. De ce ziseși dumneata așa... că nu mai vii...

— Păi nu-mi spuseși tu, mă... să nu...

— Bine, bine... dar așa... ai zis așa... ca și cum...

— Ca și cum ce?

Zambiloiu se încurcă de tot. Masa păru că rîde singură, căci se zgîlțîia ușor de pîntecele, umflat peste măsură de veselie, al înconjurătorilor. Pe buzele tuturor era un sîsîit de gîște, care, după sforțări disperate, plesni într-o ruptoare năpraznică de hohote. Iar la veselia ce se dezlănțui nebună luau parte și paharele, ciocnindu-se subțirel.

Zambiloiu îi privea grozav de holbat, ca și cînd nu și-ar fi crezut ochilor. Cînd? Aceasta era întrebarea care i se plimba prin creier ca un ac înghițit prin stomah. Cînd? Și numaidecît pe ochi i se așternu un luciu gros, sclipitor, și boabe mari, împroșcînd raze de diamant, se lăsară în jos, pe rădăcina, nasului. Se alergau una pe alta ca pe un șiret mătăniile de chilimbar, tot mai mari și mai repezi.

Apoi dintr-o dată, cu o smuncitură bruscă, o mînă nevăzută îl smulse de pe scaun. El se clătină de cîteva ori, se întoarse pe picioarele subțiri și porni îmbrîncit de mîna nevăzută, ca un copil orbit de plîns.

În urma lui și-a rîsului înghețat, se lăsă tăcere desăvîrșită. Se sculară să plece. Priveau pe furiș pe Manaru, care rămăsese visător, surîzînd la culoarea carafei. Și ochii lui parcă erau acoperiți de aceeași rețea lucioasă. Dar se scuturară ca de frig și, vîrîndu-și mînile în buzunare, se ridică și el. Din ochi îi dispăruse orice urmă de luciu și culoarea metalului mat își făcu loc mai rece și mai rea ca întotdeauna.

Porniră. La poartă, înainte de a se despărți, rămaseră iarăși cîtva pe gînduri, muți, în noapte.

— Curios, făcu cineva. Adică el să nu fi aflat pînă acum nimic...

În iarna care urmă, lungă și molîie, jilavă și noroioasă, Manaru porni o adevărată vînătoare printre femeile prietinilor. Era de-ajuns să le vadă singure pe stradă, ca din cîțiva pași să le ajungă și să înceapă depănatul curtenitoarelor tirade, bălțate de

spirite, cînd mai ieftine, cînd mai izbutite, după obraz. Desigur nu se sfia să intre în vorbă chiar cînd doamna era însoțită de bărbat; ba căuta să se întîmple astfel pentru a risipi îngrijorarea stîrnită de glumele cu Zambiloiu. Atunci, de bună seamă, cuvîntul era măsurat și ideile pe care le emitea, cîntărite cu precizie de balanță spițerească, pompau departe peste subiecte pline de tot interesul, însă îndeajuns de asigurătoare pentru deplina pace a căminului. Cu o abilitate pe care experiența i-o făcu uimitoare, el aducea convorbirea de pe un tărîm pe altul, ca apele unui rîu nărăvaș. Cînd bărbatul era de față, doamna Manaru era terfelită în modul cel mai necruțător cu putință; și nu înceta filipica, pînă cînd asistenții nu interveneau în ajutorul celei absente. Cînd însă se găsea doar între patru ochi cu vreuna, atunci povestea se schimba. Preamărea cu toată admirația de care era capabil pe nevastă-sa, ce știuse atîta vreme și cu atîta tact să-și acordeze inima în două strune; și nu înțelegea surghiunul pe care singură și-l prelungea acolo, la vie, cînd aici ar fi așteptat-o aceeași libertate (Dumnezeu e martor!), pe care a știut totdeauna, tainic și înțelegător, să i-o dăruiască! (Doamna Manaru primise poruncă severă prin vier să nu cumva să se urnească spre oraș, fără cuvînt de îngăduire, că mare nefericire o așteaptă.) Cu Ramură, în seara de la „Grandiflora”, făcuse o șotie — cum de altfel a și ieșit toată împrejurarea din noaptea aceea — tocmai pentru a-i pune în ochi mai cu temei (ca să-i slujească și lui cînd va fi însurat) prăpastia ce desparte vremurile de altădată, „de vremurile ce-au început să scalde, cu binefăcătoarea lor civilizație, pînă și bietul nostru orășel”.

Aci verva lui Manaru creștea amarnic în „saloanele” pe care le frecventa zilnic. Lua cu înflăcărare apărarea soției copile, care vine ca o „mielușea curată” la pieptul bărbatului totdeauna mai în vîrstă, vițiat și istovit de orașele și școlile pe unde a umblat, care sînt mai mult școlile vieții și ale desfrîului. „Nu! Femeia trebuie să cunoască și ea anii vîrstei celei mai frumoase. Iubească-și soțul cît va pofti. Dar alături de el iubind pe copilul de aceeași vîrstă cu ea, zburdalnic și naiv ca și ea, sau pe cel ce a rămas cu inimă de copil, în sfîrșit pe cel de al treilea, pe amicul casei, cum se spune și care se impune pe zi ce trece, tot mai mult, în lumea cultă, ca o necesitate socială. Dar poți convinge pe vreunul din bărbații mucigăitei noastre urbe de acest lucru? O, de ar ști ei că numai așa vă pot apropia, cu

adevărat, pe dumneavoastră, soțiile lor, că numai așa vor putea goni ura și prefăcătoria dintre cele două sexe! Răspundeți dumneavoastră, aci, de față, singurele în drept să răspundeți, întâi ca femei pur și simplu și pe urmă ca femei culte?”

Și ele, care nu se știe ce-ar fi făcut ca femei „pur și simplu”, se grăbeau să răspundă afirmativ ca femei „culte”.

Însă asiduitatea vizitelor lui în anume case, la ore cînd de obicei bărbații erau la cafenea sau cu ocupații, precum poate și unele șoapte scăpate de ascultătoarele mai puțin. culte, produseră în mod firesc din partea soților amenințați reacțiunea fatală. Cèl mai revoltat dintre ei, inginerul Mișu Ignătescu, interzise formal lui Manaru, într-o seară la Gustav, la aperitive, să-i mai calce pragul. Dar ironiile lui Manaru, incomparabil mai șfichiuitoare ca răspunsurile lui Ignătescu, precum și felurite gesturi cam nesărate din parte celui dintâi, ca de pildă ciocniri brusce pe trotoar, provenite din întoarceri neașteptate, prea violence, ca firavul necăjit să nu dea trei pași în lături, cu un „pardon»! cerut în bătaie de joc; apoi chemarea care nu admitea zăbavă a chelnerului tocmai cînd Ignătescu, singur la o masă opusă celei a lui Manaru și a numeroasei sale suite, bătea în farfurioară comanda sau poruncea zorit plata; apoi oprirea deodată a muzicei la bal, tocmai cînd surioara lui, venită dintr-un oraș vecin, făcuse primii pași de dans; apoi, pe lîngă multe altele, un cîntec în sfîrșit cu o strofă ad-hoc, făcînd aluzii prea spirituale, ca să nu devină populară, la nu de mult trecuta administrare a unor fonduri comunale concesionate inginerului printr-un contract foarte îngăduitor; toate acestea izbutiră în cele din urmă să determine pe cel năcăjit să facă singur precum zicea el mea culpa și să vie cu mîna întinsă la Manaru, asigurîndu-l că s-a lăsat influențat de îndemnuri străine; că „scrutîndu-și conștiința” s-a convins că nu are dreptul să-i facă nici un „proces de intenție”; că „vagabondajul” lui Manaru prin domiciliile amicilor îl explică prin „necesitatea inexorabilă” de a-și deschide sufletul asupra decurîndei lui amărăciuni conjugale; „cui? — celor mai buni duhovnici: femeile”; și că a văzut în sfîrșit că datoria lui ca prietin și a tuturor prietinilor, în aceste momente, departe de a-l alunga, dimpotrivă, trebuie să fie a-l aduce în mijlocul familiilor, ca prin viața tihnită ce-o duc cu femeile și copiii și prin bunele exemple să-l tragă la o parte din drumul pierzării. Iar în surdină, celorlalți, Ignătescu le mai

adăuga că opreliștea stîrnește curiozitatea și nesațul și că femeia, „fir-ar a dracului ea să fie, domnilor, s-o pui și-n clopot de sticlă, dacă-i sâmînță rea, tot degeaba!”

Firește, neașteptata retractare produse consternare tocmai în rîndurile prietinilor celor mai buni ai lui Manaru și celor mai des vizitați de el. Dar nici unul nu mai avu gustul să parcurgă curba descrisă de supăratul din ajun, pentru a reveni ridicoli la punctul de unde trebuiau să pornească. Pe de altă parte, femeile asigurară în mod unanim că, în mijlocul lor, Manaru e de o cuviință exemplară, că nu arare este de o tristețe care-ți face milă și că deprimarea lui merge pînă acolo, „încît uneori ochii i se umplu pînă și de lacrămi”.

— Un băiat atît de bine, atît de corect, cu trăsături atît de nobile, și de ce să n-o spun, un băiat atît de frumos!... Ce-a găsit idioata aceea de Frosica la rotofeiul de Ramură?... Altfel, dragă Mișule, dacă și-ar permite...

Cu aceste vorbe își termina de obicei doamna Ignătescu părerile ei asupra lui Manaru, cînd „mai discuta” cu bărbatu-său sau în societate.

Și-n vreme ce soții surîdeau mulțumiți, numai ele în de ele observau cu strîngeri nervoase în colțul gurii că ochii celei care a sfîrșit de apărat pe sărmanul năpăstuit planau încă deasupra convorbitorilor, se pierdeau ca într-o ceață depărtată, împăienjineau de parcă ar fi descoperit acolo ceva extrem de delicios.

Într-o zi, după ce conduse pe Ignătescu la gară, Manaru se grăbi să sune la intrarea minunatei vile în stil românesc, pe care acela abia o clădise puțin timp după expirarea contractului cu primăria. Cinsti frumos, ca de obicei, pe ocheșica servitoare, ce grăbi să-i deschidă la dinainte convenitul semnal, dîndu-i bineț cu ochii ei mari, recunoscători. Din salon, glasuri ajungeau lămurit pînă în antreul unde Manaru sfîrșise tocmai de scos blana și-și potrivea cu mîna părul negru, lucios, dinaintea cuierului cu oglindă.

Soneria răspunde de-a dreptul la bucătărie, iar sosirea lui fu anunțată, ca și pînă acum, de către servitoare, doamnei Ignătescu prin semne convenționale; altfel nu se explică frîntura imprudentă de conversație pe care Manaru o prinse distinct, prin ușa puțin intredeschisă a salonului de primire:

— Închipuiește-ți, draga mea, venind încoa, nebunul ăla de

Manaru m-a persecutat pînă-n poarta ta... Dar ce insistențe!... Cuviincios, desigur, însă m-amețise...

Manaru, care, văzînd că sunt musafiri, o luase spre o ușă alăturată, cîrni acum spre salon. Cunoscuse glasul. Era într-adevăr al enormei doamne Mărunțache, singura din oraș pe care-și impusese s-o respecte, nu atît din cauza dimensiunilor ei neobișnuite ce păreau să aibă farmecul lor, cît a prieteniei cu Mărunțache, cel cu haz mare și veșnic cu asmuțarea pe buze, cînd Manaru îi încredința la ureche ultimele succese și recentele năzuințe.

La vederea noului venit, doamna Mărunțache avu un gest de spăimîntată surpriză: Manaru nici măcar n-o zărise în ziua aceea, cum nu-și amintea s-o fi întîlnit de săptămîni întregi. Totuși (pentru că din vorbele ei își văzu imaginea reflectată în dorințele tuturor, ca într-o încăpere tapetată peste tot cu oglinzi) se prefăcu că n-a auzit nimic și se purtă într-astfel încît lumină cu totul figura dolofană a statuei de carne — mai ales că apariția lui, îndată după venirea ei, îi întărea spusele — și întunecă repede, repede, chipul, pe care n-ai fi știut deosebi albul de roz al doamnei Ignătescu, cuprins de mînia roșie-aurie a cîrlionților creți, și zburdalnici, ca de para unui foc tainic și de neînțeles.

Vizita se scurtă de la sine și el fu gata să conducă pe doamna Mărunțache acasă și chiar să mai zăbovească acolo timpul cît fu nevoie să sădească în tîmplele absentului Mărunțache micile excrescențe, pe care acesta, sigur de sine, le căuta cu atîta ardoare pe frunțile celorlalți.

Rămasă singură, doamna Ignătescu fu zguduită de-un teribil acces de lacrimi cu trîmbe de furie, ce fu potolit instantaneu, ba chiar transformat într-un adevărat transport de bucurii divine cînd se pomeni cu Mișu Ignătescu, năvălind pe ușă, ca adus de vîrtejurile crivățului stîrnit pe neașteptate afară. Ignătescu povesti că s-a întors de la stația apropiată, cu trenul ce venea din contra, motivînd că uitase tocmai lucrul cel mai important întru reușita scopului călătoriei sale. Ori, cu acest negîndit prilej, el arătă doamnei dovezile unei nețărmurite iubiri, așa cum nu s-a mai întîmplat de cînd o luase. În tot timpul îi sărută mai ales încheieturile degetelor, și din vorbele lui îngînate ca în delir și din faptele lui, cineva străin ar fi putut crede că e împins la aceste nebunii subite de-o frenetică recunoștință. O ridică în

brațe, se îmbătă de aroma părului ei îmbibat cu esență de roze, o privi cu duioșie în ochii mari, necontenit schimbători între verde și căprior și ceti acolo cea mai limpede, cea mai naivă sinceritate. Pe urmă se despărțiră într-o mare efuziune de șăgălnicii și noi dezmierdări, el ca să plece a doua oară la gară — de astă dată de-a binele — ea să se așeze la măsuța ei trandafirie, ca să aștearnă pe-o foaie, la fel de trandafirie, cuvintele:

„Vino neapărat. Mișu întors inopinat ca să plece a doua oară, liniștit și definitiv. Amănunte îți voi da personal. O să murim de rîs. Te aștept.”

Fără, desigur, nici o iscălitură.

O chiti, o puse în plic la fel, și dînd-o servitoarei, i se păru, privindu-se fugar în oglindă, o petală smulsă din trupul ei, ca să fie purtată pe vînt... vorba cîntecului...

Și într-o bună zi invidia femeiască plesni ca gheața în mai multe locuri, zgomotoasă, în cîteva din saloanele orășelului, la mesele de pocher. Răsunară violent apostrofări, dezvăluiri senzaționale, epitete tari, injurii. Dulci intonații de privighetoare se schimbară în rîs rău de huhurez sau în indignare de păun. Ieșiri precipitate uimiră servitoarele, uși trîntite de mîini înmănușate cutremurară antreele.

A doua zi unii începură să rîdă, dar Manaru rîse mai tare și le-ngheță hohotul pe buze. Căci rîsul lui strîngea ca frigul și era ascuțit ca sloiul de gheață. Năsturaș îl provocă în mod public să dezmintă calomniile ce circulau de la o vreme în jurul soției sale, „care, domnule, niciodată nu s-ar înjosi să imite tîrîturile altora”. Și apăsă pe „altora” cu un curaj care stîrni admirația auditorilor. Manaru, necontenit rîzător, dezminți cu plăcere:

— Ei iaca, am dezmințit, Năsturaș, acum cred că ești mulțumit și rămînem prieteni.

— Nu așa, domnule, nu așa, spumegă de furie Năsturaș în fața acestei seninătăți.

— Dar cum, Năsturaș...

— Cum, dar cum? Și rămase el însuși atît de mirat că nu mai știu ce să mai spună.

Și pentru că bolboroseala ce-i măcina gîtul, și din care țîșneau silabe desperecheate și stropi de scuipat, tindea să transforme în comicărie eroica lui ieșire, izbuti să rostească de mîntuială:

— Pe cuvînt de onoare, domnule...

— Pe ce vrei. Năsturaș.

Hotărît lucru! Era de-un cinism atît de feroce Manaru in răzbunarea lui pe întreaga lume, încît toți conveniră că trebuie să se ia măsuri urgente.

— Pe prinsoare că nu e adevărat nici a mia parte din ce se spune, domnule! Însă nebunul trebuie legat! Ne compromite familiile, ne demoralizează nevestele.

— S-a isprăvit! Asta-i tactica lui, să ne zdruncine credința în femeile noastre.

— Să credem c-au fiert toate în același cazan de ciorbă cu nevastă-sa.

O conspirație avu loc în grădina „Grandiflora", lipsită de scaune și mese în miezul unei nopți călduțe de februar. După dezbateri extrem de însuflețite, în timpul cărora se respinse cu majoritate covîrșitoare propunerea tragerii la sorți a celui care avea să aducă singur la îndeplinire mandatul conspirației, se votă în unanimitate o bătaie la care să ia parte toți cei prezenți, pînă la complecta scoatere din funcțiune a celui condamnat.

Livizi, cum le șade bine unor conspiratori, își dădură mîinile cruciș, înfășurați ca niște miri romantici ai nopții și ai întunecimilor în beteala firavă a lunii.

Cineva scoase ceasul. Discutaseră cam mult. Era ora patru dimineață. Și tuturor de față li se păru că aud patru lovituri grele, grave, sinistre, bătînd darabana destinului. Sentința era deci pecetluită de vrerea sorții.

Porniră hotărîți și tăcuți. Țepile metalice ale bastoanelor căzură surd pe pămîntul înțelenit.

La poartă se opriră.

„Unde-o fi? Unde-l găsim? Unde-l pîndrm?"...

Zambiloiu, care mergea în frunte, fu oprit de tăria acestei probleme, aruncată din urmă ca o piatră în capu-i învolvurat de dorul răzbunării. Într-adevăr unde ar putea să fie. Poate s-a retras din vreme și s-a culcat ca un om cuminte! Păcat de bunătate de avînt. Pînă mîne le trece imbecililor ăstora... Aș, ce să se culce? Manaru, pe luna asta! Doamne ferește! Cine știe cu nevasta căruia din dobitocii de față împarte acum dulceața așternutului! În orice caz, la el, la Zambiloiu, nu putea să fie... și avu parcă un vag simțimînt de ușurare...

Rînji și strigă cu veselă răutate:

— E, la care... o fi acuma? (Era să zică „dintre noi», dar îi fu frică.) Însă siguranța că la el nu mai poate fi îi schimbă repede ironia în durere. Și i se păru bucuria lui dintăi un pumn de apă aruncată de la etaj și înghețînd la mijlocul drumului.

— Așa-i, Zambilică, ai dreptate, pe la tine a trecut demult!

Atunci ochii lui scînteiară iarăși răi și începu deodată să fredoneze:

Unde-o fi
Unde-o însera,
Pe-a cui mînă s-o culca.

Un freamăt trecu printre conspiratori la auzul groaznicelor versuri:

— Mi se pare, șopti Gorunescu, că-l văzui spre seară apucînd-o pe Tudor Vladimirescu.

— Cum ți se pare? tresări nervos Goruneanu.

— Adică, vorba ta, nu mi se pare deloc...

— Ți s-a părut.

— Nu mi s-a părut deloc. Era pe strada ta și da tîrcoale cam prin împrejurul tău.

— Pentru ce nu mi-ai spus pînă acum...

— M... mi-era greu... mă-nțelegi... Însă, dacă nu mă înșel, parcă s-a ridicat puțin în vîrful picioarelor, în fața ferestrei, aia... luminată cu roșu...

— Parcă, dacă nu mă-nșel... mi se pare; să nu crezi că sînt d-ăia cărora să... pe care să... care să...

— Auzi acum și p-ăsta... eu spun ce văzui, băiete, și zic... să-l așteptăm cum intri pe Tudor... asta e...

— Și eu spun că e la nevastă-ta...

— Nu fi porc.

— Porc ești tu...

— Stați, nu vă certați, interveni Ignătescu... Apoi dac-o luați așa... niciodată... uite d-asta și-a bătut joc și de unul și de altul... pentru că am ascuns... Ascultați ce vă spun eu: Goruneanu... poate să aibă mai multă... dreptate...

— Adică vrei să spui că eu, întrerupse Gorunescu.

— Nu tu! Goruneanu are dreptate. De cîteva zile dă necurmat tîrcoale pe Regina Maria...

— Trebuie să fii nebun și tu... Păi cînd îl văzui eu pe Vladimirescu...

— L-oi fi văzut... Eu îl văzui pe Regina Maria, dinaintea porții

tale, șopocăind cu băiețașul ăla care-l ai în curte.

— Măi Ignătescule, știu, dragă, că ai interes ca să le cobori pe toate la nivelul... (și bătîndu-se cu mîna peste gură)... În sfîrșit, nomina odiosa... Însă vezi și tu... că...

O palmă puternică răsună deodată în tăcerea desăvîrșită.

— Și ce dai așa, măi păcătosule? răcni de astă dată Luncescu... Ce te mai ferești în dosul palmelor? A ajuns scandal public povestea cu nevastă-ta. De șase luni de cînd ți-e musafirul cel mai credincios...

Bărbia lui Ignătescu începu să tremure. Palma lui descrise din nou, fulgerător, o frîntură de cerc spre obrazul negru și uscat al lui Luncescu. La jumătate de drum, însă, se opri, împiedicată de brusca și imperioasa nevoie a unei explicații.

— Ei și de ce crezi tu, măi dobitocule, că vine de atîta amar de vreme? Să spun eu! Pentru că întîmpină rezistență, neghiobule; pe cînd la tine și-a făcut omul treaba demult, a scuipat și a plecat... n-auzeai cum își bătea lumea joc de tine?...

Luncescu se clatină, cît era de lung și de subțire, ca un par desțepenit din strînsoarea voinică a pămîntului.

Și micului discurs al lui Ignătescu, îi urmă repede deschiderea ostilităților, care fu marcată printr-un ropot grăbit de palme, ca o țăcăneală de mitralieră.

Pe urmă bastoanele intrară în funcțiune și tabăra se-mpărți în două.

Numai Zambiloiu sta deoparte și contempla trist împrejurarea: cu ce plăcere și-ar fi întins și el spinarea acestei ploi binefăcătoare, dacă i-ar fi rămas numai o sămînță de nădejde.

Lupta trezi resentimente vechi. Cuvinte, de luni întregi oprite în gît, își făcură loc mînioase. Bastoanele șuierau. Pumnii, bizar, cu cît deveneau mai grei, cu atît săreau mai agil. Gardistul speriat din somn începu să fluiere; iar prepusul domnului Alexandru Cocoșel pentru a-i păzi grădina peste iarnă, cu ochii cîrpiți și îmbrăcat pe jumătate, începu să se văicărească milog:

— Aoleo, boierilor... cîrmiți mai pe stradă, că-mi spargeți geamurile!

O lovitură greșită îl reduse însă la tăcere.

Dar atunci un glas îngrozitor, pătrunzînd în noapte ca o voce supranaturală din scripturile sfinte, răgi un chiot prelung umplînd toată bolta cerului și tot orașul întunecat. Și ca la un

semnal divin, taberele se depărțiră; combatanții înlemniră cu gesturile în aer.

Din neguri, în mantia-i de cauciuc, apăru silueta zveltă a lui Manaru.

— Ce dracu v-a apucat, dragii mei?

El înaintă cu pasul lui larg, cu ochii rîzători in bătaia becului infirm al străzii, cu sufletul beat de cine știe ce nou succes. Mîna lui despică grămada ca barda voievodului și de îndată se găsi tocmai în inima încăierării, unde degetele lui Gorunescu stăteau încă încurcate în chiotorile jiletcei lui Goruneanu; dar el îi desfăcu pe loc cu tăiușul brațului de fier.

— A, va să zică îi ții parte! strigă Gorunescu, zbătîndu-se furios să-și apuce din nou prada.

Însă cînd se trezi drept în gard, în loc să schiaune și să amenințe, cum avea obiceiul, începu deodată să aplaude:

— Foarte bine! Foarte bine! De ce să nu-i ții partea? Te înțeleg, cavalerule ocrotitor... Bravo, te înțeleg, îți dau dreptate și te scuz.

Cuvintele acestea, ca și teribilul ris, ce urmă, al conspiratorilor, plesniră ca plumbii cnutului în obrazul lui Goruneanu. Într-adevăr, la fel cu toată lumea de față, pînă și el observase că-n descăierarea asta, luarea-aminte a lui Manaru se concentrase toată în jurul lui și că, vădit lucru, îl părtinise mai mult sau mai puțin. Oare să fi fost cumva vreo răsplată? Și cînd afară de întrebarea aceasta, scrisă cu litere de sînge, el nu mai văzu nimic altceva în golul minții, ochii i se dădură peste cap și cu disperarea poltronului, degetele i se înfipseră în beregata protectorului.

Conspiratorii, cîștigați de interesul scenei și liniștiți de minune despre partea drumurilor bătute de Manaru în astă-noapte, se dădură liniștiți de o parte și de alta. Lupta fu desigur scurtă și Goruneanu adus repede, repede, cu mîinile la spate. Totuși Manaru se purtă neînchipuit de uman cu învinsul, ceea ce stîrni aclamațiile vesele ale mulțimii complect cucerite, ba chiar îl sărută pe frunte, asigurîndu-l și pe viitor de nețărmurita lui prietinie. Și atunci nebunia lui Goruneanu de asemeni nu mai cunoscu țărmuri; degetele lui se împlîntară crispîndu-se nervos în buzunarul de la spate și, la lumina searbădă a felinarului municipal, tocul de piele de căprioară al revolverului îi răsări în stînga, cenușiu și gras ca un pitpalac, în vreme ce dreapta

desfăcea febrilă încheietoarea de portofel. Însă dreapta lui Manaru fu mai promptă, așa că în secunda următoare asistența putu vedea țeava revolverului însuși lucind în mîna lui Manaru, iar tocul dezumflat în aceea a lui Goruneanu.

— Frumos trofeu, declară Manaru, contemplîndu-l. Apoi îl puse în buzunar: să poftești mîine să-l ridici de la domiciliul subsemnatului. Vezi? Ar trebui să nu ți-l mai dau. Dar te iert; mi-ești scump și te iubesc, Gorunule dragă! (Și-nainte ca el să se apere, îl sărută din nou.) Toți sunteți niște suciți! continuă mustrător Manaru... Născociți o grămadă de bazaconii și pe urmă singuri nu știți cum să vă scăpați de ele. Ascultați-mă pe mine: mîniați-vă pe fapte, nu pe vorbe...

Cuvintele acestea spuse verde și neted în noapte, cu timbru și tîlc apostolic, avură adînci ecouri în inimile de față. Nu mai trebui mult ca pacea și armonia să se reîntoarcă și cu toții porniră înfrățiți și însuflețiți.

În urma zgomotosului grup, dibuia ca un orb Zambiloiu. El doar era mîniat pe fapte și nu pe vorbe. Totuși marea veselie dinaintea lui strecura o rază de veselie și în urmă: „Te pomenești c-o fi tot vorbe... Parcă, he! Cine ce-a văzut?...”

Tot în piața orașului, în dosul „Cafeului Gustav”, se află și berăria-varieteu, cu titulatura curioasă „Hotel București“ (are camere numai pentru „artiste“), localul de iarnă al domnului Cocoșel. Casă străveche, lungăreață și scundă, hotelul își sticlește ochii roșii în nesfîrșitul nopților de iarnă, și pufăiește fum pe coșuri, ca un tren gata de pornire. Aici samsarii statoresc ruptoarea vinurilor, aici se beau adălmașele, aici se întețesc chefurile hibernale, care pot dura cîte trei zile cu nopțile lor. (După care, cînd descind pe pămîntul ce se învîrtește cu ei, de atîta drum, mușterei lui Alexandru declară c-au călătorit cu „transsiberianul”.) Un pian automat zdrăncăne cu înverșunare la fiecare nouă monedă împinsă în cutiuță; iar pe cîteva scaune aliniate de părete, patru fete vopsite moțăie monoton și bat toate odată tactul cîntecelor mecanice, cu o viteză de parcă ar fi puse în legătură, prin sîrme invizibile, cu sipetul muzical. Sînt artistele care-și așteaptă rîndul. Deodată pianul tace și începe brusc marșul vioarei, al cobzei și al țambalului; țiganii în [haine] negre-verzui („olive”, cum spune vătaful lor) se încovoaie mlădioși pe instrumentele afumate și salută obișnuiții localului, cu surîsuri largi, dezvelind danturi albe și puternice. După cîteva

tacturi, marșul se transformă neapărat în vals. Și iarăși după cîteva tacturi, se schimbă în altceva necunoscut, un fel de introducere bizară și zgomotoasă, ai zice vin început de jazz, dacă una din artiste, cea mai nou-venită, n-ar sări de la locu-i, de lîngă pianul automat, și nu s-ar propti într-un picior, plimbînd pe celălalt în urmă, cum ar da un animal dintr-o coadă vîrtoasă, întinzîndu-se în chip de salut grațios peste rampa lăutarilor. Arcușurile se grăbesc atunci să isprăvească introducerea și chiar cele mînuite mai repede sfîrșesc înaintea celorlalte; iar prea de tot rămasele în urmă întrerup cîntecul pur și simplu. Artista se așează de astă dată solid pe amîndouă picioarele, își dă pieptul înainte și pornește cu accent energic:

— Blé-riot s-a supărat
Im tam... tam, tam...

Publicul o privește cu ochii crunt de judecător: ce are a face Blériot? Asta-i poveste scoasă din lada de vechituri! Dar ea surîde îngerește uităturilor de lup, care-i înfulică picioarele lungi, mijlocul strîns, sînii prea tremurători. („Asta-i prospătură, nea Niculae!») Așa i s-a spus de către cine a învățat-o: să zîmbească într-una, cît ține „numărul». Și ea zîmbește cu încăpățînare grozavilor ochi sticlind de parcă-s boabe de chiciură sub lună.

În cele din urmă tot îi topește, îi îmblînzește; în orice caz e bine făcută! Aplauze pornesc răzlețe din colțuri; două, trei și mor. Succesul e hotărît. Cu farfurioara în mînă se avîntă la chetă. Surîsul n-a părăsit-o, ba chiar a crescut, căci buzele înroșite pînă peste margini fac o pată roșie atît de mare pe fața văruită, de parcă ar ține o garoafă între dinți.

Deodată, surîs, ochi dulci, garoafe dispar; o mască sinistră cu ochi mici și răi, brăzdată de crețuri adînci, cu o gură exagerat de mare, de strîmbă și de roșie, ca și cum i-ar fi smuls cineva limba, s-a așezat pe chipul zîmbitor. Se aude un: „porcule!” îndesat și demn. Cineva, desigur, fusese obraznic pe sub masă. „Eu nu sunt d-alea, mojicilor!” și cu privire de regină ofensată, ea lasă în grabă masa mojicilor, care se văd după haine cîte parale fac, căutînd parcă aprobare departe de tot, în fundul sălii, unde grupul Manaru s-a prăpădit de rîs, de la începutul cîntecului și pînă acum. Și zîmbetul, prins din veselia mesei înecate în fum de tutun, la început nehotărît, pîlpîie cu tot mai multă stăruință și luminează iarăși masca de var.

În timpul intermezzo-ului, adică al chetei, orchestra

delectează pe auditori cu „naționale”. E rîndul chitaristului:

...Toate lămpile s-au stins,
Numai la fereastra ta
Arde lamba ca o stea.

Dar cheta se sfîrșește, cîntăreața s-a așezat între Manaru și Mărunțache. Ea chirăie ostentativ, cătînd mîndră la tovarășele rămase la rînd și rîde grozav de zgomotos, căci glumele pe sub masă au început să-i facă plăcere. (Nu uită totuși să mai arunce din cînd în cînd ochi plini de cel mai nemărginit dezgust spre masa mojicilor.) Iar cîntărețele celelalte se perindează pe estradă în pîcla din ce în ce mai groasă. Miroase a vin proaspăt și a rom. Apoi deodată mirosul pătrunzător al fripturii la grătar umple nările ațîțător. Cîntă acum artista a treia; cîntă pe franțuzește: e franțuzoaica localului:

Ninon, Ninon!
Ne dis pas non.

Și vocea ei plîngătoare se întinde spre masa boierilor ca o mustrare dureroasă. Lîngă Manaru, pînă ieri, era locul ei. Sub cununa părului oxigenat, ochii parcă-i lăcrimează în lumina clipicioasă, iar cutele pe care fardul topit de sudoare le dezvăluie nesimțit pe fața puhavă par a fi urme de plîns. E tragică în disperarea cîntecului. Însă deodată își revine și ca o franțuzoaică veritabilă ce se simte, își aruncă mîndră capul îndărăt. Cîntecul e altul: sprinten, săltăreț. Piciorul îi bate nervos tactul; apoi pornește cu pași mărunți și măsurați înapoi, se oprește bătînd pantofii, revine majestuos cu mîna la tîmplă, salutînd milităreș te:

Je suis la belle Margot Im-tam-im tam-im-tam, tam... J’y viens de Chicago Im-tam-im tam...

Și glasul ei devine din ce în ce mai eroic în învălmășagul de mirosuri și de zgomote, în privirile de entuziasm timid ale practicanților de la judecătorie și ale vînzătorilor din magazine, neînțelegători ai acestui jargon, pentru ei păsăresc, uimiți de bravura ei galică.

E un zbucium grozav în gîtlejul de contraltă cvadragenară al franțuzoaicei, naufragiată în umilul orășel oltenesc. Vocea a început să-i gîlgîie falș, căci, atacînd refrenul, corul lui Manaru nu s-a grăbit, ca de obicei, s-o însoțească cu urlet tunător de bas, cu darabană bătută zgomotos în masă, cu clinchet de cuțit în pahare. Nu, Manaru, acest „gaillard” înalt, subțire și brun,

vesel, vorbăreț și chefliu ca și cel mai autentic marseiez, era aproape întors cu spatele spre estradă, gură în gură cu nouvenita. Toată masa părea că ascultă la glumele lor; Ramură singur mai privea cu ochi focoși la scena cea scundă, pe care acum se juca o puternică dramă. Însă „la belle Margot” nu putuse pune la inimă pe acest bucălat blond și roșcovan; vocea ei șuiera acum de gelozie și de mîndrie înfrîntă; o clipă șovăitoare, își reveni cu puteri înzecite. Aplauze răsunară în toate părțile; chiar și la masa boierească. Nu se duse la chetă. Cînd se făcu din nou tăcere, un bătrîn lung și galben, cu fața încrețită, se ridică în picioare și trosni deasupra capului din trei degete.

— Un pol și-o roblă! declară el cu o voce de parcă ar fi vorbit printr-un butoi gol.

Porniră rîsete și asmuțituri.

— Șezi jos, nea Niculae!

Dar nea Niculae tăie ceva cu arătătorul în aer și se așează grav la masă, trecîndu-și printre două degete mustățile umede și parcă înverzite.

— Negostor, n-auzi?

Și făcu cu ochiul la sticla goală, plescăind dintr-un colț de buze. Apoi fredonă:

Marioară… dintre monți…

Pe urmă înghițind în sec, ca un fel de pauză, reîncepu același unic vers, încercîndu-l pe mai multe tonuri.

Franțuzoaica se lăsă tristă pe scaun, singură la masă. Ea privea cu zîmbitoare melancolie îmbierile nenumăraților admiratori, făcute cu gesturi muțești sau într-un idiom cu totul necunoscut filologilor francezi.

— Que-ce-qué-les vous, ma chère?

— J’ai vous l’honneur, ma’m’aselle!

Dar ochii îi luceau într-atîta, că parcă stau să podidească în lacrimi.

Ramură veni la dînsa. Ochii ei albaștri se umbriră. Consolarea acestui inoportun, pe care, hotărit, nu-l putea suferi, o umilea și o indigna, iar complimentele lui neghioabe, ca și imprecațiunile la adresa lui Manaru, că poate să neglijeze „une colombe si blanche”, o scoteau din sărite. Tocmai atunci Manaru întoarse privirile.

— Venez ici tous les deux! Îi pofti el îndată.

Ramură avu o ușoară încruntătură fugară; franțuzoaica păru că ezită; cu totul altfel ar fi vrut să fie chemată.

— Iată, s-a întors iar la pupăza aceea! strigă Ramură triumfător și repetă pe franțuzește, pentru că „la belle Margot" era nedumerită asupra cuvîntului,,pupăză" (îl traduse cu „pie", ceea ce tot aduse un zîmbet pe figura amărîtă). El era chiar gata să se așeze din nou la acest zîmbet pe scaunul de pe care, urmînd mișcarea ei, tocmai se ridicase, însă franțuzoaica alunecă zglobie de lîngă dînsul și se opri la stînga lui Manaru.

Ramură se luă după ea și se așeză alături. Noi comenzi răsunară. Margot nu asculta deloc ce-i spunea Ramură. Urechea ei dreaptă sta țintită la șoaptele lui Manaru și la chicotele coțofanei; atît de atentă că luase și puterea urechei stîngi. Așa că Ramură trebuia să repete de trei și de patru ori aceleași vorbe. Totuși el nu se da bătut; stăruia cu îndîrjire în propunerile lui:

— Ne dis pas non, Ninon...

Franțuzoaica, distrată, părea să consimtă. Dar cînd el se grăbea, atunci, să precizeze termenul și condițiile, ea se ferea îngrozită:

— Mais qu'est-ce que j'ai dit, moi? C'est toujours non...

— Vous avez consenti...

— Je n'y faisais pas attention.

Ramură spumega. El, care avea faima cuceritorului irezistibil, era compromis cu totul în fața amicilor de la masă, căci cocota asta răspundea prea tare șoaptelor lui. Refuzul unei cîntărețe, și încă cvadragenare, îl scotea din sărite. Și doar despre dînsul se dusese vorba că nu lasă să treacă o artistă pe la localul de iarnă al lui Alexandru Cocoșel fără ca să nu treacă și el pe la dînsa. Și vorba se mai ducea că el nici nu plătește vreodată, privilegiu unic în acest orășel, de cînd există într-însul un café-chantant. Iar el auzise vorba asta și părea că nu-i displace deloc. Ba dimpotrivă.

El își răsucea colțul mustății roșcovane cu sălbătăcie, totuși pe figura contractată de supărare păstra necontenit un zîmbet pentru asistenți și-l însoțea adesea de un clipit din ochi, cu înțeles, fără să observe că aceștia nu-l luau în seamă, prinși de vîrtejul rîsului zgomotos din jurul lui Manaru și al pupăzii. De la un timp chiar Margot se-ntorsese aproape complect cu spatele la dînsul și părea că ia parte directă la hazul general. Însă

Manaru, probabil din nebăgare de seamă sau pentru a-și așeza și mai bine cotul pe masă, îi întoarse la rîndu-i tot spatele său voinic și arcuit. Gestul acesta îndîrji cu desăvîrșire pe franțuzoaică. Ea reveni la Ramură, fără un pic de sînge în obraz, și surise cu un rînjet zdrobit, care-i lungi buzele pînă-n sfîrcul urechilor galbene, ca de cadavru proaspăt.

— Ah, dis-moi que' q'chose. Pentru ce tăcut?

Gura lui Ramură se întinse și ea pînă la urechi și părea că dacă ar fi avut loc, s-ar fi întins și mai departe.

Tocmeala nu dură mult. Tratativele fură împuternicite prin strîngerea unui genunchi al ei între genunchii lui și printr-o strîngere de braț, mai sus de cot.

Localul începuse să se golească. La masa mojicilor o violentă controversă se iscă între chelnări și consumatori asupra numărului comenzilor, a prețului și a calității consumațiilor. Domnu Niculae, care stătuse, ca de obicei, singur tot timpul serii, vroi să plece.

— Ha, ha, domnu Niculae, ai luat fața de masă după dumneata.

Domnu Niculae se uită cu ochii împăienjiniți înapoi și pe urmă fixă încruntat pe interpelator:

— N-am plecat de tot, strigă el sus și tare, agitîndu-și arătătorul în aer, apoi ridicîndu-l brusc spre tavan, asigură: „un pol și-o roblă!" Pe urmă fredona scurt:

Marioară dintre monți...

Și porni în volte scurte, inegale și în sensuri diferite, dar în așa fel că ultimul sens fu de-a dreptul în ușa ce parcă-l aspiră ca o gură de întuneric.

Curenți reci se strecurară șerpuitori prin spatele întârziaților.

— Hai să mergem, șopti Ramură la urechea franțuzoaicei, înfrigurat și tremurând ca o piftie, așa cum de obicei devenea înaintea femeilor, în momente hotărîtoare.

Dar ea refuză să meargă de pe-acuma. Cînd se va închide localul, da! Atunci pleacă toate fetele. Acum s-ar supăra chiar patronul.

Ramură mai așteptă puțin și pe urmă deveni și mai insistent. Ea trebui să cedeze, aruncînd o ultimă privire în ceafa lui Manaru. Dacă el vrea astfel!

Dar atunci se-ntoarse Manaru. Privi cu mirare la Ramură, apoi coborî ochii pe franțuzoaică.

— Margot, strigă el... Tu erai aci, lîngă mine, frumusețe în declin, îi spuse el mîngîind-o pe gușa moale și albă... Pe domnișoara Blériot o cunoști?... Faceți cunoștință, dragile mele....

Ramură rîdea prostește și pe nevăzute trăgea pe franțuzoaică de haine. Dar Margot se scutură deodată ca un curcan înfuriat.

— Fiche-moi la paix!

Și pentru că, de ciudă, el o ciupi cam adînc, ea izbucni într-un șir de blesteme franco-române, printre care nu uită să strecoare cîte-o trăsătură din portretul lui Ramură, așa cum îl vedea acum, cu ochii holbați de furie. Impresiunile ei, în fața acestui portret, ce se reconstituia astfel bucată cu bucată, erau așa de groaznice însă, că Ramură roși, apoi îngălbeni. Mînia ei culmină într-un persiflaj de foburg, la adresa neghioabelor („puisque j'ai entendu que vous êtes'ci une sorte de don Juan") care au putut să cedeze unui astfel de caltaboș... „Pfui!..."

Și scuipă cu atîta greață, că Ramură simți cum stropii sar din podea în obrazul lui. Un hohot formidabil se dezlănțui la masă. Doar Manaru rîdea puțin cam încruntat și foarte încurcat, neștiind dacă trebuie să se-nveselească mai departe sau să se supere.

Atunci se întîmplă ceva cu totul neașteptat. Ramură, roșu ca o sfeclă, ridică deodată palma lui grăsună deasupra franțuzoaicei; Manaru i-o opri în cădere și amîndoi se priviră adînc — deși un moment numai — foarte adînc și răscolitor.

Dar Ramură se însenină cel dintîi.

— N-am ce-ți face, rînji el, și dinții albi apărură mici, de șoarece, din dosul lăuzelor cărnoase. Ești mai tare... Ai un succes... care mă dezarmează...

Însă păli deodată, căci ochii lui Manaru recăpătară luciul acela groaznic de oțel.

Fu ca repedea sclipire a două tăiușuri ce se ciocnesc. Pe urmă Ramură se grăbi să iasă. Manaru goli trei pahare pe nerăsuflate, cum făcea cînd era rău întărîtat, și bătu cu pumnul în masă.

— Să ridicăm ședința, strigă el sălbatec. Eu rămîn cu franțuștele ăstea, declară apoi, mîngîindu-le pe amîndouă sub bărbie și privindu-le pe rînd cu un surîs larg, bețiv. Mergem cîteșitrei... facem figuri...

Și plesni iarăși cu pumnul în masă, de se cutremurară sticlele și paharele.

Abia într-un tîrziu se trezi din mînie, singur în tot localul, cu fiecare din ele pe cîte un genunchi. Le ridică pe amîndouă cu cîte o mînă, ca pe două pachete, și porni pe ușa din fund, în vreme ce fetele chicoteau de spaimă și admirație subt strînsoarea mușchilor de piatră.

După cîțiva pași se opri.

— Nu! strigă cît îl lua gura, frîngîndu-și uitătura dură de statura arămie și gheboasă a domnului Alexandru Cocoșel. care apăruse mic în prag, ca un cîne roșu cu cap de om... Nu aici!... La mine acasă, în patul conjugal...

Și izbucni în rîs grozav dinaintea acestei idei năstrușnice. Iar fetele, lipite de pieptu-i, se priviră rîzînd fugar, redeveniră apoi serioase și-și întoarseră spatele cu dispreț.

Ieșiră.

În urmă-le, Alexandru Cocoșel își săltă ghebul și-și frecă mînile punctate de pistrui. În lumina roșie obosită a becurilor, părul lui roșu părea că luase foc. Se strecură printre mesele pe care le întrecea doar cu tidva și începu să urle la slugi:

— Mai repede, că se face ziuă!

Apoi se îndreptă spre „casă”, legănîndu-și într-o parte și într-alta capul ce ieșea din cocoașe ca dintr-o cutie.

În coloanele groase de praf, stîrnite de măturoaie, și-n răceala aerului năvălit prin ușile larg deschise, domnul Alexandru își făcu șoptind socotelile. Capul i se legăna într-una, automat, ca o jucărie curioasă, neobișnuit de mare.

Fetele plecară de la Manaru a doua zi, puțin înainte de ora prînzului în văzul întregii lumi. Manaru le primise chiar în camera de culcare și se trînti cu ele în cele două paturi conjugale, alipite unul de altul în mijlocul odăii. Toată noaptea se petrecu o orgie sinistră, cu țipete și chirăituri sălbatece, care trezi servitorii, îi aduse spăimîntați în antreu și-i făcu să se privească buimaci de somn și de neînțelegere. Pe urmă unul descoperi un colț al perdelei și ochiul îi scormoni în lumina mare dinăuntru. Își perindară apoi rînd pe rînd văzul la colțul viclean, și cum îl puneau acolo, ochiul șters al fiecăruia se-acoperea deodată de-un luciu sticlos. Începuse să se îndese unul într-altul și să-și dea brînci. Privirile lor luau acum înfățișări turburi, mînile lor îndrăznețe se zbăteau lacome și ascuțite ca niște cîrlige asupra

fetei din casă, care abia își mai putea feri pieptul și înăbuși chicotele, făcînd-o s-o ia la fugă în lungul sălii, urmată de aproape de suflarea caldă a rîndașului. Pe urmă, în tăcerea nopții, răsună puternic trîntitul unei uși depărtate, zgomot care scoase din minți pe Marin, băietanul argat trimes de la vie. Îl făcu să-nlănțuie cu putere pe bucătăreasa Ilina, țigancă cu părul pe trei sferturi argintiu, trăgînd-o de la fereastra unde rămăsese zgîită, molfăind vorbe neînțelese din gingii și făcîndu-și cruce.

Dar peste cîtva timp, cîteșipatru erau iarăși grămadă la pîndă. Una din artiste descoperi chiar ochiul iscoditor, pătrunzînd lucios și împungător prin colțul perdelei, de parcă tocmai luciul lui mistuitor dăduse sfredel petecului de geam. Ea se înspăimîntă și țipă atît de tare, că îndată cîrdul de servitori o luă la goană, în lungul sălii colțurate, cu baba în urmă.

Înăuntru tropotul neregulat veni ca un zgomot material și fetele se cutremurară, vîrîndu-se sperioase subt subțioarele lui Manaru. Dar el rîse nespus de voios de această întîmplare; văzu ștafeta pornind cu precizie în zorii zilei spre Dealul Verdei și inima îi crescu de fericire.

Manaru trece zîmbitor prin lumea toată a orășelului, multă și bălțată, de duminecă. El cetește în mintea tuturor scena din noaptea trecută, amplificată. Nu știe de ce sufletul îi ride de fericire; poate pentru că de acum nici un ochi nu-l va mai deșira cu compătimirea lui! Ah, ochiul ăsta scormonitor al mulțimii cum taie și cum sfîșie, cum doare! Acum i-a înfrînt tăria, l-a uluit, l-a înfricoșat. E cu neputință să nu exulți la priveliștea acestui ochi răpus, umilit, cu multiplele-i lumini frînte și piezișe!

El își leagănă acum corpul înalt și subțire într-un grup de prietini, care-l tachinează cu glume proaste. Îi privește cu indulgentă superioritate și-n gîndu-i face socoteala de cîte ori avusese pe fiecare din nevestele lor. Șuvoaiele de burghezi se desfac de grupul zgomotos al boierilor, ca apele încontinuu reînnoite ale pîrăului de un pietroi colțuros. Se împreună apoi la un loc, după ce salută cu plecăciuni adînci și zîmbesc, închizînd dintr-un ochi:

— Conu Iorgu Manaru...

— A dat iama prin femeile boierilor.

— Dec, dar lui Ramură n-are ce să-i facă.

— Nu știți!... I-a poruncit să se însoare cît mai curînd... altfel...

Manaru privește deasupra orașului întreg, strîns în juru-i în ziua aceasta de sărbătoare, ca un stăpînitor clientela ce i se închină. Tot ce aduce a cît de puțină frumusețe dintre femeile acestea, care trec în foșnete de stofe și-n legănări ritmice, el a cunoscut, a avut, a stăpînit. El știe toate dedesupturile lor și-i place să și le amintească, privind pe subt gene cum își plimbă în grup siluetele elegante în costumuri fumurii sau în tonuri stinse de iarnă, în saluturile exagerat de ceremonioase ale meșteșugăreselor, înzorzonate țipător, comentînd, în șoapte respectuoase, numele animalelor în pielea cărora cocoanele s-au îmbrăcat.

Și toată această perindare de tonuri și culori, pătată de sîngele soarelui ce moare, i se pare un imens dans pe care concetățenii i-l oferă, nemernici și temători.

În adîncurile bolții, albastrul ia o culoare rece, metalică; în apus au rămas doar nori lungi, tăind cerul de la o margine la alta, și sulemeniți diferit, strigător și încurcat. Ai zice gratii suspendate în infinit, pe care s-au cocoțat pasările măiastre ale amurgului; un învălmășag de aripi, care se zbat ușor, își potrivesc un loc mai bun, se înfrățesc subt împăcarea somnului. Iar plumbul înserării le înfășură în valurile uitării, pe nesimțite, ca o mînă duioasă de gospodină, tot mai mult... Prietinii au plecat.

Manaru se simte mulțumit peste fire: în gît îi izvorăște parcă un gust dulce, de licoare îmbătătoare. Și-i simte parfumul răspîndindu-i-se prin toate membrele, umplîndu-i tot corpul. Amurgul, lumea aceasta care zîmbește, petrecerea din noaptea trecută, petrecerile din nopțile trecute, atîtea femei de tot felul: slabe, corpolente, blonde, oacheșe, înalte, mici, femei cu pielea albă ca laptele sau roză ca aurora, de un brun sidefiu, mistuindu-se în invizibile flăcări violacee, subțiri și reci ca vinele marmorei, sau de-un brun arămiu, cald și poftitor ca dulcea coloare a ciocolatei, cu fețe ovale sau prelungi, cu pieptănături linse sau zburlite; cu ochi sfărămături de oglinzi cerești, verziu ca tremurul frunzei în soare sau fulgere negre, rostogolindu-se ca privirile de tigru în orbite și apoi fixe și pironitoare, ca uitătura fascinantă a șarpelui... Toate, totul, întregul, nemărginitul strîns în două brațe omenești, în brațele lui! Pînă acum era doar o singură femeie pe care și-o amintea cu o neobișnuită claritate în cele mai ascunse amănunțimi ale

corpului și sufletului: o vedea parcă la picioare-i și parcă o cerceta cu o lupă uriașă și atotcuprinzătoare, căci o vedea toată deodată, în toate ale ei... O vedea și-i venea să rîdă: atîta ciudă, pentru atita lucru... cînd brațele lui puteau cuprinde nemărginitul.

— N-ați mai venit pe la noi, domnule, și lucrul âsta o să te coste amarnic! Îl amenință în treacăt, din vîrful buzelor, silutea înaltă, învorvorită în blănuri, a doamnei Ignătescu.

Ea se mai îndepărtă cîțiva pași, apoi se întoarse, și aproape de tot lîngă dînsul, din fularul uriaș de castor, picură iarăși în urechea lui chemarea sfielnică, tremurătoare:

— Mîine, la cinci, sînt singură...

Păru că ar mai vrea să spună ceva, dar vocea se oprește de emoție. Ea trecu, dar Manaru rămăsese înecat în atîta zbucium cît putu vedea doar printr-o ochire fugară, în sufletu-i trecător. „Sărmănica, ea mă iubește încă!" șopti el înduioșat, amintindu-și vocea timidă și moale, de parcă ar fi fost udă de lacrămi. Se va duce! Își strînse pumnii și se întinse de umeri cu voluptate reținută. „Ah, viața!" făcu el și aruncă din nou privirea de cuceritor peste mulțimea de capete, peste care forfota dihăniilor imateriale ale întunericului începuse să se lase în haite mai compacte...

Atunci fu deodată o tăcere; apoi trecu ca o rumoare: orișicum, prin urechile lui Manaru a vibrat ca o rumoare. Lumea trotuarului parcă se despică în două, ca să facă loc unei părechi, ce înainta agale spre dînsul, răspunzînd cu simplitate și binevoitor la neîncetatele saluturi. Înainte de a-i zări bine prin negura crescîndă, îi ghici. Cum nu se gîndise niciodată la dînșii?

Erau domnul și doamna Moraru, sau cum li se spune în orășel: Moraru și Morărița. Se apropiară amîndoi, cu același pas nezorit de nici cea mai mică grijă, legănați de același ritm de gînduri, zîmbind cu același zîmbet, care părea că se continuă de pe buzele unuia pe buzele celuilalt. Manaru salută adînc.

Și el n-avu ochi să vadă decît răspunsul Morăriței: o repede înclinare a capului, mai degrabă o simplă plecare a pleoapelor, pe fața smeadă de întuneric, pe care totuși o simțeai albă, strălucitoare în volvura blănilor și a părului negru, scoțînd cîrlionți ispititori de subt pălărioara ca o căciuliță. Și el observă bine: nimic, nici o mișcare în întreaga-i făptură nu tocmai înaltă,

nici măcar o ușoară mișcare a capului către bărbatul ei și nici a acestuia către dînsa, nici mai apoi, cînd trecură de el, îndreptîndu-se în aburii întunecimii, mănunchi de suflete înfrățite.

Manaru înțelese că ei nu aflaseră deloc, sau știau prea puțin, de cele ce se șopteau prin oraș. Altfel, oricum, apariția lui solitară în noaptea ce umplea orășelul cu salve surde de neguri i-ar fi făcut să se cutremure, în orice caz, numai de oroare...

El rînji puțin zgîriat în amorul propriu, dar în sufletu-i simți că-și face loc o vrajă nemaiîncercată, avu impresia că parcă i se topește ceva cald în adîncuri.

În urechi îi răsună vechea și cunoscuta zicală în orașul acesta: „Se iubesc ca Moraru cu Morărița”... Și toată ființa lui se înfiora de grijă și de bucurie, la răsunetul vag al acestui de demult ecou.

— Aici vom poposi puțin! rînji el din nou, încordînd privirile în noapte și săgetîndu-le drept în spatele doamnei Moraru. I se păru atunci un lucru ciudat: i se păru, din cauza întunericului, pe care numai lumina stelelor îl mai trăsvea puțin, i se păru că subt puterea ochilor lui, care o ajungeau din spate, Morărița se oprise. I se vedeau desigur pașii, mutîndu-se unul după celălalt; dar la oarecare distanță, în negură, pașii aceștia păreau că se mișcă fără să înainteze și silueta fină a Morăriței se străduiește zădarnic să iasă din magnetul puternic ce-o țintuie.

Manaru avu exact această părere, pe care deseori ți-o dă noaptea începîndă sau depărtarea prea mare în zile de arșiță. El își aminti de Mephisto, oprind pe Margareta la operă, cu gestul lui magic. Aruncă atunci privirea sus spre stele și plimbă ochii siguri pe liniile frînte ale constelațiilor, ca un vraci pe semnele bizare ale unei cărți sibilice. I se păru că dincolo de noaptea aceasta este o lumină și un foc neisprăvit, care se întrezărește în ciurul întunericului prin lacrimile stelelor; și razele acestora se lungeau pînă la el în smocuri care-l încununau, iar unele îi pătrundeau drept în ochi și el avu atunci senzația unei contopiri cu infinitul, cu veșnicia, un moment de atîta mulțumire, de atîta încredere în sine și atîta înțălegere a sensului lucrurilor, încît i se păru totul al lui, încît i se păru că, numai să vrea, și totul i-ar cădea, ca la un semn, la picioare. Crescu atunci atît de uriaș în noapte, încît avu senzația că dacă ar fi întins mîna cu bastonul, ar fi stins stelele ca un paradisier cu capacul prăjinei lumînările

bisericii, după denie; și i se păru foarte curios acest lucru, cu atît mai mult, cu cît azi toată ziulica nu pusese picătură de vin, rachiu sau bere, pe limbă. Să fi rămas drojdia din ajun care-l lungea și-l scurta astfel?

Nu, era cu totul altceva; Manaru simți cu precizie; era o dispoziție cu totul particulară, licoarea aceea nouă, cu totul imaterială, care i se vărsa în gînd și-n simțuri ca o inspirație... În seara aceasta era înzestrat cu puteri diabolice!

— Toate, toate, toate! murmură el ca un descîntec, zdrobind în cuget un gînd nou, șovăielnic. Și își plăcu mult, văzîndu-se cum boscorodește astfel nemișcat, învăluit în pardessus-ul pe care-l răsucise în juru-i ca pe o togă antică sau o pelerină medievală. Crezu acum că, subt magnetul privirii lui, Morarii se opriră, se-ntoarseră și crescură apropiindu-se de dînsul. Cînd ajunseră dinainte-i, ea își refugie, în ochii bărbatului, privirea neliniștită de porumbiță, în fața primelor semne ale vijeliei.

Mișcarea aceasta bucură la culme pe Manaru: fluidul diabolic ajunsese la țintă; era începutul. Acum crezu de-a binelea în orice izbîndă. Iar piața se udă îndată de lumina felinarelor electrice, care izbucniră, șirag brusc, ca o confirmare.

Chiar în cea dintîi zi de lipsă a lui Moraru din oraș, Manaru se înfățișa Morăriței. El știa, din lungul șir de îndrăzneli, cu care dovedise pînă acum, că o femeie e pe jumătate cîștigată de curajul nemărginit al celui ce știe să-l arate. Se întîmplă însă să nu nimerească drept în odaia în care credea că va găsi pe stăpîna casei, și asta îl făcu să se întoarcă tiptil în antreu și să sune ca orice vizitator. În alte împrejurări, Manaru ar fi dat buzna prin toate încăperile și ar fi răsărit, ca un cavaler din legenda frumuseței închise pe viață, în iatacul ferecat al zmeului. De astă dată picioarele își îndoiră puțin coardele lor de oțel și vitejia i se lăsă ceva mai jos de nivelul obișnuit, pe arcurile slăbite. Era de-ajuns să vezi numai cum stăteau așezate jilțurile acelea bătrînești cu spetează înaltă, înșirate de-a lungul zidului și îmbrăcate în apărători albe de pînză, ca niște bunicuțe umflate de crinoline, moțăind visul fără sfîrșit al trecutului, ca îndată să ți se taie orice îndrăzneală. Și asta încă n-ar fi fost nimic; dar ușa cea mare de la antreu, pe care o găsise descuiată, ca și cum în casa asta teama de neprevăzut n-ar tăinui în nici un ungher! Ascultînd țîrîitul stins al clopoțelului în depărtare, probabil în vreo sală din dos, Manaru se gîndi puțin

uluit la îndîrjirea pe care, cu un moment mai înainte, i-o insuflase aceeași ușă deschisă și la pasul viteaz cu care intrase, fără să bată, fără să cheme, la siguranța cu care străbătuse camerele, de parcă ar fi mers la dînsul acasă, și la credința nestrămutată c-o va găsi în a treia odaie din dreapta, colțul dintre stradă și curte, unde le știa demult iatacul și unde voința lui, de puterea căreia nu se mai îndoise de vreme îndelungată, îi poruncise din depărtare, prin uși și prin pereți, să-l aștepte.

Acum însă se întîmplă ceva ce-i mărea și mai mult nedumerirea: sunase de trei ori, așteptînd cîte trei minute după fiecare împungere a butonului, și nici un semn de viață din casa asta, care parcă era goală. Sună a patra oară, hotărît că, dacă nu va veni nimeni, să cotrobăiască iar odăile, încăpățînat la culme să ajungă la un sfîrșit oarecare sau — Doamne! — la un început! În orice caz, să nimicească orice gînd de opunere, cît de neînsemnată, cu îndrăzneala și repeziciunea mișcărilor lui!

Ci iată, că ușa cea mare se deschise în sfîrșit. Adică se crăpă atît cît ar lăsa să iasă un cap cu păr roșu, zburlit, și o față rumenă și aburită, pe care vreun glumeț parcă lipise un gogoșar. Gogoșarul făcu o mișcare de animal marin și lăsă să se vadă cele două găuri ale nărilor, care părură să adulmece pe cel venit. Manaru avu impresia că fu privit cu nările, căci alte urme de ochi nu se mai zăreau pe fața aprinsă și informă, și asta-i tăie iarăși curajul.

— Domnul e la București! auzi o voce surdă, care i se păru că vine de departe și nu de sub gogoșarul ce se zbătu întruna cît ținu vocea aceea, ca o echinodermă pe nisip.

— Vreau să vorbesc cu cucoana...

— Cucoana?... Aici vocea ascunsă făcu o pauză mai lungă. Echinodermă se zvîrcoli dureros, de parcă ar fi fost presărată cu sare, și iarăși se auzi ca de sub apă.

— ...nu se poate... Domnul nu este aici...

Ușa pornise să se închidă peste strania apariție, dar mîna puternică a lui Manaru apucă vînjos clanța din afară; cîteva clipe ușa aceasta se zbătu între Manaru și arătarea roșie, dar brațul lui fu desigur mai tare.

— Du-te de cheamă pe cucoană! se răsti atît de puternic Manaru, că gogoșarul se făcu mic pe fața rotundă și abia acum se deschiseră deasupra lui două crestături negre, lungi și înguste ca două urme de creion.

Apoi îndată capul se vîrî în burduful dedesupt, încotoșmănat în șaizeci de boarfe, și toată această alcătuire diformă se porni brusc, în mișcare grăbită și nemodificată, ca un ghem de petece împins cu piciorul. Drept la jumătatea antreului se opri:

— Cine sunteți dumneavoastră? se auzi vocea din stomah.

— Un domn…

Ghemul porni iarăși. Dispăru prin ușile din fund și reapăru după minute de așteptare.

— Cum te cheamă?

— Un domn, ți-am spus! urlă Manaru scos din fire; am treabă cu stăpînu-tău sau cu stăpînă-ta…

Din ghemul de boarfe, se desprinsese iarăși ghemul mai mic al capului, apoi amîndouă se contopiră și arătarea se mistui din nou.

Și iarăși trecură minute.

Manaru se așezase cu spatele spre fundul antreului. Era bine să nu fie văzut chiar de la început. De aceea nici nu întoarse fața cînd se auzi ușa. Se prefăcu plin de luare-aminte pentru albumul de fotografii de pe masă, întorcînd cu mult interes paginile cartonate, în vreme ce urechea prindea cu atenție de asasin pîș-pîșul pantofilor de pîslă, pe covorașele lungi, ca niște poteci.

Manaru tresări cu prefăcută putere numai cînd simți pe Morărița aproape de tot de dînsul. Atunci se înclină adînc, îi apucă mîna albă, pe care o trase spre buze, smulgînd-o, cu afectată delicatețe, pînă deasupra cotului, din mîneca largă ă capotului cu desemne egiptene, și brațul prea alb îl cutremură.

Ridică îndrăzneț ochii și-i împlîntă în ochii Morăriței, care-l cerceta severă și neînțelegătoare:

— Ce doriți, domnule?…

„…A, va să zică, nu «domnule Manaru»?”

— Nu mă mai cunoașteți, doamnă?

— Ba da! Domnul Manaru!

— Chiar el, chiar el…

Ș-apoi tăcere, căci el dăduse acum drum să vorbească ochilor, care scînteiau jucăuși ca flăcările acelea infime pe metalul înroșit în spuză.

— Căutați pe bărbatul meu?…

— Da… o afacere urgentă… unde aș putea să…”

— …să?…

— …discutăm…

— Să discutăm, dacă socotiți că vă pot lămuri cu ceva, chiar aici, domnule…

Vocea ei, la început semeață, păru mai prietinească acum și fața i se discordă; Manaru o privi din nou pătrunzător, dar șovăi puțin, simțind că-i lipsește cuvîntul din gît. Și asta îl făcu să-și strige singur în gînd cuvinte aspre și insultătoare!

Pe figura ei se cumpănea încă mirarea cu bunăvoința. Birui cea din urmă. Clipa aceasta păru s-o fi așteptat Manaru, căci abia acum își reveni. Și ca să n-o strice de la început, bătu puțin cîmpii, departe. Ea-l privea uimită și se vedea din mobilitatea întregei figuri cum se sforțează să înțeleagă ceva.

Era frumoasă, grozav de frumoasă, asta e! Părul negru, tăiat într-o parte de-o șuviță argintie ca de-o cărare abia perceptibilă, cu vîrfurile încîrlionțate în toate chipurile și strîns in grabă într-un coc destrămat. Figura nepudrată păstra o albeață mai mată, mai intimă, iar umerii obrajilor luceau de la sine cu rozul lor aprins de cărbune. Gulerul capotului, cu desenuri vișinii, se închidea tocmai cînd începea șănțulețul sînilor, tăind, pe pieptul puternic, un triunghi alb.

— Domnule, eu nu înțeleg deloc ce spuneți dumneavoastră…

— Doamnă, nu înțelegeți că aiurez, că vă iubesc…

Ea făcu un pas înapoi, mai mult surprinsă, ca și cînd convorbitorul ar fi înnebunit brusc dinaintea ei. Migdalele negre ale ochilor își întoarseră vîrful de inimioară și mai mult spre tîmple și fruntea i se încreți, iar toată fața, cu triunghiul pieptului cu tot, se acoperi deodată de-o roșeață aprigă. Ea-l măsură apoi de sus pînă jos, răsuflînd scurt și șuierător, se-ntoarse spre fundul antreului, privindu-l încă peste umăr, cu buzele schimonosite de tot disprețul de care era în stare, și porni cu pas de sus, rar si apăsat.

Însă în adîncul negru al privirilor acelora, Manaru, ochitor dibaci, prinse din zbor două unde căprii de teamă; pasul ei tocmai se grăbea, cînd el o ajunse din urmă și o apucă în lațul de oțel al brațelor, pe după mijloc.

Fu o luptă scurtă și mută, o. grindină violentă de sărutări pe ceafă, pe umerii care se dezgoleau și se acopereau necontenit, unul după altul, în zbaterea ei înverșunată, pe părul al cărui coc se desfăcuse de tot Ea începu să strige, dar din gîtul umflat de nebunia indignării nu porniră decît cîteva sunete aspre,

guturale. El văzu în dreapta ușile larg deschise ale dormitorului, plin aproape tot de cele două paturi alăturate, cu tăbliile uriașe, galbene-lucitoare ca lămîia; dintr-o smucire îi întoarse fața spre dînsul și-i prinse buzele strînse între buzele lui, înăbușindu-i orice putință de strigăt și împingînd-o încet, dar sigur, spre întinsoarea desăvîrșită a macaturilor roșii.

În prag ea-și îndoi, își întrei forțele, fără izbîndă, și acum, albă ca hîrtia, cu figura răvășită de cutele groazei adînci, cu părul despletit, cu ochii măriți de tot mai spăimîntată mirare, orbiți de roua lacrămilor disperării, ceda, milimetru cu milimetru, spre marea de roș a macatului întins pînă la nemărginire.

Dar pe somiera ce se scufundă adînc, o luptă se încinse, de astă dată crîncenă, necruțătoare. În cele din urmă, ea scăpă izbindu-l cu un sfeșnic electric mobil, apucat de pe măsuța de noapte, și se năpusti prin ușa cu canaturile de părete, înecîndu-se subt sugrumul înnebunitei respirații.

Manaru rămase întins într-o prostrație desăvîrșită, scîrbit, descurajat, nu de lovitura care-l pălise cu nădejde, dar de această îndîrjire furioasă, de care nu se mai împiedecase niciodată și care îl neliniștea — lucru nespus de straniu — ca o grozavă presimțire. Nu i se părea deloc neexplicabilă, dar absolut deloc, încăpățînata rezistență, și totuși neliniștea creștea...

Un gol mare în cap, în pîntece și în suflet îl ținea încă printre cuverturile și cerșafurile vrășulite. Atunci urechea prinse un foșnet ușor, de fantomă, și închise ochii, prefăcîndu-se amețit de-a binelea. Desigur, intrigată de nemișcarea lui, ea se întoarse să vadă efectul loviturii; dacă avea să se aplece asupra-i, să-i încerce bătaia inimii, o va apuca iarăși, de astă dată cu toată furia deznădejdii, îi va sfîșia vestmintele, o va mușca, o va zgîria cu ghearele, cu dinții...

Dar ea nu se grăbea deloc. O simțea nemișcată, fixîndu-l dintr-un colț; crăpă puțin pleoapele și-o văzu într-adevăr privindu-l liniștită, superbă, frumoasă. El aștepta încă, doar o va păcăli în cele din urmă.

— Dacă nu pleci mai degrabă, voi chema slugile să te îmbrîncească.

El nu răspunse. Auzi atunci zgomotul ușor al pantofilor de casă depărtîndu-se. Era de tot sigur că se va opri după cîțiva pași, ca și întîi; dar zgomotul acela continua să se audă la

intervale sigure și hotărîte. Acum se îndepărta prin antreu. Sări din pat și se luă după dînsa. O găsi în mijlocul antreului, așteptîndu-l căci gemătul somierei ușurate o prevenise. În mînă avea un revolver foarte mare și contrasta glumeț cu mîna ei micuță, dar în cutelc feței se desemna în linii tari accentul hotărîrii.

— Ei bine, cheamă-i! spuse el. Voi rămîne necontenit în pat. Îmi voi scoate haina, toate hainele și mă voi vîrî în așternut. (Începu să rîdă răutăcios.) Și n-aveți decît să mă dați afară și să aruncați hainele după mine! Cred că orașul se va amuza mult de această împrejurare.

Aiura înainte, inventînd amenințări de copil; și le spunea hotărît, căci se simțea în stare să mearga chiar pînă acolo. Dar rîsul pe care ea i-l aruncă în față ca un stropșit de salivă, îi dezbrăcă și cel din urmă văl al curajului. Se simți atît de mic, atît de urît, atît de slab, că picioarele i se tăiară. Se lăsă pe-un scaun.

— Iartă-mă! bîigui. N-am știut ce fac. M-am purtat ca un rîndaș. Dar nu mai sînt de mult stăpîn pe faptele mele...

Ea-l privea încruntată și totuși în ochii ei se vedea o picătură de înțelegere; din instinct ea înțelegea totul și-i primea vorbele care urmau, pentru oricine altul fără fir, neclintită, cu liniște și — Doamne! se înșela el? — cu interes și compătimire.

— Ha! Ai putea să-mi spui dacă ea s-a... zbătut la fel... spune, și îndată, îndată plec...

Apoi deodată se ridică în picioare, clătinîndu-se, înălțîndu-se parcă și scăzînd ca umbra agitată de o lampă zgîlțîită. Ochii îi scînteiau amenințător și pumnii i se încleștaseră.

— ...toate femeile pe la care am trecut, șuieră el printre dinți, mi-au dovedit că nu-i decît o glumă, o nebunie trecătoare. Mi-au limpezit sufletul de veninul roșu, și iată, acum, mi l-ai turnat iarăși înăuntru...

Figura i se strîmbase fără încetare, de durere și de nebunie; apoi deodată crețurile acelea, întretăiate sinistru, începură să se descîlcieze; chipu-i luă acuma înfățișarea blîndeței.

— Spune, se rugă el milog, așa-i că dacă nu eram astfel, violent... cum să spun, dacă m-aș fi purtat altfel... dacă... delicat... altă dată... mai tîrziu... tîrziu de tot...

I se păru că ea e gata să izbucnească iarăși în rîsul falș și batjocoritor și parcă-i fu frică de ascuțimea rîsului aceluia, căci

făcu o mișcare bruscă. Dar fața ei rămase liniștită și corpul parcă i se descleștă din atitudinea țeapănă și bravă. Ea-l privea acum cu toată compătimirea, dar buzele îi rămîneau pecetluite.

— De ce nu răspunzi?...

— E de prisos...

— ...de prisos...

Ea nu mai zise nimic. El o privi încă neîncrezător, dar îl uimi siguranța ce se cetea pe chipul ei; de bună seamă c-așa trebuie să fie, se gîndi el, și mai spuse stins:

— Bună seara! deși era la nămiazi.

Porni clătinîndu-se și la ușă se odihni puțin, răzemat în mînerul de alamă.

Și înainte ca să dispară cu desăvîrșire, se întoarse, în același timp amenințător și rugător:

— Voi mai veni o dată... nu știi ce mare nenorocire... se va întîmplă... dacă nu mă vei primi...

Crezînd c-o amenință pe dînsa, ridică din umeri, plictisită...

A doua zi Manaru se deșteptă cu durere mare în tîmplă; în cameră erau transparentele lăsate, întuneric și frig. De cînd cu hoinărelile lui, servitorii ăștia își băteau joc; făceau foc de mîntuială, cum de mîntuială le făceau pe toate. Dincolo de cuget, Manaru întrezări cum s-ar putea îndrepta aceste neorînduieli. Dar închise repede pleoapa gîndului, gonind cu scîrbă din lumina lui pe cea menită să-i readucă tihna căminului.

Întoarse butonul electric; undele galbene umplură îndată odaia și el le văzu chiar izbindu-se de portretul Frosicăi, ca razele răsăritului de o răzleață stîncă marină; păreau că toate s-au adunat acolo, ca s-o facă să strălucească într-un nimb nesuferit.

Văzul lui se opri astfel fără vrere pe chipul celei care, de șapte luni și mai bine, își ispășea exilul în dealul viilor. El îi cerceta acum mersul cutelor feței, arcuite cu rotunjită măiestrie de fotograful „în culori” de la Viena, să vadă care din ele ar fi putut deveni accentul acela sever de energie și scîrbă, o! mai ales de scîrbă, de pe figura severă, din ajun, a Morăriței.

Le luă pe rînd pe toate, și toate, adîncite sau întinse, dau boiului zîmbitor, expresii de plăcere, de extaz chiar, sau cel mai puțin de cochetărie, de închipuită pudicitate: „Ei lasă, lasă, ce faci? Ești nebun, vai, dar ești scandalos!” Și nimic mai departe. Puțină rezistență, o zbatere cu mișcări prefăcute, stîngace, dînd

cîștig de teren tot mai mult lui Ramură, care înțelege că trebuie. În orice caz săvîrșit acest ritual și care se luptă alene, sigur de izbîndă.

Durerea din tîmplă apasă acum ca un vîrf de cuțit. Inima lui Manaru bate în ritmul, din ce în ce mai grăbit, al mișcărilor spurcate pe care le vede cu închipuirea. Sare din pat, neputincios să mai reziste vedeniei. Pe înaltele-i picioare, trupul de oțel vibrează ca o lamă călită. Se repede la lavoar și potolește jarul din piept cu pumnii plini de apa grea și rece. Se îmbracă și trage transparentul.

Ninge: pe prichiciul din afară, rozetele de nea își tremură convulsiv piciorușele înflorate, parcă se înfricoșează și ele die suflul aprig al năvalei de deasupra. Sfinții s-au pus să-și scuture preșurile cu nădejde. Pe Manaru îl orbește puzderia de steluțe albe; clipește, strînge ochii în pleoape, dar roiurile necurmate îl orbesc din nou. Și simte în ochi o plăcere, c ușoară plăcere, care se întinde tot mai mult înăuntru, trezește începuturi de amintiri vagi, așa cum tresar clapele pianului vechi subt slabe apăsări de fantomă, în odaia neumblată a unui mort demult.

Dar iată, apăsarea amintirii atinge acum o clapă al cărei vuiet, aspru și dureros, îl cutremură de sus pînă-n picioare, îi clănțene dinții, îi zburlește toți nervii, parcă i-ar fi apăsat pe-o bubă. Primii fulgi de anul trecut! Sărbătorirea apariției lor, în trei: Frosica, Manaru, Ramură... Oare trecuseră atunci peste formalitatea luptei?

Manaru iese în fugă, trîntind ușile; și afară îl întîmpină bucuriile celorlalți și ale vieții. Zăpada a prins; și fulgii rîd cu toții de bucuria omenească. Parcă-i un miraj multiplicat la infinit de dinți rîzători; pretutindeni domnește rîsul.

— Prinde! Prinde! Asta-i bună! Cam tîrzie, dar e bună! Își dă cu părerea moș Mitrică Dranovete, misit, cotar și la nevoie chiar comisionar, scuturînd voios cizmele de pecingenea albă. Salut boierule! Să trăiești și la mulți ani!

Și el apucă răspunsul lui Manaru cu un surîs, din zbor, trecînd înainte vesel că poate vesti și altora părerea lui bună: „S-a prins, se prinde!”

Bietul moș Mitrică, el n-are poate lemne nici pentru o săptămînă și se bucură ca și un copil ce-și curățâ tărlia în șopru. „S-a prins, se prinde!” Vor urma poate viforniță, geruri peste fire și atunci desigur va blestema iarăși „vremea asta afurisită,

parcă-și face de cap Dumnezeu!” — cum zicea anul trecut, dar acum e fericit că zăpada e lipicioasă și covorul alb se întinde cu sîrguință, astupînd urîțenia glodului.

Manaru simte și el, curios! parcă în afară de conștiința lui, undeva, departe, în hău sau în vreme, mijeală de bucurie. Dar de acolo, din depărtarea aceea, pînă în adevărata-i, imediata-i conștiință, e o distanță de temut, un abis în care se întretaie și scapără norii grei ai amărăciunilor, îndoielilor și dezgusturilor. Albeața asta nesfirșită, care altă dată îi umplea sufletul de toate bucuriile căminului, de la focul din sobă, pînă la albeața identică a Frosicăi goale, în căldura de subterană adîncă a odăii de dormit; de astă dată i se pare stricată de ceva negru, distonant și supărător; un punct inexistent și totuși persistînd să întunece vederea ca acele neguri subite din coltul ochilor, care te sperie pe neașteptate, te fac să întorci brusc capul, pentru a nu surprinde nimic real, și totuși împăienjenind necontenit izvorașul secat al lacrimilor — începătoșeri nedefinite și insezisabile, ca o veste a nevăzutului, ca o prevestire sinistră.

Piciorul lui Manaru despică acum pîrtii prin mahalalele depărtate, apoi cotește spre Olt, prin țarinile înzăpezite, în care talpa lasă urme pe covorul alb. Pe aici parcă n-a nins așa ca în oraș și, Doamne! parcă nu mai ninge deloc. În văzduh a rămas un fel de fulguială neputincioasă și leneșă; ultimele steluțe de nea de-abia sosesc legănate și batjocoritoare ca acei soldați beți și nedisciplinați ce-ncheie totdeauna coloanele lungi, sure și posomorîte. E parcă un făcut: trebuiau să-i arăte și ele lui Manaru că totul nu-i decît un fel de glumă și o bătaie de joc.

Miriștea înzăpezită, buburoșată de cuiburile negre ale porumbilor tăiați, se sfîrșește repede în poalele zăvoiului. Talpa lui Manaru stîrnește acum foșnetul de metal subțiat al frunzelor căzute. Pe aici zăpada n-a prins decît insulețe-insulețe, pe subt ochiurile mai largi dintre copacii triști și pudrați. Cîte unul se deșteaptă din somnul hibernal, vede desigur că a încetat ninsoarea și scutură cu dispreț buleandra de ghețușuri de pe umăr, care se năruie toată în capul musafirului nepoftit. Însă Manaru răzbate îndată la capul podului, pe șleahul larg, stă în loc și privește în urmă-i: mare ocol a făcut! Apoi o ia tot înainte pe scîndurelele răsunătoare ale podului, dispuse în chip de trotoar.

Dedesubt Oltul curge între două chenare înguste, argintii, de

nea, în șuvoaie grele și adînci; găurile învîrtitoare, ochi de bulboană privesc lumea de deasupra cu hăinoșia întunecată a adîncului. Ochii aceia mulți și toți se fixează asupra lui Manaru, de parcă divinitatea răului s-ar fi ridicat dușmănoasă și pînditoare la suprafață. Sprîncene crunte de unde gălbui îi înconjură în curgere necurmată și-n vuiet fără oprire; brațe de apă se desfac din trupul înmugurit de ochi și alunecă lacome prin maluri; apucă hrăpărețe la subțioară ostroave întregi, înrămate de zăpadă, și se înfundă iarăși în buzunarele mătcii, pierzîndu-se în zăvoaiele depărtării.

Pretutindeni un zbucium necurmat de scăpare din sine și pretutindeni o întoarcere rușinoasă, înfringere și neputință.

Manaru retrăiește lupta din ajun și abia aici, în mijlocul sănătății aspre a naturii, începe să se îndoiască. „Hm... Oare să fie într-adevăr vreuna... Una singură...”

Și întrebarea asta neterminată îl luminează deodată.

Rîde cu voioșie privind șuvoaiele groase și galbene; dar ochii vuitorilor îi moaie puțin veselia. Se îndepărtează de albul parapet metalic și-o ia agale, înapoi spre orașul depărtat ce-și scoate cupolele și vîrfurile ascuțite dintr-un nor despletit de ceață, de parcă ar fi luat foc din vale, pe dedesubt.

Drumul se întinde negru și ridicat, lasă burtă la mijloc și urcă iarăși spre oraș; subt bolta de plopi centenari, hăt, la jumătate, i se năzărește, în tulburul zilei, o căruță înaintînd mică și domoală ca o jucărie.

Scăpat de obsesia rîului, el rîde acum zgomotos. Se revede părăsind pe Morărița... Își aduce aminte de toate vorbele, de scîncelile lui... Și la fiecare, cîte-o nouă undă de rușine îl lovește în obraz. A putut el să se poarte atît de slab! S-a făcut de rîs! Totul trebuie îndreptat astfel ca să se creadă într-o prefăcătorie a lui, un rol jucat în mai multe chipuri, cel lăcrămos de la urmă fiind coarda de rezervă a canaliei care nu dă îndărăt de la nimic...,

Manaru era satisfăcut; el coborî costișa podului cu pas alene, cu fața iluminată. Cuvîntul „canalie” l-a înzdrăvenit complect.

În vale, între dînsul și orășel, ceața începuse să presare mici incendii, ca exploziile obuzelor pe cîmpul de război. Pe urmă, o fumăraie deasă cutropi totul, parcă pămîntul întreg s-ar fi aprins. În dreapta și-n stînga drumului, pînă cît mai ținea ochiul, zarea se înecă în aburul de pîclă. Și-n desimea lui inegală,

ființele omenești luau dimensiuni de fantasme. Colea, aproape, în vale, păzitorii zarzavageriilor, strînși la foc, unde parcă incendiul subteran răzbise prin crusta pămîntului, se vedeau ca o ceată măruntă de liliputani; iar dincolo, departe, lucru nemaipomenit, peste Olt, pe culme, prin fumul necontenit mai opac, un călăreț părea tot atît de înalt cît dealul pe care-l călca; ai fi zis că dă de cer cu vîrful căciulii.

Manaru ridică din umeri neînțelegător; i se părea că pășește într-o lume stranie, ireală. I se părea că străbate acum funduri de ocean. Tristețea îl copleși iarăși. Se întreba din nou: „E oare cu putință să existe într-adevăr ceva întreg, în totul și în totul întreg, neștirbit de vîrcolacul nici celei mai slabe umbre?... Un suflet femeiesc?”

Și privi în juru-i, așteptînd răspunsul din nepătrunsul cetei. Dar nu venea nici un zgomot, nici cel mai mic zgomot. Liliputanii se înecaseră de tot în negură; iar pe creasta dealului, trupul calului și-al călărețului dispăruseră; și numai capul cu căciula lunecau deasupra abisului ca o lună din închipuiri de troglodiți, ca o arătare sinistră și cobitoare.

Demult, de nu se mai ține minte, pentru întâia oară acum Manaru își făcu semnul crucii.

Ca în toată iarna aceasta, nici acum zăpada nu se prinse deloc. Pe străzile umede, noroiul plescăia sub tălpi, care-l zvîrleau departe în șiroaie groase-păcurii. Doar dimineața pojghița gheței de peste noapte mai ținea împietrită această revărsare murdară de glod, care reîncepea odată cu pasul omenesc. Puțin, după faptul zilei, urmele încălțămintei se-ntipăreau ca-n ceară; erau urme de bocanci grei cu știftori, încrucișîndu-se cu găurelele dispuse geometric, lăsate de galoș; urme de talpă largă, bărbătească, distanțate la intervale rari, printre care pecețile ascuțite ale pașilor femeiești se legau în lanț mărunt ca un șir de rîndunici; parcă le și vedeai în mers zorit, abia ținîndu-se de călcătura destinsă și apăsată a cizmei voinicești.

De cînd tot se ducea la piață dis-de-vreme, Manaru prinsese toate aceste deosebiri; căci abia în zilele de tîrg mai putea avea prilejul să revadă pe Morărița.

La cea dintîi întîlnire, a salutat-o larg, strengărește, însă ea nu l-a văzut, sau poate s-a făcut, preocupată de modul cum servitoarea trebuia să așeze în coș, fără să le strice, cîteva

bucheţele de ghiocei, rămăşiţă a zăpezei ce se luase. Manaru îşi făcu loc printre două vînzătoare şi se postă drept în faţa ei, în dosul liniei lungi de ţărănci chincite cu picioarele sub şezut, cu braţele cruce în sînii cojoacelor, îmbrobodite şi cocoşate de frig, nemişcate dinaintea ştergarelor cu grămăjoare de bunătăţi, ca o galerie de idoli vechi de piatră înnegrită, în faţa cărora credincioşii se prosternă în mătănii asidui de cumpărători aprigi la togmă. Şi Manaru zîmbeşte la priveliştea şiragului de idoli precupeţindu-şi singuri ofrandele; apropierea asta barocă îi suflă iarăşi de sub capacul ţestei un vînt de înviorare. Ar fi vrut să fie peste tot o răsturnare grozavă din vîrf pînă-n temelii, şi-şi dă seamă că simte această nevoie acum mai mult ca niciodată; o simte în sînge şi în măruntaie; ca foamea şi ca setea, chinuitoare şi neogoiată.

Şi iată că femeia asta neaşteptată se aşează de-a curmezişul prăbuşirii generale. Şi iată că îndată atunci el vede lumea restabilită în temeliile pe care le ştia întăi şi pe care începuse să se înveţe a le socoti pe urmă prea învechite, bădărănesc cioplite, putrede, mincinoase.

Încurcat în păienjenişul tuturor întrebărilor fără răspuns, ca un halucinat, el se învîrte în jurul Morăriţei, apare în dosul vînzătoarei care o serveşte, se trezeşte cot la cot cu dînsa, sare peste şiragul de idoli, în zarva de mîrîieli şi protestări acerbe, pentru a-i fi necontenit în faţă sau alături. Vorba pe care ar voi să i-o spună se îngrămădeşte în gît, se preface în salivă, tot plimbînd-o cu limba de colo pînă colo. Şi tot nu începe să îndrăznească. Îl apucă iarăşi necazul pe sine; niciodată nu i s-a părut sie însuşi mai bleg ca acum. Şi simte din nou o plăcere neînfrînată să-şi dea în gînd epitete caraghioase. Un singur lucru îl mai încurajează; ea desigur se preface că nu-l vede şi nu pare deloc contrariată de ocolurile lui tot mai apropiate. În sfîrşit a izbutit să se amestece într-o togmă cu o vînzătoare mai încăpăţînată. Dumnezeule, vocea ei e liniştită şi privirea-i limpede nu pare a mai păstra nici un necaz!

Dar, lucrul naibei! Acuma tocmai seninătatea asta îl încurcă! Cuvintele îi fug din cap ca un stol de vrăbii la o apariţie neaşteptată. Şi se ţine astfel după dînsa, prostănac şi caraghios. În cele din urmă îşi aduce aminte comparaţia cu idolii şi i-o spune, întinzînd cuprinzător mîna deasupra întregei pieţe. Ea zîmbeşte: va să zică i-a plăcut. Şi i se ţine iarăşi încîntat pas

după pas. Dar, repede, repede, o îndoială îl pune din nou în cumpănă: dacă ea a zîmbit numai așa, a bătaie de joc, pentru că el a glăsuit-o, floricica lui de imaginație, dintr-odată, fără nici o legătură, ca pe ceva aflat din altă parte, sau amintit dintr-o carte. Trebuia desigur să i-o spună încă de pe cînd se aflau în marginea pieței; de acolo s-ar Ci văzut mai bine justețea-i și ar fi părut într-adevăr o improvizație! Aici vînzătoarele stricaseră șiragul și-l știrbise pe distanțe mari. El privi speriat peste întreg cuprinsul pieței; respiră ușurat. Comparația tot era bună, dar tristețea nu-l părăsi, căci inspirația secase iarăși și pe urmă grija de ce va fi zicînd dînsa de vorbele lui fără legătură și de tîrcoalele necurmate reîncepu să-l neliniștească peste măsură. Vai! Niciodată nu s-a gîndit ce-ar putea zice vreo femeie de stăruințele sale. Totul era să nu se gîndească la nimic și să dea buzna! Și acum, cînd doamna Moraru, mulțumită de cumpărături, îl salută fără nici un cuvînt, cu o scurtă și severă înclinare a capului, care-l încunoștiință că ascultarea ce i-a acordat a luat sfîrșit, el rămase pe loc, nemișcat, ca la o poruncă fără chip de răstălmăcire.

Și-l trezi din starea asta de nemișcare zgomotul tîrgului, care începu de-abia de acum să-i pătrundă cu adevărat în urechi.

— Boierule, boierule, trei poli perechea…

— Aici la mine, boierule, le-am lăsat la doi cincizeci… ieri le-a ouat…

Iar cleștele grătarului cu. mititei birui totul cu zgomotul infernal:

Arde șf frige Și n-are gură să strige, Mitite-i-ii!

De cîteva ori s-a prezentat la Moraru cu planul unei ingenioase afacerii, care-l încerca de ani, și la roada căreia ar fi vrut să fie unic culegător. Lui Moraru i-a surîs ideea și l-a primit cu tot entuziasmul. Dar atunci casa i s-a părut goală de orice altă ființă, aflară de bărbatul priceput în treburi, de comerț fulgerător și de misilie în mare.. (Aflase el ceva? Afecta liniștea și ignoranța pentru a arăta nepăsarea sau pentru a-și bate joc?)

Într-o a doua zi însă, după plecarea Morarului la București, Manaru a sunat cu violență la intrarea asociatului, chipurile pentru tradiționalele,,hârtii uitate pe biurou”, dar n-a venit nimeni să-i deschidă. A bătut stăruitor trotuarul din fața casei, mai bine de un ceas, cu aer — ce i se părea căznit dinlăuntru — de om de afaceri stânjenit și contrariat, în mersul vertiginos al

operațiilor, de un lucru cu totul lipsit de importanță. Își exprima chiar cu voce tare nedumerirea și ciuda față de cîțiva prietini trecători, care nici gînd n-avuseseră să-l întrebe de rostul lui în fața acestei porți. Dar cît strigă de tare, nimeni nu veni să-i deschidă. Poarta de dreve era înlănțuită și lăcătuită atît, de strîns, că abia de făceai zgomot, când o zguduiai cu toată puterea.

Din ziua aceea, nopțile ce urmară începură să-i fie grozav de chinuitoare: spiritul Morăriței îl vizita fără preget la fiecare jumătate sunătoaare a pendulului ca o fantomă rea. O vedea intrând pe ușă, ușoară ca un vis, necontenit destrămându-se și veșnic refăcîndu-se ca norul de țigară. Apoi prindea din ce în ce mai multă consistență, o vedea aidoma, trup și viață, privindu-l lung și languros. Capotul de casă i-e prins într-o cataramă de jartieră, și lasă să se vadă aproape toată pulpa tare, rotunzindu-se lunguieț. Mîna lui se întinde tremurătoare și ochii fixează fantoma, hipnotizînd-o, imobilizînd-o. Nebunia curiozității îi dilată nările, ochii, sufletul întreg, îi scurtează respirația, făcînd-o gîfîitoare. În faldurile capotului albastru stă ascuns tot ce face gloria acestei femei; o singură aruncătură de ochi și totul ar fi redus la obișnuitul profan și impur. Închipuirea lui Manaru atinge cu mîni tremurătoare marginea capotului, însă acesta rămîne nemișcat, ca faldurile de ceară ale veștmintelor de păpuși. Închipuirea îmi innebunită doboară atunci și smulge; dar vestmîntul apărător rămîne nemișcat, unul și același cu misterul învestmîntat, ca îmbrăcămintea imaginilor din lentilele răsturnătoare. Și atunci în sufletul lui sfîrîie și mai arzător jăratecul poftei, peste care cade încontinuu picătura de păcură a imposibilității.

Și timpul îl duce astfel în goana-i necurmată și necruțătoare; lui i se pare că-l duce învîrtindu-se ca un zănatec în jurul său însuși, fără spor și fără preget. Ca pe unul din asteroizii aceia mărunți și sterpi învîrtindu-se în goană nebună și de prisos în jurul lor și-n jurul soarelui. Cînd îi veni întîi această idee, Manaru se cam înspăîmîntă; ea-i veni cu atîta intensitate și-l obsedă într-atît, încît îi aminti un fost prietin, pe care-l vizita la un ospiciu, învîrtindu-se fără să amețească și asigurîndu-l că-i burghiu. Ș-apoi imaginea asteroidului reveni din ce în ce mai des, mai sigură și mai precisă, de parcă și-ar fi arătat din ce în ce mai temeinic existența în obiectivul lunetei unui astronom

descoperitor. Acasă, gândindu-se la ea, pe stradă, la cafenea, la un prietin, într-una cu gîndul atras de magnetul puterii ei ascunse în misterul depărtării, el avea tot mai mult impresia că se răsucește deodată în juru-i ca un vîrtej și astfel o ia razna de-a lungul străzilor, în neostoiat tîrcol pe lângă casa Morăriței, ca pe lîngă palatul din povești al soarelui.

Timpul îl ducea astfel în spirală dîn ce în ce mai strînsă spre monomanie, pînă cînd el se răzvrăti deodată. Primăvara venise demult sau, mai bine, acum era primăvară adevărată, adică nu acel sfîrșit de iarnă care-i mănîncă primele luni cu murdăria șivoaielor și a noroaielor revărsate, cu zăpezile acelea apătoase, mari și destrămate în bob, ca scamele de bumbac. Căzuse acum zăpada fiorilor, orbitor de albă cît cuprindeai cu ochiul sau, uneori, de colori diferite, tot așa de orbitoare, de parcă pe-un timp de omăt te-ai fi uitat printr-un ciob de sticlă colorată.

Se pregătea deschiderea „Grandiflorei”. Chiar se împărțise micile afișe boite în tot chipul, care anunțau marele eveniment: „În curînd deschiderea «Grandiflorei», grand cinema și teatru de vară, complect renovat, mititei, fleici, antricoate și tot felul de băuturi spirtoase vor sta la dispoziția onor. P.T.T. public la orice oră din zi și din noapte”. Afișe ceva mai măricele dau și unele amănunte asupra îmbunătățirilor aduse de patron stabilimentului său estival. Se vedea într-însele pana încercată a d-lui Cocoșel, care mai ținea și corespondența evenimentelor din orășel la ziarele bucureștene: „Răzoare de garoafe, mixandre, zambile, pansele și zorele, ca și tufișuri de trandafiri vor îmbălsăma aerul, dînd mirosului ales al fripturilor, parfum de esențe rare, iar onor. P.T.T. public consumator impresiunea edenului pe pămînt”.

Anunțurile acestea cutremurară de sus pînă jos pe Manaru. „Grandiflora!” Zeița nocturnă a atîtor chefuri și-atîtor delicioase măruntaie de berbec sau de văcuță fragedă! De cînd nu mai pusese el strop de vin pe buze. de cînd nu-i mai umpluse nările mustul sfîrîitor al grătarului!

De cînd cu Morărița, se înstrăinase încetul cu încetul de prietinii buni și de chiulhanurile trecutului. Și cum se resimțea de această dezertare! Căzuse pradă ideilor de nebun, ajunsese văduv de orice nădejdi, slăbise ca un ogar și-n sufletu-i se împîclea, tot mai stăruitor, nerăbdătoare și halucinante neliniști.

Reîntoarcerea la „Grandiflora”! L’embarquement pour

«Grandiflore»! Începu să strige chiar de-a doua zi, cuprins de o ciudată veselie subită, prietinilor care-l întrebau de sănătate: „Fiți pregătiți, ca să nu vă găsească în voi cu duhul rău”.

Rîdeau și Mărunțache și Ignătescu și Goruneanu și Gorunescu și toți ceilalți, pînă și Zambiloiu își întindea buzele într-o parte și într-alta, fără să le dezlipească, neștiutor dacă trebuie să se înveselească de-a binelea sau să dea dracului „Grandiflora” asta, care-i adusese atîta necaz. („Cine dracu m-a pus să mă nimeresc tocmai în seara aia acolo!”)

Și ei. cu toții, se lăsaseră de drăcovenii. Într-adevăr „ce însemna «Grandiflora fără Manaru!” își spuseseră chiar in ajun, privind cu melancolie afișele roșii, albastre și verzi; și același lucru îl spuseră astăzi cu toată bucuria lui Manaru, cînd acesta înainta spre dînșii, fluturînd ca pe-un steguleț vestea tipărită.

— Dar ce înseamnă Manaru fără „Grandiflora”! le răspunse el, scuipînd cu dispreț. Să vă spun eu: un biet păcătos și un poltron... S-a dus cu bietul Manaru! E timpul să ne întremăm cu sîngele Domnului... la edenul lui Alexandru...

Vinul curgea gîrlă și hohotele de veselie deveneau tot mai nestăpînite. Manaru plutea în plin romantism. Din grotescul petrecerii, ochii lui se ridicau adesea spre înălțimile cerești. Întunericul tocmai se spărsese în răsărit, și prin spărtură, apa luminii gîlgîia potop, diluînd cătrăneala de deasupra. Manaru părea că aude acel gîlgîit, căci sufletul lui se înfrățea acum iarăși cu toate, pătrundea în toate, înțelegea toate; era ca într-o stare de supraexistență, se simțea tronînd deasupra tuturora, în nori de extaz și de fericire nemărginită.

Atunci îl picură în urechi cuvintele hotărîtoare:

— Ești sigur că Moraru vine azi?

— Da, da, hotărît.

— Atunci mergem amîndoi la gară...

Era o frîntură de conversație dintre Gorunescu și Goruneanu, din care pînă acum Manaru prinsese, fără voie, numai cuvinte răzlețe, „vagon”, „cinci mii la chilă”, „corpuri străine”...

I se păru că gîtul răsăritului s-a căscat acum de tot și prin beregata străpunsă de cuțitul luminos al nevăzutului năvălește potop o zariște roșie, diafană, umple totul de foc și de-un fluid neînțeles și dulceag, tot mai dulceag, care-l îneacă. El privește vrăjit, acolo, în spărtura de lumină, și vede cum se furișează spre dînsul, în galop turbat, ca vîntul și ca gîndul, trei raze, trei

păreri de raze, ca trei cai înaripați. Îi ajung drept în minte și iarăși sunt atrași înapoi în cer pe razele întinse, ca pe sîrme, acum mai mult de trei, o herghelie imensă, și pe urmă vin din nou în aceeași goană și-n aceeași strălucire de aur și pietre scumpe. Nu-i încă soarele vrednic al zilelor de iunie, dar e soarele gîndului care-l dogorește acum ca-n nămiaz de vară.

Manaru se ridică și buzele lui rostesc parcă în somn: „Acum!”

E toată un vîrtej aprig și o hotărîre nestrămutată mintea lui „acum”. Se scoală, tremurînd din tot corpul, ca apucat de un frig năprasnic, și pornește printre mesele zburlite de scaune întoarse, ca printr-o turmă de arici fantastici, încremeniți în somn. De sub prunul gîrbov, cu renclode electrice, prietinii îl strigă întrebător. Dar el s-a pierdut de tot.

— Lăsați omul să-și facă nevoile! spuse cineva.

Manaru grăbea acum pe asfaltul trotoarelor jilăvite de rouă și i se părea că în înaintare corpul lui destramă palele de întuneric de cele de lumină. Ajunse la casa Morarilor cu ultima binețe a cocoșilor. Dimineața era încă turbure; dar în văzduh pluteau fulguiri de raze.

Zgîlțîi fără nădejde poarta de fier, se uită cu dușmănie la lacătul umflat ca un ghem, ce-l privea la rîndu-i sarcastic, prin ochiul zgîit, în toate chipurile, al cheii.

Ca unul care le socotise toate de mai înainte, el alunecă zorit de-a lungul grilajului argintat, cu sulițe galbene în vîrf, și dădu alături, la Ristea dogarul. Ristea era, doar, omul lui. De i-ar fi ieșit cumva înainte, îl potolea din două vorbe. Poarta acestuia era scundă și de lemn; Manaru mai aruncă o ultimă privire în lungul străzii ce se încovoia într-o parte și în alta și apucă solid de vîrfurile a doi stacheți, la distanță potrivită. Îl izbi atunci drept în urechi un pocnet puternic ca de beșică umflată, plesnită în palmă, urmat de-un horcăit lugubru de om părind că se înecă de mai multe ori și care, apoi, găsindu-și un ton potrivit se schimbă într-o aghioasă lungă și tremurată de ușurare. Manaru clătină din cap cu deplină știință; Andrei, vardistul, își îndeplinea ca de obicei conștiincios veghea matinală pe cimentul cerdacului deschis al conului Iancu, avocatul.

Se avîntă. Poarta gemu și se zbătu subt greutate. Dar el era acum deasupra, sprijinit voinicește în mușchii de oțel; își petrecu picioarele dincolo, se legănă și sări. Se pierdu repede printre turnulețele pătrate de doage înnegrite, dispuse simetric,

ca niște sonde mici. Se trezi într-o vrașilă de butoaie desfundate, rupte, înjumătățite; se împiedecă de cercuri de fier care, apăsate de talpă, se ridicau de subt așternutul de aschii și gunoi, viclene și tăioase ca niște fălci dé curse, coperite înadins. La urmă de tot fu simțit și de javra curții, ce-și făcea somnul, pătrunsă de umezeala zorilor, sub o ruptură de hîrdău.

Manaru împinsese un butoi lîngă gardul cu sîrmă ghimpată al Morarilor. Acum era sus; iar cinele rămăsese deodată uimit, așteptînd cu ochii lui de fosfor, ca mărăcinișul de metal să dea înapoi pe îndrăzneț. În Manaru era însă numai voință și se simțea el însuși făcut dintr-un metal mai brut și mai dur decît al țepilor zburlite pe fire. Cu siguranță rece în mișcare, îndepărtă sîrmele rar, deschizîndu-și loc destul printre ele, ceea ce ațîța necazul tînguitor al dobitocului dedesubt. Se cocoță maimuțește, încălecînd uluca, strîngînd din dinți, cocoșindu-se, ferindu-se de ascuțișuri, zdrelindu-se, sfîșiindu-și hainele; o mișcare îi scăpă însă și căzu destul de greu dincolo, pe pavajul neted de piatră tăiat în pătrățele galbene. Dar era dincolo! Stătea încă jos pe piatră și rîdea. Simțea cum triumfă toată carnea dintr-însul, odată cu durerea ce i se alina în trup.

Alături, javra lui Ristea se jelea amarnic, urlînd a mort; atunci se auzi și hămăitul scurt și gros al zăvodului Morarilor. Cînd Manaru se ridică, îi văzu capul enorm ieșind neîncrezător din cușca lipită de gardul opus. El ezită un moment, îl crezu legat și înaintă. Dar din cîteva salturi, zăvodul i se opri înainte, mîrîind amenințător și țintindu-l cu ochi de flăcări.

Alături cățeaua lui Ristea — nu putea fi decît o cățea, gîndea cu drept cuvînt Manaru — deșteptase toată mahalaua... O polifonie lugubră de lătrături, de schelălăituri. de vaiete infernale, adevărate țipete canine, prelungi și înfiorătoare, aprinsese de zgomot curțile vecine pe o întindere respectabilă. Iar zăvodul fulgera doar cu ochii, tăcut și groaznic. La cel mai mic semn și mai apoi la mijeala oricărui gînd de înaintare, fălcile se deschideau și se închideau într-un clămpănit sec și metalic.

Manaru înțelese greutatea împrejurării; era amenințat să rămînă, pînă la deșteptarea celor din casă, în această situație destul de nepotrivită cu măreția planului său; dimensiunile cînelui erau într-adevăr cu totul și cu totul ieșite din comun.

Audaces fortuna! răsună, din înțelepciunea claselor de liceu, ca din depărtarea secolelor, în mintea lui, după cinci minute de

nemișcată așteptare, lungi cît cinci ceasuri; o ușă scîrții undeva sus; apoi jos, la ușa ce răspundea în curte, clampa începu să se agite.

Era chiar ghemul de petice, de care dăduse întăi, cînd pătrunsese în casa aceasta. La bălțata-î apariție, zăvodul se înverșuna și se năpusti la Manaru; dar acesta răcni cu atîta putere și atît de poruncitor, că zăvodul se opri la mică distanță, iar fața servitoarei, abia ieșită din burduful de boarfe, prinse ochi.

— Cheamă cînele! tună iarăși, poruncitor, Manaru

Femeia săvîrși după poruncă; zăvodul îi veni la picioare, se gudură, apoi se întoarse iarăși mînios. cînd Manaru îndrăzni în cele din urmă să facă un pas. Servitoarea se dădu înapoi și ochii i se deschiseră și mai mult. Atunci Manaru se scotoci prin buzunare și îndată flutură în aer cîteva bilete de bancă albastre și foșnitoare.

— Le vezi? Sînt ale tale, o asigură el. Și poftim, uite, îți mai dau! se grăbi să-i arăte cît mai multă dărnicie. Încredințat că nu se mai găsește vreun alt suflet prin curte căruia să-i păstreze tain. Îți dau cît vrei. Numai du-te și vezi-ți de treabă... și lasă-mi ușa deschisă aici. Du-te la piață și pe urmă ai să spui c-ai uitat-o deschisă. Nu sînt hoț, n-am nici cuțit, n-am nici pistol la mine. Vreau să fac dragoste cu cocoana; asta vreau! Doar nu s-o dărîma lumea...

Zăvodul tăcuse, părea că ascultă și el, de vreme ce mîrîia tot mai fără convingere. Numai ochii ghemotocului de cîrpe se căscase de astădată enorm, ca sub puterea unor farmece teribile și repezi.

Vocea lui Manaru se tăie atunci și păru că ia alt ton; el scoase încă tot ce mai găsi prin buzunare și, zugrumat de emoția clipei hotărîtoare, dădu ultimele lovituri:

— O să închizi poarta, poftim... Și cu asta nu poate să-ți spună că te-ai înțeles cu mine... Și ușa de aici o uiți deschisă... Ce, nu ți s-a mai întâmplat s-o uiți deschisă?... Cum ar putea să-ți dea în gînd că ar veni cineva peste un gard cu atîția ghimpi și cu un așa zăvod în curte, dacă nu m-ai vedea... la banii și nu fi proastă...

Femeia făcu o mișcare pe loc și dispăru. Manaru șuieră o înjurătură de ciudă... Ah, în casa asta ferecată pînă și slugile sînt de fier!

Dar, după o clipă, servitoarea apăru cu coșnița la braț; cînele, care-și încovoiase iarăși autoritar șira spinării, se lăsă jos, gudurîndu-și ciotul scurt.

Femeia îi făcu semn să intre.

Manaru îi aruncă banii în coșniță... O mai întrebă:

— Ce face stăpîna ta?

— Doarme, doarme, nu ti teme... Și pînă acolo nu-i cheie...

Va să zică, și-n casa asta, coada dracului poate găsi o gaură pe unde să se strecoare! Va să zică, nu-i chiar așa de ermetic închis cuibul Morarilor!

Curios! Un presentiment vag și trecător, că și sufletul Morăriței ar putea să aibă vreo portiță deschisă, îl întristă la început. Dar se miră singur de acest simțimînt neașteptat și atît de absurd în împrejurarea în care se găsea. Iar cînd se află dinaintea canaturilor albe și înalte ale ușii cu îngerași ce varsă coșuri de flori roze, plutind pe nori albaștri deschis, redeveni complect el. O dori ca și pe celelalte, la fel de prefăcută, și de perfidă. O dori uimită în fața îndrăznelii lui, căzînd fulgerată de teamă și de admirație; o dori strigînd de patimă cu gîndul gol de orice imagine a Morarului, dacă nu, cu imaginea unui Morar înșelat, nepricepînd nimic, caraghios.

Și inima lui îi bătea ca un pumn pe cînd gîndea astfel; în vreme ce, totuși, cu nespusă atenție, examina clanța ușii și gaura cheii.

Cu mare migăială izbuti să clintească fără zgomot astupușul încleiat de vopsea al broaștei; cînd îl dădu într-o parte, cheia înfiptă pe dinăuntru își arătă călcăiașul picnit de rugină, oprind orice vedere și tăind nădejdea oricărei strategii.

Dar Manaru nu disperă. Era ca într-o inerție de acțiune, așa că ideile noi îi veneau în creier ca verigile unui lanț învîrtit de scripet; și veneau de-acolo, din fîntîna gîndului, prefăcute gata în fapt.

Începu să bată ușor tăblia canatului, subțiindu-și vocea:

— Cucoană! Cuconiță!...

Se auzi dinăuntru ceva, o mișcare a patului și apoi un cuvînt neînțeles, bolborosit Manaru își cîntări iarăși mișcările și începu: toc! toc!

— Cucoană, cuconiță!

Acuma se auzi distinct:

— Tu ești, Dumitro?

— Eu, cuconiță.

— Cine e? Ce vrei, frate, ce te-a găsit?... Hai, intră odată...

A, va să zică ușa nu era încuiată! Manaru o și repezi în lături și pentru a nu da nici o secundă de reculegere celei culcate, nu mai stătu să contemple efectul negînditei lui apariții. Dintr-o dublă săritură fu lîngă pat și în clipa următoare bustul ce se ridicase instantaneu, într-o simplă cămașă, al Morăriței spăimîntate. se frinse sub greutatea vijelioasă a pieptului său. Lupta corp la corp se încinse din nou și deveni din ce în ce mai violentă din amîndouă părțile.

O greșală a ei, încercînd o mișcare disperată, fu pentru dînsul un punct cîștigat. Atunci ea gemu:

— Lasă-mă... nu acuma... acuma nu se poate... Singură te voi chema...

Cînd se ridică triumfător, ea rămase în aceeași poziție lubrică, nerușinată. Părea că nu se mai sinchisește de nimic și chiar Manaru se miră de atîta nesimțire. Ea ținea ochii încleștați și tremura. El o acoperi. Ea izbucni atunci într-un plîns fără lacrimi, un șir de vaiete lungi, zugrumate, care apoi încetară sau mai degrabă se-năbușiră în gîtul ce sforăia sub apăsarea lor.

Manaru o mîngîie: nu va ști nimeni! El a sărit prin dos și nimeni nu l-a văzut. A pîndit numai ca servitoarea să plece în piață, așa că nici ea nu știe nimic. Cînd va fi să se ducă și el mai tîrziu, căci acum putea bate la ochi, îi va deschide singură. În sfîrșit, nimeni nu știe și nu va ști nimic, afară de cîne cu care a dus o luptă strașnică, grozavă, corp la corp.

— Aveți un cîne, doamnă, scumpă doamnă, într-adevăr că vă seamănă... Haide, lasă, nu mai plînge, la toți s-a întâmplat... și mie... ia pipăie-mă... am niște cornițe mici...

— Înțelegi, mă durea să știu că mai există cineva, în orășelul ăsta al nostru, lipsit de astfel de podoabă... Acum pot să dorm liniștit... Uite... Am să-mi chem nevasta... o iert... nu vezi... fapta dumitale de-acuma are o înaltă semnificație morală: aduci pacea în familii... Fiind cu toții la fel, nu mai avem ce să invidiem...

El trăncănea înainte, jumătate glumeț, jumătate serios. Glumea ca s-o îmbuneze pe ea și s-o potolească, dar singur se minuna de cît adevăr cuprindeau spusele lui. Ea continua să plîngă. Însă din ce in ce mai tăcut și din ce în ce mai dureros. Nu se mai împotrivi la nici una din mîngîierile lui, nici chiar cînd ele

deveniră dezgustător de îndrăznețe. I se lăsa ca o cârpă pe care poți s-o întorci în toate chipurile. El înțelese că aceasta este începutul îmblînzirii. Plînge. dar se lasă! Mîne se va lăsa zîmbind, iar poimîne rîzînd cu hohot. În sufletul lui coborîse acum o pace fără seamăn, ca un răsărit întîrziat de lună pe întinderea de mult adormită. Și îndată imaginea Frosicăi îi apăru în minte. Îl cuprinse un dor puternic de dînsa; o va chema! Chiar o și văzu în închipuire, apărînd dinainte-i înfricoșată și tremurătoare. Păstră mai mult sub pleoapele închise această imagine, înfricoșată și tremurătoare. Se închipui vorbindu-i cu voce grea, chemînd-o mai aproape; și ea căscînd ochii mari — frumoși ei ochi negri — cînd, în locul loviturii, mîna lui se va lăsa mîngîietoare pe frunte-i... Dorul abia răsărit se preschimbă în dorință aprigă, arzătoare. Femeia de alături nu-i mai spunea nimic. Ce poate să spună o femeie mai mult decît alta? Se ridică și politicos o sărută pe frunte. O întrebă dacă trebuie să treacă în odaia cealaltă, cît timp ea va chema servitoarea, ca el să poată ieși, fără cumva s-o întîlnească. Dar Morărița nu-i răspunse nimic; ea plîngea necontenit, din ce în ce mai aspru și mai zugrumat. Se întoarse cu capul in perni și acolo înăbușea sughițele care-i cutremurau tot corpul.

Manaru ridică din umeri, salută respectuos. Ieși prin ușa cea mare de la stradă; de ce n-ar fi fost văzut... de ce să nu se știe de toți că totul e unul și același?

Înainte de a deschide ușa, se gîndea: „Cu cine m-oi întîlni? De-ar fi Mărunțache, el e gura cea mai spartă”... Dar nu era nimeni... Numai în zare, deasupra caselor, pe profilul abia desemnat al dealului albastru, înecat în nelămuritul depărtării însorite îi apăru deodată, mare cît luna, la răsărit, chipul mustăcios și crispat, cu căciula cît un turn de biserică, al călărețului decapitat. Manaru se opri cu ochii măriți. Apoi rîse vesel și vedenia dispăru. „Hm, ce-o vrea ăsta, de-a început să se țină după mine?” glumi fără a putea alunga din urechi gîlgîitul monoton al plînsului Morăriței. Dar îndată ridică din umeri ca dinaintea unei gîndiri absurde.

Fu o firavă și trecătoare închipuire.

Manaru umblă prin toate părțile tîrgului, pretutindeni purtînd cu sine icoana Frosicăi. Degeaba, nici una din orașul ăsta nu face cît dînsa! Chiar astăzi trimete docarul s-o aducă...

Numai la bărbier văzu în ce dezordine se află. Fața galbenă,

unsuroasă, ochii obosiți, părul încîrlionțat în inele mărunte, lipite de sudoare, hainele boțite, cu urme de noroi uscat. Se duse acasă și porunci să se ia așternutul din biurou și să se pregătească dormitorul, ca înainte. Spuse să i se scoată pijamaua și papucii, de care nu se mai servise de aproape un an. Dorea să primească pe Frosica echipat complect de casă. Iar viziteul primi ordin să pună îndată caii și să plece.

Pînă să se mai aerisească dormitorul, iesi iar în oraș.

Locomotiva mai aruncă în aer trei țipete scurte; ajunsese în gară. Manaru se-nveseli și mai mult; începu să bată darabana în fierul înflorat al porții și, din gît, surd, aproape în gînd, imitînd trompeta, întonă marșul de bună venire.

Dar mîna îi rămase deodată suspendată: i s-a părut sau parcă s-a zguduit ceva în aer, încă o dată și încă o dată... Dar de auzit n-a auzit nimic; desigur vreo părere; halucinații ale spiritului obosit! (Ca și capul de pe cer, cu căciulă țurcănească.) Lasă numai să treacă Moraru, numai o zdravănă strîngere de mînă... Și pe urmă se va întinde cît e de lung și cît e de lat în somn adînc, potolit, în somn grozav de adînc!...

Acolo, în piață, parcă e ceva; lumea se agită. Iată-i cu toții se opresc în loc, se strigă, se adună și pornesc în grupe, dînd din mîni. Fluierături rupte și repezi de alarmă... „Ce s-o fi întîmplat? Aha, trece Moraru! E pe jos și duce la subțioară pachetul de carton, tîrguieli pentru ea. Bată-te să te bată, Morarule!”

— Hai noroc, Morarule!

— Noroc, Manarule!

— VenișI?

— Venii.

— De la București?

— De la București.

— Ce crezi? Iese? Ai pregătit terenul?

— N-avea nici o grijă... numai un bob zăbavă... Moraru se îndepărtează zîmbind fericit ca întotdeauna.

„E obosit săracul de-o noapte nedormită și totuși ce fericit se îndreaptă spre căsuța lui. Săracul, bietu Moraru... E timpul să facem nani, boier Manarule”...

Manaru se întinde și cască și totuși nu se grăbește să intre. Petrece cu ochii pe Moraru pînă cotește în piață și bate darabana pe gînduri în poartă. În gura pieței apare acum moș Mitrică Dranovete; Manaru bate înainte darabana; se întrerupe

să se întindă și să caște. Și pe urmă iarăși bate; marșul de bună venire.

— Să trăiești, boier Manarule.

— Bună ziua, nea Mitrică.

— Ori auziși ce se-ntîmplă?

— N-auzii nimic, nea Mitrică.

— Păi, nevasta lui domnu Moraru.

— Ei, ce-i cu ea?

— Se împușcă adineaori.

— Ce spui dumneata?

— Se împușcă adineaori... Or glumești, n-auziși?

— S-a împușcat?

— Păi cum, săraca... trei gloanțe.

— Ce vorbești, domnule... cînd, nea Mitrică?

— Uite acum, nu sunt nici cinci minute... Tocmai aștepta pe bărbatu-său de la București, și cînd fluieră trenul în gară, haid și ea: pac, pac, pac, trei gloanțe... păi cum... Păi să trăiești, cu bine... Dacă vrei, du-te și dumneata d-o vezi.

Și moș Mitrică trecu înainte, făcînd semnul crucii și minunîndu-se: „...Păi cum, trei gloanțe... Doamne păzește”...

În piață fierberea creștea. Așa ceva nu se mai întîmplase de foarte multă vreme, dacă s-o fi întîmplat cumva vreodată aici în orășel.

Manaru trecea palid de la un grup la altul. Însă tot ce comentau oamenii ăștia strînși în pîlcuri zgomotoase nu i se putea deloc lega în cap. Se pare că unul vorbea de ceva analog, petrecut mai demult, iar altul pomenea de-o oarecare teorie, presărată cu nume străine, răsunătoare. Mai încolo, Zambiloiu se agață de el în treacăt, ca un bob de scai, rînjind cinic, cu o nuanță de necaz în glas.

— Asta ți-a scăpat, Manarule! (Zambiloiu regreta sincer, într-adevăr, după cum sincer urmărise și se bucurase de toate succesele lui Manaru, pe care le colporta prin ungherele tîrgului cu satisfacție copilărească.)

Îl goni cu o încruntătură de ochi.

Și întrebarea nemiloasă i se puse iarăși în cuget ca o pasăre rea ce ți se înfige în carne să n-o mai poți smulge. Cum a avut puterea asta... Iar aripele grele și negre se zbat zadarnic. Nimic, nici un răspuns. Să-i fi fost teamă de servitoare, să se fi temut că au simțit vecinii? O atît de mare putere pentru un atît de

neînsemnat lucru... Dar, nenorocita, aparențele se puteau ascunde... dar nu începuse el s-o învețe ce trebuie de făcut... A auzit ea vreo vorbă din toate celea... ea nu asculta decît plînsetul ei... bocetul ei de moarte... Se jelea singură.

Acum Manaru nu mai aude decît vaietul acela fără sfîrșit de-acum cîteva ceasuri. Ce monoton și groaznic! Și uscat! Un plîns uscat! Parcă dăduse drum unui ooean ascuns, să curgă printr-o gaură de sfredel!

O moartă care plînge! Căci nu se poate să nu fi fost moartă chiar din momentul cînd o răzbise cu puterea lui. Într-adevăr, ce era părăsirea aceea de sine, cînd se bucurase pentru a doua oară și pentru a treia oară de trupul ei! Avusese un cadavru! Nu avusese nimic!... Nimic, nimic... și cuvîntul acesta îi bate în ureche ca un dangăt interminabil de clopot crăpat. Fără urcuș, fără scoborîre... și la intervale largi... trist și vechi și pustiu... vechi de cînd cu lumea: nimic... nimic... de ce cînd cele trei fluierături... tocmai atunci... tocmai în clipele... nici măcar un minut, o secundă mai pe urmă.

— Dar ce are Manaru?

Mut și palid, el trece ca o fantomă printre grupuri. Abia se oprește lîngă unul și îndată a și pierit ca să răsară într-altul, de parcă-i reflexul unei oglinzi pe care un mucalit o smucește de colo pînă colo. Nu, nici nu vede pe unde merge; el s-a răzlețit de tot de lumea înconjurătoare, el merge în gîndul lui turbat, ca leul în colivie. Cei care și-l mai aduc aminte îl revăd în noaptea aceea, la „Grandiflora”, cu Ramură în față, sub lumina renclodelor. În cearcănul roș al ochilor scînteiază oțelul teribil. Da ce l-a găsit?

— Regretă că i-a scăpat o frumusețe, glumește unul, dar toți întorc capetele, de parcă a căzut pe neașteptate ceva murdar între dînșii. Și glumețul retractează: Morărița a fost o femeie! Pe onoare că nu mai înțeleg nimic!

Ramură apare de după colțul străzii. E ca întotdeauna pudrat și elegant și parcă aduce de departe mirosul acela al lui, de săpun, sau de om care a isprăvit să se spele. E schimbat la față; și-a ras mustățile lui galbene-roșioare, ca două pitulici muiate în vin ruginiu. Îi stă desigur mai bine așa, cu fața grasă, rasă din proaspăt. Dar nimeni nu observă nimic. El e puțin înțepat de această nebăgare de seamă. Toți par preocupați, consternați, dau din mîini violent, toți deodată. Ce dracu i-a apucat?

— Dar ce s-a întâmplat, frate?
— Uite, ăsta nu știe?
— Cum, tu nu știi, n-ai auzit?
— Nevasta lui Moraru…
— Morărița… de…
— Ei, ce-i cu ea? A fugit?…
— Și-a tras trei gloanțe.
— A murit?
— O, ho!…
— Ce vorbiți? Păi de ce, domnule?

Ramură respiră ușurat; acum putea și el să-și explice cum nu se observase tăierea mustății. Pe urmă dădu din umeri și ridică ochii în sus. Era un albastru atît de dulce sub soarele acesta potolit, că simți pacea lui îmbibîndui-se în suflet, ca o tinctură în piele. El aspiră profund licoarea începutului de vară și, la senzația lui plăcută, domoli cu greu o mulțumire ascunsă, care-i gîdila buzele. Într-adevăr, pactiză el cu propria lui conștiință, ce să nu dăm cărțile pe față; nenorociri de acestea rare mai vin din cînd în cînd să-ți mai arăte că viața de toate zilele, cu micile ei neajunsuri, nu-i chiar așa de groaznică, precum, iacă, se arată uneori. Poate, fără întîmplarea asta, n-ar fi băgat de seamă cît de frumos e albastrul cerului astăzi, iar foamea care-l devorează ar trece neprețuită, ca o necesitate banală și dobitocească. Biata Morărița! A încercat într-un rînd să-i facă puțin curte, dar a văzut că-și pierde vremea degeaba. Ispititoare femeie, cu adevărat! Încolo, ce-l privește pe el, ce poate să-l privească! Atît numai; păcat de ea, era frumoasă…

Și se uită întrebător la Manaru, care se apropie dus de neîncetatul cuvînt din minte. „Ce ne privește…”

Manaru s-a oprit la cîțiva pași și-l țintește cu ochii ficși și metalici; și tace; și e o amenințare teribilă în tăcerea lui. Și Ramură tace; el ar vrea să-i spună glumeț: „Ce-i, măi, ce te uiți așa la mine, de parcă ai sta să mă mănînci?” Dar nu știe de ce, i-e cu neputință să-și compună o figură glumeață și cuvintele i se topesc în gît.

În cele din urmă, în tăcerea ce se lăsase, vocea lui Manaru pronunță clar și cadențat ca orologiile turnurilor în nopți:

— Morărița s-a împușcat; ai auzit?

— Da, am auzit, răspunse Ramură ferindu-și ochii de sub puterea ochilor lui Manaru.

El ar mai fi vrut să adauge: „Ei, și ce ne privește!” însă fără să-și dea seama cum, începu să simtă deodată că este o legătură strînsă între el și moartă, cu toate că n-ar fi putut spune care.

— Cu trei gloanțe de revolver.

— Cu trei gloanțe...

Manaru privește tulbure la cei din jur și i se apropie de ureche:

— Înțelegi, atunci, unde am fost de dimineață?...

— Înțeleg, făcu Ramură mașinalicește, căscînd ochii mari, căci nu înțelegea nimic.

Manaru se apropie și mai mult de dînsul, îi trecu mîna pe după gît și-l scoase afară din grup. Părea foarte încurcat.

— Uite ce... te rog... dar sincer... Îl ținea de gît prietinește, ca și cum i-ar fi vorbit de-un lucru fără însemnătate sau cel mult de-o afacere oarecare... spune-mi: ea s-a... Împotrivit...

— Cine?

Manaru ridică din umeri plictisit:

— Frosica! spuse el, cu un ton care adăuga de la sine: „Ce mai mă întrebi?...”

Ramură îl cerceta lung și timid. Și nu știa cum să înceapă. În orice caz, situația era caraghioasă, îi venea să zîmbească, dar pe creieri i se așezase zăbranicul unei presimțiri.

— Din două vorbe! reteză scurt aerul Manaru.

Dacă i-ar spune că nu s-a apărat deloc, cum a fost într-adevăr, l-ar jigni, desigur. Și nici nu l-ar crede... Afurisită împrejurare!

— De ce nu răspunzi?

Se hotărî:

— Ce întrebare? Desigur că s-a apărat... ca orice femeie...

— Va să zică, nu s-a apărat?

— Ba s-a apărat, de, ce să zic...

— Mult, mult?

Pauză de scurtă, dar adîncă gîndire, de ochi care se întrestrăoung pînă-n obscura vizuină a cugetului celui mai ascuns. E, cum ar putea să spună, că s-a împotrivit așa, de formă?... Odată ce-a apucat-o pe calea asta? In orice caz, asigurîndu-l, mîndria lui nu poate fi decît gîdilată... și, fără îndoială, împăcată...

— Auzi ce te întreb?

— Mult, desigur...

— S-a zbătut, a strigat, a amenințat cu revolverul? Spune, ce stai? răcni deodată Manaru, bătînd nervos din picior.

Ramură crezu că o ieșire bruscă l-ar scoate mai de-a dreptul din penibila încurcătură și ar aduce la realitate pe nebun. Încercă deci, fără a mai sta mult pe gînduri, dar glasul îi tremură.

— Ia lasă-mă în pace, măi. Ce te-a găsit? Astea sunt lucruri care nu se spun...

Făcuse chiar mișcarea de desprindere și ochii lui fugiră după curaj, înapoi la grupul care-i privea nedumerit. Dar Manaru îl înșfăca numaidecît de braț și dintr-o smuncitură îl aduse cu nasul drept în nas.

— Ai să-mi răspunzi, aici, pe loc! mîrîi el cu vocea scăzută. Ea de ce n-a tras?...

— Foarte simplu: pentru că nu avea la îndemînă...

— De ce n-a tras pe urmă... pe urmă... rînji Manaru, arătîndu-și colții.

— Ce vrei să-ți răspund?... ridică din umeri Ramură și ridicatul acesta din umeri, de om gras și satisfăcut, de don Juan nepăsător și fără răspundere, îi pecetlui osînda în ochii injectați ai celuilalt.

— Ah. ți-ai ras și mustățile! răgi el răgușit, ca și cînd acest ultim amănunt ar fi fost hotărîtor.

Și înainte ca Ramură să se dezmeticească din stupoarea în care îl cufundase acest bizar dialog, mîna lui Manaru se înfipse în gîtul alb și gras. Se clătinară și se rostogoliră. Ramură bolborosea ajutor, astupat, cu ochii holbați, care păreau să spună: „Am mințit, nu s-a apărat deloc!” Dar Manaru stringea.

Ceilalți se repeziră. Îl apucară de subțiori, de mîni; era cu neputință să-l dezlipească de corpul de care se încleștase; iar brațele învinsului se bălăbăneau în aer. Și ochii bulbucați dădeau afară lacrimi mari, rotunde, opale, de parcă Manaru strîngea de-o beșică pe care voia s-o stoarcă de ultimele picături.

— Puneți mîna, domnilor, ce stați?

Strigau astfel cei mai din urmă. Căci era într-adevăr curios cum o grămadă de oameni să nu poată să-i despartă. Și cu toate astea, cei mai apropiați își dau zădarnic silința. Toate brațele apucaseră și trăgeau vînjos de brațele lui Manaru. Dar.

Doamne, parcă nu puneau prea mult suflet. După cum nici cei din urmă nu puneau parcă destul suflet în îndemnurile lor. Ei strigau, făceau gura mare și gesturi largi, dar fiecare simțea că larma asta nu era decît de formă. Orășenii ăștia tihniți, excitați de cele trei gloanțe ale Morăriței, voiau în adîncul cugetului lor lucruri mari, evenimente catastrofale. Însă laolaltă, în văzul și auzul general, ei se agitau și se indignau:

— Dar ce fu astăzi, domnule?

— Puneți mina, domlor, acum stăm de filosofie?

— L-a omorît?

— Mai gata... și uite, domnule, cum stau...

Erau într-una cei din urmă, care stau ca pe spini; ei vreau să se termine odată.

Și, într-adevăr, se termină. Brațele lui Ramură se desfăcură cruce; figura umflată și învinețită holbase ochi mari de spaimă și de întrebare: Cum, atîta lume în jur, și totuși să fie omorît, așa pe încetul... poate că era o înțelegere.

Manaru se ridică galben, zburlit...

— Ce, s-a terminat? întrebă el uimit.

Și se plecă iarăși, punînd urechea pe pieptul întinsului la pămînt.

— Ei, asta-i bună... Puneți mîna, domnilor... Ce stați ca idioții?... Respirație artificială... și în glasul lui era ca o ciudă pe imbecilii ăștia, care-l lăsaseră să meargă așa departe.

Singur îi luă mînile și începu să le ridice și să i le lase în ritm, ca pe mînerele unei pompe.

— Nu, figura asta era rezervată Frosicăi! se scuza el celor de față, pompînd zadarnic viață în trupul stîns pentru totdeauna.

Manaru mergea repede spre biroul poliției. Drumul duce pe șoseaua județeană, apoi cotește spre biserică, pe strada Sfîntul Ilie. El venea ca o vijelie, în pas gimnastic, cu capul gol — căci pălăria îi căzuse în luptă — cu părul vîlvoi. Lumea privea cu teamă această arătare grăbită, care creștea pas cu pas, dîrză și amenințătoare. Cravata într-o parte, hainele în dezordine, părul ridicat în coarne și-n cornițe, răsucite de vînt, lovindu-se unele de altele, albul ochiului stricat de firișoare sîngeroase, călcătura solidă din plin, făcînd să dîrdîie tarabele cu căciuli întinse pe șanuri și stacheții orizontali bătuți cu cuie încovoiați de greutatea cojoacelor atîrnate.

Cînd coti spre biserică, țignalul energic al comisarului îl

ajunse din urmă. Manaru văzu țipetele ascuțite ale fluierului întrecîndu-l, ca două ascuțișuri de suliți de-o parte și de-alta. Și îndată, din toate părțile, țîșniră sunete ascuțite de țignale. Păreau că se întretaie ca fulgerele, căutîndu-l prin cotloane și prin văzduh. Erau atît de prelungi și de sfîșietoare țipetele acestea, că Manaru simți deodată vîntul hotărîrii, care-l ducea încoace, răscolindu-se pe loc, de parcă și-ar fi schimbat brusc cursul. Cum, să fie adevărat că de-acum, din clipa asta, nu se va mai mișca așa cum va vroi el, că alții vor hotărî de drumurile lui? În inimă și-n tot corpul i se făcu deodată gol: picioarele continuau totuși să-l ducă înainte. Și așa, fără să știe singur cum, se trezi în grădina de cruci și morminte a vechiului cimitir. N-a vrut să fugă, dar nici să se închine, cum a depus mai pe urmă la cercetări, neștiind ce altă explicație să dea acestei curioase abateri din drum. A vrut, o clipă numai, o ultimă clipă de libertate, în amintirea trecutului fericit și zburdalnic, care acum se închidea cu lacăt greu, să revadă icoana aceea a iadului, ce-l uimise atît în copilărie, zugrăvită cu puțină știință și cu multă fantezie pe păretele bisericii, dedesubtul edenului, cu coline pînă la glezne și cu copaci pieptănați regulat, pînă la genunchi, de unde Adam și Eva erau fugăriți de paloșul Arhanghelului sub ochiul lui Dumnezeu, răzbătînd crunt și fioros prin triunghiul infinitului. Cu zvîcneli repezi de inimă, socotind după ureche timpul cît îi mai rămînea, din dreptul unde tropoteau acum cizmele greoaie ale agenților pînă la poarta cimitirului și de acolo pînă în pridvorul, unde se găsea, al bisericii, el împărți în intervale egale tot patratul ocupat de infern pe zid, începînd de la mîna ce cumpănește balanța cu suflete și pînă-n colțul opus unde un Scaraoschi de culoarea castanei tronează, rîzînd de satisfacție, pe falca de jos a unui monstru uriaș cu gura ferăstruită și cu ochi sîngeros, aducînd la seamăn cu capul de știucă.

Agenții îl înconjoară tocmai la imaginea din mijloc, pe care o căuta și care-l tulbura odinioară mai mult, în copilăria depărtată, încropindu-i sîngele și făcîndu-l să vîjîie, a unei femei pe care doi draci o țin chincită pe pirostii, astfel ca flăcările pedepsei să-i mîngîie, cu limbile lor arzătoare, izvorul de plăceri și de vieți, prihănitul izvor al vieței.

Agenții dau semne de nerăbdare; văzînd că zăbovește, îl invită politicos. El trebuie să se urnească și pornește, ducînd cu

sine, în creierul aprins, imaginea Frosicăi pe pirostiile infernului. Vai, dacă mai aștepta puțin, dacă mai avea cît de puțină răbdare, barem pînă după-masă! și se închipuie așteptînd-o în antreu, dudnd-o în culcușul pregătit din nou, dezbrăcînd-o în mîngîieri și cuvinte dulci și obscene, ca pe-o mult așteptată amantă, și zugrumînd-o în clipele plăcerii, încetul cu încetul, făcînd-o să expire în spasmul suprem. Dar nu e mulțumit nici de imaginea asta și închipuirea lui scormonește acum alte născociri mai groaznice, cu pirostrii de foc, cu clește înroșite, în vreme ce, înconjurat de agenți, urcă treptele șubrede ale secției de scînduri roase, cu noduri ca bătăturile picioarelor bătrînești.

Și îndată totul se șterge dinainte-i, totul se umple de văzduhul gol, și pe geana orizontului apare capul tăiat și fioros, plutind încet și galben ca un astru al iadului.

Vedenia

I

De cînd intrase în Bulgaria, regimentul înainta în aceeaș formație de luptă: avantgarda cu vîrf și cap, apoi grosul coloanei.

Dar molima cea grozavă avea la rindu-i strategia ei. Puțin îi păsa de vîrf și cap; era prea îndîrjită să-și piardă vremea doar cu cîțiva. Lăsa deci să treacă toată avantgarda și se năpustea nemiloasă asupra grosului. La fiecare kilometru cădea cîte un soldat. Și rîndurile se rupeau îndată spăimîntate în jurul proaspetei victime a dușmanului nevăzut. O lăsau zvîrcolindu-se în praful drumului, pînă cînd ambulanța, păzită de ariergardă, ajungea la „înălțimea» lovitului de soartă.

Iar regimentul șerpuia înainte pe șleahul întortocheat și unduios sub pîcla moleșitoare a soarelui. Soldații, cocoșați sub raniță, își zvîrleau picioarele la întîmplare spre dreapta și spre stînga, înaintînd prostește, privind cu încăpățînare cercurile de lumină, pe care astrul violent al nămiezii le întindea și le destindea pe spinările verzi ale camarazilor din față, ca și. cînd o mînă nevăzută le scria acolo destinul cu litere încîlcite de foc.

Și tuturor, urechea le era atentă înăuntru; acolo era inamicul. Acolo, sub pielea fiecăruia se pitise, de cînd intraseră în țara blestemată. Și ei pășeau înfricoșați și neînțelegători, părîndu-li-se nebunesc să se afunde tot mai adînc în împărăția necuratului, în căutarea cu orice preț a unui dușman cu chip omenesc, cînd adevăratul dușman deschisese de mult lupta și nimic nu-l putea face să dea îndărăt.

Regimentul, poposit la poalele unei pădurici rare, își întinsese corturile mărunte sub cortul nesfîrșit al înserării de iulie, barele trenului de luptă fuseseră așezate unul lîngă altul, parcă în linii de bătaie și mare parte dintre soldați își găsiseră culcușul printre roate. De dincolo de tabăra căruțelor se auzeau ca de departe nechezăturile cailor și înjurăturile vistavoilor. Dincoace, soldățimea pedestră, doborîtă de drum, zăcea întinsă în așternuturi de iarbă și de neguri, cu ranițele sub căpătîL De undeva, de sub o căruță, ajunse pînă în frunzarul înjghebat în pripă și fără coperiș, intre pereții căruia căpitanul Naicu, moleșit de deliciul cizmelor trase, sorbea pe patul de campanie ultimele fumuri ale mucului de țigare:

Străinei ca mine nu-i… măi…
Decît puiul cucului…

Cîntecul ieșea de sub roate plin și tihnit, revârsîndu-se asupra regimentului ca o tragică resemnare.

Domnul căpitan îl primi în auz, fără luare-aminte, căci era furat de priveliștea stelelor, cum soseau din adîncimi de nemărginire una după alta, ca niște militari la datorie, ocupîndu-și locul știut în constelații, ca în niște curioase formațiuni de manevră. Începuseră să se înghesuie acum cu duiumul, ca soldații în cîmpul de instrucție, dimineața. Se așezau în linie, în linii de grupe, prin flanc cîte una, în trăgători... Colo, unele parcă au rupt rîndurile și au pornit în pas alergător, pălind în negură; dar un ofițer mai strălucitor le cheamă brusc și îndată prind lumină, revenind din întuneric și aliniindu-se. Un adevărat cîmp de exerciții cerul ăsta! Și cîtă strălucire, ca-n zilele frumoase de pace și de paradă ale primelor două galoane!

Naicu privește acum o stea răzleață ca o strajă, chiar pe muchia neagră de deal ce taie pe la mijloc intrarea frunzarului, și-și aduce aminte santinela de la poarta din dos a cazărmii, pe unde venea la serviciu, de cînd se însurase. Cu pîntecele cald încă de ceaiul aromat, cum numai doamna Naicu știa să prepare, cu țigara în colțul gurii, lovind bărbătește pămîntul jilav cu toată talpa cizmelor împintenate, domnul căpitan trecea mulțumit de sine, răspunzînd cu un deget onorului santinelei și gîndind cu plăcere la înjurăturile pe care avea să le distribuie părintește în ziua aceea, făcîndu-și poftă de mîncare, în vederea pilafului fără pereche, de curcan, făgăduit de Aurelia.

Amintirea aceasta, pornită într-o doară dintr-un fir de cuget, se mări deodată, umplîndu-i tot corpul de o amărăciune dulce, care creștea supărător de plăcută, trecînd peste orice zăgaz. Cîntecul de sub căruțe încetase și, curios, tocmai acum primele lui cuvinte i se înfipseră în urechi, izbindu-i cu atîta putere timpanele, de parcă vîntul trîntea un rînd nesfîrșit de uși:

Străinei ca mine nu-i
Decît puiul cu-cului-decît-pui-u-l cu-uuu-cului.

Mai departe domnul căpitan nu știa; dar repetînd necontenit acest început de strofă pe toate variațiile melodiei își simți ochii umezi, gîndind la Arsene lăutarul și la aperitivele pe care le lua în grabă la Panaioti cu amicul Sbierea și cu amicii țivili: „Dar știi, mai repede, că mă așteaptă Aurelia cu pilaful!»

După ce se zbătu amarnic în pieptu-i cîtăva vreme, jalea începu să, se ogoaie, dar amintirile veneau acum buluc; toată

viața lui casnică din ultima vreme și toate petrecerile de la Panaioti, cu sau fără Aurelia, îi năpădiră gîndul. Cîtă larmă și cîtă veselie! Mai cu seamă cînd el, vestitul Naicu, dădea drumul renumitei lui „cutii cu păcăleli”. Hohotea lumea toată, tot orașul, numai că-și aducea aminte de „mistificările” lui, săptămîni, ba chiar luni întregi, după ce le săvîrșise. Și, ce e mai interesant, pînă și dușmanii lui nu-și puteau ține rîsul...

Cum a fost cu plutonierul... Tot la Panaioti, desigur. În ziua aceea a surprins trei din amicii cei buni, la masă cu cîțiva dintre cei nesuferiți. Rîdeau cu o poftă fără margini, însă cum au simțit pe Naicu s-au potolit pe loc. Oricare om, cu cît de puțină inteligență, ar fi putut bănui că este acolo vorba de dînsul: cu atît mai mult domnul căpitan. I-a măsurat deci disprețuitor, pe sub sprîncenele încordate, apoi s-a îndepărtat la altă masă. Și n-a apucat să se așeze, că rîsul obraznicilor s-a pornit cu și mai mare furie.

— De ce rîdeau nemernicii ăia așa tare, Brașcule? a întrebat domnul căpitan la ieșire pe prietenul său doctorul, cu care avea același drum.

— De tine era vorba.

— Ce?

— Rîdeau de tine...

— Cum?

— Vreau să zic de farsele tale, de aia din urmă, cu plutonierul...

— Cum rîdeau?

— Ce te-nfurii, măi!... făceau haz de ele... că d-aia sunt farse, să rîdă lumea...

— E-he, he, he... da, da! se potoli domnul căpitan. Păi sigur... bietul Năstase...

— Care Năstase?

— Cum care Năstase? Plutonierul. Se cam supărase el, da n-a îndrăznit!... pe urmă s-a bucurat și el... doar nu-și putea permite... mă-nțelegi...

A doua zi s-a dus drept la masa celor ce rîseseră în ajun și a întins prietenește mîna „nesuferiților”, spre hazul general și mai cu seamă al doctorului Brașcu, care se tăvălea pe banca de stejar a bodegii, tot bodogănind:

— V-am spus eu? V-am spus eu?...

— Ce-ai spus tu, bă, nepricopsitule? l-a întrerupt atunci

domnul căpitan, puțin cam neliniștit dinaintea acestei noi izbucniri de veselie. Stai să le-o spun eu!...

Rîsul a întrecut atunci orice așteptare. Încurajat, Naicu a început să povestească anecdota cu plutonierul, dar nici el nu înțelegea cum zgomotoșii ascultători îl mai puteau auzi în neînfrînata larmă, de hohoteau cu atîta voioșie! Lua de multe ori frazele de la început, accentua cîte un cuvînt celui care i se părea că nu-l putuse prinde și pe urmă, cînd izbuti să sfîrșească, după numeroase repetiri și explicații, izbucni la rîndu-i într-un hohot formidabil, deși, la drept vorbind, nici pînă la urmă nu păru dumerit de ce se prăpădeau atîta cu firea, cînd farsa cu plutonierul nu era tocmai una din cele mai strașnice ale lui.

Cînd povesti la prînz doamnei Naicu nostima întîmplare, cu icniri de haz nestăpînit, înăbușite în șervet, ca de obicei, femeia nu prea păru deopotrivă de încîntată. Ba, de astă dată, chiar îl sfătui să se ferească de astfel de prieteni nesiguri.

Auzind-O, domnul căpitan rămase la început cu totul contrariat. Dar își aminti c-o amenințase la rîndu-i s-o păcălească în curînd, glumind pe socoteala cărților ei lugubre cu morți și cu draci, cu care-i umpluse tot podul, și-a mesei de chemat spiritele, pe care doamna Naicu o punea aproape în fiecare seară la încercare, fie de avea, fie de nu avea musafiri. Și gîndul acesta l-a liniștit pe dată, făcîndu-l să zîmbească cu înțeles pe sub mustăți.

Cu ochii pierduți în nemărginita împărăție a stelelor, domnul căpitan își aminti cu multă plăcere de curioasele gusturi ale soției sale, care se uita ziulica întreagă trîntită pe sofa cu „romanul” în mînă, cînd treburile gospodărești n-o chemau la bucătărie; apoi de competința ei spiritistă și de regularitatea cu care se ducea sărbătorile la biserică, de pomenile ce făcea întru sufletul celor duși, ca vrednică nepoată a maicii Minodora, stareța Mănăstirii dintr-un Lemn; de toate ciudatele obiceiuri, care nu se prea potriveau cu tinerețea ei, dar care mulțumeau de minune pe domnul Naicu, „ca unul, monșer, ce sunt asigurat de vreun atac dinspre flancul ăsta, la vîrsta mea, care, numai tînăr nu putem zice...”

Totuș, în îndoita sa calitate de păcălîci și de om cu învățătura serioasă, domnul căpitan nu s-a putut să n-o supere, în vreo două discuții întîmplătoare, cu cîteva replici „peremptorii, monșer”, pe care le găsi, răvășind în fundul memoriei sale, unde

le uitase de cînd își terminase studiile secundare.

— Ce mai la deal, la vale? Am să-ți aduc, doamnă, o carte de geologie și una de astronomie, ba, pardon, de cosmografie... adică stai, îmi dai voie... din fiecare cîte una... și ai să vezi dumneata, acolo, cum stau lucrurile ăștia...

Într-un rînd, domnul căpitan fu chiar atît de acerb făcînd pe ateul, că ea izbucni în lacrămi. El nu știa cum s-o potolească, dar îndată ce pacea se reașează între ei, simți o lighioană mică, furioasă și încăpățînată, că s-a strecurat în suflet. Atunci plănui să-i tragă „o păcăleală gigantică, monșer Sbierea, să i se pară că într-adevăr a văzut pe dracu!” Și trei ani de zile, domnul căpitan își munci imaginația fără milă, căutînd un lucru grozav, „ceva ca la teatru, o scenă neobișnuită, o sperietură teribilă, cu o bruscă revenire la realitate, o mistificare cum nu s-a mai pomenit! Înțelegi, monșer Sbierea?” — dar totul fu în zadar. Puterea sa inventivă nu găsi ceva pe placul lui și teribilul plan îi dăinuia și acum în minte, tot sub forma unor nehotărîte umbre lipsite de tăria amănuntului.

Hotărît, în noaptea asta domnul căpitan era osîndit să nu poată dormi deloc. Cerceta acum un alai de steluțe ce izvorau grămadă și necurmat de după culmea dealului din față. Gîndul său ordonat, obișnuit numai cu coloana de marș și cu linii de plutoane pentru defilare, nu se putu împăca deloc cu această harababură, care-i aminti o gravură din cărțile de școală cu fuga evreilor din Egipt. „Trebuie să fie drumul robilor!” socoti domnul căpitan și fu foarte bucuros că a nimerit, văzînd cingătoarea de lumină înfășurînd toată culmea cerului.

„Ce frumoasă armată în derută”, gîndi el mai departe, amintindu-și retragerea lui Napoleon de la Berezina. Domnul căpitan oftă cu tristețe, căci amintirea înfrîngerilor lui Napoleon îl întrista totdeauna „Uite-l și pe el, își spuse, oprindu-și privirile pe Vega... Ba nu, parcă ar fi celălalt!” se încurcă apoi, cumpănind între puterea de lumină a Vegii și a lui Altair.

Strălucirea celor două stele, una împăratul și cealaltă marele său general, în puzderia de steluțe, tîrșindu-se umile în praful de lumină al drumului ceresc, cum se tîra oștirea napoleoniană în prăfuirile de viscol pe nesfîrșitele drumuri înzăpezite ale Rusiei, semăna în cugetul domnului Naicu imaginile cele mai sumbre. Și rînd pe rînd defilară, pe sub pleoapele zadarnic închise, regimente în debandadă, decimate de holeră; populații

nesfîrșite în exod, urmărite de ciumă și de toate furiile cerului și iadului; suverani învinși, refugiindu-se prin cele mai înfricoșate paragini; jale, blestem și moarte pretutindeni, și totul o goană fără preget și fără frîu, o goană nebună, dezmățată; iar în urmă, profilîndu-se pe imensitatea cerului, o gigantică vedenie în văluri negre, împinsă de suflarea tuturor vânturilor. Ochii lui Naicu fixează îngroziți vedenia și ochii vedeniei fixează pe domnul căpitan. Ea se apropie amenințătoare, dar iată, ochii ei ficși au început să clipească; are ceva din Anton, namila de ordonanță cu priviri de guștер, pe care a lăsat-o acasă, lîngă doamna Naicu.

— Să trăiți, domnule căpitan!

— Antoane, tu ești?

Domnul căpitan a deschis brusc ochii și jumătatea de deasupra a corpului s-a răsucit drept în sus, iar vocea i-a pornit exact în același timp:

— Ce-i cu tine, bă, ce cauți aici?

Dar degeaba și-a frecat mai apoi ochii cu stăruință; Anton n-a fost decît o vedenie, iar domnul căpitan a început să se închine:

— Asta a fost aia... cum îi spune Aurelia... te... telepatie. Doamne, iartă-mă!...

Foarte mîhnit că s-a molipsit de la nevastă-sa, domnul căpitan își aminti cum dînsa îi explicase că acel care-i apare astfel de departe în închipuire, sau trebuie să fi murit în momentul acela, sau face împotrivă-i o vrajă, un jurămînt sau orice alt lucru vrășmășesc.

Fără voie atunci își făcu din nou loc în mintea lui acea curioasă apropiere — la care de cele mai multe ori refuza să gîndească, atît i se părea da absurdă — între două fapte cu totul deosebite, s-ar fi părut, dar care poate aveau o strînsă legătură între ele.

Era pe vremea dinaintea plecării de acasă și domnul căpitan nu putu să-și reamintească această epocă, fără discursurile lui înfocate; fără plăcerea vanitoasă pricinuită de lacrămile doamnei Naicu, cînd el zugrăvea cu multe amănunte, înzorzonate de cuvintele patriotice obișnuite, grozăvia luptelor; fără diminețile acelea, cînd, trezindu-se în zori ca să plece la cazarmă, o găsea ținîndu-l încleștat, parcă i-ar fi fost frică să nu-l scape; fără, în sfîrșit, toate aceste amintiri care-i încropeau sîngele cu o moleșeală dulce, îl făceau să-și lipească molatec

pleoapele și-i întindeau gura într-un plescăit de plăcere.

Observase, însă, că-n ultimele zile, cu cît se apropia despărțirea, cu atît doamna Naicu nu se mai prăpădea cu firea ca la început.

Pe urmă amintirea unei mese chiar în ajunul plecării îl înciuda cu totul. Ea îl rugase atunci să-i schimbe soldatul cel vechi cu Anton, pe care îl trimitea câteodată de la cazarmă să mai ajute prin curte. Domnul căpitan se cam împotrivise la început, căci îi părea rău să ia în companie pe Ion, cel vechi, soldat cam plăpînd, în locul lui Anton, care era voinic și putea să înfrunte cu tăria lui de bivol toate greutățile.

Dar dînsa stăruise atît de mult, arătîndu-i că se va simți prea singură cu Ion, aci, la marginea orașului, că Anton e mai puternic, mai vrednic și nu fuge noaptea după drăgostenii, cum de atîtea ori fusese prins celălalt, încît la sfîrșit îl înduplecă. Ea îi sări atunci deodată de gît, lucru neobișnuit, care-l puse numaidecît pe gînduri.

Deveni îndată ursuz și pentru întîia oară băgă de seamă cît de frumoasă și, mai cu seamă, cît de tînără e doamna Naicu.

Înfățișarea ei ceva înăltuță, cu rochia din ziua aceea plesnind sub apăsarea sînilor și sub mlădierea coapselor, cu chipul alb pălit, sub cununa răvășită a părului castaniu, pieptănat ca pentru casă, cu gîtul parcă puțin îngroșat și zvîcnind de sănătate, toate acestea îi amintiră că ea mai avea mult pînă să împlinească treizeci de ani, pe cînd el, chiar în toamna aceea, avea să serbeze jubileul unei jumătăți de secol. Și turbureala ochilor ei prin aburul supei și roșul mat ce începuse să i se aprindă sub pielița obrajilor și-n jurul grumazului, la dogoarea castronului uriaș, îl făcură să-și aducă aminte cu ce discretă nepăsare — ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat — se îndepărta de dînsul, ori de cîte ori avînturile lui tinerești, prea pripite, se schimbau în părintească mîngîiere.

Umilința acestor amintiri îi împinse tot sîngele spre frunte; și sîngele acesta se umplu de otrava atîtor gînduri rele, care zac firesc în cugetul oricărui om ce pleacă a doua zi la război. Și se umplu mai ales de otrava gîndului că dacă acum se întîmplă astfel, ce-i mai rezervă anii de mai tîrziu, cînd va fi un biet civil bătrîior, cînd va schimba sabia sonoră cu surda cadență a bastonului de pavaj?

Dar tocmai atunci intrase Anton cu cratița fumegîndă pe tava

de metal. Un vlăjgan spătos, cu mișcări greoaie; doi ochi mici, verzui, sub o frunte strîmtă și smolită; două urechi mari și blegi, legate printr-o gură de broască, deasupra căreia abia mijea o bucățică de nas. Fu de ajuns numai să revadă această apariție zoologică, pentru ca toate bănuielile să se risipească pe dată, ca iazmele nopții la cîntarea cocoșului.

Acum chiar, aducîndu-și aminte de această înfățișare, domnul căpitan zîmbi și zîmbetul se transformă într-un oftat de plăcere, cînd își simți fruntea în fierbințeli, mîngîiată de o dulce și umedă răcoare. Zor cu zor, dimineața umpluse cazanul nopții cu roua ei de sîneală de un albastru atît de străveziu, că lui Naicu i se păru o tunică de general, cu pieptul plin de minunea stelelor dinspre ziuă, ca de niște nemaivăzute decorații, tăiat în două de ledunga drumului lacteu, sub funta de jos a căruia strălucea ca o floare de diamant marele ordin al luceafărului matinal.

Impozantul vestmînt al împăratului împăraților stîrni în aducerea lui aminte atîtea visuri de tinerețe, atîtea planuri croite în cele mai purpurii nădejdi, la masă, seara, în jurul lămpii, în colaborare cu întreaga familie, cea de demult, cînd mustața încă nu-i mijise și baioneta școalei militare încă nu fusese preschimbată în sabie, că durerea îl năpădi iarăș cu puterea de la început. Zgîrcindu-se într-o parte, cu oasele zdrobite, voi atunci să adoarmă cu gîndul la Aurelia, cercînd să și-o închipuie pe care parte s-o fi odihnind în ceasul de acum. Și de astă dată izbuti într-adevăr să adoarmă, închizînd însă în clipirea de plumb din urmă rînjetul satisfăcut al vistavoiului de acasă...

— Do-omnul căpitan Naicu la domnu colonel!

Strigătul acesta, care-i răsună și acum în ureche cai detunarea finalului unui cîntec de triumf, umplea de o nesfîrșită bucurie inima căpitanului. El stătea mîndru, radios, cu pieptul scos afară, pe capra primului furgon din convoiul ce alerga spre Corabia în trap nebun, stârnind salve de praf în urmă.

— Mînă, Banciule, nu te încurca, mînă, că ne ajunge holera din urmă!

Și Banciu, ca să facă plăcerea d-lui căpitan, plescăia frînele deasupra cailor, îndemnîndu-i cu chiuituri de horă. Iar domnul căpitan se vedea în fața colonelului:

— Spune drept, mă Naicule, așa e că ți-e frică de holeră?

— Ca la orice om, domnule colonel.

— Iacătă, și eu sunt om și nu mai mi-e frică!... Dar mie nu mi-a fost frică nici de dueluri! Și eu zece am avut, nu unul...

— Domnule colonel, par... am onoarea să vă cer pardon, dar nu mi-a fost frică de nici un duel...

— Calomnii, Naicule, știu eu! Mi-am închipuit că tu cu adevărat ai fost curagios. Dar nu știi?... gura lumii...! Și de aceea m-am gîndit că tu, fiind mai tare de suflet, tot e mai bine să trimit pe Sbierea...

— Unde să-l trimiteți, domnule colonel?

— La noi, la cazarmă, la partea sedentară... Bietu Năstăsescu a murit, am primit telegramă aseară...

— A murit!?!

Vestea aceasta neașteptată a umplut dintr-o dată de lumină tot sufletul domnului căpitan. Și o clipă lumina aceasta s-a rătăcit și-n ovalul larg deschis al ochilor săi, dar așa de repede, cum se luminează deodată în puterea nopții un rînd de ferestre, ce se sting apoi numaidecît. Dar ochiului de colonel nimic nu-i scapă...

— Îți face plăcere, Naicule?

— O, domnule colonel, cum puteți vorbi astfel? Biet' Năstăsescu, ce om de treabă! Dar de ce să trimiteți pe Sbierea, domnule colonel?... zău așa, ce ți-e și cu soarta omului... Mai în siguranță ca el, ce se credea, cînd am plecat noi încoace...

— Păi aia zic și eu; ori acolo, ori aici, tot aia e, așa că ori tu, ori Sbierea...

— Eu-s mai vechi ca el, dom...

— E! cîteva luni acolo, n-are importanță. Și am băgat de seamă că el e mai fricos ca... adică el e cam fricos...

— Domnule colonel, am nevastă tînără...

— El are una bătrînă, săracu! Eu să fiu ca tine, i-aș ceda locul. Ai arăta, dînd această dovadă de virtute și curaj, Naicule, că toate mișeliile scormonite împotriva ta sunt ceea ce sunt, adică mișelii...

— Vai, domnule colonel! Cine v-a spus că Sbierea e fricos? Eu cred că s-ar supăra dacă i-aș ceda pe temeiul ăsta.

— Dacă a rămas numai pe asta, dragă Naicule, apoi găsim noi alt temei, care să nu trezească susceptibilități. Va să zică nu primești partea sedentară! Bravo, Naicule! Te felicit în numele regimentului...

— Domnule colonel! abia mai putu bîlbîi domnul căpitan, lăsîndu-și moale mîna în palma vînjoasă a colonelului, care i-o apucase pe neașteptate și i-o scutura cu bărbăție. Domnule colonel... eu pentru patrie aș face totul. Dar mă gîndesc: am eu dreptul oare să trec peste nevastă-mea? Ce va zice ea, cînd va auzi?

— Te va felicita!

— E, domnule colonel, nu mai sunt femeile alea.

— Se mai găsesc, se mai găsesc...

— Domnule colonel, vă rog, domnule colonel... Nu vezi, nu vedeți dumneavoastră, ce mai femei sunt în ziua de astăzi? Ehe, pe vremuri... vă rog, domnule colonel... nu mai departe, chiar pe vremea noastră, aș; e, domnule colonel? phii, ce mai femei! ca-n poezie: „Du-te la oștire, pentru țară mori!“ Dar acum... fiți milostiv, domnule colonel, sunt om bătrîn, aproape vîrsta dumneavoastră...

— Diii, hi, hi... bidiviii... chiii pe el, mă!.. chiui deodată Banciu cu atîta putere, că se treziră toate cîmpiile Bulgariei, zările se mișcară chiuind la fel și un stol de ciori își luă zborul de pe miriște cuprins de cea mai zgomotoasă panică.

— Zii, Banciule!

Domnul căpitan se uită beat de fericire în urmă și văzu carele celelalte înaintînd vijelios prin. norii de praf din ce în ce mai groși către sfîrșitul convoiului, de parcă patruzeci de sfinți Ilie și-ar fi hodorogit harabalele pe tărie.

„...Al dracului colonel... pe toată lumea o sîcîie așa, dar încolo, băiat bun... Cum ajung la Corabia, trîntesc o telegramă Aureliei... Ce surpriză pe biata femeie!... Ba nu, mai întîi trebuie să întîlnesc pe Sbierea. Ce mutră acră pe el, cînd o afla! Și mai ales cînd m-oi grăbi să-l informez că el era preferatul.” (Aci domnul căpitan nu se putu stăpîni să nu rîdă ușurel în fundul gîtlejului.)

— Dar, ori de ce te-ai îngălbenit așa, Banciule?

Banciu nu-l auzi. Domnul Naicu îl privi lung, cu ochii crcscuți de-o neașteptată mirare. Pe fața neclintită a sergentului, coloarea frunzei de toamnă tîrzie părea că se așterne tot mai întunecat. „Soarele trebuie să fie pricina!» încerca să explice acest bizar fenomen domnul căpitan. Dar cel de alături tresări deodată sub zgîlțîiala unui puternic fior.

Ochii domnului Naicu se zgîiră de-a binelea și turul

pantalonilor săi alunecă pe luciul băncei, cît se poate mai departe de sergentul vizitiu.

— Nu cumva ești bolnav, Banciule?...

— Eu? Ferit-a Dumnezeu, domnule căpitan! am stomac de piatră.

Pe bucuria de la început a lui Naicu se lăsase însă un zăbranic. Ce-ar fi să te pomenești cu el deodată zguduit de crampe și podidit de vărsături! Și-l închipui numaidecît apucat de disperarea morții, cuprinzîndu-l in brațe și gemînd milogește: „Scapă-mă, scapă-mă, domnule căpitan!..”

Dar întoarse brusc resortul gîndului, impunînd închipuirii să nu mai lase în încăperea ei decît pe doamna Naicu. Ce surpriză pe ea cînd va primi telegrama!... Și domnul căpitan se puse cu toată îndîrjirea să potrivească în minte chipul doamnei Naicu, fericită de surpriză. Totuș i s-a părut sau Banciu s-a mai cutremurat o dată? Doamne, ce-ar fi...

— Mă Banciule, nu glumi și spune sincer, băiete, ai ceva sau n-ai?

— Ferit-a Sfîntul, domnule căpitan! Apoi, făcînd semnul crucii cu codelia biciuștii: Doamne ferește și apără să-mi mai intre și asta în cap...

Și pentru a goni ideea asta supărătoare, pe care domnul căpitan n-avea alt de lucru decît s-o întețească cu întrebările lui de cobe, se puse din nou să chiuie:

— Di... hii... hiii, hi, hi... hi... hi... mînă, mă!...

Dar n-apucă să sfîrșească bine, că sări ars deodată, cu ochii căscați de groaz’ă, cu răsuflarea scurtă, repede și greoaie.

— Ține frîiele, dom căpitan, că m-a tăiat..

Și înainte ca Naicu să se dezmeticească, se aruncă peste speteaza caprii în harabaua goală și începu să se vaite, tăvălindu-se pe scîndurile jucăușe.

— Banciule, ce mi-ai făcut? gemu domnul căpitan, cu inima sfîrticată, abia nimerind hățurile care-i săltau la picioare.

— Sărăcuț de maica mea! sărăcuț... răspunse sfîșietor sergentul.

— M-ai omorît, Banciule, m-ai omorît...

Lăsă frîu liber de tot cailor, croindu-le coapsele cu iușca atît de furios, că goana se dezlănțui turbată. Dar prin larma hodorogelii, țipetele sergentului continuau să-i străpungă timpanele cu aceiaș usturime:

— Aolio! Cum mă frige, mămulică Doamne!...

Iușca domnului căpitan se porni acum ca ploaia asupra cailor, cari se zvîrliră orbiți de mînie în golul zării, de-a dreptul peste cîmpuri, făcînd să sară harabaua de parcă ar fi luat-o în zbor.

Moartea știa însă și ea să zboare, și goana aceasta dezmățată n-o putea lăsa deloc în urmă. Crudă și amenințătoare, el o auzea necontenit în spate, frămîntînd fără milă și zăbavă pe sărmanul Banciu.

— Nu te mai văd eu, măiculiță, nu te mai văd eu, măiculiță...

Cînd va sfîrși cu sergentul, va veni rîndul lui. Și domnul căpitan întoarse cu grijă capul, ferindu-l apoi îndată într-o parte, ca și cînd ar fi și văzut luciul coasei fatale în scînteiala soarelui dogoritor. Dar năluca se stinse repede și-n urmă-i, pe coasta repegioară pe care se lăsase, el văzu uimit, rostogolindu-se spre dînsul, în vijelia de praf ca într-un nor misterios, cele patruzeci de care, nesfîrșit și sinistru convoi al morții.

— Aaa... oh... de ce m-ai lăsat tu, Doamne? porni iarăș urletul lui Banciu spre înălțimile scăldate în soare.

Cînd ajunse în inima tîrgului, domnul căpitan începu să ia la rînd toate cafenelele, căutînd pe amicul Sbierea, care încă mai zăbovea în Corabia.

Îl găsi strivit într-o îmbulzeală de gură-cască, urmărind cu fața congestionată și cu fruntea perlată de sudoare, o importantă partidă de ghiulbahar.

— Se bate un bucureștean și cu un grec de aici dat dracului! Îl lămuri, plin de admirație, Sbierea.

Naicu se ridică în vîrful picioarelor; din cercul omenesc strîns coz în jurul mesei rotunde nu văzu ieșind decît două perechi de mîini, ce alergau, se fereau, se ascundeau, apoi apăreau iarăș, fugărindu-se ca două perechi de brabeți îndrăgostiți. Deasupra tablelor, degetele se strîngeau și se deschideau convulsiv, apucînd din fugă și aruncînd cu mișcări experte de zaraf lemnișoarele rotunde, ca pe niște ruble de argint abia desfăcute din fișic.

Abia putu să-și scoată prietenul din îmbulzeală. Se așezară amîndoi la masă în colțul celălalt al cafenelii.

— Fac cinste! declară Naicu.

Și așteptând comenzile, vorba îi luă domoală, purtîndu-i prin orașul unde-și duseseră amîndoi viața și unde avea să se întoarcă acuma Naicu; purtîndu-i prin tabăra peste care sufla

duhul groazei, unde Sbierea trebuia să se prezinte peste două-trei zile.

Pe urmă gîndurile li se înstăpîniră în cuget. Lui Sbierea i se urî repede cu ele pesemne, căci chemă chelnerul și ceru ziarele de dimineață. Dar Naicu își lăsă ușor-ușor capul spre umărul stîng sub povara lor dulce. Pe figura lui plină de un fel de duioșie rîzătoare, rareori trăsăturile se schimbau în acea înfățișare mocnită, pe care o ia cîmpul luminat, cînd un nouraș fugar se așează între el și soare.

Va să zică a scăpat de holeră! Domnului căpitan îi venea să chiuie de bucurie, cum chiuia Banciu pe cîmpiile Bulgariei. Ce s-o fi făcut cu el săracu? Își aminti, scuturat de un puternic fior, și se miră cum a avut tăria să mai țină hățurile în mînă, cînd Banciu, lovit de boală, s-a aruncat în fundul harabalii. Dar omul pălit de spaimă parcă-și mai dă seama? Una și bună știa el atunci: să se vadă cît mai repede pe mîna doctorilor.

Își aminti apoi cînd Sbierea a venit mai întîi la spital să-l vadă. L-a primit scîncind ca un copil.

— Dragă Sbierea, sunt pierdut! Să telegrafier tu Aureliei...

Hohotele de rîs ale acestuia, tari și distanțate ca niște pocnete, îi răsunau și acum în urechi.

— Ce tot trăncănești acolo? în loc să zici bogdaproste că ai scăpat și c-o să te duci la partea sedentară...

— Dragă Sbierea, a răspuns el atunci, poți să te bucuri după pofta inimii că ai să mă moștenești în curînd. Dacă nu m-a apucat pînă acum, n-avea grije, mult nu mai e...

— ...Știi c-ar fi o idee? Și vocea lui Sbierea plesnea iarăș în hohote scurte ca o petardă în scîntei. Apoi, devenind deodată serios:

— Ce dracu de ești așa fricos, măi Naicule?

Cu vorba aceasta Sbierea știa că închide la moment văicărelile sedentarului.

— Aici nu e vorba de frică, aici e vorba de holeră! bîlbîise acesta, înghemuindu-se pleoștit pe un scaun.

La plecare, Sbierea îi adresa totdeauna aceeași întrebare de îmbărbătare:

— Ei, telegrafiez nevesti-ti că vii?

Naicu sărea atunci speriat de pe scaun, cu ochii holbați de spaimă și de rugăminte:

— Sbierea, să nu faci una ca asta. Te rog, Sbierea, pe

prietenia noastră!

— Lasă, măi, să scriu femeii...

— Să știi că dacă-i scrii, tu ești ucigașul meu. Cum telegrafiezi, cum m-apucă...

— Ei, cum așa, mă?

— De asta sunt sigur... Am băgat de seamă. Cum apuci să te bucuri dinainte...

— Hai atunci să-i scriu c-ai murit, că poate așa nu te mai apucă...

Rămas singur în odaia goală, proaspăt văruită, a carantinei, gluma lui Sbierea îi răscolea ca o trîmbă de vînt toate gîndurile negre. Și-o închipuia primind telegrama cu vestea morții; o vedea desfăcînd-o cu mîna tremurîndă, apoi dînd un țipăt groaznic și clătinîndu-se să cadă. Anton sărea atunci din bucătărie și ea se prăbușea în brațele lui de fier. Dar atingerea brațelor acestora o deșteaptă dintr-o dată, ea deschide ochii mari, mari, și ochii aceștia nu mai au nimic din expresia groazei de adineauri. Ei privesc atît de dulce spre Anton, că gura de broască a lui se deschide mare, gata s-o înghită. Capetele lor se pleacă unul peste altul...

De la masa jucătorilor, unde mulțimea chibiților sporise aproape îndoit, se auzi deodată, în tăcerea generală și-n tăcerea înfiorătoarelor gînduri care munceau pe domnul căpitan, răsunetul sonor al unei palme bine aplicate și potrivite din plin. Acestui răsunet îi urmă aproape imediat un altul identic, ca un ecou, care fu înghițit însă de tărăboiul drăcesc izbucnit pe dată. Grămada privitorilor păru un moment că fierbe într-un cazan. La mijloc mai ales era un zbucium fără seamăn, căci necontenit cercul din afară se lărgea și revenea la loc, pentru a plesni apoi în nenumărate locuri. Și vociferările curgeau grindină:

— Nu lăsa pungașul!

— Ba grecu e escroc!

— Unde mi-s banii?

— Domnule... am pus doi poli...

— Asta-i hoție...

Din scaunul lui, Sbierea țîșnise ca dintr-un resort. Și pașii îi porniră automat și repezi spre valma tot mai aprinsă, așa cum instantaneu gura porni să-i păcănească de la sine detunătoare:

— Bagă-i pumnu în gît... Care-i ăla?

Naicu privi un moment nedumerit strașnica încleștare. Sărise

și el în sus, dar cînd văzu că grupul s-a desfăcut în două tabere dușmane, printre care Sbierea pășea apăsat și scrutător ca zeul Ares înainte de luptă, întoarse capul plictisit, se înfundă iarăș în plușul moale al canapelii și întoarse privirea spre fereastra uriașe, afară. Dar de pe urma încăierării în sîngele său rămăsese o vie agitație, care turbură de astă dată cu toiul viziunile lui negre.

Domnului căpitan i se întâmpla acum un eveniment cu total neașteptat: pentru întîia oară în viața lui își simțea sufletul. Pînă azi nu știa de el decît din auzite, din rarele emoții pe care le avusese în fața superiorilor, din rarele certuri, din rarele temeri instinctive de moarte sau de ziua de mîine, din unele clipe de spaimă prin care trecuse. Dar în toate aceste rînduri, el și cu sufletul lui făcuseră una și aceeaș persoană.

Acum însă simți, în părețiii trupului, sufletul acesta ca pe o ființă alta, care crescu deodată spăimîntătoare, și-l mușca cu dinții, îl zgîria cu unghiile, voia parcă să-l sfâșie într-o parte, da, da, acolo, în stânga capului, să-și facă loc, să țîșmească afară pentru a se distrăma ca fumul în libertatea cerului.

Cum nu s-a gîndit pînă acuma? Care, care a fost motivul ei să-l oprească? Că i-a fost frică în singurătatea casei din marginea orașului? Dar în toamna și-n iarna trecută, cînd regimentul i-a fost mutat vremelnic tocmai în fundul Moldovei, cum de-a stat doar cu Ion șase luni întregi? Cum, răspunde, cum? răspunde, cum? cerea socoteală, din clocotul sângelui răsculat pînă în cele mai profunde zăcăminte, sufletul domnului Naicu, frămîntîndu-l fără milă, ca holera pe Banciu, în căruță.

„Phii... auzi, domnule, ce canalie!... Și cum făcea pe mironosița!...”

Sbierea, care se întoreea radios ca un învingător, îl întrebă:

— Ei, ai văzut cum i-am potolit? Și pe urmă, în șoaptă, la ureche: Amîndoi sunt pungași...

Naicu îl apucă de braț și ceru socoteala din picioare:

— Să mergem, Sbierea!

— Unde mergem ,,?

— la, așa, haidem, te rog...

— Haide, telegrafiază nevesti-ti că...

— Aaa...

Spre profunda mirare a lui Sbierea, Naicu se așează iar pe canapea. Ochii i se luminaseră parcă de o licărire de mare

inspirație, cum prietenul de atît amar de vreme, Sbierea, nu-și amintea să-i mai fi văzut vreodată..

— Ce e cu tine, măi?

— Sbierea, nu-mi spuneai tu să-i telegrafiez c-am murit?

— Ei și?

— Nimic! haid...

Și aruncînd banii consumației pe masă, domnul Naicu o luă înainte.

— Ce-i, mă, unde te duci? Ce ți-e?

Pînă la poștă, lui Sbierea i se păru că amicul Naicu bate rău de tot cîmpii. Cînd acolo ticlui pe pupitrul de scris telegrama către nevastă-sa; crezu chiar că a înnebunit de tot. Căci vîrful condeiului, pe care domnul căpitan îl mînuia înfrigurat, ca sub amenințarea holerii, însă aceste urme curioase:

„Căpitanul Naicu încetat din viață, astăzi 25 iulie, făcîndu-și datoria în mijlocul holericilor din compania sa”.

Și dedesubt semnătura: „Sbierea”.

— Dar ești nebun de legat, Naicule! Ce e cu tine? Rupe hîrtia, nu te las s-o dai! Te rog, șterge iscălitura...

— Sst, făcu domnul Naicu cu aceeaș lumină profetică În figură. Ssst! Păcăleala!... Știi... pe care o coc eu de mult nevesti-mi... de trei ani... Ți-am povestit eu ție odată...

Cînd ieșiră pe poarta oficiului, Naicu se opri surprins, parcă dinaintea unei cunoștințe neașteptate. Îi apăruse închipuirea caraghioasă a soldatului Anton. Atît de schimonosit era năsucul acela cît un neg pe dovleacul de cap și atît de respingătoare namila greoaie de trup, că domnului căpitan îi fu rușine de pripeala lui.

— Ei, haidem acum, ce mai stai.? îl îndemnă plictisit Sbierea.

Naicu încă mai cumpăni o clipă dacă să oprească sau nu telegrama. Pe urmă mustățile lungi și blonde i se zburliră ca două păsăruici prinse de ploaie și, dedesubtul nasului cocoșat, rîsul său porni scurt și triumfător ca o trîmbițare de cocoș:

— Mă, ce mai mistificare! Nici dracu n-a mai pomenit una la fel... Acuma e trei după-amiază. Peste un ceas, mult două, ea o primește. La cinci am pornit-o și eu. Iar la trei noaptea, Sbierea. Înțelegi, pfff, va vedea o vedenie în carne și-n oase. Sbierea! auzi tu? strigoiul bărbatului ei! hahahaha... spune, Sbierea?... dacă așa păcăleală a mai trecut prin capul cuiva? la toți... ha, ha... da la toți... hohoho... de la regiment să le-o povestești...

ha, ha, ha... Cea mai straşnică farsă pe care am făcut-o vreodată...

II

Cînd doamna Naicu primi telegrama, la început nu i-a venit să creadă. A rămas cu sufletul golit, apoi a început să tremure și fața i s-a îngălbenit deodată. Degetele lipsite de orice putere au scăpat alba scrisoare a morții, care pluti fluturînd veselă spre pămînt. Picioarele i se îndoiau; dacă n-ar fi fost soldatul s-o susțină, așa ca în teribila închipuire a domnului căpitan, s-ar fi prăbușit pe pavajul colțuros din curte.

De atunci n-a mai știut nimic de sine. Nici n-a văzut rinjetul lacom al ordonanței, cînd a cuprins-o în brațe și a purtat-o pînă în casă, așezînd-o pe pat. Nici n-a văzut pofta desfrînată cu care i-a desfăcut bluza, lăsînd-o în cămașa decoltată; nici n-a simțit arsura buzelor lui unsuroase atingînd umărul ei. Căzuse în cea mai adîncă nesimțire.

De la șase seara, cînd a primit vestea, și pînă după miezul nopții, a rămas ca ruptă de viață. Soldatul, care venea din cînd în cînd s-o vadă. ar fi putut crede că a murit de-a binelea, dacă umflarea înceată a pieptului nu ar fi dovedit zvîcnirea necurmată a vieței.

Atunci a început să-i pîngărească trupul cu ochirile lui poftitoare. Mai ales ridicarea ritmică a sînilor îi rătăcea mintea. Părul despletit, lung, castaniu, se risipise în valuri încîlcite pe albul cearceafurilor, fusta subțire desemna aținător conturul rotund al pulpelor și șoldurile pline.

A privit-o mult timp așa; apoi, într-un tîrziu, a tresărit la o mișcare bruscă a corpului înțepenit. Atunci s-a strecurat pe nesimțite afară.

Ea a deschis ochii mari, căprii, oprindu-i mirată în împletitura de zugrăveli aurii a tavanului. Pe urmă s-a mirat și mai mult văzîndu-se trîntită în pat, singură; și-a adus aminte pe dată amarnica veste. A înfundat capul în perne și a început să plîngă înăbușit.

Afară, o lumină slabă licărea în odăița soldatului. Anton urmărea cu degetul șirurile depeșii, silabisind greoi. Cînd sfîrși, rînjetul de broască îi tăie din nou figura în două.

— Care va să zică, acum e acum! bolborosi el. De ce n-am avea și noi dreptul adică...

Dar vorba nu avu tăria să urce pînă-n culme suișul pe care se avîntase gîndul.

Însă ideea, care i se deschisese acolo, în minte, îl făcu fără

voie să izbucnească într-o hohotire năstrușnică de rîs. Ferestrele zornăiră speriate parcă de zgomotul acesta teribil, ieșit din pieptul lui herculean. Și-n puterea nopții, în curtea lungă și pustie, hohotul acesta înfioră liniștea deplină cu izbucnirea lui, ca un răget de dihanie în singurătăți.

Ea-l auzi de-acolo, de sus, din odaie. Suna atît de nepotrivit cu starea ei sufletească, încît i se păru deodată straniu și înfricoșător. Suspinele încetară. Inima începu să-și iuțească bătăile; un fior o zgudui din creștet de-a lungul trupului. Simți plutind în jurul ei un duh de amenințare.

Acum domnea o tăcere apăsătoare în odaie. Flacăra lămpii pîlpîia trist și bîzîitul ei monoton se ștergea ușor, confundat cu liniștea de moarte.

O scutură un tremur. Aștepta cu înfiorare hohotul să se repete. Și numai tîrziu, prinse să se liniștească. Atunci tristețea o cuprinse în mrejile dulcei sale amărăciuni.

Întîi gîndul i se acăță de o întîmplare uitată din copilărie, pe care nici acum n-o înțelegea lămurit. Dar amintirile aruncate așa de departe se întoarseră grămadă și se văzu în preajma războiului, ascultînd povestirile domnului căpitan despre măcelurile din Kirkilise și Adrianopol.

Domnului căpitan Naicu îi plăcea mult s-o vadă îngrozită de isprăvile războinice băsmuite seara cu o crudă plăcere, adăugînd toate floricelele stilului oratoric-patriotic, unicul din care-și încherbase educația și viața sa ostășească.

Dorea războiul cu înverșunare la un pahar de vin după masă; ba chiar după mai multe pahare se înfuria rău contra celor ce nu „ne trimet mai repede să facem pace în Balcani”.

Dar, ca și odinioară cînd era vorba de părerile lui de ateu, ea nu aproba deloc astfel de dorinți. Ideea că ar putea muri curînd o deznădăjduia cu atît mai mult cu cît discursurile lui războinice i se păreau adevărate cobiri, iar încăpățînata lor repetare, un semn sigur că nu va scăpa, ca unul ce-și dorește moartea cu atîta îndărătnicie. Gîndul acesta o neliniștea într-una, o făcea să închidă ochii noaptea tîrziu de tot și o trezea totdeauna cu cîteva ceasuri înainte de faptul zilei. În diminețile acelea, spre mirarea lui, Naicu o găsea ținîndu-l încleștat în brațe, tocmai pe ea, atît de pudică în intimitatea vieții lor de căsnicie.

Atunci veniră zilele mobilizării.

Cînd clopotele bisericilor anunțară războiul, ea avu cîteva

dezlănțuiri de plîns. Încetul cu încetul numai, se potoli. Observase că și el e cam uluit de război, cu tot eroismul de care dăduse dovadă înainte, cînd luau vinul după masă. Ba de la un timp, domnul căpitan bătea chiar bine de tot în retragere.

— Nu de altceva, frate, dar nu vezi?... holera asta păcătoasă! Așa însemnează să mori ca un adevărat erou pe câmpul de onoare? Trebuie să lupți, i-auzi! cu vibroni și cu tulumbe! Mă rog, te duce la moarte, ca vita la tăiere... Și ce moarte, domnule!... ce moarte!! Unde e eroismul?

Din clipa aceea se sili să nu mai izbucnească în fața lui. Se străduia din greu să nu pară întristată. Îl încuraja, Îl copleșea cu o samă de drăgostenii femeiești, mai deseori copilărești, căci, cu toți anii ei maturi, era departe de a fi o femeie. Uneori se prefăcea chiar veselă. Ba, cînd îi schimbase soldații, îl sărutase cu un adevărat avînt de bucurie.

Și nu fusese prefăcut avîntul acela! Căci puțin îi păsa de va rămîne cu Ion sau cu Anton. Dar chiar în dimineața aceea o bătrînă slăbănoagă, cu fața de ceară și zbîrcită ca stafida, cu nasul încovoiat în jos și cu bărbia încovoiată în sus, un curat chip de vrăjitoare, se tîrîse pînă-n curtea domnului căpitan, sprijinindu-și corpul tremurînd de un toiag. Îi spusese că e mama lui Anton, că n-are decît un copil, că-n război o să moară și acela, și că o roagă să înduplece pe domnul căpitan să-i lase feciorul în țară, vistavoi în curte. Dar cînd văzuse că Aurelia nu-i răspunde, preocupată de propria ei durere, începuse să plîngă, să se zvîrcolească, s-o țintească amenințătoare cu ochii ei de vrăjitoare.

Căzuse în genunchi, făcînd mătănii pînă-n pămînt, blestemînd pe cei cari îi vor lua flăcăul și amenințînd cu acatiste pe la mănăstiri, în urma cărora dușmanii copilului și cei ce nu vor să-i dea o mînă de ajutor aveau să îndure ispășiri groaznice. Și vocea ei uscată și scîrțîietoare zugrăvea atît de înfiorător și cu atîta amănunțime pedepsele lui Dumnezeu și ale iadului abătute peste omorîtorii lui Anton și peste cei cari-l duc la moarte, că doamna Naicu, speriată de izbucnirea aceasta de bocete și de blesteme, hotărî să nu se lase pentru nimic în lume pînă nu-și va înduplecа bărbatul să schimbe soldații. Întreaga ei copilărie petrecută în fumul de tămîie, alături de mătușe-sa starița, îi aducea o grămadă de pilde, care de care mai înfricoșate, de unde se dovedea vădit ca ziua puterea de neînlăturat a

teribilelor acatiste.

De bună seamă ea nu povesti domnului căpitan nimic din cele întîmplate; era sigură că dînsul avea să rîdă de temerile ei copilărești și va da în brînci, afară pe poartă, pe bătrînă. Însă cînd el primi în sfîrșit să-i schimbe, în urma altor argumente, născocite de dînsa în locul celor adevărate, nu se putuse stăpîni să nu-i sară de gît, fericită că așa, fără ca el să știe, îl ferise de la o primejdie pe cît de înfricoșătoare, pe atît de sigură.

Plecarea fusese tristă. Ca să-l încurajeze, se silise să pară mîngîietoare, curagioasă, veselă. După ce se depărtase însă în trapul calului spre cazarmă, cînd dispăru cu totul în praful drumului, fusese cuprinsă de aceeași sfîrșeală ca și astăzi la primirea telegramei și nu avusese tăria să meargă la ieșirea din oraș a regimentului, pe la podul de peste Olt.

De atunci vremea o petrecuse urmărind cu inima strînsă coloanele gazetelor în care erau trecuți cei morți.

Îndoi numărul rugăciunilor cu tîlc înțelese numai de dînsa — cheie a vieței cu care o înzestrase în mare mister mătușe-sa starița — și reîncepu cu și mai mare ardoare să cerceteze cu măsuța ei văpsită în negru și fără cuie, viitorul acesta neliniștitor ce uneori i se părea că se deschide dinainte-i ca un abis năprasnic, ascuns sub pajiști smălțuite și momitoare, în care piciorul înaintează fără grijă.

În toată această vreme, Anton părea că-și face serviciul cu vrednică și supusă credință. Se învîrtea în jurul ei liniștit și greoi, muncind totdeauna fără să scoată un cuvînt, ca un animal credincios.

Se bizuia mult pe dînsul. În singurătatea aceea, corpul lui de taur și ideea că el o veghează cu recunoștință erau chezășii puternice că n-avea a se teme de nimic.

Iar zilele treceau astfel monotone și pustii, pînă ce vestea groaznică îi căzu în mîini...

Bună parte din trecut i se perinda acum prin minte. Apoi, cînd nu mai avu ce să-și reamintească, viitorul îi apăru deodată nesigur, șters, gol...

Să se întoarcă la mătușe-sa?...

În închipuire prinse să i se zugrăvească chilia de mănăstire, cu lăzi lungi, ascunse în velințe moi, drept scaune și paturi, iar pe pereți, cu scoarțe multicolore, în care un sfînt Gheorghe de arnici strălucitor ucidea un balaur la fel, sau o barză ciugulea

rîme din rîu. Printre ele, de asemenea, icoane vesele de metal, sau mohorîte, afumate și nedescifrabile, din lemn sfînt, adus de la Sfîntu Munte. Dar, Maica Minodora, zgîrcită din șale și cu umerii obrajilor ascuțiți, nu mai avea s-o ducă mult...

Și Aurelia se vedea chitind scoarțele moi în lăzi și așezînd deasupra oalele smălțuite de pe polițe și tava cea mare, de argint, și cuțitele cu mîner de os dăltuit de pe mese și filigenele scumpe și toate celelalte lucruri ale bunicii. Și se vedea cu lăzile închise, în căruțe mici de munte, luînd-o pe un drum lung, întortocheat și numai praf, un drum ce parcă tot ocolește și nu mai ajunge niciodată într-un loc anume. Dar care e locul acela? Drumul întortocheat s-a întors de la sine, iar căluții cu urechile blegi trag înapoi căruțele mici, cu lăzi mari cît niște coșciuge de popi groși, spre aceeași poartă boltită pe care o părăsiseră cu puțin înainte. Și maica Aurelia se întrezărește în costumul negru, privind prin ferestruica chilioarei cum ani după ani se scurg triști, pustii, greoi...

În odăița lui, Anton privea cu ochii tulburi nestatornicia flăcării mohorîte a feștilei. Lumina se desprindea cercuri-cercuri din sîmburele fără astîmpăr al focului de lumînare, încununîndu-i capul într-o aureolă mobilă și singerie. Zadarnic însă se proiecta pe vagile proeminențe ale figurei primitive; zadarnic părea că se mistuie sub strașina stufoasă a sprîncenelor aspre: era cu neputință să răzbată prin pielea de ciubotă ca să fecundeze vreun gînd în creierul opac. Stereotip, memoria reproducea doar dialogul acela dintre el și Ion, cînd venise să-l schimbe:

— Mă băiatule, să nu faci ca mine, că tot ca mine o pățești ...?

— ...te gonește și pe tine repede, repede...

— Ce să nu fac, frate-meu?

— De ce crezi tu, bă, că cucoana ține morțiș să rămîi în locu-mi?

— He, he... tu să trăiești, băiete... păi mămuca e meșteșugărească mare... păi cînd ți-o face ea de... lasă, nu mai știi și tu...

— Prost ești, mă... tot ca mine, frati-meu...”

Și-n necazul lui fără margini, că era luat în război, tocmai el care se obișnuise atît cu ideea rămînerei în țară, Ion începuse să-i înșire vrute și nevrute, înțelese, și neînțelese, strecurîndu-i în cap cu ocoluri din ce în ce mai puțin largi, pe care în șiretenia lui țărănească le socotea foarte trebuincioase pentru o mai

zdravănă convingere, ideea că, fără doar și poate, cocoana ține să rămînă c-o ordonanță tînără, voinică și mai cu seamă îndrăzneață, nu cu un moloman, cum s-a arătat el să fie și cum îi părea rău acum c-a fost.

— Crezi tu, bă, că la cocoane d-ăștia cu pielea subțire și cu vopsea pe ochi nu le trage inima mai bine la un flăcăiandru,, colo voinic, de țară, decît la un moșuleț hodorogel? Păi, tu știi, bă, povestea cu ciobanu și cu nevasta arindașului! Ia ascultă colea...

Anton a ascultat poveștile celuilalt,, îăsîndu-se în voie furat de tîlcurile viclenei anecdote. Dar gîndul ascuns nu i-l pricepu Anton. Căci Ion, știindu-l cel mai nătărău din companie, gîndea așa, să-l împingă la vreo nătîngie boacănă, care să-i grăbească reîntoarcerea.

Cine l-ar fi crezut pe bleg, spunînd la judecată că el l-a îndemnat?

Rămas singur, mormanul de carne la început șovăi. Dar făptura stăpânei, atît de plăpîndă pentru dînsul, se aprindea ca o flacără tot mai vie, umplîndu-i tot ce putea fi imaginație în capul enorm.

Luarea-aminte pe care Aurelia i-o arăta, grija de nu-i lipsește ceva, glasul prietenos în întrebări, în porunci, în vorbele de toate zilele, sfîrșiră a-l lumina pe deplin. Avea dreptate Ion. Unde s-a mai văzut atîta duh de blîndețe la o căpitănească?

„E tinerețea, Anton, flăcăule, care cată tot tinerețe!...”

Odată năluca aceasta cășunată, nimic n-o mai putea dezrădăcina; căci în strimta încăpere a creierului nu mai era loc și pentru vreun alt gînd precumpănitor. Totuși nimic n-ar fi putut să-l hotărască a fi mai îndrăzneț și cu altceva decît cu ochii rotiți spre dînsa mai mult pe furiș. E1 știa una și bună: femeia, cînd i s-a făcut de dragoste, cade de la sine, ca poama. Și aștepta, în cea mai deplină siguranță, coacerea deplină a fructului.

„He, cînd i-o veni năbădăile... mă strigă ea singură...”

În seara asta însă boldul poftei păru să-i dea ghes mai cu îndrăzneală ca de obicei Dar o adiere poltronă de înțelepciune, la urmă de tot, îl sfătui încă să nu se pripească. El o ascultă rînjind: „Acum trebuie lăsată să-l jelească nițel, creștinește...»

...Dar dacă n-o fi murit, și Sbierea s-o fi grăbit să-i vestească sfîrșitul, fiindcă boala îi păruse prea grozavă pentru ca doctorilor să le mai rămînă vreo nădejde?

Atunci Dumnezeu i-l va lăsa, căci credința i-e atît de limpede, încît îi poți vedea tăria ca lespedea de piatră printr-un rîu de munte. Întocmai ca la Avraam, mântuirea va veni la urmă. Se poate chiar ca zorii zilei de mîine să-i aducă lumina vestei celei adevărate, că totul n-a fost decît halucinație, căreia Dumnezeu, în marea lui bunătate, a dat-o pradă în noaptea aceea, pentru o mare încercare a sufletului și a credinței. Doamna Naicu întoarse ușor capul la măsuța de noapte și mîna ei se îndreptă tremurînd spre hîrtia mototolită acolo. O desfăcu cu încetineala degetelor ei slabe: Ce-ar fi! Ce-ar fi, dacă slovele ar fi dispărut dintr-însa! Dumnezeule, ce minuni nu Împlinești tu în nestrămutata ta bunătate!

Ea desfăcu hîrtia și literele dispăruseră într-adevăr. Erau numai niște socoteli cu creionul. Dar minunea trăi numai un moment, numaidecît apoi își aminti că socotelile le făcuse chiar ea de dimineață pe hîrtia aceasta de caiet, care nu aducea nimic cu o telegramă. Totuș, unde putea fi telegrama? De ce nu e lîngă ea pe pernă, pe așternut sau pe jos?

Se ridică într-un braț și privi cu luare-aminte în jurul patului, pipăi pe sub plapomă, pe sub dînsa, în groapa pe care trupu-i o făcuse în salteaua moale. Dar nimic, nici o telegramă! E doar mosorul cel alb, cu care se jucase pisica, iar dincolo o cîrpă, o batistă. Doamne! dacă ar fi astfel î Dacă a fost numai o încercare a nepătrunsului! Al cui era doar rîsul acela așa de puternic, în noapte, pe care l-a auzit îndată după deșteptarea ei? Nu-l cunoștea al nimănui dintre cei dimprejuru-i. Așa de puternic nici Anton nu putea să rîdă; și el nu rîdea niciodată...

Doamna Naicu clătină capul cu tristețe. Era prea obișnuită cu astfel de ațipeli ale cugetului în plină ziuă și-n plin lucru gospodăresc, ca să nu se teamă că tot ceea ce-i trecea acum prin gînd nu era decît tot deșarte năluciri.

Și se lăsă totuș dusă de ele, fiindcă îi rămîneau singura mîngîiere.

O, dacă ar fi fost un război de adevărat, cu gloanțe și cu obuze, cel puțin l-ar fi adus rănit! Cu ce iuțeală ar sări din pat, ar trezi soldatul, l-ar trimite în oraș după medicamente! Și se vedea grăbită în jurul patului, dîndu-i primele îngrijiri ca o soră.

Sau dacă e mort — și cînd mosorul gîndului se opri aci, își simți sufletul inundat de o intensă lumină, ca și cînd tavanul ar fi crăpat în două și prin poarta deschisă a cerului ar fi văzut tronul

dumnezeiesc — dacă e mort, de ce nu vine sufletul lui s-o scape din aceste neliniști, ca în cărțile cu minuni și taine, cu care umpluse podul?

„Hai, vino și tu, e atît de bine aici unde sunt eu!…”

Și atunci durerea ei, pe care o simțea tare ca o piatră ascunsă în dosul acestor gînduri, s-ar muia deodată, s-ar topi ca ceara unei lumînări. În sînge i-ar alerga numai flacăra veselă a bucuriei, căci sfîntul duh i-ar arăta ca și lui Pavel, călătorind spre Damasc, minunea adevărului etern și singur adevărat. Însă nu s-ar grăbi să urmeze de îndată pe domnul căpitan; ar mai zăbovi cîteva zile pentru a lăsa timp și bietei țărîne de trup să se dea bucuriei pentru zdrobitoarea bucurie a sufletului. Ce uimitoare și totală schimbare, din jalea cea mai cruntă, la bucuria cea mai sfîșietoare!

De ce nu vine sufletul lui?

Și-l închipui mai întîi ceva abstract, o suflare ușoară adiind prin cameră, o formă străvezie, înfiripîndu-se alături de dînsa, șoptindu-i cuvinte dulci și armonioase ca o muzică, sau cu tîlc adînc, cum răspund spiritele de obicei prin masa cu paharul mișcător. Pe urmă și-l imagină din ce în ce mai concret, așa cum era el cînd trăia, chiar în uniformă, însă fără viață, palid, cu ochii ficși, goi de expresie, sticloși. Icoana aceasta o înspăimîntă.

Vroi s-o alunge, dar gîndul nu-i dădu acum pace. Desigur, avea să-i apară ca pe patul morții, asemenea unuia care se stinge de holeră. Cu ochii în fundul capului, ca două găuri negre, cu obrajii scofîlciți, cu buzele supte, cu pîntecele scobit, cu picioare lungi și aduse, cu degetele închircite.

Se cutremură. Din nou îi răsună în minte hohotirea puternică de adineaori. I se părea că vede pe bărbatu-său alăturea, un holeric muribund, rîzînd sălbatic, privind-o dezmățat, gata s-o apuce cu mîinile lui ca niște gheare.

Și la fiecare mișcare a vedeniei ea auzea trosnituri seci de oase.

Simți trupul muiat în sudoare fierbinte și în sudoare înghețată. În locul luminii dumnezeiești, senzația pustiului o înecă cu totul. Rămăsese încremenită pe marginea patului, strînsă ghem, temîndu-se să facă cea mai mică mișcare, cu ochii țintiți într-un gol al odăii în care părea că stăruie încă vedenia înspăimîntătoare a holericului.

Pe urmă o idee mîntuitoare o întări. Își aduse aminte de

Anton soldatul. Nu era singură! Vlăjganul acela uriaș o va apăra de toate iazmele iadului. I-a făcut atîta bine! Și-n gîndu-i văzu uriașul cu pumnii pietroși sărindu-i în ajutor. Dar o întristă de tot imagina ce i se năzări atunci: pe Anton alungînd umbra bărbatului.

— Doamne, ce prostii! vroi să zică tare — dar abia se auzi printre buze — ca să alunge vălmășagul haotic și deznădăjduit de gînduri. Doamne! Dar oricum va fi să-i apară bărbatul, nu va striga după ajutor, nu-l va izgoni.

Numai să vie umbra aceea... și ea va găsi destul curaj ca să întîmpine minunea, adevărul...

— Dar Anton o fi dormind?

Se gîndi să se ridice din pat, să privească pe fereastră. De va fi lumină, îl va chema să se culce sus, în antreu. Vroi să se ridice; distanța de la pat la fereastră i se păru însă o veșnicie și renunță.

Prinse totuși de veste că lampa începuse să pîlpîie. Se isprăvea gazul. Gîndul că ar putea rămîne pe întuneric întrecu toate spaimele de pînă acum.

Trebuia să cheme ordonanța. Se sprijini în coate pe perini. Și ochii îi căutară fereastra.

Rămase înmărmurită. Acolo, în dosul geamului, lumina palidă, ce răsfrîngea lampa pe stinse, mîngîia un cap aproape șters în negură, un cap gălbejit ca de mort. Avu doar timpul să-i vadă o gură uriașă, rîzînd cu toți dinții, și doi ochi atît de lucitori, că parcă rîdeau și dînșii. Încolo nu mai putu să vadă nimic.

Căzu pe perini cu ochii măriți de groază, ținîndu-și suflarea. Flacăra lămpii pîlpîia rar și apăsat, avea din cînd în cînd tresăriri grăbite, împroșcări subite de lumină, apoi slăbea iarăș necontenit, făcînd pe nesimțite loc întunericului.

Din gîtlejul ei scăpă de-abia auzit, aproape nearticulat, slab ca și lumina ce se stingea pe îndelete, ceva, un cuvînt, un nume:

— Antoni...

Apoi, ca și cînd ar fi prins curaj, numai la pomenirea acestui nume, nevoia de a striga o cuprinse deodată. Și începu să urle, întîi puternic, apoi, obosind, din ce în ce mai slab.

— Anton!! Anton... Anton...

Pe urmă își vîrî capul m așternut, ca și cînd ar fi vrut să. se ascunză... Zgomotul inimii, pornită într-o bătaie deznădăjduită,

fără frîu, trecînd prin puful pernelor, îi venea la ureche puternic, uriaș, ca larma unui mai care bătea surd din adîncul pămîntului. În ropotul acela, abia putu să distingă scîrțîind ușor ușa antreului, pași înăbușiți, apoi ușa camerii. Cineva intrase. În urmă nu mai auzi nimic. Secundele treceau ca anii. Atunci începu să urle din nou:

— Anton, ajutor! Anton!

Strigătele răsunau prelungi, horcăite.

— Anton, Anton....

Drept răspuns două mîini puternice o apucară de umeri, o întoarse cu fața în sus. Ea închisese ochii și acum strîngea tot mai tare pleoapele, apăsîndu-le una într-alta, parcă ar fi vrut să le contopească. Și glasul îi horcăia înainte, fără înțeles, ca un gramofon neoprit.

— A... ttt... n...

Atunci simți deodată pe gură un sărut rece, acru, lung, neisprăvit. Strînse buzele și repetă doar în fundul gâtlejului numele acela care nu se auzea de astă dată decît ca un gemăt stins, de animal ucis.

O mînă puternică zvîrli plapoma de pe dînsa numaidecît. Apoi corpul îi fu strîns, strivit aproape de alt corp, uriaș, tare, aspru și încleștat ca un trup de tuci. Abia acum înțelese că nu un duh se abătuse asupră-i. Și prinsă de un curaj, neașteptat, avu puterea să strige încă o dată, cu o năvală de disperare, numele ordonanței, deschizînd pleoapele..

Alături de dînsa, Anton, cu buzele aduse într-un rînjet lacom și îndobitocit, cu ochii sticlind de nebunie, cu liniile obrazului încordate de spasmul biruitor al faptei care trebuia în sfîrșit să se împlinească, o strîngea cu furie, înfiorat de poftă, gîfîind.

Îl văzu într-o singură deschidere de pleoape, aplecat deasupra ei, cu dinții lați și cu părul tuns scurt, începînd jos de tot, pe fruntea îngustă de un deget. Buzele groase și lipicioase se tîrîră pe pielea fină ca o atingere de melc, brațele musculoase aveau puteri de minghinea; răsuflarea încinsă o pălea în obraz ca o dogoare.

Avu un gest de surpriză, apoi de dezgust și îndrăzni o clipă să reziste. Dar omul era prea zdravăn și, în strînsoarea lui, împotrivirea se topi cu un țipăt slab, neputincios, scîrbită, goală de sufletul prăbușit deodată într-o adîncime necunoscută, într-o beznă fără fund.

III

Îndată ce convoiul de care ajunse în curtea cazărmel, domnul căpitan scoase ceasul:

— Fă lumină, Năstrapă!

Un chibrit pîrîi pe cutie și o luminiță plăpîndă pîlpîi suflată din toate părțile de iazmele întunerecului profund, umed și ploios.

— Două jumătate fix. La cîte ți-am spus că ajungem?

— La două jumătate, să trăiți!

— Este?

— Este!

— E, păi vezi? Așa știu eu să conduc marșurile! și pentru asta, vezi tu, tocmai pe mine s-au găsit să mă dea la partea sedentară. Zi țară românească și taci!

Trîntind un bobîrnac în cozorocul chipiului, domnul căpitan sări de pe capră și porni să numere căruțele, dînd semnalul de adunare tuturor cărăușilor. Cînd fură toți în juru-i, domnul Naicu se simți dator să spuie câteva glume, la care gradații rîseră neobișnuit de zgomotos. Apoi, rupînd rîndurile, îi porni pe fugă la culcare și-o luă agale, fericit peste fire, spre gardurile din dosul cazărmei. De-acolo o potecuță îl scotea de-a dreptul la poarta cimitirului nou, mai făcea pe urmă la stânga — nici cinci minute de drum — și gata, „cuibul dragostei noastre”, cum îi plăcea să spună adesea Aureliei, cînd vorbeau despre căsuța lor.

El trecu pe lîngă sentinela de la poarta din fund, care-l primi cu întrebări aspre și scurte, și-și aminti steaua răzleață de pe cerul bulgăresc, ce-i umpluse tot sufletul de dorul vieții de acasă. Așa că, după ce dădu parola, domnul căpitan tot mai găsi pentru soldatul încotoșmănat în șubă două glume în tașca sa cu pozne și o țigare în tabacheră. Pe urmă se lăsă dus de cărăruia șerpuitoare la vale, în adîncul oceanului de întunerec, a cărui răcoare burnițoasă îl înfrigura de plăcere, amintindu-i așternutul cald și moale ce-l aștepta la cîțiva pași.

Cuibul dragostei domnului Naicu era răzlețit cu vreo cîteva zeci de metri de ultima casă a orașului — o potcovărie pitică — și mic, ca orice cuib. Așezat în fundul curții, n-avea decît trei camere: la dreapta, dormitorul, la stînga, salonașul, la mijloc, sufrageria, cum îi ziceau în timpul celor două mese, căci restul zilei lua denumirea de antreu. Cum intrai pe poartă, în dreapta curții înnălbea în noapte maghernița cu bucătăria și odăița

soldatului; în stînga, se ridica parcă în coate scheletul legat cobză în fire de viță sălbatecă al unui soi de pavilion.

De cum ajunse în dreptul gardului de stacheți, pe Naicu îl miră cele două dreptunghii de lumină nehotărîtă, pe care le zugrăvea spălăcit în noapte ferestrele odăii de dormit. Ai fi zis reflexul lunei, dacă noaptea n-ar fi fost mai întunecată decît chiar iadul, așa cum i l-a descris odată doamna Naicu, după o carte cu litere chirilice și cu coperte albastre înstelate cu aur. Și domnul căpitan nu-și mai putea ține rîsul, gîndind ce mai drac o să apară din iadul acesta la fereastra Aureliei.

„Or că cetește pînă la ora asta, or a luat obiceiul să se culce cu lampa micșorată!”

Se apropie de maghernița soldatului, bătu ușor într-un ochi de geam, chemîndu-l pe nume, cu glasul scăzut.

— Antoane, băi Antoane! m’, n-auzi?

Desfăcu ușa și intră înăuntru. Bîjbîi spre pat, tîrșind picioarele ca să-l deștepte.

— Drepți, măgarule!

Dar cînd văzu că patul e gol se supără;

— A plecat după dragoste, lua-l-ar mama dracului. Las’ că vorbim noi mîine, boier Antoane!

Bănuiala cea urîtă, pe care, decînd dăduse telegrama și pînă acum domnul căpitan o alungase cu atîta convingere și dezgust, îi păru acum cu desăvîrșire absurdă. Era un aer atît de stricat în odăița vistavoiului, că rîse din inimă de această stupidă bănuială.

Descinse sabia ușor, ieși apoi în vîrful picioarelor și rîsul îl podidi iarăși, gîndindu-se că și pentru Anton, ca și pentru toți din oraș cari i-au aflat moartea de la poștă, el nu e nimic mai mult, nici mai puțin decît un strigoi, un veritabil strigoi. Mai ales întîlnindu-l așa în noapte, cine nu și-ar face cruce și n-ar stupi dinainte-i: „Piei, drace!?”

Aci însă veselia i se mai ogoi puțin, socotind că unora dintr-înșii, bunăoară unei brute ca Anton, le-ar putea trece prin minte să se apere cu reteveiul, ba — mai știi? — chiar cu vreo armă de foc, de astfel de apariții imateriale. Crezu deci nimerit să reducă de tot partea întîi a programului de păcăleli pe care-l potrivise pe drum și se apropie cu mișcări îngrijite de fereastra din stînga.

Se ridică în vîrful picioarelor și privi doar cu un singur ochi, ca să-și descopere cît mai puțin figura. Din colțul stîng al geamului,

nu se vedea decît o parte a patului mare, pentru două persoane, partea în care ea doarme de obicei. La început nu putu să observe nimic, dar unul din cele din urmă spasmuri ale lămpii muribunde îi arătă tocmai ce vroia să vadă. Chiar în margine de tot, în cămașă, cu plapoma aproape căzută, ea se ridica încet într-un braț, privind cu ochi mari, mari, îngroziți, ceva în stînga patului, unde deocamdată Naicu nu putea să vadă nimic.

„Ce-o mai fi și asta!”... gîndi domnul căpitan așteptînd o nouă izbucnire a lămpii... „Nu cumva i se fac arătările... să știi c-am nimerit-o...”

Cînd lampa se umplu iarăș de lumină, Naicu era cu ochiul la pîndă; Aurelia scotea un picior din așternut. Căpitanul se piti repede și așteptă.

— Oare m-o fi văzut?...

După cîteva minute bătu în colțul ferestrii ușor și rar 2 una, două, trei. Repetă apoi ciocăniturile de trei ori, prăpădindu-se de rîs.

„Ce-o fi pe inima ei, sărăcuța! Mare păcăliri ești, măi Naicule!”

Un mieunat apropiat de pisică făcu pe fantomă să-și întoarcă speriată capul. Putința venirei neașteptate a lui Anton îi aminti din nou că trebuie să sfîrșească repede.

Se agăță de cerceveaua ferestrei și-și propti picioarele în ieșitura de jos a zidului, căutînd cu vîrful cizmelor o bază solidă, ca să fie cît mai nemișcat. Pentru a-și da o înfățișare cu totul mormîntală, găsi nimerit să depărteze buzele una de alta, lăsînd vizibile cele două șiruri de dinți.

— Ce-o să rîdă Sbierea!

Și-și fixă ochii, pe cari se silea să-i ție cît mai nemișcați, asupra soției sale.

De astă dată putea să cuprindă cu privirea tot patul. Nu observă însă nimic distinct, căci lampa era acum liniștită. Dar obișnuindu-se pe încetul cu semiobscuritatea dinăuntru, desluși cele două corpuri întinse unul Ungă altul; cu greu se puteau recunoaște în amănunt, în negura crescîndă.

Nevastă-sa, tot așa de dezvelită, cu cămașa sfîșiată, aproape goală, privea atît de îngrozită spre fereastră, că ochii îi păreau două găuri de hîrcă; de bună seamă îl văzuse.

Și-alături, într-o rînă, cu fața spre ea, un bărbat spătos, enorm, pe care nu-i fu greu să-l ghicească. Anton, hidos în

umbra tot mai deplină dinăuntru, dormea adînc și horcăiturile lui lugubre se înțelegeau din convulsiunâle largi și încete ale pieptului.

Domnul căpitan îi privea năuc; în uimirea lui, buzele îi rămăseseră dezlipite și dinții rînjeau fioros în noapte; era cu mult mai straniu decît voise să pară. Lampa, care acum răspîndea fîșii bizare de lumină prin despărțiturile mașinii, mai licări o dată, ca și cînd ar fi zîmbit văzînd mutra celui înșelat, apoi se stinse coperind cu valuri de negură nelegiuirea dinăuntru.

Domnul Naicu n-a sărit din locul unde era; mai degrabă a căzut. Acum se luminase deplin.

Furia îl năpădi deodată ca un torent brusc. Să-l înșele c-o ordonanță? Nemaiauzit! Și primul gînd îi fu la revolver. Se învîrti pe loc în tocuri și-o luă în trap vijelios spre maghernița din față... Dimensiunile pronunțate ale pîntecului său nu-l lăsau însă să fugă cum ar fi dorit; oricît întindea piciorul, săriturile rămîneau tot scurte și știftorii cizmelor băteau caldărîmul în aceeași cadență repede și îndesată.. Dar cînd fu la cîțiva pași numai de ușa bucătăriei își aminti că lăsase numai sabia și chipiul acolo, iar tocul revolverului, agățat de-o curea trecută pe subt epolet, nu putea fi decît obiectul acela dureros ce-l tot lovea în șold de cînd se pusese pe fugă.

Atunci, fără să se oprească, făcu o curbă largă, pe care avîntul luat în goană o întinse chiar pe lîngă portița de la drum și, revenind cu fața spre casă, continuă să alerge în același buiestru mărunt, potolind cu o mînă năbădăioasa agitare a tocului de revolver și cu alta silindu-se să scoată din el arma răzbunătoare, sistem „Steier”, cu opt focuri.

Întâmplător, însă, aproape de scară, poticni și se prăbuși lat pe brînci. Anna îi sări din mînă și căzu atît de apropiată de ochiul drept, că, cu tot întunericul, văzu gura țevii îndreptată amenințător spre dînsul. Un moment ochiul omului și gura armei se priviră fix, în tăcere. Ochiul mărit, înspăimîntat, bulbucat de groază, rostogolindu-se nervos în orbită în așteptarea înfrigurată a clipei teribile; gura mică de oțel, nepăsătoare, nemișcată, mută, parcă ironică în muțenia ei. Un moment, cît o veșnicie, de slăbiciune, de totală lipsă de voință; un moment în care domnul căpitan, cu tot pericolul apropiat și decisiv, nu putu să facă nici cea mai mică mișcare, ca și cînd pămîntul de care se lipise îi

supsese brusc orice energie. Dar momentul acela trecu, și mai trecu unul, și încă altele, și gura țevii rămase liniștită, căci piedica era pusă.

Cînd își aminti de acest lucru, văzu cu uimire că acum putea să-și miște în voie și mîna și piciorul, cu toată durerea ascuțită ce-i creștea în genunchi, de parcă i-o scurgea cineva acolo printr-o tulumbă. Se sculă făcîndu-și cruce și înjurînd printre dinți. Cînd vroi să ridice arma, durerea fu atît de crîncenă, că șovăi și se așeză gemând pe cimentul primei trepte, întinzînd cu multă greutate piciorul de cvincvagenar, din care parcă tot sîngele și toată măduva se scurseseră în genunchi, unde ardeau cu flăcări chinuitoare.

Spaima prin care trecuse, durerea crîncenă și furia care se întorsese în sufletu-i cu și mai mari puteri clocoteau ca apa fiartă în capu-i, apăsînd cu atîta putere în țeasta țuguiată, de-o simțea ridicîndu-se ca un capac de oală. Și-n aburul vînzolelei în care i se zbăteau creierii trecu ca o scînteie zguduitoare ideea că ea, în timpul acesta, ar fi putut trezi pe Anton și că el poate îl pîndește acum de după ușa antreului, gata să-l atace pe la spate.

Domnul căpitan se simți nevoit deci să se tîrască din nou pînă la revolverul rămas în țărînă și să revină la locul de odihnă, năbușindu-și cu eroism de martir ucigătoarele dureri. De astă dată se așeză în așa fel pe scară, ca piciorul îndurerat să fie întins cît era de lung pe cimentul rece și înviorător al treptei, iar pieptul și fața să fie ușor îndreptate spre ușa de unde ar fi putut țîșni inamicul neprevăzut. Cu toate că revolverul se contura solid în pumnul strîns, domnul căpitan nu se simțea deloc la indemînă. Dacă primul glonț îl scapă pe bandit, ce se face el cu piciorul zdrobit? Drace, cine l-a pus să se repeadă așa, ca dezmeticul? Lucrurile astea se fac pe îndelete și cu plan, ca la război. Ce folos dacă dobori inamicul și cazi și tu? Dar poate nemernica n-a sculat pe bandit. Sau dacă l-a trezit, măgarul a convins-o că a fost doar o părere a ei și-a potolit-o. „Dă-le, Doamne, gîndul ăl bun! Ține-i, Doamne, pîn' mi se alină piciorul! ...”

Domnul căpitan uitase că era ateu și făgădui lui Dumnezeu cu jurămînt că n-are să-i omoare nici el, dacă-i dă viața. Și pentru a dovedi acest lucru celui către care se întorceau acum gîndurile lui, își demonstră singur, izbutind să se convingă ușor:

întîi, că mai sunt pe lumea aceasta tribunale, procurori, comisari de poliție, care sunt gata oricînd să-și ia asupra lor sarcina de răzbunători ai onoarei ultragiate, așa că el tot nu rămîne în pagubă; în al doilea rînd, că nu e exclus, nemernicii dinăuntru să se fi pus în defensivă, gata să respingă, pe moarte sau viață, orice atac din afară. „Or ca să-ți expui viața pentru o ordonanță și pentru o femeie care se dă unei ordonanțe, înțelegi, Naicule, că nu-i de demnitatea ta...”

Nu mai rămîne îndoială, așa va face! Uite, piciorul a început să se potolească. Cum se va liniști de tot, cum va porni la procuror, să-i arate decăderea femeii acesteia, noroiul murdar în care se bălăcărea cu complicele ei și-apoi s-o alunge cu dispreț în noapte ca pe-o netrebnică. Să se ducă la țară, la Anton... și mîine, poimîine, cînd s-o sătura de ea, s-o alunge și bruta... „și să te vedem, madam Naicu, atunci, cum mai dai cu spiritu...”

Dar aproape imediat, un alt șir de idei îi lipi din nou de cimentul treptei piciorul care începuse să se agite; căci îi veni numaidecît în minte scandalul, șoaptele lumii, multiplele povești scornite în asemenea împrejurări, hohotirea imensă a întregului oraș. Un ofițer și-a prins nevasta cu vistavoiul și drept pedeapsă... s-a dus să-și deștepte prietenii, să-i aducă martori pentru divorț. Un ofițer!

Și-i veni în minte mutra contractată a lui Sbierea, gata să izbucnească într-o explozie de veselie:

„Da-i trăsești o farsă, măi Naicule, de nu s-o mai gîndi în viața ei la vedenii! Păi, de ce n-ai tras, iubitule? doar aveai revolver. Toți te-ar fi aprobat, dacă-i curățai. I-auzi! Pe cînd tu-ți periclitezi viața în țări străine pentru patrie, ea te înșală cu propria ta ordonanță, c-o deșcă idioată, cu un tîmpit, o scîrbă, pe care puteai s-o bați de cincizeci, de-o sută, de șaizeci de mii de ori pe zi, fără să-ți ceară nimeni socoteală! Un imbecil, un scelerat... un... un... un... o.... un incult (exclamă, în sfîrșit, nemaigăsind alte invective)... Și unde mai pui că erai în dreptul tău... legea nu-ți făcea nimic... Halal căpitan!... M-ai făcut de rîs; nu-mi trebuie prieteni ca tine, ești nedemn de-un adevărat militar.”

Și-l văzu batjocorind vechea lor prietenie în fața camarazilor, istorisind cu izbucniri de rîs, în hazul general, povestea cu farsa cea grozavă, la care se gîndise trei ani de zile. Și-odată cu veselia lui Sbierea, domnul căpitan mai auzi și hohotele ascultătorilor, ale tuturor acestor ofițeri bătrîni și tineri, oh, mai

ales ale acestor secături de ofițeri tineri, care-și băteau joc totdeauna de farsele dumnealui; nu se sfiau să-l ia peste picior, ori de cîte ori făcea vreo stîngăcie la cîmp, la școala de regiment, și șopteau pretutindeni că e un moș-teacă și c-o să putrezească tot căpitan.

Dar ce-l făcu să salte numaidecît de pe scara de piatră, uitînd și dureri și tot, fu de fapt vocea pițigăiată a lui Scăișteanu, a nesfîrșitului ăluia de maior cu care avusese o gravă neînțelegere pe vremuri.

„V-am spus eu de atunci. E un laș! De ce n-a îndrăznit să mă provoace la duel, doar îl insultasem. V-am spus: e militar și nu îndrăznește să tragă un foc de armă. E un fricos!”

Fricos! El fricos? Asta nu! Nu se bătuse în duel pentru că era împotriva unor astfel de mascarale. Dar avea să dovedească acum lui Scăișteanu că era un mincinos. Avea să dea un exemplu să meargă pomina. Doar nimeni nu s-a mișcat în camera nelegiuiților, deși a trecut atîta timp; cu siguranță, nemernicii n-au habar de ce-i așteaptă. Iar durerea din picior a trecut! Domnul căpitan o simte cum se depărtează din genunchiul înflăcărat, ducînd cu ea șuvoaie de furnici ce se răspîndesc de la gleznă pînă la șold. De bună seamă dorm duși!

Domnul căpitan vedea acum numai sînge dinaintea ochilor, o băltoacă mare de sînge și-n mijlocul ei două corpuri lipsite de viață, ciuruite de gloanțe. Vedea sînge și nu se înspăiminta deloc. Mai mult chiar, forța închipuirea ca tabloul să fie și mai sinistru.

Hotărît, grav și neînduplecat, fără să mai dea răgaz o clipă gîndului, se ridică, potrivind și mai bine revolverul în scobitura pumnului. Băgă atunci de seamă că piedica rămăsese tot pusă.

„Doamne, da ce ți-e, Naicule? se mustră. Te-ai prostit de tot. Zi, dacă te-ataca găliganul, mă curăța cu revolver cu tot...”

Țăcănitul metalic al limbei mici de oțel îl preveni că trebuie de acum să umble cu multă luare-aminte. Urcă deci scara cu grijă și se bucură că nu șovăie deloc. Ușa antreului era neîncuiată; o crăpă ușor, fără zgomot, cît s-ar strecura prin deschizătură. Dar nu pătrunse pînă ce urechea încordată peste fire nu-l asigură că nu e nimeni în dosul ei.

Stătu o clipă în loc, ca să se orienteze în bezna adîncă dinăuntru. O luă apoi binișor spre dreapta, ținîndu-și suflarea.Dar în bîjbîiala de orb doborî fără voie un scaun greu de

pluș. Bufnitura și vuietul prelung și jalnic al mobilei căzute îl sperie și-l dădu doi pași înapoi. Își ciuli urechile; dinăuntru se auzi ceva ca o mișcare grăbită, întretăiată de cîteva scîrțîieturi ale patului și înăbușită îndată. Pe urmă nimic. El mai așteptă totuș cîtva și zgomotele venite din dormitor parcă-l domiriră de-un lucru, mărindu-i curajul... „Prima condiție, să-ți dai seama de poziție și să știi unde-i inamicul...”

„Dar dacă s-or fi deșteptat tocmai acum?”

Și pe urmă, ca și cînd și-ar fi răspuns la propria întrebare: „Tocmai! De ce m-oi fi codind atîta? Repede, Naicule, acum e acum... pînă nu se pregătesc.”

Ajunse la ușă ca împins de-o voință străină, pe care nu și-o cunoștea. Cînd puse însă mîna pe clanță, avîntul zbură tot așa de repede precum venise. Dacă bestia o fi luat obiceiul să doarmă cu toporul sub căpătîi și acum îl așteaptă în dosul ușii, gata să pocnească orice cap și să reteze orice mînă s-ar strecura prin deschizătură? Înfiorat, parcă ars de mînerul lucitor de alamă, domnul căpitan trase brusc mîna și se dădu înapoi:

„Ce era să fac?”

Ezitarea aceasta îl supără însă îndată.

„Asta e pură copilărie, Naicule. Caraghioslîc. Hai! Înainte!”

Însă nu făcu nici un pas, căci un mare gînd îl opri la timp.

„N-ar fi mai bine pe fereastră? Aah... perfect! Cum nu te-ai gîn...”

Se-ntoarse în loc și făcu iarăș plin de hotărîre un pas:

„Nu!”

Ca o lumină vie, neașteptată, îi veniră în minte revolverele celelalte, pe care le lăsase la plecare atârnate pe panoplia din dormitor... Să știi că mișeii le-au cumpărat cartușe... Și imediat își înfățișă pe cei doi complici, unul la fereastră, altul la ușă, cu armele întinse, cu degetele pe trăgaci.

„S-au pregătit ei, canaliile, pentru orice întîmplare neașteptată... Au prevăzut ei totul, nici nu se poate altfel...

Hm... Ce e de făcut?... În orice caz, pe ușă sunt mai ferit... hm... mare comedie... La urma urmei, îmi fac datoria de soț și militar. Deschid puțin, trag și plec. În furie, omul nu știe unde trage.

Ah, deșiratul de Scăișteanu, cu rîsul lui de berbec! De înțeles să aibe ceva cu Naicu, dar ce-i făcuseră lui ăști doi oameni, de ținea cu orice preț să fie omorîți?

A tras brambura și-a fugit: un glonț a nimerit prin tavan. N-a stat nici să vadă de i-a nimerit ori ba. Și cînd s-a întors cu autoritățile, ordonanța dormea liniștită în bucătărie, cocoana făcea pe adormita, speriată din somn în odaie la ea!”

Înțelese că trebuie să facă o mișcare disperată, hotărîtoare, fie ce-o fi. S-o sfîrșească la un fel. Or îi răpune ca pe niște scelerați, cum meritau, or... or... Nu îndrăzni să cugete mai departe.

„De, domnule, scăpai eu de la război bine, frumos... Hm... Cine dracu m-a pus să viu tocmai noaptea?...”

Și cu revolverul într-o mînă, cu cealaltă întinsă spre clanță, el sta tot mai nedecis dinaintea ușei de nepătruns. Tot felul de presupuneri, de noi hotărîri, de concluzii, de noi procedeuri se încrucișau în capul lui, se învălmășeau ca vînturile într-o casă pustie.

Cea mai de seamă preocupare era să se convingă că acei dinăuntru dorm duși, că nevastă-sa-l-a socotit drept o simplă închipuire, că, văzînd că nu mai apare, a adormit din nou, că acum în urmă patul n-a făcut zgomot decît fiindcă s-a mișcat în somn.

Curînd însă firul gîndului se schimbă repede; își închipuia pe Anton profitînd de nehotărîrea lui, sărind fereastra, atacîndu-l pe la spate. Într-un rînd chiar îi simți răsuflarea adiindu-i ceafa și-l bănui în urmă-i cu toporul ridicat, gata să-i crape țeasta. Nici n-a știut cum s-a întors pe loc, nici n-a știut cum și-a potolit degetul, să nu scape un foc spre ușa cealaltă, pe unde intrase.

Alteori i se părea că aude șoapte dincolo, în dormitor. Trăgea cu urechea la gura cheii, vroia să surprindă vreo nouă mișcare a patului, o sforăitură, un semn cît de slab.

Dar nimic nu venea dinăuntru și nimicul acela, liniștea aceea de moarte i se părea nefirească, voită, îl făcea să tremure, îi îndoia genunchii.

Ce n-ar fi dat să se sfirșească totul într-un minut, într-o clipă, să se trezească deodată la celălalt liman al faptei, al neprevăzutului prin care trebuia cu orice preț să treacă. Și se vedea acolo, pe limanul acela îndepărtat cît o veșnicie; ușurat, liniștit, fericit. Și limanul îi surîdea atrăgător, îi lumina și mai mult grozăvia prăpăstiei dintre dînșii, îl chema la el pe deasupra abisului negru, îi picura iarăși în clocotul dinăuntru ideea renunțării.

Dar peste toate frămîntările ameţitoare de simţiminte, vocea de berbec a lui Scăişteanu domina totul, se lămurea din ce în ce mai piţigăiată, stîrnea un întreg hohot de rîs, hohotul uriaş al tuturor ofiţerilor dintr-un regiment, îl făcea să întindă tot mai mult mina tremurătoare spre mînerul lucitor de alamă, care rîdea necontenit în noaptea ce parcă se spărsese, nesuferit, ca un ofiţer tînăr...

În cele din urmă îl încleştă în degetele parcă de paralitic şi se sili să-l apese. Izbuti chiar. Îl apăsa însă încet, aşa de încet, ca sub puterea unei voinţe străine şi mînerul ii juca uşor în mînă şi ceda tot mai mult împins de forţa aceasta nesigură de hipnotic.

Dar cînd vîrful lui sfîrşi de descris întregul sfert de arc, pentru ca uşa să poată fi deschisă — uşa rămase nemişcată. Căci acum domnul căpitan o trăgea spre el cu o înverşunare aşa de grozavă, că pumnul în care ţine clanţa se făcuse tot aşa de tare ca metalul ce-l ţinea într-însul. Şi secundele treceau iar greoaie şi domnul căpitan era tot la marginea prăpăstiei şi prăpastia era tot aşa de mută şi de înfiorătoare în mutismul ei.

„Dar dacă uşa e încuiată?" se luminează deodată domnul căpitan. El ar putea, desigur, foarte uşor să vadă dacă e încuiată sau ba, dintr-un singur brînci numai. Însă tocmai pentru că-şi dădea seama cît de uşor ar fi fost să se convingă de adevăr, o trăgea şi mai vîrtos spre dînsul. Pentru că, mă rog... dacă uşa e încuiată, atunci totul e de prisos. Şi e iremediabil pierdut. Ca să-i deştepte tot el, poruncindu-le să deschidă şi dîndu-le astfel tot timpul să se înarmeze, asta e treabă de gelos prost, nu de militar... „Dacă c vorba pe-aşa... mai bine... ah!!!... da... da... da... cum dracu nu m-am gîn..."

Lucru foarte uşor, foarte simplu şi foarte raţional. Ia uite, domnule, cît timp pierdut degeaba!... Se întoarce bine, frumos, la cazarmă... buun... scoală soldatul cu bagajele... buun...

„Mă Stane, mă, cum dracu vin gardurile astea din dosul cazărmei, că de două ceasuri mă-ncurc prin ele şi nu ştiu să ies..." or: „am nevoie de bagaje", or... În sfîrşit, găseşte el pînă la cazarmă... „Bun... Hai cu mine, Stane, ia bagajele... Buun..."

Se face că rămîne puţin pe drum şi-l îndeamnă s-o ia înainte, după ce-l învaţă să-i strige din curte pînă-i scoate afară...

„...bagă de seamă, el doarme sus în antreu, tu să strigi de-afară şi să baţi tare în uşa antreului... da să nu pui mîna pe clanţă, pînă nu vine... pînă nu se deşteaptă să-ţi deschidă, că te-

a luat mama dracului... Îmi strici ușa, măgarule, că voi nu știți să umblați...” În sfîrșit, îl mai dăscălește el pe drum... „Bun... Acum toate-s bune...”

„Nici Sbierea, nici Scăișteanu, nici nimeni nu va ști ce s-a petrecut în noaptea asta. Și acum nu mai e nevoie de nici un tămbălău. Căci, mă rog, afară de tămbălău ce-ar mai ieși din afacerea asta? Ușa e încuiată cu siguranță, spun eu! Nu se poate, domnule, doi amanți să nu se închidă pe dinăuntru! Va să zică, dacă încep să fac scandal, le dau viața cu propria mea mînă... doi contra unu... și chiar de n-ar fi ușa încuiată același lucru!

Un vălmășag, gloanțe trase de pomană, mahalaua sculată... rîs de lume...”

În timpul acestui raționament vîrful mînerului de alamă pornise să se ridice tot așa de ușor precum se lăsase.

„Dar dacă ei m-au văzut?”

Vîrful mînerului se opri.

„Aș, ea crede c-am fost vedenie! Altfel ieșeau ei, făceau ei ceva... mistrețul sărea pe fereastră... Și scaunul cînd a căzut... de ce n-au ieșit atunci? Poate cred c-a fost altcineva sau dracu știe... La urma urmei, rîzi tu de mine, boier Antoane... da să vedem cine-o rîde la urmă. Eu tot vă prind. Dacă nu azi, mîine, dacă nu mîine, poimîine...

Am... Dar chiar în noaptea asta îți găsesc eu vreun nod. Și-o să-ți trag o bătaie... o bătaie... mamă Doamne.“

Vîrful mînerului, care nu făcea nici o mișcare, pînă ce domnul căpitan nu calcula totul pînă la ultimul amănunt, s-a întors ușor în poziția firească. Și cu toată siguranța-i că ușa e încuiată, nu i-a dat drumul pînă ce n-a simțit că drugușorul mobil a pătruns complect în gropița lui. Atunci a început să se îndepărteze încet, metodic, de-a-nderetelea...

„Cît mai pe nesimțite...”

Dar în retragerea aceasta nu se poate mai strategică, domnul căpitan constată cu surpriză că mobilierul antreului se distinge cît se poate de clar în negura de astă dată cu totul trăsvită...

„Hait! m-a apucat ziua...”

Și dacă în antreul acesta neluminat se poate vedea astfel, dincolo, în camera de culcare cu două ferestre mari spre curte, cu două spre cîmp și cu transperantele ridicate, trebuie să se

distingă totul perfect.

„Afară, la fereastră, în curte...” aude domnul căpitan răsunînd cu putere în conștiința sa comanda de atac. A răsunat atît de puternic, încît a tresărit singur, părîndu-i-se că vine de undeva de alături sau de afară... Nu, nu; e vocea conștiinței domnului căpitan, care nu se dă bătută și cere răzbunare... „încet, încet, căpitane... nu grăbi! O singură, o mică, o cît de mică privire din colțul geamului... un singur ochi fugar... Doamne, Dumnezeul-Dumnezeilor mei... de-ar dormi, Doamne... doar să-i văd în pat pe-amîndoi strînși ca niște porumbei... nu-ți cer mai mult, Sfinte tare...”

Afară lumina albastră-spălăcită a unei dis-de-dimincțe noroase și umede de vară izvora din ea însăși ca un început de lume. Era ceva atît de tulbure într-însa, că domnul căpitan se simțea la fel de turburat, infinitul îl privea parcă printr-un ochi nehotărît și fioros de bețiv.

„Doamne... Dumnezeule...”

Tîrșindu-și spatele lipit de părete, domnul căpitan se lăsă, treaptă cu treaptă, spre colțul ferestrei apropiate. Sîngele îi aleargă vîrtej în tot corpul și inima i se zguduie în piept să se rupă, dreapta i-e una cu revolverul și vinele umflate ale capului dovedesc cea mai hotărîtă hotărâre.

Iar buzele rostesc cu atîta stăruință numele lui Dumnezeu, de parcă ar fi ale doamnei Naicu rugîndu-se pentru dînsul:

„Isuse Cristoase... Sfîntă Născătoare de Dumnezeu!”

Ea-și dădea seama de tot ce se petrecea în juru-i, vroia să facă o mișcare cît de mică, oricare ar fi fost aceea; vroia să strige, să blesteme, să plîngă, să facă în sfîrșit ceva, un lucru pe care-l avea încă nelămurit în minte, dar pe care cineva ascuns într-însa îi spunea că trebuie să-l facă.

O rușine fără margini îi dogorea obrajii, o scîrbă adîncă, nesfîrșită, nimicitoare, îi pustia simțirea, îi îneca gîndul, îi poruncea să reacționeze și nu-i arăta cum. Timp îndelungat ea nu putu să facă nimic: stătea nemișcată, căci mușchii îi refuzau orice ascultare și corpul i-era încercuit în legături nevăzute de plumb. Și ea era îngrozită de lipsa asta de mișcare, ca un muribund în semiconștienta agoniei.

Dar pe Anton nu-l miră liniștea ei; căci ce putea alt să creadă, decît c-a biruit-o cu sălbăticia tinereții sale. Izbînda îi picurase licărirea ei tainică în ochiul de șoarec. El înțelegea doar

că — oricum — cucoana se sfiește să-și arate mulțumirea și, cum alte mîngîieri nu-i mai puteau trece prin cap, socoti cel mai nimerit s-o lase deocamdată în pace.

Se retrăsese în partea cealaltă a patului și, amețit de fericirea primitivă a animalului satisfăcut, adormise repede. Stătea alături de dînsa doborît ca un bou trăsnit și respirația-i greoaie făcea un zgomot dezgustător prin gura larg deschisă.

Desigur, numai horcăiturile acestea lugubre și caraghioase, suflînd pe mii de tonuri, puteră s-o trezească din nemișcare; zgomotul lor enervant, de trîmbiță spartă, îi zgîria urechile, îi ucidea simțirea. Erau atît de oribile, atît de jicnitoare, că i se păreau o continuare a violenței de adineaori; atît de dezgustătoare, că o murdăreau înainte, o înăbușeau, o amețeau.

Simțea nevoia aerului curat, a răcoarei de afară. Vroia să fugă în noapte, să se lase plesnită de vîntul întremător, biciuită de ploaia curățitoare.

Se ridică ușor într-un cot privind cu teamă și ură pe omul de alături. I-era frică să n-o simtă, să nu-l deștepte. I se părea un demon crud sub puterea căruia căzuse, spionîndu-i mișcările sub masca somnului.

Și se ridica, țintindu-l tot mai încordată, tot mai îngrozită, așteptînd dintr-o clipă într-alta o mișcare a lui, a mîinii lungi și musculoase, a labei lătărețe, pe care o și vedea desfăcînd greoaie degetele colțurate și solide.

Continua să se ridice totuș, încurajată de nemișcarea lui; piciorul se întindea tot mai mult și degetele atingeau podeaua.

Dar atunci cineva ciocăni în geam; o dată, de două ori, de trei ori. Trei ciocănituri rare și încete, nespus de încete.

Întîia parcă nici n-o auzise, se îndoia chiar dacă a fost în adevăr; a doua însă și a treia mai ales au fost atît de clare, cu toată încetineala lor, că nu mai putea fi vorba de nici o înșelare.

Doamna Naicu s-a uitat cu teamă la geam; rămăsese pe jumătate ridicată și piciorul continua să stea întins spre covor. Nu putea fi decît o pasăre; o pasăre alungată de burniță și vînt, care s-a adăpostit pe prichiciul ferestrei. Ce alt putea să fie? Și își încordă privirile să surprindă în negură capul și ciocul pasării rătăcite. Dar pasărea a ciocănit iarăși, una, două, trei, și ciocul și capul ei nu s-au văzut deloc.

Și-a întors atunci numaidecît ochii spre omul de alături. Se

aștepta să-l vadă rîzînd răutăcios și cu înțeles, în somnul lui prefăcut. Dar omul acela dormea adînc și răsuflarea lui profundă ca și fața lui liniștită arătau cea mai deplină nesimțire.

Dar bătăile se repetară iarăși și ea simți un fior de-a lungul corpului. Era într-adevăr cineva acolo? Dar cine putea fi? și noaptea aceea neagră! Nicicînd ferestrele nu cuprinseseră un negru mai vîrtos în cadrele lor! Nu, la fereastră nu era nimic altceva decît noaptea cea grozavă, care o oprea. Era sufletul ei slab, care șovăia în fața beznei de nepătruns, vechea teamă de întuneric născocind piedeci închipuite, ca s-o țintuiască aci, în patul josniciei. Niciodată nu va putea să înfrunte bezna aceea!

Înțelese lămurit acest lucru și acum, mai mult decît oricînd, își văzu sufletul atît de fricos, atît de neputincios, atît de mic în slăbiciunea lui lașă, că se îngrozi și de dînsa. Era nevoită atunci să rămînă aci, lîngă omul acesta, să sufere zgomotul tot mai aspru, tot mai răgușit, al somnului său, s-o surprindă alături deșteptarea lui, la care abia îndrăznea să gîndească! Și privirea aceea neagră, posomorîtă, de criminal, a celor două ferestre despre curte, fixînd-o pe sub sprîncenele căzute ale draperiilor! Ea vroi atunci să tragă așternutul căzut, singurul adăpost ce-i rămăsese, să se acopere, toată, să se ascundă, să se înăbușe acolo, să plîngă într-una, amarnic, fără sfîrșit.

Dar în mișcarea aceasta, ochii ei întîlniră din nou fereastra. Și rămase iarăș pe jumătate ridicată, cu mîna întinsă în gol, cu fața crispată de cutele groazei nemărginite. Acolo, la geam, un om, o umbră, o vedenie!

O vedenie! Lampa îi arătă aceasta lămurit înainte de a se stinge definitiv. Într-o sforțare neobișnuită, supremă, de om care-și dă duhul, lampa îi desluși o figură vagă de spirit, asemănătoare cu a celui mort de curînd. Duhul lui bărbatu-său! Rîdea așa cum rîdea în viață și totuș cum rîdeau și desemnurile acelea stranii, care reprezentau moartea în cărțile ei.

Recăzu pe perină, zdrobită, sfîrșită, moale. Alături, Anton bîigui două vorbe în somn, forțate, greoaie, fără tîlc. Apoi se înecă și horcăiturile încetară deodată.

Ea nu auzi însă nimic, căci urechile îi vîjîiau și în vîjîitul haotic nu distingea decît un tropăit mărunt, cadențat, îndepărtîndu-se tot mai mult; ea-l asculta îndepărtîndu-se și creșterea îndepărtării lui o ușura, o liniștea; dar ropotul începu să crească din nou și ea-l simți apropiindu-se necontenit, măsurat, repede,

înfricoșător. Apoi încetă brusc.

Pe urmă nimicul, tăcerea, o tăcere înfiorătoare. Căci acum nu mai auzea nimic decît vîrtejul timpanelor ei, nu auzea decât însăș tăcerea aceea de moarte, bîzîind necurmat și monoton în pavilionul urechilor.

Mult timp, cu sufletul reținut, ea ascultă îngrijată șoaptele de descurajare ale tăcerii aceleia; ele erau atît de variate, atît de bizare, scormoneau în creierul ei plăsmuiri atît de fantastice, atît de înspăimîntătoare, că o cutremurau, îi aduceau sufletul la buze. I se părea că în tăcerea aceasta se urzește ceva ascuns, ceva care o va pierde. Și fără voie, gîndul îi zbura acum la omul de alături ca la un refugiu; dar ea voia să îndepărteze acest gînd supărător, care o durea ca o rană și care apărea totuși, necontenit, ori de cîte ori jocul închipuirilor bolnăvicioase lua proporții de temut.

În cele din urmă, gîndul acesta ușurător, ideea că Anton e alături rămase. Ea nu mai avu puterea s-o alunge, căci din nou porniră să vie din antreu zvonuri nelămurite, nesigure, de zgomot, ca ecourile vagi ale unor rumori nespus de îndepărtate. Apoi deodată un zgomot asurzitor, nemaipomenit de asurzitor, un zgomot de scaun în cădere, prelungit de vibrarea plângătoare de coarde a sîrmelor somierii. Un răsunet atît de amar, atît de jalnic, că trezi din somnolența lui de lucru nemișcat dulapul cu hăinărie dinăuntru. Dulapul trosni din încheieturile putrede, de mobilă veche, mănăstirească, și trosnetul ajunse în urechile ei ca un oftat dureros de suflet bătrîn și apăsat, un trosnet cobitor și trist ca și pustiul pe care-l prevestea.

Ea avu atunci o tresărire bruscă, care cutremură patul și care-i puse din nou inima pe goană. Pe urmă încremeni locului, trăgînd cu urechea la ușă, de unde continuau să vie într-una, fără de sfîrșit, ca într-un curent necurmat de unde eterice, noi vibrațiuni infime, subtilizate la neant, de zgomote neînfăptuite poate, izvorîte toate din însăși părerea ei bolnavă. Dar pentru ea ele veneau de acolo și numai de acolo, ca aduse de necontenita suflare a unei adieri de presimțire. Pentru dînsa ele existau într-adevăr și nu puteau să însemne decît plimbarea ușoară a unei fantome, tîrcoalele stăruitoare ale aceluiaș duh necurat prin locurile pe unde a trăit.

Ea-i ghicea plimbarea lui de neauzit în dosul ușei de lemn, îl

urmărea ocolind casa, zburînd în văzduhul de păcură, pierzîndu-se în spațiu, reîntorcîndu-se iarăși în dosul ușei de lemn, neputincios și slab.

Neputincios și slab. Ea repeta aceste două vorbe în fundul conștiinței sale, căci ele o întăreau, îi dau răgazul judecății, o făceau să cumpănească proporțiile pericolului care o amenința. Își reproducea în minte arătarea de la geam, îi găsea tot mai multe asemănări cu figura celui mort, se-ngrozea din nou de rîsul acela sarcastic și amenințător, își reamintea de rîsul celălalt, al primei vedenii, ce apăruse acum o bucată de timp, cînd lampa aceasta, care se stingea cu atîta greutate, începuse să dea primele semne de moarte. Și ea care crezuse pe urmă că acolo fusese numai Anton! Căci nu mai încăpea nici o îndoială acum; amîndouă arătările de la geam nu puteau fi decît una și aceeași. Rîsul lor identic de spăimîntător o spunea lămurit. Ea însă chemase în ajutor pe Anton și umbra mortului venise să se răzbune.

Și cît de deosebită era umbra aceasta de celelalte, de viziunile ei din trecut, de acele răsfrîngeri ale propriei sale conștiințe, de acele palide proiecții emanate în juru-i din creierul suferind, ca dintr-o copilărească lanternă magică.

Cele de acum nu puteau fi simple întruchipări searbede și inexistente, provenite din jocul bizar al vechilor și straniilor ei visuri. Dimpotrivă, ele aveau o proprie viață, viața de dincolo de mormînt, de existența căreia nu se îndoise niciodată și care totuși acum, cînd pentru întîia oară i se arăta într-adevăr, în toată măreția și grozăvia ei, o uimea, o înfricoșa, îi umplea sufletul de-un amestec confuz de admirație și spaimă, îi da aci senzația triumfătoare a cărturarului în fața găsirei întîmplătoare a adevărului, aci prăbușirea lăuntrică a bîntuitului mistic dinaintea aparițiunei în lumini de fulger și-n detunături de trăsnet a unui arhanghel pedepsitor.

Era atît de profundă noaptea aceasta, și încolo, în afară de ea, nimic nu mai era dincolo de ușă, dincolo de ferestre, dincolo de ziduri; curtea, cîmpul, potcovăria pitică, orașul tot, dispăruseră; peste tot era o mare de întuneric, de valuri negre, o mare agitată, mută și rece, peste care în văzduh de neguri plutea acel înger al morței. Și marea creștea cu furie, apele ei negre țîșneau prin crăpăturile ușei, acopereau podeaua, băteau în marginea patului ca într-un țărm, vreau s-o smulgă ca pe-o

sfărîmaîură de naufragiu, s-o ducă departe, s-o piardă în frămîntarea spumelor întunecate.

Cine putea ști pedeapsa ce-i pregătea duhul de afară!

Ea se cutremură căci începea să simtă pe șira spinării senzația rece a apei. Și fără voie se trezi trăgîndu-se pe nesimțite spre mijlocul patului, înfiorată de mormîntul mișcător și umed care o cerea. Se retrăgea ușor, temînd cel mai mic zgomot al somierei. Înnebunită, necontenit... tot mai mult, spre omul acela, împinsă într-una către dînsul de instinctul care adună laolaltă, în fața năpastei apropiate, pe cei deopotrivă amenințați. El stătea acolo nemișcat și tăcut, că liniștea aceasta a lui o speria cumplit. De ce horcăiturile lui, care-i zgîriau urechile la început, încetaseră așa de brusc? Ar fi vrut acum să le mai audă încă, dorea ca ele să izbucnească din nou, ca o ușurare a auzului ei năucit de tăcerea grozavă, împiestrițată cu atîtea zvonuri ciudate.

În tîrîrea-i necurmată, ea trecuse de mult mijlocul patului, și corpul ci se opri deodată de-un alt corp, enorm, un stăvilar moale. Avu chiar impresia a ceva ușurător, prietenos, a unui liman salvator. Căci acolo, atît de aproape unul de altul, ea simțea căldura lui plăcută strecurîndu-se tot mai înviorător prin membrele amorțite de vîntul nimicitor al groazei; primea ca o adiere binefăcătoare de sănătate respirația lui ritmică și potolită.

Ea-i umplea nervii pe încetul de senzația biruitoare a vieței, îi încolțea adevărul ca sîmburi luminoși în noaptea creierului ei pustiit de vedenii.

Și, o clipă, putu să aibă o mulțumire ascunsă, un avînt negîndit de recunoștință pentru cel pe care-l scîrbise atît; o simplă pornire prietenoasă, înăbușită în germen; apoi o reculegere imediată, un moment de spaimă, ca acel ce descoperă într-însul semnul unei boli fără leac. Căci nările ei începeau să se umple de mirosul acru de sudoare al celui adormit și-n așternutul moale, de-o umeziciune caldă, viciată, corpul ei se afunda tot mai mult și ea credea că se înfundă pe încetul în noroiul unei mlaștini adînci. Limanul mîntuitor nu era decît o înșelare, un simplu ostrov moale de humă neînchegată, în oceanul nesfîrșit de întuneric. Și ea ar fi vrut să se scuture, să se ridice, să scape acestui smîrc mincinos, ce-o cucerea ușor cu hlciul lui infect și lipicios.

Atunci distinse, în noaptea ce-și pierduse tăria, mînerul lucitor de alamă al ușei, mișcîndu-se ușor. Distinse perfect acest amănunt, căci privirile ei aveau acum puteri de pasăre nocturnă; se lăsa atît de ușor că ar fi trebuit o vecie ca ușa să fie deschisă, ca și cînd ar fi fost apăsat de mîna slabă de fluid a unui spirit supranatural. Dar mînerul încremeni deodată și ușa rămase pecetluită în cadrul ei.

Ea fixă înnebunită ușa care trebuia să se deschidă dintr-un moment într-altul; dar clipa aceea. Întîrzia. tot mai mult și nebunia își făcea loc tot mai mult în noaptea cugetului ei.

Poate e doar o părere a ochiului bolnav de spaimă. Nu putea fi adevăr, căci adevărul stătea dincoace, lingă dînsa, și el era un om în carne și-n oase și putea să spulbere cu o vorbă aceste minciuni. Ce putea, fi mai omenesc ca adierea răsuflării lui liniștite, ca mirosul sudoarei lui acre!

Ea se înghemui atunci în bărbatul de lingă dînsa și chiar îl chemă în șoaptă, pe nume, de cîteva ori. Numai ochiul lui putea spune dacă mînerul stă drept sau înclinat.

— Anton, Anton!

Gîndul lui e atît de sănătos că nimic nu poate să-l înșele. Și corpul lui e atît de voinic, că nimic nu ar fi în stare să-l înspăimînte.

— Anton, auzi, mă auzi?…

Dar ea nu îndrăznea să-l. cheme mai tare; ar fi vrut ca el să se deștepte doar la aceste șoapte și totuși simțea o teamă nelămurită de clipa cînd se va trezi.

Îi șoptea numele înainte… Dar tăcu și începu să tremure la o mișcare a lui.

Apele faptului de ziuă izbeau acum fereastra în ritm de valuri, limpezind-o de funinginea nopței. În odaie lucrurile se deșteptaseră ca dintr-un somn profund, căci acum se găseau toate la locurile lor. Toate, toate se aflau așa cum ațipiseră în întunerec; pînă și cele mai mărrunte începuseră să se vadă. Numai mînerul lucitor de alamă stătea aplecat în jos, ca în cărțile ei degetul poruncitor de moarte…

— Anton…

Vîrful mînerului păru c-o pornește ușor în sus, dar brusc își reveni.

— Doamne, sunt nebună! Anton! Anton!

Și-l înlănțui deodată cu putere, ca aprinsă de dorinți.

Dar ochii i se întoarseră numaidecît magnetizați spre mînerul vrăjit, care acum porni să se ridice de la sine, rîzînd de spaima ei cu luciu-i de metal.

— Anton, înțelegi odată, deșteaptă-te!...

Îl zguduia cu putere și-l strîngea tot mai tare, supărată parcă de nesimțirea lui.

Soldatul scoase cîteva gemete nearticulate, deschise ochii alene, tresări brusc, păru că-și aduce aminte de locul unde se află și, simțind corpul acela dulce înfigîndu-se într-al său, simțurile i se răzvrătiră. Îl cuprinse ca pe-un fulg și-l strînse cu putere la pieptul lui de taur.

Ea i se dădu cu tot sufletul ei ușurat deodată și fiorul fierbinte de plumb topit pe care i-l strecura în trup îmbrățișarea lui încleștată o făcea atît de fericită, că-i venea să rîdă aproape de lumea acea copilărească de. fantome.

Și-n înlănțuirea lor ei nu vedeau vedenia amenințătoare, care apăruse în cadrul ferestrii înălbite, pregătind, cu mișcări socotite, grozava răzbunare.

Visul

Era o fotografie mai mare, de zece centimetri în lățime și poate de vreo două ori pe atîta în lungime. Asta e tot ce-a găsit la moșie. Însă era considerabil de mult și-atîta. Moșia asta din Basarabia, deși a fost punctul lui de plecare — acolo s-a născut și-acolo au trăit și părinții lui — n-a prea ținut-o în mare seamă. Venea aici la date știute, mai mult să controleze, să negustorească produsele și să ridice banii. Astfel se lămurește cum în casa părintească n-a găsit decît o singură fotografie. Dar putea să nu găsească nici atît.

Avea acum întreaga statură a Nataliei, pentru că în porte-visite-ul pe care-l luase cu dînsul în război n-o avusese decît pe jumătate: partea de sus, bustul. În schimb, scrisorile ce soseau atunci necurmat de la ea o întregeau. Pe cînd acum, ce s-ar fi făcut dacă n-ar fi dat de comoara asta, pe care nici nu-și mai amintește cum de-a găsit-o aci! El totdeauna pleca cu o fotografie de a ei la drum depărtat; și cum în Basarabia ea nu venise niciodată — cu toate că după mamă era și ea moldovancă — mai ales cînd se abătea încoa, avea grijă să-i aibe chipul necontenit lîngă dînsul. Pe semne a lăsat-o aci în grabă: a uitat-o. E bună și uitarea la ceva neatenția, nebăgarea de seamă de-o clipă față de lucrul, față de ființa cea mai scumpă. Și totuși, e de cumplită mirare; a putut el să uite chipul ei, într-o grabă oarecare, și să nu-și dea seama ani întregi că a putut să i se întîmple lucrul ăsta? De necrezut. Și totuși fotografia e aci, i-o spune chipul ei, întreaga ei statură. El își dă seama că graba asta s-a petrecut în anul războiului, în anul izbucnirei războiului; cînd ar fi putut doară să se petreacă altă dată? Atunci, în zarva aceea, în graba aceea, în harababura aceea. Dar e curios, tocmai într-o astfel de fierbere, de clocot, de zbucium, să nu-și aducă aminte de dînsa, să nu se agațe de frumusețea ei, comprimîndu-și cu amîndouă mîinile inima, în dreptul căreia o așeza totdeauna?

E bună și uitarea la ceva. El, care era un îndrăgostit de felul celora care nu-și simt inima regulat bătînd pînă n-o știu rezemată de cartonul cu fotografia iubitei, n-a fost s-o uite decît tocmai pentru ca Dumnezeu să i-o scoată în cale, atunci, cînd a fost nevoie, în cele mai sfîșietoare clipe ale existenței lui. Cînd a văzut-o, s-a aruncat asupră-i aproape bestial, a sărutat-o, a vărsat lacrămi pe ea și-a înfipt-o în piepții cămășei. A găsit-o la

un an după revenirea lui aici, în cutia măsuței de noapte, sub niște ziare rusești, din cari și-a putut da și mai bine seama mai tîrziu, cînd le-a cetit, că lucrul s-a petrecut în primele zile de război; telegramele timpului descriau scurt, sacadat, înfiorător de sacadat și groaznic, începutul celei mai mari tragedii a timpului. Dacă n-ar fi avut nevoie de cutia măsuței, biata, scumpa, draga lui, iubita lui scumpă, ar mai fi așteptat mult și bine sub hîrtiile vechi. Acum însă a luat și ziarele la oraș, pentru că era cu neputință de conceput existența fotografiei fără prezența lor. Iar prada asta teribilă, cu care revenea, fotografia și ziarele erau pentru el mai de valoare decît tot conținutul servietei în care aducea prețul recoltei.

Acasă, în tîrg, după ce s-a culcat toată lumea din oraș, în tăcerea solemnă a nopței, cînd nici pe stradă nu s-a mai auzit nici un mers, el a scos micul ei portret și s-a repezit la picioarele lui, pe care le-a sărutat cu o sete fără de seamăn. Bustul ei, care-i rămăsese de pe front, îl mai simțise pe buze, Doamne, de cîte ori! și capul, și ochii, și fruntea! Dar picioarele ei lungi și drepte, uită-te cît de drepte, Doamne, de cînd nu le mai văzuse! Le-a sărutat pe amîndouă, pe rînd, începînd cu dreptul, luînd-o de la șold în jos. pînă la genunchi și apoi pînă la gleznă, sub tivul rochiei — și-apoi s-a ridicat pe stîngul înapoi, pînă la șold. Milimetru cu milimetru le-au străbătut buzele lui.

Doctorul Calomfir. Calomfirov, cum îi ziceau rușii pe vremea stăpînirei lor, e doctor numai cu numele. Adică și cu titlul. E doctor în medicină. Dar nu practică în chip profesional. Din cînd în cînd dă vreo consultație un prieten, unei slugi sau vreunui argat de pe moșie. Insă și acum mai e abonat la reviste medicale, ce-i sosesc regulat din București și Paris. Din Petrograd n-are ce să-i mai sosească.

Totuși lumea întreagă îi spune,,doctorul”. Doctorul, și-atît: toată lumea știe atunci că-i vorba de Calomfir sau Calomfirov. Pe cînd aci, în tîrgul basarabean. În care locuiește Calomfir. trebuie pe lîngă titlul de doctor să mai adaugi și numele celui pe care-l vizezi, pentru a arăta că vrei să te referi la vreunul din cci cinci doctori mai bătrîni or cincisprezece doctori mai tineri, cari profesează într-adevăr.

Calomfir e om cuprins. Are casă marc aci în tîrgul reședință de județ și are sute de verste de moșie, la cîteva poște depărtare. Dar ce moșie, ce vie și ce conac!

Însă ar fi fost și mai bogat. Și de trei ori mai avut, or poate și mai mult, dacă nu s-ar fi întîmplat revoluția și exproprierea radicală din Rusia. Hm, dar asta încă n-ar fi fost nimic, atîta avere cîtă i-a mai rămas dincolo de Nistru, dacă n-ar mai fi rămas acolo pentru totdeauna și Natalia.

Natalia Alexandrovna cum îi zicea și ca domnișoară și ca soție: Natalia Alexandrovna Stratomirova, ca fiică a bogatului moșier Stratomirov; Natalia Alexandrovna Calomfirova, ca soție a tot pe atît de bogatului moșier — doctorul în medicină Alexandru Calomfirov. azi Calomfir.

Natalia Alexandrovna a rămas acolo și numai două din fotografiile ei sînt aici. Doctorul era pe frontul polonez cînd s-a întîmplat catastrofa; s-a zbătut zdravăn să plece, s-o caute, s-o găsească, s-o ducă cu dînsul într-altă țară, departe. Soldații îi rupseră galoanele și-avea de gînd să înfrunte oceanul răscolit de furtuna cea mai teribilă de pe lume, al sfintei Roșii, așa fără galoane, ca un simplu soldat. Și a săvîrșit într-adevăr această formidabilă aventură, cu toate amenințările cu moartea ale soldaților, dacă va părăsi spitalul. Dar la moșie, de unde ea-i scrisese în ultimul timp, n-a mai găsit decît mormanul de cenușă pe locul mîndrei clădiri de odinioară; iar la oraș, casa cea frumoasă a socru-său fusese preschimbată în oficiu public. Nici urmă de socru, de nevastă, de cumnați. Și nici un fel de lumină, din nici o parte. Un cunoscut bun, neras de săptămîni și cu zdrențele pe dînsul tîrîș, i-a povestit că socru-său și cei doi cumnați au fost împușcați, dar de Natalia n-a știut să-i spună mare lucru. Decît atît rînjind: „Poate a scăpat. Femeile ies mai ușor din încurcătură.”

Iar omul ăsta, cu ochii rătăciți și lihnit de foame, pe care l-a întîlnit la ușa unui grajd ruinat, îi da toate explicațiile prea tare și vorbea prea tare, uitîndu-se parcă cu un fel de nerăbdare în jur. L-a întrebat atunci dacă poate să-i dea adăpost pentru la noapte în grajdul lui și omul acela l-a poftit chiar cu cea mai mare satisfacție și cuvîntul lui a devenit șoaptă și nu s-a mai uitat cu nerăbdare în jur.

Iar doctorul, după ce s-a despărțit de dînsul, dus a fost, pentru că văzuse doar, nici pe cunoscuții, nici pe prietenii de demult nu-i mai putea întreba. Pentru o trădare poate se plătea preț bun: o pîine întreagă.

După ce a trecut Nistrul a putut repede să-și valorifice

drepturile și să-și recupereze avutul; calitatea de român și unele rubedenii influente l-au ajutat. Ho, cît a mai umblat și atuncea, cît a alergat, cît s-a sporovăit, în dreapta și-n stînga, s-a ploconit, s-a rugat, a zbierat, a amenințat. Dar cu cît se simțea mai sfîrșit, cu atît a doua zi se zbătea mai cu înverșunare. Din fericire necazurile, tocmai pentru că erau luate curajos în piept, nu au durat mult. Din simplu vagabond, doctorul a redevenit om; și cînd s-a deșteptat prima dimineață în patul moale din camera lui, din casa lui, deodată cuvintele celui întîlnit la Kiev au răsunat altfel: „Poate a scăpat. Femeile ies mai ușor din încurcătură."

Cu ele în auz a străbătut toată stepa și nu se sinchisea prea mult că zile întregi treceau pînă să mai găsească de mîncare. I-era apoi frică și de-tm sunet de pasăre și de-o umbră, dar dacă l-ar fi căutat cineva la piept ca să-i ia micul porte-visite, atunci cu siguranță că n-ar mai fi vrut să știe de nimic. Ar fi lovit cu toată deznădejdea, or ce-ar fi fost să se întîmple. Iar cuvintele nenorocitului aceluia, care-l va fi așteptat noaptea în grajd să-l predea guarzilor, săpate adînc în amintire, I-ar fi asmuțit și mai teribil. L-ar fi făcut de piatră și oțel.

Însă în dimineața cînd tocmai avea să privească chipul mic cu totul și cu totul alți ochi, cuvintele acelea au avut în miezul capului un răsunet cu totul ciudat, tărăgănat, dogit, sarcastic, ca un glas de bețivan: „Poate a scăpat, femeile ies mai ușor din încurcătură... Doctorul a ridicat plictisit din umeri. În definitiv ce putea să însemne această stupiditate. În definitiv ce rost mai avea rînjetul acela idiot în oceanul sfintei Roșii! Nimic, nimic, nimic. Și el apropiase de buze micul porte-visite pe fond alb și curat ca semnul cerului de la moșia ei, pe care el o întreise aproape prin muncă și prin spiritul lui de afaceri. Era atît de albă și de curată fotografia asta. iconița asta, și atît de dulce, atît de catifelată sepia asta, care semăna la culoare cu ochii ei! Ce mai putea să însemne un astfel de rînjet, într-un astfel de ocean.

Lucrările acestea au apărut atît de luminoase doctorului, că în zilele următoare nici n-a mai stat să se întrebe de ele, iar mai tîrziu chiar le-a alungat din minte, ca pe niște copii răi, mucoși, murdari și zdrențuiți. Iar după un an, cînd a găsit cealaltă fotografie, numai la așa ceva, numai la un rînjet stupid al unui decăzut gata să vîndă pe cineva pentru o pîine infectă, jumătate cu paie, nu s-a gîndit. Totul era că-i avea acum și jumătatea de

jos a trupului, sfintele ei picioare. I le contempla de-acum nopți întregi, cînd nu mai era nici un umblet pe drumuri și nici un zgomot pe pămînt și în cer. Rochia le tăia conturul lor propriu-zis mai sus de glezne, acolo unde pulpele începeau să se umfle ușor, dar asta o știa numai el, pentru că fotografia era din față. Însă dispoziția succesivă a tonurilor, arăta rochia ușor apăsată în dreptul genunchilor. Aci erau genunchii ei divini! descoperea el acest amănunt ca pe-un mare adevăr al naturei și îneca în sărutări și-n lacrămi marele adevăr al naturei. Iar ceva mai sus de genunchiul stîng, foarte puțin mai sus, la un lat de mînă, era semnul acela, mic, nu mai întins decît soclul unui buton, un semn cafeniu închis, plușat și rotund — nu o aluniță, pentru că nu era deloc ridicat — însă pufos ca piersica de aproape; de departe părea irisul unui ochi, aidoma ca și ochii ei la culoare, un accident care da regiunei genunchiului și întregului picior un farmec neprețuit. De bună seamă rochia nu-i mai îngăduia priveliștea asta minunată; dar el o știa acolo la locul ei și privind cu ochii ceva mai încordați prin sepia fotografiei părea c-o vede limpede, chiar în mărime naturală, căci și sepia asta închisă avea exact aceeași culoare ca și ochii ei, ca și semnul ascuns, neștiut de nimeni altul decît de el. „Neștiut de nimeni, de nimeni”, se încăpățîna el să repete, cînd uneori, foarte rar, nespus de rar — și din ce în ce mai rar cu cît se scurgeau anii mai domol și mai împăcați cu sufletul lui — vorbele acelui necugetat îi mai încercau întărită lui minte. Rîdea liniștit și cuminte, ofta mai degrabă, dar era un oftat vesel, împăcat cu sine, rîsul lui: într-adevăr, poate să mai vadă cineva, într-un ocean atît de vast, atît de frămîntat ca țara ei, un semn atît de minuscul, de delicat, de catifelat și acest ochi al voluptății piciorului ei? Acest mic stigmat, această miniatură, acest simbol al întregului ei farmec? Nimeni, nimeni nu-l va putea vedea, oricît ar despuia-o, oricîți i-ar pretinde prețul corpului pe-o fărâmă de pîine cu paie și tărîțe de mălai.

Ani întregi a stat aci sufletul și mintea doctorului, pînă s-a întîmplat convorbirea cu locotenentul Ragaiac. Locotenentul Ragaiac, după ce revenise cu regimentul de pe Nistru, fusese trimis într-o misiune la Cernăuți. Și el tocmai povestea la aperitive, la Trofimov, cît de nelalocul lui se simțea într-o provincie alta decît Basarabia. Bucovina o mai văzuse și Cernăuții de asemenea, dar nu da toate orașele țării pe

zăvoaiele Nistrului, după ce le-a împărățit, cu plutoanele lui pentru prima oară, multe luni de zile în șir. Doctorului îi plăcea mult locotenentul Ragaiac, dar se ferea să mărturisească asta celorlalți basarabeni, cari nu-l puteau suferi din pricina multiplelor lui aventuri știute or presupuse, din pricina ochiului lui ironic, care strălucea în dezacord cu atitudinea-i corectă și curtenitoare, și mai cu seamă din pricina oprobriului general feminin, manifestat mai cu seamă de moldovencele, rusoaicele și evreicele mai frumoase, cari se zăpăceau totuși cu desăvîrșire și-și jucau ochii în chip drăcesc, în prezența lui. Doctorul nu putea însă să ia ușor încăpățînarea lui Ragaiac, de a rămîne în acest tîrgușor și-n Basarabia, cu toate că i se oferise loc și în București, dacă ar fi vrut să se mute. De aceea, acum, ca și alte dăți, el asculta cu vădită plăcere chipul glumeț și atrăgător cu care acest oltean își descria nostalgia, numai după o atît de scurtă lipsă, de provincia lui adoptivă. Femeile din Cernăuți, cu care se întîlnise pe străzi, nu-i spuseseră nimic, orcît ochii lor păreau a dori să-i vorbească, multe vlăjganului ăstuia negru și mlădios.

Deodată, în mijlocul arșiței teribile de interes și de dispoziție, un afiș de teatru, de sală de varieteu, îl opri în cale. Un nume rusesc, un nume ca la noi: Marea dansatoare Natalia Alexandrovna. Doctorul gemu ușor și ochii îi crescură deodată. Dar pe urmă zîmbi ca pentru sine, ca și cînd auzul l-ar fi amăgit anume: de multe ori i se mai întâmplase asemeni să i se pară că aude, în orice nume femeiesc, numele cel scump. Natalia Alexandrovna! repetă Ragaiac și mai repetă încă, așa că nu mai putea fi nici o părere; dar cîte Natalii Alexandrovne nu sunt pe această lume, reflectă doctorul, și apoi ce să caute unica Natalie a gîndului său tocmai la Cernăuți, dansatoare, cînd ea știa bine, deși nu fusese niciodată în Basarabia, numele satului unde soțul ei avea moșie și al tîrgului unde se găsește casa lui părintească!

Totuși, doctorul ascultă și mai departe, fără nici o suflare, povestea lui Ragaiac. Numai ochii i se umeziră, din cauza loviturei nervoase pe care i-o dăduse puterea grozavă a numelui auzit. Ragaiac este însă meșter povestitor. Doctorul e singurul basarabean căruia-și deschide sufletul, iar ceilalți ascultători erau din trei cei mai buni prieteni din vechea țară; față de alții, indiferenți, Ragaiac nu povestește niciodată astfel de lucruri. Iată de ce, mai ales acum, Ragaiac îi este doctorului nespus de

simpatic. După ce vor termina de vorbit, el îl va lua cu sine la masă și-i va spune de ce povestea asta din urmă l-a făcut să se cutremure de sus pînă jos. Dar încetul cu încetul, înainte ca doctorul să poată spune ceva locotenentului, acesta a și înviat din noaptea neființei pe Natalia Alexandrovna. Nu numai numele ei aducea acum sufletul doctorului la gură, dar imaginea ei, ea întreagă.

Ragaiac povestea că-n viața lui n-a mai văzut așa dansatoare. Mai rămînea aci ultima picătură de îndoială, care ținea în loc pe doctor. Natalia nu era dansatoare, sau era o dansatoare ca oricare alta, ca orice domnișoară rusoaică veselă și amatoare de baluri. Dar Ragaiac explica mai departe: ascultătorii nu trebuie să creadă într-o jucătoare minime, de unde? Natalia Alexandrovna juca nu creații personale sau compoziții după cine știe ce operă muzicală. Ea juca vreo cîteva jocuri rusești prea cunoscute și altele ceva mai puțin obișnuite, dar știute. Însă farmecul ei personal era totul, ondulațiile corpului, mișcările sprintene ale picioarelor. Și ochii. Da, dansau și ochii! asigura Ragaiac pe ascultătorii uimiți. Dansau și ochii ei și după ei dansau toți ochii spectatorilor, ai ofițerilor, ai civililor și ai tuturor bărbaților din sală, ba chiar și ai femeilor. Niște ochi aproape negri... Însă, de aproape, castanii...

— N-ai invitat-o? se informă unul.

— Cu neputință, răspunse Ragaiac, cu neputință. Era luată cu asalt. În fiecare seară acei cari păreau obișnuiții localului îi ofereau banchete întregi. N-aș fi putut ști care era favoritul ei, mai degrabă cred că îi schimba, potrivit cu dărnicia lor. Erau tot oameni bogați cei din jurul ei; iar ca să pătrunzi la dînsa pe drum sentimental, înțelegeți că trebuia cheltuit ceva timp. Or eu a trebuit să revin. Dar nopți în șir jocul ochilor ei — fiecăruia i se părea că se uită numai la dînsul — și jocul picioarelor ei goale mi-au otrăvit și mi-au mîngîiat, în același timp, grele ceasuri de insomnie...

— Picioarele goale? gemu doctorul de astă dată sufocat și roșu. Toți rîseră cu înțeles la această întrebare prea gîfîitoare. Iar Ragaiac completă:

— Goale pînă-n șold și albe și drepte. Ah, am mai spus-o eu, tăria rasei ăsteia stă în picioare...

Și el urmă să-și etaleze convingerile asupra poeziei unui picior feminin cu artă construit. Doctorul nu mai auzea nimic

decît un vîjîit care se făcea totuși că-i iese din urechi în afară, ca la scoicele de mare. Mîna lui înaintă tremurătoare spre povestitor și gura lui bîlbîi:

— Dar un semn, un semn puțin mai sus de genunchiul stîng, o pată mică, rotundă, cafenie, n-ai văzut...

Fu întîi puțină tăcere și cei de față nu știură dacă să rîdă or să privească uimiți. Unul spuse:

— Cum vrei dumneata să se vadă așa ceva de la distanță?...

Iar altul adăugă:

— Alunița de pe picior... E ironic doctorul...?

Atunci rîsul izbucni în toată puterea lui și doctorul se ridică înfricoșat. Ragaiac vorbi tare, ca să întreacă hohotele, puțin cam îndîrjit că admirația lui sinceră e luată în derîdere.

— Îmi rezervam totdeauna masa imediat lîngă estradă, așa că picioarele ei pot spune că mi-au intrat în ochi... Dar n-am văzut nici o aluniță, doctore, erau perfecțiunea însăși... și dacă ea va trece prin Chișinău vom pleca s-o vedem cu toții... Să vedem dacă are să vă mai ardă de rîs și dacă o să mai puteți vedea aluniște pe minunile acelea... Nimic, nici umbra unui punct.

Acum fu rîndul pieptului zdravăn al doctorului să plesnească într-un rîs formidabil, cutremurător. Era un rîs pornit cu atîta poftă că toți ceilalți se uitară unul la altul, apoi se asociară la el spre vădita agasare a lui Ragaiac. Și tocmai cînd abia acum ei credeau că încep să priceapă de ce rîd, rîsul voinic al doctorului începu să se ogoaie ca țipătul unui balonaș care se dezumflă.

„Dacă nu e semnul, nu e nici ea!” parcă strigă cineva în capul doctorului. Și ochii lui începură să se strîngă, deveniră mici, mici cît cuprinsul unor găuri de ac.

Doctorul se repezi ca o vijelie prin odăi, pînă la fotografia mai mare. Babușca, femeia mică și zbîrcită, care-l pofti la masă și pe care el o alungă cu răcnete teribile, se închină îngrozită în dosul ușilor și, multă vreme, ceilalți argați numai din spaima ochilor ei putură afla că înăuntru cu domnul doctor nu se petrece lucru curat. Apoi, după suspinele ei, începură să vorbească suspinele doctorului, care răzbăteau tocmai pînă aici, afară. Într-adevăr, doctorul căzuse pe-o canapea și plîngea, cu fotografia în mină. Pentru el rochia asta de sepie tăia orice putință de convingere, dacă semnul acela nu fusese mai mic decît i se păruse și lui, dacă putea fi neobservabil pentru un spectator care admiră

două picioare goale în necurmata mișcare și agitație a dansului. Dar pentru toată lumea cealaltă rochia nu mai există, picioarele ei goale sunt devorate de toate lăcomiile desfrînate, sunt mînjite de toate ochirile destrăbălate.

Oricine, bucurîndu-se de un răgaz mai larg decît un privitor în treacăt, ar fi putut năzări semnul cel mic, înecat în pudră și farduri — oricine s-ar desfăta cu priveliștea minunatelor picioare în repaos, l-ar descoperi ușor. l-ar mîngîia, l-ar săruta. Doamne, și cîți ar putea fi aceștia, cîți au putut fi, se cutremură doctorul și geme.

Pe urmă se ridică dîrz și străbate lungul odăilor cu solida lui căicătură bărbătească. A fost nedrept cu nevinovata fotografie, pe care a izbit-o cu atîta furie de scîndură. Nu se putea să nu se vadă, ori cîte farduri ar fi îndesat peste el. E un semn vizibil, și-aduce perfect de bine aminte, îl vede de parcă acum cîteva minute i-ar fi dăinuit dinaintea ochilor.

Nu se poate, imposibil... nu este ea, Natalia Alexandrovna, care a turburat nopțile locotenentului ăstuia afemeiat, care-și negustorește frumusețea cu bogătașii orașului bucovinean.

Soția lui este fotografia aruncată jos, cu rochie decentă, cu rochie care-l împiedică să examineze amănunte scumpe, discrete, insuportabil de dulci, tocmai pentru că neștiute de nimeni, și pe care numai un inconștient nemernic ca dînsul le poate aduce în discuție și-n hazul unor beți și unor ofițeri libidinoși. Doctorul ridică tremurînd fotografia de jos, își cere iertare, o strînge la sîn.

— Nu e ea, își spune necontenit. Așa e, idolul meu, că nu poți fi tu?... nu poți fi... nu ești...

Și glasul începe să i se moaie iarăși și suspinele încep iarăși să se ridice grele din adînc.

— Nu ești, nu poți fi... plînge el și apoi totul se preschimbă în urlet și-n zvîrcoliri. De ce nu ești tu?... Nu se poate... Tu trebuie să fii... Tu... Te rog să fii... Te rog să fii... să fii... să fii... Trebuie să fii! urlă el lovindu-se cu pumnii în cap.

Sala e, într-adevăr, mare, încăpătoare și luxoasă. Candelabre de becuri revarsă o lumină prea vie, prea pătrunzătoare pentru ochii de târgoveț, de multă vreme nemaiobișnuiți cu lumina electrică. Doctorul și-a ales masă din vreme, chiar lîngă estradă. Lume zgomotoasă sosește necontenit și ocupă locurile. În toate părțile se aude: Natalia Alexandrovna, Natalia Alexandrovna.

Primele numere ale varieteului trec aproape neobservate; aplauze răzlețe, ba chiar și fluierături.

Doctorul nu se simte la locul lui; emoția îl înăbușă prea din cale afară, îl strînge cu gheare subțiri de gît. Ș-apoi, așezîndu-se aici, parcă s-a angajat și el pentru un număr de varieteu. Artista o să-l observe în plin joc, are să dea un țipăt, să-l strige, Numărul de joc se va preschimba în dramă curată. Și-atît. În melodramă: își vor cădea unul în brațele altuia și el o va smulge din localul desfrînat, o va duce din zarea ochilor pofticioși, leșinată, la subțioară, ca un pachet. Dar boldul curiozității încearcă zdravăn pe doctor, îi poruncește să rămînă, să vadă tot, să asculte tot; să știe cum și-a petrecut femeia asta nopțile, toate nopțile în cursul lung al atîtor ani. Gîndul cel bun îl îndeamnă acum de-a surda să fie tare, să sfîrșească totul cît mai repede cu putință; nu trebuie să vadă nimic! Ce s-a petrecut pînă acum aparține trecutului, groaznicelor necesități, catastrofei spăimîntătoare, care a cutremurat lumea din temelii. Ba gîndul bun îl mai sfătuie să se ridice de-acum, să meargă în cabina ei, să-i strige să-și topească fardurile de paiață, să se spele, să se spele zdravăn, să redevină ea; cea demult.

Însă într-un suflet de bărbat, care nu și-a văzut soția de ani și n-aude de ea decît prin bruscă, stăruitoare și irezistibilă rumoare publică, viermele curiozității face teribile ravagii. Astfel că doctorul ceru chelnărului să trateze cu ocupanțiii vreunei mese din fund (erau ocupate pînă la una și toți din jurul lor erau electrizați de așteptare) un schimb, pentru ei cît se poate de convenabil. Un astfel de gust îi fu îndeplinit de bună seamă la repezeală. Aci, în fund, într-adevăr, se simți mai la locul lui. Cel puțin nu se va da în spectacol Și-apoi, pentru ochii lui, semnul de pe picior va apare și la atîta distanță; pentru ceilalți, e firesc, el să nu se bage de seamă nici lîngă rampă. Pentru că tot asta rămîne marea mîngîiere a doctorului, care-l îndeamnă să dorească, să voiască din toate puterile, să se roage lui Dumnezeu... să fie ea! atît și nimic mai mult; în oceanul imens și turmentat prin care a trecut, nimeni, nimeni n-a văzut micul, dulcele, sfîntul semn, unde, pentru el, s-a strîns tot sufletul ei

Masa aceasta din urmă e așezată în dreptul ușei, iar in ușă s-au îngrămădit cîțiva întîrziați. Cei mai aproape de doctor sunt: un ofițer și un civil. Un tînăr sublocotenent mic și pirpiriu cît o gîgîlice, dar strălucitor îmbrăcat. Obrazul i-e supt ca la un

tuberculos, iar ochiul îi înoată, exagerat de monoclu, în luciul celei mai scabroase libidinii. Înainte chiar de a deschide gura largă, de degenerat, doctorului nu i-a plăcut deloc. Dar acum, rînd îl aude, apoplexia e gata să-i sfarme în bucăți creierul căruia i-e dat să audă atît de grosolane insulte (Dumnezeule, cine poate spune dacă nu sunt adevăruri!) la adresa soției sale.

Sublocotenentul dăscălește pe tovarășul său cum trebuie să procedeze, ca să fie primit la noapte în camera Nataliei. Foarte simplu: n-are decît să-și șoptească dorința la urechea chelnărului aceluia înalt și slab, chel și cu favoriți Evident, trebuie cinstit și chelnărul, dealtfel probabil că are, și de la ea, la sută.

Din nefericire, tariful trebuie să fie foarte urcat, precît a auzit. Ei n-a mai încercat, de când a auzit de isprava unui alt ofițer din artilerie, pe care nu-l cunoaște personal dealtminteri — și care i-a luat astfel înainte. Dimineața i-a pus femeii pe masă 500 lei. Larmă, scandal, în cele din urmă a trebuit ea să tacă, pentru a nu-și strica reputația de artistă... și a nu fi taxată de cocotă...

— Pe de altă parte am auzit că e în căutarea bărbatului ei, despre care ar fi aflat că e refugiat în Romînia...

Doctorul se întrebă de ce nu cheamă imediat chelnărul, să plătească și să plece numaidecît. Să aibe tăria demnă de-un adevărat bărbat de a-și înăbuși odată această stupidă curiozitate, a cărei febră îl macină acum ca boala cea mai cumplită. Își caută soțul așadar? Foarte bine: prin urmare va bate ea la poarta lui. Și atunci n-are decît s-o întâmpine cu toate onorurile pe care le merită. Totuși doctorul găsește că e stupid să părăsească sala chiar de acum; e caraghios să faci atîta amar de drum, ca să pleci fără să vezi ce te interesează. Tăria e să nu te lași recunoscut și să întorci spatele fără a adresa o vorbă. În cazul ăsta ar fi mai de dorit să cheme chelnărul celălalt, cel înalt, slab, plesuv și cu favoriți, și să-i ceară toate lămuririle. Doctorul își încredințează dorința unui picol agil, după ce se convinge că ofițerașul tuberculos și tovarășul lui nu mai sunt în preajmă-i. Și răspunsul îi vine numaidecît: cel chemat e ocupat cu niște mari comenzi. Dar cum termină, sosește numaidecît. Știe el ce dorește domnul: mai este timp destul.

Și doctorul se miră cum picolul se îndepărtează, rînjind cu înțeles la dînsul, fără să-i fie capul croit și spart în două de sticla

asta de licheur.

Dar de ce în halul ăsta!? se întreabă înfricoșat doctorul. În definitiv e de înțeles: te faci dansatoare, cedezi unuia și altuia, ai doar atîtea piedici de înfrînt ca să ajungi la liman. Dar cînd ai ajuns atît de aproape de acest liman, cînd nu-ți mai lipsesc decît cîțiva gologani pentru o noapte și trei ceasuri de cale ferată, ce rost mai are această prostituare? Nici cea mai josnică femeie nu se prostituează de plăcere... Dar una ca... dar Natalia... Natalia Alexandrovna, fata mîndră, fata și soția de baron... imposibil... cine știe ce confuziune de nume, cine știe ce individă de proastă condiție...

Și păhărelul de licheur, umplut necontenit din sticla, pe care chelnărul i-a lăsat-o pe masă, la poruncă, face naveta, la intervale de vreme din ce în ce mai scurte, spre gura lui lacomă...

„Cine știe ce drojdie, ridicată deasupra de clătinarea asta generală”, își continuă doctorul gîndul... „Dar n-are să-și ierte niciodată că a fost muncit de-o astfel de bănuială, dacă dezmințirea va veni numaidecît... Și trebuie să vie...”

Păhărelul se înalță spre a face, pe buza-i de jos, saltul mortal al dușteі.

„Mîndria ei... cu cine s-o compari?... Frumusețea... hm... dulcea ei frumusețe... hm...”

Păhărelul.

„Doamne, cînd îi va mai fi dat să vadă această frumusețe?... Pe cea adevărată, pe cea așteptată? Peste cît timp, peste cîți ani... cît mă vei chinui...?”

Păhărelul.

Cînd ea ar putea fi la un lat de mînă de aci...
Cînd în cîteva secunde s-ar putea face minunea...

Păhărelul.

Aci, într-adevăr, mîna lui Dumnezeu cea sfîntă ar putea efectua o minune... Mîna, nevăzută de alții, arătîndu-se numai păcătosului care-i cere intervenția: misterul divin păstrîndu-și astfel chiar în această sordidă încăpere, chiar în mijlocul acestei cete inconștiente de dezmățați, imaculata-i candoare și nepătrunsa-i putere.

Păhărelul.

Ca să-i aducă... ce să-i aducă?... Pe frumoasa lui... pe Natalia Alexandrovna preschimbată în... c...

Păhărelul de astă dată se ridică numai pînă la jumătate și coboară plin înapoi pe masă.

„Doamne, cum va fi voia Ta... Doamne, cum va fi voia Ta... Las înaltei Tale înțelepciuni să hotărască soarta mea... Și eu mă voi supune și voi primi totul cu bucurie, așa cum orînduiești Tu...”

Deodată rumoarea se înteți prin sală. Zgomotul vocilor atinse la moment paroxismul, apoi începură să scadă. Sîsîituri se auziră din toate părțile. Și șoapte: Natalia Alexandrovna... Natalia Alexandrovna...

Doctorul îngălbeni și se apucă zdravăn cu mîinile de dunga mesei.

„Dumnezeule, la voința Ta, Dumnezeule... să fie ea, Dumnezeule, Doamne Dumnezeule, domn al părinților noștri... să fie ea... de clipa asta depinde... Să fie ea, Dumnezeule!... ea să fie! ea să fie!... Natalia Alexandrovna...”

Luminile se stinseră în sală și se întăriră pe estradă. În spatele doctorului izbi un curent rece, care-l înfășură ca un cearceaf cu apă, de parcă toată sala ar fi crăpat și s-ar fi pustiit deodată și toate vînturile zărilor și-ar fi dat întîlnire aci. Doctorul dîrdîia și se ținea de masă, să nu cadă jos de pe scaun de atîta dîrdîit:

— Să fie ea, Dumnezeule!... Ea, Natalia mea, Natașa mea, Natașenca... Pe scenă năvăli o sclipire intensă de zăpadă scăldată în soare, care se strînse ca un troian imaculat pe scînduri.

Aplauze izbucniră și strigăte formidabile de admirație. Arătarea de nea stătu mult așa înghemuită în sine, apoi începu să se desfășure: un braț ca o împărăție de visuri se ridică șerpuitor, apoi altul, trăgînd în sus capul încă aplecat, umerii de omăt, bustul, pîntecul, înaltele picioare. În sfîrșit figura se ridică semeață... Era ea: Natalia Alexandrovna.

Aplauze. Strigăte, țipete; bestia cu mii de capete admira în felul ei. Pînă acum nu-i sărbătorea decît frumusețea aproape nudă. Ochii doctorului căzură tremurători în jos, pe picior; deocamdată nimic, dar el încă palpa locul puțin deasupra genunchiului... Drace, unde caută? la dreptul? Imbecilul...

Dar acum femeia și-a aruncat picioarele goale în aer în aceeași parte, unul în unghi drept, altul în unghi obtuz... Și dansul porni sălbatec și alb... o statuie încontinuu modelată în

nor.

„Ea este!” se lumină deplin doctorul. „În întregime ea”. Semnul nu i l-a văzut... „Ba, da... uite-l... se vede, de minune, se vede de minune, chiar în joc... Cine știe cum a ținut picioarele, de nu s-a văzut cînd era în repaos... Dar, iată, odată cu jocul s-a arătat și semnul...”

După fiecare dans, Natalia Alexandrovna dispărea parcă izgonită de canonada aprigă a aplauzelor, cari o readuceau apoi numaidecît înapoi ca un magnet sonor. Și ea își arăta pe rînd toate fațetele talentului. Doctorul nu mai cugeta. De cîteva ori se forță să pună oarecare dichis în lumina care-i inunda creierul, dar trebui să renunțe: lumina stătea acolo compactă și grea, imposibil de desțelenit. Numai cînd ea își primea plecată ultimele aclamări, el descoperi o spărtură prin care putu să-și privească în gînd. Dar numai atît putu năzări acolo: „Frumusețea asta orbitoare a fost întîi numai a mea și va mai fi numai a mea. Numai a mea, numai a mea”. Iar gîndul ăsta unic ținu pînă cînd Natalia Alexandrovna se schimbă și apăru în local, ca orice consumatoare, îmbrăcată de seară. Atunci, la priveliștea frămîntării care se produse, întrecere de omagii, scaune împinse, mese îndepărtate or apropiate, chemări și comenzi, rîsete și țipete de fericire, doctorul își regăsi supleța facultăților lui mintale obișnuite. O masă mare se durase în mijlocul sălei și o mulțime de haine negre, or de uniforme, or și chiar de vestminte femeiești doriră să fie convivii sărbătoritei. Acum Natalia Alexandrovna era așezată față în față cu soțul ei, dar mesele răzlețe dintre locurile lor încă împiedicau întâlnirea privirilor. Doctorul avea limpede conștiința că ea nu-l observase încă, sau mai bine nu-l recunoscuse, cu toate că uneori se uita încoace. Dar și el se ferea acum s-o privească prea de-a dreptul, cînd ea se întorcea spre dînsuL înfruntarea cea teribilă era rezervată pentru timpul cînd spațiul dintre dînșii se va libera definitiv; și lucrul da semne că se va petrece în curînd, pentru că dansatorii abia de mai puteau să se învîrtească pe estradă. Se cerea tot mai insistent: „loc! loc!” Și loc se făcu. Dar acum perechile în vîrtej frîngeau și mai rău liniile văzului. Doctorul aștepta: cînd jazzul va face pauză, revelația în sfîrșit se va produce. Cineva atinse atunci ușor mîneca doctorului; era picolul care-i da semn să privească într-o anume direcție. Cutremurîndu-se din rădăcini, ca la începutul jocului Nataliei,

doctorul își repezi ochii într-acolo; și parcă i-ar fi izbit cineva cu o cravașă, așa clipiră de dureros, cînd în direcția indicată, sărmanul nu văzu decît pe chelnărul lung și slab, cu favoriți, făcîndu-i semn de răbdare: „n-a uitat, va veni acum, timpul nu c pierdut”...

Dar doctorul uitase. Și această neașteptat de teribilă aducere-aminte îi sfîșie sufletul în lungi fășii, ca panglicile nenumărate ce atîrnau, în chip de poale, din corsajul dansatoarei care precedase pe Natalia. Toată durerea lui ațipită de succesiunea repede a fugarelor și strălucitoarelor priveliști, ce se degajaseră ca o aureolă în timp, din sîmburele frumuseților femeii sale, i se revărsă acum în față și-l ameți. Dar acum era momentul acțiunei. Doctorul își reveni repede și-și trasă cu siguranță dîrză planul purtării în fața surprizei puternice a soției sale.

O privire de gheață, posomorită ca norii din decembrie, întîmpinînd goana încoace și brațele întinse ale uimitei frumuseți. Ah, brațele din timpul jocului, întinse spre dînsul...!

— Alexandru, Sașa...

— Doriți ceva, doamnă?... Cu ce vă pot servi....

— Pardon, nu sînteți dumneavoastră doctorul... Alexandru Calomfirov?...

— Nu, doamnă, e o confuzie... scuzați...

Și-n fața privirei ei rătăcite și-a frîngerii mîinilor:

— Dar vă rog, luați loc... Îmi face o nespusă plăcere... să vă revăd...

— Să mă revedeți?

— Da... am impresia că v-am văzut ultima oară acum cinci ani la moșia dumneavoastră din...

— Sașa, tu ești... Ce însemnează jocul ăsta...

— Ce însemnează jocul dumneavoastră, doamnă? Dumneavoastră sunteți artista aici... admirată, anturată, iubită... tarifată... scuzați, dar așa mi s-a...

Orchestra a încetat deodată, dansatorii s-au despărțit și aleargă însetați, care încotro, spre mese. Între doctorul Calomfirov și soția sa frontul de bătaie s-a deschis. El o fixează cu ochi enormi și ea îl privește de asemeni, îngrijorată parcă... Întoarce ochii și apoi revine... și-l privește din ce în ce mai înfricoșată... Dar rămîne încă la locul ei... Însă degeaba! Doctorul nu mai dezlipește ochii de pe dînsa, deși ea nici nu-l

mai privește; dimpotrivă, răspunde în dreapta, în stînga, rîde, golește paharul cu șampanie. Dar doctorul o fixează înainte; un sfert de ceas ochii lui n-au slăbit-o. Jazzul reîncepe acordarea instrumentelor. Femeia se scoală, o mișcare a doctorului: Natalia Alexadrovna își ia noapte bună de la comeseni. Pieptul doctorului se umflă: în sfîrșit! Pe urmă își întinde coatele în lături, se destinde. Trebuie să-și găsească poziția care să pară mai normală decît toate. Întovărășită doar de doi însoțitori, un domn bătrîn și un colonel, Natalia străbate parchetul cu pas sprinten — mai mult alunecă — direct spre dînsul. Doctorul își vîră un deget pe după guler ca să mai tempereze apăsarea dureroasă a butonului ps ieșitura beregății. Ea e infinit de seducătoare și de frumoasă cu cît se apropie; tot sîngele din fața doctorului a pierit.

Îi zîmbește prietenoasă, îl atinge în treacăt cu mîneca pardesiului și trece înainte. Doctorul se repede drept în sus. Dar ea ieșise. Și trecuse fără îndoială pe-aici, pentru că, după spectacol, trebuia să iasă și ea, ca toată lumea, prin ușa cea mare a localului.

Din cîteva salturi doctorul a ajuns la ușă.

— Natalia!

Artista s-a oprit. Cei doi însoțitori s-au oprit de asemenea, dar ceva mai la distanță.

— Natalia!

— Ce doriți dumneavoastră? întrebă ea în cel mai perfect accent românesc. Cine sunteți...

— Lasă comedia asta...

— Comedia?... E interesant... nu vă cunosc...

— După cinci ani nu-ți mai cunoști nici bărbatul?

Ea izbucni în rîs, grozav de amuzată:

— Asta e nostim. Nici n-am fost măritată...

— Natalia, Natașenca, dar e de necrezut că poți să mă tratezi astfel... să mă dai în astfel de spectacole în fața unor necunoscuți... destul că viața din ultima vreme...

— Domnule, n-oi fi vrînd acum să joc cu dumneata teatru de Pirandello... Mă confundați desigur cu cineva, cu care seamăn probabil foarte mult.

— La dracu! confuzie și la nume și la figură... mai bine lasă glumele... Ești soția mea, și-acum, pentru că te-am descoperit în aceste condițiuni...

— Nu vă privesc pe dumneavoastră condițiile vieței mele...

— Natașenca, iertată să fie viața ta din urmă. Frumusețea ta șterge orice pată de pe ea, oricît de gravă tea acoperite, holbă ochii speriați prin deschizătura ușei.

Ai milă de mine, copilă... Cinci ani te-am așteptat, cinci ani ți-am sărutat fotografiile... Și tu așa îmi răspunzi?... Sunt încă bogat, mi-am regăsit și am redobîndit averea de aici, vei fi iarăși nobilă și bogată Natașenca, numai tu să mă urmezi... Nu poți să glumești cu mine în felul ăsta, Natașenca; ți-am văzut doar semnul, în timpul spectacolului!...

— Semnul?...

— Da, semnul de la genunchi...

— Regret că mai e și un semn la mijloc. Altfel, cum povestești că ești de bogat, eram gata să te recunosc. Din nefericire însă, n-am nici un semn la genunchi... dumneata ești prada unei puternice obsesii... asemănarea mea cu ființa pe care o aștepți te-a făcut să vezi și semne acolo unde nu sunt deloc. Pentru că îmi pari de bună credință, iată, îți voi arăta, aci, de față și cu domnii... care genunchi dorești?

— Sfîrșește odată cu arătatul genunchilor de față cu domnii! gemu el cu sufletul strivit. Dar ea rîse acum cu toată pofta, îl bătu pe umeri prietenește și-și desfăcu mîinile în lături, ca și cum l-ar fi poftit să șeadă pe un scaun.

— De care domni vorbești? Suntem doar singuri...

Doctorul se-nvîrti aiurit într-un picior și holbă ochii; erau într-adevăr într-o altă încăpere, într-o cameră închisă... Dumnezeule, unde mai văzuse el odaia asta... dar era camera lor de dormit de la moșie, de la moșia rusească dinainte de război.

— Însă te avertizez, îi spuse ea vîrîndu-și mîna pe sub rochie ca să-și desprindă catarama jartierei — te avertizez... sunt tot așa de rusoaică precum ești dumneata de havaian.

Și trase teaca mătăsoasă a ciorapului, descoperind brusc albeața lucie și orbitoare a rotulei...

Doctorul se frecă la ochi, se întinse și se ridică din fotoliu, extrem de înciudat că un om fără imaginație ca dînsul a putut avea aievea un vis așa de complicat.

C-a fost treaz în tot timpul ăsta, i-o mărturisesc mucurile nenumărate de țigări care stau claie în scrumieră, afară de cele ce s-au răspîndit primprejur. Acum, la urmă, și poate și mai înainte, din cînd în cînd, a mai ațipit cîte oleacă, dar își aduce

aminte că într-un timp s-a plimbat foarte nervos de la un cap la altul al odăii. Sticla de licheur ajunsă pe fund și păhărelul de alături îi confirmă că printre ațipiri, după fiecare dus și întors la măsuță, mai da pe gît cîte o dușcă tare, întocmai ca la barul din Cernăuți. Dar îi pare bine că s-a petrecut astfel. Timpul a trecut așa nesimțit; acul cel mic al pendulei, în formă de turn de mînăstire, a lăsat în urmă miezul nopții și pînă mîine dimineață, cînd poate avea în sfîrșit în gara asta păcătoasă primul tren spre Cernăuți, va putea trage acum un somn bun și liniștit. Acum știa ce avea de făcut.

— Natașenca mea! Îi spuse el fotografiei. Draga mea scumpă... cine știe ce cumplite răstriști au făcut pasul tău să alunece... Fii fără grijă, copila mea... Te voi smulge din mijlocul lor și te voi aduce, chiar în noaptea în care te voi vedea... Fără a mai aștepta dansul tău și fără pîndă pe la uși. Lasă-i să te aștepte și să bată din palme de nerăbdare și să tropăie pîn-or plesni din copitele lor despicate... Vei fi iarăși stăpîna casei acesteia și a mea... Nu-nțelegi... povestea ofițerului... visul meu... teate acestea sunt vestiri de-ale necunoscutului... tu trebuie să fii, nu poți fi decît tu... ceva anume trebuie să se întîmple în existența mea.

Și el sărută iar și strînse la sîn fotografia, cînd în ușă urmară sfioase bătăi:

— Ei, ce e? cine e? ce vreți acum la miezul nopței? strigă doctorul, care abia acum își aduse aminte că în afară de aperitivele de la Trofimov și de licheururile de aici, nici la prînz, nici seara nu gustase nimic.

— Lasă-mă acum cu masa voastră...

Capul îmbrobodit strîns al Babușei, cu bărbia și fruntea acoperite, holbă ochii speriați prin deschizătura ușei.

— Mărimea voastră, îngăimă ea...

— Ce vrei, spune odată...

— O femeie... afară... aci, în sa...

— Ce femeie... ce dorește... e bolnavă? Acum nu stau de așa ceva... Mîine plec cu trenul...

— Spune că e... Întîi ne-a spus că vine cu vești chiar de la barina noastră...

— Ce zici?... Ce spune?... Ha, de la barina... Unde e? Adu-[o]-ncoace... Adu-o... Ce mai aștepți?

— Aci, în dreptul ușei, mi-a spus însă că e chiar barina

noastră...

Și-și făcu semnul crucii.

— Numai că să vedeți...

— Ieși, cînd am spus... ad-o numaidecît încoace...

Primul avînt al doctorului fusese să se repeadă singur, să dea de părete pe babornița asta bîlbîită și să aducă pe sus, încoace, pe Natașenca. Dar visul de adineaori îl trecuse prin prea multe peripeții ca să nu-i dea acum o mare siguranță de sine. Așadar, pentru că ea venise singură, de la sine, pocăită, înfricoșată, nu strica deloc ca el s-o primească puțin mai rezervat, mai bănuitor... Vrea să-i audă puțin tonul plînsului, vrea să-i audă blestemul sincer căzînd pe viața-i de pînă acum, vrea s-o vadă torturîndu-și mîinile și mușcîndu-și buzele, pentru ca iertarea să fie cu geamăt și sînge. Vrea să vadă și el puțin teatru, de cel tragic, de cel adevărat, cu scrîșnete și cu strînsul genunchilor... și nu cu șampanie și cu picioare ridicate și cu chiote de desfrîu. Chiotul durerii îi trebuie acum!...

Dar ce are de nu mai intră, ah, ah, e greu momentul revederei cînd cugetul e încărcat de scîrnă... Și-n acest timp, tremurul nestăpînit al mîinii stingea chibrit după chibrit în zorul de a face odată lumină.

Bătaia se repetă în sfîrșit în ușă.

— Da! Poftim. Să intre! Intră!

Ușa se crăpă puțin, apoi în deschizătura care se lărgea tot mai neagră, o apariție lugubră, un morman de zdrențe și o figură de mort se ivi. Arătarea mestecă în fălcile ieșite ceva ca un foșnet de cearceaf, un cuvînt, numele lui, apoi făcu cîțiva pași fără control și se prăbuși pe covor. Babușa împinse ușa pe din afară, dar doctorul avusese timpul s-o vadă făcînd din nou îngrozită semnul crucei.

El se lăsă moale pe fotoliul pe care trăise cea mai mare parte a visului. Femeia plînse multă vreme în tăcere, cu capul în covor, și doctorul o aștepta de asemenea fără un cuvînt, fără nici o putere, fără nici o idee, să termine.

Tîrziu de tot ea se ridică, sprijinindu-se greu în ciolanele moi. Doctorul făcu o mișcare s-o ajute, dar recăzu la loc, între brațele fotoliului, neputincios...

— Dumneata zici...?

Instinctiv făcu întrebarea în rusește și ea îi răspunse tot în rusește, slabă, dar cu vocea ei, cu vocea ei de-atunci, cînd a fost

bolnavă de friguri, și el singur a îngrijit-o.

— Dacă dumneata îmi dai voie să spun așa... Ți-e în putere să-mi dai sau nu voie... Hotărăște, stăpînul meu.

Se mai îndreptase puțin din șale și corpul tinse doar o părere spre mîndria lui de demult. Doctorul tresări. Dar unica-i sclipire de nădejde muri odată cu triumful razelor de lampă, care putură în sfîrșit separa, pe fața ei suptă, gropițele sinistre ale vărsatului greu. [sic]...

Doctorul își încinse fruntea cu palmele. Femeia începu să-și povestească trecutul. Cînd semnele neliniștei țărănești s-au agravat, s-au refugiat cu toții la oraș. Casa însă le-a fost confiscată, părintele și frații închiși... mai pe urmă împușcați. Crede, nu știe sigur. Ea a fost invitată la un oficiu, pe urmă la altul... i se dăduse o odaia proastă lîngă grajdul casei părintești. Peste noapte, nacealnicul sovietic care-i făcuse această favoare a sculat-o cu bătăi puternice în ușă să-și ia plata. O cameră lingă un grajd boieresc era danie mare. Ea însă la îmbrîncit, l-a izbit cu toată puterea și a izbutit să scape... Dar s-a simțit urmărită; a alergat astfel pe străzi cu auzul înfiorat de zbîrnîitul gloanțelor. Norocul i-a fost spitalul de contagioși care i-a răsărit în drum. Portarul a vrut s-o oprească, dar ea a strigat: „Nu te atinge! Vei lua boala de la mine!” Înlăuntru, îngrijitoarea de serviciu a înțeles-o și i s-a făcut milă. A căutat s-o apere, a dat-o drept rudă a ei. Dar dacă origina ei era astfel ușor de ascuns, în schimb frumusețea, oricît încerca s-o mascheze, ii producea necontenit neplăceri. Pînă cînd Dumnezeu s-a milostivit și i-a dat bubatul mare. Și corpul ei a rămas ferit de orice prihană...

Ultimul cuvînt făcu pe doctor să sară în picioare. Se duse la lampă și-i mări fitilul. Cu subita creștere a luminii găurelele obrazului se lărgiră și ele hidos. Atunci se apropie înfiorat de ea și apucă marginea otrepei ce-i servea de acoperămînt; cu o smucitură dușmănoasă îi răsfrînse zdreanța în sus. Picioarele scheletice apărură flasce și mumifiate, ciuruite de urmele bolii. Toată frumusețea lor fusese pierdută pentru veci, dar ceea ce vrusese anume doctorul să vadă, semnul amintirilor și al înfrigurărilor de odinioară, era la locul lui, deasupra genunchiului stîng, cafeniu, pufos și rotund ca un iris căprui de ochi. Cînd doctorul se ridică, văzu fața de stîrv schimonosindu-se amarnic în ceva care vrea să fie surîs de pudoare surprinsă și îngăduință.

Dar toată această strîmbătură ridicolă pieri deodată, cînd

ochii, singuri frumoși, mari, excesiv de mari, ai cadavrului înviat, ai acestui vărsat negru în persoană, intîlniră figura consternată a doctorului. Femeia șovăi și lăcrămile o podidiră ca un șuierat; își apăsă cu vrăjmășie zbuciumul pieptului cu palma. Încercă zadarnic să construiască vorbe; săltatul necontenit a ceea ce fusese sîn îi preschimba cuvîntul în guițat. Cînd izbuti să se facă auzită, doctorul desprinse limpede și hotărît:

— Trebuie să plec?...

— Nu, asta nu... Natalia Alexandrovna... (abia pronunța doctorul acest nume)... nu poți să pleci, pentru că aici e casa ta... ești soția mea doar...

Natalia Alexandrovna își pierdu iar cuvintele, cari trebuiau să exprime recunoștința ei, în profuziunea de suspine; atunci voi să-i apuce mîna, dar doctorul și-o smulse:

— Lasă astea, Natalia Alexandrovna. Deocamdată îți trebuie un somn bun...

— Știam eu că ești generos, putu ea în cele din urmă să geamă... știam eu pentru cine mă lupt... altfel... puteam să mă strecor și altfel... chiar și atunci, Alexandru Calomfirov... Ca multe altele...

— Bine, bine, Natalia Alexandrovna, despre asta vom mai vorbi noi mîine... cum îți spun, îți trebuie un somn bun... și mîine o baie bună... asta se cuvine mai ales corpului tău neprihănit... Mîine trebuia să plec la Cernăuți, dar rămîn... Trebuie să-ți fac rost cel puțin de cîteva veștminte de casă... nu pot să te prezint așa slugilor, cu toate că tu ai apucat înainte... pe urmă o să-ți aduci tu croitorese... Pentru că, eu, draga mea, trebuie să plec neapărat, peste trei zile, trebuie să plec neapărat... La Cernăuți. Afacerile sunt afaceri...

Îi spunea acestea îndrumînd-o grăbit spre dormitor, pe care vrea să i-l cedeze. El avea să revie în birou. Pe drum ea șovăi deodată și vroi să se reazime de dînsul; dar el se feri instinctiv. Ea se sprijini atunci de zid și continuă drumul astfel.

— Reazimă-te de de mine, Natalia! o îndemnă el fulgerat deodată de remușcarea involuntarei cruzimi.

Natalia păru că nu-l aude și el nu repetă. În dormitor îi dădu cămăși de noapte de-ale lui, își luă rămas bun, rîzînd prietenos și falș, și fugi, uitîndu-se pe coridor înapoi, ca de spaima unei fantome.

Se lăsă pe fotoliu[l] visului dintîi și încercă să aținpească; în

vis, Natalia Alexandrovna de la Cernăuți îl aștepta în odaia unde-o lăsase și-i arăta, pe piciorul strălucitor de alb și neted, semnul reapărut. Făcea mare haz de uimirea lui.

Hazul deveni apoi hohot, hohot cumplit, hohot de plîns. Doctorul întredeschise genele: vărsatul negru, în genunchi, plîngea pe fotografia de demult a Nataliei Alexandrovna. O strîngea la piept și plîngea, iar doctorul stătea nemișcat ca să nu tulbure visul cel nou. „Pentru tine, Alexandru Calomfirov, numai pentru tine am făcut asta... iartă-mă!" se auzea[u], printre suspine, șoaptele strigoiului. Doctorul auzea minunat de bine și aștepta înfrigurat; dacă ea va pleca pe ușă, își spunea, totul nu-i decît o altă fațetă a aceluiași vis, bun de trecut timpul pînă la plecarea trenului de Cernăuți. Dar el nu îndrăznea să se miște, ca să nu i se pară că se trezește iarăși în plină realitate.

— E vis, strigă aproape de bucurie, cînd fantoma dispăru într-adevăr pe ușă, pe ușa nu a coridorului, ci a antreului pe unde apăruse întîi. E vis! A fost vis! bătu el din palme și făcu lampa mare. Fotografia Nataliei era la locul ei și doctorul nu mai avu nici o îndoială; scoase ceasul din buzunar să vadă cît i-a mai rămas pînă la ora plecării. Dar abia atunci văzu scris mare pe dosul cartonului oblong al fotografiei: „Dormi liniștit, nu a fost decît un vis. Natașenca, 25 aprilie 192...".

Cînd a scris, cînd a scris! se întrebă înfiorat doctorul, căzînd înapoi pe fotoliu... Dacă n-a văzut, însemnează că un moment a aținit de-a binelea... Dar ce importanță pot avea toate astea! Important este: ce va face acum? acum?... să aținească oare înainte? Fotografia îi spune lămurit: Natalia Alexandrovna îi spune, îl îndeamnă lămurit:„dormi liniștit, a fost un vis"... ea a avut tăria să scrie astfel cu mîna ei de schelet... cu mîna care a fost odată cuib de... care a fost... și care azi... azi a scris cu atîta siguranță... care a tăiat cu atîta putere...

— Nu se poate, nu se poate! răgește doctorul țîșnind în mijlocul odăii. Nu se poate, Natalia Alexandrovna...

Și pornește izbind ușile, pornește în lungul străzei liniștite, în noaptea cu lună matinală și ciopîrțită, urlînd, ridicînd toată lumea din paturi:

— Natalia, Natașa... Natașenca...

Aleargă în noaptea cu lumină sepulcrală ca într-un vis. Și tîrgoveții apar la geamuri și privesc din întunerec ca în vis. Iar el trebuie să alerge înainte, pînă la capăt, conștiința îi poruncește

să alerge înainte, pînă la înfricoșata trezire — sau poate, cine știe, pînă cînd cei ieșiți de prin porți și din ganguri îl vor deștepta și-l vor liniști că totul, de la început pînă la sfîrșit, n-a fost decît un vis, un acces prelung și grav de nebunie.

Urâtul

În noaptea aceea de drum-de-fier, cînd am pornit în sfîrșit din orașul meu pierdut într-un colț de hotare, n-am putut închide ochii, cu toate că aveam la cherem o canapea întreagă, cît era de lungă, și cu toate că vagonul capitonat mă legăna lin și îmbietor. În învîrtiturile roților, în clănțănitul lanțurilor, în răpăneala fierului pe fier, auzeam prin fereastra lăsată necurmatul rotogol al unui cînt de biruință. O, cum se rostogolea cîntecul acela pe șinele vîrtoase, cum era necontenit același, spăimîntător același și — totuși — cum sufletul meu creștea necontenit.

Cînd s-a crăpat de ziuă, mi-am și înfipt capul în jilăveala dimineții, ca să prind din ceață primul turn al orașului pe care nu-l mai văzusem. Întîi n-am zărit nimic; apoi, la un ocol al drumului, mi-au răsărit departe turle și acoperișuri răzlețe, ieșind dintr-un fund de vîlcea. Soarele era acum doar o biată fantomă translucidă — la care te puteai uita în voie — a soarelui adevărat. Pe aceste nu l-am văzut în minunata lui strălucire decît mai tîrziu și hăt bine deasupra muncelelor orizontului. A zbucnit deodată în vestmînt de foc, cu aripi de flăcări din crisalida-i transparentă și, în locul unde mi se păruse că văd un oraș, a aprins coperișurile. Se părea că nebunia monstrului de fier, care mă ducea în pîntec, mă purta în goană dezmințată în regiuni nebănuite, cu sori mulți, sclipind presărat pe cîmpie, încercînd să răsară în jerbe de sisteme complicate, ca-n luminile surprinse de ochean. Doar cîte nu eram eu gata să văd în ținutul ăsta miraculos, unde mă avîntam de bunăvoie!

Pe urmă toate au dispărut, cînd pămîntul s-a ridicat de spinare în sus, într-un rînd. Zarea s-a mai întunecat și orizontul a început să se strîmteze și mai mult: s-au ivit începuturi de mahalale, o fabrică — de bună seamă — cu ferestre și lumini multe, întîrziate; apoi vagoane, șine ce se împreunau și se despreunau, șiruri întregi de vagoane și locomotive moarte și necontenit lumini searbăde în jilăveala zorilor, pîlpîind jalnic, învinse de ziuă, ca luminările în jurul raclei.

Întîi, impresia aceasta lugubră îmi strînse sufletul, în care tot mai dăinuia, neam din neam, ca-n butoaiele de mult golite, tereghia superstițiilor, a semnelor și a vedeniilor. Dar închipuirea-mi mobilă puse îndată, în locul sumbrelor viziuni, sfîrșituri de bal, lumini de petreceri monstre prinse de ziuă,

lumină necurmată, beție, fericire. Priveliștea amețitoare mă făcea să închid ochii; un felinar apropiat trecu pe lîngă mine și sfredelitoarea lumină a arcului voltaic îmi pătrunse dureros pleoapa; și vagonul întreg nu mai. părea atunci decît un cosciug uriaș, purtat pe brațe de fier spre un cavou imens și necunoscut.

Speriat, am despreunat larg genele și am pipăit cu degetele tremurătoare scrisoarea de recomandație și cele cîteva bancnote ce le aveam în buzunarul de la piept.

Scrisoarea aceasta mi-a deschis într-adevăr ușa unui puternic al zilei. Mijloacele părinților erau prea slabe ca să nu trebuiască să-mi găsesc și un serviciu pe deasupra, pentru a urma cursurile universitare. Scrisoarea tatălui meu — cu ortografia pe care o știam și de care mă înroșii grozav cînd rîndurile tremurate fură parcurse de ochii încruntați sub ochelari de aur ai alesului politic și protectorului nostru — fu înlocuită de o carte de vizită a acestuia către secretarul general de la Finanțe. Afară, cartonașul imprimat cu numele care însemna poruncă îmi aduse inima la loc; nu atît prin cele trei rînduri așternute în grabă cu creionul, ce-mi deschideau poarta sorței, cît pentru acea lipsă complectă de apostrofe și liniuțe și mai ales pentru acel admirabil acord de singular cu plural, solecism care niciodată n-ar fi scăpat tatălui meu.

Și totuși scrisoarea aceasta mică și cretină, pentru care aș fi fost trîntit la absolvența claselor primare, făcu minuni...

Am avut toată copilăria și adolescența mea o groază teribilă de cuvîntul „percepție”. Nu doară că tatăl meu ar fi rămas în urmă cu dările și că, prin urmare — cum se spune —, ne-ar fi bătut toba la cap, că aș fi văzut cu ochii plînși umilința părinților mei, rușinați și fără putere, înaintea oamenilor legei, scoțîndu-ne dulapurile și saltelele la mezat. Dacă tatăl meu n-a fost niciodată bogat, nici chiar așa de sărac n-aș putea spune că a fost vreodată. Dar percepția din orășelul meu era o clădire lungă și scundă, de pe care egrasia jupuise varul murdar și umflat, lăsînd să se vadă pe alocuri cărămida mucedă, de-un roșu de carne veche, stricată. Înăuntru niciodată nu pătrunsese vreo rază de soare; era o veșnică umbră umedă. Pe pereți dantela egrasiei avea tonuri din ce în ce mai înnegrite, cu cît scoborai ochii spre podea; erau parcă tapetați cu uriașe hărți hidrografice. Te înfrigura din cadrul lor umezeala unui întreg continent. Aproape de scînduri mucigaiul vînăt mustea; părea

răspîntia tuturor furtunilor și ploilor.

În încăperile acestea de peșteră lucrau oamenii fiscului. Îi vedeam cu fețe chinuite de griji, cu încheieturi umflate de reumatisme, cu mișcări greoaie de mormoloci, cu ochi bulbucați pe deasupra ochelarilor. Pentru mine erau zeitățile peșterilor și ale întunericului umed.

De aceea, cînd secretarul general al Ministerului de Finanțe îmi întinse un plic cu adresa circumscripției XXIX.de percepție, un fior rece mi se răspîndi de-a lungul oaselor și un gust rînced mi se puse în gît.

Văzui atunci urîtul...

— E singurul loc liber pe care-l mai avem, îmi spuse pe-un ton cama înțepat domnul secretai, văzînd codeala mea și-mi întinse categoric mîna.

— O, vă mulțumesc, răspunsei timid, prefăcîndu-mă într-adevăr mulțumit.

Și o rază de nădejde lumină o fibră a cugetului meu; in capitală, desigur, trebuie să fie cu totul altfel... pînă și percepțiile... Iar în mintea mea răsări o clădire albă, uscată, mai ales foarte uscată, într-un fund de curte, cu cîteva ronduri în față, care se umplu vara de zorele, de garoafe și de pansele.

Pornii deci fără de răgaz și simții cum șoptea cineva în mine, cu răutăcioasă plăcere, că bucuria izbînzii viitoare va fi cu atît mai zdrobitoare, cu cît drumul pînă la ea va fi mai lung și va porni mai de jos. Pe sălile marei clădiri nu mă sfiii să întreb pe un domn cu părul omăt curat, cu haine înverzite, cu ochelari pe vîrful nasului, legați c-o sfoară neagră de nasturele unei veste prea groase pentru dulcea îngînare de vară și toamnă de-afară:

— Domnule, un funcționar din percepție poate fi adus oricînd în minister?

— Hai?

Bătrînul tresărise parcă mușcat de această întrebare. Mă privi înspăimîntat pe deasupra ovalelor de sticlă. Părea gata să-mi strige: „Nenorocitule, ce-ai spus?”

Îi lămurii întrebarea: gradul de copist la percepție este același cu cel de copist din minister?

— A, ha! păru că se dumirește, dar ochii lui arătau aceeași groază amestecată cu compătimire... Da, da, fără îndoială...

Pe urmă, fața i se umplu toată de răutate. Dădu din cap de mai multe ori și rîse cu gura lui știrbă, făcînd din mînă, a nimica

toată: „Păi e totuna…”

Și plecă, abia mișcîndu-se, cu rîsul lui fonf și groaznic.

Mi se păru atunci că nu-mi rîde el, bătrînul, ci bătrînețea dintr-însul. Era așa de alb, atît de imaculat de alb și vocea îi fusese așa de stinsă și totuși atît de aspră și hainele-i erau atît de verzi, că fiorul de umezeală îmi făcu din nou circuitul oaselor.

Nu știți ce e urîtul? Eu l-am întrezărit întîi rînjindu-mi din mucegaiul percepției orășelului natal. El trona acolo peste oamenii fiscului și tronează pretutindeni peste micii slujbași, oriunde-i umezeală, umilință și groază. N-aș putea spune ce fel de figură arată și nici dacă are sex. Dealtfel, toți condamnații să-l slujească îl acceptă fără să-l înțeleagă, cea mai mare parte nici nu știu că există, așa de grozav i-a pironit în somnul stăpînirei lui.

Însă bucuria-i imensă e să supună tocmai pe cei hotărîți cu orice preț să-i scape; dar și acestora se arată numai în chip imprecis, de vedenie. Iar în întreaga-i și teribila lui alcătuire nu se înfățișează decît în ultimul vis al răpușilor de mizerie, de disperare, de neputință; bolnavilor și neurastenicilor, cu o clipă înainte de-a se arunca sub roatele trenurilor sau din înălțimile etajelor.

Eu abia de l-am întrezărit aievea; o! Întru început n-are nimic respingător sau înfricoșător în figură. Dimpotrivă. Caracteristica lui grozavă e că rîde. Rîde cu hohote uneori sau abia rînjește; cu dinți puternici sau știrb ca bătrînul de adineaori… Te atinge numai în treacăt și trece înainte cu rîsul și cu veselia lui, pe jos, în trăsură, în automobil… și te lasă în urmă cu scrîșnetul neputinței și cu pustiul…

Ai vrea să te duci cu el, să fii în el, să fii el… și să te răsfrîngi asupra altora. Dar te respinge și se îndepărtează cu rîsul lui triumfător…

Grozava lui caracteristică e triumful…

Astfel trecea el și-n această zi minunată de București, cu soarele de toamnă la început. Trecea în hohot și zgomot mare, în călești și automobile… Era pretutindeni un triumf nemărginit!

Iar eu mă îndreptam spre percepția circumscripției a XXIX-a. Și tot ce era veselie și rîs și podoabe în lumea asta din juru-mi mergea în sens invers… În faetoane sau chiar pe jos.

Cu capul căzut în piept, gol de gînd, pășeam ca un automat spre percepția circumscripției a XXIX-a.

Domnul perceptor, foarte gras și negricios, cu fălci enorme și nerase de țepoșii peri albi, negri și rari, mesteca în gol cînd mă privi cu ochii mici și roșii, prin ochelarii pe care-i potrivea cu însăși spinarea nasului. Nu spunea nimic domnul perceptor, dar cu siguranță că-n necontenita mișcare a buzelor vinete, răsfrînte, mi-a șoptit sudălmi groaznice — și cînd și-a luat, întrerupt din lucru, ochii de pe coloanele de cifre, și tot timpul cît m-a ascultat fără să-mi răspundă un cuvînt, și mai pe urmă, cînd, după ce mi-a cercetat hîrtiile, m-a dat cu un semn pe mîna subșefului să mă „plaseze”. Atunci și-a lăsat iarăși ochii pe registru, pentru a-i ridica îndată amenințători, cînd a socotit că m-am întors cu spatele la dînsul, spre a urma pe ajutor.

M-am trezit la masă cu o fată mică și măslinie poate, deși mai tîrziu mi s-a părut vînătă, de-o vinețeală pălită, de cadavru vechi, injectat cu formol. Era slabă de tot, însă buzele i-erau groase și răsfrînte ca ale domnului perceptor. De pe fruntea mică și bombată porneau pieptănate pe spate fire groase și aspre de cal. Avea un gît atît de subțire, ieșind din șorțul negru, că acest soi de cap mic, ca o caricatură de chinez (Doamne, un chinez negru ca un african), părea înfipt ca într-o prăjină din gardul unui rege antropofag.

Astfel fu cînd ridică spre mine ochii fără pleoape și rotunzi, de pasăre; apoi mîna pipăi în colțul mesei, o mînă micuță, de copil, apucă repede ceva și îndată, pe capul înfipt în țeapă, apărură, uriașe, lentilele de scafandru ale unor ochelari cu cîrlige de fier. Ochii mici și rotunzi se măriră, se clătiră de-o parte și de alta, în cercul lentilelor și se fixară asupra mea umezi și dureroși, de parcă mi-ar fi cerut iertare.

M-am cutremurat. Era și ea o biată fată, la urma urmelor, și nu merita un destin atît de vitreg! M-am cutremurat totdeauna dinaintea nedreptății firei acesteia, care ne ocîrmuiește de-acolo, din centrul mișcării veșnice, din nepătrunsul locaș al zeilor mari și mici! Unde sălășluiește desigur și „urîtul”, vrăjmașul vieții mele.

Trebuia să scriu la aceeași masă cu ea; față în față cu ea — o masă mare, dreptunghiulară, acoperită cu mușama neagră, lîngă care, brațele unui scaun lătăreț, de scîndură, păreau că mă așteaptă de mult să mă cuprindă. Mila de arătarea-mi din față mă pătrunse pînă într-atîta, că nu putui opri cîteva cuvinte de bună întîlnire. Însă accentul — oh, accentul acela al vocei mele

— parcă-l aud și acum! El îmi luase înainte și-l auzeam cum complectează reținuta mea politețe: „Fie, domnișoară, mă resemnez să-ți sufăr și vecinătatea dumitale... poate nu va ține mult!” Cu neputință ca o fată atît de urîtă să nu întrezărească dincolo de cuvinte, în adîncul conștiinței, compătimirea, mult mai jignitoare și mai repede de recunoscut decît chiar dezgustul.

Mi se păru că făcu o mișcare bruscă, parcă și-ar fi dat capul înapoi. Covîrșit, plecai privirile. Doamne, dacă nu-i adresam nici un cuvînt, n-aș fi jignit-o mai rău?

Sfios, înălțai spre dînsa doar pupila unui singur ochi. Și cînd întîlnii ochelarii de scafandru, înapoia cărora ochii ei fugeau într-o parte și într-alta, de parcă ar fi plutit în două borcănele cu apă, rămăsei împietrit. Urîtul era înaintea mea și rîdea stăpînitor. Mă prinsese.

Gura capului, înțepenit în par, își prelungise colțurile pînă-n sfîrcul urechilor, care, Dumnezeule! zvîcneau ca la animale. Prin crăpătura ei vînătă, dinți scurți, lați și distanțați, sclipeau de albeață; nasul se ridicase cu totul în sus și-n lumina ochilor mei nu rămăsese în locu-i decît un fel de cerc cu două nări cu un rîtișor de purcel.

Pe urmă toată întruchiparea asta căzu pe-o parte, buzele se boțiră și ochii de pasăre se clătiră brusc, descriind pe cîmpul lentilelor mișcări repezi, zbucnite. Zei nemuritori! Capul de urangutan cocheta...

Am zîmbit cu milă și cu dispreț, dar urîtul n-a văzut sau s-a prefăcut că nu vede. Ochii lui licăreau cum trebuie să licărească ochii dracilor, cînd îți apar, aievea, noaptea. Jucau în orbite triumfători și cu cît le creștea strălucirea, cu atît mila și disprețul de pînă acuma începeau să se îngîne cu groază pe fața mea, care oferea astfel deodată triplul aspect al acelor sinistre măști de demult.

Pe urmă revolta-mi crescu fără margini, cînd mica simiană schimbă o privire cu o altă funcționară, ce stătea mai mult degeaba, dinaintea unei măsuțe cu mașină de scris; o femeie înăltuță, slabă, suptă la față, cu nas coroiat, cu umerii obrajilor puternic ieșiți — ca la ofticoși — de-o albeață de lapte și cu doi sîni enormi, atît de enormi față de slăbiciunea ei, încît puteai crede că prisosul dintr-înșii îi dă acea înfățișare lăptoasă, respingătoare.

Urîtul păru că spune tovarășei de birou:
— E timid...
Iar fața cea suptă încuviință...

Revolta mi se ridică tumultuoasă în coșul pieptului. Vroiam să fac ceva strașnic, un gest hotărît, ca bunăoară o trîntitură zgomotoasă a registrului ce mi se pusese dinainte sau o înțepenire mai temeinică în scaunul legănător și scîrțîietor de sub mine. O astfel de mișcare bruscă, dinadins și vizibil rea, era neîndoios că ar fi curmat de la început orice putință de îndrăzneală urîtului negru și untului lăptos, din fața și din stînga mea. Maimuța dinainte-mi păru că ghicește ce se petrece în gîndu-mi și avu parcă o mișcare speriată, o lucire în ochi, de groază.

Atunci trebuia s-o sfredelesc cu ochii mei... În clipa aceea am avut în mînă izbînda și viitorul meu. O clipă, o singură clipă de răutate, de cruzime și totul ar fi fost salvat...

Dar atît de caraghioasă era schimonositura aceea a chipului cu pretenții omenești, că mila m-a doborît... Mila, teribila mantie invizibilă pe care groaznica fantomă ți-o aruncă pe cap, îți întunecă vederile și-ți amoarte orice mugur de virilitate.

— I-am spus o vorbă blîndă, o vorbă de nimic, da, îmi amintesc, i-am cerut oarecare deslușiri asupra modului cum trebuie să trec în registre (cu toate că era așa de ușor de înțăles acest lucru). Și ea s-a grăbit să-mi arate cu mare lux de amănunte și a început, pe nesimțite, să mă descoase...

Cînd mi-am dat seama cît de departe am ajuns cu vorba (am surprins ochiul ei lucios și scormonitor în gospodăria mică și creștinească a mamei mele întotdeauna suferindă, în biroul vechi și posomorit al întunecatului meu părinte, în curtea îngustă cu spuzenie de frați, de găini, de purcei, de cîini și de pisici de-a valma), m-am cutremurat de moarte. Am început îndată să răspund pieziș și i-am aruncat o privire supărată. Pe urmă am tăcut încăpățînat.

Era prea tîrziu. Urîtul rîdea triumfător prin ochelarii cei groaznici și rîtișorul i se dilata și se contracta satisfăcut pe figura mică de omuleț ecuatorial. Rîdea mut și înainte; iar mie mi se părea că-mi rînjește verdele mucigai de pe păretele percepției din orășelul natal.

Pe senin, localul percepției fiscale a circumscripției a XXIX-a n-avea cîtuși de puțin înfățișarea jilavă a percepției din orășelul

meu. Era o clădire veche, cu ziduri groase și cu etaj (la etaj locuiau domnul perceptor Vasilescu și cu nepoata: „Chiar domnișoara cu care scrii dumneata la masă e nepoata domnului perceptor!” m-a lămurit moș Mihalache, omul de serviciu al instituției și tobosar la licitații). Mi s-a părut curioasă lămurirea moșului, căci la etaj observasem la venire ferestrele cu glastre de mușcate și cu brise-bise curate de borangic.

Dar dacă localul începea să-mi inspire încredere cu zilele ce treceau, personalul, de la mătăhălosul domn Vasilescu și pînă la nepoata-i crescută de-abia cît un picior de-al lui, întregul personal, compus din doisprezece funcționari, bărbați și femei, părea din cale afară de curios. Era de neînțăles cum din tot Bucureștiul ăsta cu femei atît de frumoase și cu bărbați așa de chipeși, se adunase, tocmai la percepția circumscripției a XXIX-a, figuri așa de ciudate, fiecare cu cîte o meteahnă și cu seamăn de animal.

Într-un rînd, ridicînd ochii deasupra hîrtiilor mele, am descoperit acest lucru uimitor, privind mai atent la unul din ei. Speriat, am întors ochii la cel de-alături și acesta mi-a întărit și mai mult părerea. Și astfel, din masă în masă, cap cu cap, am avut impresia lămurită că mă găsesc în mijlocul unei menajerii.

Mi-am amintit îndată de-o carte scumpă a copilăriei mele: Le monde avant la création de l’homme. Ultimile file ale cărței acesteia, ca o adeverire a cuprinsului ei, erau umplute de ilustrații cu diferite fizionomii de capete omenești, puse alături de capetele diverselor animale, cu care semănau leit. Astfel erau acolo: o figură energică, bărboasă și cu plete (îmi pare, chiar a autorului), semănînd cu un leu, apoi alta cu un nas coroiat și ascuțit, cu un ochi rotund, mai mare, și cu altul mai mic, semănînd cu un papagal. Erau pe urmă altele (aproape toate speciile), puse alături de om, și ai fi putut jura că fiecare din indivizii arătați acolo au dăinuit vreme mai îndelungată, în generațiile lor ancestrale, sub forma animalului respectiv. Tovarășii mei de birou descindeau deci, unul, hotărît, din cal (asemănarea lui cu prețiosul animal era cu mult mai izbitoare decît a exemplarului din cartea lui Flammarion), un altul era berbec sadea, un al treilea cameleon (un tînăr palid cu nas mare și ochi rotunzi ca monedele, o figură translucidă de ceară albă). Aveam apoi un mops, un iepure (cînd sta în lumină), sau șobolan (cînd sta în umbră), în sfîrșit, unul cu lămurit aspect

bovin (speța totuși n-aș fi putut-o preciza: bou, bivol sau bizon). Femeile erau: o rață cu legănat greoi, un purcel șugubeț, cu guițat plăcut, și un cocostîrc — doamna cea lăptoasă — cînd o priveai în profil, sau știucă, văzînd-o din față. Strămoșii tovarășei mele de masă sălășluiseră într-o formă superioară, poate urangutan, în orice caz maimuță.

În schimb, domnul perceptor era mai greu de definit, cu bucile acelea enorme ale feței, cu bărbia revărsată și presărată cu țepi rari, cu nasul ridicîndu-se dintre ochii abia deschiși pentru a se teși mai jos, lăbărțîndu-se ca să se piardă în stufăria mustăților cărunte, cu țeasta ascuțită și coperită cu stuh aspru, ca o colibă de sălbatec, în sfîrșit cu trupul acela lung și enorm, despărțindu-se în picioare ca în alte două trupuri, iți făcea impresia unui exemplar de mult dispărut din arborul regnului sau poate o alcătuire monstruoasă, o bizarerie a creației, o dublă reptilă cu organele centrale comune și cu cele periferice îndoite, în felul fraților siamezi, raportîndu-l la genul omenesc. Îți inspira părerea aceasta cînd sta pe scaun cu picioarele întinse mult pe sub birou, pînă aproape în masa vecină, sau cînd ploua și era posomorit afară. Cînd se ridica în sus și nu ploua afară, ai fi zis un proboscidian, tăiat în două mai încoa de pîntec; nasul teșit jos jurai că e o rădăcină de trompă, iar hainele cenușii și soioase și pantalonii largi, cutați, cu tur de șalvari, îți aminteau pielea crăpată în toate chipurile a elefantului.

Fără îndoială, ei nu puteau fi decît degenerații sub formă omenească ai unor neamuri care-și avusese maximul lor de strălucire fizică, și poate chiar intelectuală, pe vremurile străbunului respectiv din întinsul regn de vertebrați, ce, rînd pe rînd, au stăpînit planeta.

În ziua cînd am făcut constatarea aceasta, abia revenit în odăița mea, m-am și repezit la oglinda punctată de găurele transparente, pe unde vechimea mîncase aliajul dedesubt și m-am contemplat îndelung. Am deschis și un tratat mic de zoologie, căci cu mine adusesem din provincia, unde jurasem că n-am să mă mai întorc, pînă și cărțile de liceu. M-am comparat cu multă luare-aminte cu fiecare din chipurile cărței plină de planșe și ilustrații. Bucuria mea creștea necontenit, cu cît vedeam că nici pe departe nu aduceam cu vreunul din ele. Hotărît lucru, eram un om adevărat! Hotărît lucru: neamul meu trecuse repede prin diferitele forme ancestrale, ca să se

oprească și să se dezvolte pînă la maximul puterei și frumuseței sale, în forma aceasta: om. Poate nu eu eram exemplarul din vîrful culmei, dar în orice caz — și cu atît mai bine — mă găseam în plină ascensiune.

Foarte mulțumit pentru neamul meu, îmi venea să strig de bucurie. Dacă întunecatul meu tată ar fi fost alături l-aș fi sărutat — pentru întîia dată, în viața mea, de cînd mi-aduc aminte — și cu multă tandrețe încă.

Fericit, cu mintea plină de culmi uriașe, de vîrfuri solitare cu zăpezi eterne, cu sufletul plin de lumină, din ziua aceasta am pășit cu multă încredere prin odăile percepției fiscale a circumscripției XXIX, iar pe mica schimonositură omenească, alături de care fusesem condamnat să lucrez în birou, o priveam de atunci întruna cu semeț aer de biruitor!

Aveam ore de lucru dimineața și după-amiază. Cînd venea „vărsarea", și se nimerise să vie tocmai acum, „biroul" se prelungea mult după 7 seara și uneori ținea pînă la miezul nopței. Atunci domnul șef se zăvorea în cabinetul lui cu subșeful și cu subalternii mai mari și acolo aveau loc dezbateri nespus de violente. Cînd ieșeau cu toții, păreau transfigurați, parcă scăpați de-a dreptul din peșterile strămoșești și ne măsurau — mai cu seamă pe mine — cu priviri oblice, bănuitoare. Iar după ce încasările erau predate Administrației financiare, după ce calculele și verificările se încheiaseră complect, eroii misterioasei operațiuni fiscale terminau bilanțul cum trebuie, la domnul Nae „comersantul" — cum i se spunea — cu vin bun, din colțul cel mai apropiat.

În cele vreo trei-patru zile — unicile într-o lună — care urmau acestei epoci, se mai putea sta de vorbă cu domnul perceptor, ba chiar glumi. (Ca omul după muncă spetitoare, îmi explicam eu această voioșie bizară.) Altfel era „turc", cum spunea singur. La 8 și un minut dimineața, condica de prezență era ridicată; la 3 și un minut, după-amiază, de asemenea. Nu admitea nici o scuză și se desfăta strașnic cînd funcționarul, întîrziat cu peste un minut, rămînea încurcat în fața „altarului" gol. „Altarul" era pupitrul de lîngă ușă, pe care stătea „sfînta evanghelie", adică registrul prezențelor. Denumirile acestea erau cunoscute personalului percepției circumscripției a XXIX-a din vremuri imemoriale, totuși și acum, cînd le pronunța, întregul personal însoțea cuvintele de-un soi de surîs sec, ca o înghițitură, foarte

accentuată mai ales la domnul șef. Desfătarea dumnealui se mai învedera și prin desfacerea bucilor obrazului de frunte și apariția între straturile de carne afumată a doi sîmburi de măslină. În limbagiul celor din birou, aceasta însemna că domnul șef „face ochi”, glumă care se repeta de asemenea de zeci de ani, producînd aceeași satisfacție și aceeași hilaritate.

Cînd nu era de față nici domnul perceptor, nici nepoata lui, „statul său major” denumea pe șef „tîlharul cel bătrîn”. La rîndul lui, domnul Vasilescu, cînd lipsea vreunul mai de seamă dintre sfetnicii săi, îl categorisea față de ceilalți cu epitetul „pungașul ăsta”, apoi complecta, deschizînd o gură de cetaceu, spre care arăta cu degetul: „să mă scuipați colea dacă nu l-oi băga eu p-ăsta în pușcărie”. Pe fețele subalternilor apăreau atunci îndată vagi palori de culoarea pămîntului, de parcă s-ar fi îmbolnăvit cu toții, pe loc, de ficat; însă își reveneau repede și rînjeau atît de larg către șef, că acesta nu se putea opri să nu le spună: „Ei, ce vă chiorîți atît la mine? Credeți că mă spai?” Pe urmă rîdeau cu toții și o împăcare generală avea loc la comersantul din colț. S-ar fi putut zice că glumele acestea vulgare, cu tîlhari, pușcărie, scuipat și spăiat, erau făcute anume ca să se spargă în prăvălia negustorului.

Totuși erau prea tari, ca uneori o teamă vagă, de un viitor și mai teribil decît cel dominat de urît, să nu-mi încropească simțirea. Gîndiți-vă, o singură greșeală de calcul în scripte și... Doamne ferește! Noroc că eram încă doar copist. Aveam toată vremea să scap de vizuina în care căzusem...

Toamna era încă frumoasă. Bruma da coperișurilor aer de curățenie și eleganță; parcă toate ar fi fost de sticlă mată. Grădinile locuințelor își arătau prin grilajurile de fier ultimile splendori; peste arbuștii mai plăpînzi se și lăsase sacul călduros și ocrotitor al grădinarilor. Contururile lucrurilor erau linii puternice; din pictorul acela în culori vii, tălmeșuite și jucăușe în arșița verei, Dumnezeu dădea acum mai multă luare-aminte desemnului clar. Nu părăsise încă de tot culoarea, dar zi cu zi negrul cu albul triumfau asupra galbenului pămîntiu, unica pastă ce se mai îndărătnicea să mai persiste. Reliefurile se accentuau.

Cu toată apropierea odăiței mele băiețești de birou, pe scurta porțiune de drum străbătută de patru ori pe zi întîlneam într-una revărsarea lumei „celeilalte”, a lumei din care trebuia

neapărat să fac și eu în curînd parte.

De unde ieșeau atîtea femei frumoase, necontenit altele? Strada asta nu era locuită oare de aceiași oameni? Se schimbau așa de repede, se premeneau necontenit, deveneau alții dintr-o zi pe alta? Îți venea să crezi în fantastic...

Era o lume care curgea veșnic, necontenit, nestatornic. Statornic nu era decît personalul cu tipar strămoșesc pe față al percepției circ. XXIX... Asta la birou — iar acasă, proprietăreasa, o femeie enorm de grasă, cu patru caturi de guși, cu pieptănătura șerpuită de nenumărate vine cărunte și totuși cu un trandafir învoit înfipt necontenit în cocul încolăcit după o modă de mult uitată.

Un pustiu groaznic în mijlocul acestei eterne prefaceri. Tot drumul meu, fie că ducea la birou, fie că-l prelungeam în zile de sărbătoare pe străzi mai depărtate — uneori chiar mă hazardam pînă sub bolțile de tei ale Șoselei — nu era decît aceeași albie de nisip, peste care curgea vesel și săltăreț rîul vieței „celeilalte”!

„În viața aceea trebuia să pătrund neapărat.” Aceasta era unica „hotărîre” pe care o luam în fiecare dimineață, înainte de a mă da jos din pat. Obișnuisem să mă trezesc înainte de a se crăpa de ziuă, pentru ca să mi-o întăresc și mai mult sau — cînd mă trezeam uneori ceva mai tîrziu — pentru a controla dacă nu e cumva slăbită, dacă are nevoie de noi întăriri. Și hotărîrea asta creștea.

O vedeam cum crește din zi în zi, cum se ramifică și se împletește, cum umple sufletul și gîndul ca un copăcel un clopot de sticlă. O îngrijeam ca pe un oleandru, îi stropeam pămîntul din vadră, îi rupeam frunzele uscate și ramurile galbene. Și așteptam să-i dea florile, floare cu floare, un buchet de fapte care să-mi încunune începutul adevăratei vieți, să gonească urîtul.

Planta asta, care se ramifica întruna și lua proporții de copac mare, era secretul și mîngîierea vieței mele. La umbra ei trăiam o viață cu totul alta... O! ce departe mă simțeam de percepția circumscripției a XXIX-a, de odăița mea, de proprietăreasa obeză și chiar de perina pe care mi se odihnea capul, cînd contemplam, de pe ea, acea minunată, aromitoare, magică plantă a spiritului meu. Cîte flori, cît de frumoase și de mirositoare! Pe crăngile ei începură de la un timp să crească

alte plante și mai fantastice și mai amețitoare; și apoi, din acestea, altele. Se altoiau una pe alta, crescînd, umplînd seninul, înălțîndu-mă în parfum nemaisimțit și-n cîntec de păsări spre culmi nebănuite...

Pierzîndu-mă în visul matinal al acestui năprasnic copac de hotărîri și visuri înflorate, întîrziai în mai multe rînduri și trebui să suport rînjetele celor cinci specii din biroul meu, precum și glumele idioate ale domnului perceptor, pe care, fără îndoială, fu de neapărată nevoie să le subliniez cu propriul meu surîs de admirație.

Cum mi se puse în vedere însă, că dacă recidivele se înmulțesc, e cu putință ca salariul meu modest să fie influențat în mod invers proporțional, trebui ca în unele dimineți să mă arunc din fugă chiar de la jumătatea minunatului copac și să mă îmbrac cu graba soldatului pe care-l trezește trîmbița de atac, pentru a avea vreme să apuc condica.

Și iată, nu peste mult, involuntar, mă trezii cocoțat pe ramurile gigantului arbor al imaginației mele, chiar în plină activitate de birou, pe cînd treceam în registre sau pregăteam corespondența, caligrafiind-o, după conceptele șefului. Lucrul ce mi se impunea în acest anost birou devenise aproape mecanic, așa că nu pregetam să dau drumul imaginației mele, așa cum ai deschide unei păsări ușa coliviei. Și îndată mă vedeam zburînd din creacă în creacă, din floare în floare, ciripind de beția dimineței, a văzduhului deschis...

Pînă fusei chemat de domnul șef. Lucru nespus de ciudat: domnul șef dădea din mîini și se înverșuna la mine ca un om fără măsură de necăjit. Și cu toate astea, ochii domnului șef străluceau de bucurie și de triumf.

— Cum ți-ai permis să pui pe hîrtia asta, în loc de numele ministrului... să pui „indescifrabil”? Cin’ te-a învățat? Cin’?

Erau niște adrese ce se trimeteau, însoțite de copii după acte și decizii ministeriale, unor contribuabili, încurcat răspuns al oficialității la niște oferte tot așa de încurcate, cu imobili, licitații, mai știu eu ce? pentru a se curma, pe cît am înțeles, un proces cu taxarea greșită a unei succesiuni. Sau cam așa ceva, în sfîrșit, o grozăvie întreagă.

— Indescifrabil, ai?... Domnul ministru indescifrabil... Dumneata știi ce însemnează asta? Imediata punere a dumitale în disponibilitate, ca să nu zic altfel... Și culme, mai faci și pe

alții să greșească…

Și culme, vorba dumnealui, îmi trînti în nas o hîrtie la fel cu a mea, lucrată de micul maimuțoi.

Îmi fu rușine să-i lămuresc că tocmai maimuțoiul mă încurcase. Căci în ajun arătasem nepoatei domnului perceptor una din hîrtii și-o întrebasem ce nume arată semnătura încîlcită de-acoio pe care trebuia s-o reproduc în copie, însoțită de tradiționalul semn: (ss). Era destul de natural, cred, să recurg la cunoștințele tovarășei mele de birou, mai veche ca mine în slujbă cu doi ani.

— Ce-are a face, se grăbise să-mi răspundă maimuțoiul… Scrie și dumneata „indescifrabil”. Așa se scrie, de obicei, cînd nu se înțelege prea bine iscălitura.

— Bine, domnișoară, știu eu asta… dar aici e vorba de-un ministru.

— N-are nici o importanță… uite la mine…

Și răsfoind teancul de copii, scosese tocmai pe aceea pe care mi-o arăta acum indignat la culme domnul perceptor.

— Poftim, de doi ani de cînd fac așa…

Și liniștită, pusese dovada indiscutabilă la loc, printre hîrtii.

…Cu toate astea, un ultim pic de mîndrie mă împiedica să mărturisesc că a trebuit să mă adresez unui biet căpșor de maimuță spre a mă dumiri într-o chestie așa de simplă. Și pe urmă, cum aș fi putut răspunde acestui f uribund, care urla acum la mine, cu ochii scoși:

— Dumneata… care va să zică, îmi… Îmi… strici… care va să zică, funcționarii…

După care, potolind brusc vocea, tentat de-o supremă curiozitate, pentru a dezgoli complect, parcă, halul de degradare în care mă găseam:

— Dumneata, domnule, strigă, se vede că nici nu știi cine-i ministru astăzi, mă rog…

Îndrăznii să ripostez cu o îngăimare ininteligibilă, însoțită de-un chip special de-a clătina capul, gest care-n consensul general al vorbitorilor prin semne se traduce prin cuvintele: „Ce dracu, și dumneata acum… prea mă crezi…”

Dar fie că domnul perceptor era needificat asupra acestui soi de limbaj, fie că (înspăimîntat de ce-ar mai fi putut urma) modul cum mă servii de el fu ori prea imperceptibil,” ori prea vrednic de milă, domnia-sa nu se lăsă pînă nu mă îngenunche definitiv:

— Ia uite, domnule... nemaipomenit... Cine e, domnule, ministru de finanțe acum... cum cheamă, domnule, pe actualul dumitale ministru... dar e nemai-po-me-nit...

Cine știe... poate că aș fi putut să număr cîțiva miniștri. Dar cine anume să fi fost la Finanțe... De...! mai înainte știam că fusese un ardelean, ba doi... iar acum, sub noul guvern... hm... mai încoa știu bine că a avut loc o remaniere...

Deși memoria mea lucra acum cu o înverșunare neobișnuită, tăcerea care se prelungea și expresia de durere a fetei fură pentru domnul perceptor argumentul hotărîtor.

— Du-u-te, domnule! Îmi spuse atunci, clătinînd la rîndu-i din cap, desigur a pagubă, și privindu-mă atît de compătimitor, că, fără să vreau, îmi fu și mie milă de mine.

Căci în momentul acela pînă și eu trebui să-i dau dreptate domnului șef. „Păi bine, domnule, să nu știi dumneata cum cheamă pe propriul tău ministru...? Nici măcar atîta interes... Du-u-te, domne... du-u-te, domne...”

Îmi făcea o nespusă plăcere și, curios, simțeam ca un fel de ușurare, să-mi spun astfel singur, cu aceleași ton și cu aceeași mină pe care le avusese domnul șef cînd mă concediase:

— Du-u-te, domne...

Și tată-meu, care îmi scrisese că dacă mă vor îndepărta din slujbă din vreo greșeală a mea, îmi taie și pensioara și nici acasă nu mă mai primește.

Nu, nu, trebuie să iau măsuri drastice cu mine. Trebuie să mă scutur odată... Trebuie să fac orice, ceva... dar să fac...

Fără milă, creangă cu creangă, ramură cu ramură, am tăiat cu securea sarcasmului împiestrițatul arbor al dorurilor și gîndurilor mele. Văzusem acum: nu hotărîri îmi trebuiau... ci fapte, orice fel de fapte. Fapte!

Într-una din seri, întreaga grămadă de carne, oase și grăsime a proprietăresei se revărsă în patul meu, așa cum trebuie să se reverse pe fundul furgonului, la abator, hrana pe-o zi a unui întreg regiment.

Gazda mea — de mult băgasem de seamă — mă primea cu zîmbet și cochetării de mastodont. În găteala ei apăruseră mai multe panglicuțe ca de obicei, iar în cocul încolăcit ca acum treizeci de ani, se răsfăța, în locul trandafirului cu care o găsisem, un întreg buchet.

Ea se prefăcea că rămîne cu de lucru prin odaie la mine și nu

arare, așezîndu-mi obiectele de pe măsuță, deși, slavă Domnului! erau destul de așezate, se întîmplă să mă atingă cu mîna sau să-și șteargă întregul șold de coapsa mea.

Roșeala îmi aprindea îndată atunci, viu, obrajii și sfiiciunea îmi punea nod în gît, dar astea păreau că îndîrjesc și mai mult pe coana proprietăreasă.

Și astfel, într-o bună zi, mi-am dat seama că mă găsesc în fața „faptei”.

Lucrul acesta m-a emoționat profund. Însă nu era timp de pierdut! Cu toate astea, înainte de a schița primul gest... am meditat, desigur.

Dar ce deosebire între meditația de acum, rece, calmă, sumară, precisă și vaporosul copac de planuri și de aranjamente suprapuse, ca podoabele bradului de sărbători. Cu ce nervi de oțel aruncam, vreasc nefolositor, orice complicație de scrupul, orice piedecă de conștiință! Nu mă mai recunoșteam. Eram veritabilul cinic din romanele lui Balzac... Ce Balzac?! Eram autenticul fiu al trotoarului bucureștean!

Socoteala era simplă și înfiorător de precisă: Înainte de toate, porțiunea din salariul meu, rezervată chiriei, era asigurată. Fără îndoială, namila de carne avea cel puțin atîta bun-simț, ca să înțeleagă de la sine lucrul.

Acesta era deci punctul de plecare. Din el pornea zig-zagul scurt al unui viitor doar de trei linii. (Totul era atît de simplu, că se putea transpune grafic. Lungimea fiecărei linii însemna timpul necesar — după calculele mele — două, cel mult trei luni, pentru a pregăti modul de viață ce urma a fi parcurs de linia următoare.)

Ergo: °) neplata chiriei; °°) menajul în doi fără vreo contribuție din parte-mi; cînd tinerețea mea avea să devină complect indispensabilă nevricalelor cvadragenarei: părăsirea percepției (mai încape îndoială?) și luarea din scurt a studiilor. Iar la urmă: punctul de ajungere, apoteoza: licența în drept și piciorul în dosul amatoarei de carne crudă. (Îmi plăcea mult, la facerea acestor calcule, să-mi reamintesc calitățile juvenile ce ofeream în schimb; credeam atunci că mă văd și mai cinic decît mă închipuiam, deși, poate, nu era decît nevoia conștiinței ofensate de a valorifica prețul plănuitelor josniciri.)

Gîndul mergea și mai departe chiar; el compunea și o scrisoare despotului autor al zilelor mele, cu arătarea demnă și

cuviincioasă, însă fermă, că mă pot dispensa pentru totdeauna de oblăduirea-i calică. (Aceasta în urma ultimei lui scrisori, prin care eram amenințat din nou cu tăierea micei pensioare de-acasă, în cazul cînd — „e lucru notoriu în tîrg” (tîrgul meu de origină) — voi continua să ocolesc universitatea. Dumnezeule, omul ăsta imposibil nu poate ști, și cu siguranță nu se va putea convinge niciodată, cum se încruntă domnul șef doar că-i pomenești de universitate și cum îți scoate ochii a doua zi, după ce de-abia ți-a dat voie un ceas în ajun.) Dealtfel, în privința tatălui meu, mai rău desigur decît unul vitreg, cînd era vorba să recunoască dreptul la libertate al vîrstei mele, gîndu-mi pregătea și alte răzbunări, la fel de demne și de cuviincioase. Însă pentru că gîndul, de-abia înmugurit, începea să crească deodată, zănatec, altoind din nou crengi sterpe pe cele trei brațe ale cumplitului zigzag, securea intră din nou în funcție.

Dealtminteri, orice prisos de imaginație căzu jertfă descătușerei de urît ce avu loc în patul meu, după căderea proprietăresei — mai degrabă după căderea mea — într-o seară din luna nouă și cu crai nou apucînd pe cer. Într-un noroc!

Căderea în purtgatoriu: cum voi ști să suport scrîșnirea dinților și tăiușul flăcărilor, așa voi putea să birui.

Și mă purtai de minune.

Ce pot să mai spun? Cît mai fură trei zile pînă la venirea cîștiului următor, coana Măndica, precum îi zicea, își reluă odaia ei de dormit. O revăzui de-abia în ziua plății: coana Măndica nu semăna nici pe departe cu cea de pînă acum. Parcă intre noi nu fusese de cînd lumea nimic altceva decît un simplu contract verbal de locație.

— Cînd iei leafa, maică? Fă cum oi ști și mîine s-o aduci. Că (aici oftă o dată) dacă n-ar fi chiria asta, nu știu, zău, cum aș mai scoate-o la capăt (aici oftă de două ori).

A doua zi, bătu discret la ușă.

— Intră!

Ea începu să deretice p-ici, pe-colea, ca-n primele zile ale construcției zigzagului meu de fier. Atunci, cu inima strinsă cît un pumn de copil, dădui lovitura supremă:

— Vrei chiria?

— Da, maică, da... că dacă n-ar fi...

— Uite chiria! strigai apucînd-o deznădăjduit în brațe și, cu sufletul pe buze, potopind-o de sărutări pe gușa cu patru

caturi...

— Uite chiria...

Mă respinse dintr-un brînci. Și ce-mi auziră urechile mele!...

Trebuie să fi fost galben ca un mort cînd îi dădui banii. Și trebuie să fi tremurat ca o vargă, cînd îi șuierai în ureche împingînd-o afară:

— Aici nu mai calci decît în lipsa mea, cînd faci curățenie...

Ea a ieșit pe ușă, dar a revenit la fereastra, pe care tocmai apucasem s-o deschid pentru a goni mirosul fad al apei cu miresme ieftine, cu care-mi stropea odaia dé-o lună încoace.

— ...și să știi (ținu să-mi strige cu orice preț, în auzul vecinilor)... oricînd poți pleca... mie nu-mi trebuie chiriași d-ăștia... eu altfel de lume am apucat pînă acum... eu sunt femeie cinstită... eu nu sînt d-alea, ai înțăles?... plata pe două săptămîni înainte și pașușul... scurt... aha... cu mine nu merge...

Două luni după aceea, ne-am perindat amîndoi prin cameră, ea ziua, eu noaptea. În cele din urmă a trebuit să-i bat la ușă, cu o cutioară de bomboane în mînă. I-am dăruit-o galant și-a trebuit o desfășurare metodică de curtoazie și îndrăzneli, ca s-o învinge din nou. Ce să spun? Era pentru mine o nouă obișnuință, de care nu mai puteam să mă lipsesc... Ajunsesem, chipurile, să pierd iarăși noapte cu noapte, ca să văd cum crește aievea copacul nemărginit al miragiilor în pustiu.

Iar seara, cînd fu să-și ușureze șiretul fustei, dînd spațiu liber maldărului de grăsime, mi-a pus din nou, ca un sclipiș de stilet între ochi, neînduplecatul imperativ:

— Însă chiria trebuie plătită la fiecare cincisprezece ale lunei. Să știi că nu mai admit întîrzieri.

Înainte de a mă îngropa definitiv în mormîntul de cărnuri, îi văzui ochii cum se rostogoliră șireți și batjocoritori spre lumînarea ce trebuia stinsă. Cum semănară în clipa aceea cu ai maimuțoiului de la percepție!... Ochii urîtului...

Potopul începuse de cinci zile. Ploaia răpănea în ferestre cu atîta tărie și atît de abundentă că o vedeai găleți, găleți izbind geamurile, pentru a se scurge, în șuvoaie murdare, pe prichici, în jos. Pretutindeni răsuna zgomotul de cascadă, pretutindeni domnea întunericul. Corabia lui Noe aluneca tristă, cu odăile luminate în timpul zilei, pe oceanul mîniei dumnezeiești.

Din chiar dimineața de-a doua, umezeala străpunsese pereții

și acum creștea văzînd cu ochii spre tavan. Aproape de podea, culoarea verde a mucigaiului începea să arăte rînjetul pustiului. Nava biblică semăna cu percepția bătrînului meu orășel. Animalele rumegau îngîndurate măruntele lor socoteli; capete aplecate pe registre păreau aplecate peste iesle. Tăceau. Și eu tăceam cu inima cît un ou de furnică, pe adresele mele monotone, ca și vaierul de-afară.

O frică de moarte îmi cucerea pe încetul mădularele, ca gangrena umezelii pereții. Nici nu îndrăzneam să ridic ochii spre micul maimuțoi din față. Căci mai de dimineață, cînd îi ridicasem fără să gîndesc, un șir de dinți mici și ascuțiți mi se deschisese răi în luminile privirei și doi ochi se lăbărțaseră teribil, clătinîndu-se înlăuntrul ochelarilor uriași.

Așteptam îngrozit.

Percepția circumscripției a XXIX-a nu mai exista. Prea era urîtă și groaznică pentru a nu fi decît o imagine și-un vis. Un vis urît, în pătucul bătrînesc de-acasă, înainte de a pleca spre orașul acela mare și îngrozitor.

O, dacă mă voi deștepta, nu voi mai pleca, nu voi mai pleca...

Așteptam îngrozit...

Îndată, toată menajeria asta trebuia să necheze, să mugească, să behăie, să chelălăie. Maimuțoiul din față-mi să urle și trupul de plesiozaur al domnului șef să plesnească din cele două cozi, prefăcute în picioare.

Doamne, Dumnezeule, unde m-ai adus? Ah, iată! A început purcelul... Mi se adresează mie, desigur. Mă prefac că n-aud. M-am adîncit cu totul în registre. Purcelul plecă supărat. Guițăitul s-a transformat în grohăit:

— Da ce, nu mai auzi?

Și atunci hohotul se ridică. E un iad întreg. Auzi cum plînge cornutul cel mare, cum se repede berbecul, cum măcăne rața!...

Doamne, de ce nu i-am răspuns purcelului? Trebuie să faci pe voie tuturor în lumea asta de vrăjitorii... Uite că se întoarce purcelul...

— Mie v-ați adresat, madam Georgescu?... Zău că nu v-am auzit... De-ați ști cît de departe mă gîndeam...

Priveam drept în rîtișorul alb de purcel de lapte, fricos, să nu se amestece în vorbă maimuțoiul de alături.

— Da... v-am văzut eu că aveți o natură de poet... glumi

șăgalnic madam Georgescu, satisfăcută...

Iar menajeria, crezînd c-a făcut o glumă, se porni iarăși să zguduie corabia. Se auziră pașii domnului perceptor. Madam Georgescu fugi în biroul ei de alături, cu ușile căscate. Nemișcare generală... Doar tălpile lătărețe plesneau podelele roase, ca cozile de reptilă... Afară bubuia urgia Domnului...

Ridicai doar un singur ochi de pe adrese. Pe domnul perceptor nu-l vedeam decît de la mijloc în jos. Picioarele lui groase, cît stîlpul de coloană, în pantaloni largi cu turul jos, păreau acum trupuri de cetaceu, sfîrșite în vîrfuri de ghete fără talpă și ascuțite ca aripioare din coada morunului. La mesele celelalte, capul de cocostîrc al doamnei Popescu părea că ciugule din mașina de scris; capul de cal al ajutorului domnului perceptor chiar sforăia zdravăn, ca un armăsar în apropierea lupului (un tic care nu mai lăsa nici o îndoială asupra originei domnului subșef). Mopsul lucra cu gura deschisă, lăsînd să se vadă totdeauna șirul de dinți dedesupt, iar iepurele mustăcea într-una. Prin ușile date de părete, simțeam pe ceilalți, fiecare la masa lui, cu mutra lui, care mai izbitoare decît alta în asemănarea cu specimenul strămoșesc. Închipuiți-vă corabia lui Noe, cu exemplarele faimei terestre, pe care plesiozaurul, hărăzit să rămînă dincolo de bariera veacurilor, o atacă, aruncă pe alesul lui Dumnezeu în valuri și întoarce vremurile spre bezna începutului. Toate animalele tremură, chiar și eu, unic exemplar al speciei mele, păstrat de uzurpător ca obiect de ironie.

Uriașa formă și-a oprit de mult carapacea lîngă masa mea. Pare că mă examinează cu atenție. Literele și țifrele, deși scrise de mine, îmi joacă pe dinainte. Abia se smulg din vîrful tocului și încep să se învîrtească, parcă inelele fumului de țigare, unele încet, altele repede, și din ce în ce mai repede, în circumvolute de adevărat vifor. Rămășița izbînditoare a erei secundare mă fixează întruna. Îmi închipui ochii aceia crăpați de straturile de grăsime, ca două botișoare de cîrtițe ieșite la pîndă, seara, din dealul complicatelor galerii ale mușuroiului.

Vorbește. A spus ceva... Un cuvînt... Mai multe... Spune încă... Nu pricep nimic... N-am auzit... dar a vorbit cu grai de duh sfînt...

Reptila cu duh sfînt!...

Dumnezeule, vorbește iarăși sau poate repetă: „Ce pereche potrivită!...

Potrivită? Pereche? Adică eu... și... și... cu maimuțoiul, nepoată-sa...

Tăcere amenințătoare. Apoi îndată întreg biroul bubuie de rîs. O, nu e rîsul care ar trebui, rîsul a bătaie de joc, rîsul aprig și sănătos, ca fierul înroșit, care să ucidă vătămătura din rădăcini. E rîsul acela josnic al birourilor, rîsul tîrîtor și umilit, ipocrit și forțat. Ascult cum îl întind cu toții ca pe-un elastic, cum îl apucă unul de la altul, încurajîndu-se pe rînd. Menageria e în răget. Presimt pe cei din despărțiturile vecine înfundînd ușile; rîsul crește și prinde putere tot mai mare, e asmuțitor; simt toți ochii îndreptați spre mine, simt pe vecina din față făcînd cochetării de june cimpanzeu, simt ochii de pasăre dîndu-se peste cap pe sub lupele uriașe.

Ah, domnul șef dă semne de nerăbdare. Una din cozile de morun a plesnit din nou pe podeaua nevopsită, bulburoșată de noduri. Tăcerea s-a lăsat încordată. E parcă în clipa pronunțării unei sentințe sumare, de moarte, solului care nu știe răspunde grației suverane. Nu pot să mai îndur săgețile fluide, care mă sfîrtică.

Ridic ochii înspăimîntat... și văd atîtea capete de animale gata să mă sfîșie, să mă împungă; plesiozaurul e atît de uriaș că ar putea să mă înghită dintr-o dată.

Zîmbesc... un zîmbet umilit, fără culoare. Trebuie să am exact expresia supusă și slugarnică a cîinelui bătut.

Zîmbetul meu s-a desfășurat ca un curcubeu deasupra talazurilor de ură ce curg din atîția ochi. Un tumult de veselie îmi primește răspunsul.

Gura domnului perceptor se întinde de satisfacție pînă sub urechi, ca o semilună răsturnată. Fața maimuțoiului, pe care nu îndrăznesc să-l privesc decît cu coada ochiului, e în extaz, un extaz care, prin ochelari, din afară înăuntru, pare monstruos.

În sfîrșit: rumoarea s-a potolit.

Domnul șef se îndreaptă spre biroul său cu siguranța de călcătură a vrăjmașului care și-a lăsat în urmă victima nemișcată pentru totdeauna.

Nu mă uit la maimuțoi; mă simt capabil de gesturi nesocotite. Gem numai în adîncul sufletului.

Afară furtuna îmi ține hangul. Pe geamuri, gălețile potopului se reped îndîrjite, pentru a se scurge necurmat pe sticlă, în pîraie murdare, pline de mîl. Corabia trosnește din încheieturi și

plutește într-una pe marea urîtului. Nicăieri nici cea mai neînsemnată amurgire de înseninare pe cerul sur ca părul de lup.

[II]

De mult s-a împlinit anul de cînd am venit în București. Amenințarea tatălui meu s-a realizat: pensioara mi-a fost tăiată: „sunt informat, domnule, că nu te-ai prezentat nici la examenul din iunie, nici la cel din toamnă. Că nu te-ai prezentat în iunie, treacă-meargă, mi-am zis. E, l-o fi amînat și el pentru la toamnă! Și toamna, ia zilnic gazeta, cetește-o de sus pînă jos. Pînă văd publicația cu reușiții. Ia să văd, zic, procopseala lui fi-meu. Și cetesc tot nume de băieți de treabă. Numele nemernicilor lipseau. Iar mai pe urmă aflu că nici n-ai dat pe-acolo. Crezi dumneata că eu n-am oamenii mei cari să mă țină în curent cu viața dumitale? Ei bine, pentru haimanale n-am parale.”

Am crezut că-i vorba tot de-o simplă amenințare. Dar de două luni văd că tata nu glumește...

Sunt grozav de strîmtorat: coana gazdă mîrîie. Iată însă un lucru neașteptat: în această răstriște sufletească și materială, zîmbetul cu care mă privește domnul șef se coboară asupră-mi ca porumbelul mîntuirei. Domnul șef m-anunță c-a făcut raport de mărirea lefei, pe care însă nu l-a trimes încă.

Chiar ține să-mi repete, două-trei zile mai apoi și chiar peste o săptămînă de la facerea raportului, că nu l-a trimes încă. Hm, ce așteaptă domnul șef?

Domnișoara Vasilescu constată că am slăbit mult în ultimul timp. Într-adevăr, simt o oboseală care-mi sleiește tot corpul. Menajul cu proprietăreasa, pe care, iată, sunt atîtea luni de cînd l-am inaugurat, nu merge deloc. Mă costă scump și nu mănînc totdeauna după foamea mea. Am impresia că madam Frosa, care față de vecini se comportă acum ca o soție în regulă, pune bani deoparte. Cum vine luna, îmi acaparează toată leafa; abia îmi mai întoarce și mie după aprige discuții cîte un leu, doi pentru covrigul matinal, de la simigiul ce-și plimbă în fiecare dimineață bufetul ambulant prin biroul nostru.

Cu toată frenezia ei nocturnă, cu toată gelozia cicălitoare cu care mă amețește și cu toată revărsarea sînilor, care, cînd e încorsetată, pare o enormă cocoașă crescută în piept, a început să-mi displacă. Firele albe din păr i s-au înmulțit, căci devin pe zi ce trece vizibile; picioarele îi sunt din cale afară de groase și

dacă ele mai trezesc un interes tot mai slab în intimitate cînd sunt încălțate și lăsate vederilor de rochia pe care și-a scurtato după cerințele modei celei noi, par înfiorătoare. Moliciunea de puf a cărnei abundente, care la început părea un deliciu, mi se pare acum fadă și chiar mă scîrbește.

Semn bun. Încep să reacționez. (Și asta mă bucură din cale afară.) într-o noapte chiar i-am întors și spatele, tocmai cînd se pregătea să-mi servească mîngîierile ei anoste.

Zadarnic a protestat, zadarnic s-a zbătut să mă atragă. Am izbit-o cu piciorul în pîntecul flasc atît de puternic, că a plecat, jurîndu-se pe ochii (pentru ea, cel mai teribil blestem) care-i lăcrămau, că nu va mai intra niciodată în patul meu. Am pufnit de rîs. Nici nu-mi mai trebuie. Pur și simplu îmi face greață. Reacționez, reacționez...

Căci zilele trecute am surprins, în sfîrșit, unicii sîni virginali din percepția fiscală a circ. XXIX. Mi-au rămas încă în ochi, mici și tari ca două jumătăți de portocală...

I-am surprins eînd maimuțoiul s-a aplecat mai mult decît trebuia.

O, sînii aceia... am mai văzut eu destui sîni, dar așa de tari, că pînă și raza ochiului să se frîngă într-înșii, de cînd sunt nu mi-a fost dat să văd! Cu adevărat că în ziua de azi trebuie să întorci ochii spre fetele pocite, dacă ți-i aminte să mai întâlnești curățenia feciorelnică de odinioară.

Dealtminteri, de cîteva zile mă uit și nu-mi vine să cred. S-a mai îngrășat oare, sau ochiul meu vede mai drept?

Domnișoara Vasilescu nu mai e aceeași dar aproape deloc nu mai e aceeași! Pielea nu-i mai e nici vînătă, nici neagră, ea are acea arzătoare culoare închisă a sudului și ochii nu-i mai par așa de mici fără ochelari și nici așa de neobișnuit de mari prin ochelari. Iar ochelari cu cîrlige poartă numai la biurou; pe stradă-și pune ochelari frumoși, fără ramă și cu călușul de aur. Am cercetat-o apoi pe furiș în mai multe rînduri, fără păreri dinainte plăsmuite: piciorul i-e mic, glezna subțire, iar pulpa destul de plină. Să vorbim drept: nu sunt astea atributele unui frumos picior? Nasul nu-i așa de turtit, e un fel de nas în vînt, ca al rusoaicelor, în orice caz mai firesc decît enorma pătlăgea vînătă — formă și culoare de pe figura coanei Frosa.

Iar într-un rînd băgai de seamă că, în lipsa domnului șef, funcționarii ceilalți îndrăzneau să-l ia în vîrful șfichiului chiar față

de mine. Desigur, nu întindeau gluma prea mult căci nesiguranța și neîncrederea încă domneau între noi.

Crezui mai întîi într-o cursă. Dar ei prinseră și mal mult curaj, văzînd că nici nu iau apărarea șefului, nici nu mă grăbesc să-i dau raportul.

Însă nimic nu scăpă dintre dinții mei. Aceasta fu bucuria mea cea mai mare: puteam deci să-mi ascund plăcerea zeflemelei pentru ca pe urmă s-o rod numai eu singur pe de-a-ntregul, ca pe un os tare, un cîine încercat. Mă socoteam deci stăpîn pe cea mai mare înțălepciune. Și priveam cu milă pe nenorociții ce mi se dau pe mînă unul după altul, de dragul unei glume sau răutăți naive, încurcîndu-se fiecare — cînd, speriat de propria-și vorbă, vrea s-o dreagă — tot mai mult în lanțul pe care în orice moment l-aș fi putut strînge.

Bietele fiare! Ei nu erau de fapt decît niște simpli oameni. Vai, niște bieți sărmani oameni!

De unde putusem oare scoate asemănările acelea bizare cu reminiscențele de la cursul de istorie naturali î Doamne, și acum îmi vine să rîd cînd îmi amintesc!...

Nu mai văd nici plesiozauri, nici balauri, nici balene, nici moluște ori alte jivine marine sau terestre; nu mai văd în căpățîna calului uitat dinaintea comerciantului din colț, trăgînd singur hodoroașca pentru a face loc tramvaiului, pe domnul Mache de la „casă” și nici în profilul doamnei Popescu, cocostîrcul care ciugule în mașina de scris. Nenea Mache e nenea Mache, bătrîior, morocănos și gata să se ia la colți cu depunătorii (înainte, cînd îl vedeam că-i ține atîta amar de vreme la ghișeu, mi se părea că-și răzbună pe stăpînul hodoroaștei), însă bun de gluma nevoie mare la cîteva pahare, iar madam Popescu e madam Popescu, femeie necăjită, turnînd la fiecare zece luni cîte-un nou copil pe care-l lăptează singură.

Iar domnul șef, la urma urmei, are și el o nepoată! Ce e „urît” în stăruința lui de-a o căpătui cît mai bine... Uneori mi-e milă de el și-mi pare rău că-mi bat joc de dînsul în ascunsul gîndului. El nu-i părintele fetei, ci numai un unchi, după tată, fără copii... Și cîtă deosebire între el, unul, și noi; tată-meu, care mă pedepsește cu tăcere de aproape doi ani, eu care mă încăpățînez încă să nu-i cer iertare.

Iată, gîndul ăsta mă face să mă las încurcat în micile lațuri ce domnișoara Vasilescu mi le întinde cu instinctul ei femenin,

subtilă plasă de păianjen, pe care, la cea dintîi mișcare, aș preface-o în neant.

Nu mai ocolesc ca pînă acum, cu abile pretexte, invitația domnului perceptor de a lua masa din cînd în cînd la dînsul. (Namila de-acasă se bucură de economie; cînd i-am făcut cunoscut că e și o domnișoară la mijloc, a întors plictisită vorba.) Domnișoara Vasilescu — domnul perceptor e văduv — [se] dovedește o rară gospodină. Grija de a mă îndopa cu mîncări peste mîncări, lista încărcată și compusă după cum crede că mi-a ghicit preferințele, la început îmi place, pe urmă mă revoltă. Dar mă biruie aroma bucatelor și buchetul vinului, pe care în circumscripție, în afară de cei cu stare, numai perceptorul și poate și comisarul îl au așa de bun.

Și trebuie să simt atunci, alături de mine, dragostea fără pihană și fără măsură; știu că la un semn al meu ea s-ar preface într-o bucurie nemărginită, o adevărată beție de fericire, un avînt de recunoștință care s-ar dilata pînă-n hotarele morței, așa cum acele stranii și rătăcitoare steluțe aproape invizibile, electrizate de vecinătatea soarelui, își aruncă, într-o izbucnire de fericire, mii și mii de kilometri în urmă fantastica eflorescență de pară. Și mai știu că dincolo de zidurile acestea tălăzuiește oceanul groaznic al vieței fără odihnă, al nepătrunsului zilei de mîine, al rîsului spasmodic și desfrînat, al ochiului, enormului ochi hain, pîndind dintre straturi de fard, al răutății fără margini, ascunsă de trăsăturile frumuseței nemărginite.

Doamne, unde-i atunci urîtul? E lîngă mine, la masă, sau acolo, în tumultul ce se aude greu ca huruitul de camioane sau strident ca țipătul bețicilor de automobil?

Domnul perceptor ne-a lăsat singuri... Îmi simt mîna atinsă de o piele moale și umedă... o cunosc și mă cutremur... și nu îndrăznesc să mi-o trag înapoi, căci afară e urletul prigoanei fără sfîrșit. Așa trebuie să mugească, să bubuie, să țipe vînturile fără hodină ale iadului...

Într-adevăr, acum mi-e cu neputință să ghicesc unde s-a ascuns jivina, de unde mă pîndește cu ochii ei de divaol împeliță.

Strada noastră a trecut prin fiorii unei întîmplări puțin obișnuite. O doamnă a fugit de la bărbatul ei, din palatul de pe Calea Victoriei (eu nu-mi amintesc să-l fi văzut, colegii de birou însă m-asigură că e ceva cu totul măreț: „Să vezi dumneata —

îmi întăresc ei convingerea — afară ca afară, dar înăuntru ce trebuie să fie!), și s-a refugiat la părinții ei, la noi în mahala. Casa bătrînilor — ceva mai la vale de percepție — e, cum îi șade și bine, o casă bătrînească. Are porți mari de fier cu ostrețe dese, are coperiș de ardezie veche, pe care a crescut mușchi verde, însă pare o locuință de oameni strașnic de cuprinși, judecind după mărimea ei, după trăsurile de modă veche, cu cai de culoarea murei, ale stăpînului (despre care se spune că nu vrea să pună piciorul în automobil) și după șiragul lung de trăsuri și mașini elegante, cîte trag la scara cu lei de piatră mucegăită și cu felinare răsfrînte în trei brațe, cînd sunt zile de primire.

Cum spun, fata oamenilor ăstora, pe cari eu nu i-am văzut fiindcă de-abia dacă ies, a fugit de la bărbat și s-a refugiat la dînșii. Poveste veche! Poate din simple fasoane muierești, poate din vreo neînțelegere, poate din gelozie, cine știe! Soțul ei a rămas cu palatul lui măreț, care pe dinafară o fi cum o fi, însă înăuntu ce trebuie să fie. În sfîrșit, o daravelă boierească!

Noi, ceilalți, umili funcționari ai circ. a XXIX-a, poate nici n-am fi aflat de ea, dacă bărbatul n-ar fi venit după-amiază, ca tot bărbatul, de sus sau de jos, să-și ridice nevasta.

Și-a oprit mașina mare și albastră, ca haina marinarilor, dinaintea casei vechi, boierești; iar mașinistul — cum se cuvenea față cu un boier ca dînsul — s-a coborît și a sunat. Dar nimeni n-a venit să deschidă. (Mahalaua s-a strîns mai pe urmă, însă ea dovedea că știe d-a fir-a-păr, încă de cu dimineață, toate mărunțișurile astea.)

Domnul a sărit atunci din mașină, s-a apropiat de poartă; a zguduit, a bătut, a strigat. Degeaba!

A îndemnat pe mașinist să sară peste grilajul înalt de fier și mașinistul, îndemînatec, s-a și cățărat pe lungile gratii; într-o clipă a fost deasupra printre auritele săgeți ascuțite. Cînd să coboare cîini mari și răi au sărit turbați la dînsul. Încolo, țipenie de om.

Mai chemînd pe unul, mai amenințînd pe altul, mașinistul i-a domolit și-a ajuns cu bine la portalul cu geamlic cît un perete de odaie, cu lei și cu felinare; a sunat, a zguduit, a strigat! Nimic. Nimic. Boierul i-a făcut semn să ocolească prin dos; și peste puțin iar s-au auzit boncănituri, zguduiri, strigăte, mîrîituri și lătrături. Mașinistul a revenit dînd din umeri.

Atunci s-a necăjit domnul, și-a scos mănușile și-a apucat voinicește drevele de fier. (Lumea se strînsese ca la urs, poliția era toată în păr, dar cine îndrăznea să se amestece; se spunea că oamenii ăștia stau cu vodă la masă și chiar se trag din neamuri de voievozi.)

N-apucă boierul să atingă vîrfurile aurite, că din casa cea mută apare un slujitor. Boierul sare jos, înapoi, și strigă, nepăsător de lumea strînsă, strigă înăbușit de mînia strașnică, boierească:

— Deschide!

Slujitorul parcă dă a rîde, însă cînd se apropie mai bine, îngălbenește.

— Pentru ce n-ai venit, cînd am chemat?

— Poruncă de la boierul!

— Deschide numaidecît!

— Nu putem; poruncă de la boierul! A spus că în lipsa dumnealor…

— Ce lipsă, măi tîlharule, ce tot îndrugi aci?

— Așa e porunca, boierule, au plecat de dimineață la moșie…

Măi, să nu minți că… te… (Și aici pesemne boierul închipui un chin din cele mai groaznice, cu care boierii căzneau înainte pe slujitorii păcătoși, căci nu complectă amenințarea dar ochii lui luciră de cea mai amarnică răutate.) Deschide, să vedem…

— Nu putem boierule.

— Înșfacă-l, strigă la mașinist.

— Puteți să mă și legați, boierule, dar mai mult de odaia mea și a slugilor n-aveți să vedeți. E încuiat peste tot și cheile sunt la dumnealor. Iar dacă dumneavoastră tot nu vreți să credeți… mi-au poruncit… (Aci tăcu, întorcînd ochii spre comisar, iar, ca la un semn, atunci poliția toată, care pe tinde se găsi, făcu un pas înainte.)

Boierul măsură crunt pe comisar, își privi mănușile, pe urmă lumea adunată și mută, pe care de abia acum păru că o observă.

— La care moșie au plecat?

— N-a spus.

— Cum, imbecilule! Scrisorile unde ți-au lăsat să le trimeți?

— A poruncit să le opresc aci…

Boierul cel tînăr a șovăit. N-a mai spus un cuvînt, s-a urcat în mașina care s-a lăsat înspre dînsul, parcă să-l primească mai

bine. Mașinistul a sărit peste poartă și mașina a pornit. Iar casa veche a rămas pustie cîteva zile, cu ferestrele oblonite de perdele grele.

Dar nu s-a împlinit săptămîna și boierul cel tînăr a revenit cu mașina lui albastră, care nu făcea nici cel mai mic zgomot, de parcă plutea. De astă dată mașina era prăfuită și stropită de noroi uscat și în față avea trei mașiniști. Cum au oprit, au sărit toți trei peste poartă, au dispărut în dosul casei, s-au dat iar la iveală. Au vorbit cu boierul tînăr printre gratii și apoi iar s-au dus și iar s-au întors. Și de cîte ori se întorceau, dau din umeri a pagubă. În cele din urmă, la un semn al boierului, au sărit înapoi, au intrat în mașină; boierul a mai făcut un semn și mașina a pornit. Fără dînsul. El a luat-o pe jos. Iar cînd mulțimea s-a împrăștiat, a revenit și a început să se plimbe agale prin fața casei închisă de-a pururi pentru dînsul. Spun coi cari l-au văzut în clipele acelea că era tare întunecat și de multe ori picioarele o luau în zigzag pe trotuarul pe care-l bătea în neștire.

Către seară, tocmai ieșeam cu toții de la serviciu, a scos clin buzunar un revolver mic și turtit, uite, parcă-l văd, și acolo, la douăzeci de pași de noi, s-a împușcat în tîmplă.

Și-a fost atunci vîlvă mare. Nu mai tăceau gazetele și lume din cele margini ale orașului venea pîlcuri, pîlcuri, să vadă unde s-a petrecut întîmplarea.

Pe urmă, cînd s-a potolit tot focul...

Eu veneam iarăși de la birou; — arunca soarele, apunînd ca dintr-un aghiazmatar, numai boabe de rubin peste toți și peste toate — m-a oprit lîngă poarta cu săgeți trompa unui automobil care trebuia să iasă. Am văzut atunci, pe pernele de piele verzuie, pe femeia aceea care săvîrșise o viață omenească; stătea nemișcată, cum stătuse poate și atunci, pe divanul ei moale, încărcat de preșuri și perinuțe, căscînd de plictiseală că nu se mai termină odată. Sau, cine știe, poate atunci doar ochii de păcură străpunseseră perdelele grele cu razele de ură! Ce negru grozav și scînteietor în ochii aceia. Ce minune de frumusețe și cîtă beție de sine, cîtă fericire negrăită, cîtă izbîndă, cîtă mîndrie și totuși ce împăcată seninătate în chipul acela de Dumnezeu și de Drac! Eu n-am văzut, desigur, dar așa trebuie să fie chipul eroului dus în triumf...

Doamne, cu cîtă bunăvoință m-a privit; Doamne, cum m-au pătruns de sus pînă jos razele negre... A trecut împărțind același

zîmbet de triumf și aceiași neînțeleși fiori asupra tuturor, boabe de soare negru, așa cum soarele stropea cu sînge lumea asta fără înțeles.

Am auzit pe urmă că boierul care se împușcase era plin de bogăție și de frumusețe, nu mai găsea pereche (eu l-am văzut doar scurtat de-un cot și gălbejit de moarte), că toți se bucurau de vorba lui caldă și prietenoasă, toți se îndestulau din mărinimia lui, că era pretutindeni risipă de veselie și de duh. Și se mai șoptea chiar că o mărire din cele mai de sus i-era sortită pe curînd.

Dumnezeule, ce ochi negri, ce ochi stranii și totuși ce seninătate pe fața aceea atît de oacheșe, care putea cuprinde astfel de ochi?...

Ha, ha, ha... ochii domnișoarei Vasilescu, ochii maimuțoiului, zgîindu-se, parcă puși pe grătar, în cercurile ochelarilor uriași. Ce prăpastie și ce rușinoasă apropiere!

Ochii aceia omorîtori... Dumnezeule, care-i urîtul, care-i adevăratul urît?

Stau și mă gîndesc și s-a lăsat de mult seara. E un cer numai de stele, numai ochi de foc. În cătarea țuguiului pe care-l face acoperișul din față, Arcturus în vîrful Bouarului pare o picătură de sînge pe-un vîrf de gigantic pumnal cu prăsele bătute în bumbi de aur. Se zbate, parcă s-ar scurge în jos pe vestmîntul Fecioarei. Acolo, în dosul zidurilor, trebuie să clipească întruna Spicul cel candid. Între clădirile întunecate centura Zodiacului va fi de-a pururi coperită pentru mine și niciodată Spicul Fecioarei nu-mi va mai arunca în ochi rîsu-i fraged și alb! Dar nu prea departe de-acolo, un adevărat spic, o tulpiniță cu foi lungi și încovoiate, din care iese drept un spic propriu-zis, un fir galben de grîu. O vizitatoare nouă, o cometă, cu spicul de foc, din mîna îngerului nevăzut al Buneivestiri de mîine. Ce primăvară e în seara asta!

Un pumnal cu vîrf înroșit și dedestubt o cometă! O, cum aș vrea acum să mă las pradă groazei strămoșești, să presimt în fața semnelor de foc spăimîntătorul cataclism ce se apropie! Frica elementară și firească! Departe de urîtul insesizabil și imprecis, măcinătoare lentă, stupidă groază modernă!

Ce negru de adîncă prăpastie în ochii aceia! Ochi de întunerec, lucind mai luminos ca ochii cerului, așa precum stele venite din alte universuri aruncă în urmă-le umbre de lumină.

Care-i adevărata lumină și care adevărata umbră...

Cum trebuie să rînjească urîtul din dosul giganticei nedumeriri; parcă văd gura boierului tînăr, descleștîndu-se vînătă și arătînd dinți galbeni în racla de argint...

Domnul perceptor m-a chemat în cabinetul său să fim doar între patru ochi. Cutremurul mi-a străbătut atunci tot corpul în zigzag de fulger. M-am gîndit: acum e ziua de apoi, ziua întrebării hotărîtoare, a „ultimatum”-ului. Și îndată fulger și cutremur s-au scurs și s-au dus.

În clipa următoare mă simt cu totul stăpîn pe mine. Inima o simt ceva-ceva mai strînsă și glandele salivare parcă mi-au secat. Încolo sunt tare, e un calm fără seamăn în mișcările mele, niciodată n-am așteptat atît de răbdător să-și termine spusa cel care-mi vorbește.

Adevărul e că tot ce are să-mi încredințeze domnul șef e frămîntat de mult și chiar dospit. Surpriza nu mă mai poate lovi mișelește și aluatul ei nu mai are cuvînt să mai crească. Îmi par atît de pregătit pentru cele ce au să urmeze că mă simt ca borfașul de profesie ce urcă plictisit estrada tribunalului și pe care apărătorul din oficiu îl jenează.

Totuși, domnul perceptor o începe de departe; mă ia cu niște registre. Îmi vine să-l întrerup: „Lasă, domnule șef, mai bine să sfîrșim odată! Știu că altfel nu se poate, că n-aș mai putea rămîne aici; și mai știu cît e de greu să răzbesc în altă parte. Iar ca să mă gîndesc înapoi, acolo de unde am venit, nici vorbă nu poate fi...

Astea toate să i le spun tare; și numai în minte-mi să păstrez pe amăgitorul: „iar mai pe urmă om vedea noi ce-om face”... Căci rămînea într-adevăr acest „mai tîrziu” și acest „om vedea”.

Nu de mult am auzit una bună. Nu altceva decît o frîntură de convorbire între doi oarecari, la o strîmtoare de trotoar:

— „E foc... dragul meu... e foc de hîdă...”

— „Hm, dar e și foc de bogată... Dacă ai bani, scumpul meu, poți avea oricîte pe deasupra... Eu să fiu în locul tău...”

Acest „eu să fiu în locul tău” a avut răsunet profund în mine, a trezit multiple ecouri, cari, repetîndu-se de la sine, au stîrnit în adîncu-mi vuiet de nedescris, de parcă biata cutioară a craniului s-a prefăcut în pronaos de vastă catedrală. Căci am măsurat pe rînd pe cei doi vorbitori; nu era nici o deosebire între dînșii și totuși unul nu putea, așa cu una, cu două, să treacă în locul

celui dintîi; iar hîzenia întrecea focul celei mai infernale închipuiri...

...Nu m-am întrebat niciodată dacă domnișoara Vasilescu are vreo zestre. Fără îndoială, însă, alături de ea voi mînca mai puțin calicește și nu voi mai purta rufele cîrpite. Și voi avea libertatea... Aici punctul se așeza deasupra lui i. Ea trebuia să lucreze cît pentru doi la birou; dealtfel „tata-unchiul", cum îi zicea domnișoara Vasilescu va avea el grijă ca întrucît privește lucrul, să ni 6e simplifice în proporție dreaptă cu mărirea salariului...

La acest gînd universitatea îmi răsărea greoaie și masivă dinaintea ochilor, cu sălile ei sonore și prăfuite, cu fetele ei frumoase și multe, cu zgomotul discuțiilor prietenești și al entuziasmelor naționale, zilele de examen treceau solemne, începînd cu îngrijorătoare dimineți și sfîrșind cu seri triumfale, scăldate în blondă spumă de bere.

Iar urîtul așteptînd acolo, între drevele de bronz ale patului conjugal, ca acel sultan nenorocos în cușca hantătarului biruitor. Aștepta pocăit, învins și — în sfîrșit — înșelat, căci la capătul minunatului film de închipuire venea, înfășurat în văluri de strălucire, sfîrșitul tuturor încercărilor — licența și teribilul arhanghel din ziua judecății: „vom vedea..."

Doară s-a dus vremea legămintelor pînă la moarte... sss... nici o vorbă mai mult.

Bietul maimuțoi, parcă-l văd cum se străduiește să nu-mi iasă din vorbă, parcă văd cum mă așteaptă în nopți plînse și nedormite... oh, figura aceea jilăvită de lăcrămi... O-ho, voi ști să tiranizez, căci port în mine veninul atîtor umilinți și atâtor nenorocuri... Dealtfel, voluptatea asta se satisface de la sine; îți trebuie numai subiectul, supusul. Eu mi l-am găsit; în lipsă de altceva, e bun și acesta... Și, fie între noi, prefer să fiu tiranul unei maimuțe, decît sclavul unui înger.

Afară de asta, maimuța nu-i chiar o maimuță... Iacă, am ieșit odată cu ea pe stradă; și ne-am învîrtit mult pe ulițele astea întortocheate ale orașului; enormul hohot pe care mă așteptam să-l aud clocotind de-a lungul strînselor vîlcele dintre înaltele case n-a răsunat deloc. Nici chiar nu s-au uitat la noi atâția trecători cît pot curge într-o jumătate de zi pe albia atîtor străzi de seamă străbătute; nu însemnează asta că păream o pereche destul de potrivită, vreau să spun normal, firească, vreau să

spun oă s-au mai văzut și alte perechi la fel?

Un miop numai și-a vîrît capul în nasul nostru și ne-a cercetat mirat, în fugă; și n-a rînjit, și n-a zîmbit. Dimpotrivă, s-a îndreptat și mai uimit decît a părut întru întîi...

...Revin, dintr-o singură scuturare a capului, de pe poteca încîlcită a gîndului. În fața mea s-a înălțat, pe cele două trunchiuri de mamifer marin, enorma statură a domnului șef. Ochii i-au ieșit mici din ascunzișul crețurilor și din stufăria sprîncenelor: „Măi băiețaș, măi, n-asculți ce vorbesc eu?" parcă îmi spun.

— Un'te gîndești, tinere? Răspunde ce te întreb. N-ai scris dumneata colea?

— Ba da, domnule șef...

— Atunci? Păi asta-i grav de tot, domnule. Noroc că nu s-a rătăcit vreun controlor p-aci. Și noroc că n-am apucat să liberăm chitanța. Dumneata știi (aci vocea domnului șef se rarefie și fiecare cuvînt fu pronunțat distinct și apăsat) că o astfel de greșeală atrage după sine parchet, instrucție, procuror, substitut (domnul șef întrebuința mai multe expresii pentru aceeași noțiune, desigur pentru a sublinia și mai viguros gravitatea greșelei)... și, Doamne ferește, mai cîte... Însă îți spun: eu nu-mi închipui decît că e o eroare la mijloc... (Mic logos care se termină abrupt și categoric cu un unic: „Este?")

Zadarnic dau să spun altceva.

— Mă rog, este sau nu? Atît!

Trebuie să-i răspund afirmativ, cu toate că știu bine că n-a fost nici o greșeală. Am copiat identic. Cam repede, desigur, însă mi-aduc perfect aminte cu cîtă atenție... nu, nu, n-a fost nici o greșală. A, desigur... paginile de la început, pe care le-a umplut chiar domnul șef cu creionul, ca să-mi fie de îndrumare, și pe care eu n-am făcut decît să le acopăr cu cerneală... Da, da, acolo trebuie să fie buba. Să vedem, căci se cunoaște... Acolo, desigur... Căci fluieram ușor de tot niște arii de demult, cînd înnegream îndrumările domnului șef. Copiam fără să compar cele două partizi între ele, căci doar ieșiseră de sub condeiul domnului șef. A-ha, să vedem pe hipopotam, cînd o afla că el a greșit...

Totuși, ca să pot căpăta îngăduința să mă explic, trebuie să răspund la categorica lui întrebare pe care o repetă necontenit și insistent, tot printr-un „Este", de astă dată desigur cu accent

pe prima silabă.

— Bun! s-a terminat... s-a terminat... atît... Aa, nu s-a terminat deloc.

— Nu s-a terminat, domnule șef!

— Cuu-um?

Și domnul șef se rostogolește asupră-mi cu o avalanșă de interjecții, toate interjecțiile din carte, de parcă-l pusese cineva să le spună pe de rost, ca la școală. Pe urmă, cînd graiul i se articulă, se depărtă brusc de mine, pentru a-mi recapitula meritele sale mai de seamă, de cînd a intrat în slujbă și pînă în prezent: Pe măsura însemnătății lor, îi creștea indignarea în voce. Încheierea fu un clocot.

— Și-acum? Cum? Am greșit.. Eu am greșit? Domnule, dar dumneata știi cît ești de periculos? Îți dai seama dumneata ce... ce... Domnule? (Domnul șef se urnește și începe să înainteze spre mine, de astă dată încet, enorm și grav ca o locomotivă care tocmai se pune în mișcare.)

— Dom...

— Nici un domne. Este sau nu că ți-am complectat doar trei pagini de la început...? (Dinaintea colosului care se apropie nesimțit și inexorabil, piciorul meu începe să pipăie, de la sine, îndărăt.) Mă rog?... Răspunde la întrebare...

— Domnule șef, vedeți... patru pagini ați... cu creionul... nu trei... și greșala e pe-a patra... nu greșala... cum să zic... se văd și urmele creionului.

— A-ha!...

Explozia acestui „aha” e formidabilă. E inutil acel „ieși!” ca și acel „pe loc!” sau „numaidecît!”, căci ea de la sine m-a aruncat la ușe ca pe-o biată schijă.

Dar înainte de a apăsa mînerul, domnul șef mă oprește cu un „stai” răgușit, mai mult o horcăială. Nu l-aș asculta, dar mi se pare că s-a luat după mine... Mă întorc... prin semne domnul șef îmi poruncește să mă apropii...

Îmi spune șuierat, bătîndu-se cu palma ușor pe beregată, ca să-i revie glasul:

— Îmi pare rău de tinerețea dumitale!... Și apoi, cu totul fără tranziție, iarăși: La urma urmei, poate să fie și vreo eroare... Da, da! se încredințează singur domnul șef, dînd pentru sine, în mod aprobativ, din cap... o eroare, cu siguranță! Altfel cum? Care-ar fi interesul... Adică interes ar fi... dar prea ar fi complicat pentru

mintea dumitale... Însă... ce e de făcut?... Ce e de făcut?

Și privește rînd pe rînd la mine și în gol, cu ochi neputincioși în fața ireparabilului ce se căscase, așa de pe neașteptate, dinainte-mi.

— Ce e de făcut?

Foarte simplu, i-aș putea răspunde: o nimica toată de îndreptare cu cerneală roșie. Asta e un lucru tot așa de obișnuit și elementar, pe cît de elementară și de obișnuită e greșala de care domnul șef se închipuie atît de speriat.

Eil pare însă că de-abia poate întrezări soluția de scăpare.

— Hm, să vedem, să vedem... poți să te duci... hm...

Hm, cît de copil trebuie să fi fost domnul șef la vîrsta mea ca să mă creadă cum mă crede. De-ar ști el cum îmi vine să rîd de greșala aceea, pe care o păstrează încă în registru ca pe un trofeu, și de nedibăcia lui de a se preface, s-ar rușina singur de atîta naivitate și singur s-ar grăbi să îndrepte. Dar el mă socotește cu tot dinadinsul sub permanentă teroare, căci necontenit îmi spune:

— Hm, nu văd interesul imediat... Ca să-ți fi închipuit... nu-mi vine, nu pot crede...

Domnul șef nu vrea să se lase deloc; umflă cu foaia proporțiile bagatelei. De-ar ști el cît de inutilă e strădunța asta pentru bietul lui scop... (Căci încă mă încăpățînez să întîrzii propunerea formală.)

— Bietul domnu șef!

Iar la nunta mea căzură toate stelele cerului. De sus apăsa lespedea de negură a norilor peste întunericul umed de toamnă, de puteai crede, în mijlocul fantomatecelor clădiri, că ai rătăcit printre coloanele de rocă ale unei grote marine.

În schimb, toată noaptea aceea a clocotit de automobile și a fost străpunsă de faruri, pe când copita cailor scormonea scîntei din cremenea caldarîmului. Doar că botul mașinei întorcea la colț și îndată strada era inundată de puterea reflectoarelor. O lumină ce se tîra pe jos, ca o pînză așternută, se întretăia cu alta ce venea perpendicular și umplea toată circumscripția XXIX de-o apă tulbure; jucînd ca aburul. Iar peste tot, artificii plesneau în jerbe de stele căzătoare.

Am pătruns la braț cu maimuțoiul în biserica plină de sfîrîitul și mirosul de moarte al cerei, printre cele două ziduri de curioși. În penumbra jucăușe am cetit pe unele fețe rîsul abia reținut, pe

altele groaza nestăpînită. Căsătoria unui om cu o maimuță! Mergeam sub imperiul acestei impresii, care de fapt nu era decît realitatea goală, căci urîtul, odată ce m-a împins aci, nu mai avea nici un interes să mai mă vrăjească. Îmi desfăcea voalul de pe ochii orbiți, cu cruzime. Și doar ar fi putut să-l lase acolo, pe frunte, voalul mântuitor al îndobitocirei.

Cînd strania ceremonie începu, inimile amuțiră de spaimă, toate rîsctele înghețară în beregăți. Cîntecele răsunau lugubre sub bolțile vechi; prin fumul gros vedeam toată lumea aceea ștergîndu-se de recea sudoare. Eram catalepticul care aude cu urechile lui galbene și vede cu ochii lui țepeni și uscați propria-i înmormîntare. Cum, ăsta era un popă adevărat, care nu-și smulgea patrafirul și nu zvîrlea cartea din mînă, ca să nu mai slujească un astfel de blestem! Îmi venea să-l apuc de barbă și să i-o smulg, strigîndu-i: „Ticălosule, destul cu gluma!” Barba-i era o improvizație, care cu siguranță ar fi rămas în mîinile mele! Totul era o improvizație, o glumă macabră, pe care domnul șef o făcea cu mine. Cu siguranță că toute măștile astea or să se ridice, o să fie un rîs general, și binefăcător, și o veselie unanimă și potolitoare!

Dar ceremonia înainta greu și fumul lumînărilor devenea tot mai înecăcios. Noaptea umedă și grea de-afară îl ținea înăuntru, și fețele toate păreau spectre prin perdeaua lui deasă. Farsa continuă.

Așteptam să mă întrebe: „Consimți să iei o maimuță? Ca să-i pot rîde în nas: „Consimt!”, ca pe urmă să strig îndată: „Hai, sfîrșiți odată comedia asta, chiar și pentru o glumă e prea de tot!”

Adevărat, o glumă aș putea face! Să răspund popei un „nu” sonor care, lovit de catapeteasmă, să plesnească în mii de ecouri. Să văd cum se roșește nasul popei cum se deschid fălcile domnului șef, s-aud de-alături pe micul maimuțoi scoțînd un geamăt de uimire, ca acei pe care-l pălește brusc boala copiilor. Să văd toată mulțimea aceasta care mă privește cu groază, agitîndu-se în talazuri de caiete, îngrămădindu-se, dînd buzna peste altar și peste lumînări, spre a se desfăta mai bine de priveliște. Și pe urmă de tot, cînd vuietul s-ar preschimba în clocot infernal, să bufnesc în rîs: „Ho… ho… ajunge… Consimt să iau o maimuță! Cînd așa vreau eu! Nu voi, nu domnul perceptor!”

Dar preotul slujește cu gîndul cine știe unde, cu glasul lui de vrăjitor; parcă ar cînta cu nasul, căci buzele nici nu le mișcă și versetele răzbesc pe nări. Ei nu mă întreabă nimic: oare nu ține de slujbă întrebarea, ori el, în înțelegere cu domnul șef, a lăsat-o deoparte? Drace, ce atîta teamă din partea lor? Nu văd cît de docil mă supun la toate? N-ar' fi decît o simplă glumă, atît și nimic mai mult, o simplă glumă, nevinovată.

Nimic. M-au apucat de mîini și strîns mă învîrtesc acum în jurul mesei: „Isaia dănțuiește!" Mai bine ar suna în seara asta „Daniil dănțuiește", căci el o ducea tihnit în peștera fiarelor.

Dansul lugubru se învârtește necontenit și de sus din amvon bomboane cad cu zgomot de pietricele pe prund și buchete de flori. Domni și domnișoare, a căror gătează zadarnic încearcă să ascundă tara străbună, braț la braț, împart cocarde. Nu știu dacă ați văzut pe pereții hanurilor ascunse în fundul văilor de munți cadrele acelea cu bătrînească alegorie a nunței unui vânător. Urși, lupi, iepuri, vulpi, mistreți cu colțul cît pumnalul, veverițe cu coada cît un tîrn și cîte alte fiare, braț la braț, îi formează cortegiul nupțial. E o biată, domoală și naivă glumă bătrânească.

Însă la nunta mea, văd aidoma tabloul acela care mi-a uimit peste măsură anii de copil, de mult, nici nu învățasem să cetesc...

Brațul maimuțoiului îmi înșfacă brațul și mă trage... unde? Spre patul nupțial? Nu încă; mai e puțin pînă acolo, mai e ospățul. Din urmă mă împinge șuvoiul animalelor de tot soiul.

M-au scos afară în noaptea umedă ca gura de peșteră marină. M-am dezmetecit, alături de maimuțoi, pe pernele de piele ale unui prea elegant automobil. Gîndul îmi cîrmește puțin spre frumusețea de vis, trecînd cu toată greutatea mașinei stacojii peste șanțul unde se scursese, din tîmpla găurită, sîngele boierului cel tînăr. Și-i revăd zîmbetul lăsîndu-se ca un senin rece de lună pe sufletul meu...

Dar în urmă-ne s-a format alaiul antedeluvian, și-n urlete, și-n schelălăituri, boturile mașinilor urnesc spre corabia strămoșului biblic.

Potopul ne pîndea sosirea să cadă. Cum pătrunserăm înăuntru, începu.

În lumina orbitoare a becurilor, în număr îndoit pentru împrejurare, rîurile de umezeală își și umbriră albiile pe pereți.

Afară nu urla vînt, nu gemea nici un copac sub apăsarea cumplită a vijeliei. Nu răzbătea nici un vaier și nimic tragic nu era în potopul de afară. Era doar ploaia aceea grea și neagră, care doar mă așteptase să intru în locașul cel nou al vieței. Și-acum cădea monoton și crîncen în huruit de darabană. Nici o modulație în cîntecu-i sinistru, fără avînt și fără încetare, repetirea incontinuă a acelorași două note seci, la fel cu cîntecele de petrecere sau de război ale sălbaticilor primitivi. Și-n urletul acestei orchestre întristătoare pînă la ultima margine, înecînd cu totul țipătul puținelor viori dinăuntru, care zadarnic își mai încercau stridența, se sărbători adevărata nuntă.

Fu o beție cruntă, grotească, șugubeață. Țopăiră cu toții, schelălăiră, mugiră. Îmi trecură pe dinainte în pas de defilare, rînjindu-mi cu dinții lor albi și ascuțiți, cu caninii voinici și încovoiați. Fu un vîrtej nemaivăzut; o junglă în plină petrecere; sub bolți și ghirlănzi de frunze (căci sala cea mare a percepției era numai o verdeață), în răpănitul amarnic al unei ploi ecuatoriale, toată fauna exotică și domestică sări și chirăi, ca toate lighioanele pămîntului.

Spectacolul era deopotrivă de temut și de rîs.

Am sfîrșit deci prin a rîde și eu cu toată pofta și nimic nu m-a mai întristat pînă la urmă. Nici măcar teama cu care mi se părea că rîd uneori (ne priveam astfel față-n față eu și propria mea teamă și rîdeam pe întrecute) n-a izbutit să-mi strice dispoziția.

Nici chiar în zori, cînd am părăsit sala de petrecere. (Pentru ca subalternii săi să chefuiască în voie, domnul șef avusese grija să potrivească nunta într-o duminecă, ajun de altă sărbătoare.) Atunci, de mînă cu micul maimuțoi, am urcat, mînați de același instinct satanic, spre etajul de sus, treptele scării, două cîte două. În mintea-mi turburată de vin, spun drept că jucau în momentele acelea grădinile templului păgîn al Afroditei din Alexandria (nu știu unde mai citisem blestemăția asta), cu aleele presărate de grupuri monstruoase, împerecheri în piatră de specii îngrozitor de diferite, centauri strivind sub pîntec fecioare despletite, arătări cu coarne și picior de capră răpunînd nimfe cu sufletul pe buze, masculi de lebădă desfătînd zeițe pe jumătate adormite.

Era dimineață de-a binelea, cînd convivii întârziați, împinși de aburul din cap, mi-au bătut violent în ușă, și mi-au cerut, după bătrînescul obicei al suburbiilor, „steagul roș”. Cînd, după

zgomotoase și nesfîrșite parlamentări, am izbutit să înțeleg obiectul doleanțelor lor și am vrut să-l transmit celei — cum se zice la percepție — „în drept”, biata mireasă căzuse pe neașteptate într-un somn așa de profund, că tot enormul scandal, ce urmă apoi, nu fu în stare s-o deștepte. Domnul șef, a cărui voce (avea într-însa ceva gros și pițigăiat în același timp) păruse să conducă această stranie și matinală expediție, se grăbi acum să comande retragerea, dat fiind că, argumentă el, astfel de obiceiuri sunt prea jignitoare pentru niște obraze așa de june și „moderne” ca al meu și al nepoatei sale. Degeaba! Percepția circumscripției a XXIX-a nu mai vrea să știe de căpitan; căci odată cu personalul, ea întreagă trosnea din încheieturi, se cutremura de zgomotul dinăuntru și duduia de ploaia de afară ce nu mai contenise, reclamînd cu orice preț drapelul cel roș. I-am lăsat pe toți să urle și să geamă — eram într-adevăr nespus de jignit — pînă au amuțit cu percepție cu tot. Căci, vai, să fi răscolit toată odaia nupțială, și mi-ar fi fost cu neputință să le satisfac, măcar cu o părere, barbara și necuviincioasa lor dorință.

A fost ca la trei luni după nuntă, cînd îmi veni ideea care mă înveseli într-atîta.

Căci nu mult după ce devenisem nepotul său, domnul șef mă chemă deoparte de ochii celorlalți și cu aer de voievod ce-și răsplătește sfetnicul îmi încredință un chitanțier.

— Uite, îmi spuse, ți-l las cinci zile, „Aurora” (strada Aurorei) este a dumitale... Nimeni n-are voie să se amestece acolo... Bagă de seamă să te ferești de funcționari și mai cu seamă de avocați... ai vreo doi pe-acolo... Ăștia trebuie lăsați moale și gură puțină cu ei... Ducă-se dracului! Ai destui negustori cinstiți acolo, de-ți rup ei singuri chitanța în față și la cotor nu se uită să-i tragi și de păr. Am să-ți dau o listă de toți; pe ei i-am și vestit... am avut eu grijă din vreme. Ce te uiți așa la mine? N-avea nici o teamă... Ei zic bodaproste că plătesc ce plătesc... Că dacă-ar fi să le-o fac, le trîntesc niște biruri... Ești copil, ești copil... Nu te teme, acuma mi-ești nepot, n-am să te bag în foc... Cu timpul o să-ți mai arăt și altele, mai grele de înțeles...

Aci domnul șef făcu mîinile pungă, părînd că pipăie în aer ceva rotund.

— Așa lucrînd — continuă dînsul — cu multă luare-aminte și fără lăcomie... se poate face ceva frumos... (Și după o scurtă

meditație:) Eu, drept să-ți spun, n-aș da circumscripția asta pe alta... Mă rog, s-a vorbit oare ceva despre ea?... ai auzit cumva? ... Și-și răspunse singur, făcînd semne de protestare: Nu-u... Niciodată... Nu s-a pomenit... Căci asta e totul: cumpătarea...

Am ascultat cu ochi mari și urechi lacome. Ciudat! Un simțimînt de ușurare îmi umplea, sau, mai just, îmi golea sufletul de atîta încărcare. Nu știu cum, dar mi se părea că m-am lovit cu piciorul de ceva tare, m-am aplecat uimit și am descoperit comoara zmeilor. Taina și puterea urîtului! Prima subterană din catacomba unui uriaș mister.

Am ieșit uluit, cu darul de hîrtie sub braț. Și cînd am închis ușa după mine, cu toate că dădeam într-o încăpere la fel de luminoasă ca și aceea pe care o părăseam, parcă aș fi răzbit totuși din cea mai întunecoasă hrubă la soare, așa clipeam ochii de orbit și așa m-am clătit pe picioarele luate parcă de-o apă.

„Libertatea! mi-am șoptit în cuget. Ai văzut-o? Este ea... $șiit... șsut...”

Și parcă tot călcînd pe-o podea nesigură, mișcătoare, care-mi înșela călcătura la fiecare pas, m-am învîrtit beat de bucurie printre birourile văduvite de funcționari (era o duminecă, zi în care domnul șef nu pregeta să-și pună la punct hîrtiile dragei lui meserii).

Atunci s-a închegat dinainte-mi o fantomă neașteptată; s-a deslușit deodată în vederea mea uimită, așa cum se încheagă imaginea în tubul înnegrit al ocheanului, așa cum trebuie să se fi închegat din umbrele amurgului drumeților spre Emmaus trupul Mîntuitorului. A fost întîi o pîlpîială vagă, care a prins din ce în ce mai multă consistență în sufletu-mi ce se clătea de uimire mai rău ca picioarele; ocularul însă s-a mișcat de la sine și imaginea a fost pusă la punct.

Da. În fața mea stătea tatăl meu.

Era tatăl meu. Oare de ce atîta uimire?

Pentru că și pe figura lui cruntă, de om care păruse născut numai să se necăjească, iată acum se lăfăia alt simțimînt. Tatăl meu se mira — asta era ceva mult la dînsul — ba chiar părea tot așa de uimit ca și mine.

— Te-ai însurat?

— Da.

— Aș vrea să văd pe soția ta...

Nimic mai firesc. Vrea să vadă pe soția mea, pe soția

copilului său. Ce-am de nu mă mișc, parcă am prins rădăcini în scîndură, ce-am de casc ochii atît de spăimîntați, de parcă aș fi acum cincisprezece ani, cînd răcnea de-mi bubuiau urechile: „Vreau să-ți văd temele!” Doamne, ce am de tremur?

— Vreau să văd pe soția ta, repetă tata, dezarticulînd silabele, ca acum cincisprezece ani.

— Păi da!.. Îi răspund... Să mergem! Da, să mergem...

Și nu mă mișc deloc. Scîndurile lichefiate s-au închegat iarăși și mi-au înlemnit picioarele în materia lor uscată. Ce-am de tremur?

— Să mergem, spun din nou.

— Sus? face tata semn cu degetul.

— Sus! răspund...

— Mai stă cineva acolo?

— Eu, ea și unchi-său...

— Și servitoare n-ai?

— Am învoit-o aseară pînă mîine dimineață...

Probabil că văzînd numai cum dîrdîi, tata a început să dîrdîie la rîndu-i. Gura i s-a întredeschis într-o parte, ca acelor ce li s-arată o spaimă neașteptată, un pericol imanent...

— Acuma, în momentul acesta, cine se găsește sus?...

— Nevastă-mea...

— Nenorocitule, poartă ochelari de cei mari, bărbătești...?

— Are și alții mai mici, răspund zugrumat... O... e o femeie... numai s-o vezi...

— Am văzut-o, răcnește așa de puternic tata, că-mi îngheață în gît, cum ar îngheța mercurul într-un termometru, tot șiroiul de vorbe convingătoare cu care vreau să-l împroșc.

Cu toate astea groaza lui e cu mult mai mare, ca și cînd eu aș fi scos răcnetul lui. Ochii îi cresc, cresc necontenit, iau proporțiile ochelarilor celor mari ai nevestei mele. Întîi se dă de mijloc înapoi și întinde mîinile parcă s-ar feri. Și rostește cu mare groază:

— Astea-s fermece... Și apoi, numaidecît: Vai de păcatele tele!...

A deschis ușa.

— Tată, abia pot să îngăimez.

Dar el se scutură ca de un fior și se retrage de-a-ndărătelea, ținînd vîrtos mîna pe clanță. Cu ochii aceia holbați îmi cercetează atent picioarele, mîinile, urechile.

La urechea dreaptă tresare, ca și cînd ar fi răsărit deodată, acolo, o ureche de cine știe ce animal.

Și se retrage necontenit. Face semnul crucei și piere.

— Tată, strig cu atîta înverșunare, de-mi zbîrnîie coardele vocale după fiecare cuvînt, ca la un contrabas lovit... Tată, tată!

Și mă năpustesc pe uși, pe scări, în curte, afară în stradă.

Nimic. Tata pierise.

Iisus la Emmanus. Luneta și-a schimbat brusc direcția. Imaginea a dispărut.

A fost o vedenie.

Rămîn nespus de nedumerit, cu capul gol. În strada pustie de duminecă dimineața. Dacă a fost într-adevăr, unde a dispărut, căci mai e mult pînă la colț... Încolo e închis pretutindeni.

— Ce mai faci? îmi miorlăie un glas mieros din spate.

Mă întorc ca înțepat de colții unui șarpe: Coana Frosa, proprietăreasa! Toți strigoii și-au dat întîlnire azi-dimineață în preajmă-mi.

— Cuum o du-uci... așa...?

(Lungea vocalele după obiceiul ei cînd vrea să-și îndulcească vorba.),,Așa” însemna „în noua situație: însurat”.

— Cum s-o duc? ca toată lumea...

— Să vă dea Dumnezeu noroc... e, nu m-ați... invitat la nuntă... da să vă dea Dumnezeu noroc...

— Da dumneata cu-um o duci? îmi schimonosii și eu vocea, ca s-o imit, privind-o pe sub gene, satisfăcut dinainte pentru regretul pe care-l și vedeam mijind pe figura cu caturi... și ce cauți la ora asta pe stradă... Parcă nu te știam așa de bisericoasă...

— Ce biserică, maică? Că mă jupoaie de vie... dacă n-o fi cafeaua gata și smîntîna de-un deget... Că d-aia zisei: n-o să-i placă, e laptele cam apătos, și parcă-l văd că strîmbă din nas. Și luai drumul, femeie în fire ce mă găsesc, pînă la piață, să-i aduc lapte proaspăt și gros...

— Cui, coană Froso? cui să nu-i placă?

— Lui Georgică, maică, Georgică de s-a mutat la mine, după ce-ai plecat dumneata... student și funcționar... el e la Comperative, maică... E tînăr și drăguț, tot ca dumneata. Adică de ce să zic? de drăguț, n-o fi el tocma-tocma, ca ti... ca dumneata... dar e mai vioi, maică, și are și-o mustăcioară, de să-l mănînci...

— Da leafa cît o are, coană Froso? Nu cumva o are ceva-ceva mai mărișoară ca a mea?

— Da știe-l norocu cît i-o fi? Că doar arvuna pe luna dinții am putut să i-o apuc... Degeaba m-am mutat iar în pătucul meu, degeaba i-am făcut larmă la fereastră... degeaba mai m-am făcut și de rîs la vecini și la striini, degeaba... Că n-a știut multe și-odată și-a făcut bagajul... om hotărît, maică, și năprasnic... numai că l-a luat în mînă și s-a și pornit spre poartă... De, spune și dumneata... mă îndura inima să las să-mi scape așa voinic.

Cînd a dispărut și această din urmă întruchipare a urîtul ui (așa cum, în poveste, dracul iese ca să piară la fiecare răspîntie tot sub altă piele, dinaintea voinicului pornit să-și caute idealul), hotărîrea mea era luată, domnule procuror.

Da. Tatăl meu avea dreptate! Fusesem fermecat. Ori, poate, la mesele acelea copioase, pregătite de micul maimuțoi, mi se dăduse să beau cine știe ce buruiană otrăvitoare de simțuri!

Altfel cum aș fi putut să-mi leg viața de acest schelet, care se ridica atît de sinistru din patul meu, al nostru, din patul nunței și al căsniciei? Căci nu e decît un schelet negricios, ceea ce-mi rînjește într-una din maldărul de perini, un schelet ca acele găsite prin cimitirile dărăpănate; pe oasele încă bine legate, resturi de zgîrciuri s-au mumificat, acoperindu-le de un strat vînăt-păcuriu și uscat de moaște, care nopți întregi îți tulbură visele în copilărie.

Da, fusesem vrăjit! Cu descântecele ei, zgripțuroaica (sau mai degrabă zgripțorul cel mare, urîtul, de a cărui existență reală, dincolo de hotarul celor văzute, mi-era cu neputință să mai mă îndoiesc de-acum) mă înlănțuise zdravăn.

„Bun!” mi-am zis, cînd cele două brațe de mumie se întinseră și de astă dată răschirate spre mine. „Bun!” căci în ungherul minței mele dăinuia, nepătruns mister, ca lespedea aproape dezlipită de cuiul harnic al pușcăriașului, confidența domnului șef; simțeam dincolo de covîrșitoarea ei greutate, aerul nocturn și curat al libertății.

„Bun.” Și, din ziua următoare, am luat în primire strada Aurorei. Am luat-o în primire, ca, în deplină cunoștință de cauză și cu sîrguincioasă răbdare, să adun datele și notele cu care complectez aceste însemnări. (În voluminosul lor dosar, veți găsi în copii extrem de fidele, care vă vor trimite direct la registrul sau chitanțierul respectiv sau la faptul acolo explicit arătat,

toată ingeniozitatea unui mare bărbat de finanțe, pe lîngă care truda vistierilor trîmbițați de istorie de a-și scoate statul din impas e biată neputință sau adevărată șarlatanie; în afară de mecanismul perceperei impozitului pe strada Aurorei veți găsi cele mai fine matrapazlîcuri, cele mai subtile mijloace și cele mai nobile străduințe ca destul de restrînsa noastră circumscripție să dea, pe lîngă frumoase excedente în plină creștere, spre belșugul țării, să dea, zic, și o modestă, dar tot așa de frumoasă cotă-parte zelosului încasator, spre folosul și mulțumirea și-a uneia și-a celuilalt.

O, departe de dumneavoastră gîndul, domnule procuror, că, adunînd aceste modeste documente și predîndu-vi-le, am năzuit cumva să-mi ușurez partea mea din vină sau să cer să mi se înlăture povara ei de pe umăr.

Nu, căci vina mea există; ea constă în diabolica voluptate ce-am simțit pe cînd îndeplineam pînă la extremul punct practicele domnului șef, de a le gusta întreaga lor savoare, de a mă închipui însuși domnul șef, de a rîde ca el, de a da ca el ochii peste cap, cînd tocmeam cu contribuabilul prețul favoarei ce-mi cerea să-i acord.

Și vă pot asigura că totdeauna am izbutit de minune.

Era însă și este o altă ispită care m-a încercat și mă încearcă grozav de crîncen, că nu-i pot rezista, orice-ar fi să se întîmple. E ideea cea veselă, ideea care mi-a venit pe neașteptate, impunătoare și irezistibilă, odată cu chitanțierul ce mi-a încredințat domnul șef — socru-meu, unchiul, cum mi se lămurise că-i de cuviință să-i spun. O nimica toată, veți zice, o copilărie, o stupiditate! Convin. Totuși, o să conveniți și dumneavoastră că trebuie să fie o priveliște inedită, biruitoare, covîrșitoare, cum ar fi bunăoară un peisagiu dintr-o planetă îndepărtată celui dintîi ochi înarmat cu telescopul distrugător de orice distanță. Dar ascultați, ascultați să vedeți cît de caraghioasă este ideea asta care mă determină să mă dau legat în mîinile dumneavoastră...

...Dacă ați urmărit cu cît de puțină luare-aminte aceste însemnări modeste, ați văzut cu ce metodă și cu cîtă îndîrjire și cu cîtă necruțare am fost urmărit, învins, dominat, de acea iazmă negricioasă și imaterială, cu putință însă de a se materializa în cele mai diverse chipuri de animale, dacă pot spune astfel, umanizate, pe care am denumit-o: urît. Ei bine, am

răbdat destul! E rîndul meu acum să văd pe iubitul meu binefăcător, pe negriciosul de domnul șef, și pe negricioasa mea soție pomenindu-se amîndoi cu dumneavoastră, domnule procuror, pe ușă.

Întrevedeți acum, cred, farmecul acestei împrejurări. Orice pe lumea asta nu plătește o astfel de priveliște: să vezi pe domnul șef, pe iubitul domn șef Vasilescu, cum i se oprește rîsul de toate zilele ca un os în gît și cum cele două mărgele negre de sub sprîncenele stufoase se cască deodată, prefăcînd doi ochi mici de șoarec în ochi de elefant; iar pe strania lui figură, ce n-am izbutit s-o plasez în întreg regnul animal, să vezi cum, una după alta, se sapă cutele stupoarei celei mai sublime: „Cum, frate, dar el nu și-a dat seama că se nenorocește la fel?”

Căci domnul șef, ca tot ce e urît, e incapabil să prețuiască un gest de Samson.

Troița

— Măi, dacă soarele apune încolo, noi trebuie s-o luăm încoace, grăi Pălălaie celorlalți doi și cu toți părăsiră urma lucitoare a saniei, apucînd-o spre dreapta prin zăpada crudă.

Apusul se stingea învinețind domol, și din față, dinspre Nistru, îi primi un pui de vîntuleț ce se stîrnise pe nesimțite. Pălălaie le povestea înainte despre patimile Mântuitorului; ajunsese acum la grădina măslinilor. Tovarășii de drum, cu armele în bandulieră, cu mîinile în buzunarele mantăilor, îl ascultau pe gînduri, mișcîndu-și picioarele alene, mulțumiți de calea ce-o străbăteau fără comenzi, de capul lor.

— Ce-o fi acum pe la noi! oftă Miercan. Ce mai fierbere și ce mai cîntec!

— În oraș, la Drăgășani, au și pornit cu colindul, gemu Mandin țiganul și, fără să mai asculte la țîrcovnicul care dezvinovățea pe Cristos în fața Caiafei, începu cu vocea lui zbîrnîitoare:

Și te scoală fată mare
Și-mi aprinde-o lu-u-mînare
Lumînarea cea mai mare
Și-o pune-n-n-trei-icoane...

— Așa se cîntă pe la voi, mă, de Ajun? bufni în rîs Miercan...

— ...da Petre se prefăcea că nu mai cunoaște pe Dumnezeu... voi să profite de tăcerea ce urmă Pălălaie, spre a-și continua istorisirea.

— Cum vrei să se cînte, mă modirlane, izbucni abia acum Mandin cu indignare, aducîndu-și aminte că acel care-l întrerupsese nu era un gradat. Ce, ca la voi, țărănește? La noi e oraș... Și porni și mai cu putere:

Trei icoane în casa mare Trei icoane-e-n-n cass-sa mare...

— Se întunecă și vîntul se întețește, dați drumu la picioare, băieți, îi împăca Pălălaie. Și-și grăbi și el vocea, după pasul gimnastic pe care-l luaseră cîteșitrei... Da Petre se prefăcea acum că nu mai cunoaște pe Dumnezeu...

— Hm, va să zică Isus ghicise de-adevărat, se bucură Miercan de dibăcia dumnezeiască.

Iar Mandin cugetă:

— Dacă el, un sfînt, de trei ori s-a lepădat și tot sfînt a rămas, poftim acum de te leapădă d-ai noștri și treci la nemți, că te-a mîncat gaia.

— Cin’ te-a mîncat, măi Mandine? întrebă a rîs Miercan.

— Și ia mai du-te dracului odată! se înfurie iarăși țiganul.

De departe se porni un șuierat lung, dureros și ascuțit ca gerul ce se lăsase,

— Auzi, țigane, pare-ar fi bomba neamțului la Muncel, cu tragere lungă.

— De nu ne-am rătăci cumva, îngăimă Mandin.

— Ba tot ce se poate, întări Pălălaie. Dacă n-asculți cînd se vorbește de cele sfinte.

Fluierul cerului se porni acum și mai apropiat, și mai ascuțit, și mai lung, și mai dureros.

— Auzi, țigane, mai glumi iar Miercan. Ți-au dat de urmă vardiștii lui Dumnezeu. Parcă ar fi la tine, la Drăgășani, cînd te repezeai peste garduri cu gîsca rumânului.

Cînd termină cel de lîngă dînșii, un alt gardist al lui Dumnezeu își încercă și el fluierul în depărtări neștiute. Și numaidecît apoi apa tuturor vînturilor se porni nemiloasă din fundurile Rusiei. Soldații îi luară firul în piept, înotînd vitejește prin valurile de crivăț și de negură.

— Ce te faci, Mandine? întrebă nu fără oarecare neliniște Miercan.

Țiganul icni...

— D-apăi cred că nu mai avem mult pînă la Tohatin, îi asigură Pălălaie. Și îmbărbătați de vorbele dascălului, își simțiră cu toții picioarele mai solide.

Zăpada nu era mare. Și pe cer, repede-repede, stelele prinseră să strălucească de ger.

— Uite caru! continuă Pălălaie. Tohatinul vine chiar subt el, nițel, nițel mai la dreapta.

— Auzi, Mandine, mai kacana, glumi iarăși Miercan, găsind mult curaj în glumele lui.

Chiar și lui Mandin îi plăceau acum, căci ele îi dădeau impresia că vîntul nu-i așa de aspru și noaptea nu-i așa de neagră, cum se lăsase. El chiar ar fi vrut să găsească un răspuns la fel de glumeț și se miră cum nu-l găsește și acum așa de ușor, cum îl găsea de obicei la lumina zilei. Se hotărî însă ca la șotia cea nouă a lui Miercan să izbucnească într-un hohot de rîs, cum n-a mai rîs niciodată în viața lui. Chiar de l-ar face Miercan cum îi va veni la gură! O glumă pe vremea asta afurisită face cît o odaie caldă.

În locul lui Miercan, a început însă Pălălaie și Mandin a tresărit:

„Milueşte-mă pe mine păcătosul și întunecatul cel înfundat în păcate multe, care cu urîtele mele fapte am mîniat pe făcătorul meu. Sub acoperămîntul tău alerg, Maică a lui Dumnezeu...”

O trîmbă de vînt risipi îndată vorbele dascălului, la care Miercan și Mandin întinseseră cu evlavie urechea.

Mandin, creând că Miercan a mai spus vreo glumă, izbucni într-un hohot puternic de veselie.

— Da ce ți-e, țigane, te-ai luat la întrecere cu vîntul, îi urlă Miercan la ureche.

Țiganul tăcu deodată și începu să tremure. Cînd crivățul se lăsă în spate, domolindu-și mînia, Pălălaie reîncepu ca la comandă:

„...sub acoperămîntul tău alerg, Maică a lui Dumnezeu, și cu umilință îngenunchind mă rog ție cu lacrămi, ca să îmblînzești pe feciorul tău...”

Pîraiele de vînt se puseră acum să curgă din toate părțile, inundînd cu desăvîrșire cîmpia. Și cu toate se încurcau în pulpanele de manta ale celor trei voinici. Parcă se rupsese tavanul cerului, de se prăbușise calabalîcul sfinților într-o larmă îngrozitoare. Surugii nevăzuți dau chiot, dinți de strigoaică scrîșneau în întunecime. Fundul cerului clocotea ca și cum dracii și-ar fi ales noaptea sfîntă să-și sărbătorească nunta stăpînului lor.

Pălălaie făcea cruci largi cît ținea pieptul, Miercan le făcea cu vîrful limbei, Mandin în fundul buzunarului. Pălălaie se ruga, dar nimeni nu înțelegea ce spune, și înaintau cu toții abia răzbind tăria vîntului, înghețați de groază. Vîntul parcă împrăștiase întunerecul; zăpada pietrificată lumina, stelele sclipeau ca dinții de lup.

Zăpada lumina de parcă era însăși ziua, pe care noaptea n-o mai alunga la asfințit, ci o prinsese în sfîrșit și o călca acum în picioare, strivind-o subt greutatea întunerecului etern. Prin lumina ei învinsă, cele trei umbre își duceau spaima înghețată în suflet spre cele șapte stele ale Carului-mare, căzut cu oiștea în pămînt. Totul era căzut, răsturnat, dărăpănat, totul se dărăpăna încă. Lăzile sfinților cădeau fără preget, spărgîndu-se una de alta cu zgomot nemaipomenit. Dracii cuceriseră cerul și aruncau de-acolo cu boarfe cu tot pe vechii stăpînitori. Dascălul Pălălaie

privea încremenit carul ceresc, rupt și azvîrlit ca o biată vechitură, și ochii îi lăcrămau. Printre lacrămi vedea cum toate stelele se desprind de pe boltă, gata să curgă ca o ploaie de pietricele. Iar Tohatinul era șters de pe suprafața pămîntului. Și toate celelalte sate, orașe și măriri ale lumei, căci noaptea de apoi venise: noaptea lui Lucifer! Și era tocmai noaptea Domnului! Și el în zadar mai aluneca pe covorul de ziuă, împietrită și scîrțîietoare, prin frigul fără margini. Capul îi înghețase de parcă era al unui om de zăpadă. Poate că așa se va preface lumea sub noua împărăție a întunericului!

Iar el va tot merge astfel, cu cei doi tovarăși, pînă cînd oștenii negri, îngeri ai noului Dumnezeu, îi vor prinde și-i vor întreba: Ce faceți? Voi nu vă dați cu noua împărăție? I-auză-i cum forfotesc în văzduhul groaznic! Ce te vei face atunci, Pălălaie dascăle? Vei lăsa tu pe Cristos al tău, ca Petre, de teama frigării diavolești?

Dascălul Pălălaie abia își mai trăgea picioarele, și mîinile de mult nu mai făceau semnul crucei. Îi venea să se lase într-o rînă, să se prăbușească; tot era înghețat. Tot. Numai acolo în piept, în partea stîngă, acolo mai simțea ceva cald și luminos, ca luminița plăpîndă, cea dintîi lumînăricăpe care o aprindea în bezna umedă a bisericei din Cermegești la a doua cîntare a cucoșului. Numai apuca de-o aprindea și gata era și popa; apoi clopotele începeau să cînte și-ndată și satul era în picioare... Unde ești tu, părinte Elefterie, unde ești tu, Cristoase, unde ești tu, noapte sfîntă!...

Un plîns brusc și nervos podidi ca pe-un copil pe dascălul Pălălaie. Vîntul îi îngheță lacrămile pe obraz, dar de astă dată nu se înspăimîntă. El plîngea pe Cristosul acela blînd și trist, pe care-l slujise toată copilăria și tinerețea, căci îl vedea legat în vîrful unui par, căruia oștenii întunericului îi dau foc la rădăcină. În închipuirea-i înghețată alte imagini nu puteau să i se aprindă decît acele de foc și flăcări...

Dascălului i se păru că se trezește ca dintr-un vis aievea, cum i se întîmpla adesea, cînd se pomenea singur în biserica umedă din Cermegești, răsfoind în neștire eeasloavele, la lumina lumînărelii din mînă. Începuse să aiureze de frig. Și groaza cea adevărată îl apucă abia acum, cînd își dădu seama că nu-și mai poate mișca picioarele, cînd își simți creierul un bulgăre de gheață, atît de tare, că scăpăra, ca și cremenea,

scîntei de aiurare. Așa mor oamenii de ger, își aminti el c-a cetit cîndva într-o carte veche: visînd foc și lumină. O sfîrșeală, fără chip de îndreptare, îl moleșea văzînd cu ochii. Așa mor oamenii de frig: oboseala, sfîrșeala, visul de-a-n picioarele, plin de soare și căldură și-apoi perina de gheață, patul nesfîrșit de zăpadă...

„...Cu giulgiul alb l-au înfășat..."

Dascălul se pomeni cîntînd acum prohodul și se înspăimîntă de moarte. Sfîrșeala îl făcu să se împleticească. Noroc că Miercan avea braț puternic. Atît îi fu de ajuns, ca acesta să-l atingă, pentru ca Pălălaie să simtă numaidecît Întărindu-i-se piciorul. Miercan era lîngă el și dincolo, în stînga, Mandin. Și era noaptea Crăciunului, iar izbînda dracilor, o prostie. Nu mai aveau să se ridice ei în vecii vecilor ca să dărîme tronul dumnezeiesc! Ce mare păcat să visezi astfel de bazaconii tocmai în noaptea cea mai sfîntă... Iar Tohatinul trebuie să fie cît se poate de aproape, acolo sub Carul-mare, poate chiar îl arată cu oiștea și de aceea s-a răsturnat astfel... Dar de ce-și face cruce Miercan? Pălălaie vrea să-și întoarcă ochii spre Mandin, însă coardele gîtului sunt așa de amorțite, că trebuie să-și întoarcă tot trupul. Și Mandin își face cruce... Iar Tohatinul nu se mai ivește deloc... Și aici trebuia să fie: de mult trebuiau să fi ajuns... De cînd rătăcesc, să nu fi găsit nici un alt sat, nici un cătun, nici o colibă!... Doar erau prin părțile aștia la fiecare chilometru... Și vîntul bubuie ca la Mărășești! Unde-s satele tale, Doamne? Cînd le-a înghițit întunericul?

Șuieră așa de grozav văzduhul că dascălul s-a pus să șuiere și el. S-a luat la întrecere cu toată larma vîntului. Și urlă de parcă ar fi domnul sublocotenent sub focul artileriei: „Nu-l veți dobori, cîinilor, nu-l veți doborî!" Iar văzduhul rîde de neputința glasului lui, rîde cu hohote și șuieră. Și dascălul rîde la fel și șuieră. Picioarele i se împleticesc. Miercan și Mandin s-au lăsat mai în urmă și-și fac cruce și boscorodesc șoapte fără înțeles...

S-au oprit deodată în fața unei namile întunecate, ce-și scoate trupul mătăhălos dintr-un vîrf de troian.

— Uite-l... Învingătorul! bolborosește Pălălaie înfricoșat. Să nu-i cădeți la picioare, fraților! miorlăie el rugător. Și cade zdrobit în puful movilei de zăpadă.

A căzut pe spate și ochii încă îi mai stau pe jumătate zgîrciți. Ceva, cineva, ascuns în ultima picătură de căldură ce i-a mai rămas în trup, îi dă porunca, deși abia mai poate prididi cu

pleoapa enorma greutate ce s-a lăsat deasupra-i.

Prin zgîiala ochilor vede ca prin vis pe cei doi tovarăși de drum. Îi și aude chiar: două vorbe care n-au nici un rost.

— Făclia aia, mă...

— Torța?

— E, mă, e! Torța, ce dracu e!

Mandin i se pare cel mai curagios. El pomenește ceva și de chibrituri.

— Am și chibrituri, ține tu mantaua,.. Vezi de te întoarce cu spatele încolo... De la Nistru bate.

Pleoapa lui Pălălaie n-a mai putut prididi. A închis sub greutatea capacului ei de fier pe Mandin înnebunit. Iar namila de întuneric care țâșnise din vîrful troianului i s-a părut că s-a prăbușit asupră-i.

— Împărăția întunericului și-a înghețului! a mai putut grăi pentru sine, ce a mai rămas cuget, în capul lui de gheață. Pe urmă o lumină vie s-a aprins în locul cugetului aceluia, parcă într-o peșteră de sloiuri, însă așa de mică, așa de mică, încît a început să se zgîrcească, pentru ca tot corpul să i se înfrupte din căldura ei de chibrit.

A crezut că s-a trezit pe lumea cealaltă; pe lumea aceasta, însă, sub puterea noii stăpîniri. Cineva îl zguduise cu putere, apoi simțise o căldură vie dogorindu-i întîi ca o părere, apoi din ce în ce mai stăruitor, obrazul drept.

A deschis ochii mari și nu putea să creadă privirilor. Mandin, negru, cu ochi scăpărători de drac împelițat, avea în mînă o torță din care cădea[u] sforăind picuri de pucioasă „A trecut la ei, la ceilalți”, a ghicit îndată Pălălaie. Și ridicîndu-se puțin într-o rină să vadă de unde venea căldura cea mare, înțelese repede totul. Namila întunecată de care se speriase adineaori ardea cu spor de la rădăcină puțin mai sus. Vîlvătaia se zbătea furioasă cu sine însăși și, aprinsă la loc potrivit, mînca fără preget cu limbele-i de balaur din uriașul nemișcat de lemn. Vîntul o asmuțea îndărătnic și cum o vedea că se lasă spre dreapta sau spre stînga, cum îi cetluia de piciorul uriașului capul cu guri nenumărate și roșii.

— Uite, c-a înviat Pălălaie! strigă Mandin cu veselie.

— Slavă Domnului, mormăi de după perdeaua grea de fum Miercan.

— Vin, mă teteo, de te mai dezmorțește colea olecuță, că d-

abia l-aprinserăm.

Pălălaie nu-și putea însă trage picioarele; se făcuseră țurloaie ca pe streșini. Noroc că-n piept și-n braț mai rămăsese puțină viață.

El tăcu și căută nedumerit și cu luare-aminte la ciuperca, parcă din lumea zmeilor, care ardea. „O troiță!”... se lămuri și-și scuipă, cu gîndul, în piept. „Piei drace!” făcu privind spăimîntat pe Mandin, care-și stingea torța in zăpadă.

Căci flacăra prinsese acum tărie; limbile ei crescuseră ca visul și se întreceau una pe alta biruitoare spre coviltirul de șindrilă. Cu toate că n-ajunseseră nici la jumătatea drumului, dogoarea era atît de puternică, încît Pălălaie își putu mișca și piciorul drept.

— Dă-te la o parte, Pălălaie, că o să cază pe tine, zbieră Miercan din răsputeri pentru ca să răzbească vîntul.

Pălălaie se cutremură. Ardea chipul lui Dumnezeu!

Însă pe el niciodată nu-l vor putea face să treacă de partea Diavolului! Se gîndi să fugă și privi în noaptea albă: i se păru că vede vîntul, fărămîndu-se în legioane de draci, cari zburau pe caii lor negri deasupra lumei cucerite. Mai aproape, reflexul flăcărilor se zbătea domol și prietenos pe covorul de zăpadă. Cînd își întoarse ochii spre foștii lui tovarăși de drum, căci în cugetu-i se lepădase de dînșii, îi văzu cot la cot închinîndu-se. Le urmări firul privirei.

Flacăra acum se ridicase zdravăn, mîngîind gleznele răstignitului și luminîndu-i coapsele, șoldurile, pieptul, brațele pironite. Capul stătea încă înecat în fum. Nu era o simplă zugrăveală, ci un Cristos cît un stat de om, săpat cu meșteșug în lemn, așa cum fiul lui dumnezeu este închipuit pe toate crucile uriașe din nelămuritele răspîntii ale Basarabiei.

— Ce ați făcut, cîinilor? strigă el, plîngînd pe jumătate. Ce ați făcut, vînduților?

Mandin și Miercan îngenunchează și se închinau; Pălălaie se repezi cu capul în zăpadă și începu să-și care omăt pe cușmă, văietîndu-se și bălmăjind vorbe fără șir. Cînd se potoli, surprinse pe ceilalți doi sărutînd la rîndu-le zăpada. Și figura, din crîncenă, i se înduioșa îndată.

— Iartați-mă, fraților! suspină. V-ați întors întru Domnul, iartați-mă... dar prea mi s-a rupt inima, fraților, cînd l-am văzut, fraților, arzîndu-i picioarele... cum ardeau păgînii pe mucenici,

fraților, în cartea popei Nae din Cermegești.

Mandin păru deodată că dă semne de neliniște și întinse urechea spre depărtările negre, apoi sări repede în picioare. Pe față i se cetea o mare îngrijorare.

Pălălaie, fără să ia seama la dînsul, privea trupul sfînt și i se părea că se zgîrcește chinuit de flăcări. Și lacrimi îi curgeau domoale, una după alta, necurmat, din ochii ce parcă se topeau de strălucirea focului.

— Iartă-mă, Mandine, iartă-mă, Miercane!... Înțeleg, v-a fost frig și ați vrut să vă încălziți... Înțeleg, înțeleg... a înțeles și el și vă iartă pentru atîta...

Miercan își ridică un genunchi, apoi, încet, încet, se înălță și el de-a binelea în picioare, cu ochii, cu urechile, în nelămuritul nopței. Și ochii parcă îi creșteau și se umflau.

— ...V-a iertat, vă spun eu... o să-i vedeți fața milostivă cînd o ieși din fum... da eu, fraților, credeam că v-ați dat cu Dracu...

Ochii lui Mandin s-au bulbucat de asemeni și sclipesc ca stelele cerului.

— Auzi? șoptește el stins. Iar Miercan aude și tot mai stă la cumpănă.

— ...voi credeți că Dracu a răzbit pe Dumnezeu?... că l-a luat pe neașteptate fiindcă... petrecea de Crăciun...

...Ehe... dar oștile unde le-ați lăsat... oștile înger... ești..

— Lupii! strigă Miercan, scos din sărite. Pălălaie privește uimit la Miercan. Aproape că nici nu pricepe sensul cuvîntului strigat, și totuși l-a auzit minunat de bine. Dar cînd urechea i se umple și lui de urletul depărtat: hu, huuu, atunci se luminează în sfîrșit. Și surîde cu înțeles. Știe el ce fel de lupi sunt aceia: Necuratul... Legioanele biruitoare...

Hu... hu... huuuu...

Miercan și Mandin se zbat cu înfrigurare. Pregătesc armele, forfotesc grăbiți în sacii cu cartușe; mîinile nu mai nimeresc ce s-apuce mai întîi. Mecanismul înghețat țăcăne. Unul a destupat o grenadă, altul scoate căciula focosului.

Hu... hu... huuuu...

— De ce rîzi, Doamne?! țipă aiurit nebunul, care tocmai s-a ridicat din noua prosternare...

Flăcările mistuiesc vrednice jumătatea de jos a sfîntului trup; limbile lor lămuresc acum din plin fața Mîntuitorului, care într-adevăr rîde în jocul de lumini, parcă un martir înlemnit de

groază și de durere. Cei doi soldați își fac cruce, nebunul s-a prăbușit...

— Iartă-ne, Doamne... Iartă-ne, Dumnezeule, șoptește Miercan rugător. Am greșit... Înghețul ne-a îndemnat... lămurește el lemnului înviat de pe cruce. Dar haita se apropie necontenit! Hu... hu... huuuu...

— ...Mandine, pun-te în spatele meu... așa... pun-te bine... să nu te dezlipești, băiete... pînă... pîn'... la urmă...

— Sfîntulețule, nu ne lua zilele, gemu și țiganul...

Uriașa faclă s-a încins cu desăvîrșire, para a răzbit prin șindrila acoperișului și aruncă pînă-n mari depărtări scîntei și tremurătoare prești de lumină; piciorul prefăcut în jăratec pîrîie, troița se clatină.

— Nu mai rîde, sufletelul meu, împăratul meu, durerea mea... bolborosește înăbușit nebunul, cu capul în omăt... El știe că se va petrece acum o mare minune în lupta dintre dracii prefăcuți în lupi și Dumnezeul prefăcut în foc. Și așteaptă cu răsufletul reținut.

Ceilalți așteaptă de asemeni, cu mîinile pe trăgaci, tăcuți, înfiorați, solemni. Iar tunetul vîntului parcă s-a potolit, căci tot văzduhul nu-i plin acum decît de clocotul haitei apropiate.

Și Cristos s-a mărit cît întreaga troiță; cu păr vîlvoi de flăcări, cu brațe amenințătoare de flăcări, groaznic la chip, asemeni unei vedenii apocaliptice, stă gata să se năruie ca o revărsare de jar peste turburătorii mărirei lui singuratice.

În înălțimi, vîntul, amuțit un răstimp, s-a pornit metalic, asurzitor, ca trîmbița de apoi a dreptății.

Un călător

Prin fereastra larg deschisă a compartimentului, plesniturile roților pe șine năvăleau necurmat odată cu aerul rece al nopței de primăvară, umplîndu-i plămînii de răcoare și zdrobindu-i timpanele sub lovituri de ciocane. Siluete carbonizate de copaci stingheri apăreau fugar în cadrul cercevelelor; uneori se desfăceau cu totul din beznă, apropiindu-se amenințător și scuturînd în aer sute de brațe înspăimîntate; dar monstrul de fier, în goana-i dezmățată, le aluneca zglobiu printre ghearele fantastice și negre și se pierdea zănatec în adîncimi tot mai necuprinse de întunerec.

De pe bancheta pe care încremenise cu ochii țintă la geamul vagonului, înghemuit în pardesiul subțire și friguros, privea uimit la acești hecatonhiri reînviați parcă din adîncimile vremurilor; ar fi vrut, poate, ca unul din brațele lor schiloade și informe să prăvale gonașul de foc din făgașul lui fieruit; să-l rostogolească deodată într-o prăpastie neprevăzută, groaznică, fără fund.

Apropia pleoapele și întrevedea printre gene scena formidabilă a catastrofei. Detunăturile roților îi creșteau atunci haotic în pavilioanele urechilor, îi dădeau senzația exagerată a unui tumult înspăimîntător, brăzdat de-o serie discontinuă de trăsnete cutremurătoare, sfîșiat de țipete dureroase și vaier omenesc. Se simțea tîrît în abis și strîngea ochii de groază și de mulțumire abia îndrăznită. Ce nu era în stare să facă singur, ar fi voit să săvîrșească neprevăzutul.

Dar trenul zbura înainte prin bezna de tăcere, cu ropot și detunături de avalanșe. Și el se înghemuia și mai mult pe bancheta îngustă, se încovriga în sine ca un pui în ghearele unui uliu, neputincios și în voia forței care-l ducea năprasnic și nepotolit.

Acolo, la capătul călătoriei, îl aștepta, pentru firea lui, ceva deopotrivă morții. Cea mai teribilă umilință. Îl aștepta[u] ochii severi și trufași, a căror mîndrie o înfruntase odată, o batjocorise, o strivise sub disprețul său tăios și obraznic și a căror îndurare trebuia să o ceară acum: doi ochi, sute, mii de ochi; îi vedea scînteind în noaptea de afară, necruțători, ironici, vicleni, amenințători. Doi dintre ei se apropiau chiar, încruntați, sălbatici, corosivi; îi simțea arzîndu-i vederile, străpungîndu-i țesuturile feței; încetul cu încetul se înconjurau în conturul unei figuri cunoscute și țepene. Începea să tremure. Simțea

învăluindu-l suflarea părintească cu suflul rece, umed, de cavou. Și auzea pentru a nu știu cîtea oară cuvintele care-l șfichiuiau ca plesnituri de foc:

„Ce mai cauți acum, du-te...”

Acest „du-te” îl sfredelea ca un burghiu, îi da toți fiorii sfîrșitului. Își simțea sufletul micșorîndu-se, strîngîndu-se, topindu-se, strivit sub o greutate covîrșitoare.

Dar tresărea îndată, înfricoșat, ca un bolnav furat de începuturile agoniei; se scutura din frigurile delirului; își simțea sudoarea care-i prelingea fruntea răcindu-se și răcorindu-i zvîcnelile tîmplelor; iar fața de lămîie se schimonosea într-un zîmbet fără curaj.

Privea atunci năuc la ceilalți călători, cari sforăiau pierduți, diafanizați în lumea searbădă, fumegîndă, a lampionului. Le cerceta în expresiile înlemnite ale fețelor dacă nu cumva i-au urmărit pe sub ascuns vreun gest nepotrivit, involuntar.

Dar mirarea, îngrijorarea, groaza, care se ceteau pe aceste figuri de panoptic, era ceva cu totul strein de viață. Ușurat, se așeza atunci mai bine între răzemătoarele locului îngust.

De bună seamă, aiurelile acestea proveneau din oboseala călătoriei. De aproape două săptămîni pe drum! Din țara acea streină, depărtată și posomorîtă și pînă aci, în apropierea orașului părintesc! Doar singur observase: cu cît drumul se prelungea, cu atît se îngrașă în minte-i negura, încîlcindu-i gîndurile.

Nu-l va alunga, fără îndoială; nu va avea tăria să fie atît de crud.

Îl va ruga, îl va implora, îi va cere iertare, chiar în genunchi, de va fi nevoie. Și bătrînul e prea mîndru ca să nu fie înduioșat de atîta umilință.

Îi va povesti toate ororile foamei care-l gonea din urmă.

Toate rătăcirile prin orașele acelea sure ale străinătății, în așteptarea unui succes imprecis, care n-avea să vină niciodată. Îi va spune cum a risipit astfel tot ce-i rămăsese de pe urma mamesi; cum decăzuse apoi încetul cu încetul, fugind din loc în loc, urmărit d3 creditori, de portărei și de tot felul de agenți roșii sau negri, ca de un nor sinistru de păsări răpitoare; cum ocupase rînd pe rînd cele mai josnice slujbe; cum își vînduse pînă și hainele și rufele, cum vînduse și cea din urmă podoabă, pe care o mai păstra de la mamă-sa, pentru a putea lua drumul

țărei natale; o relicvă scumpă, la care ținea ca la un idol — aducătorul lui de noroc — și pe care o ferise cu cea mai mare îndârjire de toate avînturile necurate ale slabului său suflet.

Toată această mizerie progresivă va încînta pe bătrîn; îl va ferici; îl va face să sară în sus de mulțumire că i se împlinise profețiile.

„Nu-ți spuneam eu? îi va zice. Nu-ți spuneam? Mărturisește singur.”

Îl va aproba atunci, și bătrînul va fi tare mulțumit. De atîta mulțumire, îl va ierta. Mai ales înfrîngerea finală, hotărîrea de a se întoarce și a pleca genunchiul dinainte-i, îl va încînta cu desăvîrșire.

Fără îndoială, albit de bătrînețe, va fi pierdut mult din îndărătnicia trecută; va avea cuvinte mai bune pentru el; îl va primi ca pe un fiu rătăcit, va tăia vițelul cel gras. Amintirea moartei, pe care o jicnise atîta în viață, îi va fi sădit în suflet sămînța omeniei. Cu neputință să nu-l ierte și să nu-l primească!

Aromit de somn și de blîndețea celor din urmă închipuiri, ochii i se lăsau de plumb; dar la prima atingere, pleoapele se respingeau iar, speriate. Gîndul alungărei se reîntorcea necontenit, tiran și ucigător, cu tot cortegiul de groaznice închipuiri aievea, de catastrofe imaginare, de coșmaruri cu ochii deschiși. Conștiința distanței care se micșora la fiecare plesnitură a roților îi aducea tot mai dese tresăriri de friguri.

Tot timpul călătoriei această rotire de senzații îl zdrobise sub contrastul aspectelor ei opuse, care se perindau cu o regularitate matematică. Dar niciodată ele nu-i apărură decît într-o formă neclară, nesigură, învăluită de mister și de groază.

Acum însă, în apropierea imediată, scena primirei i se prezentă în spirit cu o luciditate care-l uimi; îl prinse cu totul în țesătura ei de amănunt; îl covîrși sub puterea de adevăr a viziunei.

O, nu-l va alunga. Dar îl va umili cu toată bucuria acea pe care o avea să umilească oricînd și pe oricine. Cu bucuria cu care dusese la mormînt, umilind-o pînă dincolo de viață, pînă-n ultima clipă, pe mocnita-i tovarășe de zile.

Învinsul închise ochii. Amintirea mamei muribunde îi făcu sufletul în bucăți. Cum nu gîndise în tot timpul drumului la cea mai de seamă cauză a plecărei!

Revăzu patul celei pe moarte și-i auzi sughițurile agoniei.

Resimți indignarea străveche împotriva călăului tenace și metodic. Și-aminti de răzbunarea pe care o făgăduise întinsei în coșciug, în șoapta celui din urmă sărut. Își aminti de toată nobila-i mînie de revoltat romantic.

Cea mai teribilă răzbunare! Îi veni să surîdă de oroare și dezgust. Se va duce tremurînd în fața atotputernicului criminal, cum îi striga odinioară în certurile lor grozave; și-i va împlora mila! Va rîde poate, de va fi nevoie, de amenințările de odată și, vai de scumpa moartă.

Și văzu în gîndu-i mutra sarcastică a obedului, plecîndu-se asupra-i, roșie, înstelată de fibre vinete; îi simți mirosul acru, abia perceptibil, de vin și apă de gură, și-i auzi vocea găunoasă și rîsul poznaș:

„Zi, asta ți-a fost răzbunarea? Într-adevăr teribilă... Ha, ha... m-ai făcut de rîs, iubitule; ai îndrăznit să te întorci în halul ăsta, cu zdrențele ăștia, cu mutra asta! Vai, teribil te-ai răzbunat! De rîs m-ai făcut, de rîs. Ha, ha, ha, ha... maică-ta te privește satisfăcută de-acolo de unde o fi... În sfirșit ai îmblînzit-o... Am un loc de intendent... ți-l pot oferi... Nu-i așa c-ai răzbunat-o? De ce nu vorbești? Ai venit aici să-mi taci?”

El va trebui să răspundă și să rîdă afirmativ. Frate-său, căruia, la plecare, îi strigase „laș și sclav” și care, fără îndoială, va fi de față acum, la întoarcere, va surîde cu ironică compătimire.

Va geme atunci de durere și rușine; dar gemetele se vor topi în gît, într-un rîs voios și lingușitor; un rîs care va trebui să fie cît se poate de sincer.

Vor veni și orășenii, obișnuiții casei. Va veni și ea, acea pe care, în mîndria-i exagerată, în încrederea oarbă pe care o avea în forțele sale, o refuzase pur și simplu, în ciuda „atotputernicului”; pentru că, în doi ani de dragoste tinerească și sfioasă, o găsise fără sufletul de care el credea că are nevoie. Va veni tot orașul; toți ochii aceia care-i răsăriseră pe neașteptate din puterea nopții.

Și auzi iarăși rîsul uscat al obedului. „Îl cunoașteți, ha, ha! E noul meu intendent. Înainte îmi era fiu, înainte de a-l dezmoșteni... conform, conform, mă iertați, conform articolului... iertați.... din cauză de insulte grave. Îl cunoașteți? E cel de care vă plîngeați că nu vă salută, că vă face proști în discuții și vă întoarce spatele pe stradă. E cel care-mi striga că

am omorît pe mamă-sa, ha, ha, parcă-mi făcuse ceva biata bătrînă! Nu cu otravă, domnilor, nu cu cuțit, domnilor, nu cu revolver, domnilor, ci cu ce credeți? Cu, domnilor, cu umilință, domnilor... așa mi-a strigat dumnealui, în față, În dos, la toată lumea... fostul meu fiu; mi-a strigat răzbunare! ca în romane; să mori de rîs, nu altceva; că mă va da el gata, așa cum i-am dat eu pe mamă-sa.

...Este el, dragă vecine, cel care ți-a strigat că nu te-ar lua nici de servitor; acuma mi-este intendent; dacă vrei, îți poate aduce un pahar de vin bun sau chiar poate să-ți toarne, ca să te speli. Pentru că... ha,, hase răzbună teribil... iubite vecine... după cum vezi...»

Îi reveneau astfel în minte frînturi de fraze pe care le mai auzise cîndva, atunci. Acum le întregea le potrivea una lîngă alta, le grada în discurs.

Vocea bătrînului îi răsuna clar în ureche; figura lui îi plutea limpede dinaintea ochilor; figurile tuturor îi apăreau iscoditoare, surîzătoare, vesele, gata, ca de obicei, să pufnească în rîs de poznele acestui bufon senil, bogat și puternic, stăpînul tuturora, cu imensa-i avere și cu binefacerile-i mari și mici; să rîdă cu hohot de prostiile lui, prefăcîndu-se că-i apreciază humorul. Șleahta întreagă de provinciali abrutizați și prefăcuți, atît de rudimentar prefăcuți; turma pe care o disprețuise din tot sufletul, pe față, pe care o batjocorise fără nici o cruțare, pe care o umilise la rîndu-i cu toată cruzimea ori de cîte ori i se oferise prilejul; așa cum umilise și pe tatăl său!

Bătrînul nu se va lăsa pînă nu-l va jicni din nou dinaintea acestei mulțimi. Cum va putea să-i suporte murmurul și sarcasmul nerod?

...Trenul părăsea tocmai penultima stație, făcîndu-și loc printre macazurile zvîcnitoare care se răreau din ce în ce. Încetul cu încetul își lua tot mai mult avînt spre limanul de groază. Prin cadrai geamului, din ceața sură, se năzăreau în depărtări imense mogîldețe antediluviene.

...Va fi și ea de față și va zîmbi, pudică și roșie de plăcere, de satisfacție...

...Cu neputință! Nu va coborî. Va merge înainte, tot înainte; se va da jos în gară numai pentru a-și prelungi biletul de drum. Da, așa va face. Intendent? Dar va putea găsi locuri mai bune aiurea în țara aceasta, unde venea la atîtea cunoștințe pe care,

face să-și dea seama, trebuie să le fi căpătat acolo, printre streini, desigur.

Ideea aceasta, care-i veni pe neașteptate, îl umplu de lumină și bucurie. O lespede păru că i se ridică de pe suflet. Îi veni să zburde de fericire; și, neputînd face altceva, își mută picioarele unul deasupra celuilalt. Cum nu gîndise oare mai demult?

Ba nu. Va rămîne o zi în oraș. Va merge să vadă mormîntul martirei. Va căuta să se întîlnească cu bătrînul; și-l va sfida. Îl va lăsa să rînjească de bucurie văzîndu-l că se întoarce învins și jerpelit; și-i va întoarce spatele cu același dispreț elegant de acum cincisprezece ani. Și-l va lăsa uluit de mirare și de ciudă; va lăsa un întreg oraș nedumerit. Îl va vedea și ea și la început va zîmbi miloasă, jicnitor de miloasă; de trista-i înfățișare. Dar o va înfrunta cu privirea și-o va amuți și pe dînsa cu tenacitatea-i de fier. La fel, la fel ca acum cincisprezece ani. Un oraș întreg va rămîne uimit și nu va ști, nu va putea să înțeleagă de unde atîta trufie, atîta putere de voință. O, de va fi stăpîn pe sine pînă la capăt! De-l va ajuta sfînta moartă cu amintirea-i mîntuitoare; de-i va călăuzi pașii și-i va întări cugetul cu surîsul ei de dincolo de moarte!

Așa va face, așa va face!

Își frecă mîinile buimac de norocul care-l lovise pe negîndite. Ochii îi clipeau strălucitori. Și rostogolișul roților nu-l mai înspăimîntă; îl întărea, dimpotrivă, părea a lua parte la bucuria lui, era chiar cîntecu-i de triumf în drum către izbîndă.

Va pleca apoi în ziua următoare. Ei vor fi și mai mult uimiți. Vor scorni fel de fel de închipuiri. Îmbrăcămintea lui detestabilă va fi motivată indulgent de însăși imbecilitatea presupunerilor care se vor isca. O vor da-o pe seama originalității ei. Îl vor socoti bogat și puternic; și atît de tare in cinismul lui, încît să-i păcălească în modul acesta! Îl vor petrece pe drumu-i, pe care-l vor crede comod și îndepărtat, cu invidia lor. Și a iui. Și a ei mai cu seamă!

„Iar el, în vremea asta, va începe din nou urcușul istovitor al neajunsurilor.

Își simți ochii umezindu-se.

Va fi mai norocos în propria lui țară? Va putea găsi un colț de cămin și o îmbucătură de pîine? Ori va retrăi tragedia grozavă care-l alungase înapoi de peste mări și țări?

Îi va fi oare fatală dîrzenia din urmă? Va ști, atunci, să moară

cel puțin ca un viteaz?...

Se cutremură. Ideea morței latente și încete de care fugise atîta cale, ca s-o reîntîlnească la capătul călătoriei, îl făcu să scrișnească din dinți, ca prinsul într-o capcană meșteșugărească.

Vai, trebuia să dea ochi cu bătrînul! Trebuia să-i cadă în genunchi, să se roage, să-l implore... Dar dacă-l va goni, nu va strica oare totul?

...Nu-l va alunga, fără îndoială. Nu va avea tăria să fie atît de crud. Sau, mai bine, atît de puțin crud. Îl va opri să-și satisfacă pofta de a înjosi și de a-și arăta învinsul nesățioșilor săi admiratori. Iar el va ști să rîdă de glumele și răutățile părintești.

Strînse pumnii și încleștă fălcile.

...Va ști să-și înfrîngă cerbicia tinereței; va ști să rîdă zgomotos, să se prăpădească de rîs, să mărturisească ironic cît de caraghios era cînd amenința cu răzbunarea, cît era de fals, de banal, de melodramatic... mai ales cînd jura... va ști să-și cîștige o bucată de pîine cu sudoarea frunței, bufon al unui bufon...

...Doamne, de-ar fi bătrînul tot așa de crud, să-l oprească!...

Trenul își potolise viteza; roțile izbeau șinele în cadență reținută. Și cadența aceasta se potrivea de minune cu o frîntură de cîntec pe care o amintire nărăvașe i-o aduse din depărtările copilăriei.

Ascultă cu luare-aminte; roțile nu cîntau altceva decît un crîmpei de refren, pe care-l fredona deseori mamă-sa în orele ei de scurtă veselie. Aceeași melodie, care revenea într-una, mohorîtă, fără sfîrșit.

Luminile orașului apăreau pîlpîitoare din albastrul întunecos al începutului de dimineață. Pe băncile de alături, călătorii ceilalți sforăiau înainte, încremeniți în poziții bizare.

Ierni jilave

În seara aceea de ajun eram nespus de agitat. Cu îngrijorare fără de seamăn mă repezeam, după scurte popasuri, dintr-un colț al curții într-altul, scrutînd cerul cu încordate priviri. Mai ales în miazănoapte îmi pusesem toată nădejdea; de-acolo avea să vină mult așteptatul nor de zăpadă. Mi-l închipuiam enorm și alburiu, cu chip de om; un Moș Crăciun plutind greoi sub povara darurilor, pe căile văzduhului.

Era cu neputință pe-o vreme ca asta să nu se ivească, scuturîndu-și barba de omăt: un cer atît de plumburiu și potolit, e drept, dar atît de ghețos? Numai fata din casă mă tot necăjea: — Domnule, poftim înăuntru, ai să răcești... Fără îndoială că nici n-o luam în seamă. Însă cura ieșea cam des: „Domnule, îi spun cocoanei!” ajunsese chiar de nesuferit. Atîta nesimțire nu-mi mai fusese dat să văd: să se sinchisească așa de puțin de norul cu ninsoare, cînd a doua zi era Crăciunul!

În fundul curței, însă, salcîmul cel mare, străjerul nostru înspre hotarul miazănopței, luase o înfățișare prea fantastică în negura crescută pe nesimțite. Copacii mai scunzi și toate uscăturile acelea informe ale arbuștilor din preajma-i conturau acum arătări din cale afară de stranii, pentru ca pasul meu să se mai aventureze pînă acolo. Chiar aici, aproape de ușa bucătăriei, unde, de la tăierea porcului, se strămutase tot sufletul casei, susurul metalic al crengilor și fantasmele negre, care creșteau spre mine, mă făceau să dau pas cu pas înapoi, spre scara salvatoare. Moș Crăciun dăduse drum înainte-i la toate lighioanele stihiilor, ca să alunge pe cei ce-ar vrea să afle secretul închegării lui din baierele văzduhului.

Cu drept cuvînt mă gîndii că iscodirea mea mi-ar putea fi fatală; povești bătrîne erau doar vechi mărturii despre îndrăznești prefăcuți în dobitoace, arbori sau stei, pentru că pîndise din loc ascuns minunile nepătrunse, ca să le fure taina.

Prudența mă sfătui că e timpul să intru;t atunci surprinsei în dreptul unuia din geamurile, care tocmai se aprinsese, primul fulg. Îl văzusem; nu mai putea fi nici o înșelare! Venise din împărăția neagră de deasupra, minusculul flutur degerat, se repezise în lumina geamului, spre a cădea orbit în întunericul dedesupt. Uitai toate fantasmele și toată înțelepciunea poveștilor străvechi și rămăsei ca vin haiduc la pîndă, în negură, cu ochii țintă în mănunchiul luminos. Al doilea sol al fericirei

mele nu se grăbea deloc. Știam însă să am răbdare...

— Domnule... la uită-te... vai de mine... unde s-a pitulat...

— Taci odată, cobeo... că din pricina ta... fi-ți-ar... cața...

— Așa?... Mă duc drept la cocoana...

Îmi venea să mă iau după ea și s-o apuc de coade. Și rebegit cum eram, tremurînd tot, lacrămi de mînie, de frig și de deznădejde îmi înghețară în colțul ochilor.

Intrai în casă zdrobit. Și numai marea pregătire din bucătărie îmi mai aduse inima la loc. Mirosul drojdiei de bere mă înzdrăveni și galbenul cocilor de cozonac, surîzîndu-mi galeș din formele crețe de tinichea, îmi potoli mînia...

Cînd ieșii într-un tîrziu afară, sa fut fulgi albi se vînzoleau buluc în pătratele luminoase ale ferestrelor, roi de fluturi și fluturași în vîrtej fără odihnă, eternă întrecere către sărutul mortal al flacărei înșelătoare. Dar lămpile erau departe, în dosul geamurilor aburite, și micile insecte de gheață pierdeau cerneri-cerneri, în noaptea vicleană, în care se ascunsese frigul.

Nu-mi venea să cred ochilor și multă vreme r-am privit neîncrezător; dar, cînd pe negrul de pretutindeni au început să răsară și să se lărgească ostroave de albeață, n-am mai avut nici o îndoială. Nu bătea acum nici pui de vînt și totuși am auzit lămurit forfotul infinit al puzderiei de vietăți, cu picioruțe de steluță, cîntîndu-și astfel din cer și pînă în tină bucuria fără margini a vieței.

Atunci n-am mai putut rezista bucuriei mele. Și cu căciulița și cu umerii îmbrăcați în solzișori de ie, ca într-o armură de argint, am năvălit înăuntru:

— Mamă!... mamă, n-auzi... mamă?...

— Ce poftești?

— Ninge, mamă...

— Ninge, mamă, n-auzi...

— Să faci bunătatea să nu mai ieși afară și să te culci numaidecît.

A doua zi m-am trezit cu noaptea-n cap. Nu îndrăzneam să deschid ochii; îmi păstram pentru tot mai tîrziu plăcerea de a fi orbit de albul coperișurilor prin geamul din dreptul patului.

Dar nu putui avea prea multă răbdare; dezlipii pleoapele; dincolo de geam domnea încă întunericul. Căutam să deslușesc prin negură căciula de omăt a casei vecine. Dar nimic nu se putea distinge. Numai în auzu-mi începuse să prindă răsunet un

zgomot monoton, înfundat și sinistru. Și cu el, o bănuială amarnică își făcu loc în cămăruțele inimei mele.

Nu se poate! Doar aseară nu s-a pornit cea mai zdravănă ninsoare? Nu văzusem eu fulgii cu ochii mei? N-am intrat eu în bucătărie cu umerii plini de zăpadă, de parcă aș fi avut pe ei epoleți grei de general, și cu cușma troian de nea...? Fără doar și poate; de prea multă teamă îmi vîjîie urechile...

Negurile se descleștau pe îndelete, iar șindrila casei vecine se lămurea acum întunecată și posomorîtă, cu lugubrele ei răni verzi de mușchi și licheni. Nici urmă de zăpadă. Și ropotul ploii vuia tot mai greu și uniform de parcă se prăbușea încoace goana necurmată a unui regiment de artilerie.

În ziua aceea a fost petrecere mare în casa bătrînească. Se strînsese toate neamurile, cu tineri și bătrîni, iar lăutarii se răsuceau din șale ca foaia de hîrtie pe jăratec. Din cutiile afumate ale viorilor, cîntecele bătrîne ieșeau trase de arcușuri, ca minunățiile trase de bagheta magică din cufărașul fără fund al scamatorului.

Vremi peste vremi, veacuri și mai bine stăteau îngropate în sicriașele mici și sonore. Iar bunicul ne privea biruitor din ceața atîtor timpuri de demult și povestea cu graiul lui uscat și întra-adins:

— ... Ehe, ce mai ierni, domnule! Îngropau casele troienii! Veneau lupii pînă-n mijlocul tîrgului. Mi-aduc aminte odată, pe-o zăpadă cum n-a mai fost...

Ascultam pe gînduri vocea lui acum molcomă și priveam la copacii jilavi de afară.

— ...da ce... ăsta e Crăciun?...

Aerul compătimitor, cu care mă învăluia, mă făcea să mă cutremur ca de frig. De ce se uita bunicul tocmai la mine?

În ochii lui stinși și blînzi, citeam ca într-o carte cu povești triste că frumusețea vremurilor se pregătește de ducă odată cu ai lui. Iar nouă ne rămîneau Crăciunuri jilave, cu băltoace și noroi.

Mult timp, după masă, am stat la geam, cu capul în mîini, strivindu-mi nasul în sticla aburită. Cu neînțeleasă încăpățînare ascultam monotonia ucigașă a ploii, privind năucit cum repezi și nesfîrșite suliți tăiau văzduhul, de parcă oștenii arhanghelilor se puseseră să prăpădească pămîntul. O pasăre neagră se desprinse din stolul speriat de afară și mi se așeză pe cuget,

învăluindu-l tot în zbaterea aripilor întunecate. De ce tocmai cu mine începeau Crăciunurile posomorîte, sarbede, murdare?

Dar pînă întru-noptat tot nu putui să tălmăcesc în împletitura încurcată a firelor de ploaie uriașa și nédreapta schimbare a firei. Pe stradă treceau drumeții rari și întârziați. Un copil izvorî și se pierdu în întunerec, sărind cu nepăsare într-un picior. Sărmanul, el nu știa cărei triste soarte eram hărăziți!

Seara petrecerea reîncepu și bunicul își reluă povestirile pironind iarăși numai pe mine privirile lui, care parcă veneau de departe, de foarte departe. În afară de părinții mei, erau acum numai bătrîni la masă, și-n mijlocul atîtor capete albe, ca neaua Crăciunurilor de odată, mă simțeam nespus de stingher.

Ochi streini și reci mă țînteau; mă simțeam înconjurat de necunoscuți. Ei își povesteau nepăsători fericirea de odată, fericirea pierdută, pe care aveau s-o ajungă din urmă în curînd. Iar în locul ei și-n locul lor, nimic decît noapte, ploaie și frig. Mă văzui singur, cu totul singur, dibuind orbește într-o beznă fără sfîrșit. Îmi fu frică.

— De ce tremuri? mă certă mama. Ieri toată ziua mi-ai stat în frig.

Începui să plîng…

Noaptea focurilor

Cînd seara a venit din nou, au văzut că focurile se apropiaseră. Ieri trebuia să te urci tocmai în pod ca de abia să le zărești în depărtările nopții, zbătîndu-se ca niște stele căzute pe cîmpie. Dar acum se puteau deslușI repede chiar de la etaj. Acum nu le mai puteai zice nici luceferi. Erau focuri în toată regula, apropiindu-se odată cu șuvoaiele tumultoase ale mîniei oarbe și dezmetice, focuri care devorau și nimiceau. Doar dacă te mai suiai totuși în pod, puteai descoperi dintr-o aruncătură de ochi că forma acestor sinistre constelații pămîntești se sfărîmase și se schimbase cu desăvîrșire; aștrii cîmpiei mureau prea repede și necontenit răsăreau din necuprinsul întunecat subite incendii noi, cu o firavă pîlpîire, care apoi se întăreau grăbit, văzînd cu ochii.

Dar revolta domnea și aici sub acoperișul casei. Ah! bătrînul ăsta încăpățînat, care nu vrea să înțeleagă. Dacă ar fi pornit de ieri dimineață din viul nopții cum i-au propus, în cîteva ceasuri ar fi fost la podul Oltului și de aci, în douăzeci de minute, la Drăgășani. La Drăgășani se găsea armată și siguranță. Însă bătrînul n-a vrut în ruptul capului să se urnească. „Duceți-vă voi!” le-a spus, cu strîmbătura aceea de ironie, pe care dacă nu i-ai fi știut-o bine, mai demult, ai fi crezut într-o pală de nebunie. „Duceți-vă voi!” și atît. Dar cum poți să pleci și să lași în voia soartei un biet moșneag, chiar atît de încăpățînat ca el?

— Haid, plecați! Ce mai așteptați? le-a strigat bătrînul. Eu rămîn aci singur... Cu atît mai bine...

Dar cu acest „singur”, și cu acest „atît mai bine”, el descuraja și avîntul fetelor. Pe cînd de băieți nici nu mai putea fi vorba; ei trebuiau să rămînă! Nu puteau lăsa așa pe bătrîn. Chiar cel mai mare, care era însurat, Codin, hotărîse să-și trimeată numai nevasta și copilul și el să rămînă. Însă, pînă în cele din urmă, nici fetele n-au vrut să-l părăsească. Numai nora era foarte îngrijată de copilaș, însă nici ea nu putea să plece singură cu copilașul pe astfel de drum.

Pe la nouă, cînd a ieșit din micul lui birou, bătrînul s-a supărat cu adevărat cînd i-a revăzut pe toți la un loc. Abia atunci ei și-au dat seama bine că nu e nici ironie, nu e nici răutate în necazul lui. Ci numai un grăunte de nebunie, întrucît îl privea pe dînsul. Dar, întrucît era vorba de ei toți, bătrînul părea mîhnit în adevăratul înțeles al cuvântului.

— De ce n-ați plecat? strigă el, aruncînd scîntei de mînie din ochi. A fost vorba doar să plecați. N-ați spus așa? Acum de ce ați rămas? Ah, mai rău mă încurcați cu prezența voastră!

Cuvintele din urmă însemnau pentru ei grăuntele de nebunie. Cum putea să-l încurce prezența lor în asemenea ceasuri? Ce avea de gînd să facă bătrînul, după plecarea lor, el singur în fața hoardelor de țărani? Și-l priveau uimiți, mai ales băieții, toți înalți și zdraveni, pe el, bătrînul drept și suplu, nu-i vorbă, dar aproape cu un cap mai scund ca dînșii și firav. Firav, adică subțire, nu slab și ramolit. Pentru că se ținea nespus de bine boierul Take Asan. Cînd îl priveai din spate și avea pălăria în cap, cînd nu-i vedeai, așadar, părul, favoriții lui mici și mustăcioara albă, ai fi crezut că ai de-a face cu un băiat mlădios și cu mijlocel de domnișoară și nu i-ai fi dat mai mult de 30 de ani. Nici figura boierului Take nu era zbîrcită ori încrețită; se înroșea însă prea repede la mînie și atunci favoriții și șuvițele de sprînceană, de un alb imaculat în timpul obișnuit, reflectau și ele ceva din sîngele acela năvălit buluc sub piele. Numai că boierul Take se supăra foarte i-ar, aproape treceau ani și nu-l vedeai mînios. „Asta e secretul tinereții lui!” se spunea de obicei, pentru că, deși boier Take nu atinsese tocmai pe al șaptezecelea an, totuși era o minune să-l vezi mergînd, să-l auzi vorbind ori glumind. Chiar din față nu-i dai mai mult de cincizeci.

La mînia lui din urmă, toți ai casei se adunară în sfat grăbit, stînd în picioare și vorbind toți odată. Dar pentru că toți aveau același gînd, se înțeleseră de minune, cu toată larma ce o făcea fiecare. Hotărîrea fu luată: vor porni numaidecît fetele, cu cel mai tînăr dintre feciori și cu un om de încredere. Trăsurile sunt gata și drumul uscat; în cinci ceasuri sunt la Drăgășani. Cînd îi împărtășiră bătrînului hotărîrea, el înclină din cap, de astă dată cu neîncredere.

— Prea tîrziu, își dădu părerea. Acum ați fi fost la Drăgășani. Dar ca să plecați în ceasul ăsta, însemnează să ajungeți după-masă. Judecînd după mersul focurilor, pojarul vă va ajunge pînă la Olt... Mai bine rămîneți...

Băieții se posomorîră, dar fetele încă mai păstrau nădejde că doar n-o fi tocmai așa. Numai soția fratelui mai mare era îndoită și desperată.

— Copilașul meu! Ce mă fac cu copilașul meu! icnea la tot pasul, producînd și mai multă grijă și temere în jurul ei.

Totuși, părerea generală fu că încercarea trebuie făcută. Bătrînul se opuse cu toată autoritatea părului său alb, dar nu mai putu să potolească îndîrjirea care izbucnise acum în toți. Ochii tuturor îl priveau dușmănos, iar cel mai mare și mai puternic, Codin, un vlăjgan cit ușa, pentru întîia oară în viața lui îndrăzni să-i arunce în față vorbe grele, de imputare și de ofensă:

— După ce tot d-ta ne-ai încurcat și ne-ai zăpăcit cu încăpățînarea și cu toanele astea, care ne cam pun pe gînduri...

— Eu zic să nu plece nimeni! bătu bătrînul din picior.

Dar Codin bătu și el din picior și toți ceilalți îi aruncară micului, dar dîrzului moșneag, priviri mohorîte și vrăjmașe. Atunci bătrînul îi măsură cu dispreț, surîse trist, le întoarse spatele și se închise în biroul lui. Fetele ieșiră cu suflet îndoit și așezatul în trăsuri mai dură un sfert de ceas. Iar cînd rotile se urniră și caii o apucară pe poarta larg deschisă, Codim strigă:

— Eu nu pot să-mi las nevasta și copilul la voia întâmplării, pentru ca să apăr aici un bătrîn deșucheat!

Și porni hotărît la grajd, să-și înșăueze calul. Și toți ceilalți copii simțiră atunci nevoia scăpării; roțile trăsurilor, opintindu-se peste pragul porții, le dezvelise parcă la toți ușurarea sufletului de sub povara cumplita obsesii și înfricoșări, sub care se zbătuseră aceste din urmă zile. Și porniră cu toți spre grajduri.

— Nu putem să ne lăsăm așa surorile! grăi ipocrizia într-unul.

— De ce să ne pierdem viața în chipul cel mai laș cu putință? grăi lașitatea într-altul. Cel puțin să luptăm,, să ne croim drum vitejește pentru noi și surorile noastre....

— Ne-am făcut datoria întrucît privește bătrînul, mai vibră și un pic de cuget pișcat de mustrare în cel din urmă! Am vrut să-l luăm cu noi, dar n-a vrut în ruptul capului. Cu sila nu putem să-l luăm.

Și cum înaintau vitejește spre grajd, au fost opriți de vocea bătrînului, de sus, de la fereastră:

— Ce mai așteptați? le-a strigat graiul încă stăpân și răsunător. Cum lăsați pe surorile voastre în voia soartei? Dacă le-ați pornit acum, hai repede, înșăuați, și încălecați, să le ajungeți din galop.

— Mergi și d-ta cu noi? strigă atunci Alexandru, cel cu pișcătura de mustrare pe suflet. Avem tot timpul să ajungem la Drăgășani...

— Nu e vorba de mine, le răspunse bătrînul, eu nici așa nu mergeam... Pe fete însă nu le puteți lăsa pradă batjocurii haitelor țărănești. Trebuie să le însoțiți. Dumnezeu să vă binecuvînteze și să vă apere. Și de avutul nostru n-aveți grijă, rămân eu aici...

Și sfîrșind de grăit, închise repede ferestrele. De bună seamă, dacă n-ar fi fost vorbele din urmă, copiii s-ar fi aruncat îndată spre grajduri, Întăriți de binecuvântarea părintească. Însă acel; „și de avutul nostru să n-aveți grijă, rămîn eu aici” — el, bătrînul drept ca bradul, dar pâăpmd, cu degete de femeie și cu mijlocul să-l cuprinzi în palme, el singur împotriva cetelor de bestii, adulmecând sînge și răcnind ca fiarele în codri — asta îi încurcă iarăși, și în loc de goană spre grajd, continuară drumul eu pas descurajat și nesigur.

— Eu cred că teama i-a luat mințile, își dădu imul cu părerea.

— I-e greu să se despartă de munca lui, glăsui Alexandru. Și nici pe noi n-ar vrea să ne piardă, își dădu el gîndurile mai departe pe față. Ne-ar opri și cu dînsul, dar nici să ne știe pradă morții iar nu se împacă el cu gîndul.

— Atîta rău cînd mi-aș expune viața pentru o casă, acolo... pentru că averea cea mare n-o să ni se dea înapoi după ce s-o potoli totul?... strigă iarăși lașitatea din cel în care de la început își făcuse cuib bun, și numai din cînd în cînd mai zbura și pe la ceilalți.

Înșeuară și se înarmară pînă-n dinți cu puști, revolvere, măciuci grele și pumnale. Astfel înarmat pînă-n dinți, Alexandru trebuia să se prezinte pentru ultima dată în fața bătrânului și să-i pună ultima întrebare. Să nu-și zică pe urmă că n-au avut grijă de dînsul pînă-n ultimul moment. Poate că ținuta marțială a feciorului cel mai apropiat sufletește îl va îndupleca pe bătrîn; iar dacă și după asta se va arăta neînduplecat, ei n-au ce să facă. Vor lua-o în galop turbat, pentru a ajunge din urmă pe fete.

Alexandru nu zăbovi mult. Se întoarse ridicînd, ca și pînă acum și ca și ei toți, din umeri. Bătrînul îl primise cu duioșie, îl binecuvântase din nou și-i dăduse zor. Fetele trebuie să se fi îndepărtat bine, îi mai spusese. „Dați frîu bine la cai!” Și pe urmă își scoborîse iar ochii în cartea deschisă înainte-i pe birou. În Codul civil adnotat. „Hm, dacă mai stă cineva într-o astfel de vreme de Codul civil adnotat...”

Dădură îndată pinteni și caii o luară în pas grăbit. Deocamdată se înțeleseseră s-o ia numai repejor și apoi, după ce vor ieși din sat, să-și dea drumul în galop.

Satul rămăsese pînă acum liniștit: o febră mocnită se vedea, nu-i vorbă, și aci, chiar fără să vrei. Dar oamenii, care n-avuseseră să se plîngă prea rău de boieri ca prin vecinătățile mai apropiate ori mai depărtate, nu îndrăzneau încă să izbucnească. Cei mai mulți și mai înfierbîntați, neștiind ce să facă, o luaseră spre satele îndepărtate, pentru a întîlni pîrjolul și a prinde curaj. Dar mai rămăseseră și aci destui, și în ochii tuturor se putea citi ușor așteptarea vicleană și nerăbdarea febrilă. Plecarea trăsurilor cu fetele se făcuse în văzul întregului sat. Bătrînul avea dreptate. Dacă porneau de cu noapte, poate nu se prindea de veste! Acuma plecarea aceasta în văzul tuturor avea să întețească și mai mult spiritele; iar un galop fulgerător ar fi însemnat cu siguranță dezlănțuirea îndrăznelii. Așa, oamenii aveau să vadă că băieții numai doresc să-și ajungă și să-și însoțească surorile, dar că nu se grăbesc deloc, că bătrînul stă pe loc că în urmă-le curtea n-a rămas de izbeliște. Pe bătrîn îl aveau ei în mare cinste și prețuire. Cu băieții s-au mai pus împotrivă uneori și băieții au fost câteodată poate prea crunți la mînie; dar bătrînul a intervenit totdeauna împăciuitor și suveran, potolind lucrurile cu dreptate chiar atunci cînd ea nu era în totul de partea copiilor săi. Abia acum feciorii înțeleseră că în rămînerea bâtrînului, că în încăpățînarea asta de a înfrunta singur urgia, nu era tocmai un grăunte de nebunie.

La marginea satului, frații fugari dădură peste trăsurile surorilor, care se întorceau așa cum plecaseră. Chiar țăranii le opriseră și, după prelungi parlamentări cu fratele cel mic, [le] făcuseră să întoarcă. Țăranii vesteau că în satele pe unde fugarele aveau să treacă, răscoala izbucnise. Și cum ei nu doreau ca fetele boierului să se piardă așa ușor, mergînd la moarte sigură, mai bine se împotriveau ei acum la plecare, aducîndu-le cu sila acasă, iar fetele și tînărul domnișor aveau mai tîrziu să le recunoască despre asta.

Însă domnișorul cel tînăr observase și astfel șopti el fraților săi, cînd fură împreună, că țăranii își făceau pe furiș cu ochiul și își ascundeau zîmbetul. Un călăreț sosise între timp dinspre Olt, un om de aci din sat, și sătenii îl înconjuraseră îndată, împingîndu-l mai departe de trăsură, și apoi mai pe urma abia îi

lăsară drum spre odraslele boierești, ca să le povestească înfricoșat, exagerat și cu rîs stăpînit în colțul ochilor, că în drumul lui dăduse doar de foc și pîrjol. Dar fetele și tînărul domnișor bănuiseră că adevărul fusese altul, că drumul era liniștit spre Drăgășani și că nou-sositul îi păcălea, îndemnat de ceilalți. Ele chiar vroiseră să arate că nu se tem și că vreau să înfrunte urgia, orice ar fi să se întîmple, iar Dorel, fratele cel mic, dăduse ordin vizitiilor să mîne. Ce-or să aibă răsculații cu niște domnișoare și cu un băiat tînăr? însă oamenii au rîs atunci cu înțeles și cu murmure de șagă. Ei nu puteau spune pe față — au răspuns care și care — ce ar putea să aibă oamenii înfuriați și scoși din minte cu niște mlădițe boierești atît de fragede și frumoase, dar ei își fac datoria să nu le lase să alerge cu ochii închiși spre... Batjocură și moarte.

— De ce să se bucure alții?... icnise un glas mai dinspre margine.

Dar cuvintele lui fuseseră întrerupte de zbucnetele de mustrare și de rîsete, de vălmășag de tot felul de strigăte și îmbrîncituri, ca să se facă loc, pentru a se întoarce caii. Și tot țăranii apucaseră caii de zăbală, întorcîndu-i și pornind trăsurile înapoi spre curte, cu mare alai.

Tocmai bine ajunseră atunci și frații cei mari: șuvoaiele țărănești îi cuprinseră și pe ei și călărețul sosit de curînd le dădu vești înspăimîntătoare, în zarva și în rîsetul celor de pe jos. Conacurile fuseseră rase de pe suprafața pămîntului, boierii măcelăriți, cocoanele și domnișoarele batjocorite. Și priviri de lăcomie |se furișau la aceste înfricoșate descrieri spre trăsurile care veneau în urmă. Pentru că nici feciorii cei mari nu se împotriviseră apei omenești întîlnite în drum și făceau și ei cu capul plecat și încruntat cale întoarsă spre casa părintească părăsită...

— Lumea e rea, se amestecară cu vorba noi glasuri de țărani, care ieșeau nesimțit din toate părțile și se înmulțeau.

— Unii sunt mai repezi la mînie!

— Noi suntem mai răbdători!

— Noi vrem să știm oe și cum...

— Noi așteptăm șuvoiul cel mare, rivoluția asta când o veni... ea să hotărască... nu ne ridicăm de capul nostru...

Și astfel creștea cuvîntul din limbă în limbă, făcîndu-și necontenit avînt de amenințare, dar nu trecu încă peste

margine nici cînd ajunseră la poarta curții.

— Ș-apoi cu boierii noștri nu vrem să aibă nimeni de-a face... glăsui tare cineva cînd trăsurile și călărețîi boierești sfîrșiră de intrat în curtea conacului.

Țăranii nu păsiră mai departe, rămaseră toți în afara porților grele de stejar, cu ușorii fieruiți în stupi de zid. Dar ei traseră singuri, porțile pe dinafară, strigînd și glumind cu slujitorii, care petreceau pe după inelele groase ale drugilor lăcate grele și mari cât o oca fiecare.

— Pune-le, mă, să vezi cum sar ele la noapte.

— Dacă vrei, îți mai aduc și pe ale mele, că tot le vin eu de hac cu toporul meu.

— Da stejarul ăsta e fier, mă? El nu arde?

Și un glas de flăcăiandru, lung și zîmbat, țîșni dintr-un cap țuguiat, de sub flacăra jucăușe a unor ochi albicioși și desfrânați.

— Facem moarte de om dacă s-o amesteca striin la domnișoarele noastre... Fiecare sat să-și vadă de boieroaicele lui...

Și țipătul desfrînat se desprinse limpede și sări sprinten la urechile din trăsuri și în auzul fraților care descălecaseră și care ajutau surorilor la scoborîre. Dar cel mai bun lucru era să te faci că n-ai auzit nimic sau să înțelegi numai partea bună din nemernica obrăznicie.

Boierul Take Asan apăru în cadrul ușii celei mari și consideră priveliștea cu aerul lui calm, cu ochii lui vineți, cu maiestatea impunătoare a micilor lui favorite. Și rumoarea de la poartă căzu deodată în fața bătrînei dar zveltei apariții.

— V-ați întors, așadar! grăi el atunci liniștit. Cînd v-am văzut venind cu țăranii, am crezut că v-ați pus în fruntea revoluției, rîse apoi cu seninătate de propria lui zeflemea, care nu avu darul să ridice nici un nor de pe fruntea și de pe ochii odraslelor lui.

Tincuța, cea mai mică dintre fete, privise toate astea cu ochii măriți de uimire. Ea înțelesese întîi, cînd țăranii le-au împresurat trăsurile, că de acum nu mai pot să aibă grijă de nimic și că pot să se întoarcă liniștite la casa lor. Țăranii lor sunt cu ei, ei nu se vor mișca, ei vor apăra pe bătrîn și pe familia lui întreagă de furia hoardelor cărora le-ar putea abate prin minte să dea o raită și princoa. Ea singură a ascultat, fără nici o îndoire de suflet, poveștile înfiorătoare ale călărețului nou-sosit dinspre

Drăgășani și a fost singura să se mire de ce fratele ei cel mic și surorile celelalte mai stau de cumpănă și parlamentare. Rîsetele țăranilor, care adiau neliniște în sufletele celelalte din trăsuri, ei îi păreau sincere și firești, la un popor șugubăț ca românul, și-i păreau chiar prietenești. Numai ochii cu pîlpîiri albicioase și sfruntate ale băiețandrului acelui înalt și cu capul țuguiat, pe care nu-și aduce aminte să-l mai fi văzut pînă acum prin sat, i se păreau cam curioși, prea îndărătnici și prea impertinenți pentru un fecior de țăran cînd ridică privirea la fete de boier Dar de bună seamă că în ziua aceasta, cînd ei se dau cu atîta avînt și bucurie de partea curții, puțină intenție de apropiere mai îndrăzneață nu trebuie luată chiar de-a dreptul necuviință. Poate că așa e privirea omului aceluia; oricum ar fi, însă, datoria ei în asemenea împrejurare e să se facă a nu băga nimic de seamă și a interpreta totul în chipul cel mai favorabil cu. putință. Însă oricît încerca să evite acei ochi obraznici, ei țîșneau deodată în fața ei și o umpleau, ca de indignarea unei grele insulte, de cutezanța și de stăruința lor ofensatoare. Oricît d-șoara Tincuța își impuse să pară că nu observă nimic, își simți obrazul roșind sub dogoreala privirii desfrânate. Fata și-a întors fața în altă parte tocmai cînd călărețul vorbea de batjocură și de moarte. Ea n-a cuprins încă. lămurit sensul adevărat al cuvântului batjocură, ea s-a gîndit la o batjocură ca orice batjocură, ofensă, injurie, palmuire, așa cum a fost batjocorit Isus pe drumul spre Golgota. Mai mult s-a răzvrătit sîngele ei tînăr și curat la auzul cuvîntului de moarte. Dar atunci cineva a strigat: „De ce să se bucure alții?” și vorbele acestea au fost cele dintîi care au sădit un grăunte de nesiguranță și în sufletul ei. Abia atunci a privit în lături spre surorile ei mai mari și le-a văzut strîngînd buzele palide, încercînd să-și ia aer că n-ar fi auzit și n-ar fi înțeles nimic. O clipă a mai încercat să creadă într-o simplă amăgire a înțelegerii ei; poate surorile sale erau numai plictisite și obosite de atîta larmă și atîta ezitare, ca și dînsa. Și ușor ridică pleoapele lungi înspre marginea de unde venise vorba cea curioasă. Cum? De ce bucurie putea fi vorba? Iar acolo stătea același vlăjgan lung și cu capul țuguiat, pe care-l țuguia și mai mult căciula neagră, cu vîrf înalt și ascuțit. Ochii lui ardeau în plină flacără albă și acum rînjetul se despică pe fața sinistră. Tincuța îi înțelesese în sfîrșit sensul groaznic, identic cu al vorbelor ce-i păruseră fără sens cînd fuseseră rostite.

Pe urmă veniseră frații. Întîlnind alaiul spre curte. Tincuța nu mai privea acum nici cu simpatie, nici eu teamă, în lături, la șirurile de căciuli ce se mișcau ca apa învălurată de-a dreapta și de-a stînga trăsurii. Doar coada ochiului ei oblicea fără voință aceste curgeri negre, care însoțeau trăsura, și negrul de pretutindeni îi strîngea inima mai mult decît orice. Raza ochiului ei se răspîndea fatal la înălțimea cușmelor însoțitoare, astfel nu avea cum să vadă ochirile obraznice ori rînjetele sinistre, răsfrîngîndu-se de sub aceste întunecate țuguiri de oaie neagră. Dar gîndul ei ghicea sub fiecare căciulă aceiași ochi albicioși și aceeași fixitate de pătrundere cu care băiețandrul necuviincios o țintise.

Numai la un hîrtop ochiul ei trebui să descopere o figură bătrînească, sub o cușmă cu fund drept ca potcapul rusesc. Era o figură blîndă și necăjită și Tincuța simți îndată strîngîndu-i-se inima în piept, îndurerată de o tragică neînțelegere; cum pot să fie, ce pot să caute chipuri blînde, suflete bune, în această strînsă, compactă și vicleană escortă? Ea ridică din nou fruntea pentru a-și întipări și mai bine în minte chipul care nu arăta nici un fel de ură, ci numai tristețe și bunătate. Și nu văzu decît iarăși valuri, care se înalță și cobora, de căciuli negre, capete lăsate în țărînă, profiluri veștede și stafidite și numai cîteva priviri semețe și înfruntătoare. De sub căciulile aplecate, observă ea, ieșeau cuvintele mai domolite și, crezu, mai împăciuitoare, care păreau a aștepta o înțelegere înainte ca zăgazurile furiei și ale nebuniei să se ridice: „...Lumea e rea”... „Noi vrem să știm ce și cum”... acestea erau vorbele care trebuiau ascultate cu luare-aminte, pentru că ele cuprindeau într-însele grăuntele cuminteniei și al dreptei judecăți... Și ea ridică fruntea și ochii mai cu încredere. Dar alte glasuri se auziră... „Noi așteptăm șuvoiul cel mare să hotărască”... și ea tresări înfiorată la ideea acelui încet și greoi șuvoi ca un fluviu de humă. acelui imens șuvoi de figuri străine însălbăticite și sinistre, de coase și topoare ridicate, de flinte învechite ca-n îngrozitoarele stampe din cărțile de istorie. Și atunci i se dezveli limpede în minte amintirea revoluției celei mai mari, pe care o citise și la care gîndise mai adînc înainte, și convoiul lor sumbru i se păru caleașca nefericitului rege Ludovic și a Mariei Antoaneta, de soarta căreia plînsese, de cîte ori, cu adevărate lacrimi. Așa au fost prinși și acei nobili și regali fugari la

marginea țării, așa cum au fost opriți și ei astăzi tocmai pe hotarul satului! Asemănarea unor astfel de împrejurări umplu întîi de duioșie sufletul tineresc al Tincuței și imaginația ei mlădioasă și cultivată: dar fiorul cumplit, care însoți, ca un spăimîntător fulger neîntrerupt, deapănul imaginilor ce se răsuciră firesc mai departe, suflă în căldura sufletului ei cu adevărat vîntul înghețat al pustiirii de orice nădejde și al groazei fără scăpare și, abia atunci simți, alături, mersul dîrz și țeapăn, ca de arătare strigoiască, al flăcăului cu ochii albicioși. Se aciuiase pe nesimțite de trăsură și acum mergea lîngă ea. Nu se uită într-acolo, nu clinti ochii. Dar duhoarea lui tinerească și sălbatică o umplu tot timpul de suflul lui cald. Într-o vreme putu să vadă chiar laba de bestie, enormă și grea pe burduful acum strîns al coșului trăsurii. Apăsa acolo cu siguranță calmă și robustă, ca într-un semn de luare în posesiune. Tincuța se cutremură întreagă și-și simți sufletul strîngîndu-se în sine și închircindu-se ca o nucă veche.

Și-nchise ochii, ținîndu-i astfel tot drumul pînă la poarta curții, pentru ca în dosul pleoapelor să privească zdrobită agitația cumplită de torțe însîngerate, cu chipuri însălbăticite de fiare omenești, ochii sinistri de om împerechindu-se cu ochii de pușcă și de revolver. Ar fi murit cu siguranță de spaimă dinaintea unor astfel de fioroase fantasme, dacă mersul molcom și legănat al trăsurii și perna moale de piele nu i-ar fi adus indirect siguranța că pe retinele ei se mișcă acum numai imagini. Mai ales căldura prietenoasă a pernei, care-i pătrundea prin crupă și prin șira spinării, o făcea să descopere că în dosul pleoapelor propriu-zise s-ar mai afla un rînd de pleoape, cu care poți să astupi la rînd și imaginile închipuirii. Într-adevăr, ea trase și aceste perdele ale sufletului, dar nu putu acoperi cu desăvîrșire totul. Ci-i plăcu să păstreze jocul luminos de torțe roșii și galbene, care o distra într-adevăr în spaima ce-i imprima prezența animalică de-alături, ca pe un copil înfricoșat de bubuituri, jocul luminilor la o sărbătoare patriotică. O deșteptă de-a binelea și o făcu să deschidă ochii la lumina zilei clătinătura puternică a caleașcăi, cînd întoarse prea din scurt dinaintea podețului ce da spre poarta curții. Mîna cea enormă și căciula țuguiată dispăruse de lîngă trăsură; ea inspiră atunci adînc și ridică fața spre albastrul însorit al cerului ca pentru a absorbi de acolo licoarea înviorătoare a ușurării subite. Își opri gîndul să

dea înțeles glasurilor și amenințărilor țărănești care sporiseră iarăși aci la poartă. Tot sufletul ei se animase de infinitul albastru, pentru că el era acum ca-ntotdeauna minunat de clar și dulce și se părea că vin necontenit spre ea din adîncuri de slăvi cete peste cete de neființe albastre, din ce în ce mai albastre. Și asta o mîngîia și o întărea și o mulțumea nespus, pînă cînd deodată un chirăit ascuțit și lung, articulat apoi, i se înfipse în ceafă ca un pumnal foarte rece și apoi fierbinte, înfiorător de fierbinte.

— Facem moarte de om dacă s-o amesteca striin la domnișoarele noastre... Fiecare sat să-și vadă de boieroaicele lui...

Lumea a plecat de mult din dreptul porții și e o tăcere adîncă în împrejurimile conacului. Zadarnic ochiul căuta prin ferestre vreun grup care să meargă sau vreun grup care să stea, ori măcar un om, un singur om, de bună seamă chiar un suflet vrăjmaș, care dă târcoale și face planuri de atac. Nimic decît tăcerea teribilă care le spune limpede că nu e nevoie de nici un plan de atac, care le rînjește în dispreț că nici o pregătire de apărare nu le va folosi la nimic.

De aceea, poate, ei, toți acești voinici feciori, unii dintr-înșii vestiți zece poște depărtare pentru curajul lor, au coborît pînă și armele vechi, ruginite, din panoplii și din pod, le-au uns și le-au lustruit și pe acelea, pentru a înarma brațul și celui din urmă rîndaș. Dar ei văd singuri că e ceva caraghios în această pregătire excesivă, cu puști de cremene și cu pistoale de pe vremea lui Tudor Vladimirescu. Cel mai tînăr, Dorel, care și-a terminat de curînd armata, regretă că n-are o mitralieră aci. Totul ar fi salvat, „oricît ar fi ei ds mulți”. Iar singurul fricos, Manole, înșiră solemn slujitorilor comandamentele stării de asediu: trădarea e pedepsită pe loc chiar de vecinul din dreapta ori din stînga, pe loc, cu moartea... Asemeni și dezertarea, în privința căreia el își arată cel mai vehement și mai amenințător dispreț.

Dar unde să se facă apărarea? Din casă sau de afară? De la poartă și de la șoproane și apoi să se retragă pas cu pas, adăpostindu-se pe după meterezele ferestrelor? Conveniră, după aprinsă voroavă, curtea să fie lăsată la voia întîmplării. Așadar, hambarele de grîu și vitele și păsările vor fi în voia furiei lor.

— Și bieții cai!

Însă numai astfel se poate obține o bună apărare. Fulgerat îndată, cel care îndrăznește să se apropie. Jos, la parter, sunt tocmai bine atîtea ferestre și uși cît pe jumătate numărul păzitorilor. Vor fi, așadar, cîte doi păzitori de ușă sau de fereastră. Dacă ar fi și fetele înarmate, într-unele locuri ar fi cîte trei. Însă dacă ei dau întîi foc hambarelor, atunci acoperișul casei e amenințat. Prin dos, în partea dreaptă, grajdurile și staulele se apropie mult de casă, cîteva cotețe de cîini, amenințate de foc prin contact direct, se apropie zdravăn de lemnăria ușilor din dos. Acolo, cu prevedere, strînseră hîrdaie și găleți pline. Acolo aveau să dea ajutorul femeile care slujeau in curte și în casă. Dar și domnișoarele cele mai inimoase hotărîră să se afle aci în timpul atacului și să fie și ele de folos.

Și toți se îmbărbătau astfel, toți își arătau strășnicia spre înstrășnicirea celorlalți și nici unul nu se hotăra să descopere și perspectivele mai sumbre, pe care gîndul pur și firesc le scosese în văzul minții fiecăruia din dosul acestor îmbărbătări și acestor accente de vitejie.

Dacă totuși focul se comunică prin scîntei și chiar prin încălzirea prea mare a grinzilor acoperișului și podul începe să ardă?... Dacă, odată scăpați de acest pericol, asediul se prelungește zile și nopți, iar atacurile sunt mai numeroase decît proviziile lor de muniții, astfel ca, înainte de a se ivi armata de la oraș, să se întîmple grozava capitulare, cu măcel, cu schingiuiri, cu bestialități?

Tincuța — care a pus multă și avîntată încredere în pregătirile și îndîrjenia fraților ei și a ajutat la prefacerea sacului de alice pentru lup în cartușe — spre seară n-a mai crezut în nici o biruință, în nici o speranță de scăpare. Într-adevăr, palele de neguri soseau din văzduh prea pe furiș și prea pe nesimțite ca să nu-ți sugereze ideea unei mîini furișe, invizibile și sigure, dînd pradă fioroaselor limbi de foc frageda lor cetățuie. Ba chiar, cine știe, o mînă dinăuntru, o mînă trădătoare, care se preface că apără și care doboară pe la spate? Cu cît negura se îngroașă, ea nu mai crede în nimeni și în nimic. De deasupra-i, o alungă încolăcirile de balauri ale focului, pe ușa salvării o așteaptă ochii albicioși și rînjetul zîmbat și bestial al necunoscutului deșirat și fioros. Dar cui poate ea să se plîngă de această presimțire care nu-i mai dă pace? Mai întîi că e cu neputință de formulat, chiar

surorilor, care poate sunt muncite de fantome la fel, cu atît mai groaznice și mai chinuitoare cu cît sunt mai de tăinuit, mai oribil de spus, mai cu neputință de expulzat întru ușurarea sufocantei apăsări. Cu atît mai puțin fraților, a căror întreagă încredere și pregătire inutilă și caraghioasă nu mai apare decît ca un necurmat acces de delir; nici bătrânului, singurului om din această hărmălaie căruia nebunia îi dă un straniu calm, un înfiorător surîs de șagă și ironie înspre partea favoritului stîng. Tincuța nu mai crede în nimeni și în nimic. Iar negura se lasă compactă și grea. Incendiile se zugrăvesc acum pe fundalul nopții imense și apropiate. Le vezi numaidecît ce ieși pe peronul casei sau îți arunci ochii pe fiecare fereastră. Sunt numai la trei kilometri sau mai aproape și acum poți denumi ușor pe vecinii a căror avere o mistuie și o distrug. Dar chiar fără să te uiți anume, simți prezența focului în aer, noaptea are un fel de coloare gălbuie-roșiatică și e suflarea imensă a unui duh de pustiire care se apropie, se apropie. Tincuța se zvîrcole deodată într-o puternică tresărire și pornește, cu stranie privire, cu mușchii feței încordați, spre sufragerie. Acolo e cuțitul mare și grozav de tăios, pentru pîine. Îl ia și revine printre ceilalți. ținîndu-l ascuns în cutele poalelor. Cu gîndul îi mîngîie luciul rece, care pe urmă va deveni cald, din ce în ce mai cald, cu cît apăsarea va fi mai adîncă. A avut deplină această senzație adineaori în trăsură, cînd răgetul aruncat numai pentru dînsa de la poartă i s-a înfipt metalic, parcă nu în auz, ci în ceafă. Acum nu mai se teme de nimic. Acum poate aștepta în liniște și privește cu milă pregătirile fraților ei, cu durere înăbușită, pentru a nu se preface în zbucnet greu de lacrimi. Încordarea de ceară împietrită a surorilor ei.

— Vin! se aude deodată strigînd pe scara etajului. A strigat fratele cel mic, care, de bună seamă, a pîndit pînă acum, avînd misia de observator.

— Vin! Vin! răsună și de afară și toți care mai erau în curte dau buluc înăuntru pe intrarea cea mare.

— Să ferece ușa! răsună comenzile lui Codin.

Toți se privesc pămîntii și solemn. Ochii lor se feresc să-și spună că e zădărnicie ce fac, poate și pentru că femeile s-au strîns, una într-alta, în mijlocul antreului. Tincuța. calmă și galbenă, strînge plăselele cuțitului; dar nodulețul care i-a rămas toț timpul în gît și pe care l-a strâns, l-a strâns cu gîndul, pînă l-a

făcut cît se poate de mic, acum se dezvoltă deodată; din boabă de mazăre devine alună, din alună, nucă, și din nucă, măr domnesc și o înnăbușă cu desăvîrșire. Dar ea e încă stăpînă pe pasul ei și asta o asigură că va ști să fie tare și hotărîtă. Are chiar puterea să se îndrepte la fereastră, ba încă să caute și să găsească fereastra cea mai bună de privit. Și vede într-adevăr, atunci, alaiul lung și luminat de noaptea incendiată. Căci nu sunt mai mult de două, trei facle de rășină poate în mîinile nenumărate ale imensului balaur omenesc. Dar bat de departe luminile torțelor imense ale celorlalte incendii apropiate. Trebuie să fie satul întreg, și mai mult chiar, cu cei plecați să vadă cum se petrec lucrurile în vecini și acum reîntorși și cu alți mulți veniți din comunele învecinate, ca să fie de îndemn și curaj la stîrpirea totală de pe suprafața pămîntului a lighioanelor boierești în dreptul curții, rîul omenesc s-a împărțit în două: o parte a început ocolul ogrăzilor, pe dinafara zidului împrejmuitor, alta, grosul șuvoiului, s-a năruit asupra porții Cîinii sloboziți din lanțuri au început deodată larma lor asurzitoare. Ei umb1ă, turbați, de-a lungul gardurilor înalte de zid, în dosul cărora simt și aud mișcare și sfadă. Oamenii cei greoi se lasă pe vine, ca să se urce pe spinarea lor cei mai tineri și mai abili.

Dar cei mai aprigi duläi s-au repezit asupra porților de stejar unde luminează faclele și unde topoarele au intrat în funcțiune. Înăuntru, frații s-au instalat la locurile lor de apărare. Tincuța nu-și găsește însă nicidecum locul ei. Ar sta lîngă Codin, dar Codin e ca un comandant care merge din fereastră în fereastră, să dea porunci și curaj, cu glas răgușit și uneori stins de tot, de neauzit; ar sta lîngă Manole, dar tremurul și groaza acestuia sunt atît de vizibile, că ea e sigură: pe aici se va produce capitularea. Dintre toți frații, cu adevărat îndîrjit și viteaz, chiar mai stăpîn pe sine decât Codiri, este cel mai mic, DoreL Dar Tincuței îi este prea milă de această vitejie inutilă ca s-o ogoaie și s-o abată cu neîncrederea și cu groaza ei. Și deodată își aduce aminte de bătrân. Tata, unde e tata? Pe tata l-au uitat toți: pentru el n-a rămas nici un loc, nu e postat la nici o fereastră. Tatăl e sus în biroul lui. Oare el n-a simțit rumoarea din aer, n-a văzut sosind cetele țărănești, nu aude larma și bufnetul de topoare de la poartă? „Tata!” șoptește îngrijorată Tincuța și se repede pe scări. În sus, spre biroul lui, unde bătrînului îi place atîta să șadă. Să se fi întîmplat ceva, bătrâneței să fi luat

înaintea țăranilor? Tincuța strânge cu putere plăseaua cuțitului. Dacă e așa, totul ar fi simplu, nespus de simplu totul se va săvârși cît se poate de ușor. și mîna ei mică strânge nervoasă mînerul de lemn vîrtos.

— Tată! geme cinci pătrunde în biroul întunecat. Tată, unde ești, scumpul meu tată? geme ea, cotrobăind cu ochii înfricoșați dar hotărîți, chilimul pufos de pe podea.

În dreptul ferestrei s-a mișcat ceva și apoi bătrînul s-a îndreptat spre dînsa:

— Tu ești Tincuța?...

— Tată, ești aci... ai auzit?...

El o atrage la pieptul lui și o mîngîie pe frunte:

— Lasă, nu e nimic, îi spune, ai să vezi că n-are să fie nimic! și zâmbește straniu. În întunerec. că Tincuței i se face deodată frică.

Bătrînul s-a apropiat de fereastra care vede spre poartă și Tincuța s-a apropiat de fereastra care dă înspre sat. De aci se vede și mai bine printre acarete, o porțiune din zidul împrejmuitor. Luna. de bună seamă, că s-a înălțat larve, de vreme ce Tincuța poate să distingă lămurit, chiar de la prima aruncătură a ochilor, pe îmbrăcămintea de tablă care acoperă creștetul zidului, două mîini omenești care s-au cățărat acolo. Ea e gata să dea țipăt, însă țipătul se preface în spaimă, dincolo de sunet, cînd vede mîinile mișcîndu-se, căutînd o bază mai largă între ele, apoi deodată în dreptul lor. din afară, un țugui de căciulă apărînd și un cap... un cap zîmbat... el... Mîinile ei s-au încleștat asemenea pe fereastră și e pierdută, picioarele-i refuză să se mute, glasu-i refuză să-i vină în ajutor. Zîmbatul s-a ridicat acum în mușchi, de bună seamă mai e ajutat de cineva din afară. Apoi, cînd se ridică bine în picioare, el desface brațele cruce, ca și cînd toată zarea cuprinsă în desfacerea lor, cu toată curtea și cu tot ce se află înăuntru, au fost în sfîrșit cucerite și simt de acum ale lui. Dar l-au simțit și parte din cîini și ei se reped cu vuiet mare încoace; însă, dezorientați de topoarele care bat la poartă, nu știu acum unde să mai alerge; dar în dreptul zîmbatului au rămas îndîrjiți doi ciobănești mari cît juncii. Alții vin, se opresc, se cațără mînioși pe zid și se întorc la poartă, dar acești doi junei ciobănești s-au înfipt pe loc, așteptînd săritura de sus cu scrîșnet și „sclipit de moarte în ochi.

Tincuța n-a mai putut să privească mai departe. Un șuvoi de

sînge parcă i s-a revărsat în cap și s-a așezat între ochi și cuget. Ea bîjbîie cu mîinile în gol și dă să strige: „Tată, tată...” Chiar izbutește să bolborosească, dar nu vine nimeni în ajutorul ei, bîjbîie cu mîna ca o oarbă, dar cum dă de speteaza unui fotoliu își recapătă îndată firea și privește în juru-i. Tatăl ei nu mai e aci... Ușa larg deschisă, în odaie e întunerec, tăcere și o singurătate înfricoșătoare. Iar acolo, afară, pe muchea zidului, apariția aceea sinistră, cu brațele în sus, lungită și caricaturizată de lună. Nu îndrăznește să se mai uite într-acolo. Ce a făcut?... Mai e la locul lui? A sărit? O caută? Cîinii bat într-una, într-o dezlănțuire frenetică culminantă. De jos de pe scări, răzbat crîncene glasuri... Au răzbit? Au pătruns?... Tincuța se apropie de fereastră, înainte de a porni în goană sus, cît mai sus, în înaltul podului, în turnulețul de lemn, flăcările ce vor izbucni în curînd s-o ajungă mai repede decît fiarele omenești. Bestia cu cap țuguiat este încă acolo, pe creștetul zidului. Zîmbatul n-a îndrăznit să sară; el s-a întors însă și apucă alte mîini, care se înalța din afară... Un țugui nou, negru, se înalță acum... Dar Tincuța și-a găsit gîndul mîntuitor... Strîngerea pură a flăcărilor o simte pe brațele ei, pe șolduri, pe șale... o învăluie felin și o înăbușe arzător... Aruncă departe cuțitul și privirea ei se muncește înfricoșată spre masa de mijloc; i s-a părut numai. Negura a șters o clipă silueta zveltă a lămpii mari cu picior, dar ochii ei scrutători au descoperit-o iarăși, ca pe un far îndepărtat, întunecat, dar mîntuitor. Și asigurată, se apropie din nou de geam. Se găsesc acum pe gard mai multe chipuri tinerești, sălbatice și tăcute; iar de după zid se înalță alte perechi de mîini, și altele și altele. Cei de sus ajută la ridicare, mutre noi, fioroase, alții agită, în lumina lunii sau în lumina zarиștilor incendiate, topoare cu luciul amenințător, ori furci cu trei țepi fioroase, ori pistoale lungi, pe jumătate puștilor și chiar săpi. Iar de jos, dinăuntrul casei, prin ușile întredeschise, răzbate abia acum, în urechile ei, vuietul unei violente dispute: glasurile se desprind totuși, unul după altul: al tatălui, pițigăiat și poruncitor; al lui Codin, din cîte un urlet inform, ciopîrțit de bună seamă de silabele răgușite și stinse; al lui Dorel, limpede și arzător, urmînd totdeauna aproape imediat pe al bătrînului; al lui Manole, furibund și înnebunit, fără șir. Tincuța zîmbește ușor și caută iarăși înapoi la lampă. Cei de jos încă nu și-au găsit moartea cea mai convenabilă, dar a găsit-o ea pentru dînșii. Focul va porni de

aci, din casă, de sus, din mîna ei. De sus! Și bestiile de jos vor privi, uimite, flacăra căzută din cer, crescînd, crescînd, crescînd, crescînd...

Se apropie pentru ultima dată de fereastră. Acum creștetul zidului era înțesat de trupuri omenești agitate, de coase și securi, de guri urlătoare, de brațe însălbăticite. Capul zîmbatului se menține deasupra tuturor. Răgetele lui par mai puternice, ochii lui vreau să împungă ferestrele întunecate, el e însuflețitorul. Și deodată pornește chirăitul lui mai tare decît orice alt glas și zgomot: „Ura”! Un ura formidabil... și mai ce? Tincuței i s-a părut sau a auzit într-adevăr și de data asta: „Boieroaicele?” Apoi, asmuțite de acest strigăt, sub ochii-i deodată, toate aceste namile omenești s-au năruit, ca un zid, în hărmălaia agitată a spinărilor de cîini. Începutul vălmășagului, țipete, scrîșnete, răgete de durere... S-a retras atunci tremurătoare, frîntă, ușoară ca o stafie... Cearta de jos părea acum să fi ajuns la paroxism... chibriturile le știa în cutia măsuței de lîngă sobă... S-a apropiat tremurătoare, dar liniștită, și a aprins. Dar primul chibrit s-a stins de prea marele tremur al brațului. În suflet, însă, se simțea liniștită și a aprins pe al doilea, care s-a stins de asemenei. Atunci s-a apropiat de masă, ca să-și amăgească brațul și, într-adevăr, acolo a izbutit să scoată globul lăptos al lămpii și sticla ușor. Iar chibritul, de data asta, s-a aprins victorios, a înflăcărat fitilul ridicat. Lumina a apărut triumfătoare de sub sticlă; ea a clătinat ușor lampa, să vadă dacă mai e gaz într-însa. Pîntecul de faianță reliefată de flori și grupuri omenești era plin; plesnită de podeaua uscată, a turnulețului, gazul răspîndit va cotropi îndată tot lemnul trăgînd spre el, ca o enormă gură aspiratoare, flacăra jucăușă.

Pentru mai multă siguranță, Tincuța luă și cutia de chibrituri cu sine, iar deasupra sticlei înfipse din nou globul, ca flacăra să nu se stingă pe drum...

Când porni spre ușă, simțea cum i se înmoaie picioareler ca și cînd flacăra lămpii și-ar fi întins, prin, mîna-i și prin trup, vinele de căldură spre alcătuirea lor de ceară. Dar curios, cum auzi pasul care urca grăbit scara se văzu deodată pătrunsă de un nou suflu de voință, ce o împinse voinicește din urmă. La început nici nu distinse dacă striga tocmai glasul tatălui ei. Cînd o atinse cu mîna pe umeri, era gata să dea drumul aci lămpii; dar o strînse cu toată puterea de picior, ca s-o aducă și să-l

plesnească, pe cel ce o oprise, cu globul drept în global obrazului: iar flăcările să izbucnească de acum în dănțuirea lor de moarte. Însă era tatăl ei: îl descoperi la timp după glas și după mînă ale cărei degete uscate și subțiri avansaseră pe coborîșul umărului pînă-n cîmpul vederii ei.

— Fata mea! fata mea! perfect, perfect... minunat că ai aprins lampa... Hai cu mine acum...

Și o trăgea după el, grăbit și înfrigurat. Ah, bătrînul, înțelesese atît de repede și acceptase... asta îi va spori curajul, îi va spori curajul... își repeta ea, desperată, simțind dimpotrivă, cum îl pierde, prin vîrful degetelor și prin vîrful pantofilor, la atingerea acelei tremurări de gelatină în care se zbăteau mîinile uscate... Bătrînul ar fi trebuit să aștepte jos și să vină singur, mai tîrziu, spre scăparea de flăcări, în care întîi sufletul ei s-ar fi eliberat...

Dar bătrînul o îndruma într-altă parte, nu pe scara podului. La ușa balconului îi lăsă umărul și păși el întîi, afară, în noaptea, iluminată... Bătrînul avusese desigur, alt gînd dar era bun și acesta, pentru că și balconul era de lemn vechi și uscat. Lampa ridicată lumina acum puternic pe bătrîn și Tincuța se înfioară în fața acestui profil veșted, încordat de atîta dîrzenie. Dar și în curte pătrundeau bine săgețile luminii, întărind, în strîmta îngrădire, puterea lunii și a reflexelor îndepărtate de focuri. Apariția bătrînului făcu să contenească toaca topoarelor în poartă sau să fie acoperită pînă la nimicire de huietul mare al surprizei Abia acum Tincuța distinse că pocniturile harapnicelor erau în curte și slujitorii alungau cîinii: și în suflet îi învioră deodată, într-o infinitate de clipă, un sentiment de pace și de împăcare. Dar nu fu decît o biată amăgire, mai dureroasă și negrăit mai nedorită decît apropierea morții, în pulpana căreia găsise ocrotire. Țăranii din curte, doborîți și sfîșiați de cîini, abia se ridicau, sprijiniți de ziduri sau zăceau încă. printre cadavre de animale. Doar zîmbatul stătuse si era necontenit în picioare, acolo în colțul zidului sprijinit în enorma lui măciucă Ținea capul sus și din strașina de umbră a căciulii țuguiate, ochii lui aruncau necontenit spre ea focul sălbatic a[l] luminii lor îndirjite. Tincuța gîndi: jos erau încă frații postați la ferestre cu puștile lor. Focul avea tot timpul să înceapă de aci, in privirile stupefiate ale acestor incendiari, bădărani și cretini, care așteptau uluiți să se îndepărteze cîinii și să glăsuiască boierul.

Poate doreau să deguste în voie priveliștea atît de lumintă a ultimei zbateri de viață, a ultimelor încercări de înduplecare ale bătrînului care nu se resemna să moară. Da, doreau să-l audă, să-l vadă zvîrcolindu-se ca strămoșii lor, cînd le cereau iertare. Gustul sadic al spectacolului în fața morții prețuia instinctiv la indivizii redeveniți în stare de bestie și asta îi despărțea încă și acum de bestiile propriu-zise, de bestiile totale. Vuietul din ce în ce mai scăzut al glasurilor de la poartă avea largi intermitențe; vorbeau toți, în toate părțile, iar faclele se trăseseră în față. Doar din adîncurile nedeslușite ale mesei de capete mai răzbăteau chiuituri răzlețe. Însă cei din față vorbeau domol: și-n toți ochii scînteia hazul și consemnul tacit. Iar Tincuța văzu dincoace de zid gura zîmbatul ui deschizîndu-se calm, ca un bot de fiară, care-și adulmeca prada sigură, de care nu-l mai desparte nici un obstacol.

Bătrînul ridică mîinile în sus și glasul lui clar răsună impunător deasupra frămîntării generale și a lătrăturilor îndepărtate... Primele cuvinte nu se auziră bine în mijlocul gloatei: dar alte voci țărănești îndemnară la liniște; această îndrăzneală de a ieși înaintea tuturor — cu pieptul în bătaia oricărei șînețe, cu mîinile libere, cu barbeții colilii și cu lampa lumimîndu-l cu putere — le muiase la toți glasul. Iar Tincuța ținea înălțată lampa de porțelan cu fermitate și îndîrjire, așteptînd clipa cînd va socoti că flăcările trebuie să izbucnească.

— ...de ce ați venit să-mi puneți foc casei? rostea puternic, fără nici o emoție, bătrînul. Ce vă folosește vodă casa mea arsă? Ce vă folosește vouă să ne omorîți?... Veți fi împușcați și voi cînd va veni armata, iar alții veți putrezi în fundul ocnelor...

— Noi vrem pămînt... izbucniră atunci piepturile gloatei... Pămînt... pămînt....

La izbucnirea aceasta clocotitoare de dîrze glasuri bărbătești, mîna Tincuței ridică și mai sus lampa cu pîntecul încărcat cu petrol. Jos, zîmbetul zîmbatului se prefăcu în rîs de dinți răi și ascuțiți. Dar bătrînul privi spre ea cu o adîncă satisfacție, ca și cum tocmai urletele de acum, ale celor de jos, le-ar fi așteptat. Făcu iar semn cu mîna. Tăcerea se lăsă acum însă cu greu. Și zarva detunătoare a frînturilor de cuvinte, care se încălecau, pînă în încîlciri și anulare în huiet, nu se potoli decît iarăși cu primele cuvinte, de o energie nouă, de o promptitudine și de o cuprinzime concisă și limpede, izbitoare, ale bătrînului. Vorba

lungă ar fi însemnat iarăși dezlănțuire de urlete, furie care crește din sine însăși, pieire și prăpăd.

— Păi, dacă vreți pământ, cereți pământ! răcni de două ori bătrînul Take Asan. Ei bine, vă dau pământ! Eu vi-l dau de bună voia mea... Vreți acte, vă fac acte... Dar nu-mi ardeți casa... Și nu-mi luați tot... Lăsați-mi și mie ceva... Cît de puțin... Haide, hotărîți voi cît să-mi lăsați...

Tăcerea acum se întipări în adevăratul înțeles al cuvîntului. Cîteva clipe numai, dar profundă și grea, ca nopțile de toamnă ploioasă. În cugetul. Tincuței parcă se făcu lumină vie deodată, iar rîsul zîmbatului de jos încremeni, ca și cum moartea l-ar fi paralizat înainte de a avea timp să se îngrozească. Bătrînul mai apucă să strige:

— Am două mii de pogoane... Lăsa-ți-mi și mie barim două sute... și lăsați-mi conacul și copiii... Doar v-o fi ajungînd la toți o mie și opt sute de pogoane... Vă fac act de stăpînire și nimeni nu are să vă mai facă nimic... Ce vă mai trebuie foc și omor...?

Acum izbucni adevărata hărmălaie la poartă... Zîmbatul urlă, părăsind ca ars colțul lui și năpustindu-se să tragă drugul în lături, pentru a da drum înlăuntru hoardei agitate și nedecise.

— Nu primiți, strigase el, înainte de orice alt strigăt, nu primiți, oameni buni, vă înșeală!...

Și Tincuța pricepu că dacă mulțimea apucă să năvălească în aceste clipe de huiet și de nehotărîre, devastarea va începe într-o clipă și dărnicia bătrînului nu va folosi la nimic. Dar zîmbatul se nărui zadarnic în zăbrelele porții! Drugul rămase neclintit în belciugurile lăcătuite. În afară, pe deasupra huietului, se înstăpîneau glasuri care se făceau ascultate, mulțimea se zbătea în lături pentru a face loc fruntașilor mișcării... Tincuța văzu pe zîmbat cățărîndu-se pe poartă ca o pisică, pentru că sfatul fruntașilor, luminat de facle, strîns ca într-o pîlnie, în mijlocul masei de căciuli negre și fețe omenești, se trăsese în partea cealaltă a gloatei, spre marginea dimpotrivă a șoselei. În ușa balconului, în spatele bătrînului, se încadră conturul puternic al lui Codin, care nu înainta însă în lumină. Vorbi de acolo, din negură:

— Cum, tată, ne dai pămîntul?... Ne lași muritori de foame?...

— De foame mori mai tîrziu, de foc și cuțit pe loc... bolborosi bătrînul, fără să se întoarcă. Poate că vrei să zici că n-am făcut bine? Atunci hai să murim cu toții...

Și după o anumită într-adins tăcere:

— Dacă pogoanele fac mai mult decît copilul tău...

Codin nu răspunse. Tincuța, care rămăsese în poziția ei fandată și energică de luminătoare a acestei grave cumpene între moarte și viață, îl văzu cu capul pleoștit pe piept, cu ochii aproape închiși de încruntare.

Bătrînul zîmbi ușor și glăsui iarăși, abia perceptibil:

— Sunteți mai proști decît țăranii... Du-te în birou și deschide Codul civil... art. 956 și următorii... ține minte bine: 956... Pe urmă nu mai spune nimic, nici chiar fraților tăi... ca să nu simtă vreo slugă... Și ieșiți afară, ca să deschideți poarta pentru delegația țăranilor... Și cu un zîmbet vag, imperceptibil:... care va veni să trateze...

Manevra bătrînului a ieșit întocmai după prevederile lui. Tincuța purta acum mare grijă de lampa pe care a adus-o înăuntru în birou, la loc sigur, să nu se spargă cumva, și a făcut-o mai mică, să nu plesnească, Și bătrînul a părăsit balconul. Frații au trebuit să iasă în curte și parlamentările au reînceput la ostrețele porții. Pe urmă, reîntoarsă în balcon, Tincuța a privit intrarea delegației: era învățătorul și nouăsprezece oameni, bătrîni și tineri. În urma lor a încercat să se strecoare zîmbatul, dar a fost apucat de braț și îmbrîncit înapoi chiar de cîțiva din delegați. Și a fost primit cu haz mare, cu glume și cu ghionturi de mulțimea rămasă afară. Pentru că, potrivit învoielilor, odată delegația intrată, porțile s-au închis înapoia ei. În biroul bătrînului au pornit atunci tocmelile. Și după ceasuri grele de sfadă, s-a ajuns la înțeles: bătrînul nu oprea decît o sută de pogoane arabil și avea drept să se slujească de imașul oomun. Frații asistau încruntați la această devastare pașnică, și neputincioși; în orice caz, era preferabilă unei devastări cu foc și vărsare de sînge. Cu toate astea, ei luau parte cu toată îndîrjirea sinceră la discuție, ceea ce Tincuței i se păru că nu-i displace tatălui ei. Numai Codin găsi ea că se retrăsese prea repede, poate pentru a nu i se observa ochii nestăpînit de luminoși.

Din clipa plecării lui Codin, Tincuța simți deodată, puternică și din ce în ce mai apăsătoare, nevoia de a deschide codul de pe masă, mic, dar gros, îmbrăcat în piele roșie și cu muchia legăturei elegant curbată. Codul civil adnotat scria cu litere de aur pe copertă și pe muchie. Articolul 955... art. 955... și următorii...

Cifra i se întipărise adînc în minte, dar curiozitatea care o devora o făcea în același timp să tremure: cartea mică și groasă, ca un presse-papier mai degrabă decît ca o carte propriu-zisă, o ademenea prea zgomotos cu voioșia roșului ei aprins ca să nu i se pară că prima ei mișcare într-acolo va atrage atenția tuturor și adevărul grozav îi va da îndată pe toți de gol. Ah, zîmbetul acesta perfid de floare roșie tropicală, care strînge ca o gură mîna ce se îndreaptă înșelată spre corola ei amenințătoare și carnivoră! Era doar o nebunie din partea ei această curiozitate irezistibilă: expresia lui Codin, cînd se grăbise să dispară, și seninătatea de acum a bătrînului o limpeziseră doar deplin, îi arătau și acum prin coperta cea tare și prin maldărul de pagini tăiate scobit, într-o curbă la fel de elegantă și luciosă ca și a muchiei, că acolo, la articolul 955, trebuie să fie ceva bun, minunat și liniștitor. Și asta putea s-o asigure îndeajuns.

Bătrînul scria acum actul, căci așa pretinsese delegația, cuvînt cu cuvînt, rostind tare fiecare rînd nou; peste umărul lui se uita învățătorul. Atunci ușa se deschise ușor, de parcă ar fi împins-o o pisică, și Tincuța văzu deodată, strecurîndu-se strivită, smerită, mai mult ca o închipuire decît ca o făptură, zîmbatul [sic]. Dispoziția de rîs a feței lui, observă acum Tincuța, era naturală, căci era alcătuită dintr-o conformație specială a zigomaților. Ochii i-erau galbeni ca la pisici, și numai din mijlocul lor, două licăre negre, puțin mai accentuate de umbra căciulii țuguiate, ce-i rămăsese pe cap, săriră chiar de la început în ochii, pe fața și pe corpul ei, și se înfipseră acolo ca niște insecte negre, care nu mai pot fi smulse din carne. Pe unde venise omul ăsta?

De bună seamă sărise iar peste zid? Oamenii de lîngă ușă chiar acum băgară de seamă prezența lui și îl priviră întrebător. El le răspunse cu semn de liniște și de cumințenie și licăririle negre, o clipă pierite, se întoarseră iar spre ea și o împunseră ascuțite. Dar ce putea fi sub coperta roșie? Fără să se mai poată stăpîni, Tincuța trase ușor codul spre dînsa. Învățătorul tocmai cetea cu glas tare, punctual, la timp, așa cum da exemplu de cetit la școală, contractul de cesiune. Așa-i găsiseră titlul: de cesiune. Cuvintele nu-i pătrundeau Tincuței după șir în auz: erau disparate și confuze; ea auzea vag cantități de pogoane și nume de vecinătăți: „tarlaua din vale”, „piscul Sucitului, pînă-n poalele

viei lui Stancu Busuioc”. Degetele ei se înfipseră delicate, dar volnice, printre pagini. Răsfrînse codul... articolul 447, 448, 449... Întoarse un smoc întreg de file.,,Despre contractul de căsătorie”, art. 1200... 1201... Reveni...Găsi.

Dar acoperi repede cu pagina următoare și privi îngrijată în juru-i... Nimeni nu lua aminte la dînsa, afară de ochii de pisică, două linioare negre pe fond galben, două linii ascuțite ce rămăseseră definitiv agățate în luminile ei.

Deschise. Art. 955: „Violența în contra celui ce s-a obligat este cauză de nulitate chiar cînd este exercitată de altă persoană decît aceea în folosul căreia s-a făcut convențiunea”.

Tincuța simți o vie decepție în tot lăuntrul ei. Ce arc a face asta cu ce se petrece aici?... Nu e nici o violență la mijloc... Bătrînul singur i-a poftit să contracteze și el a scris singur, fără nici un pumnal deasupra capului. Totuși, ceva parcă se lămurea mai bine în fundul conștiinței sale, se făcea lumină, ca în fundul orizontului în ultimul ceas de noapte. Trecu cu mai mult curaj la „următorii”.

Art. 956. „Este violență totdeauna cînd, spre a face pe o persoană a contracta, i s-a insuflat temerea, rațională după dînsa, că va fi expusă persoana sau averea să unui rău considerabil și prezinte...”

Tincuța ceti înainte și trecu la notițele mărunte ale jurisprudențelor. Ea nu înțelegea mare lucru, dar i se părea că simte înțelesul pe deasupra rîndurilor. Totuși gîndea într-una: „Bine, însă bătrînul i-a chemat, el i-a...” dar deodată, în fundul conștiinței, lumina se revărsă puternic. Și atunci parcă, surprinsă de toate privirile celor prezenți, care s-au îndreptat amenințătoare asupra ei, ridică ochii. N-o privea decît o prea blîndă figură; își aminti chipul blînd și necăjit pe care îl descoperise de dimineață, din trăsură, în alaiul care le adusese încoace. Bătrînul, acum cu capul gol, cu plete cărunte, lipite de rotundul tidvei și despărțite de o dreaptă cărare, îi zîmbea cu bunătate și mulțumire. Tincuța trase ușor degetul dintre file și scoarța codului se îndreptă, refăcînd roșul presse-papier, gros și îndesat. Ea nu mai privea acum pe zîmbat, deși cele două linioare negre din ochii gălbui îi stau încă strîns aninate în mijlocul vederilor. În schimb, abia acum simți privirea grea a învățătorului. Acesta se apropie de cod, îl ridică și-l deschise smuncindu-l. Țăranii cei dîrji din față ridicară capul îngrijați.

Bătrînul își înălță bustul în fotoliu: se făcea că nu se uită într-aci, dar Tincuța simți cum îi pîlpîie neliniștită înspre dînsa antena nesigură a așteptării înfricoșate. Și groaza și remușcarea o cuprinseră, își feri ochii și dădu de privirea încă înmărmurită, încă neînțelegătoare, a zîmbatului. O aștepta îngrozită să crească de lumina triumfului și a puterei... și acum degetele ei se strînseră de dunga biroului și nădejdea supremă i se nărui de-a binelea, căci lampa salvatoare, farul mîntuitor spre care se năpusti din nou dorința ei de scăpare, era tocmai în partea cealaltă a biroului.

Învățătorul răsfoia codul, țeapăn și întunecat. Sub obrazul smolit și osos se vedea limpede mișcarea nervoasă și rea a mușchilor interiori. „Art. 955. art. 955 și următorii". licărea intermitent și fără vreo legătură în mintea Tincuței. Învățătorul puse codul jos. luă contractul și-l ceti în gînd, lung, încet, posomorît... Oamenii din primele rînduri înaintară...

— E vreo nedumerire?... se auzi de-abia glasul bătrînului Asan... Vreo scăpare, ceva? întrebă el pițigăiat și mirat.

Învățătorul nu răspunse. Încercînd să-și nimicească zbuciumul, care începea să se ridice, al pieptului, Tincuța izbuti să-și păstreze o față calmă, dar nu mai vedea nimic altceva decît un amestec de albicios și cenușiu ca aluatul de făină, prin care sticleau puzderie de bacili negri, ca liniile din ochii pisicilor.

— Da, contractul e bun! se auzi sentința gravă a învățătorului, cu glas și mers pătruns de sine.

Destinderea se traduse prin urări de: „Noroc! Într-un ceas bun! Și bună înțelegere pe viitor!" Mîini bătătorite se întinseră spre boier, care le strînse pe toate cu plăcere. Și spre Tincuța se întinseră cîteva osoase și năclăite. Cînd ochii ei căpătară iar puterea discernerei, văzu cușmele negre ridicîndu-se și îndesîndu-se pe capete și șuvoiul greu, cu miros pe care acum îl simți întîi, de oaie plouată, împingîndu-se spre ieșire. Zîmbatul dispăruse de mult ca un vis rău. Numai figura cea blîndă și bătrînească mai căută spre ea o dată și ea o primi cutremurîndu-se ușor, involuntar; vroi să nu se întrebe de ce se cutremură și totuși simți învăluind-o o tristeță adîncă, grea, displăcută.

Armata sosi a doua zi în viul nopții și procurorul care o însoțea făcu mare haz de dibăcia bătrînului și de actul nul, prin puterea legii, cu care țăranii se mîndriră față de autorități.

— Mă, le strigă procurorul, actul ăsta să-l puneți în ramă! El v-a scăpat viața la cel puțin șaptezeci dintre voi!...

Întâmplarea

Docarul luneca acum ca o pată galbenă, fugară, prin noaptea codrului. De cum îi înghiţise pădurea, roatele încetaseră deodată să mai scrîşnească pe pietrişul drumului. Dăduseră de pămînt viu. Copitele celor doi cai voinici izbeau în plin şi loviturile se succedau mai repede; iar zgomotul lor părea de astă dată mai învăluit.

Luna, pe a cărei tovărăşie, în plimbarea aceasta nocturnă, mai ales doamna Glogovan pusese tot temeiul, întîrzia la întîlnire. Deasupra, pe fîşia de cer dintre două linii de arbori, stelele ieşeau cu nemiluita din ascunzişurile negre. Bucuroase parcă de întîrzierea lunii, se lăsau pîn'ă deasupra pădurii, în ghirlande de lumini. Se înghemuiau, se ciocneau între ele, stîrnind flăcări vagi şi momentane; unele, mai îndrăzneţe, se pierdeau şi cădeau, lăsînd în urmă dîre de artificii; altele, mai sfielnice, abia scoteau ochiul de insectă din vizuinile tainice, închizîndu-l înspăimîntate, pentru a-l redeschide iarăşi, peste puţin, cu aceeaşi teamă tremurătoare. Şi necontenit spuzeau din veşnicie, forfotind tăcute şi strălucitoare.

Ea privea extaziată magica splendoare, urmărind cu multă luare-aminte jocul lighioanelor de foc, care îi părea atît de asemănător cu al lighioanelor pămîntului. Şi era fericită să descopere, odată cu minunea revărsării de aur, minunea ochilor ei, care puteau descifra atâtea lucruri, de nepătruns pentru alţii, în misterul hieroglifelor înstelate.

Alături, lăsînd moale frînele, Glogovan urmărea în gînd dialogul ce-l va avea a doua zi la oraş cu omul lui de afaceri. Trebuia să-i lămurească numaidecît o năstruşnică idee ce-i venise. Şi în dialogul imaginar el descoperea, la rîndu-i, cu uimire, la ce avuţii ar fi putut ajunge dacă lenea şi visătorul dintr-însul n-ar fi dominat spiritu-i de întreprindere.

De la un timp, însă, atît de mult bănet i se acumulă în închipuire, că privi îngrijat în juru-i. Şi rămase multă vreme cu ochii aţintiţi în întunericul puternic, la copacii cari, ca nişte uriaşi din mituri, păreau gata să-l primească în sutele lor de braţe întinse, sfîrşite în multiple şi stranii articulaţii. Cînd şi cînd surprindea, în vreun desiş tainic, închipuiri fosforice care îi rînjeau cu sarcasm. Alteori i se părea că îl urmăreşte cu stăruinţă magică un ochi fixat asupră-i. Şi o temere surdă i se strîngea pe îndelete în fundul sufletului, din adîncuri de

necunoscut.

Deodată duse mîna la frunte, ca și cînd ar fi vrut să prindă acolo ideea care îl năpădise. Cum de n-a putut să-și amintească mai dinainte? Bandiții, ceata de bandiți care se încuibase de cîtăva vreme în codrul Colibașului!

Auzise chiar azi-de-dimineață povestea asta din gura unui țăran, care tocmai se întorsese de la oraș. Dar nu prea dăduse ascultare, căci de multe ori zvonuri la fel umblaseră pe socoteala bătrînului codru, fără să fie adevărate. Și de bună seamă că nici acuma nu era vreun temei în cele auzite. Doar pînă în seară, înainte de plecare, stătuse de vorbă cu atîta omenet din sat și nimeni nu-i mai pomenise de așa ceva.

Glogovan își pipăi cu grijă revolverul, pe care nu-l uita niciodată în plimbările acestea de la conac la tîrg și înapoi. Plănui chiar să întoarcă. Băgă de seamă însă că au ajuns tocmai la drumeacul de cară, ce taie calea mare drept în inima pădurii. Erau la jumătate de drum. Ori înainte, ori înapoi...

Nu fără vie stînjenire, căută el la fîșia aceea îngustă de pămînt gălbejos pe care o făcea îmbucătura drumeacului. Mai mult și-o închipui decît o văzu, hurducată, buburosită de hopuri, tăiată în toate chipurile de urme adînci și străvechi de căruțe, ascunzîndu-se chiar de la încèput pe după smocuri de arbuști tineri, înfrățiți în împletituri de nepătruns, ferindu-se necontenit în ocoluri curioase și îndoielnice, pierzîndu-se în nesfîrșitul lumii de mister și legende înfricoșetoare, cu care oamenii locului își înspăimîntă ascultătorii seara, în jurul focurilor de la crame.

Dar pînă să se întoarcă de pe drumul umblat de fantasmele trecutului, caii repezi trecuseră de mult lugubra priveliște. Docarul zbura înainte în lumea de neguri. Tropăitul copitelor era acum așa de repede, de regulat, că parcă nici nu mai exista pentru urechile celor doi călători. Încolo nimic, decît tăcerea profundă a stelelor care se lăsaseră atît de în jos, că puteai să vezi ramurile de vis ale copacului infinit, pe care se coborîseră în jerbi de chiciură. Nici cel mai mic zgomot, nici cel mai neînsemnat foșnet de frunză. Nici un sforăit de cal; se părea că zdravenele animale visau de asemeni, dormitau profund, mișcînd picioarele în goană automată.

Și deodată, de undeva din pădure, țîșni o lumină searbădă, poleind toți copacii cu străveziul ei de vis, înfășurînd trunchiurile în scutece de hîrtie argintată. Glogovan avu impresia

copilărească că i se desface dinainte o imensă pădure cu pomi de Crăciun.

— Luna! șopti doamna Glogovan fermecată.

Lumina se mări și acoperi totul în aur topit; stelele într-o clipă se urcară pe ramurile copacului infinit și dispărură în mușuroaiele lor. Doar cele mai mari, mai greoaie, n-avură timp și rămaseră locului, pălite de lumina hipnotică.

Caii se înveseliră. În plină goană, se uitară cu înțeles unul la altul, înclinară rînd pe rînd din cap și izbucniră într-un nechezat zgomotos și puternic de rîs.

Acum drumul drept se lămurea pînă hăt-departe, în lungul lui. Și nimic, nimic neobișnuit nu se vedea într-acolo, pînă puteai cuprinde cu ochii.

Glogovan prinse să fluiere ușor printre dinți un refren favorit. Lumina umplea tot mai mult șleahul, ca și cînd ar fi vărsat-o cineva cu găleata. Dar îndată inima lui se poticni în piept. Colo, drept, sub un copac izbit în plin de luna ce se și ridicase deasupra pădurii, văzu o fantasmă nemișcată, ceva cu seamăn de om.

Pădurea se lăsa aci puțin în clin și caii o porniseră nebunește. Tropotul lor era neregulat acum, pașii li se amestecase. Din cînd în cînd păreau că-și mai spun cîte ceva la ureche, aprobînd din cap sau ridicînd repetat botul rînjitor în semn de negare.

Glogovan le privea nepăsarea liniștitoare cu un singur ochi, iar cu celălalt sfredelea îngrijat depărtarea. Și omul de-acolo creștea necontenit și stătea tot așa de nemișcat. Se apropiaseră bine de el: părea împietrit în ploaia razelor și de sub suman îi ieșea un capăt vînjos de bîtă. Cînd Glogovan văzu acest amănunt, nu se mai putu stăpîni: cuvintele se smuciră singure din gîtlej:

— Fantoșa, un om...

Fantoșa, întreruptă din visuri, privi nedumerită spre el. Și trăsura trecu ca un vîrtej pe lîngă omul galben și nemișcat.

Cînd fură departe de tot, Glogovan simți că trebuie să-și lămurească exclamația.

— Ai văzut cît de nemișcat și cît de galben era? Parcă nici nu ne-a auzit...

— Probabil că era surd. Abia cînd ne-am apropiat de tot a întors capul.

— Da, a întors? Curios. Parcă era o păpușă de ceară...

Tăcură. Apoi peste puțin înălțară amîndoi capetele, instinctiv. Parcă li se ridicase ceva apăsător de deasupra. Codrul se rărise deodată. Și după puțin timp încetă. Glogovan respiră adînc.

Cerul se desfășura acum imens, căptușit de țesătura subtilă a luminei pale. Luna suia încet la deal, ca un paianjen săturat și dolofan, spre două-trei musculițe de lumină ce se zbăteau să scape din împletitura vicleană; în urma ei, searbăzi și nemișcați, fără nici o izbucnire de viață, doi planeți rămîneau fixați de rigiditatea morții în colbul de aur.

— Fantoșa, acum trebuie să-ți spun. Am trecut printr-un mare pericol. Știi de ce am exclamat adineauri?...

— Tot omul ăla, frate?... Lasă acum... făcu ea plictisită.

— Ei, nu așa... Îmi pare rău... ascultă colea, știi ce am auzit alaltăieri la oraș? Că o bandă de hoți s-a pripășit iar în codrul Colibașului.

Ea-l privi lung, întrebătoare. Dar cînd Glogovan vru să continuie, izbucni într-un rîs atît de puternic, că el rămase cu totul uimit.

— Atunci, de-aia te-ai speriat așa?... spuse ea abia inteligibil prin cascadarea de neoprit a hohotelor. Vai, ce mai bărbat am! ...

Glogovan dădu plictisit din cap; ea tăcu și-i privi serioasă:

— O bandă de hoți, zici? Aveai revolverul la tine?

— Fără îndoială. Dar ce faci cu un revolver contra unei bande de tîlhari

— Cum? știi că sunt tîlhari în pădure și pleci noaptea la oraș? ...

— Uitasem. De dimineață am auzit pe Năstase al Maricăi. Dar de atunci nimeni nu mi-a spus nimic. Și știi pe Năstase... Abia pe la mijlocul codrului mi-am adus aminte, cînd am văzut că nu mai iese luna...

Ea rămase pe gînduri. Deodată începu să zîmbească și se întoarse spre dînsul.

— Ei bine, dacă ne-ar fi atacat?...

Se scutură ca de un fior. Departe, drept înainte, luminile orășelului se înmulțeau în constelații regulate; Fantoșei îi părea o bucată de cer peste care luna nu pusese încă stăpînire. Apropierea orașului îi dădu chef de vorbă:

— Ei bine, închipuiește-ți că ne-ar fi atacat... tu cum m-ai fi apărat, viteazul meu Mihai?...

Glogovan mișcă buzele fără să răspundă. Ea rămase iarăși pe gînduri.

— În definitiv, adăugă la urmă, dacă erau mulți, la ce ne-am mai fi apărat? Le-am fi dat tot ce ne cereau și basta...

— Da, dar dacă ne luau docarul...

— Mergeam pe jos...

Și după o nouă reflecție:

— I-aș fi rugat frumos: „Domnilor tîlhari, sunteți buni să ne conduceți cu docarul pînă la marginea p'ădurii și pe urmă puteți să-l luați...”

— Hm, parcă stau ei să se uite la grațiile tale!

— Eu cred că da...

El întoarse brusc capul spre dînsa, dar ea, fără să-i observe mișcarea, își sfîrși gîndul:

— Ar fi fost o aventură nostimă. Dar păcat de docar. Aveam însă ce povesti...

Glogovan privea neînțelegător la dînsa.

— Fantoșa, dar tu nu știi ce vorbești...

— Am spus, păcat de docar. Dar mă rog, spune ce ar fi fost de făcut altceva? Cînd curajosul meu soț mă ia prin pădurea de tîlhari, noaptea, și numai cu un pistol la dînsul...

— Și ai fi făcut grații unor brute?

— Viața înainte de toate...

Apoi schimbînd tonul numaidecît:

— Ia nu mă mai plictisi, te rog; iar ai început cu prostiile tale? Nu cumva ești gelos și de hoții de drumul mare?...

— Și dacă ei ar fi devenit mai... mai exigenți...

— Cum mai exigenți?...

El nu răspunse. Ea păru că gîndește. Apoi, deodată:

— Vai, ce bădăran. Dar asta e cu neputință. În sfîrșit, să lăsăm. Cu unu... un... ca tine este imposibil de glumit...

Tăcură amîndoi. Pe întinsul cîmpiei, case răzlețe surîdeau prietenos prin ferestrele roșii. De undeva, de departe, venea larma potolită a unui cor bărbătesc. Glogovan lăsă caii la pas. Părea cu totul preocupat de un gînd îndărătnic, căci încremenise cu ochii pe biciușca înfiptă în toc, subțire și lungă, parcă o închipuire.

Deodată se întoarse spre dînsa:

— Ei bine, și dacă totuși...

Ea nu răspunse.

— Admitem că ne-ar fi atacat, reluă el încăpățînat. Și că le făceai grații, cum spui. Și ei puneau ochii... Și pe mine mă dezarmau, mă imobilizau...

— Dar încetează, pentru numele lui Dumnezeu! strigă ea scoasă din sărite. Ai cîteodată... parcă n-ai fi crescut cu oameni...

— Ci ia răspunde, frate! strigă el la rîndu-i, aţîţat de o invincibilă curiozitate. Mă rog, s-ar fi întîmplat... vorbim și noi...

— Alt subiect de conversație nu găsești? Ei bine, m-aș fi împotrivit, firește, ce mă tot întrebi?...

Dar atît nu putea liniști pe Glogovan, în care închipuirea acum fierbea.

— Da, te-ai fi împotrivit? Chiar asta ar fi mai trebuit, nici măcar să nu te împotrivești. Dar, fetițo, aceia-s bandiți, ar fi fost mai puternici, te-ar fi învins.

— Ce-aș fi putut să fac? răspunse ea neliniștită.

— Sigur! urlă el atunci scos de tot din țîțîni. Îi aţîţi, și pe urmă ce-ai fi putut să faci? N-ai fi făcut nimic, desigur. Ar fi fost o aventură și nimic mai mult, hai? Am fi avut ce povesti, hai?

— Dar ce ai, dragă, de țipi așa? Doar nu s-a întîmplat nimic.

— Aha, nu s-a întîmplat nimic, cu asta scapi dumneata; dar gîndul, gîndul...

— Ce gînd, ce ți-a venit? Pentru Dumnezeu, nu mai țipa, te rog...

Glogovan prefăcu vocea într-un scrîșnet de răutate:

— Va să zică așa, o aventură, nu? Și nimic alt decît o aventură... ar avea ce povesti dumneaei cînd hoții ar... ar...

— Dar încetează odată, sau... Și crezînd că-l îmblînzește, muie tonul: ...Cum poți să-ți închipui că aș putea povesti ceva, dacă lucrurile ar ajunge pînă acolo?

— Ah...

A fost atît de puternic răgetul acesta al lui Glogovan, că ea s-a ferit îngrozită în lături.

— Aha, sforăi el apoi înfundat, cu ochii bulbucați de cea mai nemărginită indignare... Care va să zică n-ai spune nimic, ha?... am păstra amîndoi secretul... dacă lucrurile ar ajunge pînă... pînă acolo... Foarte simplu, nu? Ce simple sunt toate pentru ea... dar eu... eu... ce m-aș face cu acest secret?... toată viața...

— Taci odată, ai înnebunit? Uite, am intrat în oraș, ne facem de rîs.

Docarul trecea acum linia ferată. Fantoșa privea, aiurită de această neașteptată izbucnire, spre stînga, unde felinarele gării, invizibile, ascunse după o dumbravă de tufe, scăldau într-o lumină vie șinele multiplicate în curioase figuri geometrice și se proiectau searbede pe un colț ponosit de magazie. Alături, în penumbră, gheara imensă a unei macarale se ridica fantastică și amenințătoare.

Glogovan, amețit de asemeni, privea spre dreapta și era privit la rîndu-i de departe, de undeva, din întunericul profund, de un ochi sîngeros și dușman.

Îndată copitele începură să izbească mai repede, iar roatele prinseră să duruie pe piatră. Casele, la început grămezi sure-alburii, se deslușeau tot mai bine din întuneric, mai mari și mai luminoase.

Glogovan tăcea ostentativ. O tăcere întreruptă de mîrîieli surde, de tuse seci, prefăcute, Fantoșa zîmbea dulceag. Lumina prietenoasă a ferestrelor îi alungase supărarea și-i umpluse sufletul de bunătate.

— Tot mai ești necăjit pe mine?

Îi răspunse o violentă scuturare din umeri și un bombănit neînțeles. Ea prinse a rîde ușurel: dinții îi luciră în negură. Apoi, cînd docarul apucă pe strada casei părintești, spuse deodată:

— Ei bine, poftim, m-aș fi omorît, na, ești mulțumit acum? Și într-o pufnire veselă, sugrumată îndată: Ca la cinematograf...

Glogovan tresări mînios, privi spre ea mestecînd între dinți o ripostă drastică; apoi renunță și lăsă scîrbit capul în piept.

Cînd se întoarseră peste cîteva zile la moșie, Glogovan avea la el două revolvere și un pumnal, iar Fantoșa un revolver mic și delicat, dar în stare să facă minuni, ascuns în poșetă. Rezemată de tăblia din față a docarului, o pușcă uriașă își scotea țevile în văzul tuturor, așa că, de la prima aruncătură de ochi, orice hoț ar fi putut pricepe că are a face cu un docar armat.

La oraș, venirea lor provocase o zarvă nemaipomenită. Tatăl Fantoșei se supărase foc. Numai cu o noapte înainte, trei trăsuri fuseseră atacate și doi călători, cari nu se lăsaseră jefuiți, împușcați. Se ceruse învoirea guvernului ca să se aducă armată. Glogovan trebui să aștepte pînă ce pădurea fu curățată; abia după ce compania de soldați părăsi orașul, primi și el îngăduirea să se întoarcă.

Acum înaintau în trap repejor pe sub bolțile uriașe ale

pădurii. Deasupra, printre vîrfurile copacilor, ca printre două maluri dantelate, fîșia albastră a cerului curgea ca un pîrîu curat și adînc de munte. Ici-colo, frunzișul crengilor se împreuna astupînd albia de cristal. Dar îndată rîul își relua cursul, se lărgea, făcea un lac imens de azur, se îngusta iarăși, șiroia înainte, conducînd parcă după mersul lui trăsura, ca un drum de ziuă al robilor.

Cu ochii țintă la el, Fantoșa îi urmărea sinuozitățile capricioase. Glogovan privea galbenul drumului bătătorit, crescînd ca undele în cercuri tot mai largi și revărsîndu-se pe sub roate. De cum intrase în codru, vorba Fantoșei se împlîntase iarăși în coșul sufletului ca o lamă rece, chinuitoare: „O aventură și nimic mai mult, aveam ce povesti!”

Și ca la un semn atunci, aminitirile care îl necăjeau obișnuit năvăliră buluc în minte-i. Cum, atît de des, o surprindea privind puțin mai îndelungat decît se cuvine în ochii convorbitorilor mai dezghețați și mai buni de gură. Cum, ori de cîte ori o descoperea cercetînd cu grijă prin dantelăria perdelelor lăsate, trecerea mai asiduă a vreunuia din foștii lui tovarăși de petrecere prin fața caselor. Și era parcă un făcut cu trecătorii ăștia tineri! Nu era unul care să nu întoarcă ochii și să nu treacă în revistă ferestrele. În dosul privirilor scormonitoare, Glogovan le citea lămurit gîndul: „Aci stă ea!” Și o ură oarbă îl cuprindea pe toți acești iscoditori ai fericirii lui. Le hotăra în gînd răzbunare, pe care o împlinea prin nepoliteți afectate, prin porniri vehemente în discuțiunile de cafenea, prin disprețul profund ce-l lăsa să se întrevadă ori de cîte ori vorbea prin saloane despre unii din ei. Și nu arare i se răspunsese pe același ton, nu arare se văzuse stricînd prietenii, pe care le socotise de nedesfăcut înainte, sau ajungea să se descopere singur nedrept și să regrete unele gesturi pripite.

De multe ori avusese explicații violente cu Fantoșa și, totdeodată, după ele, ajunsese la convingerea că e un biet caraghios.

Cînd o surprindea spionînd la ferestre, înainte ca el s-o întrebe, Fantoșa mărturisea:

— A trecut Jan, amicul tău. Ca întotdeauna, afectat și foarte impresionat de propria lui persoană. Îmi place mult să urmăresc pe imbecilul ăsta…

Glogovan îi căuta atunci atît de atent, atît de adînc în ochi și

în cuvînt, că-i venea să se creadă un cîine care vrea să ghicească gîndul stăpînului. Cît de ascuns îi părea sufletul ăsta, cît de învăluit în atîtea valuri de mister, că o viață întreagă i-ar fi trebuit să le desfășure, unul după altul, fără să ajungă a-l dezgoli vreodată. Vedea așa de bine cum îl minte acest suflet, cum își rîde de dînsul, cum îl înșeală sub ochii lui. Și sta, neputincios, în fața grozăviei acesteia, zîmbind prostește, rîzînd singur, fricos, galben, fals, în vreme ce ea se prăpădea de rîsul ei clar, sonor, rău, sănătos, văzîndu-l atît de „comic”.

„Ar fi fost o aventură nostimă, am fi avut ce povesti.”

Nu mai încape nici o îndoială că ea ar fi dorit această aventură, își spunea înfiorat acum Glogovan. Dar cînd gîndul începea să îmbrățișeze scena care ar fi putut să se petreacă în întregimea, în brutalitatea ei, își părea lui însuși mai stupid ca niciodată: „Trebuie să fiu nebun: cum pot să-mi închipui că ar dori așa ceva?” Zîmbea atunci înseninat și-i arunca o privire prietenească. Dar era de ajuns să-i întîlnească profilul visător, pierdut în lumea străină de el, a gîndurilor, ca să-și spună numaidecît: „Dar poate ea crede că totul s-ar petrece așa frumos, ca-n romanele ei”.

„Cum m-ai fi apărat atunci, Mihai, viteazul meu?” O, asta vrea ea să vadă, asta o muncea pe dînsa! Și închipuirea lui Glogovan îl purta în lupte groaznice cu bandiții fioroși, îl vîra în cele mai teribile impasuri, îl dobora sîngerînd la pămînt, ca de-acolo să vadă, în chinul ultimelor clipe, desfrîul cel mai nemernic, să audă rugăciunile cele mai lașe ale unei femei fără rușine, care cerea, în schimbul oricărei ticăloșii, grația să se întoarcă, să aibă ce povesti în saloanele orășelului, în privirele de lăcomie și de admirație ale imbecilului de Jan și ale celorlalți imbecili.

Aproape să-și plîngă de milă, Glogovan făcu sforțări desperate să scape de nemiloasele imagini.

— Curios, spuse el tare, după ce privi înaintea și în urma docarului. De un ceas de cînd mergem prin codru și nu ne-am întîlnit cu nici un car, cu nici o căruță...

— Nu sunt toți curagioși ca noi, îi răspunse Fantoșa, privindu-l glumeț.

— Rîzi, și totuși să nu ți se pară curios, scumpă doamnă, că am putea avea și azi oarecare surprize. Armata a plecat ieri, și nu e exclus ca să găsim și azi ceva de

povestit...

Ea îl privi zîmbitoare, cu buzele strînse, cu bărbia mică tremurînd, gata parcă de răspuns, dar păstrînd vorbele pentru mai tîrziu, după ce el va fi spus tot ce mai avea în gînd.

Cum Glogovan tăcea însă, ea privi poznașe în lungul drumului.

— Mihai, un om! strigă apoi deodată, imitînd exclamațiunea lui din noaptea aventurii.

Glogovan se prefăcu că nu-i ia în seamă cuvîntul, temîndu-se de vreo păcăleală. Ridică totuși ochii pe furiș și observă într-adevăr, foarte departe, chiar la îmbucătura drumeagului de cară, o pată albă, nemișcată, ceva ca o cămașe de copil întinsă pe o cruce de speriat ciorile.

— Și e nemișcat, șopti ea.

Ciudat, lui Glogovan i se păru că îngrijorarea din vorbele ei nu mai avea accentul, glumeț și prefăcut, dintîi.

— Sunteți foarte neliniștită, nu? întrebă el răutăcios. Vă simțiți, desigur, în pragul aventurii pe care o visați atît...

— Se mișcă...

— Ce?

— A dispărut...

Glogovan ridică privirea și văzu cămașa țărănească zdrențuindu-se printre copaci, apoi pierind cu totul.

Figura ei, care pentru moment se întunecase, deveni iarăși vioaie.

— Cum vezi, spuse ea, n-am noroc, n-am parte de aventură.

— Văd, ești foarte dispusă, Fantoșa. Și crezi că cu spiritele tale vei da o nuanță de glumă unor cuvinte care ți-au venit în suflet, fără voia ta. Dar te înșeli...

Ea-l privi lung prin întrețesătura genelor. Apoi izbucni într-un rîs sonor și silit.

— Cum, dragă, crezi tu oare cu tot dinadinsul că aș dori o aventură de aceste, că aș dori să fim atacați de hoți?... Pesemne că nu ești întreg, iubitul meu...

Îl privea înainte, lung și stăruitor, și fața i se însuflețise de mult drag.

— Și pe urmă, de unde știi cum m-aș purta într-o astfel de împrejurare? De vreme ce nu s-a întîmplat nimic...

— Nu s-a întîmplat nimic, desigur, îi rupse atunci îndată vorba Glogovan, plesnind nervos frînele. Asta-i marele noroc,

marele ascunzător al nepătrunsului. Dar dacă întîmplarea n-are de lucru, și într-o bună zi dezvăluie totul pe neașteptate, atunci te sperii de ce-ți arată. Nu s-a întîmplat nimic, zici? Degeaba... a fost de ajuns să-ți aud vorbele, ca să știu cum te-ai fi purtat... atunci.

Și în ureche păru că-i răsună, cu sonoritatea de cristal a glasului ei, riposta aceea care îl făcuse cu cîteva seri înainte să tresară de indignare și groază: „Ce aș fi putut să fac?”

Le auzea și acum atît de clare cuvintele acestea, așa cum auzea tropotul cailor și rostogolișul roților, și ele îi plesneau timpanele cu răutatea lor triumfătoare.

Într-adevăr, ce ar fi putut face în fața împrejurării irezistibile, mai tare decît voința și puterile ei? Glogovan nu găsea nici un răspuns la această întrebare, care îi părea uneori atît de stupidă și atît de nefirească și care îl muncea totuși cu stăruința ei neîmpăcată și corosivă

„Ce aș putea să fac atunci?” I se părea că în vorbele acestea ea a învăluit o bucurie ascunsă, curiozitatea vagă de a-l vedea zdrobit de furie neputincioasă, în fața neprevăzutului teribil, înaintea căruia nu există putință de opunere.

Fantoșa îl privea, zîmbind compătimitoare, lăsîndu-și trupul legănat de hurducăturile și destinderile arcurilor.

— Cît de copil ești, spuse ea la urmă, ridicînd din umeri cu un aer neînțelegător. Ne certăm pe închipuiri! Apoi, urmărind cu atenție pe spinarea calului din față împletitura frînelor, murmură pe gînduri: Ai, desigur, mare dreptate. Întîmplarea le dezvăluie într-adevăr pe toate. Dar pe noi ne-a cruțat pînă acum. Și pînă cînd nu va veni să ne îmbrîncească, haină și neînduplecată, pe unul. de lîngă celălalt... nu ne e îngăduit să... Cine știe, poate atunci cel care se arată mai plin de virtuți acum se va purta mai nedemn... și tocmai cel care se arată mai voinic va fi mai laș... Dar numai atunci ne vom putea încerca puterile.

Micșoră ochii, concentrîndu-i în aer, într-un punct fix, care se porni, modulîndu-și goana după mersul cailor.

— Vom fi eroi? Vom sucomba în fața teribilei împrejurări? Cine știe? E cutremurător și într-un caz și într-altul. Și iată de ce trebuie să ne bucurăm că suntem departe de ea...

— Să ne bucurăm, așadar, strigă el, și hățurile plesniră din nou deasupra spinărilor mobile ale celor doi cai. Să ne bucurăm

de marea fericire că nu știm ce ascundem fiecare în pielea noastră. Ura! Trăiască! Vino să te sărut, iubita mea, înainte de a te cunoaște...

— Poți să fii ironic cît vei vrea. Așa e, cum spun eu. Dacă Dumnezeu va fi bun cu noi, ne va ajuta să nu ne întîlnim niciodată cu ea, ne va ajuta să trăim ascunși unul de altul. Deunăzi, numai am trecut pe aproape și tot... și totuși...

Fantoșa tăcu deodată și ochii i se holbară.

— Uite-l, șopti ea înfiorată.

Glogovan ridică privirile. Un soldat scurt, dar grozav de pieptos, ieșise chiar din îmbucătura drumului de cară și aștepta liniștit docarul.

— Întîmplarea! șopti în glumă Glogovan, dar simți cuvintele ce mai avea de spus topindu-i-se în gît și pipăi revolverul. Zîmbi totuși, cînd văzu pe Fantoșa strecurînd îngrijată mîna în poșetă.

— Stați, strigă soldatul ridicînd mînile în sus.

Era descins și pușca din spate-i nu prea părea militărească.

Glogovan încetini mersul cailor.

— Oprește, boierule. Cine sunteți dumneavoastră și unde vă duceți?

— Dar dumneata cine ești? întrebă el autoritar, trăgînd totuși de hățuri.

Soldatul răspunse cît se poate de prietenește:

— Apoi eu sînt post fix aici, c-avem ordin...

Și pentru că Glogovan îi examina bănuitor îmbrăcămintea suspectă și pușca de vînătoare din spate:

— Sîntem milițieni, din sat, de la Merușeni. Ne-a luat de la muncă, boierule, și ne-au pusără prin codru să vedem cine trece.

— Eu credeam că ești întîmplarea, glumi Glogovan cu jumătate de voce, privind încurajator la Fantoșa. Eu sunt proprietar aici la Glogovani, mă băiete. Ai fi putut înțelege doar de la început cu cine ai a face...

— Așa ne-a dat ordin domnu plutonier de jandari, boierule, nu trebuie să vă supărați. Oricine-o trece, fie cine-o fi, să arate dovadă precum că cine este.

Glogovan îl examină încă o dată de sus pînă jos. I se păru că ochii militarului alunecă de sub privirile lui. Avea însă arma în bandulieră și mîinile îi erau goale. Lăsă deci frîul și începu să-și cerceteze buzunarele.

— Păi, ce să-ți arăt eu dumitale? Vreo scrisoare... ceva...

Soldatul se apropiase de tot de docar. Glogovan despături o hîrtie timbrată, un act pe care-l încheiase cu omul lui de afaceri.

— Să iertați, săru'mîna coconiță, se adresă postul fix Fantoșei, cu o lucire stranie în ochi. S-a întors lumea pe dos de la război încoace. Hoți, tîlhari, în toate părțile. Mișună ca lighioanele...

Gura i se lărgi rînjitor și ochii o măsurară fugitiv.

— Uite aici, mă băiete! Îl întrerupse Glogovan. Asta e uri act, cum să-ți spun... un zapis...

Soldatul căută cercetător hîrtia desfăcută, întinzînd liniștit mînile spre ea. Și dintr-o dată, dintr-o mișcare bruscă și sigură, încleștă degetele voinice pe brațele lui Glogovan. Îl tîrî jos dintr-o smuncitură. Căzutul simți numaidecît genunchiul banditului strivindu-i pîntecele sub o apăsare de neîndurat.

O șuierătură scurtă; vreascurile pîrîiră parcă speriate. Apoi răsună o detunătură slabă, ca pocnetul unui pistol de copil. Glogovan înțelese că Fantoșa se apără de celălalt, de vlăjganul uriaș, îmbrăcat țărănește, care țîșnise pe neașteptate din tufiș. Un capăt de frînghie îi zvîcni dinaintea ochilor, în vreme ce un pumn al soldatului îi cotrobăia pe dedesubt. Frînghia îl încolăci îndată peste brațe, peste pîntece, peste picioare, ca pe un pachet.

Fu trîntit în fundul docarului, care porni aproape în aceeași clipă. Și tot în aceeași clipă banditul care îl legase se aruncă dintr-un avînt asupră-i, căzînd peste el ca o pasăre de pradă.

— Vă dăm tot ce avem, și cal și trăsură, gîlgîi Glogovan înăbușit. Ce mai aveți cu noi?

Banditul nu răspunse. Docarul fugea cu o repeziciune uimitoare, hurducîndu-se pe hîrtoape, pîrîind și plesnind din încheieturi ca o haraba, lovind cu putere amețitoare pe Glogovan în moalele capului. De sub picioarele hoțului, care-i sfîrșise de golit buzunarele, vedea nuiele lungi, înfrunzite, plecîndu-se deasupră-i rînduri-rînduri, înălțîndu-se apoi cu aceeași grabă. Sus de tot, în nepătrunsul albastru, un nor alburiu părea că fierbe, învîrtindu-se pe loc.

Un singur gînd mai dăinuia acum în capul lui Glogovan: „De ce nu m-au ucis de îndată, dacă aveau gînd să mă omoare?"

Dar la o cotitură scurtă, capul îi fu izbit cu atîta putere de

scîndura docarului, că și gîndul acesta îi porni în vîrtej, ca și norul de deasupra. Loviturile începură să urmeze apoi cu nemiluita, din ce în ce mai puternice, mai îngrozitoare, alungîndu-i orice gînd nou. Glogovan încercă zadarnic să se miște din poziția ucigătoare: banditul îl ținea strîns în cleștele genunchilor.

Abia într-un tîrziu strînsoarea de fier se destinse.

— Acum poți să te duci dracului! auzi el mormăind pe soldat.

Și înainte ca să apuce să se înspăimînte, fu repezit peste muchea docarului. Căzu pe spate, într-o groapă de bulgări sfărîmați, tari ca molozul. Cu puțin n-a fost să-i apuce piciorul roata din urmă.

Rămase cîtva înghemuit în groapa de bulgări aspri care i se înfigeau în piele. Privea uimit cerul nemaivăzut de albastru, pe care nourașul învîrtitor se potolise și se destrăma ușor în fire de tort, ce se topeau în ametitoarea nesfîrșire. Asculta cum tîmplele i se potoleau; scîndura docarului parcă-l pălea încă, din ce în ce mai slab, mai alinător. Avea impresia unui ecou care se pierde necontenit prin sine însuși în prăpăstii.

Cu cele din urmă zvîcneli ale capului, o fericire neînțeleasă îl năpădi deodată, de-a valma cu toate gîndurile care îi rămăseseră acățate pe privazul cugetului, cînd scîndura docarului îl izbise.

Asta a fost tot. A scăpat!

Frînghia cu care era legat nu fusese înnodată; își aduce bine aminte. O va putea desface așadar la prima mișcare. Banditii îl aruncaseră aici, atît de departe de drumul mare, ca să-l încurce prin codru. Pînă să dea acum de veste c-a fost jefuit, aveau destul timp să ajungă la bîlci, la Rîureni.

O mînă izbuti în sfîrșit să se descurce de sub împletitura frînghiei, restul fu treabă de un minut.

— Fantoșa! strigă el biruitor, fiind sigur că ea trebuie să se afle aruncată la fel, pe undeva, pe aproape. Niște hoți așa de grăbiți și de metodici, cari n-avuseseră nici timp să-i omoare, numai de dragoste n-ar fi putut sta, fără îndoială.

„Aștia-s hoți deștepți, care își înțeleg meseria” gîndi Glogovan admirativ, vroind să înlăture orice posibilitate de replică cugetului său, întotdeauna nesuferit de îndoielnic.

„Dar dacă o fi aruncat-o în urmă?”

Spre stînga, de unde veniseră, drumul se desfăcea în două:

la dreapta cotea pe după troiene verzi de tufă.

Glogovan se lumină: fără îndoială, Fantoșa trebuie să fie chiar după acest tufiș.

Înainte de a sfîrși gîndul, a și ajuns la cotitură, iar buzele îi frămîntau cuvintele de întîmpinare:

— Întîmplarea, Fantoșa, ai văzut-o? Ea a fost...

Dar abia acum se dumeri bine de ce hoții l-au adus pînă aci. Se trezi într-un fel de luminiș, lunguieț și umflat într-o parte, pe care se înnodau sumedenie de drumeacuri, poteci și potecuțe. Și toate dispăreau de la prima aruncătură de ochi, ascunzîndu-se printre tufărișuri sălbatece și abundente.

El strigă din toate puterile și pădurea îi duse strigătul pînă în depărtări. Dar nici un răspuns nu veni de nicăieri. Porni aiurit pe drumul care i se păru mai larg.

Trecuse mai bine poate de un ceas de mers. Și iată, i s-a părut sau a văzut într-adevăr un vestmînt alb ferindu-se pe după un dos de copac.

— Fantoșa, strigă din toate puterile pieptului.

Nici un răspuns. O clipă, două: nici un răspuns.

— Fantoșa!

Și iarăși nici un răspuns. Nu poate fi ea. Doar distanța pînă la copac e destul de mică. Și cu toată vocea lui stîlcită, a strigat destul de lămurit, cum strigă și acum:

— Fan-toșa! Și nimic, nici un răspuns.

Totuși e cineva acolo, cineva care poate spune dacă docarul a trecut pe aci, ori nu. Glogovan ezită să se urnească, dar vestmîntul alb apare iarăși de după copac. Stă cîtva nemișcat, ascuns pe jumătate, apoi pornește. Și inima lui se zbate acum ca un cîine sălbatec în lanț, la vederea zdrențelor care înaintează.

O recunoaște. Și înțelege totul. Era de înțeles totul, dcaltminteri, numai din șovăiala ei de a se arăta.

Hainele sfîșiate de pe dînsa și zgîrieturile adînci de pe față spun de-a fir-a-păr ce se întîmplase. Ea vine cu pas tot mai grăbit, de ce se apropie de dînsul. Și la oarecare distanță, se oprește, izbucnind într-un plîns zgomotos, puternic.

O fixează cu ochi măriți, nemișcați, strivit de grozăvia, de elocvența spectacolului. Pieptul îi fierbe în clocot, dinele din inimă se frămîntă să smulgă cușca din temelie. E gata să izbucnească, și buzele pe care le strîngea cu desperare se mișcă

necontenit, ca unui copil căruia îi vine să plîngă. Dar nu poate articula un sunet, iar ochii căscați descopăr pe gîtul înalt și alb o vînătaie adîncă. Se apropie. Se cunoaște perfect tiparul unui deget gros și scurt, cu unghie voinică. Pe buza de deasupra, urma unui colț de fiară mustește roșie întunecată ca o picătură de vin negru.

Și lupta îndîrjită, inegală, între o femeie și cele două sălbăticiuni de pădure, i se limpezește deplină, amănunțită. Un fir îl scutură ca destinderea înfrigurată a clipei din urmă. Iar zbuciumul plînsului ei e atît de puternic, și atît de sincer e accentul suspinelor! Subțire și firavă, o biată coardă omenească, tremurînd sub apăsarea întîmplării de nerostit. Furișe și stîngace, Glogovan simte toropeala milei încropindu-i ușor-ușor sufletul.

Mîna lui o cuprinde mîngîietor, vorbe de alintare îi scapă nedibace printre dinții încă strînși. Cu cel dintîi cuvînt al lui, suspinele o năpădesc și mai furioase, se îngrămădesc fără noimă în fărîma de trup, o înăbușe.

Apoi se opresc deodată; ea îl privește miratã, neînțelegătoare, uimită, prin ceața lacrimilor. Vorbele lui sunt atît de bune acum, sunt ale unui părinte bun care își mîngîie copilul.

Dar în dosul lor, Glogovan simte îndată curiozitatea mușcîndu-i sufletul. O mîhnire subită îi cășunează acolo, în adînc. Ce-l privesc pe el cele întîmplate, de vreme ce ea s-a purtat astfel! Ce-a fost s-a petrecut fără voința ei, e ca și cînd n-ar fi fost nimic.

Și totuș e ceva, acolo, înăuntru, care vrea să știe totul pînă la ultimul amănunt. Poate, desigur, pentru a nu mai rămîne nici o îndoială, nici cea mai mică umbră de îndoială că voința ei a rămas curată, că e profund răzvrătită, pînă în cea din urmă fibră, împotriva împrejurării oarbe și triviale prin care a trecut. Dar atît și nimic mai mult. Întrebările pornesc așadar indiferente, ascunse în cuvintele cele mai frumoase, cele mai prietenești.

Iar răspunsurile ei se feresc la început, în ocoluri largi, concentrice, cari se strîng din ce în ce mai mult apoi, pentru a-i zugrăvi în sfîrșit totul, în cîteva semne de aprobare, în cîteva gesturi de groază.

Căci scena luptei o reface el, aducînd, din creierul răvășit de

nebunie și curiozitate, bucățică cu bucățică, toate fățetele cu putință într-o astfel de împrejurare. Ea nu face decît să nege ușor din cap, sau să încuviințeze prin imobilitatea sfîșietoare a privirilor a doua oară înspăimîntate.

Pînă în clipa din urmă, cînd ghearele brutei i s-au înfipt în gît, a rezistat cu toată puterea furiei și a tinereței. Degetele apăsau însă atît de tare, intrau atît de încet și atît de sigur și de adînc în carne, că mînile ei bîjbîiau degeaba în aer. Și atunci, în fața clipei din urmă... a fost peste puterile ei... Genunchii i s-au împleticit de la sine; și, cu cel din urmă pic de cuget, a crezut că prefăcîndu-se moartă...

Aci Fantoșa s-a oprit, privindu-l rătăcită. El a înțeles însă îndată gîndul care a oprit-o. Căci povestea era ajunsă la oea din urmă răspîntie. Ea putea continua: „și astfel, banditul a renunțat atunci»...

În ochii Fantoșei scînteia stranie s-a aprins și mai mult: ei sunt acum două diamante care varsă focuri de lumini. Glogovan așteaptă înfrigurat, cu privirile legate de buzele ei.

— Ș-atunci? întrebă el.

— Atunci... răspunde ea... și izbucnește iarăși în plîns.

Sinceritatea aceasta ar trebui să-i placă lui Glogovan; el înțelege că ar trebui să-i placă și totuși figura lui exprimă acum dezgustul cel mai deplin. Ea vede și-și acoperă fața cu amîndouă mînile: mașinalicește, cuvintele de mîngîiere izvorăsc iarăși din glasul lui; dar amîndoi înțeleg bine cît sunt de nepotrivite, de falșe și abia pot să ascundă mînia surdă care se înfășoară în ele, ca într-un văl transparent și zdrențuit.

— Să lăsăm, Fantoșa, e stupid să mai continuăm. Înțelegi, e scîrbos. Tu nu strici nimic, biată femeie, și te-ai purtat cum trebuie... dar e așa dezgustător că nu mai putem continua...

Soarele apunea parcă la marginea pădurii și părea printre copaci o grămadă imensă de jărăgai topit, scăzînd pe nesimțite, ascunzîndu-se pe îndelete în pămînt.

Porniră atunci într-acolo, căci conacul era chiar la apus de codru. El mergea acum repede, stăpîn pe puteri nouă, neașteptate.

— Să lăsăm, să lăsăm, e așa de scîrbos; ce puteai la urmă să faci?... Între moarte și viață... ar trebui să fiu nebun ca să-ți pretind...

Ea se ținea după dînsul, șchiopătînd, împiedecîndu-se de

buturugi, alergînd să-l ajungă și scîncind ca un copil care a fost pedepsit.

— ...Vom povesti, desigur, cum am fost atacați... aruncați în mijlocul pădurii... dar încolo nimic, înțelegi... Fantoșa... absolut nimic... Numai noi doi... vom ști... ai făcut totul, tot ce se putea... dar în fața morții... oricine... dar nimeni, nimeni nu va ști și asta e de ajuns... ei vor asculta poveștile noastre înflorite... căci trebuie să povestim, să inventăm... și vor crede... ne vor crede doi eroi... și noi ne vom uita unul la altul și vom surîde...

De bună seamă trecuse demult, foarte demult de miezul nopții, căci lor li se părea vecie de cînd umblau prin întunericul de moarte. Parcă se îmbătaseră de oboseală; călcau strîmb ca doi beți, se împiedicau la fiecare pas, se izbeau unul într-altul, se răzlețeau pentru a se ciocni iarăși.

— Vom rîde că i-am înșelat... Înțelegi?... și nimeni nu va ști că mințim... așa de sfruntat, nimeni, decît tu... care-mi vei zîmbi atunci... cu zîmbetul tău, cu zîmbetul acela al tău...

Se opri deodată în loc, apucînd-o brutal de mînă. Și o privi cu toată puterea ochilor lui, în cele două pete mari pe cari le făceau ochii ei în noapte, ca două pete de cerneală...

— Și cine îmi va spune atunci... dacă tu-ți vei rîde de ei... sau... sau de cel care nu va mai ști ce să mai născocească...

Amețită cu totul, ea nu înțelegea nimic. Privea nedumerită, lipsită de orice pricepere, spre tavanul foșnitor al pești de frunze prin care se tîrau de atîta vreme. O zgudui cu putere:

— Ascultă, ascultă ce-ți spun...

Ea se lăsa moale în mîinile lui ca un pachet de boarfe. O împinse scîrbit și ea îngăimă plîngător, abia auzit:

— Cînd se mai sfîrșește?

— Ce să se sfîrșească? Codrul? Noaptea aceasta neagră? Ar putea oare să se sfîrșească vreodată?

— Niciodată nu vom mai ieși din pădurea asta, din noaptea asta, știi tu? Ea va ține mult, mult de tot, totdeauna, oricît s-or sfîrși copacii, oricît s-ar face ziuă...

— Înțelegi tu? de-acum va fi veșnic noapte și codru...

Dacă ar fi fost cît de puțină lumină, ea s-ar fi speriat desigur de mărimea exagerată, de privirea sticloasă a ochilor lui. Dar oricît îi despărțea[u] pentru moment gropile, rădăcinile și ierburile încîlcite, ea bîjbîia după el prin întuneric, se ghemuia într-însul înfiorată și zăpăcită. Nimic din ce vorbea Glogovan nu-i

intra în urechi.

O secundă încă de apăsare și totul s-ar fi oprit aici. Tot, chiar și zîmbetul acela al ei, zîmbetul acela al cărui înțeles adevărat numai el îl va ști... totdeauna, toată viața...

— O secundă numai, Fantoșa... dar tu, tu n-ai avut tăria să mergi pînă la capăt... singură n-ai avut tăria...

Rămase iarăș locului, tremurînd, apucînd-o de mînă.

Ce înseamnă învălmășeala asta în gîndurile lui? O pădure... docar... hoți... ea a fost... a fost siluită... de ce nu și...? cine ar putea ști dacă... hoții sau...

Glogovan nu mai poate asculta mai departe glasul acesta sălbatec, revoltător, care îi șoptește de-acolo, dinlăuntru. El scutură din cap cu energie. Așa ceva e cu neputință! Doar ea a făcut totul...

Tot corpul îi tremură apucat de friguri... Trebuie să fie curat nebun... Dar e monstruos... dar voința ei a fost fără prihană, fără pic de prihană... dar ea a rezistat pînă la cea din urmă clipă... o singură clipă mai mult de apăsare și totul, totul ar fi fost stins, orice zîmbet... și pe gît stă încă urma degetului scurt și gros și noaptea e neagră... codrul... cine ar putea bănui...

— Du-te, Fantoșa, fugi...

Dar ea se înfige într-însul, i-e frică de codrul negru cu miros muced de peșteră, și atingerea lui numai îi mai aduce aminte de viață...

O împinge înainte, și grumazul ei alb parcă strălucește. În ochii lui e atît de strălucitor, că-l orbește și distinge perfect urmele degetelor patrate. Uite, și pe ceafă... Cine ar bănui în împletitura aceasta de degete, de vînătăi... Și gîtul strălucește ca un zîmbet... neînțăles, viclean, rău... toată viața...

Mîna i se întinde, dar tremură așa de tare și e așa de grea... cu neputință s-o ridice. Și degetele, cum îi tremură!...

„...ca o leoaică... a luptat ca o... șuieră acum ascuțit vocea lui înfiorată și prelungă ca un vînt ce trece pe departe, dar astea toate nu pot șterge colțul... colțul fiarei pe buză... acolo... Ei nu vor ști nimic, dar eu... Semnul... mic și groaznic...»

— Fantoșa, ce-ai făcut? Auzi, ce-ai făcut?... izbucni în cele din urmă, cu toată puterea glasului, izbutind, în sfîrșit, să frîngă în coate cele două mîni, amorțite parcă de ger... Cum ai lăsat...

Și tot în aceeași clipă, ea strigă, oprindu-se deodată:

— Mihai, ai văzut...

În oprirea-i bruscă, el s-a izbit cu putere de dînsa, împingînd-o cîțiva pași înainte...

— Mihai... o vezi?... lumina...

— Ce-ai făcut cu mine, cu liniștea mea? bolborosește Glogovan greoi, neștiind ce să facă cu mîinile care i se bălăbănesc în aer fără rost.

Și deodată ea dă un țipăt lung, sfredelitor, un chiot nesfîrșit de bucurie.

— E chiar la noi, Mihai, conacul, uite!... lumina din turn... uite ferestrele noastre...

S-a năpustit oarbă, înainte: zadarnic îi pun piedici împletiturile de ierburi, zadarnic crengi tinere i se pun de-a curmezișul, zadarnic tufișuri ghimpoase o trag de haine înapoi. El o urmează mașinal, zdrobit; mîinile i-au căzut de-a lungul corpului și acum el e copilul care o urmărește docil, biruit.

— Suntem la noi, Mihai, la cuibul nostru...

Au ieșit la lumină. Căci față cu noaptea neagră în care au bîjbîit pînă acuma, lumina stelelor e o adevărată feerie. Între cele două brațe ale codrului, negre, greoaie, întinse la nemărginire, catapeteasma cerului strălucește de podoabe, și Glogovan privește aiurit risipa de candele pe bolta giganticului templu.

Ochii lui caută uimiți la Fantoșa. I se distinge așa de bine figura! Ea merge cu pași mari, regulați, siguri și din ce în ce mai grăbiți. Și s-a făcut atît de înaltă acum! O privește lung; pe fața ei e cea mai deplină seninătate... Dumnezeule, ea zîmbește...

Codrul e în urmă de tot. Pe fondul nopții, conacul cu acareturile lui se desemnează ca o turmă somnoroasă de bivoli antediluvieni. Două ferestre strălucesc prietenoase pe silueta unui turn: e camera lor de culcare...

Dar ochii lui Glogovan clipesc acum străini de orice înțălegere: acolo, înăuntru, el bîjbîie necontenit în noaptea înfiorătoare a codrului nesfîrșit. Iar dinainte-i, zîmbetul vesel al Fantoșei, ce se tot întoarce să-l îmbie, parcă sare din loc, în zboruri scurte, amăgitor și zglobiu, ca o libelulă.

Sfârșitul

Se lăsă pe banca grădinei publice, ca după o fugă zdrobitor de lungă, fără răgaz și fără ogoire, ca atunci cînd te alungă din urmă o spaimă de moarte. Și totuși nu fugise deloc. Iar ochii nu arătau cît de puțin expresiunea aceea minunată de mirare și de nebunie pe care le-o dă groaza. Dimpotrivă, ochii lui mari și copilărești păreau acum uscați și scurși, iar pleoapele pleoștite îi dau o înfățișare de plîns.

În vreme ce se ștergea cu batista de sudoare, buzele îi șoptiră de mai multe ori: „În sfîrșit!" Și chiar mai tîrziu, cînd gîndurile îi zburară departe, buzele șopteau la fel: „În sfîrșit, în sfîrșit!"

Era îndată după prînz și grădina nu prea era populată. Însă pe băncile răspîntiei umbroase de alei tot se odihneau cîțiva. Uneori un pas rar și legănat de femeie făcea să-i crească privirile. Dar își spunea numaidecît:,,în sfîrșit!" și ochii reveneau la loc, ca sub vraja unui cuvînt sibilic. Iar pleoapele se pleoșteau din nou și cearcăne de tristețe se lărgeau tot mai mult în jurul ochilor scurși.

Cei de pe băncile alăturate nici nu-l vedeau. Unul își lăsase capul pe dunga răzămătoarei pentru a da drum înainte pîntecului rotund; altul, cu capul într-o mînă și cu cotul pe-un genunchi, desemna cu bastonul cercuri și litere în pietriș; al treilea zîmbea în gol; iar o domnișoară se prefăcea indiferentă și-și întorsese puțin spatele, crezîndu-se fixată de toți patru.

Bîrnea era cel mai tînăr și mai elegant dintre toți; chiar poate singurul elegant. Și domnișoara, lui, de bună seamă, vroia să-i atragă luarea-aminte cu atitudinea ei indiferentă și înțepată. Dar Bîrnea urmărea îndobitocit pe pietriș jocul umbrei dantelate, pe care alergau de colo pînă colo, în continuă adiere a sălciilor, pete micuțe de lumină, ca boabe de argint-viu.

Își aminti că acum două săptămîni urmărise, tot de pe banca aceasta, tremurarea aceleiași broderii de umbră și lumini, îndobitocit de aceeași povară, care astăzi îi împinsese pasul încoace. Dar atunci mișcătoarea priveliște îi adusese aminte picăturile de strălucire pe care soarele după-amiezelor le stropea prin invizibilele găurele ale transparentului în odaia părăsită, pe tapetul vînăt al peretelui din fund, pe tăblia divanului și chiar pe picioarele și pe hainele lor. Uneori chiar pe obrazul palid al Madei. El vroia să șteargă cu un sărut pata de

lumină, dar pata abia după nenumărate sărutări se muta pe umărul rotund și negricios și, de acolo, cu mari sforțări, gura lui lacomă abia putea s-o alunge pe tăblie.

Acum două săptămîni, a fost de ajuns atîta — amintirea aceasta numai — ca „hotărîrea" lui nestrămutată să-i fugă din minte ca și o pată de lumină. „Dacă va veni, ei bine..." și-a zis atunci. Și vedenia ei a și apărut de după boschete, aprinsă de gîndul care-l ardea. S-a apropiat cu mersul ei rar și legănat și cu zîmbetul ei supus și stăpînitor. S-a așezat alături de dînsul și i-a pipăit mîna. Abia atunci el a înțeles cu frică și bucurie că-i ea într-adevăr. Și-a văzut pe gîtul ei o pată de lumină... și-n grădina publică nu mai era nimeni afară de dînșii; iar pata de lumină rîdea cu hohot pe gîtul negricios...

Bîrnea se cutremură și gemu. Domnul care scria litere pe pietriș ridică puțin capul, îl măsoară pe fugă și se cufundă iarăși în calculul arhimedic. Domnișoara, plină de cel mai adînc dispreț, se întoarce de tot cu spatele.

Bîrnea fixează rondul de boschete care acopere portița pe unde a venit. Și se simte atît de sigur de sine, atît de hotărît, că amintirea care l-a făcut să geamă îl face acum să rîdă. Privește în direcția portiței și-și șoptește vesel și totuși furios, de surîsul sigur de izbîndă, pe care-l preghicește pe buzele celei ce va să vină... cînd va fi la trei pași de bancă: „O ridicare militărească, un pas milităresc, ferm, hotărît și repede... și nimic, nici o privire în urmă... o tărie de războinic"...

...Petele de lumină au dispărut de tot de pe pietriș, broderia de umbră s-a destrămat, pe băncile răspîntiei s-au mai așezat doi trecători și o bonă cu copilul. Dinspre boschete nici un adevăr, nici o arătare; ba întru tîrziu de tot un servitor cu un coș gol și cu papuci ce plesnesc supărător pe alee, împroșcînd pietricelele.

Bîrnea răsuflă adînc și șuierător. Pe figura lui o încordare de temut. Se ridică și pornește. Și nimic milităresc în ridicarea, în pornirea, în pasul lui. Grumazul și spinarea-i sunt acum covîrșite de-o povară neasemuit mai grea decît cea care îl doborîse pe scîndura verde și vîrtoasă.

În cafenea parcă s-a spart un obuz, atît e de mare înecul de fum. Prin ceață se aud clinchete de cuțit în pahare, zumzet molcom de discuții, străpuns arareori de-o comandă sau de-un răspuns categoric de chelnăr, game de rîset... Prin norul de

tutun becurile înseilează încolăcituri de foc; rîme luminoase în borcănașe de cristal. În fund, domnișoara de la casă, cu pieptănătura neagră, încercuită de-o diademă cît o coroană, conduce cu gesturi suverane serviciul de pe tronul de sticle colorate și pocale uriașe. În răstimpuri oblăduie mesele cu privirea furișă și ispititoare.

— Un coniac!

Bîrnea e la al zecelea. Iar Gogu Gorăscu îl măsoară 1a rîs.

— ...de două săptămîni?

— De două săptămîni.

— Și n-ai mai văzut-o tu, de-atunci?

— De-atunci...

— Tu, Bîrnea...?

Un domn s-a apropiat de masa lor; a cerut voie să ridice ziarul înfășurat pe-un bețișor și, fără să aștepte răspunsul, a pornit cu el, fluturîndu-l ca pe un steag.

— De două săptămîni zici?...

Gorăscu izbucnește într-im rîs subit și sonor, pe care-l continuă fără nici o modulare și-l oprește tot așa de brusc.

— Imposibil, Bîrneo...

— De-ai putea vedea cît senin e în sufletul meu!... Sunt liber, liber, liber, scumpule! Numai de aste două săptămîni mi-a fost teamă... dar ele au trecut așa de lin, așa de alinător, ca un rîu potolit... Acum s-a terminat! Acum pot striga: liber, liber, liber!

— Și ea n-a mai venit în grădină... ca atunci...

— N-am mai așteptat...

— Ți-ai ridicat și bagajul?

— Cufărul, tot... Împachetam chiar în toiul discuției... Le-am și adus; sunt sus, aici, la hotel...

— Și acum redeschizi procesul?

— Ce? Procesul s-a terminat... !?..

— Nu știi? Sentința era de două luni definitivă... Mai rămăsese transcrierea...

— Și ai transcris?

Bîrnea privește cu ochii rătăciți spre domnișoara de la casă, pe care reflexul borcanelor de sirop o scaldă în purpură și vis. În revărsarea aceasta roșiatică, cum seamănă la ochi cu Mada! Parcă ar fi în serile lor de iarnă, cînd dădeau drumul becului cel roșu.

— Cu siguranță că n-ai transcris... spune drept...

— N-ai avut curaj... așa e?

Bîrnea se scutură ca de-o ispită. Și parcă împinsă de voința lui, domnișoara de la casă și-a ridicat ochii deasupra reflexului purpuriu, în lumina mare și adevărată a tuturor becurilor celorlalte, albe. Este o alta și nu seamănă deloc cu Mada... și e frumoasă și sunt atîtea altele frumoase... și mai frumoase...

— Am transcris...

— Ai... Minți!... Și Gorăscu dă iarăși drum râsului său sonor și scurt: Minți...

— Băiete, un coniac...

Bîrnea privește cu ochii larg căscați ușa împătrită de la intrare, învîrtindu-se necurmat pe pivot. Are răstimpuri momentane de repaos, pentru a porni iarăși în jurul ei. Și la fiecare nouă învîrtitură, cîte-o figură necunoscută și banală e aruncată înăuntru ca dintr-un automat. Bîrnea urmărește cu luare-aminte apariținea acestor făpturi nocturne, care pășesc toate la fel, aruncînd priviri scrutătoare asupra meselor, zîmbind cînd au găsit pe cine căutau sau încruntîndu-se nemulțumite și pierind iarăși între aripile vînturătoarei de la intrare. Și simte vag că această forfotă începe să-l îngrijoreze. Iar Gorăscu s-a pus cu tot dinadinsul să-i scoată cu cleștele adevărul dintre buze...

— Îți spun că am transcris, înțelege-mă odată...

— Pe ce-ai tu mai scump?...

Răspunsul șoptit al lui Bîrnea nu mai lasă nici o îndoială. Gorăscu s-a tras îndărăt, lipindu-se de speteaza scaunului, și-l privește cu ochi speriați. Bîrnea îl măsoară înciudat și ochii lui cresc de asemenea...

— Nenorocitule, ce-ai făcut?

— Ce trebuia să fac de mult, abia mai răspunde Bîrnea, căci doar ultimele cuvinte se avid groase, de bas; primele n-au fost decît conturate de buze...

Bîrnea tușește acum ca să-și potrivească glasul, apoi adaugă:

— În sfîrșit... s-a dus... Băiete, un coniac am zis.

Și tăria și regularitatea cuvintelor din urmă îi dau curaj...

Dar ochii lui Gorăscu îl privesc tot mai speriați și parcă și mai mult el se lipește de speteaza scaunului. Iar ochii lui Bîrnea au devenit de asemeni neobișnuit de mari.

— Dar tu, tu tot o iubești...

— Am transcris, îți spun...

— Tot o iubești...
Bîrnea izbește cu pumnul în masă.
— Am transcris!
Cei de la mesele vecine și-au întors capetele și el îi privește uimit, apoi rugător, parcă și-ar cere iertare.
Celălalt îi dă răgaz un timp. Bîrnea încearcă să se strecoare din impas, însăilînd întrebări nereușite pe teme indiferente. Dar cînd îl socoti deplin recucerit de calm, Gorăscu își vîrî din nou colții.
— Atunci de ce te mînii așa?
— Nu mă mînii, dar sunt plictisit de tot de comedia asta...
— Acum de ce vorbești așa îmbufnat?...
— Ți-am spus: de plictiseală... dar vorba ta, putem vorbi și mai domol. M-ai surprins însă cu întrebările tocmai cînd admiram piciorușul acela... uite colo, sub masă, unde lasă acum chelnerul serviciul de ceai. Ea nu-i tocmai, tocmai... dar uite ce picior...
— Mai frumos era al Madei.
— Ascultă... știi...
Cele două șiraguri de dinți ale lui Gorăscu au apărut în întregime dintre buzele despicate de rînjetul ironic... Pieptul celuilalt răsufla ca foalele.
— Zici că ai transcris... de ce mai ești gelos?
Dacă n-ar fi rostit cuvîntul din urmă, pumnul viguros care începuse să se încleștеze s-ar fi și lăsat cu greutate de ciocan în creștetul schilavului cicălitor.
— Gelos? Ah...
— Firește. Dacă n-o mai iubești, de ce te mai superi!
Bîrnea îl privește neînțelegător.
— În orice caz... nu pot... să dau voie cuiva să fie obraznic...
— Ce te mai interesează pe tine?
— Dar nu înțăleg ce te interesează pe tine?
— Mada acum interesează pe toată lumea...
Degetele lui Bîrnea se strîng convulsiv; ochii îi fierb.
Pe Gorăscu îl vede parcă departe, departe de tot, dincolo de fundul sălei... Altfel, știut e că i-ar face capul una cu tabla de marmură a mesei.
Celălalt înțălege că mînia e gata să se spargă și intervine grăbit:
— De ce te superi?

Și rînjetul ironic îi dezgolește iarăși șiragurile de dinți... O iubești... O iubești... Te-am pus la încercare...

— Minți... Înțălegi, bolborosește celălalt răgușit, cu ochii holbați... Datoria mea însă...

— Nici o datorie, ce datorie... S-a dus acum... Presupunem că astăzi m-aș fi întîlnit cu Mada și...

— Ce?... Unde?!

— Indiferent... Presupunem pe stradă...”

— Nici o presupunere... unde?

— Vai! cum o mai iubește...

Gorăscu se oprește speriat el însuși de atîta îndrăzneală. Și acum se privesc amîndoi, răsuflînd adînc și greoi, ca doi luptători cari au încetat un moment trînta, pentru a reîncepe îndată, spionîndu-și mișcările, căutrnd pe furiș unde ar trebui să apuce, stăruind să ghicească intențiile adversarului.

— Va să zică nu ești chiar așa de liber, dădu Gorăscu în clipă oportună lovitura de grație. Vezi, te-ai grăbit cu transcrierea.

Covîrșit sub puterea loviturei, Bîrnea, puternicul Bîrnea lăsă capul pe mîinile proptite în masă. Și din pieptul potrivnicului porni rîsul sonor al triumfului. Un rîs totuși în care revenea necontenit o notă falșă, țipător de falșă... Lui Bîrnea nu putu să-i scape: „Canalia, nu arată așa de încîntat de constatarea lui, cum vrea să pară!”

— Nu! izbucni el totuși din nou, atît de puternic, că privi singur spre mesele vecine, să vadă dacă nu-și întorc iarăși zecile de capete spre dînsul. Și înstrunînd glasul: Nu, nu, nu... nu-mi pasă... Du-te... Duceți-vă la dracu... Auzi, abia a așteptat nemernica... abia... Dar ce mă privesc pe mine toate acestea...

— Ei, măi... nici n-am întîlnit-o, dragă, ce te pornești așa?... Am spus: presupunem.

— Ei și? ce-mi pasă mie?

— Mă rog, răspunde-mi lămurit; o mai iubești sau nu, ai transcris sau nu, putem... să-i... s-o... să-i facem curte sau nu?...

— Cine?

— Noi, ăștia, ăștelalți...

Pentru a lua înainte mîniei, pe care o simte iarăși gîlgîindu-i în gîtlej, Bîrnea izbucnește el de astă dată într-un rîs voinicesc și vădit exagerat. Și exagerarea aceasta, ca și mînia însăși, ca și notele falșe pe care le ghicește și în rîsul lui, ca și, adineaori, în rîsul celuilalt, îl cutremură din nou de sus pînă jos.

— Dragii mei, primiți binecuvîntarea mea. Duceți-vă diacului cu ea cu tot, dragii mei. Repeziți-vă la ea ca o haită des lupi... Ce mai mă pri...

— Bîrnea, ia seama ce spui.

— Tu n-ai văzut că eu jucai teatru, măi ticălosule?

— Teatru?

— Am vrut să-ți... am vrut să vă studiez lașitatea și nemernicia... Abia ai așteptat... abia ați așteptat... voi toți, că tu singur n-ai să ai noroc, asta ți-o spun eu... abia ați așteptat să... să... și v-ați și repezit... Toți, toți...

— O iubești... o iubești.

— Ia nu mă mai plictisi!... Du-te și... Ce tot mă întrebi... Spune-i ei; și... și... ai să vezi cum o să te dea afară...

Și Bîrnea începu să rîdă, cu o putere fără seamăn și de astă dată cu toată sinceritatea, căci o amintire i se luminase în minte...

— Crezi? făcu Gorăscu jicnit. Ei bine, îți voi dovedi contrariul...

— Ho, ho, ho... ho... ho... ho... Lasă altuia misiunea asta, dragul meu... Phfff... o să te dea afară...

— E vorba, dragă Bîrnea, tu nu mai ai nici un amestec...

— Da, ești liber, pfff... Încearcă... ha... ha... haha... ho... ho... ho... ho...

— Pentru ultima oară te întreb, făcu Gorăscu livid, sculîndu-se de pe scaun și întinzînd mîna...

— Și eu pentru ultima oară îți răspund... chiar acum pleci direct acolo, nu? ho... ho... ho... mare dobitoc ești, scumpul meu... o să te țin minte toată viața... Cum mă încerca el să vadă... pfff... dacă e liber... pfff... să fie dat afară... Ha... ha... ha...

Gorăscu mai zise ceva, dar totul fu înecat în hohotirile lui Bîrnea. Cînd ajunse la ușă, el trimese un sărut celui rămas și dinții i se dezghiocară din nou.

Cînd fu singur, bucuria lui Bîrnea se ogoi îndată. În locu-i simți aceeași indispoziție de la început, bîntuindu-i sufletul ca o adiere de teamă.

Privea necontenit ușa și ușa se învîrtea necontenit. Ce prieten nou va mai țîșni de afară să-l întrebe dacă e liber să-i curteze nevasta?

Un domn cu cioc alb, încîrlionțat la vîrf și cu ochelari, a ieșit

din vînturătoare, s-a oprit să scruteze sala apoi a întîlnit privirile lui Bîrnea și a început să-l fixeze cu o ardoare neobișnuită. A pornit spre dînsul. și. Bîrnea îl privește uimit. Și teama de la început îi adie și mai pronunțat în suflet. Ce-o mai fi vrînd și ăsta?

Dar aproape de el, domnul și-a coborît ochii de miop, a părut că se dumirește, a îngînat iertare și a luat-o printre mese, cocoșîndu-se cercetător și cerîndu-și necontenit iertare. Iar teama din sufletul lui Bîrnea s-a prefăcut acum într-o jale amarnică, zbuciumătoare. Dinaintea ochilor lui se desfășurase într-o clipă covorul de nisip al unui pustiu întins, nemărginit. Nisip, nisip și gol, numai gol... Ușa se învîrtea fără repaos.

Noaptea e albă și totuși nici stele, nici lună, nici zăpadă, nici felinare. Trebuie să fie însă grozav de tîrziu de vreme ce s-a închis și cafeneaua. Bîrnea își simte capul cumplit de greu. Ceva imposibil parcă i-a vîrît mîna prin pălărie și-l trage de păr, conducîndu-l. Distinge lămurit pătrățelele bazaltului prin negura alburie. De unde dracul o fi venind luminiștea asta, doar mai e mult de tot pînă la ziuă?

De la o vreme nu vede decît un singur pătrățel. Își urmărește cu atenție vîrfurile ascuțite ale ghetelor, încercînd să-l apuce sub talpă, dar pătrățelul aleargă înainte, uniform și de neprins. Întețește pasul; pătrățelul se grăbește. Se oprește în loc; pătrățelul stă și el. Zădărnicia aceasta îl irită nespus. Într-adevăr, ce rost mai are mersul ăsta, cu un cap ca plumbul, care cu greu se mai ține să nu se rostogolească pe pătrățelul de bazalt. A... poarta e închisă la grădina publică! Ce dracu caută el pe-aci, doar de două săptămîni s-a mutat la hotel?...

Gorăscu! Ce speță de imbecil! Ce deșirătură osoasă și fantomatică! Ce gură lipicioasă și ce dinți de știucă! Ce piele galbenă de pelagros. Imposibil! Imposibil! Și-și aduce aminte rîsul, obișnuitul rîs plin de venin al Madei: „Închipuiește-ți cine m-a cerut înaintea ta... Un prieten intim al tău, pe care-l surprind și acum privindu-mă pe furiș, căci atunci cind îl privesc in față face încă pe ofensatul! Închipuiește-ți pe Gorăscu... O... cînd mă gîndeam că buzele acelea lipicioase, care abia se desfac de pe dinți, s-ar fi putut lipi de ale mele... Ah, aer... aer...” Și rîsul veninos se pornea din nou la aceste cuvinte și lui îi făcea atît de bine rîsul acela cînd nu îndrepta spre dînsul

limbele-i ascuțite de șarpe.

De o săptămînă de cînd umblă pe străzi. Pe ea n-a văzut-o niciodată. Pe Gorăscu de mai multe ori... Dar ce-au a face unul cu altul... Aș înțelege Prundeanu... O, da, ăsta ar fi cu totul altceva... Și apoi cu ce admirație vorbea Mada despre dînsul!... Însă Prundeanu are atîtea pe capul lui... Și Prundeanu e un atît de bun, un atît de devotat prieten...

În seri tîrzii de nesomn și-l închipuie pe Prundeanu sărutînd-o. Ea se înfioară și se mlădie ca un lujer sub suflarea patimei. Și ochii lor negri încrucișează scînteieri de văpaie neagră. Nimic mai grozav, nimic mai arzător decît focul negru! Doi demoni frumoși, doi demoni negri, în lupta patimei demonice.

Bîrnea ar suferi îngrozitor în fața acestei priveliști, dacă un zîmbet nu i-ar înveseli buzele la alăturarea apariției scheletice a lui Gorăscu de minunatul tablou.

Dar toate nu-s decît fantome de insomnie. Orice cuget rece nu poate vedea decît cea mai desăvîrșită imposibilitate a acestor apropieri. Mada, amanta chiar a lui Prundeanu? Mada, lăsîndu-se trecută ca oricare alta pe răbojul cuceririlor nenumărate ale unui zvînturatic? Mîndria ei fără seamăn n-ar ceda nici celor mai năvalnice atacuri; afară numai de i s-ar dezgoli trupul doar din albele vesminte ale miresei.

O, desigur, așa da. El însuși, Bîrnea, n-ar avea nimic de spus atunci. Soție a lui Prundeanu, după ce a fost a lui! O, desigur, desigur... Și, poate, cine știe... poate subt impulsiunea amintirei tîrzii... Doamne, Doamne, Doamne, ce gînduri... Ba asta chiar cu siguranță... Mîndria Madei nu se va lăsa zdrobită de mîndria celuilalt... mîndria Madci nu se va lăsa pînă nu va zdrobi mîndria celuilalt. Va fi o luptă titanică între acești zei geloși de puterea și frumusețea lor... Și el, Bîrnea, complicele... Căci altfel ar fi fără sens... El reprezintă acum trecutul ei, el face parte integrantă din persoana ei... pentru a-l intimida pe Prundeanu, ea va trebui neapărat să se refugieze în trecutul ei... Iar el, Bîrnea, obiectivul furiei geloase a celui care n-a știut să fie decît obiectiv de furioase gelozii.

Cu siguranță, aceasta va fi... Binecuvîntată fii tu mîndrie a Madei, mîndrie blestemată de atîtea mii de ori!

Și lui Bîrnea îi vine să moară de rîs, văzînd mutra stupidă a lui Gorăscu...

El nu adoarme pînă spre ziuă, căci, în închipuirea lui aținată,

el vede corpul brun al Madei, în amurgit, confundîndu-se cu desenurile covorului de culoarea cafelei, așternut pe uriașul divan cu tăblie. El crapă ușor ușa și intră cu fereală, căci acum este amantul. Și mîngîierile lui aduc din nou pe pielea ei fiorul renăscut al senzațiilor iarăș cunoscute...

E atît de delicios tabloul acesta, că pe Bîrnea îl podidesc lacrămile cînd zorile îi descoperă fără milă, spre păretele opus patului de hotel, a cărui somieră scîrțîitoare o chinuiește de-o noapte întreagă: o canapea jupuită, un dulap vopsit proaspăt în negru, un lavoar de metal cu lighean alb, o găleată de lături, o pată de ploșniță strivită drept în mijlocul tapetului cojit.

A făcut plata mestecînd încă, a tras de dușcă cele două pahare, cît mai rămăsese în sticlă, și s-a îndreptat spre garderobă fără să se uite într-acolo. Numai cînd a ajuns în dreptul lor, a salutat surîzător, privind pe Mada pe sub sprîncenele aduse strașină și a ieșit. Ar fi dorit să mai rămîie și să mai bea. Greșise însă. A crezut că ei chemaseră chelnerul ca să plătească, și ei îl chemaseră, dimpotrivă, ca să mai comande. Trebuia să iese înaintea lor.

Va să zică, Mada...

Însă cu care dintre ei? Grija și graba lui Gorăscu de a o servi; comenzile șoptite numai de dînsul la urechea chelnerului; bateriile reînnoite necontenit și așezate pe scaun alături de el, poruncile date lăutarilor unguri; cîntecul acela monoton ca pusta: „Cum iubesc eu, nu iubește nimeni”, la care ținea atît și care fusese repetat de vreo cinci ori; privirile triumfătoare și totuși prietenești care i le trimetea, ca și cum i-ar fi spus; „Vezi, m-ai provocat, acuma...” toate acestea ar fi putut să-l facă să creadă că moluscă asta este orînduitorul festinului. Dar e de necrezut...

Prundeanu nu era. Ceilalți... care dintre ei? Brădescu, Stroilă, actorul acela și cellalt, cum îi zice, cu nume greu... Mehtupciu... toți șterși. Nu se poate, nu se poate. Deși fiecare ar fi avut mai mulți sorți decît Gorăscu. Nu, nu... Fosta doamnă Bîrnea a ieșit pentru domnul Bîrnea, Acesta este avertismentul, primul avertisment: Un prim avertisment poate fi dat și-n tovărășia unui Gorăscu... O, ho, ho, madam Bîrnea, fostă madam Bîrnea, treceți, treceți mai repede peste avertismente, mai repede, mai repede... Ajungeți la pedeapsa cea mare... deveniți doamna Prundeanu sau doamna cum veți voi...

...și pe urmă... cînd și celălalt — de-al doilea — va trebui pedepsit, deschideți cutia trecutului... Ha, ha, ha, doamnă Prundeanu, sau poftim chiar doamnă Brădescu... atunci cînd mă veți găsi numai pe mine acolo, vă voi servi la rîndu-mi cu amintirea acestui prim avertisment. Ha, ha, ha, madam Brădescu sau chiar Stroilă... atunci ...atunci... hi, hi, hi, vom putea să măsurăm în pace cît de teribile sunt pedepsele domniei-voastre...

Bîrnea se plimba agitat prin întunericul trotuarului. Intrarea restaurantului împlîntă în noapte un cuțit de lumină roșiatică al cărui vîrf se încovoaie de tăria zidului opus.

La fiecare învîrtitură a ușei împătrite el tresare... a! o pălărie rotundă, dar singură; a! o pălărie de damă, dar nu-i a Madei, a! un chipiu... Distanța pe care o parcurge de la un cap la altul, în plimbarea sa, ferind necontenit tăiușul cuțitului însîngerat, se scurtează din ce în ce de la un timp, și cu cît se scurtează, cu atît pasul său e mai repede și mai nervos. Iar ușa stă uneori neînvîrtită vreme îndelungată.

Printre acoperișurile înecate în negrul cerului, făști înstelate s-au lăsat parcă jos de tot. Cerul orașului sfîșiat de paratrăsnete; constelații rupte, o cale lactee zdrențuită, lumina înghețată a unui planet, cu un ochi mort căutînd să ghicească fundul străzei!

Dar ușa se mișcă iar... a nu! un picol cu capul gol, poate pentru a chema o trăsură.

Dumnezeu știe cît vor mai întîrzia aceia acolo. La urma urmei, ce-l interesează pe dînsul? Chiar Gorăscu fie! De ce nu ar porni-o acum încet spre hotel, cîntînd. Nepăsător și tare. Iar ea, ieșind să privească scrutător și în zadar, ca și planetul din ceruri prin funduri de întunerec, prin colțuri de ulicioare, prin ascunzișuri de firide. Să plece! Nimic, decît totala indiferență: nimicirea complectă, în gînd, a ființei ei. Aceasta este pedeapsa cea adevărată și unică.

Restul, lașitate și decădere. Oricît s-ar ascunde de dînsa, pentru a nu-și descoperi — urmărind;o — curiozitatea, care-l distramă ca pe o cîrpă. Acum la ce o mai fi dînd tîrcoale pe-aici ca un vagabond lihnit unei case îmbelșugate?... Cînd ea întîrziază, pentru că știe că e așteptată... O, cu siguranță că ea știe; acum ca și într-alte dați...

Bîrnea și-amintește cum totdeauna, în toate supărările lor, ea prevedea cu o precizie matematică orice mișcare, orice hotărîre

a lui. Cum o auzea mîncînd singură în urma certurilor lor grozave; cum privea prin gura cheii și zărea masa doar cu un tacîm... și cum, mirabile dictu, în ziua cînd pornea de la serviciu spre casă, hotărît să se împace, găsea două tacîmuri.

De unde știa ea intenția lui! De cîte ori n-a prelungit supărarea cu o zi sau două și de cîte ori n-a scurtat-o la fel? Însă oricînd, la termenul sortit, și numai la acela, a găsit două tacîmuri pe masă...

O privea atunci uimit, înspăimîntat, și ea rîdea cu dinții aceia atît de albi, prin buzele cărnoase de coral; iar părul îi cădea în șuvițe negre și creț pe figura neagră de vrăjitoare...

Bîrnea privește încremenit spre păretele restaurantului și vede doi ochi negri sfredelind zidul și vede două șiruri de dinți dezlipite în rîs sarcastic.

Aude clar în noapte: „Mai așteaptă, mai așteaptă!” Dar el nu e dispus decît la concesii mici.

Bine, va mai aștepta pînă ce ușa împătrită se va învîrti încă o dată. Dacă nici atunci... Și ușa se învîrtește, el trasare și inima i se zbate de-l doare... Ies alții, oameni străini, necunoscuți, bucuroși, rîzători, senini... „Mai așteaptă, mai așteaptă!» Și ochii din zid clipesc batjocoritori.

O, acuma nu... numai pînă la întîia învîrtitură... Și ușa se învîrtește necontenit, grupuri vesele ies, unii cîntă. Picoli mici pier în noapte, de unde scot, ca dintr-un imens garaj, trăsuri cu vizitii negri; picolii. ca niște maimuțe sprintene, stau pe scară într-un picior și, drept în fața ușei învîrtitoare, bufnesc înăuntru, iar ușa se învîrtește cu furie oarbă în urma lor. Și alte grupuri ies, și alte cîntece se aud, și vorbe de duh și strigăte: „Angela, Angela...”

Cine o fi Angela aceasta?... o fată bună, desigur, la fel cu celelalte, cu nume ca celelalte. Ce i-a trebuit lui o Madă, un nume așa deosebit, așa bizar, așa pervers? Mada... Cum au alții parte!...

Și Bîrnea se plimbă agitat, cu capul vîjîind de gînduri, așteaptă hotărît de plecare orice nouă învîrtitură a ușei, și așteaptă... și așteaptă, într-una... căci doi ochi prin zid l-au pironit pe loc.

În sfîrșit, iată-i! Întîi Mada. Apoi Gorăscu. Apoi ceilalți. Și Mada rîde zgomotos. I-a văzut o clipă pe muchia pumnalului roș înfipt în întunecimea străzei. Pe urmă, pumnalul fioros, cu vîrful

îndoit de casa dimpotrivă, a dispărut ca vrăjit. Fuseseră deci ultimii în restaurant!

În locul pumnalului au rămas cele două șiraguri de dinți rari, nocturni, ai felinarelor. Rîsul lui Gorăscu. Strada rîdea cu rîsul lui Gorăscu. Și rîsul acesta se prelungea peste întregul oraș.

Iar Mada răspundea cu o poftă fără de seamăn rîsului acestuia. Ceva desfrînat și falș în rîsul ei. Iar Bîrnea parcă era tras cu o ață de rîsetele acestea, căci el era tîrît, cu toată încăpățînarea lui de a rămîne, după dînșii, spre celălalt trotoar.

De ce s-au oprit la răspîntie? Ca să rămînă doar cu unul singur! Bîrnea simte că se înfurie; nu pe ea, desigur, ci pe el însuși, pentru că a lăsat să-i scape o tresărire. Ce-l privesc pe el toate acestea? Să se întoarcă pe loc și să dispară în noapte, să-și înăbușe în inimă curiozitatea. Și atunci va fi „tarele”. Ei, fie! să vadă numai cu cine rămîne. Atît și nimic mai mult. A, uite, cu Gorăscu! Deci, stînga împrejur…

…Din cîțiva pași săltați, Bîrnea ajunge din urmă pe cei doi. Cu răsuflarea reținută și sărind în vîrful picioarelor. Ca o panteră sau ca un apaș fugărit, căci simte cum i se răsucește în inimă, usturător ca focul, cuțitul cel roșu de la intrarea restaurantului, redus la miniatură. Cei doi apucaseră pe aleea principală a gradinei publice, abia luminată. El se avîntă pe cărăruia laterală și paralelă, înecată complect în beznă. Acum poate să audă tot… să audă tot, tot… iar pașii lui nu se aud în iarba cărăruiei… iar dacă dă în vreo groapă, ei n-au decît să creadă că un șobolan s-a speriat de apropierea lor, sau vreo nevăstuică a căzut de pe cracă.

O vede privind prin desișul ce-i desparte. Și o vede zîmbind, iar Gorăscu tace; Gorăscu e în partea cealaltă, iar ea întoarce capul necontenit încoace, spre desișul dintre alee și cărăruie, și zîmbește. Vrăjitoarea știe că el este aici. Vrăjitoarea știe. Poți să-l și săruți acum și nu voi crede, nu voi crede, vrăjitoare…

Gorăscu scîncește. Bîiguie ceva, parcă ar cere de pomană. Nemernicul prea vorbește încet. Totuși se aude distinct: „credință… iubire tăcută… chin nesfîrșit… crudă…” Oricît ar vorbi de încet, oricît s-ar preface, degeaba… Cu siguranță că ea i-a șoptit să înceapă: vrăjitoarea! Cum rîde, cum rîde la aceste cuvinte atît de caraghioase. Dar degeaba! Rîsul e mai mult o batjocură decît o plăcere. Zădarnic se preface. Ea nu mai poate iubi, ea nu mai poate rîde decît a batjocură… „Ești cochetă”…

„ucigașă”… ba nu: „rîs ucigaș”… „gura ucigașă”… Ea rîde acum cu toată pofta, trezind din somn păsări nocturne, care pornesc fîlfîind greoi la rîsul ei de vrăjitoare. Iar copacii ascultă vrăjiți. Sau parcă ar rîde cu frică. Căci uită-te în lumina îndoielnică: Gorăscu pare o fantomă. Dumnezeule, ea-l privește cu frică. Însuși el, Bîrnea, simte un fulger de spaimă, cum îi ia sufletul în zigzag; Gorăscu parcă se lungește și din fața lui nu se văd decît dinții.

Sunt acum în dreptul unui bec searbăd, ascuns în vrejuri. Și el i-a luat deodată mîna și-a sărutat-o brusc deasupra cotului, dedesubtul mînecei scurte. Ah! Buzele, care abia se dezlipesc de pe dinți, au atins-o. Acum Bîrnea e străbătut de-un curent brusc de scîrbă.

Dar e cu putință aceasta? Sau ea vrea să împingă prefăcătoria pînă la absurd!

Ea s-a întors în loc înfuriată și figura lui lunguiață ia o înfățișare de paiață. Dumnezeule! de cadavru!… Și vocea lui plîngătoare se tîrăște parcă pe jos în noapte, de departe, are intonații atît de jalnice, atît de sinistre, că parcă ar fi bocetul unui milog într-o vorbire străină.

El desigur îi face o declarație, este poate cea dintîi, dar parcă ar cere de pomană. Sau, Dumnezeu știe, parcă ar amenința. Și e noapte, și-n grădina publică nu-s decît ei trei; încolo nimic, tăcere întreruptă doar de depărtate și prelungi țignale de gardiști, de țipete de pasere în somn, de foșnetele de mătase ale copacilor mișcînd reflex în vis.

El i s-a pus în drum, și orice mișcare face ca să înainteze, el i-o taie cu insistențele lui, cu brațele lui uscate și lungi, care se bălăbănesc de-a curmezișul oricărui gest, oricărei voințe a ei.

Bîrnea se tîrăște ca un șarpe prin ierburi și așteaptă momentul hotărîtor. Și ochii lui s-au oprit asupra băncei pe care a așteptat-o atunci, la început. Căci ochii lui Gorăscu de mult luaseră direcția aceea. El era așa de aproape de dînsa, că Mada își ferea fața în mîini și amenința răgușită:

— Am să strig, am să strig… lasă-mă… asta niciodată, niciodată… atîta obrăznicie…

Bîrnea tremură ca o trestie în vînt. Încă n-a sosit clipa; el tremură și-și simte mușchii aprinzîndu-se de forță, ca de ceva dulce, amețitor de dulce, beția succesului aproape, măreția gestului neașteptat, apariția lui din tufișuri ca a vechilor cavaleri

în legende. Și se bucură dinainte de figura strîmbă a lui Gorăscu la vederea lui, și la strîmbătura aceleiași figuri, o clipă după aceea, cînd pumnul liberator se va lăsa ca un ciocan pe capul de mort.

— Lasă-mă odată... mizerabil... mizer... oameni buni, mă omoară... mă omoară... veniți... aaah!... Gorăscu o apucase de coatele care se împotriveau bărbătește și o trăgea spre dînsul, iar buzele boțite și sărutînd în aer îi căutau gura pe care ea o ferea disperată, trîmbițînd subțiratec cîte un chiot scurt, ascuțit. Puțin apoi, ea-i scăpă și fugi mărunt, împiedicîndu-se în rochii. „Gardist! Gardist! Ajutor!” strigă atunci din toată puterea plămânilor. Cînd Gorăscu fu gata s-o ajungă, ea se întoarse pe neașteptate și-l lovi cu toată puterea palmelor ei mici, care se repezeau dezordonat în aer. El își ferea capul, groaznicul cap de meduză, într-o parte și într-alta, și vîrîndu-l cu o ultimă energie în ploaia loviturilor, o apucă bărbătește, frîngîndu-i mijlocul și potopindu-i capul răsturnat pe spate în sărutări. Ea se zbătea însă țipînd de moarte și el o împingea necontenit, aproape o tîra, spre bezna tufișurilor. În palida luminiște, un strigoi fura o fecioară pentru împărăția lui neagră.

Bîrnea se avîntă. Și strigătul lui de luptă fu atît de puternic, că cei doi se desfăcură îndată. Gorăscu se îndreptă din șale, furibund și vărsînd flăcări prin ochi. Ea răsuflă grăbită și pieptu-i minunat se zbătea atît de nervos, că amîndoi simțiră că s-ar lupta pentru el pînă la răpunerea cea mai desăvârșită.

— Cum îți permiți... gemu Gorăscu, întinzîndu-și ghearele de strigoi.

— Nemernicule!... urlă Bîrnea, agitînd pumnul.

— A... Bîrnea... făcu ea slab, însă atît de mirată, că pumnul lui vitejesc căzu în jos, fără putere...

Șă rămaseră cîteșitrei tăcuți și rușinați.

Doar trei lacrămi avură timp să se prelingă pe ochii ei; însă o singură smucitură a capului fu de ajuns și pe retină nu rămase decît poleiul celei mai reci mîndrii...

— Eram întîmplător pe aici... crezu Bîrnea că trebuie să rupă tăcerea, dar i se păru atît de stîngace această explicație, că nu mai putu adăuga nici un cuvînt.

Iar ea își arăta dinții în lumina fermecată a becului de sub vreji.

— Mă plimb ades la ora asta... Își recapătă el curajul... cînd...

Pe buzele ei flutură trecător, ca o strigă prin fața lămpei, un zîmbet de răutate:

— Noi... glumeam...

— Atunci... scu... scuzați.

— Mă rog... Haideți, domnule Gorăscu... Bonsoir, domnule Bîrnea...

El nu găsi nici un răspuns la această urare și, mirat la culme, își dădu seama că s-a luat după dînșii fără să vrea. Mergea chiar alături de Gorăscu și-și frămînta creierul ca să găsească o singură vorbă. Dar în mintea lui, pe care o cotrobăia zadarnic așa de bine, încît parcă o și vedea injectată de sînge, ca un creier pe-o tarabă de măcelar, nu descoperea decît o singură idee: să plece cît mai neîntîrziat.

Însă nu găsea ce să pretexteze pentru despărțire, iar un nou și simplu „bună seara” simți că l-ar vîrî în pămînt.

Îl ajută ea, cînd, la ieșirea din grădină, se aflară în lumina puternică a unei vitrine:

— Bună seara, domnule Bîrnea...

Gorăscu o privea tot așa de încremenit ca și Bîrnea. Ea întinse mîna acestuia din urmă și surîsu-i straniu de pe buze se lărgea tot mai mult și devenea tot mai straniu. Colții lui Gorăscu se arătară ascuțiți și răi.

Bîrnea îi sărută vîrful degetelor și îngăimă iarăși fără să-și dea seamă:

— Nu face nimic... te... vă... conduc pînă acasă...

Și pentru că ea începuse să rîdă batjocoritor, crezu iarăși că trebuie să dea o explicație.

— Mă întorc cu Gorăscu...

Ea rîse atunci cu tărie și dinții ei albi de șoricel parcă mușcară întunericul...

— Numai dacă domnul Gorăscu va vrea...

— Dar nu ne-am ccrtat... n-am știut că-i el... n-am știut că sunteți dumneavoastră, cînd am intervenit.

Ea rîse atunci cu hohote și ochii îi sclipiră ca la o pisică. Însă nu mai adăugă nimic și se agăță de brațul lui Gorăscu...

În cruzimea rîsului acestuia din urma, Bîrnea începu să înțeleagă ceva vag, dar se feri să meargă pmă la capătul celălalt al gîndului.,,Aș! Imposibil...“ Totuși o neliniște violentă îi prinse corpul ca un început de friguri.

Cînd fură în dreptul casei, ea se ridică pe prima treaptă,

cotrobăi prin poșetă și-i întinse lui Gorăscu cheia.

— Deschide dumneata, te rog!

Și din nou, provocătoare:

— În sfîrșit, domnule Bîrnea, cred că ai să-mi răspunzi la salut...

— Sărut mîinele doamnă... și, îngrozit și stîngaci, făcu o glumă proastă, adresîndu-se lui Gorăscu:

— Ia dă mai repede, frumosule... nu vezi că doamna e obosită... și crezu că „frumosule" e îndestulător pentru a îndepărta din capul ei orice glumă de prost gust. Nu nimerești cheia? adaugă Bîrnea, prins subit de-o poftă de vorbă, ce nu-și avea izvorul decît în prefăcuta întîrziere pe care Gorăscu o punea la potrivirea cheii.

Cum sta aplecat, lui Bîrnea îi venea să-l izbească o dată pentru totdeauna. Întinse mîna și întoarse butonul de la intrare: lumina scaldă vie cele trei siluete, iar Gorăscu trebui să sfîrșească...

Cînd se ridică era așa de hidos, că Bîrnea interveni din nou:

— Trebuie să fii și tu grozav de obosit. Parcă ai fi o sperietoare de ciori...

Dar chiar lui însuși nu-i plăcu tăria propriilor expresii. Mada strîmbă din nas.

Ea continua să stea cu spatele la Gorăscu, și-n ochii ei ficși, Bîrnea ghicea o hotărîre care se înfiripa tot mai cu putere și care-l înspăimînta... Aș! imposibil!...

— S-a deschis? păru ea -eă se deșteaptă din gînduri. E... bună seara, domnule Bîrnea, spuse de astă dată energic și-i apucă mîna...

— Noapte bună, doamnă.!,.. și apucă la rîndu-i de braț pe Gorăscu: Hai, boierule!

Dar ea, fără să se miște, încruntă sprîncenele și figura îi luă acea înfățișare de răutate răzbunătoare pe care i-o cunoștea. Ochii lui Bîrnea, ochii lui Gorăscu o străpungeau pînă-n moalele creierului. Ea nu-i observa însă, căci rămăsese cu privirea în vag. Și amîndoi ceilalți așteptau: înfrigurați sentința. Deodată ea avu o tresărire și ei tresăriră la fel:

— Bună seara, domnilor!

Și răspunseră două șuierături adînci, una de ciudă, una de izbîndă. Bîrnea rînjea; în sufletul lui se făcuse senin și totuși rînjea. I se părea totul ușor în juru-i și tot așa de ușor îi scăpară

și cele cîteva cuvinte fatale:

— Lasă pe al'dată, dragă Gorăscule, cartea aceea! Știam că n-are să ți-o dea... astă-seară cel puțin...

— Cartea? întrebă Gorăscu uimit.

Abia acum ea văzu rînjetul celui dintîi. Era așa de cu înțeles, atît de ironic și dovedea atîta siguranță de sine, că ochii îi scăpărară.

— Ah, da, cartea... șuieră atunci, și Bîrnea îi văzu parcă limba de șarpe ieșindu-i ca o flacără dintre buze. El tremură dinaintea prăpăstiei pe care cu un singur cuvînt și-o deschisese. Atunci, domnul Gorăscu rămîne! complectă Mada, apăsînd pe fiecare cuvînt. Și î era ceva răgușit în vocea ei, ceva sălbatec în figura contractată de ură și mîndrie.

— Prin urmare aștept, se agață Bîrnea de ultima nădejde.

— Veți aștepta mult, clocoti gîtul ei. Am de vorbit cu dînsul. Ți-e somn, domnule Gorăscu?...

— Vai, doamnă...

— Doar țineai așa de mult să-mi vezi apartamentul!... Și se mistui în negura coridorului, fără să mai zică nici un cuvînt lui Bîrnea.

EL ținea încă strîns de braț pe Gorăscu. Și zdrobit din nou de întorsătura neașteptată a lucrurilor, uluit, îngăimă iarăși prostește:

— Stai mult?

— Te rog! te rog! făcea Gorăscu, smulgîndu-se din strînsoarea voinicească.

Ea reapăru în cadrul ușei și Bîrnea văzu în ochi-i o privire turbure de femeie beată.

— Destul, țeastă de catîr, destul cu gluma!... strigă atunci cu disperare și dezgust.

— Poftim,, domnule Gorăscu, răspunse ea poruncitor, fără să-l privească.

Cu un gest de dispreț, ca și cînd i l-ar fi aruncat, el împinse cu atîta putere pe Gorăscu, că acesta se împiedecă de treaptă și căzu.

— Pardon! Și cu un rîs ca un țipăt de copil: Leprosule!...

— Nu face nimic... adio! bîlbîi leprosul, ridicîndu-se repede, rînjind mehenghi și dispărînd.

Ușa cea mare reveni atunci pe țîțînele ei, gravă, greoaie, neînduplecată. Trosni sec și rămase neclintită ca o veghetoare

desăvîrșită: mută, invincibilă, neîngăduitoare. Bîrnea o privi lung și i se păru curios cum nu-l mai recunoaște; doar de cîte ori nu a deschis-o! Atunci deodată îi veni în minte antreiașul din dosul ei, cu cufărul cel mare rezemat de părete, apoi camera tuturor fericirilor, divanul cu tăblie, paravanul care acopere patul alb ca spuma, măsuța de metal de lîngă soba de teracotă, unde ea aprindea mașina de spirt, masa mare din mijloc unde pregătea cești le cu figuri chinezești pentru ceai... Și văzu în decorul intim dinții lui Gorăscu, îl văzu gol, sărind ca o maimuță înnebunită prin sanctuarul acesta albăstrui; iar ea privindu-l prin încheieturile paravanului îngrozită de încăpățînarea ei, mînjită, scîrbită.

Ea nu știe ce face, gîndi Bîrnea. Ah... dacă pleca la timp, dacă nu-i însoțea așa stupid pînă la ușa casei, ah... dacă gura asta... el nu intra, desigur...

Se năpusti pe trepte, asupra ușei.

— Mada, ce faci... Mada, oricare altul...

Dar înainte de a-și repezi greutatea corpului asupra ușei grele de stejar, își dădu seama că orice strigăt al lui nu putea fi decît un nou îndemn. Poate ea n-a vrut decît să rîdă puțin de dînsul, iar Gorăscu stă acum cuminte într-un colț... Poate că ea se bizuie încă pe așteptarea lui afară, de care e sigură...

Și totuși de unde poate ști el ce se petrece înăuntru!

Furia îl năpădi din nou impetuoasă; o simți pornind din piept, apoi ridicîndu-se ca o apă în clocot spre moalele capului, pe care îl simți ridicîndu-se gata să plesnească în mii de bucăți. Nebuna! Doar ea a văzut din grădină cine e Gorăscu... cu siguranță, nemernicul se grăbește... el știe că oricît de mică întîrziere... și ea ezită încă să strige... mîndria o pierde... Ah, comedia asta trebuie să se sfîrșească...

— Deschide! Deschide!

Și corpul se prăvăli cu tăria unui berbec antic asupra porței de cetate. Dar aceasta nici nu se clinti. El însă nu simțea nici cea mai mică durere și avea impresia că trupul i-e tare ca piatra. Dar ușa își bătea joc de această tărie.

Atunci se năpusti la ferestre. Și, prin încheieturile obloanelor, văzu întuneric. O! Întunericul acesta îl plesni în frunte și i se răspîndi în tot corpul; orice lumină de cugetare se stinse și pumnii loviră cu sete în geamurile care căzură în țăndări zîngănitoare.

— Ajunge! Destul cu farsa… urlă atunci din toți plămînii. Destul cu prefăcătoria asta, nu-i adevărat… imposibil…

Și izbi din nou cu putere în oblon, repetînd mecanic aceleași cuvinte. Dar loviturile nu făceau decît să vibreze dunga neagră dintre aripele de lemn ca o înfiorătoare lance a întunericului. Atunci cineva îl atinse ușor pe umeri. „O, ho, ho, gardistul!” Și coborî răpus privirea, căci gardistul îl recunoscuse și-l saluta respectuos. Martorul tăcut al fericirii și dezastrului s’ău! Doar e mai nimica toată de cînd se întorceau înlănțuiți de la teatru și bătrînul înfășurat în neguri îi primea cu un zîmbet și mîna la chipiu…

Plecă grăbit, împleticindu-se, și din momentul acela nu mai înțălese nimic.

Se trezi cu totul tîrziu într-una din despărțiturile ușei turnante de la hotel. Era amețit, capul îl durea și pricepu că foarte multă vreme se învîrtise pe loc, odată cu micul compartiment al ușei învîrtitoare. Îl cuprinse atunci frica și-o luă la goană pe scări în sus, urmărit de-o groaznică stafie.

În cușca lui, portarul își făcu cruce.

Piaza

Cei doi inamici se priviră crunt o secundă. Omul și pisica. Pe urmă, pe figura pisicei trecu ca un fel de bucurie răutăcioasă și din două salturi dispăru.

Emanoil Badea își spuse:

„Am s-o împușc... altceva nu mai rămîne...”

Dar el știu de la început că astea erau doar vorbe de prisos. Brațul îi tremura totdeauna cînd trăgea cu revolverul, iar pe pușcă nu mai pusese mîna de la război. Așa că ar fi fost un canun pe bietul dobitoc. Mai ales pe-o pisică; jivinele astea au atîta putere de viață în ele, că țin chiar la mai multe gloanțe în șir. Dar dacă ar pune pe altcineva s-o împuște?...

„S-o împuște!”... Cuvîntul pornit din gînd i se opri dinaintea ochilor, desfăcîndu-se ca o blană moale și lucioasă, pe care pete neregulate de sînge stricau dizgrațios contrastul albului dens de zăpadă stătută cu al negrului mătăsos.

„Da, pe altcineva...”

Și pentru că noua hotărîre nu i se părea tocmai bine fixată, în pervazul gîndului, o țintui ca pe-o hîrtie fluturătoare, cu neplăcerile cu care pacostea asta de jivină umplea casa de cînd o aduseseră aici.

Ah, ar fi fost de ajuns doar miorlăitul ăla enervant, care nu mai înceta chiar cînd era sătulă! Dar stricăciunile pe care le făcea? Șoareci nu prindea niciodată, dar se da fără preget la puii de găină. Avea apoi un mare dar să descopere ouăle din cuibar înaintea femeii din curte; se strecura în sufragerie cînd. se pregătea masa și devora mezelurile, untul sau tot ce era pus înainte de aducerea felurilor. Iar cînd o surprindeai, răspundea cu ochii licăritori cu cari te privea drept în față; pe urmă botul se crispa în acea sinistră bucurie animalică ce-i era particulară și din două salturi dispărea.

Au pedepsit-o de multe ori, desigur, dar asta a fost cu totul de prisos. Pe urmă, era atît de mobilă, că rar dacă o ajungea prima lovitură. Se strecura cu ușurință printre picioare. Iar dacă închideai anume ușa și fereastra ca să nu mai scape — cînd nu-și găsea vreun cotlon inaccesibil în fundul subpatului sau dedesubtul bufetului — devenea de-o sălbătecie fără seamăn. Se arunca nebună într-o parte și-n alta, se ridica pe pereții netezi pînă la înălțimi de necrezut, spumega și te privea cu ochi atît de dușmănoși și de groaznici, că singur trebuia să deschizi

fereastra, ca dintr-o săritură să se arunce pe gardul dimpotrivă.

Dar pedeapsa, pe lîngă că nu aducea în urmă-i nici un semn de îndreptare, însă nici măcar nu o făcea să stea mai multă vreme ascunsă. Reapărea îndată și te privea de departe, cu capul ușor încordat spre pămînt, cu un picior puțin fandat parcă în chip de înfruntare; dezgustat de barbaria bătăii, trebuia să ridici neputincios din umeri. Atunci grumazul ei se descorda și-n timp ce în ochi și pe botu-i se aprindea tainicu-i surîs, se întorcea deodată cu cochetării de femeie și dispărea cu pași neauziți, de hoț.

„Am să pun pe Sandu s-o împuște!" hotărî în cele din urmă Emanoil.

Sandu era cel mai mic dintre frați; era încă elev și venise în vacanță. Brațul lui tânăr n-avea de ce să tremure pe armă. Dealtfel, de multe ori el se scula de dimineață, punea să i se facă un pachet cu răcituri și pleca la vie, unde stătea ziua întreagă. Seara venea cu cinteze, cu grauri, cu mierle sfărîmate de alice și legate de gheruțele învinețite, crispate pe sfoară.

Emanoil nu mînca niciodată din trofeele vînătorești ale fratelui său mai mic. Dar Sandu își aduna tovarășii de vînătoare și pe alți prieteni din tîrg și se închideau cu toții în odaia celuilalt frate, Ionică, unde se încingea sfat și veselie mare. Emanoil le dădea uneori voie să scoată vin din pivniță și, ceasuri multe după aceea, răzbăteau din dosul ușii cenușii freamături de veselie, răsunet energic de pian, îngînări dulci de mandolină.

Emanoil trecea cu sufletul strîns pe dinaintea ușei de după care fremăta tinerețea; căci în mijlocul ei. inima însăși a acestei tinereți zgomotoase era un biet olog, frumos și plin de toate entuziasmele și de toate dorurile; era bietul Ionică, fratele mijlociu, pe care o boală neașteptată îl betejise de doi ani, făcîndu-l pentru toată viața, scurtă, cît acum se anunța să mai fie, prizonierul odăii lui cu pat de spital, cu lavaboul dintr-un colț și dulapul cu haine din colțul celălalt, cu scaunele pentru prieteni și cu pianul, care rămăsese pentru el singura mîngîiere și, cum spunea adesea, singurul rost pe pămînt.

De aci, din spațiul acestei odăi largi, pe care doctorul o voise cît mai puțin încărcată, pornea șuvoiul de fierbinte sevă care pompa restrînsa și sportiva tinerețe a acestui orășel; înlăuntrul ei, începătorii vieței își primeneau sîngele cu altfel de doruri, cu pofte de altă culoare, cu visuri și aspirații care, uneori, între

zidurile văruite simplu, din porunca aceluiași doctor, luau dimensiuni aproape de ideal.

Emanoil îi privea cu melancolie venind unul cîte unul, aduși din șale, covîrșiți parcă sub greutatea cine știe căror griji nebănuite, ciocănind ușor la ușa sură. Erau toți tineri, sănătoși, unii chiar chipeși și voinici, încît el se întreba cu drept cuvînt ce puteau să mai găsească oamenii aceștia la un biet nevoiaș, lovit așa de crunt de soartă? Îi atrăgea oare vinul din pivniță? Dar cheile el nu i le dădea lui Sandu decît o dată pe lună, cum abia încuviințase doctorul, pentru ca bietul năpăstuit să mai aibe uneori iluzia plăcută a vieții tinerești, astfel încît mulțumirea sufletească să rămînă ca un prisos peste cît ar fi putut vătăma numărul ceva mai mult decît ar fi trebuit de pahare. Dar Emanoil știa destul de bine: Ionică nu se prea prăpădea cu firea pentru vin; chiar păhărelul ce i se aducea cotidian în camera lui, odată cu felurile de mîncare, de cele mai multe ori era scos aproape pe jumătate. O dată pe lună, însă, îi făcea mare plăcere să-și ospăteze și să-și înveselească tovarășii de hoinăreală de odinioară; ceea ce nu oprea pe aceștia să revie și în celelalte zile, cînd nu era vin, unul cîte unul, să se strîngă cu toții în jurul celui pe care, atunci cînd avea picioarele sănătoase, îl ascultau, de la mic pînă la mare, ca șef și ca îndrumător.

Astfel acum, în locul vinului, gîlgîia cîntecul, visul. Degetele ologului, ca și cum ar fi răscumpărat pentru ele puterea pierdută a picioarelor, alergau de astă dată pe clape așa cum alergau picioarele valide odinioară prin zăvoaie și prin coclauri, în desele războaie, cu praștii și cu pietre, împotriva numeroșilor adversari ai gimnaziului: elevii de la meserii sau de la comerț; mai pe urmă, cum alunecau pe parchetul lucios în cadența tuturor jocurilor.

Pentru întîia oară copiii ăștia de tîrgoveți ascultau minunile lui Beethoven sau tumultul lui Wagner și ascultau toată cavalcada ariilor traversînd secolele în ropot războinic, în huiet frenetic de alai nupțial, în ritm domol sau furtunos de vis ori de dragoste, în marș maiestos de cortegiu funebru, din fundul vremurilor și pînă astăzi. Mulți erau și ei, asemenea, feciori de oameni avuți; aveau surori sau mame care cîntau la pian ultimele romanțe și ultimul joc la modă și chiar mai mult decît atîta. Poate în casele lor răsunaseră aceleași note care răsunau și acuma sub mîna prietenului lor; dar pentru mințile lor tinere,

Beethoven și Mozart, Chopin și Berlioz acum se dezghiocau din împletitura neguroasă a neînțelegerei. Ei se uitau la cel ce descifra cu atîta precizie inscripțiile încîlcite ale frumuseței muzicale, îngrămădită în teancurile de caiete, formînd movilă deasupra pianului, ca la un mag tînăr și țintuit pe vecie de scaunul cu șurub învîrtitor; magul făcea semne cabalistice cu mîinile lui lungi și nervoase și îndată prin noaptea de abanos a pianului se deschideau zări fără sfîrșit, orizonturi catifelate, luminate de aștri necunoscuți, în împerecheri inedite de culori, ele înseși inedite; frînele pămîntului slăbeau, scădeau, dispăreau: mica odaie cu înfățișare de spital plutea în depărtări astrale...

Pe urmă. după muzică era rîndul cuvintelor; cîntărețul părăsea în cîrji scaunul cu șurub și se îndrepta spre patul cu dreve de bronz.

Stătea pe șezut, pe moalele saltelii și asculta pe ceilalți aproape toți deodată; apoi începea să vorbească el și atunci se făcea tăcere.

După primele cuvinte, mîinile — căci toată viața lui rămăsese în mîini — se ridicau în sus ca niște aripi. Ele se agitau într-una, parcă ar fi vrut să urce necontenit; și toți ceilalți priveau mîinile acestea, care păreau că vîslesc bărbătește spre înălțimi; le urmăreau cu capul ușor plecat într-o parte, parcă să le observe mai cu ușurință cum despicau albastrul nesfîrșit. În înot voinicesc.

Căci mîinile acestea păstrau și acum aceeași putere magică de deasupra clapelor; la primele lor mișcări, ca la un semn vrăjitoresc, tavanul dispărea, și la căldura vorbirei bietului beteag aveai necontenit senzația norilor și a zborului. Intrînd pe neașteptate la Ionică, Emanoil putuse surprinde adesea pe tinerii aceștia ai tîrgului înghițind cu ochi, cu urechi, cu frunte, cu toate simțurile larg căscate vorbele fratelui său; pentru ei, ele erau ca o licoare fără pereche, pe care o legumești, în clipele mari ale vieței, ca pe-o binefacere a cerului în aridul de pustii a vieței [sic] de tîrg pe care o duceau.

Îi vedeai apoi plecînd cu ochi luminoși, dornici de ducă spre alte tărîmuri noi, toți hotărîți să calce necontenit mai departe, să lase în urmă acest searbăd tîrgușor de provincie, unde cel care le dăduse viață și aripi avea să rămînă pentru totdeauna.

Emanoil rămăsese nemișcat în fața ușei sure, pe care florile

pictate își pierduseră de mult roșul: părea că ochii lui răzbat lemnul cenușiu și se opresc încărcați, în același timp de mîndrie și de stînjenire îndureratã, pe fratele său și pe ascultători.

Zgomotul cel mare încetase de mult și-acum răsuna din nou doar cîntecul pianului.

Era o sonată care aducea miros și gust de luncă, de joacă și de primăvară. Emanoil știa că e de Beethoven pentru că îl văzuse odată, pe cînd o cînta, cu caietul lui Beethoven dinainte. Dar titlul nu-l cunoștea. Și se prinse cu sine însuși că trebuie neapărat să fie vorba de primăvară...

Un mieunat întrebător și neașteptat se desprinse deodată din umbra dedesubtul canaturilor, de parcă degetul vreunui glumeț prost ar fi apăsat grosolan o clapă nepotrivită. Surprins ca de-o stafie, Emanoil dădu un pas îndărăt, iar inima parcă i se mută într-o parte. Pisica bălțată stătea cu piciorul dinainte ridicat, gata să fugă. Totuși, pentru că Emanoil nu făcu la început nici o mișcare, pe figura ei rămînea aceeași expresie de întrebare, care se rezolvă din nou într-un miorlăit, de astă dată lung, pițigăiat și dureros de enervant, sfîșiind ca o unghie ascuțită țesătura de mătase a pianului.

— Hai... marș... marș!... răcni el, scos din sărite.

Figura nedumerită a mîței — Emanoil pentru întîia oară surprinse această succesie de înfățișeri — de abia acum deveni deodată răutăcioasă; ochii îi sclipiră și pe bot îi apăru rînjetul obișnuit...

Ea sări din loc, se prelinse pe lîngă zid, în apropierea lui Emanoil, care bătu amenințător din picior, și după o clipită fu tocmai lîngă ușa cea mare și îndepărtată dinspre afară.

— Haid, ieși odată...

Îi deschise ușa cea mică de la sală și se îndepărtă ca să-i lase drum liber de fugă. Cînd pisica îl socoti la distanță convenabilă, se repezi să iasă în goană turbată, stupind cu înverșunare.

Se duse să închidă după dînsa. Ea se oprise la colțul sălii, de parcă l-ar fi așteptat anume: îl privea cu aceiași ochi sclipitori și cu același aer caraghios. În fine, dispăru.

Sandu repara o pușcă veche, de mult aruncată în pod. El se pricepea de minune să dreagă tot felul de lucruri și chiar să le facă din nou. Gardurile, cotețele, răzoarele și rondurile din grădină, treptele cele noi ale scării din dos erau doar în întregime opera lui din vacanțele anterioare și din vacanța de

față. O grămadă de alte scule din bucătărie sau din întregul gospodăriei erau de asemenea reparate de el. Iar acum, dacă luase la zor rabla asta de pușcă, la serviciile căreia de mult se renunțase, e pentru că el își dădea seama că va ajunge cu siguranță la un rezultat util. Emanoil era convins de acest lucru pe cînd se apropia de dînsul. Se opri lîngă el și-i urmări tăcut, mai multă vreme, mișcările mîinilor. Le privi plimbîndu-se dibace prin șurubăriile mecanismului, pipăind grijuliu vreun colț ruginit de oțel, încercînd puterea vreunui arc sau mîngîind cu satisfacție un resort cu încă bine strînse încolăcituri. Privind atent, Emanoil părea că începe să dezlege el însuși tainicul rost al acestui organism metalic; ba chiar era surprins și contrariat cînd mîna fratelui său lua un drum protivnic așteptărilor lui în sondările necurmate, ca să regăsească unde s-a ascuns viața între viscerile acestea ruginite, care înainte puteau să scuipe, la un singur semn, moarte și spaimă, durere sau triumf. Dar cînd vedea că nu fără rost fratele său își îndrepta atenția într-altă parte decît ar fi dorit el, Emanoil se lămurea tot mai temeinic că astfel de mecanismurî vor rămîne pentru dînsul totdeauna de nelămurit.

Și fără nici o strîngere de inimă despre partea asta, învăluind pe fratele său într-o privire de admirație, îl întrebă, cercetînd să vadă dacă se potrivea cumva în gînd:

— Și care are să fie prima victimă, Sandule, a rablei ăștia, cînd va redeveni iar pușcă vrednică și sănătoasă?

— Cine știe? răspunse Sandu, iar mișcarea umerilor lui, care însoți răspunsul, arătă că nici nu-i trăsnește prin minte măcar să-și bată capul cu astfel de preocupări.

Emanoil simți ca un fel de stînjenire în suflet că, în gîndul fratelui său, ideea de a suprima pacostea aceea de pisică, ce le făcea atîtea mizerii zilnic, nu a venit de la sine, așa cum îi venise lui.

Dar atunci pisica se ivi pe aleea grădinei. Păși rar, parcă ezitînd, și-și ridicase botul, de parcă adulmeca înspre dînșii dacă e indezirabilă sau nu.

Emanoil constată din nou că acum figura ei e umilită și temătoare; vrea să zică, numai atunci cînd o gonește și-o amenință sau o bate cineva ea devine rea și rîzătoare.

O lasă să înainteze și schimbă semnificativ priviri de la ea spre fratele său și iarăși. Sandu își ridică ochii, îi remorcă de ai

celuilalt, văzu pisica.

— Cine ar putea să fie? întrebă, întorcîndu-i iar la Emanoil.

— Ei cine? insistă acesta, fixîndu-l și aplecînd semnificativ capul la jumătate, gata să-l aplece de-a binelea pentru a marca consensul…

— Vreo cintezoaică… ce zici… dacă nu te-oi pomeni cu gogeamitea iepurele…

Și rîse voios.

Pisica se așezase lîngă el pe șezut și se spăla rînd pe rînd cu labele dinainte. La Emanoil nu se uita nici măcar pe furiș.

Atunci ridică din umeri și se îndepărtă fără să mai zică nimic. Din urmă îl însoți pînă departe ușorul ciocănit în metal al dregătorului.

De acum înainte, Emanoil rîdea totdeauna cînd auzea de năzbîtiile pisicei. Rîdea cu poftă mare, într-atîta, încît enerva pe toată lumea cu hohotele lui.

În fața figurei tăiate de toate cutele necazului, pe care i-o înfățișa uneori, cînd se întorcea din oraș, nevastă-sa, Elenuța, disperată de noua ispravă a animalului, el o înciuda și mai mult cu vorba lui zgomotoasă. Pe urmă încheia împăciuitor:

— Lasă, frate, că nu e nimic…

— Bine, dar pînă și potîrnichile…

— Nu e vina ei. Trebuia să le închideți mai bine…

— Numai cheia n-am întors-o… Însă e atît de-a dracului, încît i-a dat în gînd să deschidă ușa cu laba..

— Poate c-a umblat altcineva…

— Am surprins-o cu friptura în gură…

Furia lui Emanoil reîncepea să vină, de undeva dinăuntru, în șuvoaie de sînge ce se izbeau în pereții obrajilor, congestionîndu-i, ca o apă care ar fi venit pe dedesubt, umflîndu-i vestmintele. Dar repede se scutura…

— I-a dat în gînd!? Vorbă!… Imposibil să nu fi fost ușa crăpată…

— Nu. n-a fost… Îți jur că n-a fost… asigura cu temeinicie Elenuța. E un neam rău de pisică… Toate îi trăsnesc prin gînd…

Emanoil își aminti de rîsul acela animalic care îl scotea pînă acum din sărite.

— Hm, parcă ar fi vrăjită, murmura el. Parcă ar fi o piază-rea abătută asupra casei…

Și-și aducea încă aminte din nou acea constatare curioasă

care-l uimise, cum rîsul pisicei, cu expresia lui răutăcioasă, drăcească, venea abia pe urmă, după ce întîi te privea ca orice pisică normală; și numai cînd o alungai și o certai, își arăta colții subțiri de porțelan și ochii cu pupilele complect căscate, rîsul din dosul căruia se desprindea, tăcută și hotărîtă, plămădeala viitoarei răzbunări.

— Are pe dracul într-însa! conchise Emanoil, dînd din umeri neputincios. Cînd o pedepsești, îți rîde în față ca ducă-se-pe-pustii... Și cînd n-o pedepsești, atacă, provoacă, fură...

Emanoil se opri. Soția lui se uita curioasă la el. Acuma să mai treacă și drept superstițios! Hm... O pisică la fel cu toate pisicile... De unde această obsesie idioată?... Și, în definitiv, de ce această stînjenire, de ce să nu-i spună lui Sandu de-a dreptul: „Ia, ia-ți pușca, tinere, și fă-i seama... Nu vezi că ne strică toate celea?...”

Emanoil surîse amar. El știa bine că-și dă curaj degeaba... Nu va spune astfel lui Sandu. Cel mult îi va sugera ușor, pe nesimțite...

Și-i fu milă de el. Parcă dacă i-ar spune drept în față sau numai i-ar înfiltra pe nesimțite ideea în cap, nu ar fi aceeași barbarie...

Poate că nu... Sugerînd cu meșteșug, cel căruia i s-a imprimat pe îndelete gîndul strein în minte va avea aerul că el însuși l-a emis... Or, dacă-l acceptă și și-l însușește, e ca și cînd s-ar fi potrivit în gînd cu adevăratul emițător, care își simte astfel conștiința ușurată și sufletul întărit... Și toate astea pentru... o pisică... Emanoil se scutură cu energie:

— Ia să cheme pe Sandu încoa...

Elenuța, înainte de a suna, zîmbi:

— Sandu nu știe că i-a mîncat potîrnichile...

Potîrnichile erau vînate de el!

— Atunci să nu-l mai cheme, hotărî Emanoil, rînjînd diabolic. Lasă, să-i oferim această surpriză la masă, în locul potîrnichilor!

De astă. dată veni și Ionică la masă. Se gătise bine, își pusese lavalieră nouă și-și pieptănase cu îngrijire părul castaniu, pe care firele ondulate îl țineau în permanență umflat și zgribulit. Venise pe sala zigzagată, făcînd să răsune scîndurile sub lovitura cîrjilor, a căror deschizătură de larg compas depășea necontenit prețul îngust, pe moalele căruia se lăsau, îngroșate de fești, doar picioarele schiloade.

Ionică venea la masă pentru că de astă dată Elenuța invitase și pe domnișoara Erminia, o fată uscată și brună, cu mîini și picioare subțiri, cu un nas puțin mai mare decît ar fi trebuit, dar care-i da feței un aspect strengăresc și plăcut. Ea era tare bună de gură și știa tot felul de snoave. Venea uneori la Ionică, intra singură în odaie și sta de vorbă cu el. Adesea îi aducea note și de multe ori prietenii lui o găseau stînd lîngă pian, pe un scăunaș, ascultînd pe muzicantul beteag, care atunci se întrecea pe sine. Cu toții erau convinși, iar Ionică era cel mai zdravăn convins, că fata vine pentru el, pentru figura lui cu adevărat frumoasă și pentru darul lui de-a da clapelor suflet și vrajă. Numai Emanoil credea că vine atît de din vreme la fratele său, tocmai pentru a nu se băga de scamă că e înțeleasă cu vreunul din numeroșii lui amici să se întâlnească cu dînsul în camera cu muzică și cu veselie. Pînă la adunarea prietenilor, domnișoara își satisfăcea și raia plăcere de a rătăci mintea acestui olog, pe care, desigur, n-avea niciodată să-l iubească.

Masa aceasta fu scînteietoare de vervă și de bună voie. Erminia se dovedi o fată cu adevărat în stare, cu toată tinerețea ei — nici n-ajunsese douăzeci de ani — să întreție și să facă să rîdă cu inima deschisă pe niște convivi cari de obiceiul lor nu erau tocmai așa de dispuși la petrecere. Pînă și Emanoil rîdea cu toată pofta, uitînd uneori că-și impusese de la început să dea un ton particular, un aer de rînjet rîsului său, pentru a indica domnișoarei Erminia că, în privința atențiilor și a privirilor deosebite ce acorda lui Ionică, el are rezervele lui.

Se vede însă că Erminia nu înțelegea acest limbaj de intonații, pentru că se întrecea tot mai mult cu vorba și cu rîsul și tot mai mult creștea în ochii ei lumina prietenoasă, bucuria de bunătate și de dispoziție pentru ologul pe care dunga mesei îl tăia în două, lăsînd privirilor numai trupul învoalt și capul frumos și ascunzînd netrebnicia beteșugului.

Ionică rîdea. El se silea să fie cît mai plin de spirit și să întrebuințeze expresii cît mai alese; însoțea uneori cuvintele de cochete înclinări ale capului, care poate i-ar fi stat bine, dacă pentru Emanoil și pentru comeseni n-ar fi rămas veșnic prezente în minte, oricît scîndura mesei ar fi încercat să le ascundă, fețele groase de lînă ce-i învăluiau sfărîmatele lui picioare.

Emanoil citea lămurit în ochii domnișoarei Erminia; la fiecare mișcare de cochetărie, de obicei stîngace, a fratelui său, peste

lumina de veselie a ochilor ei se mai aprindea un punct, care ardea o clipă, de răutate, ca o flacără plutitoare într-o ceașcă de untdelemn.

Simțea din nou venindu-i în față șuvoiul sîngelui otrăvit și cu greu se străduia să nu izbucnească. Căuta totuși un chip anumit de vorbă sau de privire, care să scape celorlalți, dar pe care Erminia să-l priceapă, singură, pentru ca să știe, cochetuța asta de provincie, cu aere de vedetă de cinematograf, că e cineva totuși la masa asta care i-a descoperit jocul și surîde cu milă dibăciei cu care ea crede că duce pe degete atîția bieți oameni naivi și lesne încrezători.

Se gîndi într-un rînd s-o întrerupă, tocmai cînd vorba ei ar fi fost cine știe cît de departe, de străină de întrebarea pe care el ar fi aruncat-o în mijlocul mesei, ca o explozie de ironie și de dejucare:

„— Spune sincer, domnișoară Erminia, care dintre tinerii aceia ce se adună la Ionică te atrage mai mult acolo?”

Și să rîdă apoi zgomotos de figura ei uluită, de nasul acela lung, care ar ieși și mai mult în relief dintre obrajii supți brusc de neașteptatul izbiturei, să rîdă de mișcările amețite ale capului care nu știe pe unde să iasă din impas, ca ale înecatului ce-și mută sacadat, de colo pînă colo, nările și gura, setoase de aerul pur și întremător.

Perspectiva acestei înfățișări succedînd celei actuale îl ispitește peste măsură; de două ori chiar rostește primul cuvînt, dar nu poate continua, căci atenția generală e confiscată, pînă la ultima lescaie, de verva domnișoarei Erminia. Nu se lăsă totuși: aștepta deci cu dîrzenie și încăpățînare.

Și cînd se făcu tăcere, își aruncă dintr-o dată eroic privirea, roată, la cei ce-aveau să asiste la neașteptata strășnicie. Însă privirea i s-a oprit pe fața lui Ionică; e atîta fericire în ochii și pe obrajii aceștia, pe care sănătatea s-a lăsat, rumenă și biruitoare, ca un duh sfînt pe-un chip chinuit de apostol, că primul cuvînt, adineaorea scăpat, acum i se împiedecă în gît ca un os înghițit pe neașteptate.

Figura ei va fi caraghios de interesantă la privit, de bună seamă, dar privirea lui? Nu s-ar usca imediat, ca la suflarea unui vînt ghețos, umezeala de fericire din ochii lui mari și calzi, n-ar fugi tot sîngele ăsta din obrajii secătuiți, pe care nici un medicament de pe lume nu-i poate umple de atîta roșu cît

cîteva vorbe perfide de fată, cîteva ițe de păianjen, lăsate în grabă dintr-o pereche de ochi nestatornici, încurcîndu-te de-a binelea într-o biată zdreanță superficială de iluzie.

Nu. Minținд cu nerușinare, bătîndu-și joc cu frenezie, canalia nu face decît să mîntuie. Iar el, venind cu întrebarea lui brutală, căzînd ca un bolovan grosolan și inform într-o leasă de mătase...

Nu. desigur nu.

Deși mititica ar trebui făcută să știe că navighează așa doar în mințile acestea adormite de hipnoza sărăcăcioase lor ei farmece; dar că nu domnește tot astfel și în mintea lui, rămasă liberă și forte, pentru că era stăpînă pe sine, dominînd prin înțelegere chiar pe acea care se crede atît de neînțeleasă.

Ceea ce nu poate să-i spună graiul lui i-o va spune privirea. Și ochii lui pornesc să se-ațină la ochii ei; aceia scapă, aceștia le sar din nou în cale. În sfîrșit, scăpărările s-au încrucișat. Două împunsături energice dintr-o parte, două săgeți de alarmă din partea cealaltă. Obiectivul luptei nu se cunoaște încă de partea atacată; cu toate astea, defensiva se desfășoară din instinct. Angajamentele devin din ce în ce mai serioase. Domnișoara Erminia are oarecare poticniri în verva ei pînă acum aproape neîntreruptă, are chiar tăceri. Înfrîngere totală: ochi cari cad în farfurie.

Iată-i, s-au ridicat de acolo, temători și înfrînți, ca un rănit într-o mînă:

„Ce vrei de la mine?" întreabă ei atît de lămurit, că nu mai poate fi nici o incertitudine.

„Doar atîta: te văd, te văd... nimic altceva..."

Răspunsul e greu de înțeles. Emanoil redublează ascuțișul lăncilor, ce se întind din nou, războinice, din luminile culcușului lor verde.

Ochii învinși cad din nou în farfurie. Dar, odată odihniți acolo, lumina lor nu se mai ridică de astă dată înfricoșată și șovăitoare... O, nu, acum rănitul se retrage dibuitor, dar restabilit, prin tufișuri, pînditor și cu degetul pe trăgaci. Privirile se strecoară viclean pe sub gene... Ascunse bine sub lungile gene tremurătoare și negre, cu luciu de mătase, ele scapără totuși!...

Din ascunzătoarea minunată, își lasă din cînd în cînd văzută goliciunea.

Răspund acum limpede: „Am înțeles. Te-am înțeles..."

Și pe urmă scapără iar, ca o aripă de flutur căruia i-ai captivat pe cealaltă...

„Bine...”

Un „bine” apăsat, subliniat de-un rîs ușor, dar dur, compact...

Dimpotrivă, au înțeles cu totul altceva... Emanoil e turburat... Nu asta a vrut să spună... nu... dar...

Ochii adverși nu mai stau însă să dea răgazuri. Ei se reped acum necurmat, dau lovituri repezi, se retrag, vin iară... Verva domnișoarei Erminia a revenit; iar căldura și inventivitatea jocului ei de vorbe a atacat culmi nebănuite...

Iar ochii se reped, acoperă cu învăluiri piezișe, surprind și se înfig cu siguranță uimitoare. Ochii lui Emanoil abia se mai ridică din farfurie.

Vai, Doamne, dar n-a înțeles asta, n-a vrut asta...

Cu toate astea, săgetările acelea negre au în vîrful lor licori blestemate, înveninate. El le simte cum i se răsfiră prin sînge ca vinul străbun ori ca hidromelul... El se zbate contra acestei invazii fluide, care-l încleștează și-i suflă amarnic prin golul vinelor și-al arterelor vînt uscat de amorțire...

Pe furiș ridică ochii la Ionică... Și-i întîlnește pe-ai acestuia fixîndu-l seci, împăienjeniți, sticloși, fixîndu-l de-acolo, din mijlocul feței aceleia acum iarăși supte, galbene, stoarse, ca de mort...

Ar vrea să facă o mișcare de împotrivire, de răzvrătire, cît de mică... Îngăimează un biet surîs lui Ionică... Fals și searbăd...

Iar vocea Erminici se lasă și se ridică în zbor neastâmpărat de porumbel, însoțită de fluturările de rîs ale Elenuței și ale lui Sandu. Iar ochii ei, nevăzuți decît de Ionică, se înfig adînc în ochii lui Emanoil, se înfig cu putere și se dau în acelaș timp și se zbat, lumină în lumină, ca într-o vibrare supremă de flori...

„Dumnezeule, n-am vrut asta, bîlbîiește într-însul Emanoil, unica lui scuză pentru sufletul lui, pentru halul ăsta de suflet îmbătat, robit, dărîmat... Ce ochi are mizerabila... ce ochi... canalia... nebuna... mititica...”

— Dar potîrnichile mele? strigă deodată Sandu, sărind drept în picioare.

Era și timpul... Emanoil simțea că se sufocă, de parcă-ar fi alunecat, undeva la o cramă, într-un butoi cu borhot parfumat și amețitor.

— Pentru potîrnichile talc să-ți mulțumească doamna...

— Întinse Elenuța mîna spre pisica bălțată, care își făcuse apariția și-și întindea capul prin întredeschizătura ferestrei, mîngîindu-l molatec de cerceveaua mobilă...

— Cum, le-a mîncat? făcu Sandu un elocvent gest de dezamăgire, lovit de cea mai cumplită stupoare.

Într-adevăr, el aștepta rîndul potîrnichilor, cu mîndria vînătorului care știe că onorurile cele mai de seamă ale sfîrșitului de masă vor fi ale lui.

— Încît, interveni Emanoil răsuflînd adînc, de parcă-ar fi ieșit la mal după o cruntă luptă cu apele unui fluviu, încît vezi bine ce mai rămîne: ca să putem fi siguri că vom mînca, de-acum înainte, cel puțin, isprăvile tale vînătorești, trebuie în prealabil să-ți încerci puțin pușca și pe nepoftita asta...

Vorbise mult, prea mult, prea ocolit... prea... vorbise idiot...

Și brutal... desigur, judecînd după exclamațiile cu care comesenii i-au primit propunerea... Își vede singur rînjetul ce trebuie să-i fi însoțit vorbele; și-l vede ca într-o oglindă ce i-ar fi păstrat, cîteva minute mai mult, imaginea fugitivă...

Se vede, și scîrbă crește... și totuși acolo, înăuntru, în adînc, e încă ceva cald, ceva dulce... Ai văzut? Ea n-a protestat... dimpotrivă, a rîs zgomotos...

— Ba de cît s-o omori, domnule, intervine baba care strîngea tacîmurile întrebuințate, mai bine o iau eu cînd m-oi duce la fi-mea, duminecă...

— Vrei s-o duci fetei dumitale?...

— Nu, domnule, că ea e săracă și pisica e tare stricătoare... Da-i dau drumu pe cîmp...

Nu putea suferi vorba babei ăștia, care-și îndulcea vocea totdeauna ș-avea ceva cîntător, de milog, de cîte ori căsca gura, în vreme ce ochii-i te priveau cu o culoare rece, de oțel.

— Cum o să-i dai drumu pe cîmp, babo?... Păcat de ea... moare de foame...

— Nu moare, se aciuiază ea pe undeva.

— Tocmai dumneata, femeie bătrînă, propui asta, nu știi că e piază-rea... să dai pisica din casă?...

— Ia... vorbe, domnule...

Emanoil ridică din umeri și mai scîrbit decît înainte: o babă, o țărancă bătrînă, îi combătea superstițiile...

Cu toate astea, el credea profund în această superstiție:

— În orice caz, e o barbarie să-i dai drumul pe cîmp...

— Pe cînd dacă o împuști, e ceva foarte civilizat, interveni Elenuța, privindu-l înciudată mai mult de schimonositurile neexplicabile pe care le făcea figura lui de la un timp decît de cele ce vorbea.

— Eu în orice caz n-o împușc... nu pot s-o împușc... hotărî Sandu.

— Așa să faci, babo, s-o duci... e foarte supărătoare, mai spuse Elenuța, privind rîzătoare la soțul ei și făcîndu-i în necaz cu mîinele.

Dar Emanoil nu se dădu bătut:

— Biata mama îmi povestea adesea, începu el, istorisiri cu pisici înstreinate... totdeauna venea cîte-o nenorocire după... Chiar la noi în casă s-a întîmplat să moară...

Nu mai continuă, căci privirile, care instinctiv se opriseră pe Ionică, se retraseră înapoi înfricoșate, într-atît paloarea pe figura lui luase ton de ceară aproape neagră, iar ochii deveniseră sticloși, în vreme ce gura vînătă se strîmbase atît de sinistru, că-l cutremură de sus pînă jos.

— Babo, mîine să duci pisica... răsună, răgușită și înghețată, vocea bolnavului.

Totuși, poate tocmai privind din nou figura aceasta simți iarăși, imperioasă, nevoia disculpării, a lămurirei. Simți nevoia să evoce pe mama lui, femeia aceea atît de religioasă, dispărută de mult, care în memoria copiilor ăstora nu mai trăia decît prin vaga ei siluetă, ca o stafie, și prin iubirea de singurătate, prin zilnicele și îndelungile-i retrageri în fața icoanelor din camera ei, împodobită ca un altar.

Începu deci cu un ton tremurător, înfruntînd din nou, bărbătește, figura răvășită a lui Ionică, și crezu chiar că a reaprins în pupilele celor doi frați flăcările tremurătoare ce înconjuraseră catafalcul morței, pe care, cel puțin pe acela, ei trebuiau să-l aibe adînc de tot în minte.

Dar tăcerea profundă și rece, cu miros umed de cavou, ce se lăsa pe urma acestor vorbe, îl îndureră mult.

Emanoil nu mai spuse nimic. O clipă furișă o privire spre Erminia. Dar ea nu se mai uita acum la nimeni; el văzu însă limpede în ochii ei o lumină de mare fericire, pe care o tăie repede, ca un sfredel de sîrmă înroșită, un fulger de răutăcios triumf, focul eclatant al unui fior de rîs.

A doua zi, baba a dus pisica într-o desagă, din care capul

animalului ieșea cuminte și parcă împăcat cu sine însuși și cu destinul ce-l aștepta. Sau poate semăna cu al copilului ascultător din poveste, pe care părintele sărman îl duce să-l rătăcească în păduri. Emanoil a urmărit-o din fereastră pînă au ajuns la poartă. Era hotărît, dacă pisica va întoarce capul spre dînsul, s-o oprească numaidecît. Dar pisica nu s-a uitat nici în dreapta, nici în stînga. Calmă, cu privirea drept înainte, ea s-a lăsat dusă pe calea destinului ei și Emanoil a avut acum, mai puternică decît oricînd, impresia că odată cu ea a plesnit ceva în mijlocul ițelor pe care destinul le împletește deasupra acestei case.

— Unde-ai dus-o, babo?

— Am lăsat-o pe cîmp, domnule, cum am trecut de Pesceanu...

— Și ea?

— S-a luat după mine, dar am gonit-o...

— Cu pietre...

— Păi altfel nu se putea...

Și baba surîde sinistru, arătîndu-și unicul clonț din gura știrbă.

Iar Emanoil schițează și el un surîs, pentru că acum simte destul de lămurit că nu crede nici el în superstiții.

— Bine, du-te, spune el babei, ca să nu-l surprindă Elenuța, care se apropie, că întreabă iar de pisică...

Nu. Desigur, o stupiditate. Sau pură întîmplare, simplă coincidență. De unde vede el legătură de la cauză la efect?

Dacă boala lui Ionică s-ar fi agravat de la sine, treacă-meargă. Dar cînd el, amețit de poveștile celor doi prieteni studenți, s-a hotărît să încerce puterea acelor fiole? Însă cum de au nimerit aci tocmai acum acei doi studenți, tocmai acum? Adică... au venit în vacanță, la părinți, doar sunt din partea locului. Foarte bine, foarte bine, dar au mai venit și altă dată în vacanță, de ce pînă acum nu i-au mai împuiat capul lui cu minunile conținutului acelor fiole, care aveau darul lui Dumnezeu de a face toți schilozii să-și arunce cîrjile?

Dar, în sfîrșit. Ei puteau aduce mărturie că au văzut astfel de minuni în clinicele facultății lor. Și cum de a găsit pe acel doctor tînăr și neexperimentat, venit de curînd în localitate, cu studiile de-abia terminate, care s-a decis repede să-i facă injecțiile omorîtoare? Doctorul cel mai bătrîn, adus mai pe urmă, a întărit

că acele injecții erau într-adevăr o minune a științei medicale; dar ele nu se potriveau la boala lui Ionică, pe care, dimpotrivă, n-au făcut decît s-o agraveze...

— Și mai e vreo speranță, domnule doctor?...

— Inima, inima... e inima tînără care-l mai ține, răspundea evaziv doctorul și se grăbea să plece, ca întrebările următoare să nu ceară preciziuni.

Inima? Hm!

Emanoil intră în odaia bolnavului, care-l privea holbat și nesigur, grozav de înfiorător, cu obrajii aceia atît de supți...

— Tu... ești... S... san... ddd... ule?...

Se împleticea în vorbă și nu mai distingea nici la doi metri...

— Nu, sunt eu, Emanoil...

— Ttt... u ești, Em... manoil... Ce mai faci... fr... fr... fr... atele meu bun?... Nuumai tu... mai vii pe la mine... nici unul, nici unul...

Nici unul din prietenii cei mulți nu mai dădeau pe la dînsul...

— Hu... ce să c... c... aute...

Și deodată se încordă în mîinile de schelet. Gîtul îi ieși lung din cămașa pleoștită, el însuși parcă un braț descărnat purtînd o hîrcă decapitată.

Emanoil se ridicase...

— Vrei ceva, Ionică?...

Dar Ionică nu răspunse, ochii lui sticleau ca gheața sub lună și se bulbucaseră îngrozitor. Se ridicase pe șezut și cămașa i se desfăcuse cu totul. Su gratiile proeminente ale coastelor se vedea[u] într-adevăr limpede bătăile nedomolite ale singurului pumn de viață care mai rămăsese într-însul.

Iar buzele arse și negre șuierau ceva neînțeles... Cu multă greutate, Emanoil putuse distinge:

— Nici unul...

Mîinile de schelet pipăiră cîrjile, care stăteau credincioase, rezemate de pat. Și atunci se desfășură o adevărată minune. Bolnavul se ridică deodată și răsări între cîrji, înalt și înfiorător. Emanoil, care se apropiase să-l ajute, trebui să se oprească... Mortul, căci era doar un mort ceea ce avea în fața lui, înaintă... Emanoil făcu un pas înapoi...

Se apropie de pian cu o energie de negîndit și se lăsă pe scaunul cu șurub. Mîinile se întinseră deasupra clapelor și parcă erau ale unei alegorii a morței:

— Nici… unul…

Primele note ale cîntecului beethovenian de primăvară răsunară sigure și clare, ca un clinchet vesel de cristale. Dar restul se încălecă, se amestecă, deveni confuz… degetele se crispau teribil și neputincios ca să prindă falsele acorduri… Dîră spumoasă de venin verde se lăsă din colțul gurei… Cîntecul deveni de neînțeles, notele refuzară să răsune și, numai ici-colo, apăsări greoaie și oarbe de clape produseră disonanțe și hîrșcăituri.

Pianul horcăia ca și cîntărețul…

— Inima, inima… Inima tinerească… Teribilă inimă… De cînd practic n-am mai văzut…

Au mai trecut încă trei zile și inima cea tînără și nedomolită ține încă bine, spre uimirea din ce în ce mai neliniștită a doctorului. Iar de trei zile, neștiut de nimeni, Emanoil pleacă, din îngînatul de zori, la marginea orașului, unde începe cîmpul, dincolo de rîul Pesceana.

Timp de trei zile însă cercetările lui au rămas fără rod, a bătut cîmpul și dintr-o parte și dintr-alta, a scotocit tufișurile rîului și scorburile sălciilor, a ciocănit la ușile gospodăriilor megieșe. Dar nimeni nu i-a putut spune nimic despre nici o pisică.

Și cu toate astea, ea trebuie să fie pe-aci, ascunsă undeva, căci, spre uimirea din fiecare seară a doctorului, inima bate înainte cu vitejie și siguranță.

A patra zi Emanoil a dat într-adevăr de pisică. Nu era mai departe de cîteva zeci de metri; își scălda în soare, din dosul unui dîmb, petele albe și negre. S-a repezit drept spre ea.

Dar pisica și-a înălțat deodată capul și a ciulit urechile. Și, înainte ca Emanoil să se apropie mai mult ca douăzeci de metri, s-a pus deodată pe fugă…

Emanoil a început atunci s-o strige cu toate chemările cu care se atrage o pisică și cu toate numele cu care o mîngîiau și o rîzgăiau frații săi.

— Pis… pis… pis…

Pisica s-a oprit, fulgerîndu-l cu ochii. De astă dată Emanoil se apropia încet de ea, cu mîna întinsă asigurător și mîngăietor. Pisica îl aștepta neliniștită. Îl privea încruntat și, cînd fu aproape de ea, se puse din nou pe fugă.

Făcea volte mari și se oprea din cînd în cînd ca să privească înapoi cu ochii însălbăteciți și parcă roșii...

Zadarnic o striga Emanoil și-i făgăduia toate darurile și onorurile dacă se va întoarce cu el acasă. Zadarnic îi arunca bunătățile care le adusese cu el anume. Pisica se ferea de ele ca de pietre...

Și-l privea cu dușmănie. Sau parcă nu-l mai recunoștea. Rămînea uneori pe loc mai mult și se părea atunci că ceva se luminează pe botul și în ochii ei; dar îndată încruntarea și spaima apăreau iarăși și cu salturi mari și elastice se abătea din drum.

Emanoil înainta cu sufletul pe buze. În urechile lui bătea o inimă depărtată; bătăile se înceteneau uneori, obosite de-o luptă zadarnică, dar nu mult după, creșteau iarăși, proaspete de putere și dîrze de nădejde.

Iar pașii lui atunci încordau și atacau cîmpul cu fermitate:

— Pis, pis, pis...

Niște țărani, care-l cunoșteau, se întâmplaseră la muncă și se grăbiră să-l ajute. Pisica se văzu înconjurată, privi îngrijorată în toate părțile; părea că-i lasă să se apropie, resemnată.

Dar cînd Emanoil fu la cîțiva pași de dînsa, îi aruncă în față, deodată, rîsul acela al ei, plin de răutate și de veselie animalică. Ah, l-a recunoscut, poate... și Emanoil redublă făgăduielile și chemările mîngăietoare. Pisica redeveni încruntată și privi neliniștită cum cercul din juru-i se strîngea. Cînd fură numai la cîțiva pași de dînsa, se întoarse din nou spre Emanoil, rîsul izbucni din nou, mai răutăcios ca niciodată, făcu o smucire bruscă spre dreapta, ca să înșele, și dispăru printre picioarele țăranului din stânga.

Fu apoi o goană cumplită, dar pisica, după cîteva zigzaguri neregulate, cîștigînd distanță, se îndepărta în salturi și-n goană atît de mare, că, pînă la goana omenească din urmă-i se căscă repede gol din ce în ce mai mare, din ce în ce mai spăimîntător.

Rupt de oboseală, Emanoil trebui să încetinească; inima lui, care-l îmboldise pînă acum, ea singură mai păstra goana de la început, ea singură se zbătea în piept nedomolită încă și necontenit plină de ardoare.

Pe șosea o mașină trecu, tăind drumul țăranilor cari continuau să alerge dînd chiote sălbatice și idioate.

Trecea pe departe mașina, așa că Emanoil nu putu să vadă

dacă șalul femeiesc care flutura într-însa era al domnișoarei Erminia sau nu... Mașina semăna cu a părinților Erminiei și numai ea, zburdalnica, avea obiceiul prin partea locului să-și lase șalul să fluture în vîntul stârnit de mașină. Dar putea fi și o altă mașină, din alte părți, cu altă domnișoară și alt șal...

Țăranii se întorceau:

— S-a dus dracului, boierule...

— Asta n-o mai poate prinde nimeni, s-a sălbătecit...

Emanoil stătea încă pe piatra pe care se lăsase și-n ochii lui flutura necontenit și vesel un șal fugar... Și-auzea un rîs sonor și crud. de sănătate, rîs de fată tânără, de viața care începe...

În pieptu-i inima începuse să se domolească și bătăile ei mergeau din ce în ce mai spre nesimțit... El se încăpățîna încă să le mai distingă... dar fluturatul plesnitor al șalului și rîsul acela tineresc, necontenit rîsul acela... acopereau totul. El își ținea însă necontenit urechea înăuntru...

Cînd nu mai auzi nimic, se ridică...

Dinspre oraș venea cîntec depărtat de clopot...

Tabloul

Cum s-au întîmplat toate lucrurile acelea, aproape nici acum nu-mi dau seama. A fost un vîrtej ameţitor, de-o iuţeală, fără de pereche, care mi-a luat de la începui minţile de atunci, de la primul gest, şi m-a dus apoi fără voia cu mîinile înfăşurate în farandola nebună a unor zeităţi invizibile şi zmintite sau bete, aşa cum trebuie să fi fost săritoarele beţive în cortegiile dionisiace.

Invizibile? Poate. Însă întrevăzute în ceaţa de vis a gîndului meu turburat. Căci toate aveau picioare lungi şi subţiri, şi-n saltul nebun se zbăteau pe ele, ca-n bătaia vântului, uşoarele văluri prinse doar de-un umăr, descoperind goliciuni ameţitoare. Şi toate aveau părul negru, despletit, iar pielea le era de un alb sub care necontenit sîngele aprindea nori mici ca petala închisă a trandafirului. Toate, una după alta, nu erau decît una şi aceeaşi Ariana, aşa cum am descoperit-o într-o bună dimineaţă, în biroul bărbatului ei, cotrobăind ceva prin cărţi, acoperită doar de-o cămăşuică prinsă de-un umăr şi sărind la zgomotul surprizei mele ca o hamadriadă surprinsă, de satir.

— Te-am văzut, i-am spus apoi îndeseară, când am rămas un moment singuri, şi aş da tot avutul meu să revăd goliciunea aceea de dimineaţă, care mi-a oprit tot sîngele in loc.

Nu mi-a răspuns. Buzele i s-au încreţit şi toată faţa şi gîtul şi braţele s-au acoperit de roşul închis al trandafirului. Dar eu nu am descurajat:

— Eu nu vorbesc vorbe, am şuierat atunci, căci întradevăr sîngele mi s-a oprit a doua oară în loc. Eu vorbesc... fapte...

Ochii i-au prins atunci sclipiri de gheaţă şi pareză i s-au micşorat. M-au măsurat cu atîta dispreţ adevărat, că singur am putut să măsor atunci distanţa care se-ntindea de la unul pînă la altul, şi a ieşit fără să zică un cuvînt. Numai ochii aceia parcă au exclamat: „Prieten!...” cu atît dezgust că n-am putut să nu-l simt şi eu pe de-a-ntregul şi să nu-mi fie atîta scîrbă de mine. Şi de atunci n-a mai apărut niciodată singură, nici alături de bărbatu-său, ori de cîte ori am mai intrat în casa aceea, a bunului meu prieten Orghidan.

Dar strălucirea de trandafir alb, cile cărui petale se-nroşeau la adierea celui mai neînsemnat gînd, creştea în mine şi-mi umplea sufletul de-o lumină caldă, crepusculară, şi-mi îmbăta nările de parfumul puternic al grădinei după ploaie. Numai pe

stradă o vedeam din cînd în cînd, învorvorîtă în vestmintele ei grave și reci. Degeaba; în dosul lor simțeam caldul culorilor vii, și-l simțeam atît de puternic, că mă feream să. nu-mi dezvălui prea mult lăcomia ochilor sau — Doamne, mai ales — ca gestul să n-o ia înaintea gîndului. Mă apropiam de ea încet și sfios și umilit, dar ea trecea în așa fel pe lîngă mine, dusă de apa tulbure și pestriță a trecătorilor, că orice vorbă îmi murea în gît. Alteori se suia în trăsură și atunci pulpa i se dezgolea pînă sus, strînsă parcă în ciorapul negru, întins. Prin transparența aceea negurie vedeam minunea piciorului multiplicat, ce-mi sărea necontenit în gînd, în dansul nebun, fără popas, îmi apăsa creierul, îmi întuneca mințile. Îmbinarea aceasta de negru și de trandafiriu, de negru amestecat cu toată gama culorilor de trandafir, era peste puterile mele. A doua oară, cînd piciorul acela, înălțîndu-se pe scara trăsurei, se dezgoli pînă la încheietură, gîndul mi se și conturase în minte. Trebuia neapărat în după-amiaza următoare să obțin cu orice preț o întrevedere cu doamna Orghidan:

„Nu puteți, doamnă, să-mi interziceți ca să mă explic. Nu vreau decît să vă sărut ciorapul de mătase neagră. Încolo nimic nu mai cer, doamnă!”

Martor mi-e Dumnezeu că eram în toate mințile, cînd am luat această hotărîre, care mi s-a înfipt în creier ca o idee fixă. A doua zi după-amiază, la ora 4, cînd Orghidan era dus neapărat la Senat, stăteam înfipt dinaintea doamnei Orghidan, ca și ideea fixă din capul meu. Intrasem prin dos, fără grijă, căci servitorii mă cunoșteau cu toți și nu găseau nimic nefiresc în apariția mea pe orice scară sau sală s-ar fi întîmplat. De fapt nu întîlnii nici un servitor și lucrul acesta mă convinse că eram în voia și pe placul împrejurărilor ce sunt deasupra noastră și care cu siguranță ne cîrmuiesc toate acțiunile. Cum n-aș fi putut crede în destin, cînd mi se arăta de la început așa de binevoitor?

Am ciocănit deci ușor și mi-a părut rău că n-am început să ciocănesc tare, pentru ca să iau lucrurile mai energic și mai repede; așa puteam deștepta bănuieli și provoca întrebări. Cum se și întîmplă într-adevăr. Mă prefăcui însă că n-aud și zdrîngănii de mai multe ori clanța de alamă. Dar. minune, ușa se deschise singură; era neîncuiată și cedase de la sine: destinul era deci alături, îl simțeam intrînd odată cu mine pe ușa larg deschisă, în privirea uimită a doamnei Orghidan, care se ridicase pe

jumătate pe canapeaua unde-și făcea de obicei lunga siestă.

— A, dumneata ești?

Atît m-a întrebat și-apoi s-a întins cît era de înaltă, la loc, pe canapea. Totuși, nu mi-a scăpat o vagă rotire de fulger a ochilor, ca și cînd ar fi vrut la început să facă o altă mișcare și pe urmă s-a răzgîndit. A socotit că afectata nepăsare ce-mi arăta acum era o armă mai potrivită contră-mi și de aceea probabil s-a răzgîndit. Dar destinul cel bun era necontenit lîngă mine; îl auzeam rîzînd și îndemnîndu-mă să dau buzna. Eu eram însă mai cuminte decît îngerul meu. Mă bucuram numai că sufletul ei stă deschis înaintea mea și că-l văd ca printr-ùn capac de sticlă de la muzeu. Zadarnic ea-și trase cu o mișcare lenește cuvertura galbenă peste dînsa.

Sufletu-i se limpezea tot mai mult în ochii mei, cu tot galbenul și cu toate desemnurile acelea negre, curioase, ale cuverturei.

Afectai și eu nepăsare și firesc și, încîlcindu-mi ochii în arabescurile covorului uriaș, întins pe părete deasupra divanului, cum ea nu scoteai nici o vorbă, îi lămurii, cu tonul cel mai natural din lume, scopul vizitei mele.

— Am venit să te sărut, pe ciorapul negru!

Și silindu-mă să pun o regulă în mersul fără înțeles al curbelor de pe covor, rîdeam în gînd de uimirea pe care trebuia să i-o provoace o explicare atît de absurdă, și de calmă..

Priveam pe covor și totuși n-o vedeam decît pe dînsa: la început, o tresărire bruscă înâ luminile privirilor uimite; o clipă, mai apoi, un calm tot așa de mare ca și al meu: dar atît de repede una după alta aceste schimbări, de parcă apa tălăzuită de aruncarea unui pietrei s-ar fi potolit subit, fără tranziția aceea lentă a cercurilor de unde din ce în ce mai line; mai liniștite. Și așteptam amîndoi, atît de calmi!...

Dar ea nu spunea nici un cuvînt, nu făcea nici o mișcare, nici măcar mîna n-o întindea spre clopoțelul de alarmă.

Și atît de mane. era tăcerea care se desfăcea din corpul ei, încît mă simțeam grozav de înfiorat și nu îndrăzneam, s-o turbur cu nici un cuvînt, de parcă m-aș fi trezit singur într-o biserică uriașă și sonoră, în întuneric, și aș fi pășit spăimîntat spre ieșire, de frică să nu se trezească sfinții cei groaznici de pe pereți.

Vai! așa de puternică era tăcerea asta, că, spăimîhtat, am ieșit din templul zeității cu ciorapi negri.

Am ieșit, rușinat și am fugit pe săli și pe scări și ea. desigur, a rîs în urmă-mi și vocea-i de cristal s-a făcut înmiii de ecouri în templieri tăcerei ei, ca și cum toți sfinții din biserica depărtatei copilării s-ar fi prăpădit de rîs: de spaima plăpândă de icoane și închipuiri.

Un an de zile am purtat în suflet culoarea fermecată. O simțeam crescînd și aprinzîndu-se în lumini sau stingîndu-se: în palori îmbătătoare. Unele se nășteau, pe altele, nuanțe răsăreau din nuanțe, o mie de nuanțe dintr-una singură, ca ecoul rîsului în biserica plină de coloane, de galerii și de firide. O lumină roză acoperită de-un negru transparent, ca un acoperămînt de doliu sau ca un amurg, ca străluciul cărbunelui pe care se întinde gangrena cenușei.

Astfel și cărbunele patimei mele oarbe orbea pe îndelelte în tot acest timp, mocnea în cenușă ca mai apoi, după un an, să izbucnească în flăcări de voință și de hotărîre.

Am pornit iarăși spre casa blestemată. Trecuse un an întreg și încă vreo cîteva săptămîni, iar în mîini aveam mănuși, trei rînduri de mănuși, care-mi deformau grozav mîna, iar în picioare purtam șoșoni, trei numere mai mari decît mi-era măsura tălpei. Erau șoșonii bunicu-meu și, ca să nu-mi iese din picioare, i-am pus peste ghete și peste galoși peste left.

De ce m-am echipat astfel ca un oplit spartan sau, și mai nimerit, ca un cavaler din timpul războiului celor două roze, n-aș fi putut răspunde de la început decît vag, foarte vag. Gîndul cel mare îmi surîsese el de mult în nopți de insomnie, de dorință neîmplinită, de patimă, de gelozie și de ură. Dar de ce tocmai acum, în noaptea asta, cu vînt mare, bubuitor și cald, de se auzea[u] și-n miez de noapte strașinile curgînd de zăpadă topită, venise împlinirea lui?

Poate pentru că de acasă nu putea să mă vadă nimeni, căci îmi învoisem servitorii la bal mascat. Era mare bal mascat, exact la crucișul dintre străzile cartierului meu și-al lui. Mă gîndisem desigur și la asta; așa împopoțonat cum eram, cu haine de apaș și doar ochii sclipind în întunericul dintre bordul pălăriei pleoștite și fularul cărămiziu ridicat pînă la rădăcina nasului, toată lumea m-ar fi luat drept un dansator întîrziat — pînă acolo — și unul obosit înainte de vreme, de-acolo înainte.

Alături de mine mergea acelaș destin binevoitor și acest lucru era explicația cea mare a hotărîrei. mele subite. Am intrat

amîndoi pe poarta larg deschisă, am ocolit amîndoi spre ușa de serviciu și am încercat — sfătuindu-ne ușor, în limbajul gîndului — passe-partout-ul sistematic, lucrat de mult de un răposat meșter neamț; amîndoi invizibili și amîndoi învăluiți și îmboldiți de mîngîierile vîntului bubuitor și cald. Ușa de serviciu a cedat repede, repede; am încuiat-o la loc pe dinăuntru, pentru că passe-par tout-ul era într-adevăr strașnic. Am intrat pe urmă în closet și am ridicat cîrligele la fereastră. Precauțiunea asta mi-a șoptit destinul s-o iau, căci în planurile mele de la început n-avea nici un rost, cum n-a avut nici la urmă. O siguranță mai mult nu strica totuși! Pe urmă m-am aruncat zglobiu pe scară, eu și cu Doamne ajută, care mă îmboldea voios din urmă. Cum mă așteptasem, casa era deșartă: servitorimea, desigur, țopăia toată la mar ele bal mascat.

Mergeam cu pas sigur, stins de cauciucul șoșonului, spre ușa lui. O știam în capul coridorului. În dreptul odăii ei m-am oprit ca să sărut clanța de aramă. Dar atunci m-am simțit încleștat între două brațe de fier; și în ceafă, cu toată grosimea fularului, am simțit încălzindu-mă un răsuflu umed ca de vacă și gîfîitor. Am auzit apoi surda amenințare:

— Tîlharule, de data asta n-ai să-mi scapi!...

Și pe urmă, apropiindu-mi cu puteri teribile coatele pe la spate:

— Te așteptam... te așteptam de mult, canalie, și iacă... d-asta am dat drumul la servitori.

Am înghețat. Mă aștepta de mult? De cînd? De-un an? Atunci destinul acela care mă-mpinsese încoace era înțăles cu el! Căci acum, cînd își bătuse astfel joc de mine, nu mai putea fi nici o îndoială că într-adevăr mă însoțise încoace!

În brațele voinice care mă strîngeau tot mai dureros eram un sloi de gheață. Scîncii ca un copil, pe care mumă-sa îl prinde escaladînd în cămara cu dulcețuri:

— Dionisie!...

— A...

Atîta auzii. Ca un scrîșnet de uimire. Ca o uimire mai mare chiar decît a mea. Ce „aa!” sugrumat și groaznic! Ca o sforăială de strangulat! Pe urmă fusei întors de brațele puternice și fularul îmi fu smuls de pe față. Se făcu lumină.

— Marius, tu. Și tu? Dar ce cauți, pentru numele lui Dumnezeu...

— Atunci așteptai pe altcineva?

— Spune, spune, de ce ai venit în costumul ăsta și de ce ai vrut să intri la Ariana?

— Servitorii mei au plecat la bal mascat ca și ai tăi, i-am răspuns. Și mi-a venit atunci să mă maschez și eu și să merg la bal mascat.

— La un bal mascat unde se duc servitorii?

— La un bal mascat unde se duc servitorii! i-am răspuns ca un ecou. Nebunie subită de om singur! De om singur! am strigat rîzînd, dar privindu-l amenințător.

Dar îndată am scoborît vocea ca să-l liniștesc. Așa mi se dicta din fundul conștiinței, unde bunul destin, pe care pe nedrept îl bănuisem o clipă, se așezase comod ca pe un scaun și-mi șușotea să n-am nici o grijă. „Totul merge strună”... Îmi șușotea.

Am continuat deci pe tonul cel mai liniștit din lume:

— ...cînd am ajuns la ușa balului, o rușine fără de samăn m-a cuprins. Mi s-a părut că am fost descoperit prin transparența fularului, chiar am auzit un strigăt din fundul sălii, mi s-a părut că am fost strigat chiar de [lina, servitoarea mea, care venea țopăind spre mine... am fugit atunci însp’ăimîntat și am pornit spre casă. Pe drum mi-am adus aminte de voi și m-am gîndit să vă fac puțin să rîdeți. De un an n-am mai călcat în casa voastră și apariția aceasta a mea insolită, la o oră...

Uimirea lui nu era însă potolită decît foarte puțin. Bine, așa să fi fost! Dar pentru ce m-am oprit la ușa Arianei?

— ...M-am oprit întîi la nevastă-ta... continuai liniștit, nelăsîndu-i timpul vreunei întrebări, deși în momentul cînd am început aceste din urmă vorbe nu știam cîtuși de puțin cum aveam să termin, jur pe toți Dumnezeii și pe toți dracii, că, în toate momentele astea, atunci cînd pronunțam o vorbă, habar n-aveam de vorba ce trebuia să urmeze! Ochii mi se opriseră pe mîna aceea osoasă, pe care o ținea necontenit în buzunar; ... cum spun, dintr-un motiv, am socotit eu, destul de însemnat... Pentru ca apariția mea să aibă un și mai puternic efect! Începînd cu tine, lucrurile s-ar fi demascat de la început și gluma ar fi fost proastă... M-am aplecat să văd prin gaura cheii dacă e lumină...

Mi se părea că mîna lui pătrunsese și mai adînc în buzunarul care se rotunji îngrijorător.

— Nu ți se pare că gluma e cam nesărată? răsună vocea lui

uscată, la fel de uscată ca și mîna aceea care se încleștase în buzunar... Și că putea să-ți fie fatală?

Accentul acela grozav de sincer și naiv al vocei mele de totdeauna cred că m-a salvat.

— Fatală? de ce? strigai... Mi-aș fi smuls fularul la timp în caz de pericol ș-apoi n-aș fi împins eu lucrurile tocmai prea departe. Așa, o simplă glumă! Iar că ar fi nesărată, nu m-am gîndit deloc. De-un an de zile nu ne-am văzut decît foarte vag, de departe, pe stradă. Și-n tot acest timp n-ați avut grijă să vă abateți câțiva pași ca să întrebați: ce-o mai face vechiul nostru prieten?... O mai fi trăind? A murit?... A înnebunit?...

Spuneam toate aceste cuvinte eu o iuțeală fără de seamăn, dam cu ele unele peste altele, aproape le țipam și ochii mi se scurseră pe ghemotocul mișcător ce-l făcea pe pantalon forma degetelor din buzunar. Simțeam că mă înec și nu mai găseam nici un cuvînt, cînd văzui deodată mîna în aer și slobodă... da, da, mîna dreaptă, cu cealaltă făceau două. Simții sîngele luînd iarăși drumul prin vine și cuvintele dădură din nou buzna în gît. Dar nu mai fu nevoie de ele. Căci mă pofti în odaia Arianei, scuzîndu-se și pomenindu-mi de o mie și una de necazuri ale lui. Ne așezarăm față în față pe scaune; Ariana plecase la țară chiar în seara aceea.

Tot timpul cît îmi vorbi, eu privii la patul de lemn trandafiriu, de sub macatul roșu al căruia dantela spumoasă a cearceafului își lasă greu colțurile spre podele. Închipuirea dădea la o parte macatul și-n albul de zăpadă vedeam tolănit corpul greu de marmură trandafirie. Îl vedeam zvîrcolindu-se în așteptarea dezlănțuirei cotidiane a patimei nerăbdătoare, ridicînd cu el omătul așternutului; îngropîndu-se în el ca-n giulgiul fără margini al sațului nepotolit. Răspundeam cu zîmbete și cu monosilabe de mirare, de uimire și de întrebare convorbitorului meu, în vreme ce în gîndu-mi lua relief din ce în ce mai puternic, se solidifica tăios ca un cristal, o singură idee: că niciodată nu-mi va fi dat să-mi îmbăt ochii dinaintea misterului acelui trandafiriu intens și totuși nedefinit, acelui flux și reflux de roșu, de galben și de portocaliu, făcîndu-se și desfăcîndu-se în ritm de clipe, venind și fugind ca umbra și ca lumina, alungîndu-se și îngînînîndu-se ca noaptea cu ziua, în întreită îmbinare și totuși într-o), singură nuanță infinită și arzătoare, de care ochii acestui aprig vigil se îmbată zilnic, lacom) și zgîrcit și sălbatec. În fiecare

zi martor minunei antice: metamorfoza unui trandafir în corp și sînge omenesc și-a ființei omenești în floarea cea mai mîndră și mai rîzătoare: martor stupid, păzitor imbecil al unei comori pentru el inutilă. Și totuși acum nu mai ține mîna-n buzunar, maîinile-i sunt libere și gesticulează în aer zburdalnice ca niște fluturi, bucuroase și ele că pot sta o clipă departe de arma păzitoare. Și-n casă nu e nimeni, e tăcere de moarte, și-n sufletul lui Orghidan de asemenea nu e nimeni, a zburat și cel din urmă pui de îndoială. Vorbite și vorbește. Vorbele îi curg domoale, ca o apă pe care o vezi curgînd într-una, adîncă, grea, cu sforuri. E atît de grea că mă înăbușe și, instinctiv, ca pentru apărare, mina mea apucă tremurătoare tăiușul grozav din ruptura căptușelii.

Mă ridic, prefăcîndu-mă scuturat de-o tusă bruscă, pe care vreau s-o scuip, în găleata cu apă murdară din dosul lui. Mă opresc în spate-i și, prin oglinda lavoarului, văd mîna lui care se înfigea adineaori în buzunar, ca și-n sufletul meu, bătînd acum nepăsătoare tamburul pe plușul micului birou trandafiriu de alături.

Ridic și lovesc: una, două, trei, patru... Cuțitașul intră foarte ușor, dar iese foarte greu, parcă inima lui sau plămînii sau splina sau cine știe ce de acolo, dinăuntru, se strînge să-ș oprească astupaș tăieturei omorîtoare. Și puterea asta de ventuză mă îngrozește. El și-a lăsat spatele pe spetează; apoi a căzut pe podele.

I-am văzut mîna, desfăcîndu-se nătâng, ca o caracatiță, vrînd să se întindă pînă la buzunarul acela... degeaba, nu mai poate ajunge acolo!

— Nu; te mai osteni degeaba, Orghidan, nu vezi că s-a zgîrcit? Lasă-mă, amicul meu, să-ți scot cuțitul din spinare. Trebuie să te doară, cumplit, dragul meu prieten! Iartă-mă, eu n-am vrut, dar trandafirul a fost mai tare, misterul, metamorfoza...

I-am smuls cuțitașul și rana vicleană dedesubt a țîșnit spre mine ca un sifon cu sînge:

— Rana ta vrea să mă însemneze. Orghidan... Ține cu tine! Lasă, prietene, nu mai bolborosi și nu mai holba ochii rugători spre mine, nu vezi cum te doare, sărmanule... nu vezi cum te doare?... haide, să sfîrșim odată! De ce te uiți îngrozit cum îți caut inima? Să sfîrșim odată, dragul meu, e prea cumplită

durerea...

Cînd m-am ridicat de pe dînsul, mi se părea că mă ridic de pe o femeie, atît de mult îmi aprinsese simțurile roșul și caldul și zbaterea aceea; din părete mă privea tulbure și crunt un alt Orghidan — sau poate același — ca și cum sufletul lui izbit de ultimul cuțit sărise din inimă și se proiectase pe pereți. Am răcnit o dată și-am aruncat briceagul infect cu plăsele de tinichea... m-am așternut la fugă cu șoșonii mei greoi și uriași, care lăsau urme false... M-am prăvălit pe scara care gemu sub furia goanei mele. Mi s-a părut că toată geme, scîrțâie din încheieturi, se mișcă; și-ndărătul meu unde nu mai îndrăzneam să mă uit, mi s-a părut că s-a pornit un huruit grozav și uniform, de parcă toată casa ar fi fost o moară care se pune în mișcare, ca să mă prindă în angrenajul mașinăriilor ei zdrobitoare. Cînd am atins, cu sufletul la gură, ultimele trepte, am auzit distinct sufletul celălalt, al lui Orghidan, desprinzîndu-se din cui și rostogolindu-se dintr-un colț într-altul al ramei, cu zgomotul lui de tablou greu, pe scări, după mine. Cum am descuiat ușa și cum am repezit-o înapoi, cu atîta putere de s-a clătinat în țîțîni, n-aș putea să prețuiesc în timp...

Am luat-o agale pe drumul răcoros al nopții, sub clipirile înviorătoare ale Orionului cu atîția ochi. Mergeam în sens invers față de locuința mea și tipăream urme mai adînci în zăpadă. Apoi m-am întors spre balul mascat. Acolo, la intrare, erau atîtea urme de pași de toate chipurile și mărimile, că liniștit, în dosul unei trăsuri, mi-am desfăcut șoșonii și i-am aruncat în canal. La fel am făcut și cu mănușile mari de deasupra. Și-n sfîrșit, lăsînd înapoia-mi urme noi, am plecat spre casă cu tihnă în suflet, cu cîntecul strașinilor în urechi... Căci se topea zăpada și topea orice urmă, chiar și pe cele false... și orice bănuieli.

Mi-am reamintit de preotul Ibycus și de corbii sau cucorii lui și am zîmbit în fundul inimei mele. Mi-am amintit apoi de tablourile acelea trădătoare din romanele cu patru mii de fascicule și am zîmbit la fel. Și am privit la soția mea — la frumoasa mea soție Ariana, pe care același destin bun, ce-mi condusese gîndul, pașii și mîna, cu atîta siguranță, în împrejurările trecute, mi-o adusese alături și am întrebat-o cu ochii: „Oare crezi că ai să mă descoperi cu mijloace așa de copilărești? Nu știi că El îmi conduce gîndul, pașii și mîna?”

Ea a pregătit odaia noastră nupțială chiar în fostul ei iatac, în

camera asasinatului. Dar ce odaie a făcut acum! Nici nu mai cunoșteai vechea încăpere a soției lui Orghidan! Totul era în lemn de trandafir, iar tapetele noi aruncau acum văpăi și palori trandafirii peste tot. Se poate închipui cît am contribuit și eu la acest decor îmbătător! Intrai parcă într-o seră de trandafiri, așa te înșelau culorile, desemnurile de pe pereți și cuprinsul cadrelor. Iar în afară de esența de trandafir, nici un parfum nu mai avea îngăduință peste pragul acesta. Într-un astfel de decor, Ariana părea mai mult ca oricînd zîna rozelor. Doar părul negru-albăstrui mai distona puțin cu ideea pe care poate să și-o facă cineva de zeița minunatei flori! Dar era de ajuns să-ți amintești de trandafirii negri — acele raritați descoperite nu știu de ce învățat, undeva, peste hotare și mări — ca tocmai părul greu, negru bătînd în albăstrui, să-ți întregească pînă la deplin înțelegerea celei mai frumoase flori de pe pămînt. Încolo, era de ajuns ca să apeși cu un deget pe pielea albă, strălucitoare, ca îndată să apară o petală albă-gălbuie, care să se prefacă îndată apoi într-una de trandafir roșu-întunecat, ca vinurile acelea fără preț, care te îmbată numai cu sîngele culorii! Căci aproape într-o continuă stare de beție stăteam de față — Dumnezeule, eu de astă dată și totdeauna de acum înainte! — la metamorfozarea acestei nimfe în floare, petală cu petală, sărut cu sărut. Ea mă privea uneori uimită de extazul în care cădeam dinaintea divinului mister. Alteori o înspăimîntam. Dar îndată spaima i se risipea din ochi și brațele ei mă strîngeau cu putere, recunoscătoare patimei fără margini ce se revărsa din inima-mi alcoolizată spre dînsa! Oare îi dăduse vreodată Orghidan dovada unei iubiri atît de sălbatece? Știam eu, singură va desprinde tabloul din cui, unicul obiect pe care cu încăpățînare acerbă s-a luptat să-l păstreze din toate lucrurile vechi în odaia trandafirului, și-l va arunca tocmai în fundul podului.

Corbii lui Ibycus! (Nu știu de ce prefer „corbii”, cucoarelor din legendă!) Ea poate crede că tabloul mă va face să vorbesc odată, să-mi strig singur crima, ca acele roluri din tragediile proaste, sau că mă va surprinde vorbind cu tabloul mut ca-n baladele clasice sau, în sfîrșit, că voi sări cu pumnalul să-i scot ochii sfredelitori, bieții ochi pictați, puși în așa fel în ovalul lor, ca să te urmărească ori cum te-ai mișca în odaie.

Romantism explicabil și iertat la o femeie cu o piele atît de catifelată, cu genunchii așa de înalți, cu coapse atît de

moleșitoare, cu un căpșor al cărui contrast brusc între negrul pieptănăturei și albul de lapte al feței îți taie în două lumina ochilor, a sufletului și a gîndului și te aruncă netrebnic și neînsuflețit la picioarele de gazelă.

O, n-aduceam niciodată vorba de el! Tabloul cu ochii neastîmpărați ar fi tresărit de bucurie și Orghidanul de vopseli ar fi strigat de biruință. Dar cu ochii îi spuneam orișice. Și o vedeam cum înțelege încetul cu încetul și cum îmi dă dreptate și cum privirea ei nu mai cată după fiecare spasm, după fiecare îmbrățișare — la început chiar după fiecare sărutare — la bălțata umbră a răposatului. Încetul cu încetul, și, scumpul meu. prieten, îți vei lua în curînd locul de onoare în podul încăpător, păstrător a toate ca sacul fără fund al tradiției. Și acolo poți să aștepți pînă om veni să întredeschidem traista amintirilor!

Doamne, ce era să fac! Fără să-mi dau seama, pășeam spre ea hotărît ca să-i strig: „Ha! aruncă od'ată cîrpa asta încadrată! Nu vezi că nu-ți mai folosește la nimic.? Doamne, apără!" Așa aveam de gînd să-i strig, cuvînt cu cuvînt. Căci intrînd nesimțit prin ușa crăpată, am surprins-o vorbind cu tabloul, tare, Dumnezeule, — așa cum gîndea ea sa mă surprindă pe mine— și plîngînd:

— Încă puțin! Îi spunea... Și totul se va sfîrși... În curînd!...

Ei, nu! dar asta era foileton curat, fasciculă proastă!

Ea se-ntoarse și mă privi lung și speriată. Îmi venea să rid, îi dejucasem toate planurile. O femeie care vorbește tare, cu tablourile de pe pereți, crede că mă va descoperi pe mine. Haida de!

Îi spuneam toate acestea cu violență și negreșit cu ochii. Și ea tremura zdrobită. Petalele roșii apărură în obraji și-n locul văduvei lui Orghidan apăru iar zîna trandafirilor. Îi spusei cu blîndețe, de astă dată desigur cu voce tare:

— Ce sunt copilăriile astea, Ariana? Ce spuneai acestui tablou? Nu înțelegi că am și eu un biet suflet pentru a mă cruța de gînduri grele și nepermise la adresa unui mort venerabil? Îți spun astea pentru respectul lui și pentru iubirea mea.

Pe cristalul ochilor i se zbiciră lacrămi. Mă-nfuriai.

— Pentru că văd că l-ai iubit și-l iubești încă pe el, numai pe el...

În sfîrșit, într-un chip sau într-altul, strigasem ce-aveam pe suflet!

— De ce te superi? îmi șopti. În loc să mă ajuți... Căci răzbunîndu-l pe el, răzbim pe soț, te răzbun pe tine contra uzurpatorului eventual...

— Să te ajut?... să mă lovesc?... pentru a răzbuna entități și noțiuni.

„...Pff... Îmi bat joc de astfel de concepții!”... bîiguiam în mine, în vreme ce privirea mea, pătrunsă prin micul punct negru din mijlocul irisului, îi cerceta cu puteri de rază electrică cele mai mici ascunzișuri de pe retină.

— ...Eu am rămas totdeauna alături de soț, mă asigura ea continuîndu-și micul discurs, pentru că eu sunt una din puținele de demult.

Îmi venea să rîd cu poftă mare de această pretenție absurdă. „Ei și? Dacă ești una din cele de mult? Închisei ochii și auzul: aflasem tot ce trebuia să aflu. Va să zică așa avea să meargă răzbunarea: mă va aduce să-mi dau singur lovitura de grație, după ce mă va fi convins că... (habar n-am ce trebuia să mă convingă...) că ideea de soț trebuie răzbunată... și că pînă atunci mai e puțin. Cum a socotit ea?... Ce-a vrut ea să înțeleagă? Adică e ușor de văzut ce-a vrut ea să înțeleagă! Dar cum? Prin ce mijloace, prin ce rafinament feminin...”

Îmi venea să rîd cu hohote și să-i strig în față: „Așteaptă mult și bine pînă o să mă convingi... cu ideea de soț... auzi? ideea de soț...”

Și era cît p-aci să-i strig astfel, dacă nu m-aș fi trezit brusc la un centimetru de cea mai înfiorătoare prăpastie. Ochii și zîmbetul ei străluceau de răutate. Mi se părea că nici n-o mai cunosc. Cu astfel de lațuri viclean răsucite și teoretice credea că mă va face să scap, în focul disputei, cuvîntul de care tremur, al destăinuirei! Și ce departe mă dusese vorba-i, și ce adîncit mă trezii în ițele acestei încurcate șiretenii! Cînd isprăvi de spus, mi se păru o păienjeniță obosită de prea marea muncă depusă în ziua aceea; musca a fost prea grea și a scăpat. Dar nu părea descurajată; își strîngea răbdătoare pînzele zdrențuite, pentru a le desfășura din nou, ademenitoare și cleioase. Acum începui să tremur de-adevărat.

Brațele ei mă cuprinseră îndată ca pe-o pradă și căzui sub dulcea ei povară, în vreme ce peste umăru-i ochi-mi clipiră îngroziți la rînjetul chipului din cui. Îmi fu scîrbă de nemernicul tablou care rînjea la desfrîul nevesti-6ii, numai pentru a-și vedea

răzbunarea împlinită.

Fusei gata să-i strig în urechea mică și roză orbirea, dragostea asta stupidă pentru o pînză prost pictată, care-și mai bate și joc de amîndoi, pe deasupra. Dar mă cutremurai din nou la timp. Oh, tabloul și femeia asta or să mă scoată din minți!

Sub mîngîierile ei diavolești, devenii și eu la fel de diabolic. Îi jurai cu un cinism care-mi readuse în suflet tot curajul, că o voi ajuta la răzbunare. Ea mă sărută cu un avînt și cu o patimă fără pereche și apoi, deodată, izbucni într-un plîns groaznic.

Și printre lacrămi îmi destăinui lucruri de necrezut:

— Baldovin l-a ucis! Acum pot să-ți încredințez totul...

Holbai niște ochi de adevărată moluscă. Baldovin, prietenul meu și al lui Orghidan!?!

— ...el mă iubea încă de pe timpul cînd nu luasem pe Orghidan. Amîndoi s-au întîlnit, fatal... Și de atunci am văzut în sufletele lor aceeași ură rece de oțel... Nu știu dacă ai văzut ura asta? Eu am văzut-o de multe ori pe fețele omenești. Nu numai ochii, dar întreaga figură ia culoarea lividă a oțelului. E o culoare mată, cu sclipiri de gheață. Parcă mocnește ceva acolo, în adînc... și se-nvinețește, se-nvinețește... O, e groaznic! Am ales dintre amîndoi pe Orghidan, pentru că în ochii lui culoarea asta a fost mai puțin pronunțată.

Aci ea tăcu, lăsîndu-se pe aripa zîmbetului, în trecut...

— Eram curioasă să știu... dacă, lăsînd pe Baldovin, culoarea din ochii lui putea deveni și mai groaznică; dacă asprul acela metalic putea să se facă și mai aspru și mai metalic. Vai, așa a și fost! Pînă unde nu se poate ajunge pe această lume și unde se poate opri gama infinită a vibrațiilor care dau nuanțele! Am iubit mult pe Orghidan, deși am înțeles, că, alegînd pe Baldovin, în ochii soțului meu, dimpotrivă, culoarea oțelului s-ar fi stîns încetul cu încetul. Pe cînd, cum spun, întunerecul din sufletul lui Baldovin creștea de temut. Atît de mare era bezna din juru-i. că bojbăia ziua-namiaza mare, cînd eu eram de față: în sfîrșit mă distrau mult, ce zic, mă desfătau grozav toate aerele, toate gesturile, toate stîngăciile lui... și-n ochi îi vedeam întipărindu-se tot mai adînc crima. Ce să-ți mai spun? într-o noapte a alunecat spre dormitorul meu... Orghidan a prins de veste, alarmat de violența apelurilor pe care le dădeam în noapte cu soneria... De atunci între ei prăpastia a rămas cu totul fără fund... De atunci îl aștepta în fiecare seară. Știa că are să se întoarcă... Și s-a

întors... și-a fost mai tare... parcă-l văd muiat tot în oțel...

Și tăcu, ca să urmărească închipuirea fioroasă, turnată în metal, alunecînd în noaptea albastră, misterioasă ca umbra regelui shakespearean, apărînd dintre panourile zugrăvite cu lespezi de castel. Iar eu mi-adusei aminte de șoșonii mei strămoșești, de mânușile uriașe și de briceagul cu prăsele de tinichea, furnizat de la un negustor de camelotă.

— De ce n-ai spus toate astea judecătorului? o întrebai.

— Le-am spus. A cercetat. Urmele au fost însă dubioase. Nu s-au potrivit măsurile. Probabil se deghizase. A scăpat. Atunci m-am gîndit la o răzbunare mai puțin groaznică. Și tu trebuie să-mi dai ajutorul.

— Ce să fac?

— Să-l trimeți... după Orghidan.

—?

— Cînd el va veni la mine, mîine noapte?

— Sau dacă nu atunci, într-una din nopțile următoare. Mi-ești soț. Pentru tine nu există pedeapsă.

— De unde știi că va veni?

— l-am surîs.

— Așa-i surîdeai și înainte?

— O, înainte de tot... la început.

— Și asta ar fi pedeapsa cea ușoară?

— Mi-ar fi plăcut mai mult să trăiască între gratii... toată viața între gratii de fier... și noi să mergem să-l vedem!

Privii triumfător la tablou. Omul din cui se uita acum la mine vădit încurcat. Zîmbetul îi încremenise pe buze și părea că nici el nu mai știe dacă trebuie să mai zîmbească sau să se îngrozească. A trebuit să fac sforțări mari ca să nu izbucnesc în veselie prostească și trădătoare. Umerii mi-erau acum liberi de apăsarea ce-i strivea la cea mai mică mișcare. Pe fața Arianei era lumină multă și potol. Parcă se liberase și ea de greutate mare. O clipă numai m-am îndoit de povestea ei, dar întorcîndu-mi iarăși ochii la mortul din cui, am făcut îndată asemănarea între uimirea lui de acum și uimirea de atunci: „Marius, tu? Și tu?... dar ce cauți pentru numele lui Dumnezu?“ Baldovin! Sărmanule Baldovin! Tu erai tîlharul așteptat atunci.

Nu mă mai putui stăpîni: și rîsei cu atîta putere în nasul tabloului, că Ariana tresări:

— De ce rîzi? Ce găsești de rîs?...

Nu-i putui suporta privirea grea ce căzu asupră-mi.

— Pentru că, îi spusei îndată, cu ochii în pămînț, mă fac forte să răpun pe Baldovin viu și înarmat, cum eu siguranță se va găsi în noaptea aceea. Și pe urmă voi chema pe iudele instructor. La unu noaptea. Înarmat, în casa noastră... îți închipui ce dovadă de vinovăție ne va furniza...? Dar haide să ne sfătuim...

— Da„ da„ să ne sfătuim! O, de-ai putea izbuti asta...

O! voi izbuti desigur... Simțeam puterile înzecindumi-se, căci eu eram acum urmăritorul...

Gîndul meu rîdea acum în hohote și era de-o zburdălnicie fără seamăn. „Ha! Ha.! striga, cu toată puterea lui mută. Ha, ha! ha! corbii lui Ibycus... privește corbii lui Ibycus!” Și arătam de sub masă cu degetul în tavan și dam cu tifla închipuirei spre sărmanul mort...

Iar el, în lumina crescîndă a amurgului, învinețise de ciudă, iar ochii lucioși, de ulei, se căscaseră într-atît de uimire și de necaz, că erau aidoma de mari și de sticloși cu cei din noaptea ceea. Și nici un fior nu simțeam pe șira spinării.

O nedumerire se lăsă ca o părere de plumb în sufletul meu și, privind cu scîrbă pictura din părete, întrebai pe Ariana:

— Bine, dacă el putea să urască mai mult, desigur că și iubea mai mult. De ce nu l-ai ales pe el, pe Baldovin, și-ai ales pe acest...?

„...pe-acest otrep, această cîrpă de bucătărie”, complectai în gînd, contemplîndu-i barba patrată și rară și galbenă-fadă, de care cu drag l-aș fi luat să-l scutur puțin, ca pe-un popă beat.

Cînd pusei această întrebare era într-amurg. Poate în noaptea ce avea să urmeze venea Baldovin. Stăteam pe un fotoliu scund și încăpător, cu un picior sub mine și cu altul legănîndu-l, cît îmi îngăduia unghiul genunchiului, ca pe-un pendul. Ea stătea în pat, pe brînci, cu pumnii strînși sub bărbie. Era mîncată de tot de întunerec și nu î se vedeau decît fața și ochii; fața părea că acum ia naștere din cununa părului, care se făcuse una cu întunerecul odăii.

O întrebasem nepăsător, jucîndu-mă cu piciorul și privind pe deasupra-i, prin fereastra mare, larg deschisă, văpaia de aramă a lunei, ce inunda cerul din culisa răsăritului. Acolo, departe, dincolo de tremurarea asta roșiatecă, o stea se zbătea înfricoșată de parcă noaptea ar fi arătat-o deodată goală vederii

tuturor și n-o lasă să se ascundă.

Am plecat îndată privirea sub puterea ochilor ce mă sfredeleau în negură. I-am văzut negri-aprinși pe ovalul nehotărît de figură, ca al aparițiilor supranaturale, cînd se plămădesc sub voința tulburătoare de morți a magilor.

Îmi răspundea înfiorător la întrebarea mea nesăbuită tăcerea de moarte. Viața era departe și se auzea în huietul depărtat al trăsurilor. Întorsei ochii a spaimă spre tabloul pe care înserarea îl descompusese. El exista însă în cele mai mici amănunte pentru cugetul meu și mă fixa cu aceeași ardoare, ca și ochii cari spuzeau din pat.

Mă simții prins între aceste două stafii care creșteau spre mine. Puțin n-a trebuit să strig; mîna s-a întins tremurătoare la butonul electric și lumină s-a făcut. I-am văzut la locul lor: o femeie și un tablou, o biată pictură proastă. Vedeniile nopții dispăruseră. Ariana mă privea nedumerită.

— Da, da, din cele ce mi-ai spus rezultă iubirea nemărginită a lui Baldovin. Ce te miră? Unul care a ajuns pînă la omor, gîndește-te…

Ea încă mă privea neînțelegătoare:

— E un criminal, poate vrei să răspunzi? Dar înainte de a fi, de a ajunge acolo? Și acum chiar? Sau acum, cu atît mai mult. A ucis pentru tine, pentru tine a săvîrșit o măreață grozăvie!

Privii pe furiș la tabloul căruia îi rîdeau ochii de viezure. Tresării speriat: vorbisem prea mult. Dar îmi adusei aminte că aveam tot dreptul să pretind soției mele ca să-mi lămurească și cele mai din ascuns gînduri și intenții, fie c-au ținut din [sic] trecut, fie că privesc doar viitorul. Ș-apoi întorsătura cu Baldovin avea și partea ei neplăcută; într-adevăr, ce însemna acel: „Am ales pe Orghidan… pentru că în ochii lui culoarea geloziei a avut mai puțină tărie…” Dumnezeule, pe cine aveam în fața mea?

— Te-a iubit, te-a iubit mai mult decît Orghidan, continuai, cu toată înverșunarea ca să mă lămuresc. Dacă acela își apăra onoarea, acesta în orice caz își căuta iubirea… cu orice preț, cu orice sacrificiu. Ascultă-mă pe mine: cu cred că el te-a iubit incomparabil mai mult. De ce nu i-ai răspuns la fel!

Ea continuă încă bună bucată de vreme să nu-mi răspundă și asta îmi zburli trăsăturile a spaimă. Coborîi toată figura de sub raza ochilor ei, liniștiți și scormonitori. Pe urmă. În sfîrșit, îmi răspunse:

— Foarte simplu, pentru că eu nu-l iubeam deloc, nu simțeam nimic pentru dînsul afară decît... În sfîrșit pentru că mi-era nesuferit... Ah...

Acest „ah'' nervos, care i se smulsese parcă singur din inimă, mă asigură, mai mult decît orice, cît de nesuferit, într-adevăr, trebuie să-i fi fost Baldovin!

— A... nu-l iubeai?

La aceasta, într-adevăr, nu mă gîndisem. Într-adevăr, trebuia să iubească și ea. Doamne, era așa de simplu! Și atunci, automat, în mintea mea se rotunji; sîngeroasă ca roșul soarelui în apusurile de iarnă, întrebarea cea nouă și cea nemaipomenit de îmbolditoare, care-mi aprinse vinele zvîcninde ale tîmplelor și-mi umplu de tot capul de sînge:

— Dar eu... dar pe mine?...

Tabloul rîdea; mi se părea că-i văd vîrful dinților apărînd dintre cele două buze, de ieftin carmin.

Dar ceea ce era mai teribil era că nici o groază nu mai întuneca acuma lumina rece de iarnă ce mi se aprinsese sub frunte. Avusei totuși stăpînirea de mine, să întreb pieziș....

— Ariana, dar dacă eu l-aș fi ucis?... admitem o ipoteză... dacă eu l-aș fi ucis, te-ai răzbuna tot astfel?...

— Hm, ce idee!... Îmi răspunse ea repede și dădu din umeri, privind in altă parte, ca la auzul unei absurdități.

Orghidan se strîmba de rîs, deși ținea acum buzele strînse. Și ochii parcă-i clipeau, din cauza luminei ce-l plesnea drept în ei; clipeau de rîs...

E-hei, boierule! i-am zis printre dinți, aici se joacă o carte mare".

Dar el ridea înainte, sigur de favoarea norocului. Veselia aceasta de lucru mort îmi înțepa pînă la sînge amorul propriu.

— Ariana, o părere, o simplă presupunere... Aici ar fi dovada iubirei adevărate...

— Lasă-mă cu prostiile tale...

Atunci, cu zvîcneli mari de umbre? întinse, cocorii lui Ibycus se lăsară pe aripile lor trădătoare. Ce-mi păsa acum de păsările acestea, cu țipete lungi și speriete, care-mi intrau șiraguri lungi drept în ochi-, ca două. sulițe sfîșietoare? În mintea mea, dinaintea ochilor mei, reîncepea misterul anticei metamorfoze. Vedeam, petală cu petală, înnăscîndu-se trandafirul de foc. Acolo, în mijlocul acestor petale, erau staminele și ovarele, era

cheia misterului. Acolo, în necunoscutul acela parfumat, vroiam să mă trezesc, să mă simt, să văd, să înțăleg.

— Ariana, eu l-am ucis!...

Am strigat cu atîta putere, că am îngălbenit singur de îndrăzneala mea. Picioarele mi s-au clătinat, mi s-au îndoit slabe și moi și sub ele s-a crăpat prăpastia cea grozavă, pe care abia de îndrăzneam numai s-o întrevăd pînă atunci. Am închis ochii și am așteptat, livid și tremurător; în urechi vîjîia un vînt teribil. Mi s-a părut că e vîntul cel cald din noaptea aceea caldă și șuierătoare, ca sîngele cînd gîlgîie. Nu vedeam; dar simțeam privirile negre, înțepîndu-mă ca acele. Ca la un cuvînt de blestem, floarea se preschimbase brusc, își revenise în om și-n fiară. Și acum mă adulmeca, rînjind de plăcere; prada se arăta suculentă. Mă izbi. În piept mînia. Cum, nu mai pot rîde?... Cum, tremurătura astà de vechitură gelatinoasă trebuie să mă dea de gol mai rău decît o vorbă aruncată metalic, ca trîmbița în patru vînturi?

— Încerci un joc urît, dragul meu, și prost debitat! mă încurajează ea.

Abia acum casc ochii mari; pe-ai ei și-i ține pe florile tapetului din tavan sau îi plimbă pe cei doi șerpi, îmbinați în formă de caduceu, ai micului candelabru electric.

— Te opresc să mai continui...

Astăzi tabloul parcă se uită la ea mai cu tristețe. Nu-i plac desigur vorbele ei. Poate o vrea și mai diplomată și mai perfidă. Dar ce are a face? Eu sunt acum cu ochii deschiși și o cuprind toată în cercul lor; și beția parfumului ei îmi umple iarăși tot pieptul; în față, fereastra e încă deschisă și aduce, odată cu zgomotele îndepărtate și confuze, umezeala înviorătoare care dă și mai multă tărie parfumului de trandafir.

În colț e oglinda în care mă văd. tablou viu, plin de culoare și de viață; sunt înalt, voinic și frumos, ochii îmi scînteiază de văpaia patimei și pieptul îmi clocotește de vigoare și curaj, o, niciodată nu m-am văzut atît de mare, atît de frumos! Iar în cui e atîrnat chipul hîd al mortăciunei!

— Ariana, din nefericire este tristul adevăr. Eu, eu l-am lovit. Îmi va fi cu neputință să lovesc în nenorocitul acela, care se va tîrî pînă la ușa ta, în noaptea aceasta. Îți jur că eu, eu sunt vinovatul. Pentru că te iubeam. Să vedem acum: tu poți să răspunzi cu o iubire tot așa de mare, ca aceea care m-a condus

pe calea atîtor fapte? Să vedem, tu poți să răspunzi cu iubirea tot așa de mare a înțălegerei, a iertărei, ce zic, a încuviințărei?...

Așa-i vorbesc, tare și rar, răsunător, și privesc cu nepăsare la tabloul cadavrului care mă încurajează: parcă aprobă din cap.

Dar Ariana, care mă ascultă înfiorată, se ridică și părăsește camera furioasă:

— Chiar știi, ai început să mă plictisești de tot cu toana asta care ți-a năzărit în minte. Poți vedea iubirea mea și fără a o pune în cumpene așa de absurde.

Și iese trîntind ușa.

Dar eu trebuie, trebuie să-i spun adevărul, trebuie s-o conving de adevăr, ca să aflu la rîndu-mi adevărul

Nu știu cum dar în mintea asta smucită din țintele așezărei ei, mă văd între girații, în întunerec, iar dincolo, în lumina ferestrei, o văd pe ea, Doamne! și pe Baldovin, privindu-mă și rîzînd. Mă cutremur. Și totuși e cu neputință. Pe Baldovin nu-l iubește și eu trebuie neapărat să aflu adevărul, fără de care o viață cu gratii sau fără de gratii n-are nici o însemnătate.

Și am pornit hotărît, după dînsa, pe lungile coridoare întunecate...

Împricinații

Țăranii plugari se așezau de obicei de-a lungul gardului de stacheți care împrejmuia curtea judecătoriei din trei părți. Ei stau toți pe pământ, cu spatele rezemat de gard, cu picioarele întinse ori strînse în unghi mai apropiat ori mai depărtat. Erau oameni din diferite comune și-și povesteau încet păsurile și năpastele, fiecare mai mult pentru sine, căci ascultătorul urmărea mai totdeauna în jăluirea vorbitorului povestea propriului său necaz.

În mijlocul curții se agitau zgomotos și rîdeau cu încredere într-înșii, printre grupurile de tîrgoveți, „negriturile" satelor: cîrciumari în haine de postav aspru, preoți în sutane înverzite de vechime, notari comunali numai pe jumătate negrituri, cu haină și vestă de lustrin negru ori albastru-închis, cu cămașă creață, împodobită cu flori de borangic, peste pantaloni de pichet alb ori de aba ușoară, și la fel ca ei politicienii comunelor, primarii la putere și foști demnitari sătești acum în opoziție, privindu-se furiș și șușotind cu însoțitorii, așa cum se uitau opincarii de lîngă garduri spre adversarii lor de proces, aciuiați în colțuri opuse...

Din cînd în cînd, cu pas marțial și cu fireturi de general pe tunica albastră, trecea un aghiotant de jandarmi: oamenii îl priveau pe sub sprîncene, iar soldații veniți cu „executarea mandatelor" luau pentru onor și, dacă erau întrebați, dau raportul smirna și cu glas poticnit în schimbările brusce ale respirației.

Cu spatele înalt și drept lipit de gard, cu un picior întins, cu genunchiul celuilalt strîns pînă aproape de bărbie, moș Toma aștepta să fie strigat. Alături, mătușa Neacșa, voinică și înaltă ca și dînsul, cu fața mică și obraz veșted, de culoarea micșunelei, cu nas cîrn și ochi blînzi, îl dăscălea într-una cum trebuie să spună în fața judecătorului.

— Să nu uiți iar asta, că l-am găsit lepădat la marginea șanțului, în niște trențe de scutece, negre și murdărite, gata să moară dacă n-ar fi dat de el pas omenesc cu un ceas mai devreme. Abia mai scîncea și învinețise de tot, măcar că era vară, în sfîrșit...

Dar dacă s-ar fi întîmplat asta mai încolo de mijlocul toamnei nu mai găseau ei suflet în el — „n-ar mai fi găsit să mai găsească" — continuă mătușa Neacșa spre semnul de plictiseală al moșului, care știa toate lucrurile și urmările

acestea tot așa de bine ca și mătușa vorbăreață.

L-au luat și l-au curățit, că ce și-au zis: „Asta Dumnezeu ni l-a pus în cale, unde n-avem copii. D-apoi să fie c a al nostru, că doar cine să ne moștenească a bruma de avere?...”

— Ba că brumă! făcu moș Toma cu glas gros și vibrător. Îl pusăi eu în avere boierească și acuma vrea să mă dea afară.

— Că să spui și asta... cum de la ai noștri am moștenit-o și am întins-o... și că avem actele la noi... Să spui tare și să dai din gură și să nu te lași ca data dintîi. Acasă strigi de se-aude peste deal și-aci abia deschideai gura...

— Apăi dacă mi-au spus să tac; știe el avocatul ce vorbește...

— Avocatul... Ce crezi, că nu l-a atins și pe el?... Toți sunt niște oți.

— Oț, oț, da acuma, iaca, nu mai vrea să mai zică nimic, că n-am să-i dau banii înainte...

— Zîce el, n-avea grijă, s-amestecă el... He, crezi că ale cinci pogoane cu vie pusă nu-i fac cu ochiu? Parcă dacă-i dau cinci sute de lei acuma, era mai mult? Da ar vrea să pună mîna și pe bani...

Moș Toma oftă adînc.

— Nu vrea vie deloc. El tot așteaptă să-i scot banii din chimir. Da dacă nu-s, de unde să-i dau? Nu-l rugai c-o sută? Ca să ne mai rămînă nouă ailaltă... O să-l încerc cu amîndo’uă... Dar, măre, de ce nu vrea el via? I-am spus că-i dau act... Nu vrea... mi-e frică... hm... că... hm...

— Lasă, să zîci tu acolo ce-ți zîc eu... că legea știe el judecătoru cum s-o puie... Tu să spui numai cum stă tărășenia... Și să mai spui iar cum a fost cu actu... Cum ne-a învățat afară ce să zicem înăuntru... cu» tu în fața judecătorului ai pomenit că după moartea noastră să se întîmple asta... cum judecătorul ne-a dat atunci afară că nu scrie așa la act... și cum ei și cu avocatul lor ne-au spus și ne-au rugat că ce să mai stricăm actele, că el se jură pe copiii lui că așa va fi cum vrem noi...

Moș Toma întoarse iarăși capul plictisit. Parcă el nu le știa toate astea? Și parcă nu i le-ar mai fi tocat de azi-dimineață numai și pînă acum de treizeci de ori dacă nu și mai bine.

Petre Naibă intră clătindu-se pe poartă. Ochii îi luceau bine, dar de bună seamă nu era beat ciliar de tot. Ca și pe ceilalți martori pe care-i adusese cu dînsul, popa știuse cît să-i întărite. Pe urmă, după proces, dacă „spuneau bine”, îi ducea iar în

prăvălie la Neală. E drept că Petre Naibă se cam împleticea în mers; moș Toma, care vrea acum mai bine să se uite la el decît să-și lase auzul la sporovăiala mătușei, îl știa doar bine că-l ajunge repede rachiul. Însă pe minți tot mai putea fi stăpîn încă bună vreme. Dar lucru ciudat: cînd își pierdea mințile i se înzdrăvenea trupul. Se mai clătina el puțin și-atunci, dar se făcea de-o putere de ți-era teamă să stai lîngă dînsul. Ochii i se înroșeau și fruntea i se lăsa de tot peste ochi. Totuși se ținea bine, în cîrciumă și pe drum nu căuta ceartă. Cînd ajungea acasă era prăpădenie: vai de muierea și de feciorul lui.

Moș Toma îl cunoștea bine, îl avusese și el de martor în procesul lui, care acum ajunsese la capăt. Petre Naibă spusese atunci „bine”, deși intrase în fața judecătorului la fel de afumat ca acuma. Precum spusese toată lumea dealtminteri, care știa că „ce-a fost și cum”. Pe urmă moș Toma i-a cinstit pe toți și Petre Naibă a înnegrit de tot și s-a făcut stîncă de fier. Moș Toma își da seama atunci ce-o așteaptă pe nevastă-sa și pe fi-său. Da ce putea face și el? Avea nevoie de martori, și Petre Naibă, cînd ia puțin pe limbă, știe să glăsuiască mai bine decît toți; nu știe ce are el în glas, nu știe cu ce miere îl unge „de-l asculți fără să te mai saturi”, sau nu știu cum le tot aduce el, de nu s-a întîmplat niciodată să-i zică judecătorul, cum i-a zis bunăoară lui moș Toma: „Lasă, moșule, acum ce spui dumneata așa o fi, dar aici în proces nu-și are loc”. Adică și lui Petre Naibă i-a grăit tot așa, cînd s-au ținut întîile înfățișeri ale cîrcotii moșului. Însă se cheamă că i-a grăit astfel, după ce l-a ascultat d-a fir-a-cap, și judecătorul părea tare mulțumit. Îl asculta și zîmbea, închinînd din cap, sau îl privea lung.

Dar acum Petre Naibă a venit pentru popa Tănăsescu. care nu te lăsa să-i zici: „popa Gligore”, așa cum s-ar fi cuvenit, creștinește, și cum știu oamenii să zică, precum bunăoară lui socru-său, popa Ilie, care nu mai slujește acum, gonit din biserică de ginere. Pe popa Tănăsescu trebuie să-l chemi „domnule părinte” și numai grangurii cei mari, ca primarul și învățătorul și cei cari mai sunt în „partid” cu dînsul, îi mai pot spune „părinte Gligore”. Dar de ce-i vin toate astea acum în cap lui moș Toma? A, da, pentru că acum Petre Naibă a venit pentru un alt proces, un proces al popei cu un mejdinaș, n-a mai venit pentru procesul lui moș Toma…

La procesul lui moș Toma s-a sfîrșit cu martorii, s-a sfîrșit cu

actele... Așa i-a spus încă de rîndul trecut domn' avucat Marțian, băiețandru ăsta care cere banii înainte și nu mai vrea să știe de via din Curmătura Profesii, ce i-aprindea ochii ca felinarele de la „trin" cînd i-o făgăduise întîi. Barem să-i spuie: vrea și bani și vie, or nu mai e nici o nădejde?... Oh, și melița asta de Neacșa, cum îi mai umblă limba, asta nu-i d-a bună, are limpede impresia moș Toma. Mai mult ca să scape de mătușe, s-a sculat și s-a îndreptat spre domnu avocat Marțian. Două sute are; zicea ca să-și păstreze una pentru drum înapoi, ca să se ducă acasă cu „Irinu". Da iaca, s-a răzgîndit; îi dă totul, două sute, că mai mult n-are. Șarpele încălzit la sîn i-a oprit totul, nici pe lucrurile casei nu le-a mai dat îngăduința să pună mîna. I-a aruncat într-o coșară șubredă, pe unde răzbate și ploaia cînd e mai aprigă, și-acum vrea să-i scoată și de-acolo. Bine, îi mai dă și suta ailaltă, da după cîștig, și-i face și act pentru vie, pe loc. Iar acum, înainte, să facă bine domnu avocat să primească numai o singură sută...

Domnul avocat Marțian n-a vrut să audă de un tîrg ca ăsta. Ce e dumnealui? Negustor? Precupeț? Ce-i aicea? Cîrciumă sau judecătorie? De lăsat, îl lasă, poftim, la două sute de lei din cinci, da banii înainte. Și asta numai așa, pentru moș Toma. Cît privește despre vie, parcă i-ar spune bătrînul despre averea lui Papură-vodă. Întoarce capul plictisit și dă din umeri.

— Poate că nu mai e rost de cîștig, domnu' avucat, de nu vă mai gîndiți la vie... Mai bine spuneți, că să știm dinainte și noi, păcatele noastre...

— Am spus că via o iau dacă avem cîștig! strigă nervos domnul avocat. Însă eu nu pot să apar în ședință pe-o sută de lei. Nu e voie, moșule... Acum s-a făcut „sindicat", reguli... Aici nu e cîrciumă.

Moșul i-a dat cele două sute și s-a întors lîngă babă. Mătușa Neacșa nu mai poate de bucurie că domnul avucat a primit banii.

— O stație, acolo, o ducem noi și pe jos, încurajează ea pe moșneag. Parcă n-am umblat-o de atîtea ori... Da se cheamă că a primit paralele... Vezi, îți spuneam eu că nu le lasă el așa...

Iar moșul rămîne împietrit și surd. El vede numai pe Petre Naibă, care spune ceva de rîs martorilor celorlalți ai popei. Așa începe cheful lui; pe la mijloc e vesel, dar la urmă rămîne țeapăn și vînăt ca o altă arătare...

Oasele frunții îi acopere ochii și, întins, o ia spre sat, acasă. Și-acolo e prăpădenie de ai lui. Dacă nu cumva au apucat să se ascundă dinainte, apoi e vai și amar de ei.

Aprodul strigă o dată lung și cîntător în ușa sălii de ședințe, apoi numele e strigat din om în om prin sala de așteptare pînă la cei din curte. Oamenilor le place să stea afară, pentru că e sfîrșit de vară și frumos. Moș Toma așteaptă liniștit; i s-a spus, procesul lui e tocmai la urmă. Acum și-a împăcat avocatul, n-are nici o grijă că nu va auzi cînd va fi strigat. Oamenii ceilalți, din curte, își au toți straja lor lîngă aprod. Cum le vine rîndul, straja aleargă și le dă de veste: „Hai, mă, hai, mă... mișcați-vă mai repede... Stano, vezi tu ce să făcu avucatu, că nu e aci... Vezi, nu e la Neală, în prăvălie?" Aprodul strigă și numele avocatului, clar și sonor, de se-aude pînă-n prăvălia de vis-à-vis a lui Neală. Și domnul avocat iese repede, ștergîndu-și mustăcioarele negre cu batista, înconjurat de alți oameni, cu fața luminată, pe care-i asigură, spre marea lor mulțumire: „Lăsați pe mine... știu eu cum să-l fac, de nu-l mai desface nici dracu... Ați auzit voi de vreun act de-al meu pe care l-a sfărîmat cineva?"... Apoi se pune pe fugă prin cărarea dintre oameni, pe care o supraveghează domnul sergent de oraș, și strigă de departe, spre mulțumirea și admirația celor cu care s-a cinstit: „Pre-zzz-eeent!" Aleargă bărbătește, cu pieptul bombat, ofensiv. Și oamenii se uită la el ca la un viteaz grozav și temut.

În urmă-i își face loc într-afară o revărsare întreagă de lume: sunt părți, martori, rude, cari au ieșit de la procesul dezbătut mai înainte. Pe fața unora strălucește soarele, pe-a celorlalți s-a coborît noaptea grea a necazului și-a urii neîmpăcate.

— Da, nu vă las nici mort, strigă cel mai negru din tabăra întunecată. Că am cîștigat și noi dreptul de apel... Pînă la București o să vă duc...

Interpelatul, cel mai fericit din tabăra însorită, răspunde în glumă, cu nepăsare... Și din răspuns în răspuns cearta se întețește. Cei de alături se amestecă. Și procesul începe să se depene din nou, a doua oară, aci afară, în mijlocul curioșilor, care ascultă cu mare luare-aminte și plăcere; apoi își dau părerea ce li se solicită, cu gravitate și suficiență. Însă nu toți judecătorii sunt de acord; atunci cearta se reîntețește. răsună acum vorbe grele și ocări, amenințări și jurăminte de răzbunare. Vorbesc toți odată: părți, martori și judecători-spectatori. Iar

într-un loc, un braț încordat s-a ridicat în sus, dezgolit de căderea mînecii largi a cămășii, un bufnet surd a răsunat și apoi înjurături grele. Domnul sergent de oraș aleargă scurt și îndesat, făcînd zgomot mare cu bocancii țintuiți pe cimentul sălii. Iese în curte și-i îmbrîncește pe toți în mijlocul străzii. Apoi se întoarce grăbit la locul lui, lîngă aprod.

Ceata buclucașă s-a desfăcut în două, spre cele două aripi ale uliței. Dar din părțile opuse apar, iarăși unul după altul, aprigii certăreți. Larma reîncepe să urce, grea și dușmană. Și botforii sergentului răsună iarăși sacadat pe cimentul sălii, spre hazul jandarmilor, care s-au dat deoparte amuzați; nu e „în competința” lor.

— Ce, s-au apucat iară? se trezește, lîngă gard, un împricinat din ațipeală.

— Nu, ăștia sunt alții, rîde înveselit vecinul lui. Apoi își amintește ceva deodată, sprîncenele i se lasă zburlite, mari ca niște mustăți, și pe sub încîlceală de fire lăsate, ochii lui de oțel caută, în mijlocul opus al curței, pe vrăjmașul care l-a tîrît încoace, pentru o palmă de loc.

Procesul lui Moș Toma n-a ținut mult. E acum în dosul mesei de pe estradă un alt judecător, mic, subțire, nervos. Vorbește pițigăiat, repede și neînțeles. Avocatul „șarpelui” grăiește puține vorbe. Apoi începe domnu Marțian, întîi mieros și cu un aer perfid, pe urmă se înfurie îndată, răsfoiește dosarul, îl pune la loc, îl ia iară, își trece degetul pe buze, ca să răsfoiască mai repede, și joacă nerăbdător în loc. Apoi, cînd a găsit ce-i trebuia, ochii îi sticlesc de bucurie și se aruncă iar în vorbă lungă și păsărească, dă din mîini, se lasă pe tocuri și se ridică în vîrfuri. Moș Toma nu pricepe nimic, domnul avocat vorbește în limba din legi. Tot ce pricepe moș Toma e că domnul judecător nu ascultă; a luat dosarul și-l răsfoiește plictisit; iar avocatul „șarpelui” privește poznaș spre adversarul lui și din cînd în cînd se-ntoarce rîzînd la judecător or la vreun coleg de pe bancă.

Domnul Marțian însă spumegă și înalță mîinile una după alta, de parcă ar înota. Mătușa Neacșa îl urmărește cu admirație, îl aprobă din cînd în cînd cu capul și-și întoarce privirea triumfătoare la adversari. La un moment dat înaintează lîngă bară, lăsîndu-și și ridicîndu-și umerii ritmic, căci mătușa Neacșa e scurtă de un picior. Acolo atinge ușor cu degetele brațul vorbitorului tumultos și cu mîna la gură îi șoptește ceva.

— Lasă-mă, femeie! țîșnește înfuriat domnul Marțian. Alea sunt chestiuni de fapt...

Și încurcat de întrerupere, își caută necăjit firul, pipăind parcă aerul cu antebrațele. Avocații ceilalți rîd. Judecătorul cel nou se întrerupe din cetirea dosarului și sună clopoțelul. Surprinzînd pe femeie retrăgîndu-se șchiopătînd spre locul ei, o amenință cu darea afară din sală și amendă. Apoi își reia cetirea.

Moș Toma oftează, șuierător. Își trece cu mîna peste pletele argintii, strînse la spate în stuf retezat din scurt. El pare că meditează adînc. Nu se uită nici măcar o clipă la dușmanul lui, „șarpele”: Ioniță Badea Bondoc, cum l-a strigat domnul grefier. Ioniță Badea este numele pe care i l-a dat din fantezie primarul pînă ce avea să-l înfieze moșul; Bondoc era porecla. Lumea îi spunea însă scurt: Badea Bondoc. Însă Badea Bondoc nu e chiar așa de scurt precum i se spune, nu e nici înalt cît moș Toma. Dar e îndesat bine și, numai văzîndu-i frînghiile gîtului cum se întăresc cînd își întoarce capul, îți dai seama cît de puternic e acest om.

Mitrița Bondoc, femeia lui, e mică, plină și roșie. Își ține ochii plecați în jos și numai din cînd în cînd îi ridică îngrijorată spre mătușa Neacșa. Privirea ofensivă și triumfătoare a acesteia o face să coboare și mai mult capul și să se roșească și mai rău. Într-o vreme, biruită de satisfacția stridentă a mătușii, caută ajutor moral în atitudinea soțului ei. Dar Badea Bondoc e fiert și negru ca pămîntul. Atît cît a vorbit avocatul lui i se pare grozav de puțin. Iar impetuozitatea domnului Marțian îl înfricoșează pur și simplu. Azi e ziua hotărîtoare a procesului, „azi se rupe procesul”, i-a spus domnului Sușbei, avocatul său. Dacă Bondoc cîștigă, averea moșului e toată a lui, dacă pierde, moșul fără îndoială că-l va alunga și dezmoșteni.

Pentru că Bondoc nu fusese încă înfiat de moș; îl găsise numai pe jumătate mort la marginea uliței, îl îngrijise și-l crescuse. Îl hrănise, îl îmbrăcase, îl însurase și-l ținea cu baba Neacșa ca pe copilul lor. Averea de bună seamă că fără proces tot lui și nevesti-si ar fi rămas. De aceea bătrînii se gîndiseră că un legămînt trebuie să facă: astfel, după moartea lui și a mătușii, rudele de sînge s-ar fi sculat. Și au hotărît să purceadă cu toții la avocat, ca să afle cum trebuie să facă mai bine. Avocatul i-a sfătuit: testament ori act de înfiere. Dar moșneagul

aflase el de multe testamente căzute. Și el vrea să-și știe copiii în siguranță de lacomele lui rude și ale babei. Au rămas așadar la act de înfiere, dar pentru asta trebuiau să aducă de la comună cutare și cutare hîrtie. Au plecat așadar iarăși cu toții îndărăt, ca să-i aducă domnului avocat cutare și cutare hîrtie. Iar între timp, Badea Bondoc mai dăduse o raită prin oraș la avocat; simțise el nu știu ce în vorbele de la început ale avocatului.

„S-ar mai putea face și un act de vînzare, cu... cu...” Bondoc nu mai știa cum spusese aci avocatul.

— Și așa scăpați de buclucul hîrtiilor de la comună! pornise el să grăiască mai departe.

Dar moșul i-o tăiase de-a dreptul. Nu, act de înfiere să se facă! Așa se cade și așa e bine. Iar pentru că de la comună se pierduseră niște registre privind vîrsta bătrînilor, Bondoc trebuia să plece tocmai la Rîmnic, în capitala județului, să scoată „istracte” din registrele de la tribunal. Însă înainte de a pleca la Rîmnic, Bondoc și-a adus iarăși aminte de vorbele avocatului. „Și așa scăpați de buclucul hîrtiilor.” A făcut iarăși drum la tîrg, la avocat.

— Vînzare cu clauză! l-a dumirit domnul Șușbei. Păi sigur că dacă faceți asta, nu mai e nevoie de nici o hîrtie. Bătrînii vă fac averea vînzătoare și declară în fața judecătorului c-au primit prețul. Iar în act prevedeau clauză că voi, cei tineri, vă îndatorați să-i cinstiți și să-i îngrijiți pînă la sfîrșitul vieții... Iar dacă moșul și baba au în voi toată încrederea, nu e nevoie nici de clauză...

Bondoc a băgat bine pe urechi cuvintele avocatului. „Dacă au încredere, nu e nevoie nici de clauză.” „Păi de ce să n-aibă încredere? Adică oare... cam să vie asta... dacă au încredere?... Care va s’zică, or clauza, or încredere... care va să zică. dacă e clauză de-aia... nu mai e nevoie de încredere... Bătrînii n-au nici o grijă pînă la sfîrșitul vieții... Dar dacă e numai încredere fără clauză... atunci... hm... bătrînii care va s’zică, rămîn cu o grije... Atunci eu, hm, care va s’zică, se cheamă că ei... hm...”

Pe drum înapoi acasă, Bondoc a reflectat adînc. Se cheamă atunci că nu mai sunt stăpîni ei. Și lui i se păru foarte năstrușnică această idee. „Care va s’zică, doar cu o hîrtie doar cu un condei, și cineva nu mai e stăpîn... și e altul stăpîn, fără să-I doară nici un fir de păr.” Astfel gîndi Bondoc pe primul kilometru de drum; pe al doilea kilometru începu să se îndoiască. „N-ar fi ele, lucrurile tocmai așa... Hîrtiile sunt hîrtii,

condeiul — condei, avocatul — avocat, judecătoria — judecătorie... da averea e a moșului și a babei din moși strămoși. Bine, dacă vine cineva și-i numără bănet acolo, foarte bine... Se cheamă că-i dă averea asta și ia pe ea bănet... Care va s'zică, rămîne cu ceva... De asemenei dacă înfiază ori lasă tistament... Se cheamă că rămîn moșnegii stăpîni pe avutul lor cît trăiesc și pe urmă avutul trece la cine au dorit ei fiind încă în viață... Dar așa... Mai e de înțeles un dar, faci un dar poți să-l faci cu toată averea... dar atunci dăruitul nu trebuie să aibă grijă de dăruilor? C-altfel e blestem de la Dumnezeu, și poate că și la lege scrie că trebuie să aibă, cînd dăruitorul se despoaie de tot al lui... Dar așa, cum?... Care va s'zică, bătrînul dacă are încredere, poate să zică: «Da, domnule judecător, am primit, care va s-zică, banii». Și-atît... Nu trebuie să-i primească, dar numai să spună că i-a primit... Și pe urmă nu mai merge pe lege, merge pe încredere... adică așa cum vrea omul, adică așa cum vrea cel care se închipuie că a cumpărat... Fleacuri pîrîciuni" \ Badea Bondoc nu poate să creadă astfel de șmecherlicuri... O hîrtie și-o vorbă să ție loc de bani și de tot...

I-a spus și nevesti-si despre „mașinăria" asta și au rîs amîndoi cu poftă. Dar cînd au intrat bătrînii la dînșii, ca să se bucure și dînșii de veselia lor, s-au oprit încurcați. Aci, lîngă moșneag, unde a avut ce i-a trebuit, Badea Bondoc nu prea lua seama la ale judecăților. El nu știa decît să fie cu ochii în patru la mejdinele bătrînilor, ca să nu le încalece cutropitorii. Și cutropitori nu se iveau, căci erau știute din mare vechime pămînturile bătrînești. Însă la necazurile altora lua și el parte cu sufletul, după cum îl bătea capul, de partea cui ar veni dreptate; aci mai avea putere și cuvîntul moșului, care știa precum a fost drept din moși-strămoși. Și ce spunea moșul, pentru Bondoc era sfînt; de aceea nu se dumirea el de ce, după ce oamenii plecau la judecător, se întorceau uneori cu dreptatea de partea cui nu s-ar fi cuvenit. Asta ce să însemneze oare? Că acolo, la judecătorie, dreptatea vine și altfel de cum e gîndul obștesc? Și atunci el nu căuta să adîncească lucrurile acestea mai departe. Era aci lingă bătrîni și avea tot ce-i trebuie: de ce să se mai învenineze și el cu năpastele altora?... Și iată acum ce-i spunea avocatul?... Că se poate, care va s'zică, să apuci doar să te rostești într-un fel... să te diclari... „Domnule judecător, eu am primit prețul"... Și gata... Toată știința oamenilor, martori,

treabă, nu mai folosește la nimic. Așa trebuie să se întîmple atunci cînd se întorc gospodarii de la judecător cu dreptatea de zice lumea că este întoarsă... Hm, dar dreptatea e mai mult decît poate înțelege mintea nevoiașă de țăran...

Moșneagul a întrebat pe Ioniță de ce nu mai pleacă la Rîmnic să aducă hîrtiile cari trebuiesc. Iar Badea Bondoc a răspuns că s-a mai sfătuit cu avocatul și poate nu va mai fi nevoie de ele. Dacă este încredere la mijloc, ce mai e nevoie de hîrtii?... Dacă nu este încredere, punem clauză...

— Ce-i ăia, cum zici că-i zice?

— Apăi, cum a spus avucatul, cînd ai fost și dumneata de față, că noi să vă întreținem pînă la sfîrșitul vieții și vînzarea să nu fie bună, să se strice dacă nu ne-om vedea de legămînt.

Dar moș Toma nici n-a vrut să audă de vînzare:

— Cum, băiete, ce ți-a mai venit în cap?

Însă mătușii Neacșa lucrurile nu i s-au părut deloc încîlcite. Dacă poate scuti o cheltuială la Rîmnic?

— Dar ce însemnează o cheltuială pînă la Rîmnic la toată averea mea? a strigat moșneagul. Și-a mai strigat: or act de înfiere or nimic!...

La început a strigat așa, pe urmă a vorbit mai domol, că erau trei oameni pe el să-l mai îmblînzească... Dar baba Neacșa a fost cea care a știut să-l îmblînzească.

— Dacă e clauză (ea accentua pe u), cum a spus avucatul, o fi știut el ce spune. Nu mi-a spus mie d-alde și d-alte (și aci mătușa putea înșira un sfert din gospodarii satului) că actele lui Șușbei sunt tari ca fierul?...

Dar acum, în fața judecătorului, Badea Bondoc vede bine că actele lui Șușbei nu sunt tari nici ca lemnul. Iată, al lui se va frînge îndată ca vreascurile uscate de mult. Șușbei n-a vorbit mai nimic, iar domnul Marțian strigă acum mai furios decît oricînd. Iar judecătorul nu și-a luat nasul din dosar, îl ridică uneori în sus, îl întoarce într-o parte și se uită în lumină la filele cele mai mărunte. Apoi iar îl lasă pe catedră și umblă din aproape cu ochii pe filele mari. Ce lucruri grele și tari spune acum domnu Marțian. Iar Șușbei rîde, parcă să facă să creadă pe-ai lui că avocatul moșului turuie degeaba... Dar cine poate ști care e mai hoț din amîndoi? Moșul a rămas împietrit, cu fața în pămînt. Dar mătușa se uită încoa biruitoare, căci dreptatea lui Dumnezeu e cu ea. Cum a putut el, fiu găsit pe uliță, gata să-și

dea sufletul, gata să-i găsească leșul cîinii rătăcitori, să-și răsplătească astfel pe binefăcătorii lui! Cum a putut să creadă el că numai cu o chichiță de lege, sau cu un sfat viclean, dat de-un avucat lacom să ia paralele cît mai repede pe act, să poată apuca o avere întreagă, să poată izgoni dintr-un pămînt sfințit de părinți, bunici și străbunici, pe un om ca moș Toma, mare cinste a satului și mierea lui Dumnezeu?

Badea Bondoc se cutremură scurt și privi la Mitrița. Dar Mitrița s-a înnegrit ca un blid vechi și rostogolește în pămînt ochi înfricoșați. Bondoc ridică privirea. În fața judecătorului e o cruce de lemn, cu cele trei vîrfuri tăiate ca frunzele de trifoi. Pe ea e zugrăvit Domnul Cristos, zvîrcolindu-se în cuie. Iar deasupra, pe părețele din spatele judecătorului, e o poză mare cît un stat de om, zugrăvită cu mult albastru și negru și cu multe sîrme glabene, care vreau să zică fulgerele, pentru că mai jos sunt cele trei cruci cu Dumnezeu la mijloc, dîndu-și duhul între cei doi tîlhari. Fața lui Cristos e scofîlcită și ochii cît nucile s-au holbat la Bondoc. El își ascunde la rîndu-i ochii în podea și acolo, urmărind rotocoalele de praf, linse fugar de mătură, se gîndi deodată la pace: să întindă mîna și să nu mai fie act între ei, doar moșul să vrea și el împăcarea, să ierte și să uite. Lui Badea Bondoc îi juca acum gînditul pe buze... privea rătăcit în dreapta și stînga, la Mitrița, la Neacșa și la moș, și buzele îi jucau ca în friguri. Făcu semn lui domnu Șușbei, se apropie de el și-i șoptește:

— Eu zîc că să ne împăcăm acum, pînă nu hotărăște domnu judecător, domnule avucat. Și ce-a fost să se uite... iar bătrînii să ne recunoască stăpîni după moartea lor...

Dar domnul avocat îl privește a rîs:

— Nu fi prost, bă Bondoc, vreau să te fac cu avere. Și tu-i dai cu piciorul tocmai la mal...

Și avocatul îi întoarse spatele. Pe urmă reveni la grilajul de scînduri, care despărțea pe împricinați de scaunele avocaților, și-i făcu semn să se apropie:

— Cum vrei, la urma urmei! Da eu-ți spun că averea se cîștigă...Așa, moșul o să creadă că Marțian v-a înfricoșat și că e gata să-i cîștige procesul și o să se încăpățîneze el acum...

Bondoc mișcă mutește din bărbie și se retrase la locul lui. Judecătorul ridică fruntea din dosar, ascultă puțin pe domnul Marțian; zise ceva și domnul Marțian tăcu deodată. Domnu Șușbei rîse, și ceilalți avocați de asemenea. Judecătorul întrebă

ceva pe domnu avocat Marțian, iar domnu Marțian nu mai găsi tot așa de ușor ca pînă acum vorbele la răspuns. Și pe cele care le găsea, domnului judecător nu-i plăceau, căci tot îl oprea într-una cu altă vorbă. Dar moș Toma și Bondoc nu pricepeau nimic, pentru că vorbeau în limba legilor. Numai baba Neacșa se lipise de moș Toma și-l izbea în ascuns peste șale:

— Zî mă, începi tu mă, spune cum a fost.

Domnu avocat Șușbei rîdea.

Atunci moșul se hotărî. Înghiți adînc în sec și începu. Spuse cum l-au făcut din act de înfiere să primească să facă și act de cumpărare cu claoză, cum domnu avocat la urmă n-a mai pus claoza în act, cum în fața domnului judecător „ăl vechi", cînd a fost să se întărească actele, moșul a spus că fără claoză el nu trage cu degetul, cum domnul judecător cel vechi i-a dat afară pînă s-or înțelege, cum pe urmă l-au luat din minți să di clare și fără claoză, ca să nu strice actele și să se refacă alte cheltuieli...

Cînd a început moșul să vorbească, domnul judecător, subțirel și neastîmpărat pe scaun, i-a aruncat o privire necăjită că-l rupea din vorbe cu domnu avocat. Dar moșul îi primise căutătura de ură cu ochi atît de dulci și de luminoși, că și ochii judecătorului se înduioșară; îl lăsară să spună totul pînă la urmă, spre triumful mătușei Neacșa, care se întoarse biruitoare spre cei doi.

Bondoc și cu Mitrița nu-și mai ridicau ochii din pămînt; ei simțeau totuși izbindu-i din coastă ochii bătrînei și se strîngeau și mai mult în ei înșiși, de parcă privirile mătușei ar fi fost frigări. Bunăvoința judecătorului fu pentru Bondoc semnul hotărî tor, pierderea lui pentru totdeauna. Așa cum vorbea moșul în tribună, așa cum număra el lucrurile în șir, întocmai precum au fost, era limpede că domnul judecător il va crede, pentru că adevărul era cu el. Și pentru a doua oară își dădu seama Bondoc de zădărnicia și scîrbovenia îndrăznelii lui. Cum putuse el să creadă pe Șușbei acesta, care și-a luat banii înainte și pe act și pe proces, că se poate cîștiga numai prin vicleșug și minciună atâta moșie și se poate lăsa pe drumuri un gospodar cu femeia lui. Gîndul împăcării se mai clăti iar pe fundul cugetului lui Bondoc. Dar acum își dădu și el bine seama, așa cum îi spusese avocatul, că moșul va fi oțărit. Privi spre Mitrița și ochii Mitriței erau înlăcrămați.

Dacă domnul judecător ar fi zis acum: „Ia lăsați cearta,

oameni buni, și împăcați-vă.... Pînă la moartea bătrînilor să trăiți în pace cu toți și după aceea cei tineri să rămînă singuri stăpîni”
— Bondoc ar fi oftat și.ar fi mulțumit domnului judecător pentru sfatul lui luminat, iar moș Toma, cînd s-ar fi întors judecătorul spre el, de bună seamă că nici el nu s-ar mai fi codit, că era om bun de felul lui.

Dar, după ce moș Toma isprăvi de vorbit, judecătorul se adresă astfel bătrînului:

— Bine, moșule, așa poate să fie cum zici dumneata. Da cu ce dovedești dumneata ce spui? Nouă ne trebuie dovezi. Dumnealor au arătat poliță c-au ridicat bani din bancă să-ți plătească, iar dumneata la judecător ai spus c-ai primit banii...

— Asta i-a învățat cine i-o fi învățat cu polița... dar noi n-am văzut un ban... și nici n-a fost vorba de bani...

— Polița are data pe ziua actului... așa că martorii dumitale. care au mai spus ce spui dumneata acum, nu ți-au slujit la nimic... Eu cred în ce-au spus ei aici, unde am citit eu, că Bondoc a fost găsit de dumneata și de soția dumitale, că a trăit numai după dumneata și că n-ar fi avut de unde face bani ca să-ți cumpere pămîntul. Dar precum vezi, polița de la bancă arată că putea să-ți cumpere pămîntul; și-apoi a adus și el martorii cari te-au auzit la băutură închinîndu-i să stăpînească sănătos. Astfel că, moșule, eu nu pot crede nici ce-mi tot spui dumneata acum și nici pe el nu-l mai cred nimic. Eu cred ce spune actul. Dacă nu ești mulțumit, ai două căi, sau să faci apel la tribunal, și pînă cînd se va judeca apelul poate mai faci rost de ceva dovezi noi, că e așa cum zici dumneata, sau să-i dai jurămînt dacă ți-a dat sau nu banii...

— Îi dau jurămînt! strigă tare moș Toma... Să jure cu luminările aprinse...

— Cu lumînările aprinse nu mai e voie, moșule, asta a fost îndată după război, acum nu mai merge...

Badea Bondoc și Mitrița se uitară grăbit unul la altul, apoi se urniră greu. Domnul Șușbei veni între ei...

— E, vă dă jurămînt... le spune și el cu un ton voios, care însemna limpede: „Atîta a mai rămas”.

Dar Badea Bondoc vru să știe dacă fără jurămînt nu se poate. Iar Mitrița începuse să dîrdîie. Domnul Șușbei se răsti la ei plictisit: sigur că dacă partea vrea jurămînt, asta nu i se poate „refuza”. Dar „principalul” după dumnealui era că toate celelalte

„probe” ale moșului nu avuseseră nici o tărie. Cît despre jurămînt, el nu poate nici să-i îndemne să jure, nici să nu-i îndemne. Face fiecare cum crede, după conștiința lui. Jură, îi rămîne averea; nu jură, o pierde și bătrînii intră în stăpînirea lor; „chiar dacă s-o dovedi mai la urmă că jurămîntul n-a fost drept”, le mai spuse domnul avocat, „și averea tot celor ce au jurat pe strîmb le rămîne”. Pedeapsă poate să ia ei pentru așa faptă, dar averea le rămîne de veci. „Așa e legea”, întări domnul avocat Șușbei. El nu-i învăța nici așa, pici așa, dar el e dator să le spună cum glăsuiește legea. Iar ca să dovedești că un jurămînt a fost strîmb, asta numai Dumnezeu știe cum poți s-o faci. Și numai moșul și baba singuri pot să reclame la procuror de strîmbătatea jurămîntului. Iar dacă nu dovedesc cum trebuie reclamația lor, îi așteaptă pe ei osînda celui pîrît. Asta e tot ce spune legea despre jurămînt. Domnul avocat nu-i sfătuiește nici așa, nici așa, dar el e dator să le arate ce zice legea, care ne cîrmuiește pe toți...

— Stați aci pînă la sfîrșitul ședinței, le recomandă el în cele din urmă celor doi soți înfricoșați și șovăitori — atunci se iau jurămintele!

Și el aleargă spre cabinetul judecătorului, în fața ușei căruia alți oameni, cine știe de unde, cu colile timbrate ale cine știe cărui fel de act, îl așteptau să intre împreună cu dînșii. Și erau și de astă dată, printre cei care așteptau, un moș și-o babă, cu alții, tineri și femei.

Domnul avocat Marțian a ieșit repede cu moș Toma și cu mătușa Neacșa, să le redacteze jurămîntul. Afară l-a bătut pe umeri și l-a trimes la chioșcul de la poarta judecătoriei, să cumpere coală de 50 lei pentru jurămînt.

— Pas alergător, moșule, să vedem, o să îndrăznească să jure? strigă cu cerbicie domnul avocat Marțian.

Dar moșul nu se urnise din loc și, la nedumerirea domnului avocat, el mărturisi că nu mai are nici un leu. Ultimele două sute le dăduse domnului avocat. Dar dacă domnul avocat e atît de bun să-i împrumute 50 lei, moșul i-ar aduce, chiar mîine, înapoi. Știe el de unde să facă... (Dar mintea moșului umbla acum rătăcită prin sat și bătea zadarnic la toate porțile; cine să-i dea 50 lei, ca să plătească avocatul, cînd averea i se dusese pe gîrlă?)

Iar dacă se cîștigă procesul, că nici ei nu-i crede că vor jura

(inima lui bătrînă și descurajată îi spunea că vor jura) se știe via din...

Dar să fi văzut atunci chipul domnului avocat Marțian. ȘI să fi auzit ocărite lui...

Va s'zică, tot el se zbate și-i susține procesul și tot el să-i plătească moșului!? Dar ce-i aci? Cîrciumă, unde se dă pe datorie? Dar ce e el?... Dar există un sindicat... La urma urmei, dacă nu găsește bani, „renunță" la jurămînt și-i rămîne calea deschisă pentru apel... Numai că l-a anuraiat... Hm, e greu de revenit... adică, hm, chiar așa de greu...

Și domnul avocat Marțian a plecat bolborosind, foarte încurcat, el singur nemaiaimintindu-și cran vine chestia asta; dacă se mai poate reveni sau nu după ce ai anunțat jurămîntul. Și intră grăbit în sala avocaților, ca să consulte codul.

Moș Toma privi lung la mătușa Neacșa și mătușa Neacșa privi lung la el.

— Să cer de la Petre Naibă? o întrebă moșul cu fața ca varul. Da crezi că are? se miră tot el. Altul crezi că-mi va da?...

— Încearcă, omule, îl îndemnă mătușa...

Dar cînd moșul fu să pornească, îl opri tot ea!.„ Scoase un ștergar de la brîu și-l despături îndelung. Pusese de-oparte acolo 30 de lei. Ar mai fi trebuit un pol.

Moșul îi smulse banii și o certă:

— De ce nu spui, fomeie? Iar ea răspunse:

— Ne mai rămînea și nouă pentru o pîine pe drum.

Moș Toma însă nu mai putu găsi 20 lei. Petre Naibă n-avea un ban. Se jură pe sufletul și pe averea lui (pe copil și pe nevastă nu se jura niciodată cu toate că-i zdrobea în bătăi cînd era beat). Alții din sat! Îi mărturiseau moșului că ultimul ban au trebuit să-l dea tocmai adineauri, cu un minut înainte. „Nu știi dumneata cum e la judecătorie? Toți sunt niște hoți, toți trag de tine în toate părțile". Iar domnul părinte Tănăsescu îi spuse că toți banii lui sunt numărați! Niciodată nu ia cu el mai mult decît îi trebuie. Și ce i-a rămas e pus deoparte pentru martori, dacă „vor zice bine".

Un pol îi trebuia lui moș Toma, și numai un pol. Poște cu un pol și-ar îi cîștigat toată averea. Dar nimeni din satul lui nu se găsi să i-l dea — afurisita zgîrcenie oltenească sălășluia în satul ăsta mai mare stăpînă ca oriunde. Iar moș Toma știa că fiecare îl păcălește, spunîndu-i că a dat ultimul ban nițeluș mai înainte.

Numai pe Petre Naiba îl credea. Petre Naiba cu siguranță n-avea, dacă zicea el. Iar cei care-l aduceau de martor îl luau doar pe băutură. Toți îi știau patima lui și toți știau că e vai și amar de femeia și de copilul lui cînd Petre Naibă se va întoarce beat acasă. Și moș Toma știuse asta și totuși îl luase și el de martor pe Naibă. Nu-i dăduse bani, ci băutură. Și se bucurase de glumele și poveștile lui, pentru că la începutul băuturii era un farmec să asculți pe Petre Naibă. Iar acasă aștepta prigonirea și ruperea oaselor. Moș Toma oftă. Iată de ce nu găsea el acum douăzeci de lei. Atît, numai atît ai" mai fi trebuit pentru bunătate de avere mare. Douăzeci de lei, d-ăștia după război, mai mici decît creițarii dinainte.

— N-ai făcut nimic, omule? întrebă Neacșa.

În pragul judecătoriei a apărut domnul avocat Marțian...

— Ei, ce faceți? Hai mai repede cu coala... Acum se isprăvesc procesele...

Moș Toma se îndreptă spre el, cu capul lăsat pe umăr, cu privire dulce și miloagă:

— Am făcut numai doar de treizeci, domnișorule... mai ne trebuie un pol... doar un pol...

— Mai caută, mai caută... Îi găsești dumneata și pe-ăia... cere de la popa... așteaptă-l până iese din ședință... e tocmai acum procesul lui...

Popa ieșea vesel nevoie mare și bătea pe umăr pe Petre Naibă. Îl bătea pe umăr, îl strîngea de braț și-l trăgea la pieptul lui ca pe-un fiu iubit, cu toate că Petre Naibă era mai vîrstnic decît popa. Popa oștigase procesul și era cum se poate mai vesel. Era fericit. Moș Toma se apropie și puse și el pe față cea mai mare bucurie.

— Ați cîștigat, domnule părinte, să vă dea Dumnezeu noroc...

— Mulțumim, mulțumim, mulțumim, moșule... da... dumneata ce făcuș, cu jurămîntul ăla?... A-ha... da... la sfîrșitul procesului... Bine-bine, nu ti teme, moșule, că nu jură... e păcat mare... nu jură...

— D-apoi că mi-ar trebui polul ăla de vă spusei... Și dac-oi pierde, vă muncesc pentru el...

— Apoi că acum ce munci au mai rămas? Porumbul l-am strîns... poate la culesul viei... dar e mult pîn-atunci, moșule, că strugurele e tot aguridă acum la începutul lunii septembrie... și mi-e...

— …că mor, ai?

— …ba că pleci cumva din sat, dac-o jura Bondoc și ți-o lua averea… Da, asta-i glumă, moșule… nu de asta nu pot să-ți dau… că doar nu sînt eu omu ăla, pentru un pol… mai ales cu dumneata, care-ai dat totdeauna un pomelnic la sfînta biserică… Dar eu uite, nu-s mînă spartă… nu iau cu mine decît ce trebuie… Cum sunt dator să-mi cinstesc martorii… Și știi pe Petre Naibă cum gîlgîie pe gît… Apoi mă întreb: mi-o ajunge mie pentru atîtea guri? că n-aș vrea să-mi zică martorii mei că sunt un calic… Iartă-mă, moșule, dar nu pot…

Și domnul părinte Tănăsescu nu mai stătu o clipă să asculte. Martorii toți, cu Petre Naibă în frunte, ieșiseră în ușa prăvăliei și așteptau acolo. Iar moșul, după ce fu mîngîiat și de domnul „conțilier” cu vorbe de mîhnire că nu poate să-l „servească” și cu mustrări, de ce nu i s-a „adresat” cu o jumătate de ceas mai devreme, „că atîta lucru putea să-i facă — nu suntem cu toți dintr-un partid” — se îndreptă dîrz spre Neacșa:

— Hai, mătușă!

— Păi, jurămîntul?…

— Cu ce vrei să-l facem?… Dacă nu ți-a trecut prin ăl cap să pui deoparte cincizeci de lei…

— Și averea noastră?…

— Tot jura el… Un șarpe ca ăsta jura… mai se ducea pe gîrlă și ăi treizeci de lei și polu de-l împrumutam… Așa ne mai rămîne și nouă de-o pîine… Și de cîte-o lumînare…

— Și de cîte-o…

— Lumînare…

Și moș Toma porni înainte hotărît și drept. Mătușa Neacșa îl urma, înaltă și ea ca bradul și șchiopătînd de-un picior. Fața de culoarea micșunelei i se făcuse acum ca șofranul. Iar ochii îi luceau mici și ageri sub cîrpa albă, adusă pînă deasupra sprîncenelor. Ea mergea astfel după moșneag, fără să mai întrebe nimic. Numai buzele mici și agere îi jucau repede în versurile rele ale unui descîntec de moarte. În curînd cotiră și judecătoria nu se mai văzu. Iar cele două capete ale cîrpei din capul mătușei, petrecute cu mult dichis pe cap și pe sub bărbie și lăsate în falduri elegante pe spate, ca velamenul matroanelor romane, fluturau ușor în urmă-i două aripi albe, obosite.

Poarta de fier

Cînd a venit să-și facă luna de concentrare la cazarma de jandarmi din orașul acela mărginaș, ardelenesc, ceea ce a surprins mai mult pe Botoran a fost poarta enormă de stejar masiv, căptușită cu drugi metalici, compunînd pe ea complicate figuri de geometrie. Și într-adevăr, ea putea să cîntărească sute de ocale, iar grosimea-i neobișnuită te îndemna îndată să crezi că era făcută să slujească unei cetăți întregi, în vremile nesigure de demult, și nu unei cazărmi moderne, cu aproape două sute de ostași, cu puști, cu mitraliere, cu grenade, cu tot felul de arme de toate puterile și calibrele.

Jandarmii ceilalți, recruți, reangajați sau concentrați, simpli soldați sau gradați, îi ziceau cu toții poarta de fier și încolo nu-i mai dau nici o importanță. Dar pe Botoran îl amuza nespus cum namila asta, pe care n-ai fi dus-o cu doi boi, se deschidea [așa] de sprinten și de elegant doar la o simplă apăsare de buton. Atunci trei sonerii începeau să țîrîie în trei locuri distincte prin fundul curții lungi și întunecoase ca o văgăună dreptunghiulară, cu pereții abrupți și fără podoabă, sau cine știe unde, în restul clădirei imense și cenușii. Într-o astfel de cetățuie, sentinelele făceau paza pe dinăuntru; de fapt ele nici nu prea foloseau la cine știe ce lucru.

Iar Botoran, om cu stare și plătind la o vîrstă nepotrivită ratele unor vechi și obscure datorii către serviciul militar, se mulțumea cu gîndul că doar o lună numai avea de stat între zidurile acestei sinistre pușcării.

Și zilele îi făceau pe. plac; treceau chiar prea repede. În cea dintîi a făcut cunoștință cu camarazii mai apropiați; în a doua — zi de sărbătoare — a și tras un chef de pomină cu gradații din secție. Și îndată simpatiile tuturor au început să-l înconjoare. Iar ofițerii i-au considerat cu deferență îmbrăcămintea, de calitate cel puțin egală cu a elegantului locotenent Pîcleanu, rufăria fină, pielița subțire și albă a obrazului...

A trecut întîia săptămînă și a trecut și a doua, iar el privea cu drag orice nou amurg, care, în curtea adîncă și tăiată exact ca o cutie uriașe, se cobora din vreme și grabnic; simțea atunci ocrotitoare învăluirea timpului curgător, luîndu-l cu sine, ca un rîu molcom, spre limanuri mai bune.

Și astfel trecu și săptămînă [a] treia.

Iar Botoran rîse de melancolia lui de la început, că putuse să i se pară atît de îndepărtate o margine de alta ale unei luni. Și mai rîse puțin și de poarta cea grea de fier. I se păru acum și mai inutilă și mai ridicolă, cu grosimea ei neobișnuită și cu armura ei metalică, față de neîncetata și calma trecere a timpului.

Astăzi poarta era deschisă, ca de obicei, pînă nu se înserase bine. Botoran putu să iese chiar afară pe trotuar, privind în lungul și-n latul străzei largi și libere. Lumina cea mare îl lovi în ochi și el trebui să clipească de cîteva ori ca să se obișnuiască într-însa; trecătorii erau rari aci, la marginea orașului, dar pe strada dreaptă, acolo, departe, în centru, se vedea forfotul cel mare și negru și neobosit, iar zgomotul lui îi umplea urechile potolit și dulce. El intră repede în semiobscurul umed al curței; i-ar fi plăcut acum să simtă mai grea apăsarea zilelor acestora din urmă ale serviciului. Ar fi vrut mai multă asprime din partea ofițerilor și mai multă necuviință din partea camarazilor. Își aminti că la concentrările trecute găsise neapărat cîte-un comandant rău. care-l punea la încercări josnice tocmai ca să se amuze de hainele lui bine pistruiate cu stropii tuturor murdăriilor; iar seara, în dormitor, aluzii de răcani, forfecîndu-i obîrșia și nenorocul, îl exasperau de grosolănie și groază. Atunci ceasul liberării avea farmecul lui. Acum — de bună seamă pentru cea din urmă oară — îl „vărsaseră” tocmai aici, la compania aceasta de jandarmi, unde prea multă atenție ca zonă și bunăvoință începeau să-l plictisească.

Ora închiderei sună și poarta porni, puternică și vioaie. Botoran, deșteptat din gînduri, o privi poznaș, cum se îmbucă ferm și detunător în cadru. Și zîmbi iarăși, socotind ce oameni blajini ferecă astfel și-i desparte de restul lumei. Mecanicul legă balamalele de sîrmele celor trei sonerii, iar caporalul de gardă așează primul schimb.

Botoran rămase de vorbă cu santinela:

— Ai putea să-mi spui, măi camarade, dacă ești dumneata aci, la ce mai servește goșgogeamite poartă?...

Sentinela îl privi cu uimire, pe urmă își lărgi gura în surîs de înțelegere; coconașul ăsta vrea, de bună seamă, să potrivească lucrul pentru vreo raită prin oraș...

— D-apăi că să am iertare, măria-voastră, eu mi-s schimb întîi... la miezu nopții vini altu...

Botoran vru să-l lămurească de bunele lui gînduri:

— La noi... la cazărmile noastre din Oltenia... porțile stau toate deschise în timpul nopței... și nimeni nu îndrăznește să intre sau să iese... odată ce-s santinele acolo... Numai că, opină el, pentru a dezlega pe deplin încrederea străjerului, asta e, se pierd prea mulți paznici cu atîtea porți și deschizături, înțelegi? ... Îi tot obosește degeaba pe bieții oameni...

Și după ce tăcu cîtva, căutînd în ochii soldatului capătul de punte pe care credea că a deschis-o spre sufletul lui, lovi în poartă de mai multe ori, așa cum ai bate prietenește un cal pe crupă.

— ...așa că, vezi dumneata, or una, or alta... or porți... or sentinele...

Dar soldatul se edificase.

— Eu-s caraulă, domnișorule, dar poarta asta numai mecanicul o poate desface.

Îi declară aceasta oarecum mirat că Botoran n-a aflat încă un lucru atît de elementar.

Iar Botoran o luă agale spre dormitor. Neînțelegerea aceasta îl întristase deodată și pînă într-atîta, că el singur nu-și da seama cum. Urcînd scările alene și greu ca un moșneag, trăgîndu-se obosit după mîna pe care o muta tot mai sus, pe rampa încolăcită în spirală strînsă, i se păru stupidă toana asta a lui de a aduce vorba tot de poartă ori cu cine sta de sfat. Poate camarazii au și început să-l facă țintă de glume și-și aminti de Mereuț, poznașul companiei, care-i imită pe toți la glas și mișcare și care ține lipiți de patul lui, pînă dincolo de miezul nopței, pe ascultători.

Hotărît, de-acum o va da dracului de poartă. Chiar mîine va aduce vorba despre ea, ca să le arate că s-a convins de utili...

Ei, asta-i acum... ba nu mai aduce nici o vorbă... Afurisită poartă, domnule... Doamne ferește... da zău... ceva-ceva tot o să tragă de pe urma ei...

Dacă a pornit cu trenul de douăsprezece noaptea, atunci azi la prînz este aici... Dacă n-a pornit, atunci a ajuns-o telegrama...

Botoran avea permisie pînă seara la nouă. Luă o birjă și plecă la gară. Dar doamna Botoran nu veni. Lucrul acesta îl bucură; va să zică, primise telegrama. El se opri la unul din restaurantele ungurești de pe lunga stradă a gării; s-ar fi dus mai cu plăcere în centru, unde românii din regatul vechi deschiseseră bodegi și

birturi cu mîncări tradiționale românești. Dar acolo forfoteau ofițerii și el vrea să se țină departe aceste ultime zile — de tot ce i-ar fi putut aduce cine știe ce neplăceri. Prin aburul bucatelor și al vinului, în atmosfera îmbîcsită de fum de tutun, încărcată de aburii alcoolului, străpunsă de țipete femeiești, ochii văd altfel, și țîfna ascunsă în dosul veseliei sare mai repede decît oriunde. Afară de asta, vru ca să aibe întreagă impresia exilului forțat... Îl mai țineau încă, deși termenul concentrării se sfîrșise aseară... Dar domnul căpitan lipsea, iar domnul locotenent nu putea să hotărască nimic. Nu primise nici un ordin. Asta chiar produsese încurcătura cu scrisoarea... Dar, în sfîrșit, taci că n-a apucat să plece... Alt tren, cu legături directe de-acolo încoace, numai după-masă la patru mai este... Or, telegrama a pornit aseară la șase...

Astăzi, chiar de dimineață, o are...

Lasă, că tot nu scapă ea nevăzut orașul ăsta... Mîine probabil se va întoarce și domnul căpitan. Hîrtiile vor fi iscălite, iar el o va aștepta liber și... civil. O va aștepta el, în toată ființa și puterea, și nu milițianul ăsta, destul de curățel, e drept, dar timid și binevoitor, caraghios de binevoitor, cu buzele atîrnate în surîsul stupid și descleiat, gata să se închege la orice moment în expresia corespunzătoare feței domnului căpitan... ba chiar a domnului plutonier...

Ei, cu mutra asta de nerecunoscut vrea el să-și primească nevasta, s-o plimbe pe străzile pline de lume, biet domn caporal, umil și resemnat dinainte?... Haide-de... Cum putuse s-o cheme înainte de a avea în mînă foaia de liberare?...

Și Botoran, care pînă acum mîncase în neștire un papricaș, ce denega faima vestitei mîncări ungurești, ceru de astă dată vin cu sifon.

Privi mirat mesele goale din juru-i, acoperite de fețe curate și albe; judecînd după locul ocupat de estrada și pupitrele muzicanților absenți, înțelese că a nimerit într-un local de seară. În colțul opus mînca un domn bătrîn, ce părea că-și ascultă atent gîndul; chelnerul îl servea fără să-l întrebe nimic, apărea și dispărea cu felurile cele noi la timp, mutește, fără nici măcar să se privească unul pe altul. O masă mai mare dintr-un colț fu ocupată apoi de cîțiva tineri, cari rămaseră tăcuți pînă li se aduse comenzile, apoi izbucniră într-o violentă discuție ungurească.

Botoran vedea în toate lucrurile astea ceva neobișnuit; pînă și chelnerii se mișcau cu totul altfel de cum el îi știa că se mișcă. În curînd însă toate se vor schimba; el va fi din nou în orașul lui unde totul se mișcă așa cum trebuie să se miște, unde cunoaște pe toți chelnerii și unde toată lumea îl știe și-i dă ziua bună.

Un simplu militar, un caporal; acum probabil i se va da drumul cu gradul de sergent; dar cum putea să se plimbe pe străzi cu ea și cu gradele și cu hainele ăstea?...

Întrebarea revenea necontenit, înveselitoare și de nerăspuns. Ar fi fost nostim. Și la plată lăsă, la cei ce-l serviseră, bacșișuri care-i uimi.

El ieși pe străzile scăldate de soarele galben al toamnei; mergea cu pas liniștit, de om pe care nu-l mînă nici o grijă. Rarii trecători ai după-amiezei priveau cu respect la haina lui de albastrul cerului, la fireturile albe și împletite, la cele două galoane late de la umăr; pintenii mai ales și sabia obligau pe toți cei întîlniți să-și coboare ochii dinainte-i.

Botoran se simțea jenat de fugarele umilinți. Rictusul lui statornic se schimbase acum într-un surîs de prietenie și încurajare. Părea că le spune tuturor; „N-aveți grijă, sunt rezervist, mîine chiar trebuie să mă libereze; dacă nu lipsea domnul căpitan, astăzi nu mai mă priveați cu aerul ăsta stupid și prefăcut... mă priveați cum trebuie să mă priviți”.

În fața somptuosului hotel „Astoria”, cîteva birji staționau încărcate de bagaje și de oameni cu figuri înnegrite și îngălbejite de drum și de oboseală. Așteptau moțăind istovit, privind vag dinainte-le, sau pleoștind ochii în crupa cailor. Înșiși birjarii păreau cuceriți de această stare generală de îndobitocire. Cineva ieși atunci din holul luxos, dînd din umeri și călcînd alături. Lîngă prima trăsură rosti mînios două vorbe, se aruncă în grămada de oameni și bagaje și birja mică porni clătinîndu-se.

Pînă ce Botoran să ajungă în dreptul hotelului, rînd pe rînd, alții ieșiră din holul elegant, dînd din umeri și călcînd alături, și rînd pe rînd birjile cele mici porniră agale, ca și cea dintîi; el le petrecu cu privirea multă vreme, ținîndu-se una după alta în șirag jalnic de băjenari...

Le ajunse apoi în fața hotelului „Central”, unde avură aceeași soartă, și mai apoi în fața hotelului „New York”. De bună seamă, hotelurile erau toate înțesate, și el mulțumi din nou norocului că nu i-a adus soția. Altfel, acum ar rătăci și el din hotel în hotel, în

coada șiragului, în mîrîielile pretenționse și amenințările birjarului, în privirile cercetătoare sau compătimitoare ale trecătorilor, întîmpinînd pretutindeni aceeași înălțare seacă din umeri a portarilor galonați, cu șapcă scrisă cu aur.

Botoran se duse în parc și-și căută strîmta lui alee favorită. Aspiră adînc umbra umedă a copacilor cari se împleteau pe deasupra în bolta de nepătruns. Aici, de bună seamă, nu străbătuse vreodată nici soarele, nici ploaia. Își scoase gazetele și începu să cetească. Dar ochii îi fugeau necurmat in desișul negru al arbuștilor, cuiburi de șerpi încolăciți în jurul trunchilor enormi. O broscuță pîntecoasă ieși din întunecime și-l privi cu ochii holbați. Apoi porni șonticăind pe marginea cărării.

Cînd se ridică să pornească, înserarea împînzise orașul, căruia luminile aprinse în șir, pînă hăt în dealurile dimpotrivă, îi dau o întindere neștiută și neînțeleasă. Aproape de cazarma jandarmilor, Botoran descoperi una din birjile de la prînz; o cunoscu după cocoana cu voal verde dinăuntru. Trăsura staționa în dreptul unui vestit han popular, cu cîrciumă zgomotoasă în față. Domnul — însoțitorul cocoanei — ieși din cîrciumă cu același gest obidit din umerii zdrobiți. Trăsura se lăsă spre el cînd piciorul apăsă scara; dar nu urcă. fiindcă, cine știe pentru a cîta oară. un nou conciliabul în șoapte se porni între pasageri și birjar. Din poarta cazărmei. Botoran văzu, după lungă zăbavă, trăsura întorcînd și luînd-o agale înapoi.

Plantonul îl anunță că e ora închiderei și el pătrunse înăuntru. Și-odată cu poarta, care să prăvăli în cadru, gîndul tîrzîielnic și neașteptat îi înflori cu picușuri de sînge în minte. Parcă fusese înțăles cu poarta și numai atît a așteptat ea, să-l prindă în capcana asta adîncă și neagră, pentru ca el să-i sară deodată, înfigîndu-i-se în creier ca un cuțit tîlhăresc.

Se întoarse ametit și privi. Poarta, acum închisă, stătea calmă în fața lui, atît de calmă, că drugii de fier bătuți deasupra-i păreau brațe încrucișate de uriaș, păzind în repaos.

Dar gîndul ascuțit îl frămînta cu strășnicie; el avu impresia că un mic animal acvatic i-a căptușit creierul, vierme încrengat și multiplu, grapă minusculă de fier, vie și sfîșictor de pătrunzătoare.

De bună seamă s-ar putea să se întîmple! Și dacă ea n-a primit telegrama pînă la 12, cu siguranță că a luat trenul de amiazi...

...Cu neputință, cu neputință... ea știe că va ajunge noaptea... și că noaptea el nu poate s-o aștepte... pentru că... pentru că...

...Dar ea mai știa că el trebuie să fie liberat... și că trenul sosește la unu...

...Că ora asta, mai ales acolo, la ei, în viața lor de toate zilele, de oameni avuți, nu-i tocmai cea mai tîrzie; că, în sfîrșit, la orice oră nu-i prea tîrziu ca să aștepți; pornită din mari depărtări, cu toată greaua povară a drumului zdrobitor în spate, pe cea care vine pentru tine...

Botoran se plimbă agitat pe fundul curței cubice; i se părea lui singur o jucărie mișcîndu-se în fundul cutiei mari în care a închis-o stăpînul-copil cu celelalte păpuși... căci nu poate fi decît un copil stăpînul acesta nevăzut, care prăbușește cu atîta cruzime porțile cutiei peste gîndul aspru și sfîșietor...

Plimbarea agitată îi face bine lui Botoran; gîndul grozav și-a potolit curgerea devastatoare; acum picură ușor, ca un butoi neîntărit bine în cercuri.

În dormitor, camarazii s-au strîns lîngă patul lui Mereuț, glumețul și bunul povestitor; cei obosiți s-au dezbrăcat însă demult și acum sforăie, înfășurați pînă la bărbie în păturile sure. Botorah stă la gînduri; să intre în grupul vesel al ascultătorilor sau să se culce.

Cele două felinare cu ulei, care abia de urnesc lespezile grele de întunerec, învăluiesc cu tristețe nehotărîrea lui.

În colțul lui Mereuț s-a stîrnit rîsul. Botoran începe Gă-și scoată agale hainele. Trebuie să fie destul de obosit, doar a umblat atîta... De la gară înapoi, pe jos, e o distanță... „O, dacă aș adormi îndată, atunci prăpastia nopței ar fi trecută doar dintr-un salt!”... Se va vedea mîine dimineață piept în piept cu împrejurarea... care nu va fi așa vitregă... desigur, desigur... Închipuiri... toate sunt închipuiri... ea trebuie să fi primit telegrama...

Și la surîsul gîndului acestuia, hainele lui cad repede una după alta; mîinile desfac febril șiretele ghetelor înalte... Mîine va fi nepăsarea, liniștea și libertatea... Mîine poarta de fier nu va mai cădea grea și decisivă... peste mormîntul gîndurilor supărătoare...

El s-a înfășurat în pătura moale, care-i desemnează forma corpului. Își urmărește cu atenție conturul prin zarișteа ca de

amurg înaintat și gîndul se oprește fără legătură la nevastă-sa. Zîmbește și-și freacă involuntar genunchii.

Apoi se întoarce pe-o parte și brațul cuprinde drăgăstos colțul perinei…

O vede înaltă și ușoară, trecînd ca un vis alb printre mobilele odăii, în cămașa de noapte, cu picioarele goale în pantofii de pîslă. S-a sculat de curînd și-i pregătește la mașina de spirt cafeaua. Prin semiîntunerecul dimineței, în camera cu transperantele trase, lîngă flacăra albăstruie și nestatornică, pare ceva ireal și demonic. Botoran privește prin genele care se străduiesc alene să desfacă țesătura somnului. Însă cununa grea a părului strîns în pripă acuză realitatea. Cristalinele apăsate de aţîţarea matinală descopăr pe albul cămășei vagi umbre de mister. Apariția se apropie; albul cămășei ia rînd pe rînd indecise și disparate forme omenești. Aburul cafelei se ridică tare și răscolitor. Brațe de pe care cad mîneci largi și albe se împletesc…

Botoran s-a mișcat brusc și repede pe partea cealaltă, înăbușind în urechea stîngă un glas străin, pe care nu l-a mai auzit niciodată și care a vorbit clar în tăcerea dormitorului.

— Nu-i adevărat, nu este acesta adevăratul tău nume..?

S-a ridicat în sus și a privit tulbure peste paturile dispuse în rînduri drepte și perpendiculare. Camarazii au părăsit de mult patul lui Mereuț și acum dorm atît de adînc, că nici măcar nu se aud sforăituri și nici regulatul suflu omenesc. Somnul împietrit al cazărmilor. Să fi vorbit cineva în vis? Și Botoran ia rînd pe rînd paturile și-și rememorează vocea fiecăruia. I se pare curios și lui cum de și le aduce aminte atît de perfect, cînd niciodată n-a luat seama la ele… Uneori are cîte o mică îndoială… dar repede gîndul se reîmprospătează. Nu, cuvintele care au răsunat atît de aproape nu sunt ale nimănui; au răsunat chiar în gîndul lui…. Cine știe unde au fost pronunțate.

Botoran scoate de sub perină ceasul. Dar e greu să distingă ceva. Cifrele le-ar ști după poziția lor pe cadran; însă parcă sunt patru ace care arată deodată… și răsar necontenit… infinități de ace…

Botoran a sărit din pătură și se îndreaptă spre unul din felinare.

— Prostii! șoptește el, dar se apropie îngrijat de lumina revelatoare.

„Unu și un sfert... O, ho... nici n-a venit trenul! Trenul vine la unu și jumătate...”

Și el, care bănuise una din acele minuni telepatice..: Rîse și se apropie de patul pe care-l lăsase cald și dulce..:

„Nu-i adevărat, nu este acesta adevăratul tâu nume!...: Hm, cum dracu i-au venit tocmai cuvintele ăstea în ureche... și ce-ar fi putînd să însemneze?...”

Trenul s-a oprit, negru și somnoros el însuși. Nici! n-a tras cum trebuie, așa oa vagoanele să se cuprindă toate în lumina felinarelor; locomotiva s-a lăsat grooaie chiar în mijlocul peronului, zdrobită parcă de drum și neodihnă. Acum pufăie greu, de-abia trăgîndu-și sufletul.

Prin compartimentele slab luminate, mîini de plumb se întind la rețelele cu bagaje. Spre cimentul peronului, de pe treptele umede, se întind nesigur și precaut picioare de varii forme și mărimi; parcă nasc din negură, căci de-abia după un timp se schițează, în lumina cețoasă, imprecise ca niște fantome, trupurile pe care le poartă.

Botoran simte ca un curent rece prin șira spinării. I se pare că stă retras de felinare, în cămașă și papuci de dormitor, doar cu pardessus-ul pe dînsul și cu gulerul ridicat. Pe el nu-l vede nimeni, căci este doar spirit, iar trupul i-a rămas pe pat, în dormitor, doar ochii lui alunecă peste trepte, ca mîini înaripate pe clape, le cuprinde simultan în văz și e de-ajuns să prindă din zbor doar conturul boturilor de gheată, ca să treacă nervoși înainte. O imensă vitrină de pantofărie parcă a prins viață și mers; dar ochii umblă harnici înainte și ceva de calm și sigur se reîntronează în pieptu-i golit; e sufletul care se întoarce să-și ia locul în patul cazărmei din str. Moților.

Botoran se întoarce pe partea cealaltă, dar regretă prea timpuria mișcare. Dacă, pe urmă, o întîrziată a pășit ceva mai tîrziu de pe trepte? Și cum două vîrfuri de pantofi îi țîșnesc în vederi din negrul compact, ca două vîrfuri de suliță, apoi gleznele subțiri, cu pulpele ușor crescute, și genunchii înalți se desemnează treptat și apoi corpul destins și subțire. Pasul sigur și cunoscut pășește larg și spornic spre locul ascuns de felinare. Pe buzele umede cuvintele revederei joacă de acum: „Te-am văzut pe fereastră, te-am văzut chiar aci în întunerec... Dar ce este dezordinea asta...?”

Insă trupul zvelt și-a contenit drumul și închipuirea privește

nedumerită locul unde fusese cealaltă închipuire. In patul lui, Botoran se mișca frămîntat de parcă

I-ar munci blesteme și farmece îndepărtate. Spiritul lui s-a reîntors la gară, dar doamna Botoran a pornit în oraș. Și spiritul lui — rămas pe scările de piatră în aceeași ținută sumară, cămașă de noapte, papuci și pardessus-ul cu guler ridicat, cătînd zadarnic prin negură pe cea care a pornit singură în noapte. Departe de tot, luminile birjilor care s-au dus se urmăresc agale prin întunerecul vag; apoi dispar rînd pe rînd și brusc, ca niște stele căzătoare. Dacă ea nici n-o fi prins măcar o trăsură... și unde s-ar fi putut duce cu trăsura? în hoteluri nu se găsesc locuri nici măcar ziua, dar acum, peste miezul nopței...

Silueta subțiratecă a doamnei Botoran se încadrează deodată în dreptunghiul luminos al intrării de la „Astoria". „Regretăm, n-avem nici un loc, doamnă", se aude o voce căptușită de tusă... „Ba, de ce, ba de ce? intervine o altă voce, molatecă și prietenoasă. Pentru o doamnă așa de... orice pasager ar fi măgulit... să cedeze..."

Botoran s-a ridicat brusc pe șezut. Noroc că închipuirea, zguduită de mișcarea lui, s-a agitat și ea; doamna Botoran a întors, elegantă și disprețuitoare, spatele și a ieșit din holul luminos. Săraca, n-a găsit nici măcar trăsură! Merge pe jos și calcă obosită calea cea lungă de la gară. Spiritul lui Botoran o escortează. Ar vrea să i se adreseze, dar nu izbutește decît să facă semne mutești; iar ea — curios — acum nu-l mai vede, nu vede nimic altceva; și pășește eroic înainte, în întunerecul în care, arar, luminile felinarelor sapă vaduri firave de la un trotoar la altul.

În clopotnițI, ciocane grele cad ritmic pe țeste de aramă. Doamna Botoran ascultă, stoarsă de vlagă; i se par duhuri nocturne încercînd zadarnic să-i bată în piroane timpul. A fugit și acum abia se mai ține pe picioare. A cotit pe străzi mărunte și întunecoase. Un paznic de noapte se luase după dînsa. Parcă o strigase. Și cînd a început să fugă, a auzit un timp în urmă-i tropotul greu al încălțămintei ostășești. Cînd s-a pierdut în străzile mici, țignalul de alarmă a pornit energic și provocător; și alte țignale au răspuns rînd pe rînd, din ce în ce mai depărtate și mai stinse, cu modulații diverse, siniștri cucoși metalici ai nopței de oraș.

A dat acum într-o stradă mai mare și mai luminoasă ca a

gărei. În umbra grea a unui copac a găsit o bancă mai ferită. Și s-a tras acolo, ca să audă cum se pierd tot mai departe clopotele orologiilor. Iar Botoran, în cămașa lui de noapte cu rîuri și papuci, se agită imaterial în urmă-i, strîns în pardessus-ul civil, pe care-l ține în geamantan; cum naiba l-a nimerit tocmai pe acela! Doamna Botoran nici nu-l simte că-i atît de aproape. Glasul lui e mut, însă dacă ea ar asculta adînc. În noapte, i-ar auzi desigur vocea minței dîndu-i sfaturile cele mai bune. Să se ridice neapărat și să plece... să plece... Dar unde?... Și Botoran însuși nu știe încotro s-o îndemne.

Și rămîne astfel în preajmă-i, neputincios și stupid.

Ea plimba necontenit privirile, într-o parte și alta a străzei luminate și deșerte; le plimbă mai mult ca să-și simtă capul mișcîndu-se liber în jurul gîtului, căci s-au atîrnat de el ghiulelele grele ale somnului. Ea făcea sforțări disperate să scape de teribila greutate. Dar se aud pași și inima lui Botoran a sărit din loc... Trebuie să fie gardistul. Privește și el în lungul și latul străzii, dar nu se vede nimeni, căci noaptea pasul se aude de departe, și apoi copacii și băncile ăștia te lasă oare să vezi ceva? Nu e vardistul! E, dimpotrivă, un domn, un tînăr...

Ochii doamnei Botoran s-au fixat asupra domnului cel tînăr. Botoran încruntă neputincios din sprîncene. Ce poate să-i folosească ei un tînăr, un tînăr atît de spilcuit și care de bună seamă vine de la chef, căci fredonează ceva, și ochii îi strălucesc într-un mod neobișnuit? Acum și trupul lui Botoran a reînceput să se zvîrcole în pat. Dar de pe trotuarul din față s-a desprins silueta grosolană a unui sergent.

Istovită, doamna Botoran își adună ultimele puteri; se ridică și măsură distanțele care o despart de cei doi.

Botoran ar dori să aștepte pe sergent. El însuși nu-și dă seama de ce trebuie să dorească astfel și în minte nu-i vine nici un folos pe care ar putea să i-l aducă sergentul...

— Doamnă, e drept, aveți hârtii în regulă (o avea ea ceva cu dînsa?). Dar nici nu puteți sta. N-avem voie să stea femeile noaptea pe stradă. Trebuie să mergeți la secție...

Dar Nina de bună seamă n-are nici o hîrtie la dînsa.

— Acolo, la noi, nu se umblă niciodată cu hîrtii și documente, domnule gardist...

— Așa, atunci poftiți de mă urmați!...

La secție! Haida-de! Nu! Însuși Botoran convine că soția sa a

făcut mai bine găsind u-și refugiu la tînărul spilcuit. Nu-și poate totuși reține un gemăt ușor.

— Mă iertați, domnule... aș vrea să știu unde e cazarma jandarmilor...

— Cazarma... jandarmilor La ora asta?...

— Acolo este soțul meu, domnule... e concentrat... trebuie să se libereze astăzi... Se vede că... hm, cine știe... l-o fi amânat pînă mîine... El m-a anunțat greșit prin scrisoare. În sfîrșit, un malentendu, un teribil malentendu...

Tînărul spilcuit măsoară pe doamna Botoran de sus pînă jos la lumina felinarului electric. Ochii lui se opresc, rînd pe rînd, pe gîtul cvasiascuns de blana ușoară, pe brațele lungi, pe șoldul înalt... Iar ochii lui scînteiază și sclipesc neîncrezători. Așa, pe negîndite, niciodată nu i s-a întâmplat...

— Doamnă, dar cum credeți dumneavoastră că v-ar lăsa cineva să intrați la ora asta într-o cazarmă?...

— Cu toate astea, trebuie să fie vreo sentinelă... ceva. la poartă...

— Fără îndoială, fără îndoială... dar...

— Va da de veste soțului meu...

— În cazul ăsta...

Și domnul cel spilcuit și tînăr se înclină politicos. Cei doi pornesc, iar gardistul, care se oprise la distanță, salută involuntar; pe cînd Botoran, cu trup și suflet, e nevoit să încuviințeze iară...

Pașii lovesc sonor pavazul uscat în adînca tăcere. Tînărul cel spilcuit e ceva mai scund decît tovarășa de drum; de aceea chiar se simte puțin cam încurcat și ochii lui coboară supuși ori de cîte ori se lasă pe ei privirea grea a doamnei Botoran.

★

În pătucul său cazon Botoran e lac de sudoare. Insă tînărul este destul de cuviincios, deși în toată figura lui — pe care lui Botoran i-e cu neputință s-o statornicească -într-un fel, căci ia rînd pe rînd forme cunoscute și necunoscute — se vede totuși cît se poate de lămurit pîlpîind sfioasă, dar cu necontenite recrudescențe de îndîrjire, flacăra nădejdei. Însăși doamna Botoran observă aceasta, pe cînd ochii lui, de schimbătoare culori, aleargă acum în voie de-a lungul siluetei ei fine, măsurînd, socotind, cîntărind. Cuvîntul lui este însă necontenit cuviincios, revoltător de cuviincios. Botoran își cunoaște bine

soția; el știe că, la cea dintîi vorbă greșită, ea i-ar întoarce însoțitorului spatele, fără chip de revenire. Și nemernicul parcă nici n-ar fi băut în seara asta; pe cît îi e de dezmățată și de scandaloasă privirea, pe-atît spusa îi înoată în spuma celei mai afabile politeți...

Doamna Botoran surîde; în colțul buzelor boțite, soțul ei observă cunoscutele și ușoarele cute în care disprețul se îmbină cu necazul înfrîngerei... Pe cînd celălalt își continuă interogatoriul, presărat cu florile fade ale curtoaziei ieftine, pline de tact și siguranță, reînnoindu-l stăruitor ori de cîte ori ea-l curmă prin vreo monosilabă plictisită. Doamna Botoran îl întrerupe deodată:

— E cu neputință să nu se găsească o sentinelă dinaintea unei cazărmi...

Lui Botoran îi place grozav bruschețea acestei întorsături tocmai pentru că e atît de nepotrivită cu ultima întrebare a vorbărețului inepuizabil.

Numai că accentul ei prea trist și vocea obosită începe să-l îngrijoreze.

— Fără îndoială, fără îndoială... Întărește spilcuitul. E drept, eu n-am luat seama, deși stau aproape... Însă, fără îndoială... trebuie să fie o sentinelă... Numai nu înțeleg cum o sentinelă ar putea să părăsească postul ca să dea de înștiințare soțului dumneavoastră... Va trebui pentru asta, poate, să dea înștiințare la corpul de gardă și nu-mi vine să cred c-ar face-o pentru un lucru, întrucît o privește, desigur, atît de neînsemnat...

Și ochii lui izbucnesc crîncen în rîsul lor murdar și mut, în vreme ce, sub lumina turbure a becului pe sub care trec, fața exprimă prefăcută dezamăgire...

Îl voi ruga mult... adaugă ea cu vocea pe jumătate și atît de obosită, că Botoran se cutremură de sus pînă jos.

— Doamnă, de bună seamă, doresc din toată inima să se întîmple așa cum vroiți dumneavoastră... Dar admițînd că ar fi așa, cine credeți că ar permite soțului dumneavoastră să părăsească în timpul nopței cazarma... sau cine credeți că ar permite ca în cursul nopței să pătrundă în cazarmă o femeie?...

— Poate că s-a eliberat... poate că e liber și a rămas doar noaptea asta...

— O doresc din toată inima... dar atunci cum a putut să nu

vă aștepte?... Pentru prestigiul lui însuși sunt nevoit să-mi schimb gîndul și s-o spun răspicat: n-o doresc... nu doresc să fie astfel... Și spuneți... spuneți sincer... așa e că nici dumneavoastră... n-ați fi tocmai atît de încîntată să vă treziți în fața acestei posibilități?...

— Doamne, ce să mă fac atunci?...

— Nu disperați, doamnă... eu vă voi sta în ajutor... Dealtfel, vă rog să credeți că tot ce-am spus pînă acum au fost minciuni goale; ei bine, nu e adevărat că doresc să se întîmple așa cum doriți dumneavoastră... dimpotrivă, doresc ca să recurgeți la ajutorul meu... mai departe... Nu-mi luați în nume de rău, doamnă, dar vedeți... de o jumătate de ceas de cînd mă simt... lîngă dumneavoastră... aș minți...

Ea îi taie șiragul vorbelor în două doar dintr-o singură privire. Dar ochii lui rîd înainte și atît de vesel, că parcă a înnebunit. S-a oprit chiar în loc și ea a trebuit să se oprească de asemenea, privindu-l îngrozită și neînțelegătoare. Iar Botoran se zvîrcole ca un muribund asfixiat în patul lui.

— Doamnă, precum vedeți, destinul e cu mine și nu cu soțul dumneavoastră... iar dumneavoastră înșivă sunteți destinul meu... Aceasta-i cazarma jandarmilor... poftim... și-n fața ei, nici o sentinelă, doamnă... dar absolut nici una...

Ea-l privește rătăcită și-apoi ochii ei de-abia se ridică pe fațada lunecoasă și posomorită ca un părete de prăpastie, se agață neputincioși de crucile ferestrelor întunecate și alunecă necontenit pe poarta grea de fier, mută și masivă ca o lespede de mormînt. Cetește silabisind în lumina vagă a felinarului apropiat:

— Strada Moților 149... Asta este...

Se apropie, timidă, și pumnul ei micuț lovește, îndurerîndu-se, cu toată puterea lui femenină în bîrna nituită. Dar tocmai atunci, de lîngă Botoran, din patul alăturat, un horcăit lugubru asurzi totul, nimici orice închipuire în capul năucit de friguri. Botoran își ascunse capul sub perina tare și mirosind a lînă veche. Însă horcăitul era atît de puternic, încît avu impresia că vecinul de pat s-a întins peste el și-și suflă aghioasele prin partea cealaltă a perinei. Tremurînd de scîrbă, de insomnie, de dezamăgire și de durere, el se ridică privind rătăcit în juru-i, ca un spectru de nebun; dar vecinul de pat își vedea nemișcat, la locul lui, de cîntul lui sinistru. Botoran îl zgudui cu putere;

camaradul nu se deșteptă, dar larma care se zbătea în gîtu-i încetă ca prin farmec.

Și tot ca prin farmec răsună atunci, în gîndul lui Botoran, bătaia aceea desperată de pumn micuț în poartă, ah, în poarta aceea grozavă, de fier. Nimic! Și pumnul micuț bate cu puteri îndoite. Nimic. Nu răspunde nimeni. Bate acum un pumn mai voinic și mai nerăbdător; bate în bătaie de joc pumnul ocrotitorului nocturn. Și iarăși nimic.

Și ochii dinaintea ei ard acum și dogoresc ca limbile focului de dezmăț și de triumf; ei spun cu muțenia lor înfiorătoare: „Nu vedeți, totul, totul e zadarnic, doamnă...”

— Am să vă rog, domnule, să rămîneți cu mine aici... pînă mîine... vă rog...

— O, doamnă, dar mai sunt atîtea oeasuri pînă să se lumineze... Cum o să puteți rezista atîta... În halul acesta de oboseală?... Nu vedeți cît sunteți de obosită?... Și apoi, doamnă, eu stau la doi pași... puțin în urmă, la primul colț... Ce pot să fac decît... decît să vă ofer azilul meu... și vă asigur...

— Lăsați, domnule... duceți-vă singur...

— Dar, doamnă, nu știți ce...

— Vă rog, vă rog...

Dar undeva, aproape, țignalul gardianului de noapte a izbucnit atît de brusc, că ea și-a astupat îngrozită urechile străpunse. Și involuntar pasul a pornit spre cel care, la distanță cuviincioasă, așteaptă încă, politicos și îndatoritor, și brațul care așteaptă, de asemeni încovoiat și prompt, cuprinde și închide ca o paranteză.

Botoran se îmbracă grăbit și febril. Imaginea mișcătoare s-a fixat. Și-l arde. Patul a devenit rug de jar. Cu vestonul pleacă în mînă, să se îmbrace pe drum. Pe scările întortocheate s-a lăsat în jos, parcă fără să atingă treptele, ca o stafie. În fundul cutiei de păpuși, aerul tare îl potolește. Copilării, copilării! Stelele au străluciri nemaipomenite. Sentinela îl oprește de la distanță.

— Sunt eu, măi camarade, n-avea nici o grijă... Botoran, concentratul, pe care o să mă libereze mîine...

— Dumneata ești...

— Eu sunt...

Și rămîne încurcat, neștiind cum să lege întrebarea de apariția lui neobișnuită...

— Mă durea capul și-am ieșit prin curte... Și mi s-a părut că

aud bătînd în poartă; or îmi bubuie mie dorul în urechi?...

— D-apăi mai adineaorea, așa-i, or tot bătut unii în poartă... Știe-i dracu, că beți erau pesemne...

— Bărbați? mai întrebă Botoran, punînd cît mai multă indiferență în glas.

— Ba că era și-o femeie, că tare rîdea, mă rog...

— Mult de-atunci?

— O jumătate de ceas tot n-a fi.

— Îm-hî! Și n-ai întrebat ce vor?

— Apăi că doar de muiere nu-mi era...

Cu multă plăcere Botoran l-ar fi plesnit pe obrajii rotofei, dar nevoia de a ști creștea cu mult mai teribil decît indignarea și-l rîcîie necurmat cu unghia ei ascuțită în bulgărașul beregății.

— N-ai auzit cumva ce vorbeau?

— D-apoi că ce să vorbească niște bețivi? făcu soldatul, plictisit și neînțelegător. Știe-i dracu ce vorbea...

Însă după ce se mai gîndi puțin reluă, aducîndu-și aminte că întrebătorul era caporal:

— ...dar atît am auzit că aproape... El zioea: aproape... dar eu tot nu știu oe-o fi dat el să spuie cu „aproape”.

„Minți! Îi sta în gît lui Botoran să strige. Minți! Nu vezi cît ești de tîmpit?! Întîi ai spus că erau mai mulți...”

— Întîi ai spus că erau mai mulți, repetă el calm răgetul fioros al minței. Ia adu-ți bine aminte...

— D-apăi că mi-aduc destul de bine, domnișorule. Or fi fost ei și mai mulți, da eu tot pe-unul am auzit... Ruga și îndemna: „aproape, aproape...” și muierea tot chicotea...

Botoran privi zdrobit poarta enormă. Și ea părea că-l privește la rîndu-i calmă, cu drugii ei încrucișați, cu brațele unui uriaș în repaos.

Fără să mai scoată un cuvînt, se întoarse în loc și porni. De deasupra, o rază de stea se lungi deodată și i se înfipse în ochi. Simți sub pleoapă umed și cald.

Acum e zi limpede și clară și soare mult varsă pretutindeni luciri vii și repezi. Iar doamna Botoran e în fața lui și rîde și ea ca soarele și ca toată frumusețea dimineții acesteia.

— N-ai primit telegrama?

— N-am primit nici o telegramă.

— Și cînd ai venit?

— Azi-noapte la două.

— Unde ai fost pînă acum?
O ezitare mică, imperceptibilă, o nimică:
— Unde?... În sala de așteptare, desigur...
Desigur? Ochii lui s-au oprit grei de nedumeriri și noi întrebări pe obrazul fraged și rumen, cu miros de săpun proaspăt și pudră.
Dar în juru-le forfotă curioasă populația cu tunici albastre și fireturi a cazărmei. Și Botoran îndrumă soția ușor, înapoi, spre strada plină de soare și zgomot. Dar în dreptul porței, dată acum de părete, ea se oprește deodată:
— Vai ce poartă enormă...
El încruntă, întunecat, ochii. Iar ea își sfîrșește în mod firesc gîndul:
— Eu cred că prin asta nici măcar nu se aude...

Singuratecii

Deschise ochii doar o clipă; și strînse numaidecît pleoapele, ca și cînd ar fi vrut să ascundă în dosul lor, cu bucurie hoțească, toată bogăția de lumină pe care o descoperise deasupra-i, acum, parcă pentru întîia oară.

Apăsă cu pumnii strînși în scobiturile orbitelor. La început o pată vie, roșie, se proiectă pe fondul întunecat al închipuirei. Pata se învîrti sălbatecă în sensuri contrarii și neașteptate. Apoi se liniști, se spălăci, se topi în bezna cea mai profundă. Un abis negru, fără margini, părea că s-a deschis în locu-i. Dar din adîncimea lui înfiorătoare, mijiră stropi liliachii, înciorchinați în împerecheri de o maestră regularitate. Ca într-un caleidoscop, picăturile albastre începură să se miște în tact desăvîrșit. Boabe de chihlibar răsăriră deodată din necunoscut. Și aproape numaidecît, ca dintr-o cernere sacadată, stropi de rouă, vișinii, verzui, portocalii, se iviră, se prinseră în mișcarea lentă a bizarelor constelații. În cele din urmă pieriră cu toate ca la un semn; picurii albaștri mai stăruiră cîtva, numeroși și scînteietori, pe fondul întunecat ca pe un tapet de iatac fermecat dintr-o mie și una de nopți; dar se mistuiră și ei în noaptea profundă și nu rămase decît aceeaș perdea neagră și înfiorătoare, ca un decor mortuar.

Atunci Moinaru simți pe frunte mîna umedă și neprietenoasă a doctorului. Redeschise ochii cu spaimă. Un om scund și robust îl privea prin două mărgele alunii, pitite în ovale de carne umflată. Nasul, el însuși, se pierdea în nestăvilita revărsare de grăsime. Deasupra gurei mici și vinete, două mustăți albe, gălbejite de tutun, se sfîrșeau înfundînd colțurile buzelor cu smocuri încîlcite.

— E, cum te simți? îl întrebă o voce atît de răgușită, că părea o șoaptă. Bine, hai? Mi-ai scăpat ca prin urechile acului...

De după umerii scunzi ai doctorului, două capete lunguiețe, care ieșeau din halaturile albe ca niște căpățini stranii de păsări din găoace, lăsară în jos pliscurile cocîrjate, lărgindu-și gurile ca la comandă, într-un zîmbet identic de supusă veselie.

Strînse cu putere dinții, vroind parcă să strivească de tăria lor orice răspuns involuntar. Și aruncă doctorului o căutătură dușmănoasă.

Dar omul, mic și gras, păru că nici n-așteaptă vreun răspuns. El se legăna acum, ca o rață leșească, pe dinaintea altor paturi,

cercetînd termometrele, inscripțiile de pe tăbliile albe, vasele ascunse în dulăpioarele de noapte. Din cînd în cînd, vocea lui șoptită dădea instrucțiuni celor două halate lungi, din care ieșeau capetele lunguiețe. Și cele două capete se plecau exact în același timp. Și tot în același timp, arare, cîrîiau amîndouă spre doctor, cu aceleași mișcări de pliscuri, exact aceleași vorbe.

Dar mișcătoarele manechine se îndepărtară, ștergîndu-se ușor, ca într-un nor de aburi. În curînd Moinaru nu mai văzu nimic în juru-i și toată atenția i se concentra în micul apartament care i se deschisese în țeasta-i arzătoare, de unde miasmele halucinației nu zburaseră încă. Căci nu era decît un mic apartament conștiința lui acuma; uite, aidoma parcă, micul lui apartament, cald și prietenos, din strada Aurorei. Prin ușa întredeschisă, el întrevăzuse demult în semiobscuritatea anticamerei o umbră omenească, o palidă formă cunoscută, care se mișca cu potolită nerăbdare în întunerec; din larga și limpedea încăpere a înțelegerei, el privea parcă cu sfială și temere pe oaspele bizar, care-și aștepta chemarea la lumină. Cu cît străinul dădea mai multe semne de nerăbdare, cu atît persoana lui părea mai puțin streină și cu atît stîrnea din ce în ce mai multă îngrijorare. Moinaru simțea lămurit că un singur cuvînt, un singur nume ar fi fost de ajuns să alunge frica de necunoscut care-i creștea tot mai mult în piept, îi umfla vinele, îi umplea tot capul; și nu îndrăznea să pronunțe acest nume, că aceeași frică de moarte îl reținea paralizat sub puterea ei grea. Privea astfel pe furiș, cu coada ochiului, pe cel care aștepta în umbră și care, la rîndu-i, fără îndoială, îl spiona cu aceeași atenție din înfunerec. Dar micul apartament se lărgi pe nesimțite, se umplu cu două șiruri de paturi albe și nemișcate, printre care un doctor rotund și puhav aluneca, parcă o minge, urmat întruna de două halaturi din care ieșeau două bizare căpățîni de pasăre.

Moinaru își pipăi fruntea și clipi ochii; privirea lui se ridică obosită spre patratul larg al ferestrei, tăiată în bucățele de crucișul cercevelelor multiple. Albastrul boltit al cerului îi trimete un zîmbet de nădejde. El deschise larg pleoapele, sorbind cu sete licoarea azurie și înzdrăvenitoare a infinitului.

Abia acum silueta vagă a Genetei, care dăinuia încă nedeslușită în anticamera conștiinței, se contură plastică și vie

în imaginația năpădită de lumină. Nu se putu să n-o recunoască în strălucirea albastră a cerului și se cutremură. Era Geneta, sufletul și iubirea lui, și totuși apariția ei surîzătoare și molatecă îl cutremura din creștet pînă-n tălpi.

Aruncă o căutătură de spaimă în juru-i, ca și cînd s-ar fi temut să nu i se observe descoperirea care-l înfricoșase atîta.

O voce stînsă și blîndă îi atrase auzul spre patul vecin:

— Te-ai făcut sănătos, coconașule. Din mare cumpănă ai scăpat.

Era glasul bunului Ifrim. De cînd nu mai auzise el glasul acesta molcom ca o mîngîiere al bătrînului dascăl de biserică, țintuit pentru totdeauna pe perinile albe de o cruntă și neiertătoare dambla! Moinaru simți cu nespusă bucurie auzul lui rigid înmuindu-se sub picurarea vorbelor blînde, ca sub curgerea lentă a unor picături de untdelemn cald. Și se bucură și mai mult cînd își dădu seama că de la sine, fără nici o sforțare, amintirea lui putu să cuprindă din trecutul apropiat o frîntură de conversație, care avea loc aproape în fiecare dimineață, în orele de vizită, în jurul căpătîiului vecin.

— Moșule, de ce nu ne lași, moșule, patul liber, că afară de moarte nimeni nu va mai putea să te mai scape de beteșugul dumitale, șuiera vocea stinsă a doctorului rotund ca o minge. Nu-i mai bine să mori la dumneata acasă?

— N-am casă, domnule doftor, iertați, răspundea vocea plîngătoare a dascălului. N-am unde să mor, păcatele mele... lăsați-mă aci...

Și mulțumirea lui Moinaru creștea cu atît mai mult cu cît conversațiile acestea între doctor și bolnavul de alături i se amănunțeau și mai mult în minte, îl asigurau că devine tot mai mult stăpîn pe conștiința lui, îl întăreau în credința că grozava criză s-a dus pentru totdeauna, că viața se reîntoarce în el cu iureș, cà e sănătos, fericit și tînăr, că în curînd statul lui în spital va fi o urîtă poveste veche, de care n-ai nici o plăcere să-ți mai reamintești vreodată.

Se întoarse spre moșneag și-l privi cu recunoștință, ca și cînd de la el i-ar fi venit sănătatea.

— Ai fost bolnav, cumplit de bolnav, domnișorule, vorbea vocea stinsă a dascălului. Ți-au ținut și luminarea, trei nopți în șir, infirmierele. Făceau cu rîndul de veghe, și unsprezece zile n-ai deschis ochii. Aiureai într-una și săreai speriat din somn; și ne

priveai pe toți cu ochii așa de tulburați, că se speriau pînă și veghetoarele. Ale trei nopți, din urmă, cît ți-au ținut luminarea, nici nu mai mișcai, nici nu mai gemeai. Erai galben ca lămîia și pieptul abia ți se ridica. Cu un ciob de sticlă mai putea să știe domnu doftor că trăiești. Și în fiecare dimineață spunea domnu doftor: „La noapte se duce”. Dar moartea n-a vrut să asculte pe domnul doftor și, în ciuda lui, te-a lăsat să-i ocupi un pat înainte...

Ifrim bătrînul tăcea un moment, zîmbea trist spre tavan, apoi continua cu vocea lui tărăgănată:

— ...Strașnic de voinic ai fost. Cine ar fi crezut că ai să birui așa o dihanie, ca boala asta? E-he, tinerețea săraca... Apoi a venit în timpul ăsta...

O tuse seacă și haină scutură pînă-n adâncul măruntaielor pe moșul Ifrim. Moinaru aștepta cu sufletul la buze vestea cea mare, vestea cea fericită. A venit, a venit și ea să plîngă la căpătîiul lui, să-l privească cu groază și cu lacrămi? Asta vroia să știe de la început. De ce-l ținea atîta moșul cu vorba? Ce-i păsa de rest, de agonie și de tresăririle cu ochii holbați! Și tușea asta a moșului, pare nu se mai sfîrșește și care hîrîie așa de prelung, așa de spart, parcă i-ar veni bucăți de plămîni pînă-n coșul gîtului!

Moșneagul Ifrim se ținea de pîntece și lătra ca un cîine flămînd, stins, prelung și cobitor. Cînd credea că a sfîrșit și-și ștergea ochii de lacrămi, un nou șîșîit pornea din pieptul uscat:

— ...a ...a venit... a venit și popa și te-a grijit și ți-a cetit la cap... a... și eu țineam isonul popii. M-a întrebat popa: „Ești dascăl?” „Da, părinte”, i-am răspuns...

Moșul vorbea înainte și vocea lui lua uneori intonări declamatorii și sfătoase de cazanie, cetită după liturghie. Și Moinaru asculta cu auzul la pîndă revărsarea de cuvinte fără rost pentru el. I se părea o apă leșiatică, înceată și nesfîrșită, și aștepta pe mal să se desfacă din valurile cleioase o apariție de povești, care să prefacă totul într-o strălucire fără de seamăn. Dar zîna acoperită de șuvoaiele întunecate întîrzia să se arate și Moinaru își aducea aminte cu groază cele trei zile dinainte de căderea lui în nesimțire, care s-au scurs pustii și monotone ca și firul nezorit de vorbe al bătrînului dascăl. Ea nu venise în nici una din aceste zile să-i liniștească ochii cari se istoveau pînă la lăcrămi pironind ușa înaltă a sălei de spital. Doamne? Să nu fi

venit ea tot timpul agoniei lui, să nu fi urcat, în treacăt măcar, scările spitalului, să-l vadă barem murind?

Auzul lui Moinaru stătea necontenit la pîndă, cu toate că nădejdea vestei celei mari se sfărămița tot mai mult în gîndul aprins. Oare moșul păstrează pentru la urmă bucuria cea fără de margini? Cu neputință: e prea bun ca să nu fi început de-a dreptul cu venirea fetei povestea lui smălțată cu atîta mărunțiș de întîmplări.

Dacă l-ar întreba? Obrajii se îmbujorară de mîndrie rănită numai la acest gînd neașteptat. Simți cum răspunsul negativ al moșneagului și privirea lui compătimitoare l-ar plesni peste ochi, ca biciul. Tăcu, gemînd ușor, și continuă să asculte, și-și aduse aminte anticamera conștiinței, în care Geneta se încăpățîna să întîrzie. Ceva dedesubtul conștientului, din lăcașul gîndurilor fără legătură, din lăcașul negrelor prevestiri, al văzului fără ochi și-al auzului fără urechi, părea că oprise pe Geneta dinadins acolo, ascunzînd-o ca pe o răufăcătoare, în văluri de întuneric și de tăcere. De ce teama fără nume, care simțise că-i vine din acelaș adînc sufletesc, de a o scoate din tainița obscură, odată cu prima deschidere a ochilor?

Fără îndoială, acolo, în adîncul acela cenușiu, în subconștientul întunecat și mut ca o prăpastie, în care luciri fosforice aruncă în răstimpuri smocuri bizare de raze ca fărîmele de putregai în noaptea cîmpurilor; acolo ceva grav trebuie să se știe, trebuie să se fi întrevăzut imprecis, dar neîndoielnic, prin jocul misterios al puterilor ascunse și incomplecte. Ceva grav s-a petrecut fără îndoială în timpul îndelungului somn și forțele latente ale sufletului descifraseră prin negura boalei acest ceva și umpluseră tot sufletul cu licoarea neagră și nesigură a presimțirei.

Poate moșul știe. Știe bine, căci el a văzut cu ochii, și oțelul vădit intenționat al vorbirei sale este o dovadă mai mult că a fost martorul unei scene, care se lămurea acum în mintea convalescentului cu o luciditate biciuitor de crudă. Fără îndoială, ea a fost în timpul agoniei, a fost, și o singură dată. A auzit sentința doctorului și s-a grăbit să fugă, urmărită de ochii uimiți ai bolnavilor ca de șerpii de foc ai mustrărei. A închis cu putere ușa mare și sonoră a sălei de spital, trîntind-o cu spaimă, ca pe o ușă de cavou. A coborît în fugă scările de piatră, dornică să ajungă în strada veselă, liniștitoare, plină de viață și de zîmbet.

Și trăsăturile răvășite de groază ale figurei frumoase s-au așezat iarăși, corecte și impecabile, sub raza privirei curtenitoare a primului întîlnit.

— ...așa, domnișorule... asta a fost cu dumneata... dar acum s-au dus toate, ca duhorile bălților la suflarea băltărețului.

— Asta a fost tot, moșule, tot, tot?

— Tot, d-apoi ce-ai vrea să mai fie?

Lui Moinaru i se păru c-a surprins pe fața dascălului o lumină fugară. Un zîmbet strivit repede de o întunecată înfățișare, compusă la comandă. Sau poate destul de naturală la sufletul ăsta bun, îngrozit de-o amintire atît de urîtă.

— Moșule, spune, moșule, te rog, fii bun, moșule...

O tăcere prelungită, grea, decisivă.

— A fost, domnișorule, a fost și ea.

— A fost, moșule, nu-i așa?

— A fost, domnișorule, biata fată, cum să nu fi fost? Doar te iubea...

Și moșul surîse trist, clătinînd abia perceptibil din cap.

— Spune, moșule, a fost doar o singură dată... nu-i așa, moșule?...

Moșul tresări uimit. Cu inima la buze, Moinaru aștepta dezmințirea mîntuitoare.

— De unde știi?

— O singură dată, nu-i așa, moșule?

Dascălul îl privea cu ochii turburi, neînțelegători. Și privirea lui revărsa atîta înduioșare, atîta compătimire, atîta amărăciune, că Moinaru înțelese totul. El aștepta, totuși, agățat cu încleștare de fărîma celei din urmă nădejdi, puterea lămuritoare și definitivă a cuvîntului. Fixa cu lăcomie bolnăvicioasă buzele vinete ale bătrînului, care se străduia în van să găsească o ticluială, cît mai puțin grea, cît mai puțin vătămătoare pentru domnișorul abia trezit din lozeala morței..

Dar minciuna liniștitoare întîrzia să se zugrăvească în creierul sleit al dascălului. Și-n cotloanele lui învechite el nu găsi decît naiva stratagemă a accesului de tusă, care-l încerca adesea.

Lungi gîtul și începu să șîșîie, simulînd nărăvașa vătămătură. I-era parcă teamă să nu dea greș copilăreasca lui prefăcătorie. Dar forțarea avu numaidecît resfrîngere în organele scorojite. Flegma se răzvrăti în rezidurile ei adînci și tusea seacă porni din pieptul uscat, prelungă, chinuitoare, hodorogită, făcîndu-l să se

zbată în tresăriri nervoase, puternice, zguduitoare. Păreau că toate mărunțaiele s-au desprins din locul lor și înaintează la fiecare smucitură, încetul cu încetul, spre gură. Niciodată moșul nu avusese un acces mai puternic ca acesta, pe care-l voise el. Speriate, privirile lui căutară ajutor la Moinaru. Dar prin rețeaua lacrămilor care-i împăiengeniseră ochii, zări strîmbătura de ciudă, de plictiseală și nerăbdare a acestuia. Și-n frămîntările amarnice care-i rupeau trupul fără milă, bătrînul se simți atunci atît de singur, atît de nefolositor, atît de fără rost, că jalea pe care o revărsase asupra băiatului de alături se reîntoarse reînnoită și fără putere asupra lui însuși. Lăcrămile slăbiciunei fizice, care mijau în colțul ochilor, se schimbară în boabe mari și necurmate de tristețe și se rostogoliră pe fața-i răvășită în părăiașe sărate.

Dascălul adună amintire cu amintire, aduse de tresăriturile accesului fără gînd de încetare, toată nepăsarea care-l înconjura: a doctorului, a asistenților, a veghetoarelor, a tovarășilor de durere, și acum a băiețălului ăstuia, de care întreg sufletul lui se legase ca de propriul său copil. Și începu să plîngă, să plîngă cu tot dinadinsul pe ruina lui omenească, sfredelit tot mai adînc de gîndul că în lumea asta, afară de dînsul, nu-i nimeni altul care să-i plîngă la căpătîi.

Tusa încetă după îndelungi zvîrcoliri. Pe tîmple și pe pintece, pe sub subțiori, șivoaie de nădușeală curgeau în voie, scăpate parcă din zăgazurile nevăzute ale pielei. Dar el nu simțea decît amărăciunea tot mai neagră care-l năpădise și simțea alături nerăbdarea crescîndă a celui care-și aștepta egoist dumirirea sufletului. Plînsul contenise, dar jalea mută crescu și mai mare pentru sufletul lui, pe care și-l închipuia acum un biet omuleț, izgonit și hulit de toată lumea, chincit acolo sub furca pieptului, încălzindu-și mîinile înghețate la cele din urmă pîlpîiri de viață care mai tremurau înlăuntru-i. Și dascălul văzu cu groază cum pîlpîirile se potoleau din ce în ce și cum omulețul adăpostit sub slabul înveliș de piele întinsă pe ciolane se strîngea, înfricoșat de frigul morței, tot mai mult în spuza în care sufla cu desperare și care căpăta din ce în ce mai închisă culoarea rece a cenușei.

Și deodată dascălul tresări șfichiuit de-o amintire care-i împietri lacrămile în ochi. De ce de patru zile domnul doctor nu-i mai spunea: „Lasă-ne, moșiile, patul: du-te și mori la dumneata acasă!” De ce de patru zile îl cerceta cu mai multă luare-aminte

și schimba înțeles de priviri cu doftorii de ajutor? De ce de patru zile îl întreabă parcă cu blîndețe în glas și-l întreba în așa fel, încît de patru zile el nu răspundea decît da? Înainte spunea adesea și cîte un „nu”. Și atunci domnul doctor mărea iarăși fraza lui obișnuită: „De ce nu ne lași, moșule, patul?” Dar de patru zile domnul doctor ghicise așa de bine ce se petrece într-însul, că...

Dascălul nu îndrăzni să gîndească mai departe. Își aminti numai că astăzi, după „itirogatoriu” și după cercetarea vînei de la mînă, doctorul îl bătuse prietenos pe umăr și-i spusese cu vocea lui stinsă: „Curaj, curaj...”

Cum nu înțelesese el mai din vreme vorbele astea? Cum nu-i dăduseră ele de gîndit? Și cum se lămureau acuma atît de luminoase, ca și tot ce se petrecuse de patru zile încoace? Care va să zică...

Din nou gîndul dascălului Ifrim refuză să meargă mai departe. Dar i se păru că patul a dispărut de sub dînsul și că trupul lui e atît de gol și atît de ușor, că plutește parcă în spațiu...

Așadar va muri, recunoscu în cele din urmă. Și asta cît se poate de curînd. Poate peste o săptămînă, poate peste cîteva zile... poate chiar la noapte.

Bătrînul se simți deodată cuprins de-un frig nemilos. Cineva parcă suflase deasupră-i și toată sudoarea de pe dînsul se schimbase într-o pojghiță de gheață.

De mult se obișnuise el cu ideea morței. Dar astăzi, cînd o presimțea atît de aproape, acolo, în dosul tăbliei patului, nevăzută și neclintită, pîndindu-i mișcările cu atîta siguranță și liniște, că nici cel mai vag semn nu o trăda, o groază fără margini îl cuprinse. Singur, de tot singur, în fața dușmanei acesteia neînduplecate și înfricoșătoare!

— Moșule, moșule, te rog...

Unde mai auzise el vocea asta, cuvintele ăștea care i se strîngeau de cîteva minute în urechea stîngă?

— Moșule, spune, moșule, te rog...

Domnișorul! Domnișorul și-a pierdut răbdarea. El vrea să știe, cu un minut mai înainte, cît de mare e fericirea ce-l așteaptă afară, dincolo de zidurile spitalului, în viața cea mare, cea veselă, cea zgomotoasă, cea atît de frumoasă, ce lucește acolo, ce se zbate, năvalnică și viguroasă, scăldată în razele rîzătoare

ale soarelui de vară.

Și dascălul își aminti agonia îndelungată a domnișorului și singura vizită a prietenei sale în tot acest timp. O văzu apropiindu-se sfioasă de patul bolnavului, privind cu ochii căscați de groază fața lui lividă, agitată de repezi convulsiuni. Și-i auzi vocea stinsă, întrebîndu-l ca dintr-o depărtare, necuprinsă:

— Ce s-a întîmplat, moșule?...

— Rău, domnișoară; ia, se zbate de trei zile cum îl vezi...

— Și ce a zis domnul doctor, moșule?

— Domnu doftor, domnu doftor... D-apoi dumnealui tot ar vrea să aibe cîte-un pat slobod în fiece zi,..

— Moșule, ce a spus doctorul?

— E, domnu doftor le vede toate cu ochi cerniți. D-apoi cine se potrivește. Dumnezeu e mare și de te vei ruga, domnișoară, ți-l va da...

— Ce să mi-l dea, moșule? Nu vezi că e mai mult mort? Se duce, săracu. Păcat de el, băiat tînăr și bun...

— Hm, numai atît.

— Ce-ai spus, moșule?...

— Am întrebat: Ți-era logodnic?...

— Logodnic? Vai, nu, moșule... Venea pe la noi... Prieten al familiei...

— Așa? Eu am crezut...

— Da de unde, moșule. Veneam pe aci din Săracu, bietu băiat... Nu cred să mai apuce ziua de mîine... Atît. Apoi un scurt:

— Bună ziua, moșule!

— Mai vii pe-aici, d-șoară?

— Nu cred, moșule. Ce să mai caut? O să mă interesez la portar...

Și fericirea, care aștepta pe domnișorul însănătoșit în viața de afară, plecase cu aceste vorbe. Dascălul Ifrim simți fără voia lui o undă de mulțumire încălzindu-i sufletul.

— De ce nu vorbești, moșule? Crezi că nu înțeleg de ce nu vorbești? Crezi că nu știu c-a fost numai o dată? C-a aflat c-o să mor și a fugit ca să nu se mai întoarcă?... Spune, moșule, vorbește.

Dar moșul tăcea și zîmbea acum prostește. El simțise că în

partea stîngă a capului i se făcuse parcă un gol. Iar sub coastele uscate simțise omușorul lui de suflet suflînd sălbatec în spuza care se încenușase cu totul.

„Parcă acolo unde se reîntoarce el e mai bine ca acolo unde mă duc eu?”

— Și vorbește odată, moșule. Nu vezi cum te rog și cum mă chinuiesc?...

Moinaru văzu zîmbetul dascălului. Și înțelese că bătrînul își rîdea în suflet de neliniștea lui. Nu mai încape îndoială că așa se petrecuse cu Geneta, cum bănuise de la început. Dar nu înțelegea rîsul acesta răutăcios, schimbarea asta neașteptată în omul pe care-l crezuse atît de bun.

Furia îndoită, și împotriva fetei și împotriva celui care îl rîdea în gînd, îl păli năvalnică în moalele capului. Simți nevoia să strige, să muște. Scrîșni din dinți de durere și ciudă...

— De ce rîzi, moșule? A fost caraghios nu-i așa? A fost strașnic de caraghios? Și pentru asta găsești că trebuie să rîzi? Nu ți-e frică de moarte, moșule?

Vorbele nășteau în otrava sufletului obidit și țîșneau șuierătoare printre dinții strînși.

— Ești om bătrîn și nu mai ai mult. Nu vezi că ți-au intrat ochii în fundul capului? Nu vezi că furca pieptului ți-a străpuns pielea? Nu ți-e frică deloc că ai să rămîi așa pentru totdeauna, cu rînjetul ăsta?...

Peste paturile rînduite ale suferinței trecu o adiere de agitație. Din gropile albe al perinilor, curiozitatea fixă a ochilor stinși se ridică înciudată asupra lor. Pînă acum o duseseră atît de bine cei doi vecini de durere. Și acum se certau oare?

Moinaru simți privirile ațintite asupră-i și tăcu. Moșul nu băga de seamă nimic, căci cele din urmă cuvinte ale domnișorului i se înfipseseră adînc în urechi.

Și se văzu pe sine însuși, încremenit pe vecie, cu zîmbetul care-l avea acum pe buze.

Surîdea el într-adevăr, sau fața lui luase involuntar înfățișarea veseliei sinistre și veșnice a hîrcilor?

Noaptea veni și dascălul nu putu să adoarmă decît după ce i se făgădui că a doua zi va fi chemat la căpătîiul lui preotul spitalului. Atunci se mai liniști și buzele începură să moșmondrească slujba morților. Cuvintele sfinte îi făcură bine. Căci precum ghici el în sensul lor, trebuie să fie ceva acolo care

să îndrepte greșelile vieței. Altfel, ce rost ar mai avea temeliile lumei ăștia? Nedreptățit în viață, să fii la urmă lovit de marea nedreptate a morței fără sculare? Nu se poate așa. Trebuie să fie un rost și aici, ca-n toate ale lumei acesteia, care se mișcă și care se arată plină de atîtea rosturi.

Filosofia asta înduplecă pe bătrîn și-l făcu să-și simtă sufletul umplut de bunătate și să deschidă vorbă cu băiatul de alături. Se gîndi că tot n-are cine să-i facă pomeni și se gîndi să-și facă singur, acum, înainte de a închide ochii. Nu putea fi doară pomană a liniști sufletul băiatului acestuia cu o poveste așa de dorul lui? Și moșul aduse cu glas tremurat vorba de fată.

— Te-ai cam supărat pe mine, domnule. D-apoi nu eu sunt de vină, ci părdalnica asta de tusă... da fata a venit pe la d-ta, a venit de mai multe ori...

Moșul fu de-o dărnicie uimitoare. Și născoci așa convorbiri între el și fată asupra lui Moinaru, că acesta se înveseli. Cu inima împăcată, moșul adormi după aceea.

Dar Moinaru nu închise ochii toată noaptea. Cît povestitorul așternu pleoapele peste ochi și începu șuierul regulat al somnului, spusele sale apărură celuilalt în toată naivitatea însăilării lor. Moinaru socoti că fata n-a venit niciodată; ba chiar că nici nu va veni. Nici măcar nu s-a obosit să vadă dacă el a murit sau nu.

Furia surdă de la început era acum clocot în sufletul lui. Se gîndi cum îi va apare în față, odată scăpat din spital, și vorbe grele i se îngrămădiră, abia reținute, în gîtlej. O strivi sub povara insultelor, cele mai amarnice, cele mai murdare, și n-o lăsă pînă n-o văzu plîngînd cu sughițuri și cerîndu-i iertare în genunchi. Și n-o iertă deloc.

Dar gîndul lui, care făcea acum salturi disperate, și-o închipui deodată într-o ipostază nouă, care-l îngălbeni. O văzu primindu-i mustrările cu o privire plină de dispreț, apoi izbucnind într-un rîs așa de nepăsător, așa de sonor, că îi mută inima din loc. Și inevitabilul celălalt, domnul, prietenul cel nou, nu întîrzie să se zugrăvească în minte, cochet și frumos, cuprinzîndu-i mijlocul și îndepărtându-se cu dînsa, îndepărtîndu-se amîndoi, glumind și privindu-se adînc în ochi, uitînd cu totul în urma lor pe cel rămas pradă sfîșierilor durerei.

Scrîșni de oroare la această închipuire și scrîșnetul lui se amestecă cu gemetele, cu vorbele răzlețe scăpate în somn de

bolnavii din sală.

Pînă în zorii zilei, minunea ascunsă a corpului ei zvelt și șerpuitor, culoarea îmbătătoare a pielii palide, cu reflexe de sidef, alternară cu cele mai negre și mai năprasnice închipuiri. Plăcerile trecutului îi zbîrliră nervii și cu cît se zugrăveau mai mult în puterea amănuntului, cu atît șuvoiul de sînge al furiei îi izbea mai puternic creierii, îi lămurea în minte singura cale care-i rămînea de urmat. Ideea cea temută se contura tot mai decisivă în capu-i aiurit. I se părea că ea dăinuise de mult într-însul, în fărîme risipite prin tot corpul, și că acum fărîmele acestea se strîngeau aduse de vîntul nebuniei și se strîngeau într-un tot inform, compact, negru, de neclintit. Vroia parcă să se opună acestei treptate creșteri a gîndului de moarte, de urletul adâncurilor bîntuite de furtună era surd slabelor încercări. În zorii zilei nici un colțișor al rațiunei lui nu era scutit de grozava convingere că fără dînsa, fără mîngîierile ei, care-l aduseseră în patul ăsta de spital, viața lui nu mai putea avea un rost.

Fapta care avea să urmeze numaidecît, în ceasul chiar al ieșirii din spital, i se limpezea în minte în imagini înfiorătoare. Sufletul lui de convalescent trăi cu atîta putere de viață procesul grozavei închipuiri, că, copleșit de emoții, obosit de străduință, ațipi ușor sub greutatea neagră a ultimei impresii. În somn, mișcările agitate ale trupului dovediră că firul coșmarului aievea se deapănă mai departe.

Cînd se deșteptă, întru tîrziu, se simți sleit. Pe rădăcina limbei parcă se adunase fiere. Capul îi ardea. Iar în adîncul mădularelor resimți clar fiorul frigurilor de la începutul boalei. Gîndul că boala ar putea reveni îl plesni amarnic in moalele capului. Și ucigașul de adineaori se cutremură de frică. Se hotărî să-și înfrîneze orice idee, să sugrume în embrion orice nouă pornire. Încercă să-și reprezinte viața fără dînsa, să se obișnuiască cu ideea că nu o va mai vedea niciodată. Și viața îi apăru așa de pustie, așa de monotonă, că se înfioră. Plămădi în gîndu-i un trai nou, cu o nouă tovarășe a zilelor lui. Și îmbrăca în belșug pe noua tovarășe cu toate bunătățile sufletești și trupești pe care le cunoștea la vreo femeie. Dar ce femeie cunoștea el alta decît pe Geneta? În curînd el văzu că noua tovarășe nu e decît Geneta, cu toate frumusețile ei fizice și cu toate frumusețile ei sufletești dinainte. Cu sufletul pe care atunci, la

început, i-l crezuse mai curat decît al unei sfinte. Unde va găsi pe noua Genetă, care să știe să-și păstreze pînă la sfîrșitul-sfîrșiturilor curățenia sufletească a începutului!

Moinaru privi din nou spre marea fereastră a sălei de spital. Și cerul de afară îi păru searbăd și iluzoriu, ca și cîntecul de tinerețe, ce se înălța din curtea spitalului. ca și rumoarea orașului care abia răzbătea pînă aici. ca și lumea acea însăși care se răscolea acolo, ascunsă în fardul strălucitor și stupid al convenienței.

Cu cit creștea ziua, cu atît vuietul vieței, care se ridica deasupra acoperișurilor ca un fluviu aerian, năpădea din ce în ce mai plin, mai spumegos pe fereastra deschisă larg de îngrijitoare la aerul primăverei. Și cu atît dezgustul din sufletul lui Moinaru creștea mai puternic, cu atît îi părea[u] mai lipsite de înțeles și iubirea lui de mai înainte și răzvrătirea din noaptea trecută; și-n capu-i care se pustia încetul cu încetul de orice alt gînd, o singură groază se statornicea, se înfigea ca un stîlp nemișcat, de care se izbea zadarnic vîntul pustiitor ce-i alunga cu furie orice altă idee, orice altă simțire: „singur!” Moinaru repetă de mai multe ori acest cuvînt; îl repetă întîi de cîteva ori în închipuire, apoi puțin mai tărișor, pe șoptite: „Singur!» Și la auzul lui se încleștă cu disperare de perina albă a patului de spital, se încleștă cu atîta disperare, ca și cînd cineva ar fi vrut să-l smulgă de lîngă o ființă iubită.

Alături, dascălul Ifrim tocmai se deșteptase. Dar în ochii lui nu mai plutea acuma, cu aceeași lumină, încrederea în viața viitoare, care-l adormise în ajun. Freamătul orașului îi făcea rău dascălului Ifrim. Se simțea atît de izolat, atît de depărtat de furnicarul de oameni care zumzuia vesel afară, că îndoiala îl recucerea încetul pe încetul. Înfricoșat de-un gînd nelămurit, dascălul se întoarse spre Moinaru. Își aminti de povestea smălțată cu care-i potolise durerea aseară. Și voi să afle de la el o încurajare, un reazim în valurile de neliniște care începuseră să-l clatine. Privi lung spre cel de alături și, crezînd că doarme, așteptă răbdător să se trezească.

Doctorul intră urmat de cele două halaturi cu căpățini de pasăre. Astăzi era mai zorit ca niciodată. Se opri și la moșneag, îl examină din nou, dădu din cap cu siguranță și nu-l mai întrebă nimic.

Ifrim îl privea îngrozit. Cînd îl văzu că se îndepărtează fără

nici o vorbă, îl strigă aiurit. Doctorul se întoarse.

— Ce-i, moșule?

Ifrim bîigui cîteva cuvinte fără rost. Precis nu știa nici el de ce-l oprise. Și doctorul dădu din cap cu înțeles spre cele două ajutoare, îl mîngîie puțin pe frunte și se îndepărtă.

Cînd sfîrși și cu Moinaru, moșneagul se întoarse spre băiat, zîmbindu-i cu bunătate.

— Vezi, nici la dumneata n-a stat mult domnu doftor, începu el domol, luminat de această constatare. Astăzi se vede că e grăbit.

Moinaru tăcu...

— Ce crezi dumneata, domnișorule, continuă moșul, înseninat și cu poftă de vorbă, dumneata ești om cu carte și trebuie să știi. Oare pe lumea cealaltă o fi ceva?

Și deschise ochii largi spre băiat. Moinaru îl privi lung, neînțelegător, Apoi, deodată, făcu o strîmbătură de plictiseală și, fără să răspundă, se învîrti pe partea cealaltă.

Bătrînul nu pricepu nimic. Privi zîmbind a durere pe cel care-i întorsese spatele și întoarse la rîndu-i cu amărăciune ochii. Dar ochii îi rămaseră căscați asupra doftorului, care, înainte de a ieși, arăta ceva asistenților. Arăta patul lui. Și cînd se văzu privit de bătrîn, doctorul lăsă repede mîna în jos.

Dascălul se simți scuturat de o puternică năvală de friguri. Patul lui? Va să zică, patul lui va fi în curînd slobod. În curînd, cît mai curînd! Poate chiar pînă diseară. Diseară el nu va fi decît un mort. Un stârv. Mîine, în zori, patul va fi ocupat de un altul, care așteaptă afară, care a fost înscris de domnul doftor pe catastif...

Ifrim simți din nou omușorul lui de suflet zbătîndu-se sub pielea uscată. Omușorul aduna acum stinse bucăți de cărbune și sufla în ele cu disperare. Dar din bucățile de cărbune nu zbura decît cenușe. Diseară. Astă-seară. Și popa...

Dascălul începu să se tînguie. Îngrijitoarele alergară.

— Popa, popa! le spuse el cu voce slabă.

Și se vîrî în perină, cu ochii mari holbați de spaimă. Pipăi în juru-i, cu mîini rătăcite, ca și cînd ar fi vrut să întîlnească un ajutor, o altă mînă prietenească. Dar mîinile i se bălăbăniră zadarnic în gol. Și mușcînd perina, dascălul bolborosi în adîncul ei, răgușit, ca un animal junghiat: „Singur”...

Rămase multă vreme cu capul vîrît în perină. Gîndurile i se limpeziră iarăși și începu să plîngă din nou, rar, înfundat, cu

resemnare...

Peste două ceasuri veni popa, își desfăcu patrafirul, deschise cartea soioasă și începu să turuie. Dascălul îl ascultă cu ochii largi deschiși, cu luare-aminte.

Într-un timp îl întrerupse:

— Stai, părinte, ai sărit...

Popa se opri încurcat, încruntă ochii, apoi zîmbi a rîde:

— Aha, ești dascăl... ai dreptate.

Îngînă apoi un început de cuvînt, întorcînd o filă îndărăt și căutînd [cu] ochii pasajul ocolit. Cînd îl găsi, pleoapele îi clipiră și vocea lui de bîrzăun începu să turuiască din nou.

Dascălul asculta cu și mai mare luare-aminte. Și pe nevrute, buzele i se boțiră și din gîtleju-i uscat porni jalnic și monoton isonul:

— A... a... a... a... a...

Moinaru se închipuia acum întinzînd mîna împăcărei celei care l-a uitat. Și nu îndrăznea să dea drum ideii de necrezut care i se strecura iscoditoare prin fibrele gîndirei: Ce va face, ce va face dacă ea va privi cu nepăsare mîna lui întinsă?

Vocea moșului își intona înainte cîntecul morței. Se ridica din ce în ce mai vioaie, acoperea cetania popei, se lăsa în modulațiuni joase și sinistre. Apoi se sparse deodată într-o zbucnire zguduitoare de plînset.

Între porțelanuri

Rămîneau mult timp, după masă, în sufrageria mică și întunecoasă, în care becul ardea și-n timpul zilei. Uitai dacă afară e noapte sau lumină. Oricînd, afară, trebuia să fie noapte.

Pereții pînă mai sus de jumătate erau îmbrăcați în stinghii înguste de nuc lustruit, pe care se sprijinea policioara lungă ca o cingătoare, cu glastre de flori străine și ciudate. Cum puteau trăi florile acelea în odaia în care, singur soare, lumina doar globul mat al lămpii cu lumina puhavă și rece? Sau izbutiseră ele oare să înlocuiască soarele cu lumina moartă a globului mat? Erau niște plante tîrîtoare și ofilite, ce-și trăgeau jalnic tijele din cutiile și glastrele lor, pentru ca florile să privească cu ștearsa lor culoare de ochi bolnav, Doamne! felurile bălțate ce se perindau la masă, sau oamenii care veneau de afară, din soarele mare, aducînd în ochi și pe haine ceva din bucuria lui fără sfîrșit!

Artemie le închipuia ca într-o sală de spital, de unde, în cele din urmă, ieșeau să nu se mai întoarcă... Și-n locul lor veneau în cutiile cubice, ca pe niște tărgî, condamnatele cele nouă, neștiutoare și rîzătoare. Gîndul lui de moșier, zburdînd în voie subt un uriaș cer liber, se răzvrătea contra acestei schingiuiri lente și crude; florile cu culori sarbede îl înțelegeau și priveau la el cu trista lor simpatie.

Avea de odaia asta ascunsă o frică instinctivă, ca de orice sală de spital. Masa mare, patrată, care se putea lungi într-o parte sau într-alta; divanul uriaș, coperit cu chilim oltenesc; bufetele de modă veche, greoaie, din același nuc lustruit și somptuos; scaunele cu șezătoare de piele neagră, basoreliefată; porțelanurile strigător de albe; tacîmurile; paharele de cristal existente pentru ochi doar prin conturul lor; totul îi făcea impresia de ceva greu, lucios și totuși putred, bolnav, tînjitor. Totul îi părea acoperit de pojghița luminei acesteia artificiale de glob mat, așa cum îi părea coperit de praf și duhoare de benzină tot orașul ăsta, așa după cum erau ascunși subt un strat de fard toți obrajii fetelor dintr-însul; așa după cum se stingeau, subt masea lor de-un palid alb de muribund, minunații obraji de odinioară — din cîmpurile depărtate — ai Elenei acesteia, eu care stătea acum ceasuri întregi după masă, în sufrageria tivită cu lemn de nuc lucios, în lumina cețoasă și moleșitoare. De ce albeața asta de porțelan, de ce această pietrificare albă și sinistră a minunatului corp, care vibra odată la cea mai

nesimțită vibrare din juru-i, ca firele lungi din nesfîrșita zare de ierburi, de unde venise să se oprească aici. În cetatca de asfalt!

Se hotăra adesea, în drum spre București, să nu mai tragă la dînșii, cu toată supărarea ce i-ar fi pricinuit-o lui Mina. Se hotăra chiar să-i spună sincer, răspicat: e ceva amețitor în sufrageria aceea și-n toată casa cu perdelele veșnic lăsate și cu veșnica lumină electrică. E ceva de noapte fără zi, un fund de mină sau mai bine o peșteră cu stalactite — candelabre — și cu stalagmite de porțelanuri și gheriduane. Dar se gîndea că Mina are să rîdă prea puternic, cu toată înfățișarea lui robustă și temută în veșnic neastâmpăr. Are să rîdă prea batjocoritor de comparații așa de stupide. Avea să-l tragă de mînă, după sine, la hotel, să-i încarce calabalîcul în trăsură, să-l arunce și pe el deasupra, ducîndu-l astfel prizonier, ca un părinte care nu știe multe pe-un copil fugar.

Cobora hotărît din vagon și călca și mai hotărît prin șiroaiele de lume ce se scurgeau printre trenuri, spre ieșire, în penumbra marilor coperișuri de geam afumat de deasupra peronului.

Dar afară, în fața șoferului, șoptea automat adresa lui Mina, și automobilul, peste puțin, îl lăsa cu inima ticăind dinaintea ușii cu geamuri verzi, albastre și portocalii, străbătute de jos în sus și de sus în jos de săgeți negre de fier, ca poarta unei cetăți misterioase.

După masă Mina pleca totdeauna grăbit, clocotitor, împins de șuvoiul violent al sîngelui său neastîmpărat. Se arunca în marea agitată a orașului cu plăcerea înotătorului, care singur caută vultorile. Se amesteca în gîlcevele cetății cu patimă și făcea politică din necesitate fizică, fără ca vreo cange a pescuitorilor de partizani să fi izbutit să-l fixeze. Lui Artemie nu-i rămînea nimic de făcut în București; îl descosea pînă afla toate cîte îl adusese încoace, îi lua apoi din mînă toate hîrtiile și pornea singur prin ministere, bănci și instituții, ca să-și servească amicul, lăsînd pretutindeni în urechile celor din urmă-i ecoul vocii lui sonore și nepotolite și în suflet îngăduitoare prietenie.

Iar Artemie încremenea pe jilțul de piele neagră, cu ochii pierduți în atmosfera minerală. Elena se ridica înaltă de pe scaunul ei și se tolănea, minune de sculptură, pe divanul lat, cu scoarțe românești; atunci carnea de pe dînsa se cutremura și lui Artemie îi era teamă ca păpușa de porțelan să nu se spargă. Și gîndul îi scăpa departe, peste cîmpuri, la Elenuța lui cea mică,

făptură umană și firească, cu vorbă sănătoasă, cu rîset sprinten, cu vagi crețuri pe fruntea ușor pălită de soare, cu roșul vieții în obraji. Și atît era de ajuns ca un fior de mulțumire să-l străbată și un zîmbet de siguranță să-i arunce departe teama aceea nelămurită, pe care femeia din față i-o picura în suflet și-l ținea înlănțuit de spetează scaunului. Respira atunci din adînc și-și mișca mînile. Se ridica în picioare și făcea cîțiva pași în jurul divanului. Și în adînc ii murea un chiot de bucurie că e liber, liber, liber. Iar femeia întinsă pe-o parte, pe divan, cu mînile — goale pînă-n rădăcini — subt cap, cu șoldul de deasupra izbucnind de exagerată voluptate, cu piciorul dedesupt ieșind pînă peste genunchi de supt capotul plesnind de întinsoare, îl urmărea cu ochii adînc uimiți de brusca îndrăzneală, compătimindu-l cu un zîmbet șters și totuși atît de sever pentru acest biet simulacru de libertate.

Și Artemie revenea la jilțul de piele, cu capul plecat, cu privirea umilită.

Vorbeau lucruri cu totul străine de ei; se fereau să vorbească de ei. Artemie îi spunea numai de Elenuța și iarăși de Elenuța. Iar Elena asculta de obicei, asculta cu ochii aceia mari pironiți pe dînsul. Lui Artemie i se părea[u] atît de mari și atît de grei, că nu putea înțălege cum se întorc într-o parte sau într-alta, la răstimpuri rare, fără ca să cadă din orbitele exagerat încercănate. Din cînd în cînd i se părea că lucesc de-o flacără umedă, ca și cînd cineva ar fi aprins o lumînare în făptura de porțelan. Îi vorbea mult de Elenuța și avea impresia că zdrobește astfel moleculă cu moleculă înfățișarea aceea mîndră și severă, tolănită dinainte-i într-o risipă de linii atît de perfecte. Și îndată simțea cum, moleculă cu moleculă, ceea ce credea că a zdrobit se refăcea într-o potrivire și mai desăvârșită de contururi, umbre și lumini.

Cind revenea Mina din oraș, cu toate treburile aranjate, să-i ia la plimbare și cînd da iarăși de mirosul rece, de praf și de benzină, de pe străzile asfaltate, Artemie se simțea grozav de caraghios. Îi era rușine de ea! Ce înseamnă această supunere oarbă și această privire de cîine umilit, ce-i arătase tot timpul după-amiezii; și ce însemna acea înverșunare cu care-i vorbea de Elenuța, ca și cînd s-ar fi ferit, în dosul ei, a micei Elenuța, de un pericol imens și nevăzut ce-l amenința? Exista într-adevăr acel pericol și-și da ea. Elena, seamă că el există! Vroia într-

adevăr să se joace cu pericolul acela și o curiozitate nebună o împingea să vadă pînă unde se întinde marginea jocului? Sau era numai o închipuire a lui, o greșită vedere, și ea a observat această închipuire și rîde de prostia lui cu hohotele luminilor nesfîrșite ce izvorăsc întruna din ochii și din zîmbetul ei?

Se gîndea la toate acestea, iar Mina rîdea cu multă bucurie. El a terminat toate treburile lui Artemie, dar actele nu i le dă în mînă decît peste trei, patru zile, ca să nu plece. Și rîde cu atîta poftă, cînd își amintește unde a ascuns actele, că și ceilalți doi nu se pot stăpîni să nu se molipsească de rîsul lui.

Iar Artemie își pare tot mai caraghios la rîsul acesta, care parcă-l luminează ca o faclă necruțătoare în întunericul unde se ascunde. Cu siguranță că Elena n-a putut ceti nimic în gîndul lui și la urma urmei ce să cetească. Doamne! ce să cetească?

Globul electric își vărsa lumina parcă într-un șuiet fin. Fața de masă întinsă și curățită de vase scînteia subt lumină ca un cîmp de zăpadă. Cu coada ochiului, Artemie o vedea întinzîndu-se pînă la nemărginit, auzea clinchet de clopoței și se vedea încotoșmănat în blănuri, în fundul săniei, lunecînd spre conacul părinților Elenuței. Era un frig atît de pătrunzător atunci, că totul se închircise pe cîmpie. Copacii zgribuliți se cocoșaseră de tot ca niște bătrînei ce nu mai dau cu degetele înghețate de fundul buzunarelor; iar alții cu crăcile lor încurcate păreau că-și vîră brațele în mîneci, cătînd c-o mînă căldura celeilalte. Sania, ca solnița aceasta de mică, luneca pe luciul polar, căci Artemie, deși într-însa, o vedea de departe, printr-un ochi mare, negru, tăcut, printr-unul din ochii care-l privesc acum lung și atît de coprinzător, că parcă-l înghit în cuprinsul lor. Ochii care vorbesc, aud, cîntăresc. Așa cîntăreau și atunci între bietul lui cuvînt molatec și căutat și între verva îndrăcită, cu repeziri și volburi de cataractă, a lui Mina.

Sunt cîțiva ani de-atunci. Lui Artemie i-a fost de-ajuns că ea a zîmbit lui Mina o dată mai mult decît lui, ca să vestească numaidecît, cu glas zvîcnit, că a doua zi va străbate tot cîmpul de zăpadă spre miaza cealaltă, pînă la conacul Elenuței. Elena zîmbea neîncrezătoare, vrînd parcă să-l îmbuneze cu minunata apă întunecată ce-i izvora din ochii ei. Dar el a plecat hotărît...

Și plecarea asta, ani întregi a binecuvîntat-o în urmă.

Găsise lîngă Elenuța o fericire așa de tihnită, atît de potolitoare, că trecutul se așează în inima lui, chiar de la început,

ca pojghița drojdiei subt limpezimea de sticlă a vinului bătrîn. Iar fardul din ce în ce mai gros al Elenei, rochiile ei din ce în ce mai excentrice, decolteurile din ce în ce mai îndrăznețe, nepăsarea-i din ce în ce mai afectată, cu care lăsa să-i scape văzute aținătoare dedesupturi, îl îndemnau să chiuie de cumplită bucurie și-l făceau să strige de crudă durere.

În măsura în care-i îmbăta mințile norocul văzut cu ochii, în măsura aceea își plîngea prietenul în gînd și cu greu se stăpînea să-l îndemne a fi mai cu luare-aminte. Dar putea să arunce cu pulberea tulburării în inima aceasta atît de dreaptă și atît de voioasă?

La orice nouă venire în București, găsea pe Elena tot mai gînditoare, mai absentă, mai străină. Rămînea cu dînșii ceasuri întregi fără să scoată un cuvînt, iar gîndul îi rătăcea. Lui Mina puțin îi păsa de gîndul acela, dar Artemie îl vedea plutind mișel peste capetele lor, trecînd prin ziduri, șerpuind scormonitor întunecate ascunzișuri.

Iar într-o seară chiar o surprinse, la un colț îndepărtat de stradă, despărțindu-se de cineva, care apoi dispăru repede în negurile ce-l înfășurară prietenește, ca pe tot ce poate fi rău. Elena nu văzu pe Artemie, în graba cu cart se aruncă în trăsură; dar el fu sigur că Mina e pierdut. Indignarea îl cotropi de data asta cu atîta tărie, că na mai găsi în drum nici un zăgaz... Porni să ceară socoteală Elenei.

O găsi în aceeași sufragerie, tolănită pe aceeași sofa, cu mîinile supt cap, cu ochii departe, așteptîndu-i cu masa pusă. Nu făcu nici o mișcare la venirea lui; păru că nici nu-l simte. Și asta îl îndîrji și mai grozav. Se vedea desigur încă în brațele din care abia scăpase. Și închipuirea lui privi în închipuirea ei, pentru a vedea mai bine pînă unde poate să meargă nemernicia acestei femei. Și rămase îngrozit. Căzu pe scaun și rămase îngrozit. Văzu piciorul acela care ieșea de la jumătatea pulpei de subt rochie, gol tot; văzu tot corpul acela, acum învorvorit, strălucind de goliciunea sînilor, a șoldurilor, a coapselor; aruncînd subt puterea luminii electrice, undeva, într-o încăpere străină, necunoscută, puterea albeței de piscuri înzăpezite subt revărsarea soarelui. Și se cutremură tot de atîta risipă de alb. Fugi repede afară și rătăcind zănatec prin camere, împiedecindu-se de covoare, de blăni așternute, care rînjeau cu dinți de fiară, de perinuțe cu harapi negri, îmbclciugați, ceru

iertare lui Mina pentru nelegiuirea gîndului său. Și înainte de a se întoarce Mina din oraș, fugi la gară.

Cine-l ține pe scaunul acesta? Ea niciodată nu i-a spus să șadă sau să rămînă! Totdeauna el a rămas de la sine și a ținut-o de vorbă. Și conversația a durat ore, s-a lungit uneori pînă spre seară, el vorbind întruna; ea ascultînd necontenit cu cei doi ochi neobișnuit de mari, în care scînteiază două diamante negre.

Tăcerea ei rîde șuierător și biciuitor. Artemie se oprește speriat de vorba-i fără sfîrșit și se scoală. Ea nu-l ține, nu-l oprește, nu-i spune nici un cuvînt. Numai flăcările negre îl urmăresc cu lumina lor drăcească. El se apropie de ușă și vrea să găsească cuvîntul de despărțire. Dar nu-l găsește și flăcările iadului îl aduc la loc. Da, a observat el bine: cînd a pus mîna pe mînerul ușii, ele au crescut parcă o secundă, însă și-au revenit îndată. Și el se trezește iarăși pe scaun și ghicește din nou rîsul formidabil, care se zbate în corpul acela mare, imobil.

S-a isprăvit! Nu mai trebuie să rămînă nici o îndoială! Și el începe o poveste veche, cu soția unui prieten bun, care l-a strîns cîndva de mînă pe subt masă — și l-a mai strîns o dată și înc'ă o dată. Și pe urmă l-a chemat la dînsa. cînd prietenul cel bun era dus departe. Dar el a știut să reziste și a rezistat pînă la urmă, cu toată înverșunarea de amor propriu rănit a necredincioasei.

Aici flăcările negre cresc ca adiate de-un spirit straniu. Artemie rîde în sufletul lui: a dat în sfîrșit lovitura care trebuie: ea cunoaște acum că limbuția aceasta și încremenirea pe scaunul sufrageriei nu sunt decît un mod de a pierde vremea în orașul pe care-l disprețuiește și din care Mina nu vrea să-i dea drumul decît peste cîteva zile.

Și Artemie începe o banală prelegere asupra prieteniei. Cu siguranță, cel mai puternic sentiment. Mai puternic decît amorul chiar, asta ținînd seamă numai de mărimea sferei fiecăruia; cea dintîi cuprinzînd pe cel de al doilea...

Ea-l privește necontenit și-n figura ei parcă s-a schimbat ceva. Buzele parcă i s-au boțit puțin a zîmbet, dar zîmbetul nu vine niciodată. Piciorul dedesupt parcă i-a tresărit de oboseala statului într-o rînă și parcă i-a ieșit și mai mult la iveală de supt tivul capotului de culoarea tabacului.

El și-a pierdut firul vorbei și nu știe de unde să-l ia. Dă încurcat într-o parte și într-alt-a, apoi o ia razna de unde se nemerește. Și oda închinată prieteniei devine ditiramb.

Iar zîmbetul ei crește.

L-a întrerupt. I-a spus ceva. El n-a auzit nici un cuvînt lămurit în înflăcărarea discursului. Dar vorbele ei i-au căzut, cu zgomotul unor lăzi rostogolite, în urechi. Și ea a repetat în vîrful buzelor boțite tot așa de încet, ca și la început:

— Spui că n-ai sacrifica un prieten bun unei femei...

— Nu, răspunse solemn Artemie, întrerupînd-o.

— ...frumoase, întregi ea.

— Oricît de frumoasă.

Ea-l privi pe subt sprîncenele prea crud îmbinate de creion și roșul artificial din umerii obrajilor se întinse peste tot porțelanul figurii. Apoi izbucni deodată în rîs; pe urmă tăcu brusc și gura îi încremeni într-un rictus curios. Însă ochii continuau să rîdă și lumina lor creștea.

Artemie, jignit de această neîncredere, complectă și el în gînd, gîndind la Elenuța cu obrajii fragezi și cu decolteul ușor umbrit de tușul soarelui:

„În orice caz, nu pentru o pictură”.

Și o privi răutăcios, mulțumind în sine că a izbutit în sfîrșit să-și bată joc de dînsa, fără ca ea să știe, ceea ce, după socotelile lui, dovedea un și mai strașnic dispreț.

Urmă tăcere lungă.

Ochii ei încetaseră să rîdă. Incandescența eternă a globului păru că pîlpîie de cîteva ori, făcînd să adie prin odaie aripi suprafirești. Florile zăceau acum cu tijele întinse, istovite. Bufetele posomorîte își arătau prin cristaluri mărunțaiele strălucitoare de veselă și argintărie. O muscă, rătăcită cine știe cum, se îndărătnicea împotriva geamului de la ușă, dornică de libertate și de lumina camerei vecine.

Artemie și-o închipui neînțelegătoare în fața transparenței sticlei, care pentru ea era una cu aerul libertății. Și totuși sticla înșelătoare și solidă o arunca înapoi în camera otrăvită.

Artemie simțea dincolo de pereții aceștia văzduhul uriaș; auzea surd, adus de vinele zidurilor, șuvoiul zgomotelor de afară. Acolo era lumea, mișcarea, femei, huiet, veselie și lumină de soare. Și toate ușile erau deschise pînă acolo. Și totuși el nu se mișca din locul acesta, din celula de sticlă invizibilă în care îl fixa... el singur n-ar fi știut să spună ce anume...

Musca tăcu, izbucni iarăși, apoi tăcu definitiv învinsă; groaza lui crescu atunci peste margini. Ditirambul prieteniei apăru iar

pe buzele lui, monoton ca zbîrnîitul muștii; pasul i se desfăcu de-a-ndărătelea spre ușă.

Ea-i spuse numai un singur cuvînt: „Vino!” Nici poruncitor, nici rugător, nici slab, nici puternic. Îi spuse atît de firesc acest cuvînt, că el pierdu orice șir. Și cum rămăsese îngrozit, cu ochii căscați, cu gura căscată, cu mîinile întinse ca spre apărare, ea repetă: — Vino!

Luni întregi n-a mai dat Artemie prin București. Iar cînd a trebuit să se ducă, hotărîrea lui de a nu mai trage la Mina nu mai cunoștea margini. S-a oprit într-adevăr la un hotel și s-a ferit pe străzi să întîlnească pe prietenul cel mai bun. Ha, prietenul cel mai bun! Lui Artemie i-e rușine de ușurința cu care alătura aceste cuvinte. Însă, spre seară, fără să vrea, s-a oprit în fața ușii cu geamuri colorate și cu săgeți de fier. A sunat. Ea l-a primit tot în sufragerie, tolănită, cu brațele goale, smulse din capot pînă la rădăcini, cruce supt cap. Nici nu s-a mirat de ce nu și-a adus bagajul, nici nu l-a întrebat de ce n-a mai dat de atîta vreme pe la ei. Nici n-a rămas surprinsă de venire, nici n-a zîmbit. O cută nu i s-a mișcat pe obraz.

Încurajat de această liniște, Artemie s-a înseninat. Va să zică, totul s-a uitat, ca și cînd n-ar fi fost nimic. Și el începu să rîdă și ceru lămuriri despre Mina. Și vorbi numai de dragostea lui pentru Mina și de dorul ce-l avea de dînsul.

Ea îl privea la fel ca înainte. Părea că nu-l mai ascultă nici cu ochii. Părea că ascultă pe altcineva care-i vorbea în interior. Și numai după ce acel altcineva sfîrși de spus, ea clipi de plăcere, ca și cînd ar fi aprobat pe vorbitorul ascuns; apoi, ca și în trecut, îl întrerupse brusc numai cu atît: — Lasă astea, vino.

Îi spuse astfel cu acea liniște poruncitoare căreia era cu neputință să te împotrivești.

Se auziră într-un tîrziu uși bubuitoare, pași precipitați și un Mina furibund, cu ochii sălbătăciți, cu părul încîlcit, cu vorbe de mînie groaznică, năvăli înăuntrul sufrageriei fără un pic de sînge în obraz, șovăind și căzînd amețit pe cel dintîi scaun de care se împiedecă.

— Mina! strigă Artemie, care sărise de mult departe de divan și privea cu îngrijorare pe cel intrat în chip așa de neobișnuit.

Dar Mina îl privi cu ochi tulburi, aiuriți; i se părea parcă nespus de ciudat că întîlnește o astfel de apariție, în acest loc și

la această vreme.

— Mina, mai bîigui slab Artemie. Dar Mina întoarse capul neînțelegător, apoi privi spre Elena; păru că se deșteaptă din îndobitocire, se năpusti asupra ei, o smulse cu o mînă, oricît era de mare, și o tîrî după sine în odaia alăturată. Și multă vreme pereții vibrară de blesteme, de urlete, de gemete.

Cînd ușile trîntite din nou cu furie, una după alta, vestiră că furtuna se îndepărtase, ducînd acum pe uliți mînia ei tunătoare, Artemie intră alături. Elena era desigur întinsă tot pe o sofa și zîmbetul ei era mai luminos ca niciodată. Aproape rîdea, iar ochii luaseră o strălucire parcă de nebunie.

— Vino, îi șopti ea, cînd păru că-l vede, peste puțin. El ezită, dar ea repetă:

— Vino.

Și înlănțuindu-l în moliciunea brațelor, ea rîse acum de-a binelea. Iar Artemie, tot mai neînțelegător, stătea amețit de moliciunea caldă a statuiei, pe care te așteptai s-o simți rece și colțuroasa ca piatra.

— Era așa de galben și așa de desfigurat! șopti el cu înfiorare. Eu am crezut că te zdrobește.

Ea surîse de plăcere nesfîrșită la auzul ultimului cuvînt. Și răspunse, după un timp, pe gînduri:

— Nu mă zdrobește...

Artemie se cutremură. Ea îl simți și se uită lung și luminos la dînsul.

Apoi rîse:

— O, ar dori atît de mult...

Apoi scoborînd tonul, ca și cînd ar fi avut de făcut o mare destăinuire:

— Dar... trece de puterile lui. L-am văzut de multe ori gălbenindu-se și mai groaznic, luînd înfățișarea crimei... A ridicat chiar cuțitul și mi-a înfipt degetele în gît... Dar n-a izbutit... Nu izbutește... O, și era groaznic, cînd cădea el, zdrobit de neizbîndă... Mi-era așa de milă de dînsul. Dar acum nici nu mai încearcă... desigur i se pare lui însuși caraghios... I-e rușine. Numai se zbate, țipă și plînge... O, e așa de drăguț...

Și ochii ei se închiseră cu deliciu, înfășurîndu-i imaginea în pleoape.

Artemie asculta îngrozit. Nu mai spunea nimic, nu mai mișca; rămăsese cu suflarea reținută. Stătea cuminte și înfricoșat lîngă

dînsa, ca un copil ce ascultă un basm teribil al doicei.

Iar în odaia asta mai spațioasă și luminată doar de un bec slab, obiectele, dilatate de imprecisul semiobscurului, aveau înfățișări amenințătoare și păreau că iau viață. Un polog din partea opusă părea că-și ridică și-și înaintează tavanul ca pe-o falcă, iar perdelele atîrnate de dînsul adiau în închipuita mișcare. Claviatura unui pian rîdea de albeață pe întunericul abanosului, rîsul nemișcat al morților.

Ea-i povestea înainte, cu învolburări de veselie, cu înduioșeri și cu dezmierdări nenumărate în glas, cu dragoste nemărginită pentru Mina, deznădejdile lui. Cum a ghicit la început înșelarea și sta încă la îndoială, cum se străduia să descopere adevărul întreg și apoi prima lui mînie grozavă și neputincioasă, pe urmă mîniile celelalte, mai obosite și mai îndobitocitoare, și mai pe urmă de tot cum singur se ferea de orice nou prilej de descoperire, cum se amăgea singur adesea, găsind natural ceea ce l-a scandalizat înainte și cum dintr-o dată, după iertări și încuviințări, cădea în genunchi, rugînd-o să înceteze pentru totdeauna. Acest,,pentru totdeauna» era cuvîntul suprem, idealul insezisabil, mirajul către care se întindeau mînile cu extaz de fanatic.

Dar ea nu putea admite abdicarea lui. Ar fi vrut să-l vadă înainte temut și răzbunător... Și nu știa ce să mai născocească, pentru a aținea și a întreține flacăra acum muribundă a mîniei lui.

Ea vru să mai adauge, tîrîtă de pofta subită de a se mîndri față de un prieten al trecutului cu puterea ei. Însă se opri brusc, vădit contrariată de limbuția asta pe care nu și-o cunoștea.

Cu sufletul în gît, Artemie începu să înțeleagă ceva spăimîntător. O ușă bubui departe, afară... ușa de la intrare. El tresări cu urechea țintă în tăcerea amăgitoare și începu să se ridice. O a doua ușă mai apropiată păru numai că scîrțîie, împinsă încet. Se repezi în sus... dar mîna ei îl ajunse și-l trase cu putere înapoi. Ochii, zbătîndu-se în cap ca două paseri speriate de moarte, întîlniră pe ai ei, limpezi, rîzători și totuși parcă rugători.

Rămîi... n-are să te bănuiască pe tine... nu te poate bănui... Cerșea parcă. El se smulse cu toată puterea și ajunse din cîteva sărituri la ușa pe care se încurca s-o deschidă cît mai repede și cît mai fără zgomot. Și-n răstimpul acesta scurt, avu vreme s-o vadă în urmă-i, ridicîndu-se de pe divan, înceată, albă și mare,

fixîndu-l cu puterea neagră, fascinantă, a celor doi ochi bulbucați exagerat de jignire și voință.

Fugi ca un zănatec de-a lungul odăilor și coridoarelor lăturalnice, ascultînd îngrozit, în urmă, pasul ușor de fantomă, dibuind cu ochii spăimîntați înaintea-i cufundată în întuneric, bănuind la orice nou colț, la orice nouă ușă, apariția subită a lui Mina.

Cind răzbi afară, supt puntea de aur a Căii lactee, ce se sprijinea de pe-un coperiș pe altul, căzu parcă în fluviul vieței. Căci, deschizînd larg pieptul, porni cu pași largi, respirînd adînc aerul demiasmat al străzei nocturne.

Mina îl găsi în ziua următoare făcîndu-și bagajele la hotel. Deschise ușa dintr-o lovitură de pumni și înaintă cu pași mari, apăsați, spre dînsul. Artemie aștepta liniștit, cu ochii plecați, resemnat. Ce va fi să se întîmple, să se întîmple! Mîna puternică a lui Mina îi apucă brațul, îl zgudui voinicește și-l trase spre sine, zmulgîndu-l din mijlocul pachetelor și a geamantanelor cu guri căscate. Îl repezi cu forța lui vestită în pieptu-i de fier și-l strînse acolo cu brațele lui voinice și prietenești. Îl sărută pe frunte și pe urmă, îndepărtîndu-l brusc, ținîndu-l doar de-o mînă, îl mustră cu vocea înecată:

— M-ai trădat!

Artemie se cutremură, așteptînd fulgerătoarea urmare. De ce ar mai fi negat? Îi venea să plîngă și să cadă în genunchi. Nu de frică. Vroia să-și ceară întăi iertare și pe urmă să plece capul supt urgia oricărei pedepse. Atît de blînd și atît de amar fusese tonul stînsei dojane.

— Lasă că n-ai venit de atîta timp... Dar cum ai putut să mă ocolești, cum?

Abia acum Artemie ridică ochii lui mari spre dînsul. Încă neîncrezători, dar în putere să-i înfrunte privirea. Și atunci văzu bine ceea ce numai îndrăznea să nădăjduiască. Vra să zică, n-a apucat să-i destăinuiască nimic. A fost poate o halucinație momentană ori un acces subit de isterie și atît. Sau o izbucnire socotită, un joc rafinat și primejdios. Doamne, cum putea să-i destăinuiască astfel de lucruri..., și Artemie surîse de naivitatea lui. Dar acum pofta de a plînge la pieptul lui Mina crescu și mai năvalnic. Însă Mina nu înțălegea răgazul pentru duioșii.

— Haide numaidecît acasă, glăsui el poruncitor... Haide, închide repede și haide...

Și aci Artemie ciuli iarăși o ureche. Dar Mina continuă:

— Haide... Doamne, ce stupid am fost... Ce-ai putut tu să crezi... Spune ce-ai crezut?

Și fără a aștepta răspunsul:

— N-a fost nimic... o simplă neînțelegere, pentru un lucru cu totul banal în fond... și chiar în aparență... Dar nu știi tu cum sînt eu... pornit... Și pentru atîta lucru, Doamne... uite, așa am ajuns să mă mînii... dacă nici pe tine nu te-am observat... eram orbit. Doamne, și pentru ce? Uite, nimica toată... Doamne, Doamne...

Aci Mina se închină. Artemie asculta îndurerat cum cuvintele i se îndoiau supt greutatea minciunii. Cine știe, poate s-au împăcat în sfîrșit! Poate acel mult așteptat „pentru totdeauna" a fost în cele din urmă pronunțat de buzele ei.

Mergeau acum pe întesatele străzi bucureștene, făcîndu-și cu greu loc prin mulțime, coborînd de pe trotuar în fața mișcătoarelor ziduri de trecători, răzlețindu-se și întîlnindu-se iarăși. Mina sfredelea părețiii de lume, vîrîndu-și umărul cu ușurință în compactul grupelor și umărul lui tăia tot ce întîlnea în cale. Capete nemulțumite se întorceau după dînsul, dar cineva pronunța un nume și atunci capetele zîmbeau: „A, ăsta e!". Iar Artemie, debarcat, ținea lungul șanțului, alerga uneori să-l prindă în vreun luminiș, unde Mina, oprit o clipă, îl aștepta nerăbdător să și-l alăture. Și Mina vorbea întruna, uneori peste capete, alteori singur, cînd Artemie, smuls de șuvoi, înota prin mijlocul străzii. Lumea privea uimită la chipul acesta frumos și elegant, care înainta așa de bărbătește și vorbea singur. Dar numaidecît venea o șoaptă cine știe de unde, fărămîndu-se în zeci de zîmbete pe buzele tuturor: „A, el..."

— Doamne, dar într-adevăr, asta nu mi s-a mai întîmplat niciodată... Închipuiește-ți, să nu te recunosc pe tine... Închipuiește-ți cît eram de orbit. Și de ce crezi, dragul meu, de ce, de ce... uite, cînd ți-aș spune... dar e așa de neînsemnat...

Pînă acasă el nu găsi acel lucru așa de neînsemnat care-l orbise atîta.

Elena îi primi zîmbitoare, întinzîndu-le mîna molatec, de pe canapeaua ei. Lui Artemie îi surîse doar în treacăt și păru că nu-i arată prea multă luare-aminte. Dar pe Mina îl copleșea cu întrebările, îi răspundea cu voioșia rîsului, îi urmărea toate mișcările cu ochii împăienjeniți de cea mai duioasă dragoste.

Primirea aceasta îi ferici pe amîndoi. Artemie înțelese că trecutul a fost uitat „pentru totdeauna”, că ea a lăsat să-i scape în sfîrșit cuvîntul mîntuitor. Și el însuși se simți în stare să ridice ochii spre prietenul cel mai bun. Iar Mina aproape aiura de fericire. El aducea necontenit vorba de pricina care-l făcuse să se poarte așa de ciudat în ajun; acum izbutise să găsească „o pricină”, dar mai tîrziu. aflînd alta mai potrivită, o spuse și pe aceea.

— Înțălegi, mon cher, un complex de împrejurări. Un complex...

El rămînea puțin melancolic la amintirea acelui complex, dar îndată se scutura ca de o preocupare fără noimă, privea rînd pe rînd la nevastă-sa și la cel mai bun prieten și privirile se înflăcărau îndată de fericire intensă.

Seninul lor se pogora și-n sufletul lui Artemie, unde se întrona de asemeni. Căci acum lumina electrică nu mai avea aspectul acela. Iar bufetele deschise străluceau de porțelănăria veselă, care împroșca opulența cu un smoc neastâmpărat de raze, ce creșteau și descreșteau, se lungeau și se trăgeau în sine pentru a saluta cu lumină căminul refăcut.

Dumnezeu se coborî printre ei și se așeză la masa aceasta.

Dar îndată, ca o pasăre cobitoare și nocturnă, mâna Elenei se abătu pe genunchiul lui Artemie. Dumnezeu fugi. Mai rămăsese reflectat doar în ochiul lui Mina. Artemie îl văzu încă acolo, în ochii aceia muiați de fericirea bunătății și a iertării și alungă pasărea iadului. Dar aceasta, supt forma unui picior cald și nervos i se așeză din nou, de astă dată pe picior. El căță îngrozit spre diavolul de-alături, care uzurpase nerușinat locul lui Dumnezeu. Dar privirea Elenei era scăldată într-o iubire fără seamăn și se revărsa asupra lui Mina toată, izvor potopitor și nesecat.

Mina se sculă să aducă — spuse el — o surpriză mare. Și cu el se duse orice urmă a lui Dumnezeu.

— Cum mai poți îndrăzni...

— Niciodată nu mi-ai spus așa, complicele meu scump, cel mai scump, rîse ea cu veselie. Haide, spune înainte, să audă și el... cît îi ești de prieten...

— Ai gonit pe Dumnezeu, aiură el răgușit. Ha, ochiul tău de drac n-a fost în stare să-l vadă...

Apoi deodată își reveni și începu s-o roage cu glas plîngător...

De ce să tulbure și cel din urmă ochi de apă curată din fîntîna sufletului lui Mina: credința lui că Artémie nu știe, nu bănuiește, n-a înțeles nimic.

Ea asculta și pe buzele ei rîdea nebunia, în ochii ei lucea nebunia, pe fața ei se încondeia strîmbătura nebuniei. Și groaza îl apucă puternic în gheare.

Dar lucirea nebuniei pluti numai o secundă pe fața ei. Pe urmă seninul păru că se așterne pe figura de porțelan, treptat, cu fiecare nou cuvînt al lui Artemie; va potoli-o el în cele din urmă? O, cum ar fugi acum, pe loc, din casa asta blestemată, dacă nu l-ar ține singur ochiul acela de apă curată din sufletul înveninat al celui mai bun prieten!

Se auziră pașii lui Mina și din instinct Artemie se ridică brusc de pe scaun, parcă să-i iasă întru întîmpinare. Dar groaznica închipuire pe care se forțase s-o alunge se prefăcu în fapt. În acelaș timp, cu iuțeală sclavă, de umbră, ea făcuse aceeași mișcare. Mîinile ei moi, de pe care mînecile căzură, i se agățară de gît ca un alb și sinistru colan și buzele ei se apropiară lacome de buzele lui.

Ah, Mina mai întîrzia încă! El se smuci cu putere, ea îl scăpă, se clătină, dar înainte ca el să-și stăpînească din nou mișcările, îl înlănțui iarăși. Și-i șopti rînjind: „Cel mai bun prieten”. Atît. Și pe figura ei rîdea cu hohote nebunia. Dar această luptă aprigă, disperată, corp la corp, nu dură decît iuțeala unui vis: o secundă, două, atît cît îi trebui lui Mina să reapară.

Cutia surprizei se rostogoli din mîinile tremurătoare și cea mai cumplită surpriză îl păli fără milă, nimicitoare, în moalele tîmplei. Abia mai putu apuca canatul mișcător să nu se rostogolească și el — și înnebunit începu să muște lemnul ușii. Ochii i se dădură peste cap și-n toată înfățișarea și purtarea lui se schimonosea îngrozitor epilepsia.

Artemie nu mai putu suporta priveliștea.

— E o minciună, șuieră el rătăcitului din minți. N-ai văzut c-a fost o mișcare potrivită, calculată. Un joc de nebună.

Îi spune astfel Artemie și aproape plînge: iar Mina rage așa de cumplit și ochii îi licăresc așa de groaznic, că parcă ar fi gata să-i sară din cap; nici nu pricepi ce-l oprește să înhațe, să sfîșie, să sugrume.

Artemie n-ar putea spune cum s-a trezit în antreu, lîngă ușa colorată, cu săgeți de fier. Un pas ușor de fantomă l-a ajuns din

urmă și un chip diafan și dulce și blînd îi rîde cu bunătate.

— Stîrv lustruit! Și Artemie, la rîndu-i, scăpat de tot din baierele minții, scuipă drept în mijlocul chipului plin de bunătate îngerească.

Femeia în alb făcu atunci gestul lui Cristos. Umilită și resemnată șterse de pe obraz groaznica injurie cu zîmbetul celei.mai sfîșietoare blândeți. Și adaugă:

— De acum Dumnezeu poate să vină... Am rămas singuri... Și pe șoptite: E rîndul lui acum... Rîse pentru ultima oară.

Și se topi tot așa de nesimțit precum se ivise. În urmă-i, portiera de pluș tremură ușor ca apa lacurilor peste zîna adîncului.

Scuarul

Orășelul se preschimbă. Fosta piață e acum maidan dărăpănat: pavajul smuls, gropi și măhui provizorii; urme de copaci scoși din rădăcină, căscate jalnic ca niște alveole abia văduvite de dinți; grămezi de pietre și lespezi sfărîmate de asfalt; convoi automat de căruțe ce vin și pleacă fără curmare; roabe căinîndu-și soarta monoton și supărător în bocet de roți; strigăte de vrednicie și de osteneală; comenzi scurte; sudălmi lungi și complicate. Oamenii edilității croiesc, potrivesc, aliniază. Domnul „inginer" Rărunc, cu trup înalt și mătăhălos pe două trunchiuri de picioare strîmbe, cu cap de zimbru pe grumaz inexistent, țipă ordinele pițigăiat și-și vîntură mîinile spre cele patru puncte de zare cu repeziciunea spetezelor unei mori de vînt. Uneori se așează cruce în mijlocul harababurei, răstignit în gol pe-o golgotă măruntă de humă proaspătă. Se chiorăște spre stingă, se chiorăște spre dreapta și de multe ori înainte, cu brațul întins, de parcă ar vrea să împuște cu un pistol.

Opinia publică e de părere că d. inginer exagerează; mai ales ajutorul de judecător, unul din puținii titrați ai orașului.

— Picherul ăsta prea își dă aere de inginer sadea...

— Cum, nu e inginer, domnule?

— Păh... școala de conductori, școala de conductori...

Și surîde cu atîta dispreț, de parcă școala de conductori ar fi ceva foarte de rușine.

Mai ales cînd se servește de alidadă, d. inginer capătă o înfățișare misterioasă, devine nervos, gonește lumea din fața ochianului cu vorbe de ocară și-n cap îi aleargă atunci calcule prea grele ca fruntea — ce înfige adînc două colțuri lucii în părul tuns perie — să nu încline spre pămînt.

Apoi deodată dă din bărbie aprobător, stă puțin și mai dă de cîteva ori. A aflat! Lumea se întreabă cam ce-ar putea să mai afle, căci planul „scuarului" a fost întocmit odată. Însă ce se pricepe lumea și mai ales acest pipernicii de „ajutor'", care merge pînă acolo cu îndrăzneala, încît privește totdeauna pe doamna Rărunc drept în ochi, fie că d. inginer e sau nu de față, fie că observă, fie că se preface pe gînduri, nehotărît a reprima obrăznicia, ce pe nesimțite ia proprții de scandal!

Mai mult chiar, Constandache, ajutorul, împinge într-atîta nerușinarea că salută numai cînd Rărunc e cu doamna — vai! și

cu ce grație salută atunci! Cînd Rărunc e singur, nu numai că nu salută, dar nici nu-și dă măcar osteneala să întoarcă ochii într-o parte sau să pară distrat. Dimpotrivă: îl privește drept în miezul ochilor, rînjește și vîră mîna și mai adînc în buzunare. Și doar eu un pumn ai putea să-l turtești! Iar cînd iese pe piață, n-are altceva de făcut decît să „critice" șanțurile: că sunt prea multe și prea complicate, cînd nu era nevoie nici de sfert; că nivelul grădinei se ridică tocmai spre Olt, oprind scurgerea normală a apelor de ploaie; că, dimpotrivă, se apleacă spre centrul orașului, așa că o să se producă adevărate inundări.

Întîia oară, cînd ajutorul făcu aceste observații la masa de berărie, într-o frumoasă după-amiază de duminecă, tot orășelul,,ieșise". Mesele, umplînd colțul de piață cruțat de tîrnăcoapele întreprinderei, erau înțesate. Constandache, avînd la dreapta pe doamna Rărunc, începuse chiar cu oarecare elogii pentru „distinsul nostru geometru". Vorbele curgeau fără grabă, coborînd din apreciere în apreciere ca pe-o scară cu trepte regulate, iar ochii îi rămîneau cînd și cînd pironiți în obrazul prea alb și prea străveziu al doamnei Rărunc, sub pudra căruia pometul ușor ridicat și îmbibat de sînge trezea instincte ancestrale. Șuvițe crețe și blonde cădeau de sub pălărioara țuguiată; iar gîtul și bustul — cît mai rămînea neacoperit de bluză — erau de-o albeață atît de orbitoare, că-n depărtarea unde convenințele o aruncau de dînsul, îi păreau un cer de zăpadă în care nori trandafirii se nășteau din infinitul candid și se topeau pe îndelete, pentru a răsări alături, acum mai palizi, acum mai aprinși. La un moment dat, Constandache observă că norii aceștia apăreau chiar în punctele în care ochiul lui se înfigea lacom și arzător ca o trompă de muscă. Și cum ochiul devenea tot mai ager și mai îndrăzneț, nimic nu mai rămase alb pe superbul grumaz; doamna Rărunc roșise de parcă se prăjea în miez de iarnă, la ușa larg deschisă a sobei.

Constandache tocmai terminase al cincelea țap. O rumoare, la început vagă, părea, apoi, că se întețește, dînd ocol mesei comune, înecîndu-i cuvintele de laudă, ce curgeau neturburat și necontenit, cumpănind în măsura dreaptă frumusețea grădinei domnului inginer cu a soției sale: „cel ce trăiește în preajma frumosului nu poate să vadă, să conceapă, să înfăptuiască decît tot frumos..."

Dar potrivirea aceasta de cuvinte din urmă, găsită în trupul

țapului al șaselea, trezi cîteva începuturi de tuse strivită, surde ca niște mîrîituri. Urechea lui Constandache le prinse și le desluși direcția; în capul celălalt al mesei, figura inginerului se congestionase într-atîta, că doctorul, asemenea de față, se învîrti îngrijorat pe scaunul scîrțîitor. Ciulind mai temeinic urechea, Constandache putu să audă chiar și unele cuvinte complect articulate, distonînd mult cu superba lui dispoziție sufletească, scăpate printre dinți, desigur, și atît de comprimate că păreau scrîșnete. Atît de comprimate că expresia „lichea”, urmată aproape îndată de cuvîntul „derbedeu”, rostite ceva mai tare și, deci, trebuind neapărat atunci să întîlnească obrazul ajutorului, s-ar fi spart cu zgomot de mare explozie.

Constandache ocoli abil fatalitatea, privind, cu un surîs straniu, cum urechiușele fine ale doamnei Rărunc tremurau ușor, adulmecînd neliniștea din aer și cum buzele i se încondeiaseră într-un zîmbet imprecis, pe cînd, pe sub pleoapele plecate de-a lungul genelor grele, păreau că se scurg repezi lumini rîzătoare.

El începu să vorbească deodată politică și întorsătura neașteptată a limbuției lui smulse feței împurpurate un suspin de plăcere parcă; pleoapele deschise larg căutară mulțumitoare la dînsul, în vreme ce figura inginerului se înnegura cu desăvîrșire. Un colț al gurei i se lăsă în jos și el declară lui Constandache că nu se pricepe la nimic și că în politică e tot așa de slab ca și în ingineria în care se bagă așa, razna. Dacă o fi tot așa la judecătorie...

Spre marea mirare a comesenilor, în loc să se supere, Constandache mărturisi că „geometrul” poate să aibe dreptate. Căci tot la fel i-a mai strigat deunăzi și un prieten comun — numele nu se spune — care îi demonstra cu „mare lux de amănunte” că înainte de scuar piața înclina spre Olt, cum era și normal; pe cînd acuma înclină spre centrul orașului, pe care, la întîia ploaie, o să-l prefacă într-o băltoacă murdară. Întrucît îl privește. Constandache a combătut cu toată tăria o astfel de presupunere absurdă. Însă dacă și inginerul confirmă, se prea poate să fie adevărat că n-are habar și că se amestecă halandala în chestiuni care nu-l privesc și pentru care, dealtminteri, nu are nici o pregătire, o recunoaște singur.

Toți ochii se îndreptară atunci spre grădina desfundată și toate fețele zîmbiră. Numai ochii domnului inginer rămaseră întîi

nemișcați, apoi se întoarseră și ei, greoi, atingînd în treacăt cu disprețul lor pe calomniator; cînd dădură însă de grădină, se căscară deodată brusc, de parcă i-ar fi înfipt cineva pe neașteptate un pumnal în grumaz. Rîsul general, care izbucni îndată atunci, îi aduse însă repede la dimensiunile normale.

— Prietenul dumitale e un tîmpit, asigură el, în graiul lui vulgar, pe judecător, atît de tare, că la mesele vecine se făcu tăcere, iar chelnerul, care trecea cu un rînd de halbe, se opri încremenit. Nu vedeți că lucrările sunt neterminate?

Într-adevăr, de a doua zi lucrările parcă începură din nou. așa fu răscolit tot ce se făcuse pînă acum. Lucru curios, însă, cu cît săpăturile înaintau, cu atît piața se înclina și mai mult la deal. Opinia publică era vădit contrariată de neașteptatul rezultat, dar domnul inginer, în cele din urmă, deveni furios.

— Ce vă amestecați unde nu vă fierbe oala?... las' că am să aranjez eu pe palavragiul ăla..

— Ba ne cam fierbe, gemu din greu domnul primar, regretînd că n-a început pe cont propriu lucrările și după priceperea personală.

— Am ordonanțat pînă acum patru sute de mii...

Domnul Rărunc a asudat încă mult și bine sub pălăria de paie cît o roată de plug; în cele din urmă, însă, tot a izbutit să aplece grădina spre Olt. E drept, limbile subțiri tot mai țăcăneau în clopotul gurilor de cumetre că schimbarea clinului este o iluzie, că terenul slăbit de atîta săpătură o să se lase de la sine spre centru, că e chiar cu putință ca rondurile să crape la secetă, sau chiar să se năruiască de tot, că... dar cîte de toate, fără nici cea mai mică legătură cu adevărata inginerie, nu circulau pe seama bietului scuar! însă domnul inginer nici nu vrea să mai audă:

— Se vede și cu ochii, frate, nici nu mai e nevoie de calcul și de măsurătoare...

Și liniștit despre partea asta, domnia-sa rîdea cu voie bună de temerile primarului și părea că nu-i pasă de bîrfelile nepricepuților.

Căci alți nouri întunecau acum seninul domnului inginer. Doamna Rărunc pornise mai de mult la rude, la București, și chiar a doua zi după plecare, hai și ajutorul după dînsa. Iar peste cîteva zile, iată-i se întorc împreună, în același tren și-n același compartiment.

Și orașul urla. Nimeni n-a îndrăznit, desigur, să aducă vorba

despre asta, în fața domnului inginer, dar orașul urla. Rărunc auzea zvonul huietului țiuindu-i în urechi: și-l auzea atît de într-adevăr și atât de încontinuu, că i se părea urechile fantastic de învoalte, ca doi ghioci de mare.

Înalt și bleg sub căldura moleșitoare a după-amiezii de iulie, proptit în picioarele-i groase, pe măhuia de unde conducea munca grădinei, domnul inginer nu mai putea gîndi la altceva. Afurisite urechi!

„Adică nu s-au întîlnit ei la București 7 Haida de! Asta s-o creadă ea!”

,,Ea”, adică doamna Rărunc, care-i jura tocmai contrariul. Dar în tren, împreună și-n același compartiment, pe linia asta pustie!

„Dar lumea asta crezi că e proastă, madam!... Dar avansurile ce ți le făcea neisprăvitul ăla și la care nu-i tăiai scurt... Dar acum... pardon, că mi-am adus aminte... mă rog. că să vedem că într-adevăr n-a fost, asta e... să i-o tai scurt, la prima ocazie. Asta e! Ne-am înțăles cred...”

Pe marginele pieței, din străzile lăturalnice apăreau rarii umblători ai după-amiezei. Domnul inginer, cu ochii țintă în vîrtejul unui noruleț de gîngănii, asculta un sunet lung, născîndu-se de astă dată chiar în urechii lui ca țipătul slab al unei bășici de bîlci ce se dezumflă. Gîngăniile pieriră brusc, dar, în văzduhul de cuptor, păreau că se dau acum de-a tumba chiar moleculele aerului. Fierbea totul și tremura; chiar și grădina, cu roabele, hîrlețele și lucrătorii ei, de parcă ar fi fost bucăți în fundul unui imens cazan de ciorbă.

Domnului inginer i se părea că el însuși a început să joace. O sete amarnică îi uscase cerul gurei: întoarse ochii spre cafenea și văzu cîțiva răzleți, cu picioarele întinse pe cîte trei scaune și unii chiar dezbrăcați de haină.

Sorbeau alene, la umbră, halbele reci și pahare lungi de sirop. Piața tocmai începea să se populeze. Domnul inginer se urni agale din vîrful măgurei.

Pășea domol, dar, cînd vroi să ocolească o tabără de roabe, se opri: de pe strada din deal, apăruse nevastă-sa. Bun. o s-o trateze și pe ea cu un țap! Dar asta ce-o mai fi? Un efect al aerului provocator de miragii? De unde a ieșit numaidecît Constandache? Din primărie, din prăvălia vecină, din pămînt? Dar ăsta e dracu gol!

Și uite ce întins se îndreaptă spre doamna Rărunc î

„Domnule, parcă-ar fi nevastă-sa. Uite ce sigur, ce rîzător. ce îndrăzneț, cu brațele forfota, de parcă s-o cuprindă î Ei bine, dar asta trebuie să, să... să... A... învoiala!... Ea trebuie să i-o taie scurt, cum a fost învoiala! S-o vedem...”

Și el îndepărtă și mai mult unul de altul cei doi butuci acoperiți cu bocanci, jambiere și piele de drac, parcă să se așeze mai bine, pentru a legumi în voie satisfacția pe care trebuia să i-o dea nevastă-sa.

„...Să vedem, cam ce-ar putea să facă?... O întoarcere cu spatele ar fi cea mai nimerită... Cum, de-o pildă, el vine așa... ea...”

Dar deodată gîndul domnului inginer se poticni brusc, ca de-o piedică neașteptată. „Uite-o c-a stat! Ea! Nu el! Și-i întinde mîinile! Ea! Nu el! Și el i le sărută! Una după alta! Pe-a doua de două ori, de trei, de pa... E... dar asta... aaaa... Întrece...”

Butucii se urniră și porniră, hotărîți și greoi. „Dar ce? Lașul fuge... Poltronul... iată, i-o mai sărută o dată, de două...”

Doamna Rărunc s-a despărțit de celălalt și s-apropie de domnul inginer, care înjură necăjit de-atîtea întortocheturi cîte mai are și grădina asta și atîtea roabe și hîrlețe cîte-i stau în drum! Și cu ce seninătate înaintează spre dînsul!

Rărunc clocotește ca atmosfera din juru-i. Urechile îi vîjie ca două scoici năprasnice: el simte că la berărie se rîde. Poftim! Iată un hohot triumfal care primește pe Constandache.

— Dar bine, nerușinato, nu ți-am spus s-o tai...

Vorbește roșu și-ndesat. Și se oprește repede nemaigăsind cuvinte. De furie și-n lipsă de elocință, degetele scurte și groase i se agită nervos și încontinuu, ca două echinoderme înstelate. Din ochi îi țîșnesc roiuri de mînii. Ar vrea să urle tare, dar se face de rîs.

— Nu pot, nu pot! se dezvinovățește doamna Rărunc.

— Ce spui? gemu sfîrșit domnul inginer.

— Cum să-i zic așa, tam-nesam; asta e datoria dumitale de bărbat!

Atît. Degeaba doamna Rărunc a mai adăugat: „Dacă dumneata, ca soț, n-ai curajul...” Rărunc s-a învîrtit pe loc, enorm, ca un fus de motor și butucii s-au pus iarăși în mișcare, mecanic, măsurînd spații largi, egale, amenințător de egale. Deasupra mașinei acesteia, întărîtate și fierbînd de otrăvuri, capul rotund părea gata să plesnească sub presiunea turbărei.

Se umflase atît de puternic, sub arșița ucigătoare, că sudoarea îi izvora din obrajii largi ca dintr-un smîrc; cu ochii sticloși și fixați spre același punct, către care se îndrepta galben și redutabil, părea un cap de cadavru gros, în descompunere: un strigoi mergînd să se răzbune. Nu lipsea nici alaiul musculițelor care descriau în juru-i elipse, parabole și iperbole, ca într-un complicat sistem cosmic, în mișcare eternă. Căci, în nerăbdarea mîniei, era o veșnicie și un infinit pînă la punctul acela atrăgător din mijlocul meselor cafenelei, către care se rostogolea cu cortegiul de musculițe, atrase de unsoare.

Cu cît îl vedea mai rîzător, cu atît ochii îi orbeau de durere și de apoplexie. Gîfîia năprasnic și cînd să pună piciorul pe estrada de ciment din fața localului, un val de sînge îi acoperi vederile. Se rezemă într-o mînă de masa cea mai apropiată. Cînd ochii i se limpeziră, Constandache dispăruse.

Consumatorii îl priveau neliniștiți.

— Dar ce-i, nene inginerule?

El bîigui drept răspuns silabe desperecheate: în gindul lui bolboroseala avea totuși sens: ,,A intrat în cafenea... n-are pe unde să iese...”

Și vru îndată s-o ia după dînsul. Dar își dădu seama că celălalt putea ieși pe-alături, prin gang. Prin urmare, cel mai bun lucru e să aștepte aci... Și se așează pe-un scaun, cu spatele spre grădină; acum și ușa și intrarea gangului erau sub privirile lui, întunecate de cele mai crîncene hotărîri.

— Începe acum spuse cineva.

— Ne potopește, adaugă un altul.

Domnul Rărunc își făcea acum vînt cu batista, de zăpuc, și gonea inconștient musculițele, care se apropiau veninoase, lipindu-și piciorușele în sudoarea cleioasă. Clocotind de furie și îndîrjire, el nu simțise în spate-i acel stîlp uriaș de nor care se înălțase deodată din dosul primăriei, ca un bot de dirijabil, planînd mîndru și înfricoșetor, și acum se desfăcea ca un sul în scutece negre-alburii, înfășurînd toată bolta dinspre miazănoapte și răsărit. Licurici fantastici scînteiau în trențele alergătoare și un huruit sinistru se făcea tot mai auzit, în vreme ce o suflare șuierătoare începuse să curgă ca un rîu de răcoare, de după case, pe uliți, la vale.

— E piatră, ne-a prăpădit! asigură o voce destul de încet, dar destul de lămurit, în tăcerea respectuoasă ce se lăsase.

Se stîrneau acum vîrtejuri de praf ca zburdălniciile nevăzuților copii de nimfe, precedînd tumultuosul cortegiu de elemente dezlănțuite ce se apropia. Cuțite frînte de lumină violetă străpungeau zarea în toate părțile și huruitul carelor cerești te făcea să le închipui pe-un pod de bîrne săritoare, suspendat în nevăzut. Cu un țipăt unanim de spaimă, legiunile de ciori ale coperișului primăriei se lăsară îngrozite spre miazăzi. Apoi, deodată, tună atît de puternic, că sări și domnul inginer din gîndurile lui. Estrada se golise, chelnării ridicau grăbiți fețele de mese, consumatorii ajunseseră în ușile deschise la părete, cu țapii, goi pe jumătate, în mînă, cu ochii magnetizați de grozăvia priveliștei.

Domnul inginer privi în urmă și se sperie. Dintr-un bloc enorm de catran, despicat de fulgere, curgeau șuroaie groase de fumărăi alburii; apoi totul se coperi brusc, într-o mantie de-o culoare atît de rară, că ochii tuturor clipiră amețiți de frumusețe, și-n aceeași secundă trăsnetul asurzi tot cerul și pămîntul încurcat de mese, domnul Rărunc abia ajunse la ușa larg deschisă, din care grămada privitorilor dispăruse ca la un semn. Dar se întorceau unul cîte unul, făcîndu-și cruce. Însuși domnul Rărunc, ajuns la adăpost, făcu trei cruci mari, bolborosind ceva. Își văzu atunci grădina lui („grădina mea” cum îi zicea în pofida clevetitorilor) golită de lucrători, cu uneltele și roabele părăsite alandala, într-o apoteoză violacee. În priveliștea din alte lumi, copacii bătrîni, cruțați de planurile sale matematice, precum și copăceii înfipți de dînsul, toate plantațiile mici și mari se zbuciumau sălbatec, răsucindu-se în loc, parcă să se smulgă din rădăcină, s-o ia înnebunite pe drum în fruntea alaiului de urgii din urmă. Un nou trăsnet zguduitor mai lăsă o clipă părerea unui imens incendiu liliachiu, cu limbi de flăcăii țîșnind prin crăpăturile catranului de deasupra și ploaia se porni găleți. Boabe mari de grindină acoperiră totul în două minute, ca de-un strat de zăpadă, apoi zăpada se duse și numai apa rămase să alerge de colo pînă colo, zănatec, în șuvoaie groase, murdare, răscolită parcă de-un tîrn uriaș.

Mîini, parcă smulse din umeri, înaintau zvîicnind și gesticulînd furios spre domnul inginer, îngrămădit într-un colț al cafenelei.

— M-ai ucis, m-ai omorît de tot, se tînguia, din dosul lor, domnul primar.

— O jumătate de milion aruncat pe gîrlă! strigă răsunător un membru marcant al opoziției.

— Cu neputință de ieșit... apa abia scade..?

— S-a scurs toată încoace...

— Grădina s-a prăbușit!

Exagerarea creștea odată cu indignarea. Domnul inginer înțălegea că totul nu-i adevărat decît pe jumătate. Dacă n-ar fi fost nemernicul de ajutor, cu prevestirile lui neghioabe, lumea ar fi găsit foarte natural ca furtuna si facă atîtea pozne.

— Îmi dați voie, îmi dați voie... Încerca să lămurească Rărunc.

— Nu mai poate nimeni să se apropie de cafenea, urla cafegiul. Scarul ăsta mi-a mîncat toată averea. Luță, Luță, începu apoi să țipe deodată, spre chelnerul cu un singur ochi, care aprindea lămpile în fund, deasupra bufetelor orizontale, cu geamurile căscate la diferite înălțimi.

— Vinee, răspunse prompt Luță, fără să se urnească, înjurînd chibriturile, care nu mai luau foc pe cutia umezită.

— Luță, pune o scîndură deasupra băltoacei... Spirille, Mache, unde s-au băgat netrebnicii ăștia?!

Domnul inginer își încerca vocea pe tonuri cînd mal joase, cînd mai ridicate, pentru a stăpîni tumultul. Dar era în zadar. Fețele și mai sălbatece în umbra puțin gonită de lămpile cu petrol, ce-ncununau bufetul într-o ghirlandă sărăcăcioasă, se apropiau înăcrite și fioroase:

— Unde-ai vîrît atîția bani?...

— A fost în înțelegere cu primarul.

— Luță, scîndurile de la nr. 8... de la pat, dobitocule...

— Auzi ce-mi strigă, domnule?... Ai fost în înțelegere cu mine, hai?

— Luță... ia uite cum se uită, boul...

— Conturile, conturile, să se verifice tot...

— Auzi, domnule, mugea domnul primar, care răzbise pînă la Rărunc și acum se vîra într-însul. Auzi ce-mi strigă, cum că eu... și nu imbecilitatea dumitale...

Și-n furia lui nestăpînită, domnul primar apucase pe domnul inginer de gulerul hainei și încerca zadarnic să-l zguduie.

— Ha, ha... se răfuiesc hoții...

Aproape înăbușit de această grămadă, ferindu-și ochii de vîrful bastoanelor, domnul inginer își pierdu răbdarea.

— E, da ascultați odată! tună el așa de puternic din pieptu-i uriaș, că întreaga grămadă, cu domnul primar cu tot, se azvîrli înapoi din aceeași mișcare. Nu mă scoateți din sărite… mai răcni el, strîngîndu-și pumnii vînjoși.

Dar îi răspunse numaidecît un potop de strigăte și injurii:

— A, ha, amenință…

— Un’ te trezești, mă, aci, veneticule?…

— Tîlharule!

— Ne-ai furat avutul…

— Dă-i la cap…

Cu toată. rezistența celor din față, care priveau cu respect uriașele brațe ale inginerului întărîtat, cei din fund împingeau cu atîta putere că toată ceata amenința să se prăvale dintr-un moment într-altul peste dînsul. Bastoanele se agitau vehement pe deasupra capetelor, unul mai lungan amenința cu o halbă goală, iar alții, nevăzuți, strigau, împingînd: „Înainte, înainte!…”

Domnul inginer înțălese că nu e d-a glumă. Cu toată puterea lui, atîți nebuni nu erau de răzbit. Și mai aveau și bastoane!

Încercă s-o ia pe altă strună, răcnind totuși, ca să fie auzit:

— Da ce v-a găsit, fraților…

Această milogeală îndîrji de tot mulțimea. Atunci hotărî să se apere, fie ce-o fi! Însă ochii i se împăienjeniră și amintirea Fifiței, fetița lui de doi ani, îl lovi cea dintîi în cap, luînd-o înaintea bastoanelor amenințătoare.

Fu numai o scurtă șovăială. Căci îndată apoi, chipul copilei îi suflă parcă, în frunte, curaj; deschise larg ochii și-și rotunji pumnii: mușchii se strînseră de la sine, umflîndu-i piepții hainei.

Și cu toate astea, tot îi mai rămînea puțină teamă în priviri. Erau mulți ai dracului… În orice caz, pentru că întîrziau încă să se repeadă, își făcu puțin socotelile: o să mănînce o bătaie zdravănă și atît. Grăsimea o să-l ferească de lovituri prea usturătoare. Însă vai de tine, Constandache, gemu el în gîtlej, văzînd capul ajutorului apărînd ca viezurile, în dosul grămezii zburlite și agitate.

Constandache, cocoțat pe-o masă, începu să răcnească și să dea din mîini:

— Vă somez în numele legei… Asta e sălbătecie… La o parte… Comisar, fă o listă de toți…

„Listă” fu cuvîntul miraculos. Rîndurile se slăbiră. Cei din urmă începură s-o zbughească, unul după altul; vreo doi făcură

pe curioșii întrebînd pe comisar care își și muiase creionul în gură.

— Dar ce s-a întîmplat, frate?

Ușurați de presiune, cei din față dădură înapoi. Primarul chiar își pierdu puțin echilibrul.

Muiat în lumina galbenă-pămîntie a lămpilor aprinse acum pe tejghea, pe poliți, pe rafturi, Constandache lămurea mulțimei năucite că săvîrșea un fapt ilegal.

Rărunc rămăsese cu gura căscată; el nu-și credea nici ochilor, nici mai ales urechilor. Nici nu știa ce să gîndească.

De pe masă, Constandache scoborî pe scaun, pentru a mai lua o dată cuvîntul:

— Și pe urmă n-aveți dreptate deloc. Ce-aveți cu omul? De unde știți dumneavoastră c-a greșit? Ce vă amestecați unde nu vă pricepeți? Dînsul e inginer...

— Conductor, întrerupse unul.

— Nu știi dumneata ce-i aia! E inginer și dumneavoastră n-aveți nici în clin nici în mînecă (ați înțeles?) cu dînsul... Aș vrea să vă văd în locu-i... Apoi scoborî pe podea: Scuarul e nu se poate mai bine construit. Pe unde am umblat, eu n-am mai văzut unul la fel.

Rărunc asculta încremenit: să fi înnebunit judecătorul?... nu părea deloc... să fi vorbit cu un înțăles pentru el și cu alt înțăles pentru lumea cealaltă, cum îi e obiceiul?... iar nu se arăta să fie... Hm, nu mai înțelegea nimic, dar absolut nimic... Sau mai bine, parcă începea să înțeleagă ceva... dar puțin, căci n-apuca să se-nfiripe și zbura...

Numai cînd ajutorul începu cu laudele, un gînd ascuțit și statornic i se înfipse în cuget.

„Astea-s pentru...”

Și deodată îngălbeni:

„Astea-s de la București... asta-i răsplata...”

Dar ajutorul se aprinsese:

— ...grădina este meșteșugit înclinată încoace, pentru ca apele, negăsindu-și scurgerea lor normală, să...

— Să ne înece...

— ...să rămînă mai multă vreme, vreau să zic, să se evaporeze mai pe îndelete... să păstreze încontinuu umezeala, pentru ca plantațiile, domnilor, să aibe umezeala necesară mai multă vreme...

Se auzi un murmur, parcă de destindere, printre ascultători. Cineva, numai, obiectă: „Dar noi prin noroi o să ne plimbăm seara?” Însă ajutorul nu-i răspunse, iar ceilalți socotiră atunci lucrul prea neînsemnat ca să-i dea vreo luare-aminte. Numai Rărunc, orbit de furia ce-o răscolise și mai mult această stranie intervenție, fu gata să strige:,,Foarte bine a zis!” Dar furia crescu fără margini cînd își dădu de tot seama că nu poate face altceva decît să tacă.

— ...aș putea, prin urmare, spune că această concepție a domnului Rărunc, departe, departe de a fi greșită, dar e de-o îndrăzneală uimitoare, de-o originalitate...

Începură aprobările. Însă în trupul domnului inginer, dîrzenia care sta înfiptă ca un jalon se frînsese și continua să se frîngă înainte, ca un biet covrag de porumb pe care acest netrebnic îl prefăcea în bucăți tot mai mărunte, ca să-l arunce vitelor din juru-i, nutreț ieftin pentru glumele și batjocorile lor viitoare.

— ...cît privește inundația din fața cafenelei...

Aci domnul ajutor se înecă puțin; ascultătorii întinseră gîturile. Însuși Rărunc, fără să vrea, își ciuli și mai mult urechile:

— Cît privește inundația, lucrările sunt încă nesfîrșite. Dar potrivit planului său... măi ales în urma acestei experiențe, un dig, de-a lungul gardului de vest...

„...s-a terminat... a avut-o, ticălosul...”

— ...un dig mic, domnilor, sau nu, și mai bine, un șanț mai adînc, cu ramificații spre centrul și celelalte laturi ale grădinei, ramificație de canaluri, domnilor, cu podețe mici, canaluri de irigație, care să absoarbă toată apa de ploaie, ca-n Olanda, ba nu, ca-n... În Sicilia sau nu... adică da, în Sicilia, Sardinia și Corsica... și care va încununa opera măreață a domnului Rărunc, căruia trebuie, nu insultele, dar laudele admirației noastre să-i aducem...

O clipă, în mintea înecată în neguri a domnului Rărunc se lumină: ideea era într-adevăr ingenioasă și-n orice caz punea odată un capăt păcătoasei ăsteia de grădini, pe care n-o mai nimerea cu dat năibei. Aplauzele izbucniră din toate părțile și mîini întinse, zeci de mîini întinse, mîini de prietenie, de frăție, de dragoste călduroasă, îi strîngeau mîna lui, pe care o lăsa moale în voia acestei mulțimi, gata, cu cîteva minute înainte, să-l sfîșie.

Lui Rărunc îi venea să plîngă. Un refren îndărătnic îi cînta

necontenit în adîncul urechilor, ca o musculiță rătăcită acolo și zbătîndu-se cu moartea: „A avut-o... a avut-o...”

În fața lui se înălța acum statura firavă și nervoasă a ajutorului. Figura-i rîdea ca de obicei de triumf și șiretenie. Iar în ochii verzi și clipitori, Rărunc ceti lămurit: „Vezi, babacule, cum știu să răsplătesc. Și te mai superi...”

— Bere, bere, să vie bere, strigară cîțiva emoționați. Iar altul zbieră, în zeflemea: Șampanie!

Ochii i se umeziră cînd mîna fu scuturată de a lui Constandache. Dar, deodată, o roșeață vie îi aprinse obrajii, căci ochii ajutorului păreau că spun acum: „Avea niște sîni madam Rărunc..! și niște șolduri...” Și imaginea doamnei Rărunc, goală dinaintea acestui slăbănog la fel de gol, îi clăti deodată mintea din loc. Un fior îl străbătu pe de-a-ntregul ca o energică scuturătură electrică.

Mîna i se ridică greoaie și două palme pocniră, ca două dopuri de șampanie, în tăcerea solemnă ce se lăsase.

Semnele lui Dănuț

Cu mantaua pe umeri și cu șapca roșie pe frunte, cum ieșea de obicei la serviciu, Grigore Dănuț dădu cîteva tîrcoale peronului îngust și înghețat. Era adînc pierdut în gînduri și atît de atent i se ciuliseră urechile, că parcă se încăpățîna să deslușească șoapta încurcată a vîntului istovit de cale și rebegit de frig.

Firele de telegraf, despletite dintr-un stîlp înalt și zgribulit, se înmănuncheau ca pe un gît de cobză pe cestile înfieruite în triunghi, deasupra ferestrei celei mari, drept din mijlocul stației și țineau monoton isonul jeluirilor răgușite ale cîntărețului nevăzut.

Cele patru perechi de șine, așternute pe dinainte si întinse ca niște coarde, reflectau în luciul lor tot gerul dimineței de decembrie. Dincolo, magazia de mărfuri se strînsese în sine sub aspra povară a frigului. Pe rampă, candizi, parcă niște ouă de furnici monstruoase, cîțiva saci dolofani așteptau îngrămădiți dinaintea singurului vagon din toată gara, căscat la mijloc ca o gură de uriaș decapitat, caraghios încremenită într-o supremă convulsie de lăcomie. Dealul din față, încotoșmănat în alb și răbufnit, ici-colo, de arborii stingheri ca smocurile unei imense hermine, se apropiase atît de mult prin limpezimea rozã a văzduhului că parcă se mutase la cîțiva pași doar, dincolo de cea din urmă șină.

Dar domnul Grigore Dănuț, șeful stației Bobeni, nu vedea și nu auzea nimic din toate astea. Numai din cînd în cînd i se părea că de departe de tot, acolo de unde venea vîntul, un glas sfîrșit și neomenesc cerea îndurerat ajutor. Și ochiul sting, care dis-de-dimineață nu-l mai slăbise din bătut, se pornea atunci să se zbată și mai nervos în orbită, parcă ar fi vrut să sară din strîmta-i închisoare. Niciodată lui Grigore Dănuț nu i se făcuse semne atît de amarnice ca-n ziua aceasta. Și niciodată semnele nu-l înșelaseră. Așa-l „persecutaseră” și la moartea primului copil; și așa îl amărîseră la moartea tuturor celorlalți cinci, pe care-i petrecuse rînd pe rînd spre răzoarele înverzite, semănate cu cruci de lemn ale micului cimitir din sat. Iar acum, fetița, Frosica, cea din urmă a lui bucurie, trebuie să vină de sărbători din Craiova, de la pension, cu trenul de amiazi.

I se mai făcuseră, nu-i vorbă, domnului șef semne și fără să se întîmple vreun necaz prea mare în casă. Dar în lunga

obișnuință, el învățase să ghicească bine, cînd aceste înfricoșetoare semnale, pe care destinul i le trimitea dintr-o depărtată stație pierdută în veșnicie, aveau urmări negre și cînd erau simple glume de prost gust, pe care vreun împiegat de-al lui Dumnezeu i le făcea petrecînd pe socoteala ușoarei lui credulități.

Cele de-acum păreau însă din cale afară de insistente. Îndărătnicia lor n-ar mai fi lăsat nici o îndoială în inima domnului șef că s-a petrecut ceva grav Frosicăi, dacă el n-ar fi simțit crescînd astăzi, mai mult ca niciodată, indispoziția cu care se deștepta de vreo două-trei zile în șir. Miasmele bălților din marginea satului, care-i dusese la cimitir copiii, nu cruțaseră nici pe Dănuț. Prea viguros ca să-l doboare de-a binelea cînd îl năpădeau, frigurile acestea îi leșuiau sufletul, îi paralizau voința, îi zugrăveau pe fondul închipuirei gîndurile cele mai sumbre. Și Dănuț nu știa cui să atribuie presimțirile care-l rodeau astăzi: răului acestuia de baltă care-l încerca iarăși sau vreunei noi vitregii a soartei, ce se abătuse asupra copilei sale?

Domnul șef curmă tîrcoalele printr-un mic ocol spre ușa deasupra căreia o firmă albastră lămurea cu litere ca zăpada ce domnea pretutindeni: „Șeful stației”. În prag se lovi pîntec în pîntec cu împiegatul, subțirel și mlădios, care-l întâmpină într-un nor de aburi calzi, cu o exagerată plecăciune din șale.

— Vine Călugărești! spuse acesta cu o voce repezită, aproape neînțeleasă pentru vreun neobișnuit cu dînsul. I-am dat drumul de mult chiar.

Șeful nu răspunse. Poate nici nu auzi. Figura lui trasă se strînse numai într-o strîmbătură de plictiseală și nerăbdare. Loloi, împiegatul acesta subțirel și cu înmlădieri de trestie la fiecare vorbă, nu-i plăcea deloc. Parcă n-avea oase într-însul. În intimitatea gîndului, dar fără să împărtășească acest mister doamnei Dănuț, care era rea de gură, șeful îl poreclea „Sfredelul”. Abia-i putea urmări vocea repede și ascuțită; ca și prăjina-i de trup în ochi, ea însăși i se înfigea în auz ca un sfredel.

— De la Prundeni nu s-a anunțat nimic, continua împiegatul, cu aceeași ușurință nepăsătoare. Mi se pare că acceleratul o să fie astăzi în întîrziere mare...

Dănuț îl privea uimit. Bolborosi vag un cuvînt, pe care nici el nu-l pricepu.

Împiegatul înțelese că domnul șef nu-i bine dispus. Coborî treapta de piatră și-i făcu loc. Apoi o luă grăbit spre magazie. Dănuț intră încă nedumerit de vorbele subalternului său și închise ușa după dînsul.

Căldura moale îl primi prietenoasă. Șovăi cîtva, privind fără să înțeleagă spre masiva tăblie a mesei de stejar, de sub fereastră, pe care aparatele de telegraf săltau domol în bizarul lor joc de gnomi. Dar țăcănitul stăruitor i se vîrî în timpane, enervîndu-l cu aceeași încăpățînată perseverență ca și repedea clipeală a ochiului stîng.

Își continuă atunci plimbarea fără preget, măsurînd cu pași largi scîndurile albe, basoreliefate de vechime, buburoșate de bătături negurii, pe care praful se așternuse ca pe niște cicatrice. Prin încheieturile ușei din fund, mirosul de varză acră, de usturoi, de drojdie de bere și zgomotul înfundat al satîrului pe tocător îi aminti din nou că în noaptea ceea e Nașterea Domnului.

„Poate n-are să fie nimic, se liniști el. Poate mi-a intrat vreun fir de praf sub pleoapă.”

Se opri în fața mișcătoarelor aparate de alamă, care de mult se zbăteau, parcă speriate de nebăgarea lui de seamă.

„Îmi fac vedenii degeaba... Dacă s-ar fi îmbolnăvit iarăși, mi-ar fi scris directoarea...

Vroi s-o pornească din nou, în plimbarea-i nesfîrșită, dar simți că tictacul micilor cilindre de alamă îi deslușea ceva. Apropie urechea și începu să clatine afirmativ din cap.

— A-ha, da, Prundeni?... a sosit? pleacă! bun, poate să plece... stația e liberă...

Poate că urechea-i obișnuită n-ar fi prins totuși sensul țăcănitului, dacă el s-ar fi scurs cu iuțeala cu care vorbea impiegatul. Dar așa, rare, distincte și repetate, cum se succedau, cuvintele acestea de metal nu se putu să nu atragă atenția lui Dănuț, pe care vestea primită îl mai lumină.

Să așeză acum cu hotărîre la masă, apăsînd energic cu cele trei degete pătate de cerneală violetă minerul rotund, ca o castană turtită a trimițătorului. Stația e liberă. Trenul putea să pornească.

Ca printr-o aburează de vis văzu pe Frosica lui printre călătorii înghemuiți ca scrumbiile într-un butoi de băcănie. Frosica! Vine Frosica! A pornit de la Prundeni. Peste treizeci, patruzeci de minute cel mult, va fi aici. Aș! Acceleratul face mai

puțin de-o jumătate ceas. Mai are de trecut doar prin două gări unde nu se oprește.

Ochii lui se deschiseră mari de fericire, dar stîngul tresări acum în cîteva clipiri speriate și dureroase. Apoi rămase holbat, și, prin căscătura lui exagerată, Dănuț păru că zărește o găină cu gîtul tăiat zburătăcindu-se sălbatec pe podea.

„Hotărît că iar e bolnavă fata”, gîndi el.

Și pleoapa stîngă îi răspunse afirmativ de cîteva ori. Șeful rămase cu privirile încremenite la gîngăniile de alamă, care parcă se dedeau de-a hupa pe-o scîndurică nevăzută. Își trase șapca pe ochi, fixîndu-le cu și mai mare luare-aminte pe dedesuptul cozorocului. I se păru atunci că numărul lor se îndoiește; pe urmă se triplă. Masa deveni întinsă cît o cîmpie, acoperită toată de aparate telegrafice care săreau în sus, apoi se ascundeau ca niște copii drăcoși. Dănuț se frecă la ochii ce-i ardeau. El își pipăi fruntea și simți pe ea picături de sudoare. I-era cald de tot, dar de undeva din corp i se răspîndea în răstimpuri de-a lungul mădularelor un fior prelung și neplăcut de umedă răceală.

Ochii stăruiau acum pe rotila pe care se învîrtea sulul turtit de hîrtie. În cuget i se lămurea Frosica, în tren, pe-un colț de bancă, tremurînd de frigurile ei obișnuite, cu ochii mari de boală, cu obrajii trași și firavi, cu broboane de sudoare pe frunte. Călătorii o priveau compătimitori și o întrebau dacă-i pot fi de ajutor. Dar fetița răspunde clănțănind din dinții înghețați:

„Mai am puțin și ajung la Bobeni, la tăticu”.

Dănuț se cutremură. O lacrimă i se strecură din colțul ochiului drept și porni agale, făcînd un ocol spre colțul gurei; în vreme ce ochiul stîng bătea înainte, cu o regularitate sarcastică, tactu-i îndărătnic. Dar tablourile, care se perindară acum în mintea lui aprinsă de boală, fură din ce în ce mai curioase.

Un tremur nervos zgîlțîi corpul fetiței și capul ei căzu moale pe un umăr.

„Moare, dați-i o luminare!” urlau pasagerii. Și o forfotă se încingea în compartimentul strîmt, ochi curioși apăreau pe după umeri întrepuși, mîini înfrigurate cotrobăiau prin geamantane. Un muc de lumînare se aprindea între degetele de ceară.

„Un doctor, un doctor...” Și forfot și ropot, atîta ropot că Dănuț n-avea de unde să audă răsufletul greoi al trenului de Călugărești, care înainta în stația Bobeni rupt de oboseală și de

neobișnuita povară omenească din zilele de vacanță.

„Un doctor, un doctor!” Forfoteala de cîteva minute de afară, de pe peron, fluierăturile de țignal, șuierul locomotivei în urechile lui aveau cu totul un alt sens. Totul se petrecea în capul lui Dănuț, în plin cîmp și-n trenul celălalt, de Prundeni. Un călător mai sperios trăsese semnalul de alarmă și trenul se oprise în cîmp. „Ce este? ce s-a întâmplat? A murit o fată, un copil! O fată? Da, o fetiță de pension!» Călători apar speriați la ferestre. Cei de pe scări sar pornind în sus și-n jos. Domnul conducător aleargă zorit printre curioși.

„Ce este, ce s-a întîmplat?” Și zarva crește într-una din vagon, în vagon.

„A murit o fată, un copil”. „Bine, nu face nimic, o dăm jos la stația următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul!” Lumea face loc și domnul conducător abia se strecoară printre înghesuiți. „Unde-i, s-o vedem?” Abia poate ajunge în ușa compartimentului, în care Frosica doarme somnul de veci, cu căpșorul ei blond rezemat pe perinuța canapelei.

„A! o cunosc”, spune domnul conducător. „E chiar fata șefului de la Bobeni, unde o să ne oprim acum. Bietul tat-său!” Iar călătorii sunt foarte mișcați de această întîmplare.

„Și el o așteaptă de Crăciun, bietul om!...”

Ușa se deschise cu putere și impiegatul apăru în cadrul ei energic și important.

— Domnul șef, gata! Îi dăm drumu.

Domnul șef tresări speriat. Ochii îi lăcrămau.

— Ce, au și adus-o, așa de repede? Dar vorbele subalternului abia acum își făcură loc în pavilionul urechilor aiurite. Se îngrămădiră acolo fără noimă și-i încurcară firul gîndurilor de pînă acum.

— Dăm drumul, domnu șef? Prundeni cred că sunt în întîrziere. Or vi s-a comunicat ceva de acolo...?

Și împiegatul mișcă de cîteva ori nerăbdător ușa spre sine, privind curios la aburul ce năvălea dinlăuntru și-l învăluia într-un nor de mister.

Dănuț zărea pe subaltern ca printr-o pîclă. Și vorbele lui i se păreau din cale afară de curioase. Zadarnic își căutau vreun locșor de înțelegere în mintea-i halucinată.

Îl privea cu ochi din alte lumi. Și curentul rece, care venea de-afară prin întredeschizătura ușei și care părea că se revarsă

din însăși persoana impiegatului, îi strecura în trup un fior de groază. Îi zîmbi neputincios, ca unui dușman a cărui lovitură vrei s-o pătezi printr-un semn de prietenie.

Împiegatul crezu că a înțeles și trînti ușa după dînsul, după ce șuieră cu vocea lui grăbită:

— Atunci anunțați dumneavoastră plecarea...

Dănuț se mișcă pe scaun, ridicînd repetat din umeri, ca și cînd ar fi vrut să așeze mai bine mantaua pe spate; apoi își propti bărbia în cei doi pumni suprapuși pe muchia mesei.

Un moment nici un gînd nu mai trecu prin creierul lui golit deodată. Nici ochiul stîng nu i se mai clăti în orbită și el privi complect imbecilizat prin geamul translucid, înflorit de gheață, ferestrele din față ale trenului de Călugărești. Pentru el nu era decît acceleratul de Prundeni, oprit în plin cîmp. Acolo era Frosica lui.

Acolo, căpșorul ei blond, de ceară, de păpușică, sta rezemat de canapea.

Și domnul șef nu îndrăznește să se miște. Alții au pentru el această grijă. Iar în mintea lui, succedarea tablourilor, curmată de venirea împiegatului, își reia de la sine firul.

„O dăm jos la stația următoare. Nu e caz de amendă, dar nu trebuia tras semnalul!”

Fluierături de țignal, șuier lung de locomotivă, trenul se urnește păcănind sacadat, mai întîi încet, apoi din ce în ce mai repede ca și toanele ochiului acestuia stîng, care au început iar. Paca, paca; paca, paca, și domnul șef privește paralizat ferestrele vagoanelor din față, care se perindează ușor ocupînd lent și fără încetare una cîte una locul celei dinainte.

Dănuț tresare deodată, zguduit de un început vag de amintire. Ochii lui s-au mărit, ca și cînd ar avea de obiectat ceva la această neoprită desfășurare de lucruri. Dar nu știe ce anume și ferestrele vagoanelor trec înainte, lunecînd tot mai repede și mai ușor. Ultima a dispărut, întrerupînd brusc depănarea filmului cu bizare forme omenești.

Și acum trenul închipuirei lui Dănuț zboară înainte și duce spre stația următoare, spre Bobenii domnului șef, un cadavru mic de copiliță.

Corpul lui tresare zgîlțîiat de un tremur convulsiv. Pumnul de deasupra se lasă moale lîngă celălalt, capul se înfundă între degete și trupul lui se zbate în frămîntări domoale. Sughițuri de

plîns abia se aud de sub șapca roșie, înfundate și reținute.

Domnul șef plînge de-a binelea. Cel din urmă copil, din șapte cîți a avut, seceraţi rînd pe rînd de miazmele bălților din dosul gării! Și doar de aceea o îndepărtase la școală, ca s-o scape de grozava otravă care plutea în văzduhul Bobenilor!

De mult o doborîse și pe ea răul. Dar fusese mai tare decît boala. Și iată, dușmanul nu se dăduse bătut; se pitise în corpu-i plăpînd și sta la pîndă acolo, neîmblînzit și hain. La pension o mai încercase o dată!...

Ușurată de lacrămi, memoria începea să prindă culoare în creierul lui Dănuț! Își ridicase capul și acum îl rezemase de mîna proptită în muchia mesei de stejar.

Prin picăturile de lăcrămi, care-i rămăseseră îmbibate între gene, el își privi parcă în afară amintirile rumenite în minunate jocuri de curcubee.

...Doamna directoare trimisese scrisori disperate. Dănuț ajunsese mai mult mort la Craiova. Dar și de data asta fata biruise. O găsise chiar puțin înzdrăvenită.

Acum, însă, fără îndoială că nu e de-a bună! Dănuț își ascultă bătăile ochiului mai curajos. Păreau o inimă de pasăre, care se zbate fricoasă în mîna care a prins-o.

Îl stăpîni iarăși mirosul de varză acră, de usturoi și de drojdie de bere. Auzi apoi voci. Dar nu se străduí deloc să înțeleagă cuvintele. În urmă, din cuhnie, se porniră rîsete. Nevastă-sa rîdea cu impiegatul. Abia acum distinse: Crăciun, domnișoara Frosica, petrecere, numai noi, vom petrece bine...

Vorbele acestea îi făceau nespus de bine. Plănui să se apropie de ușă și să-și încordeze obosita luare-aminte.

Dar aparatele de pe masă se răzvrătiră violent într-o scurtă turburare, care contrasta vădit cu jocul lor liniștit de pînă acum. Domnul șef își ciuli iarăși urechea. Și înțelese clar acum, din amestecătura sunetelor punctate cu cele accentuate mai lungit, că acceleratul de Craiova tocmai trecuse prin halta vecină, Rîușor, cea mai apropiată din cele două stații dintre Prundeni și Bobeni, în care nu se oprea niciodată.

Involuntar, Dănuț apucă din nou castana turtită a trimițătorului. Era gata să fărîme în linioare și puncte întrebarea, care-i venise aproape îndată pe buze; nu era o copiliță moartă în accelerat? Dar se opri după primul punct. I se păru o copilărie gîndul care-l lovise. De unde ar fi putut ști impiegatul de la

Rîușor lucrul acesta? Și pe urmă, dacă s-ar fi oprit cumva în cîmp, n-ar fi fost oare anunțați Bobenii? Adică nu... cum... dar nu, nu, nu, toate erau năluciri copilărești...

— Halucinații! mormăi domnul șef ca de obicei, cînd vroia să pună capăt tuturor gîndurilor negre, care-l asaltau cu furie, ori ochiul stîng pornea să se zbată sub sprînceana stufoasă.

— Halucinații... Frigurile ăștia păcătoase...

Dănuț se mustră iarăși pentru slăbiciunea lui nesuferită, care-l biruia totdeauna, făcîndu-l adesea să uite tot ce se petrece în juru-i. Își dădu din nou puțin curaj sufletului hărțuit. Dar simți că în fundul lui tot a mai rămas o pată cenușie. Semnele au fost astăzi mai puternice decît oricînd. Ceva, ceva tot s-a întîmplat.

Doar viziunea aceea a oprirei trenului în cîmp fusese atît de limpede, atît de vie! Parcă a fost un tren adevărat cel care s-a oprit dinaintea ochilor lui, năzărindu-i-se printre florile de gheață ale geamului.

— Hm! ciudat, murmură Dănuț. Parcă a fost un tren în carne și-n oase. Pasageri, zgomot, țignal, șuier... Hm, ciudat!...

Își trecu mîna pe frunte, împingînd ușor șapca pe ceafă. Apoi se scutură de cîteva ori, ca să-și așeze mantaua pe umeri. De-alături, din bucătărie, zvonul vocilor și-al rîsetelor venea tot mai vesel, mai crescînd. Dănuț se frecă la ochi. Stîngul parcă se potolise de tot. Își aminti de îndatoririle lui și se așează la masă.

— Dar Călugărești ăia, ce dracu de-or fi întîrzîind atîta!...

Și ca lovit de-o neașteptată paralizie, domnul șef rămase cu-o mînă întinsă în gol, cu ochii holbați, cu gura întredeschisă. Stîngul se porni năvalnic în zbaterea ucigătoare:

— Călugărești... nu cumva? Nu, nu, fără îndoială că nu. Totul a fost un vis, o halucinație... nimic decît simple halucinații.

Dănuț sări speriat de pe scaun. El își aminti că nu o dată, din pricina semnelor, i se întîmplase să confunde năzărirele sale cu realitatea. Porni ca dus de un vis hipnotic spre ușa din fund, dinspre bucătărie.

— Loloi, Loloi, domnule Loloi...

Ca prin ceață își amintea figura împiegatului, privindu-l întrebător: „Dăm drumul, domnule șef? Miercani sunt în întîrziere...”

Dănuț se năpusti năprasnic asupra ușei încuiete.

— Loloi, Loloi, n-auzi, nu mai auzi...

— Ce-i, frate, ce s-a întîmplat? întrebă de dincolo de ușă glasul pițigăiat al doamnei Dănuț.

— Loloi, unde-i Loloi?

— A ieșit acum... mi se pare s-a dus la magazie...

— Cu neputință, cu neputință, își simți Dănuț buzele uscate șoptind de la sine.

— Dar ce e cu Prundeni, dragă? se auzi din nou vocea pițigăiată a doamnei Dănuț. Nu se mai anunță? Că uite, un sfert de ceas de cînd ați dat drumul la Călugărești.

— Am dat dru...

Abia atît putu rosti Grigore Dănuț. Și se prăbuși spre aparate cu mîinile întinse, cu degetele răschirate, cu ochii deschiși peste măsură, dar cînd își aminti că Rîușorul și vestise trecerea acceleratului, se lăsă moale pe scaun, apoi se rostogoli sub masă, insensibil ca un maldăr inform de boarfe. Dincolo, în cuhnie, porni în acelaș timp, vesel, sunetul piuliței. Odată cu el, doamna Dănuț întonă o frîntură de cîntec... Degetele căzutului păreau să caute ceva în praful podelei. Se crispau pe nodurile scîndurilor, apoi apucau pulpanele mantalei de care trăgeau cu disperare. Pe urmă mîinile, amîndouă, se abătură ca zvîrlite de un resort asupra ochilor, astupîndu-i sub pumnii grei, ca în fața unei priveliști fără de seamăn.

În închipuirea lui Dănuț începuse să se aprindă imaginea catastrofei. Din ce în ce mai clară, mai amănunțită. Văzu pe Frosica, în vălmășagul de călători, zguduită cu putere de cutremurarea grozavă a ciocnirei. O văzu izbită cu capul de fiarele vagonului o văzu călcată în picioare, strivită sub greutatea sfărîmăturilor, tîrîtă sub osiile enorme. Văzu corpul ei plăpînd în bucăți amestecate cu alte bucăți de corpuri străine. Văzu foc, sînge, auzi urlete de jale și izbucniri de explozii.

Zadarnic pumnii lui Dănuț striveau subt ei ochii înspăimântați. În adîncul lor imaginea devenea tot mai lămurită, tot mai înfiorătoare.

Și printre țipetele, printre gemetele de moarte, printre detunăturile fără seamăn care-i asurzeau acum capul, își făcea loc, din ce în ce mai stăruitor, ca un cîntec nespus de dulce, răsunetul de clopoțel al piuliței. Apoi voci omenești și iarăși rîsete. Și o bătaie vehementă în ușa dinspre bucătărie.

— Ce-ai cu Loloi? Uite-l, a venit.

— Ce-aveți cu mine, domnule șef? Să vin în biurou..;

Dănuț se cutremură ca dintr-un somn nesfîrșit de adînc...

— Copilul meu, Frosica! bolborosi el învinețit de frig.

— Ați anunțat, domnule șef, că au plecat Călugărești? se auzi din nou vocea lui Loloi.

Dintr-o mișcare Dănuț sări în picioare. Vocea impiegatului îi măsurase dintr-o dată în gînd mărimea răspunderei.

— Ați anunțat că a plecat Călugărești, domnule șef? să nu cumva...

— Am anunțat, minți Dănuț, fără să-și dea seama. Am anunțat, repetă el, dumneata n-ai văzut c-am anunțat...

Și ghearele i se înfipseră nemiloase în beregata din care ieșeau minciuni atît de nerușinate.

— Omorîtorule, își șoptea el scrîșnind din dinți amenințător, ca-n fața unui dușman surprins în plină nelegiuire. Călăule, ți-ai omorît fata...

Și de acolo, din depărtarea cîmpului înzăpezit, i se păru că aude bubuitura fără de seamăn a catastrofei. Îi veni deodată s-o ia în goană nebună de-a lungul liniei, spre dezastrul care, cine știe, poate în clipa aceasta se petrece în necuprinsul zării.

— Domnule șef! domnule șef! Cine putea să-l strige cu atîta stăruință, chiar în momentul ăsta! Dănuț holbă ochii de groază și făcu o mișcare spre dulapul cu imprimate din colț.

— Domnule șef, domnule șef... ați ieșit, domnule șef.

— A... tu... dumneata ești... Loloi...

— Eu, domnule șef... cu cine vorbiți, domnule șef...

Domnul șef privește îngrozit în juru-i. Corpul său s-a plecat înainte, pasul i-e gata să se avînte.

— Vorbiți cu cineva, domnule șef?

Deodată, în capul lui Dănuț se lumină ca ziua. Un gînd neașteptat își făcu loc acolo și Dănuț rămase năucit, neștiind dacă să-i dea luare-aminte sau nu. I se păru că altcineva s-a așezat în el însuși și vorbește în locu-i. Altfel cum ar fi putut răspunde cu atîta sînge rece impiegatului din bucătărie.

— Da, da, vorbeam cu cineva. Un individ.

— Un individ?

— Am surprins un individ... am ieșit puțin afară și cînd m-am întors am găsit un individ în birou...

Corpul lui Dănuț tremură tot, din toate încheieturile. Sudoarea îi curge de pretutindeni și vîrful limbei i-a ieșit afară prin întredeschizătura buzelor. Cum poate să vorbească cu atîta

siguranță, cînd, acolo, Frosica lui moare strivită sub sfărîmăturile vagoanelor?...

Cum poate să se scuture pe haine și să se teamă de venirea lui Loloi! Cum poate să se gîndească la mînia oamenilor și la pielea lui, cînd Frosica își dă duhul pe cîmpul de zăpadă...

Dar Loloi nu se mișcă din bucătărie; el vorbește înainte cu doamna Dănuț și rîd amîndoi cu veselie. Fără să-și dea seamă cum, Dănuț continuă:

— L-am găsit aici: trăgea cu urechea la aparat. Mi-a spus că vrea să mă întrebe cînd vine trenul de Prundeni...

Dănuț turuia înainte, parcă o lecție învățată. Despre individul suspect pe care l-a găsit în biurou i se părea că i-e legată toată soarta.

Mintea lui se anina cu disperare de această invenție subită, care parcă-l ușura. I se părea că de aci va porni scăparea lui...

— De dimineață l-am văzut dînd tîrcoale...

— Mi se pare că l-am văzut și eu... complectă impiegatul.

— Ce? Ăla e? se repezi Dănuț și ochii îi străluciră..,

— Nu era unul cu haine de oraș și cu cizme...?

— Ah, da, da... acela era...

— L-am văzut...

— Da, da, da... acela... o mutră de... de... de bolșevic...

Conversația urmă, deslușind înainte semnalmentele individului. Iar în mintea sfîrșită a lui Dănuț o nouă nădejde de bucurie începea să mijească, adusă de cea dintîi: dacă ciocnirea nu va avea loc, dacă Frosica va scăpa...

— Și la urma urmei, dă-l dracului de individ, domnule șef. Veniți încoace: miroase atît de pofticios zeama de varză...

— Aștept să se anunțe Prundeni, răspunse scurt Dănuț și se cutremură singur de repeziciunea cu care răspunsese... Doamne, sfînta zi de mîine, scapă-mă de năpasta asta, scapă-mi pe Frosica! Începură să-i bîlbîie buzele.

Alături, sunetul piuliței și sunetul vocilor deveneau tot mai vesele, tot mai animate. Loloi se pare că spusese o glumă, că doamna Dănuț dădu drumul unui rîs cu spasmuri, fără sfîrșit.

Rîsul acesta se vîrî în inima lui Dănuț ca un pumnal. El văzuse iarăși figura de ceară, mînjită de sînge, a Frosicăi și frigurile îl recîștigară...

— Domnule șef, ascultă colea, domnule șef, să rîzi să mori...

Și Loloi începu să repete, întrerupt de zbucnirile de rîs ale

doamnei Dănuț. Dar domnul șef nu auzea nimic...

— N-auziți, domnule șef...

— A, ha, ba da...

Și domnul șef porni la rîndu-i o toană de rîs puternic, care i se păru că cutremură palida figură însîngerată a Frosicei, care i se așezase dinaintea ochilor.

Inima i se ghemui speriată sub coșul pieptului. Vroia să iese afară, simțea că se înăbușe. Dar își aminti că trebuie să rămînă liniștit înăuntru. Se apropie de geamul cel mare de deasupra mesei de stejar și cercetă zarea miazăzilei. Dar într-acolo nu domnea alt decît albul cel mai perfect și liniștea cea mai deplină. Privind pieziș, nu putea să vadă decît cele patru perechi de șine, împreunîndu-se ca opt coarde pe un gît de liră. Sub sticlirea tremurătoare a gerului, părea că o mînă nevăzută le ciupea ușor, neauzit de ușor.

Alături, rîsetul, piulița creșteau de zor. Loloi bătea violent în ușă:

— Ascultă, domnu șef, una nostimă de tot, domnu șef...

Frigul

Ea privește soarele cum se înecă în propriul lui sînge; ceva grozav și sfâșietor parcă se petrece la hotarul amurgului. O luptă crîncenă între titani, mută și încordată, iar sîngele țîșnește pretutindeni pînă-n mari depărtări, pînă jos sub fereastră, pe toată întinderea de omăt. Tot zidul trebuie să fie împroșcat cu sînge și chiar pe fața ei trebuie să lucească reflexul roșu. Sîngele sfîrșitului sfîrșiturilor.

Un soare răpus, zburătăcind ca un vultur rănit, înălțîndu-se doar ca să mînjească de sînge, pînă-n fantastice depărtări, dezolate peisagii de zăpadă eternă, pe care nici un vînt de primăvară n-o va mai sufla înapoi spre norduri; iar duhul înghețului biruitor coborînd mut și întunecat, aproape, tot mai aproape... Straniu și tragic amurg, încremenit peste veci de veci.

Azi-dimineață, cînd a primit scrisoarea poruncitoare, a ieșit afară; avea nevoie de aerul rece și limpede. Oameni de-ai curței adunați într-un loc rîdeau tare; la apropierea ei, s-au îndepărtat cuviincioși, ducînd o pasăre tăiată în mijlocul glumelor. În urmăle a rămas sufletul roșu al orăteniei întins pe zăpadă. Întîi s-a gîndit că poate fi doar o întîmplare, dar mai apoi a avut multe clipe în minte ideea că sîngele fiecărei ființe ucise ia forma celui mort. Umbra cea din urmă.

Însă nici aceasta și nici culoarea de cireașă a omătului stropit cu licoarea vieței n-au spăimîntat-o; numai cînd colțul plicului din buzunarul paltonului i-a înțepat degetul, atunci ochii i s-au zgîit deodată, căci au văzut, într-o urmă de ciubotă, o pojghiță mică de sînge înghețat. A simțit atunci în obraji toată asprimea iernei și s-a întors în casă, hotărîtă să trimeată înapoi ștafeta: „Nu se poate. Pentru nimic în lume...”

O, de-ar fi fost vorba de oricît sînge vărsat, de oricît sînge proaspăt și cald, puțin i-ar fi păsat... dar pojghița aceea... Înghețul... frigul. Frigul. Dihania asta mare și nevăzută ca zarea, cuprinzîndu-te pe nesimțite, strîngîndu-te în aripele de gheață...

Ea o cunoaște de mult... Își aduce aminte... odată..? ningea... pe atunci n-avea șoșoni... era în vremuri de război și trebuia să aștepte la șir, dinaintea unei brutării. Ghetele subțiri se scofîlciseră, iar vîrfurile apucaseră în sus... degetele de la picioare parcă nu erau ale ei și parcă se înfipseseră în picioare ca niște cuțite...

A fost totul parcă un vis; un basm. Însăși venirea lui Mircea, puternicul, bogatul, pînă și cu numele de poveste, a fost parcă tot ceva de poveste, parcă n-ar fi fost deloc...

Dar senzația aceea a contractării lente și persistente a oaselor, înfipte ca niște corpuri străine în corp, a rămas...

Iar mai apoi, într-o gară, bătrîna aceea văietîndu-se în gerul dimineței și tropăind greoi din bocancii de fier i-a amintit brutal că o simplă învîrtitură mai înainte sau mai înapoi a norocului, și povestea n-ar mai fi fost într-adevăr. Bătrîna pesemne aștepta un tren mai sărăcăcios, care avea să treacă mult mai tîrziu, iar acum privea cu jind la aburul cald ce ieșea de subt vagoanele lungi și vopsite proaspăt. Uneori norul de aburi o cuprindea și ea-și scotea mîinile încrucișate prin mînecile largi ale zeghei, ca să primească larga răsuflare a căldurei vagonului de bogați. Pe urmă trenul s-a urnit, gara cu bătrîna a rămas în urmă și trenul s-a înfundat sub bolta joasă și sură a unui cer aspru și fioros. Pe cîmp, arbori zgribuliți erau strînși cobză în lanțurile albe și înflorate ale gerului; era un întreg convoi de copaci cocoșați și striviți de cătușele zeității sălbatice — păreau mînați din urmă de nevăzuții oșteni ai aerului cu cnuturi grele de vînt, amarnic și necăjit pohod.

Pe urmă imaginea dusă spre fundul compartimentului de ochii fericiți brusc se strîngea; aerul se cobora și mai mult, orizontul se strîmta, văzduhul îmbîcsit de alba funingine a gerului se făcea totuși cu atît mai întunecos, trenul pierdut în sinistrul tunel de gheață alerga acum cu ultimele puteri ale căldurei din căldare spre fundul peșterei cu aspre și răcoroase reflexe, unde trona zeitatea înghețului, suveranul nemărginitelor puteri care mînau încoace, răzvrătită sau resemnată, toată suflarea luminilor.

Ea se cutremurase atît de tare, că bărbatu-său începuse s-o cerceteze cu ochi curioși. Dar de sub canapea, susurul lin și înviorător al caloriferului o readuse la realitatea apropiată. Privise cu mulțumire semicercul cu indicații, pe care regulatorul era așezat la punctul „cald”. Apoi ridicase ochii spre cele trei becuri din tavan care arseseră toată noaptea, se simțise în mijloc de confort și civilizație, iar auzul i se desfăta de rîsul călătorilor din compartimentul vecin, care izbucniseră într-un haz strașnic, cu gînd departe de îngheț și de sfîrșitul lumei...

O, acum, cînd își amintea toate acestea, se simțea atît de

bine în iatacul mare, cu geamuri spre apus și miazăzi. În soba de teracotă, înaltă cît un monument, trosneau sălbatec crecile pădurei, pe care o știa imensă dincolo de curți, spre miazănoapte. Divanele mari și moi păreau, între sulurile de la capete, poale de gospodină întinse îmbietor de mîini gigantice. E într-adevăr atît de cald și de bine aci, în semiobscuritatea asta dulce, fulgerată ades de jocul flăcărilor din gura de Moloch a căminului, că răspunsul nu poate fi decît unul.

Oho, s-a făcut tîrziu și trebuie într-un fel să răspundă: „Nu". Atît. Un „nu" mare scris pe o pagină întreagă... Ba nu, să scrie lămurit, așa cum e de fapt. Mircea poate și-a modificat, cum se întîmplă adesea, cursul călătoriei. Iar noaptea — doar e știut — în fiecare noapte se dă drumul din lanțuri la cei patruzeci de cîini, care nu-și cunosc nici măcar stăpînii...

Trebuie, trebuie neapărat să răspundă. Iacă, uitase de cei patruzeci de dulăi, care pînă spre ziuă mișună în jurul conacului! Numai slujitorul care n-are decît grija lor îi mai poate stăpîni... Doamne, cum a putut să uite tocmai un lucru așa de important... Dar se miră cum el a putut să nu-și aducă aminte, doar a venit de atîtea ori la Mircea, iar Mircea niciodată nu aduce vorba despre bogățiile lui fără să nu pomenească de ferocitatea jivinelor sale.

...l-a văzut și ea în mai multe rînduri, pe toți grămadă, la lumina lunei. Mircea ținea mult să-i contemple alături de dînsa și să rîdă de năzdrăvăniile lor. Erau toți mari ca viteii și stăteau ca lupii pe șezut. Se jucau mușcîndu-se prietenește, dar gemetele lor de plăcere erau adevărate urlete lugubre. Iar cîteodată răzbăteau din mijlocul haitei lătrături seci, clănțăniri fioroase. Îndată atunci săreau toți în picioare și se priveau mîrîitori într-o noapte, Mircea a ieșit cu un bici enorm în mînă; l-a trosnit cu putere și toată haita a sărit ca arsă. Ea urmărea de pe fereastră; și întreaga haită s-a prăbușit asupra îndrăznețului. Zadarnic vocea lui cutremura temeliile nopței, zadarnic biciul plesnea ca bubuiturile de armă. L-a văzut lipindu-se poltron de zid; mîna mecanic împărțea lovituri în dreapta și-n stînga, dar răgetul lui a răgușit și s-a transformat în dureroase strigăte de ajutor. Au sărit oamenii curței, a fost vuiet mare... L-a văzut apoi intrînd galben, de parcă, în locul capului, îi pusese cineva un cap de ceară. Zadarnic încerca să-și țină dreaptă șira spinării și zadarnic vrea ca pasul să nu mai dîrdîie ca la paralitici.

Slujitorii au intrat la porunci, dar el a păstrat multă vreme tăcerea, pentru ca să-și adune vorbele, care pesemne îi fugiseră din gît ca albinele din stup. Au răsunat atunci două feluri de pedepse: cincizeci de bice de fiecare fiară și cinci condamnări la moarte. Execuția era să aibe loc a doua zi în faptul dimineței, iar osîndele capitale aveau să fie suferite de cei cinci dulăi bătrîni pe „care-i știa bine că-l cunosc și totuși au sărit la dînsul”. Se plimba furios cu mîinile la spate, rostind sentințele și dînd amănunte asupra felului executării...

Apoi deodată... o, cum și-l aduce aminte... se oprise cu ochii țintă la ea. Și atît de puternici erau, că ea a trebuit să și-i plece pe ai ei.

— Nu, să nu se împuște nimic, a zis...

Și după o tăcere:

— Mîine să se îndoiască porția de mîncare la toți cîinii; carnea să nu se mai frigă de acum înainte; iar ceior cinci bătrîni, chiar să li se întreiască porția...

Cînd ea și-a ridicat privirile, nu se mai uita la dînsa. Fixa un colț al iatacului și părea că din nou a început să dîrdîie: ochii și figura și corpul lui întreg păreau că rîd... rîdeau într-adevăr și dîntîia tot...

...Haide, trebuie să scrie, e foarte cu putință ca el să fi uitat. Sau să pună prea puțin preț pe furia javrelor. Sau să nu fi dat crezare lăudăroșeniei lui Mircea. Trebuia neapărat prevenit de pericolul ce-l aștepta. Mai ales că lipsa răspunsului ar fi putut-o socoti ca o încuviințare; poate chiar își închipuie că măsuri au fost luate ca intrarea să-i fie apărată.

Biata minte nestatornică a lui Dinu! Necontenit vîrtej de gînduri, fantasme, planuri și iluzii...

Ea se dezlipește alene de soba monumentală, și pasul o duce fără grabă și legănat spre măsuța încrustată cu flori de ivoriu; și simte cum o adiere de tristețe se revarsă din ungherul ei ascuns spre celelalte ascunzișuri ale sufletului. Oare de ce? E limpede așa... Doară niciodată nu va putea să se întîmple...

Scoate pe gînduri globul lampei. Niciodată. Și se lasă pe scaun fără să aprindă. Niciodată. Iar totdeauna frigul va rămîne numai acolo, afară, dincolo de ziduri. Gîndul cel nou o scutură din toropeală și flacăra chibritului izbucnește. Ștafeta va porni chiar acum călare; într-o jumătate de ceas va fi în oraș la prietena cea bună, tainicul regizor.

Și totuși... micul parc din față e unit cu restul curților doar prin poarta din dreptul terasei. Încolo toate celelalte sunt închise... iar dacă și aceasta...

Ea totuși a terminat scrisoarea. Trebuie să fie înțeles că niciodată nu va fi cu putință să se împlinească un plan atît de îndrăzneț și absurd... Și apoi ea iubește mult pe Mircea... ceea ce nu-i place la el este doar grija asta de a o închide atît de strașnic... Numai atît doar... Și nici atît... căci dacă ar înch... dacă ar... dacă ar fi închisă și cea din dreptul terasei, jivinelor nu le-ar rămîne decît restul curților... Parcul ar fi liber de teroarea lor...

De ce-a stins lampa așa de grabnic? Ca să vadă lucrurile astea care se potrivesc atît de minunat în rosturile gîndului. Slugile trebuie să fie acum la masă... iar abia mai tîrziu se dă drumul haitei...

Ea se înfășură în șalul mare și gros de mătase și iese afară. Negurile înghețate sunt încremenite în luciul lor straniu, copacii înalți sunt rotunzi și tufele de smeură și agriș susură tainic lovindu-și roada bogată de chiciuri; parcul e o dumbravă de argint peste care a început să se întețească adierea ce va face să cînte frunzele. Acum nu se aud decît slabe atingeri de foi zimțate și troznetul de atlaz al zăpezii sub pașii grăbiți și mărunți. Basmul nopței abia se pregătește...

A ajuns la poarta larg căscată: o smucește din gheața care i-a cuprins balamalele și o împinge în cadrul ei. Nu știe dacă trebuie să se mai necăjească și cu drugul s-a ruginit într-atîta încît e cu neputință să-l mai clintească din înțepeneală. Dar nu e nevoie; poarta s-a cuprins prea bine în cadru și, uite, parcă s-a umflat deodată, că nu mai vrea să se deschidă... Oho, cîinii în nici un caz n-o vor putea urni...

Și se puse pe fugă înapoi înspre casă, iar șalul care-i flutură în urmă-i pare o pasăre neagră ce s-a luat după dînsa. Pe verandă se gîndește la dîra pantofilor; de la ultima treaptă și pînă unde noaptea nu mai lasă vederea, pe violetul zăpezei, urmele de pași par mai albe, mai luminoase, un covoraș alb întins pe pardoseala de mister. Sunt prea multe, prea amestecate ca să se distingă ale ei.

Intră, și căldura o cuprinse în îmbrățișarea ei dulce. „De amant”, șoptește ea și clatină din cap cu tristețe; e doar singurul amant care a îmbrățișat-o și de despărțirea căruia se

cutremură. Singurul amant: căldura — o femeie... Însă așa trebuie să fie și îmbrățișările lui, dulci, delicate, să pătrundă în corp prin toți porii, pe nesimțite, așa cum le întrevedea, de departe, ca în ceață, în tumultul îmbrățișărilor sălbatice ale celui plecat.

Sufletul i-era ușor după fapta ce îndeplinise, încît corpul i se părea la fel și avea senzația că plutește mergînd de la un scaun la altul, căci un neastîmpăr, căruia nu-i găsea rost, o făcea să-și schimbe locul necontenit. Îl vedea necurmat pe Dinu, subțirel, cu înmlădieri de șopîrlă, atît de asemănător cu o șopîrlă, încît avea într-una toane de rîs, prevăzînd cum se va strecura de nebăgat în seamă, cum totul avea să se întîmple simplu, nu se poate mai simplu, că a doua zi va fi aceeași liniște și aceeași odaie caldă, iar spre 6eară, același soare de sfîrșit de lume va arunca inutile și decorative palori de bronz pe zăpada cîmpului. Totul va fi ca înainte, gîndea ea, căci uita, sau poate nu-și da seama ca dincolo de noaptea aceasta se cască lungul lanț de prăpăstii ale nopților viitoare: șirag de priveliști din ce în ce mai amețitor de frumoase...

Ea nu făcea acum decît să-și rîdă de temerile ei de mai înainte; e o copilărie să-ți închipui că viața are cotituri brusce ca în romane... O, altă dată, cine știe... dar acum, el e atît de departe...

Acum era de tot întunerec în casă. Însă ea știa și cele mai mici obiecte unde sunt așezate, încît vedea totul ca ziua. Luna avea să iasă mult mai tîrziu și desigur el ținuse socoteală de răsăritul lunei; el trebuia s-0 ia înaintea lunei. Iar stelele răzbiseră cu atîta profuziune, că te așteptai să acopere toată bolta într-o mantie de diamant topit. Fantoma stinsă a Vărsătorului se scufundase mai demult în oceanul suborizontului; iar acum, pe locul unde soarele își dusese agonia, cei doi pești ai zodiacului căutau lacomi urma dispărutului. Ea le desfăcea obișnuită conturul din volbura pulberei de foc, căci singurătatea și iatacul ei cu ferestre spre miazăzi și apus o învățaseră să citească bine în semnele fără clintire ale cerului.

Dar un zgomot brusc, care deveni pe urmă prelung și tumultuos, o făcu să plece ochii din priveliștea de aur; ochii întîi se loviră de duritatea cumplitului întuneric și se închiseseră parcă de durere. Pleoapele bătură ca aripi ce vor să-și ia zborul

și înfruntă din nou puterea nopții; zăpada strălucea viclean dedesupt, dar cînd ridică și dintr-însa ochii, ei se loviră din nou de întunericul acela grozav. Atunci văzu închegîndu-se în beznă bulgări și mai compacți de beznă. Unul după altul veneau prin cer ca duhurile vrăjitorești. Se prăvăliră într-un iureș nebun spre poarta din dreptul terasei, parcă ar fi știut că acolo se petrecuse ceva. Ea se mută repede la fereastra de la miazăzi.

Cele patruzeci de fiare nocturne se abătuseră în crîncen asalt asupra porții închise. Lemnul umflat rezista însă bine în cadrul gardului. Ei își dădură atunci tîrcoale unul altuia schelălăind prietenește. Îi vedea bine acum pe luciul zăpezei. Erau enormi și licărul ochilor li se aprindea și se stingea ca licuricii; smalțul cel alb al pămîntului le ședea de minune, îi prindea ca propriile lor blăni. Iar fiorul fricei, care i se prelinse lung și cutremurător de-a lungul șirei, semăna atît de bine cu fiorul frigului, că amîndouă se confundară într-un tremur puternic, nepotolit. Eternul frig licărea în ochii jivinelor, în bizarele jocuri fosforice ale zăpezii, în luciul tern al planeților morți de pe cer, în văpaia rece de diamant a stelelor zbătîndu-se de prisos, în înghețul întunericului fără fund și zare. Din tot infinitul ăsta covîrșitor, numai aici, lîngă soba a cărei înfățișare i se părea acum mică și umilă, era căldura și viața. Iar ceea ce trebuia să se întîmple i se păru atît de apropiat, că scoase un gemăt de spaimă. N-ar mai fi vrut să se întîmple nimic. Ar fi vrut să se întindă pe divanul ei și s-adoarmă, să se ferească în somn, ca în cel mai bun ascunziș, de orice întîmplare ar fi putut să survină. Să se trezească a doua zi în zori, în lumina soarelui alb, liberă de toate grijile și de toate fricile.

Atunci veni de departe un lătrat de alarmă, furios și tenace; și îndată un huruit sinistru îi urmă și întreaga haită cu clămpănituri seci, cu colți mai albi ca zăpada, se năpusti de năprasnă spre miazănoaptea curții, după zvon pesemne, acolo unde încep hotarele pădurei. Ea aștepta cu suflet strîns zgomotul care avea să urmeze și care izbucni formidabil și fioros, se dezlănțui fără chip de curmare. Ceva extrem de grav trebuia să se petreacă acolo, căci acum se auzi cornul de alarmă al slujitorilor.

În vaierul teribil care se stîrnise, pietricelele ce plouară în geam fură ca sunetele clopoțelului de argint în tumultul liturghiei. Soarta începea să se împlinească. Pentru că, fără voia

ei, se văzu răsărind ca o fantomă, cît era de înaltă și albă, în apa de plumb a oglinzei. La început crezu chiar că stă încă pe loc și numai imaginea ei din oglindă, scăpată din legăturile firei, pornise spre ea s-o ia de mînă, s-o ducă; dar cînd trecu de oglindă își simți corpul mlădios, ducîndu-i voința în foșnetul capotului de mătase albă.

Trecu antreiașul. Deschise.

Și el se înălță pe treptele verandei înfășurat în blana cenușie, de culoarea nopței însăși.

— Du-te, du-te, șopti ea frîngîndu-și mîinile. Pentru Dumnezeu, du-te...

Și mîinile se răsuciră nervos și fantastic îmbrățișînd aerul rece:

— Du-te, șopti din nou plîngător... Nu înțelegi... nu vezi... Frigul...

Dar el rîse nepăsător:

— Acolo sunt oamenii mei! arătă el spre fundul nopței. Ei au pornit toată larma, ca să-i atragă pe-ai voștri într-acolo. O, e un plan minunat... haidem, să ți-l spun...

Și-o cuprinse de mijloc, ușoară și albă ca o fantomă.

Ea își lăsă atunci capul în jos și chiar îl scutură ca să i se desfacă părul. Acum, pentru că el venise, ritualul trebuia îndeplinit pînă în cele mai mici amănunte. Din noapte, deasupra, Frigul care-o mîngăia cu degete reci, prin haina subțire, o privi rîzător și sticlos prin miile lui de ochi.

Huietul de departe continuă tot timpul nebuniei. Cînd părea că se sfîrșește într-un colț al hotarului, răbufnea îndată tocmai în colțul cel mai opus. El rîdea atunci și-n noapte dinții lui străluceau asigurător și brațele ei 8e întindeau atunci lacome.

De două ori încercară să se despartă la ușa cea mare a antreiașului, pentru a se înlănțui iarăși și a se înturna în sanctuarul păcatului. Ea fu aceea care i se anină de gît a doua oară, acum nu atît din iubire, cît dintr-o sfidare aruncată Neprevăzutului și Frigului.

Cînd, în cele din urmă, el porni de-a binelea, ea numără, bătînd ușor cu vîrful piciorului în covor: una, două, trei, patru... el trebuie să fi și ajuns departe... cinci, șase, șapte... o-ho, el e demult pe drumul gol și e cu neputință de văzut cu haina lui de culoarea straniei lumini a zăpezii în noapte... opt... nouă... asta e tot... o clipă... cîteva... și totul e repus în starea de mai

înainte... și iată, neprevăzutul ăsta, cu gravitatea lui tragică și cu sloii lui imenși învîrtindu-se de-a surda în nepătruns, păcălit cum ai păcăli un copil... din nouă bătăi de picior...

Dar de unde poate să vină frigul ăsta? Pesemne că ușa de la antreu s-a deschis singură... poate că într-adevăr el a uitat-o neîncuiată...

— Prea tîrziu, amice, prea tîrziu îți vîri nasul înăuntru, rîse ea frigului, pe care-l simțea curgînd pe sub canaturile ușei cesteilalte în iatac; o izbea atît de tare în fluiere și-n gleznele calde că avu impresia curentului de munte, pe care-l treci vara cu picioarele goale.

Afară, dragul meu, afară! N-ai ce căuta în buduarul unei femei cu aventuri, îi spuse rîzînd din nou și ieși în antreiaș să încuie ușa cea mare și să pună dedesubt sulul călduros de lînă.

Și într-adevăr, în antreu, ușa cea mare era deschisă și într-adevăr în deschizătura ei stătea nedecis Frigul, cu căciulă țuguiată, cu haina verde îmblănită a isprăvnicelului, cu cizme înalte răsfrînte peste genunchi. Da, era însuș Frigul, căci mustățile mari umpleau obrajii cu flori de promoroacă și răzbătînd peste umerile-i solide, asprul duh al nopței ghețoase o privea cu milioanele de ochi.

Ea se dădu înapoi, amuțită de groază, și apariția o ajunse în iatacul în care încă plutea mireasma caldă a dragostei. Curajul îi reveni odată cu lumina lămpei, care se proiectă ironic pe înfățișarea de vechil. Căci nu era decît vechilul. Pe figură îi trecu atunci, ca umbra unui vîslit de aripă, tresărirea așteptatei dezamăgiri. Și ascunsă de rigiditatea, care deveni de piatră, a chipului, surise în adînc înșelării de-o clipă, ce-i surîdea la rîndu-i zburînd acum departe, ca un drăcușor șugubeț.

— Cum ai îndrăznit să pătrunzi aici?... și-n tot timpul cît pronunță aceste cuvinte se străduia ca vocea să păstreze aceeași asprime biruitoare din ochii și din trăsăturile ei.

Iar cînd sfîrși, auzi atît de firesc, că i se păru ca un ecou, răspunsul din care n-o surprindea decît vulgaritatea exprimării.

— He, he... eu ca eu, că sunt de-ai casei, da boier Dinu, cum s-a rătăcit el tocmai de la oraș în odaia cocoanei și cum a nimerit-o el tocmai cînd a izbucnit tămbălăul...? — Ieși...

Aștepta cu capul plecat ca el să execute, iar vîrful piciorului, care odată cu strigătul ei lovise atît de drastic în podea, se porni

imperceptibil să puncteze iar clipele... una... două... trei... „Și din atîtea poți păcăli destinul!” își spuse iar, privind cu un fel de ironică melancolie scrisoarea de adineauri, pe care o uitase pe măsuță.

Dar vechilul întîrzia. Cînd îl privi din nou, el își răsucea zîmbitor mustățile roșcovane și sarbede, de pe care gerul își luase masca rece, mută, cu tăiușuri de sticlă. În locu-i, o figură josnică rînjea.

— Să n-aibe grijă cucoana, n-o să știe nimic boierul... nu suntem nici noi așa proști să pîrîm frumusețe de cucoană...

— Ieși odată...

De astă dată a țipat atît de tare, că namila a făcut involuntar cîțiva pași de-a-ndărătelea. La ușe s-a oprit, ca să adauge amenințător:

— Așa ți-i vorba?

Apoi a ieșit tropăind din cizmele grele.

Mireasma care plutea încă în aerul iatacului era acum acră, respingătoare. Sanctuarul fusese profanat. Toate obiectele de pe mese, de pe etajere, de pe gueridoane, toate perinele divanului, mototolite de spasmul dragostei, ofereau acum o priveliște anostă, dezgustătoare. Pretutindeni se încuibase mirosul de cojoc umed și de iuft. Și pentru totdeauna.

Înfiorată, ea-și îmbrăcă paltonul îmblănit din dulapul în care mirosul impur nu putuse să pătrundă. Își acoperi capul cu șalul și porni zorită spre ieșire.

Căci afară o aștepta Frigul tare, limpede, curat de orice duhoare, de orice josnicie. Ea se codi puțin la ușa antreiașului, dar numai o clipă! Deschise apoi larg și păși; iar Frigul o cuprinse îndată și o sărută pe buze. Ea surîse biruită amantului infinit, care o aștepta de-atîta amar de vreme. Și cu un avînt fără seamăn i se aruncă în brațele nevăzute.

Și toți ochii de diamant ai cerului clipiră atunci de fericire.

Icoana

Ei se sărutau pierduți, cu ochii în rătăcire. Mîinile li se înlănțuiau, vîrîndu-se necontenit una pe sub alta, ca șerpii ce se încolăcesc în neștire; neodihnită și totuși prevenitoare, delicată întrecere de a stăpîni cît mai deasupra spațiul ucigător de cald dintre brațul și coasta trupului iubit. Pe urmă mișcările asidui cedau una alteia; ritmul lor obosea în amplitudini largi, tot mai largi... Urechea le era totuși dincolo de ziduri și de uși.

Iar în rătăcirile îmbrățișărilor supreme, grăbite și sălbatece, teama se topea. Sfîrîia calcinată în lumina orbitoare a spasmului... Avea miros de tămîie și de mirodenii nemaicunoscute.

Iar afară domnea întruna liniștea uniformă și impunătoare. Vuietul depărtat al străzilor era ea, liniștea aceasta, care se zbătea ca marea în propria ei imensitate. Era numai un vuiet liniștea această și nimic altceva deosebit. Ei înșiși o măreau la neînchipuit cu tăcerea lor agitată.

Dar pendula cea grea bătu despărțirea și ei ascultară cuminți această sfătuitoare bătrînă, care niciodată nu dăduse greș. Se ridicară aproape instinctiv, iar ea rîse puțin cît de mecanică fusese această mișcare. Însă în rîsul ei era mai mult siguranța, era bucuria sigură de împlinirea, punct cu punct, a ceea ce ea numea în derîdere „programul” ei și care se desfășura cu regularitate de mașinărie.

Dacă el ar mai fi zăbovit chiar puțin peste tot ce trebuia făcut și zis ca bunul rămas să fie deplin și nici searbăd, ea nu s-ar fi supărat, de bună seamă; dar o undă pătrunzătoare de tristețe ar fi încercat-o, căci ar fi ghicit atunci apropierea sfârșitului.

Dar îi plăcea la amantul ei, la acest vlăjgan solid, puțin cam trecut, dar destul de zdravăn, cum știa de bine să măsoare totul, să prevadă și să sfîrșească la vreme, să umple timpul, cînd devine gol și dezgustător, să scurteze pauzele lungi și umilitoare. Iar bunul lui rămas era un cap-de-operă de precizie și tact; un financiar genial, care taie în cîteva minute cea mai grea și mai delicată operație. O grabă prea mare, prea vădită, ar fi fost cu adevărat o jignire; o retragere stîngace, poticnită, întîrziată, i-ar fi produs neliniște și milă. Dar el punea în cele cinci minute, cît mai stăteau după bătaia ceasului, alte ceasuri întregi; aci era marea lui artă. Era ceva fatal și cabotin în toată atitudinea lui din aceste cinci minute; ea-și da seama perfect de

întreaga mascaradă, dar îi plăcea pentru siguranța și aplombul cu care jocul era condus. Și nu arare se îndoia dacă era numai un joc.

Propriu-zis, îndoiala aceasta o cam neliniștea pe ea în răstimpuri; dar o necăjea mai mult pentru că, pur și simplu, își făcea loc în capul ei. N-avea nevoie de nici o sinceritate și de nici o credință.

Și acum, cînd trupul ei se sfîrșea, subtilizîndu-se între mîinile bărbate ce îndeplineau jocul savant, ochii i se opriră pe Fecioara cea mare de deasupra divanului iubirei lor. Și ochii spuseră: „Nu-mi trebuie nici o credință, nici o credință... căci și astfel el e atît de cald". Și izbucni acum în rîs și mai aprig.

Iar Fecioara și pruncul de la sîn cu figurile lor de ulei plesnit de vechime, parcă acoperite de o plasă de păianjen, rămaseră nemișcați în cadrul greu de bronz.

— De ce rîzi? o întrebă el, tresărind brusc și cu o figură atît de uluită, că parcă i-ar fi smuls cineva o mască de pe obraz.

Dar ea rîse și mai grozav și pe urmă îi spuse:

— Cît ești de actor...

El se desfăcu deodată de dînsa, făcu cîțiva pași înapoi și puse mîna pe inimă. Ei îi displăcu mișcarea, dar observă, așa cum fruntea lui se încrețise acuma, că sprîncenele-i negre se îmbinau atît de puternic, încît parcă formau una, iar ochii-i erau oblici, ca de Mefisto. Și alunecă domol spre el. Numai că el păstra încă postura aceea caraghioasă, cu mîna pe inimă, lipsită de orice legătură cu gesturile fine de pînă acum; iar cînd se apropie mai mult de dînsul, el făcu cîțiva pași înapoi.

— Hai, șfîrșește! Îi strigă și păru atît de nedumerită, de parcă el ar fi înnebunit subit.

Dar atunci unul din picioarele lui se învîrti în jurul celuilalt, ca un compas, și el căzu deodată pe-o rînă, greu și înfundat. Și dintre buzele lui scăpă, răgușit și bolborosit, numele ei, pe care pînă acuma îl pronunța ca pe-un nume de sfîntă:

— Anișoara, Anișoara, Anișoara!

Atît. Pe urmă mai bolborosi ceva indistinct și tăcu de tot. Iar ea se uită înfiorată la Fecioară, singura de față la această nemaipomenită întîmplare. Și Fecioara o privi la rîndu-i de sub plasa de păianjen, ca de departe, de foarte departe, atît de departe, că se înspăimîntă.

Se repezi la trupul întins și începu să-l zgîlțîie.

— Scoală, scoală-te... haide, scoala-te... Mircea trebuie să sosească.

Vocea ei poruncitoare devenea tot mai rugătoare: că fuse în genunchi și se ruga:

— Haide, Sandule, înțelege, te rog...

Îi șoptea la ureche și mîinile ei se plimbau pe corpul inert.

— Căldură! căldură! strigă deodată, așa cum corăbierii rătăciți ar striga: „Pămînt!” Haide, Sandule! revino-ți... căci trăiești, dragul meu, ești cald... iată, ești tot cald...

Și atîta ea credea că e de ajuns, ca el să trăiască și să înțeleagă. De aceea se abătu cu noi puteri asupră-i, plină de nădejde și de îndîrjire.

Corpul de jos stătea însă nemișcat și era greu ca o buturugă; și mîinile erau grele. Un magnet puternic parcă le lega de restul corpului.

Ea privi aiurită pendula de stejar vechi, asemeni unui turn de castel medieval, spart de vechime. Discul de alamă apărea necontenit prin spărtură, lucios ca un disc lunar printre ruine. Și timpul curgea cu fiecare smucitură și tic-tacul cădea dulceag și armonios peste stupoarea de moarte.

„Mircea trebuie de-acum să vie.” A doua oară ideea aceasta se prăvăli în gîndu-i cu greutate de poruncă. Și instinctiv mîinile ei apucară mîinile zgîrcite, care rezistau; căutară punct de reazim între subțiorile unde căutaseră voluptatea. Se opinti și trase. Și corpul de plumb începu să se tîrască cu greutate pe parchet. Observă că pe covoare mergea mai anevoie și-l ocoli doar pe scîndurile lucioase. Izbi cu spatele ușile, care se deschiseră larg. (Atît de regulat se succedaseră pînă acum punctele programului, că siguranța n-o lăsa nici măcar să încuie.) în antreul puțin încărcat de mobile fu ceva mai ușor.

Cînd îl aduse în sfîrșit la ușă, își îndreptă șalele frînte și respiră de mai multe ori larg și șuierător; reveni în iatac să așeze preșurile deranjate, se întoarse lîngă cel căzut, să-l potrivească cu creștetul spre ușa cea mare a antreului, ca și cum ar fi căzut pe spate, abia ce intrase și făcuse un pas, doi. Se repezi la telefon, ca să dea alarma, dar o idee și mai luminoasă o făcu să nu mai aștepte legătura cerută. Se repezi să deschidă ușa și să așeze pe căzut jumătate de trup dincolo, jumătate dincoace de prag.

— Mircea, Mircea! Dumnezeule! Ah, ai venit, în sfîrșit... Și

astupă cu degetele tremurătoare sticla de eter pătrunzător. Mircea... este Sandu... A sunat, am venit să-i deschid și el s-a prăbușit deodată peste prag...

— A venit de mult? de-abia se auzi, parcă zugrumată, vocea lui Mircea...

— O, nu cred să fie un sfert de ceas înainte de a veni tu... Doamne ce vorbesc, poate și mai puțin...

— Cum, și de ce n-ai chemat slugile? izbucni el parcă într-un fel de ciudă și ea stătu la îndoială dacă necazul acesta subit este pentru prietenul strălfulgerat sau pentru întrebarea cea nouă și cea mare, care se deschisese poate în gîndul lui...

— Nu-i nici o slugă... Le-am învoit pe toate..:

— A-ha...

Ea-l privește încordată, printre genele lăsate alene peste luminile scormonitoare ale ochilor; i se păru chiar curios că o întrebare, așa de grea și de importantă, atît de tîrziu începe să încolțească într-un creier omenesc. Și privi cu compătimire și curiozitate tidva atît de solid construită a soțului său.

— Doamne, bietul Sandu! șopti Mircea, parcă răspunzînd gîndurilor ei. Frate, dar nu putem să-l lăsăm aici...

— Desigur, desigur, încuviință și ea, iar prisosul de suflet, care i se oprise un moment în gîtul supraîncărcat, își luă zborul ca o ușurare.

— Ajută-mi tu, Anișoara... Apucă-i tu picioare...

Iar Mircea îl apucă voinicește de subțiori.

— Bietul Sandu, șopti și ea:

Și i se păru curios că pînă acum un moment nu găsise să-l compătimească. Deci nu-l iubea și îndoielile ei trecute căzeau de la sine. Surîse voioasă acestei constatări, ca și cînd și-ar fi descoperit puteri uriașe, pe care pînă acum și le ignorase. Și acum ajungeau în iatacul unde se iubiseră, ochii-i fugiră șireți spre sfînta fecioară, care stătuse, ca de obicei, martoră îndrăgostirii lor de astăzi, mai grozavă ca niciodată.

„Ce vei fi crezînd tu, oare, bună femeie?" o întrebă cu clipișul ochilor, contemplîndu-i marama albastră, de-o culoare limpede și curată, cu un suflet îngeresc. „Ce-ai crezut cînd ai văzut atîta pasiune adineauri?"

Și-apoi ca o completare, după ce îl așezară pe divanul bucuriilor de moarte de pînă acum un ceas:

„La noi nu mai merge credința, madame..."

Ea spunea toate acestea dintr-o pornire spontană de înveselire lăuntrică, subită, că lucrurile se limpeziseră mai repede decît se aștepta.

Totuși îndrăzneala acestui „madame” o sperie și o făcu să-și plece ochii. Roz-albul pal, vechi și liniștit al obrazului dumnezeiesc o ului mai ales. Rămăsese atît de calm după insulta cuvîntului lumesc și nepotrivit, că parcă se întorsese să aștepte și palma cealaltă. Un clopot se porni la biserica din capul străzei și ea se cutremură de sus pînă jos.

„Nu e bine să glumești cu lucrurile sfinte”, se sfătui singură... Și fără de voia ei, gîndul, pe care se sili să-l oprească aci, continuă:... „cel puțin acum”...

Își scutură nervos pletele tăiate și negre-lucii și abia acum văzu figura schimbată a lui Mircea și auzi răgetul lui:

— Unde ți-s gîndurile?! N-auzi ce-ți spun? Sticluța de eter!... La ce te gîndeai, spune!... urlă el, și era atît de înfiorător cu ochii aceia care scînteiau ca riîște cărbuni.

— La sfînta fecioară... mă uit...

— Acum e timp de sfînta fecioară?..:

— Acum, cred... mai ales...

El tăcu și, văzînd că nările lovitului de soartă nu tresar sub înțepăturile licoarei pătrunzătoare, dădu sticla la o parte și începu să-i ridice și să-i lase rînd pe rînd brațele țepene... În curînd obosi.

— Ia tu brațul ăsta...

Vru să-i facă loc alături, dar chiar atunci amîndouă brațele moarte îi scăpară din mînă...

— Dar cine a doborît scaunul ăsta?

— Eu... probabil... cînd a sunat... m-am ridicat repede.

— Tu te-ai ridicat așa de repede?... Curios... Și cum probabil... probabil...

— Ei da... În împreju...

Se opri brusc. Dar el smulse restul cuvîntului din gură.

— ...în împrejurările astea, ai vrut să spui... dar împrejurările nu se iviseră încă atunci cînd el a sunat.

Ea asculta întrebările și argumentele lui, mirată că mintea lui tîrzielnică le poate formula atît de repede și precise. Și se înălțase din talie, gâta să le prijoane cu racheta iscusinței ei, amuzată ca un jucător de tenis.

— Nu înțeleg ce vrei să spui cu asta... Îi replică acum, cu aer

de jignire. M-am ridicat și a căzut scaunul.. Și pe urmă, cred că se poate înțelege, fără mari sforțări, că n-am avut timp ca să-l ridic... Și mai pe urmă, te rog, n-am nevoie să dau explicații...

Iar după o pauză, văzînd că el și-a isprăvit munițiile prea repede:

— Pardon, te rog acum să-mi explici dumneata... De ce mă întrebi toate acestea?... Și ce sunt aerele acestea de inchizitor?

Dar el nici nu o asculta. Privea cu luare-aminte toate lucrurile din cameră, ochii lui fugeau neçontenit de la scaun la scaun, aluneca [u] pe dunga preșurilor, se întorcea [u] la divan și iarăși porneau înapoi, crescuți, disperați, din ce în ce mai disperați, ca ochii acelui care a pierdut o piatră prețioasă. Simțea că e-n apropierea pietrei scumpe și totuși era un făcut ca să n-o găsească; un fir de iarbă o acoperea poate, sau poate nimic n-o acoperea; oricare altul, dintr-o singură aruncătură de ochi, avea s-o găsească, desigur; o vrajă ascunsă însă îl împiedeca anume [pe] el s-o poată singur descoperi.

Și atunci, zdrobiți și umiliți, dintr-un îndemn atavic, de bună seamă, sau poate numai în mod reflex, ochii aceștia se ridicară și ei acuma pe vestmîntul albastru al sfintei fecioare.

Anișoara, care-i pîndea mișcările cu luare-aminte ferită, de pisică, tresări deodată și-n ochi i se înroură brusc ceața nesigură a temerei. Dar fu ceva trecător, de care îi veni să zîmbească. Într-adevăr, ce-ar mai fi putut născoci și icoana asta, oricît ar fi de sfîntă? Într-adevăr, ce-ar mai fi putut să născocească pentru a mai veni în ajutorul nedumerirei lui? E o margine și-n puterea lucrurilor sfinte, cum e o margine în toate!...

Ea-și dădea seama destul de bine că e un drăcușor mic în căpșorul acela neastîmpărat și palid din marea oglindă a părețelui din contra; și el o aținta spre chipul sfînt, cum se îndeamnă copiii la joacă în preajma focului uriaș și viclean din noaptea cîmpului și sar deasupra-i și se îmbrîncesc într-însul, păcălindu-se. Ea vrea să-l alunge din minte, dar în oglindă sprîncenele ei erau atît de negre și îmbinate, că-i păreau o depărtată pasăre în zbor, care atinge slăvile și cade și se ridică iarăș; iar în sînge-i fierbea năvalnic dorul zburdălniciei.. Într-adevăr, ce-ar mai putea, face acum sfînta fecioară?... Zău că ar fi curioasă să afle.

— Cum, Anișoara, tu găsești acuma timp să te contempli în oglindă? răsună deodată vocea uimită a lui Mircea. Doamne! voi

femeile...

Și-n cuvintele lui mustrătoare era atîta bucurie și atîta siguranță, că ea văzu limpede cum se înseninase acum de orice îndoială tidva lui atît de bine construită. Și-i răspunse rîzînd:

— Observam că intenționai să te rogi la icoană și vream să-ți respect...

Și el, în prada celei mai mari fericiri, o întrerupse uimit și el, totuși, că pot vorbi și rîde astfel lîngă icoane și muribunzi:

— Să lăsăm astea, Anișoară... Înțelege, e prietenul meu cel mai bun... Doamne, trebuie să vestim pe cineva... Dar slugile alea nu s-au mai întors, frate?...

Și ieși pășind atît de ușor și atît de fericit, cu toată nemulțumirea vădită contra servitorilor, și trînti cu atîta nepăsare ușa, care nici nu se închise, că ea simți cum rîd toate organele dintr-însa și asculta fermecată, ca un ecou plăcut ce se repetă într-una, ușile celelalte trîntindu-se rînd pe rînd, tot mai departe și mai încet...

Atunci, apucîndu-și de o parte și alta cutele rochiei scurte cu vîrful degetelor și petrecîndu-și grațios un picior după altul, făcu o reverență adîncă sfintei fecioare din cui, pe care o încheie cu cuvintele obișnuite dansatoarelor și acrobatelor:

— Et voilà, madame!

Dar tot atunci, deodată, și de bună seamă din pură întîmplare, omul cel țeapăn prinse glas. El bolborosi la început ceva neînțeles, apoi cuvinte articulate, însă fără șir...

Anișoara se apropie mirată de dînsul. Și dădu plictisită din umeri, căci lucrurile de-abia se aranjaseră... acum cine știe ce încurcătură se mai putea ivi... cel puțin de-or trece momentele cele grele ale trezirei pînă nu vine bărbatu-său...

Dar în gîtlejul acela gîlgîiau întîi sunete vagi, silabe greoaie, fărîmituri de vorbe. Se amestecau toate ca un hîrîit de ornic ruginit, care se pregătește să bată orele. Ș-apoi cîte un cuvînt distinct și clar ieșea izolat și fără rost, ca din beregata mecanică a unei păpuși.

Atunci ea simți cum tremurul irezistibil al fricei celei mai groaznice începe s-o zgîlțîie din nevăzut.

Se apropie de adormit și-l zgudui la rîndu-i cu putere.

— Sandule... deșteaptă-te, Sandule...

Iar drept răspuns, gîlgîitul lui Sandu lăsă să se audă:

— A-ni-șoara... A-ni-șoara...

— Sandule, trezește-te, îl ruga ea grăbită, privind aiurită ușa rămasă întredeschisă; și-l zguduia necontenit, în răstimpuri. Iar vocea îi lua intonări plîngătoare și triste: El este aici, înțelegi?... A venit... Îi șopti înfiorată la ureche, privindu-l cu încredințare că aceste cuvinte își vor face îndată efectul, ca un descîntec...

Dar omul întins pe canapea stătea nemișcat înainte și cuvînta întruna printre gîlgîituri. Bolborosea vorbe fără rost, ca un muribund în agonie, dar din cînd în cînd cuvintele lui aveau înțelesuri care o zguduiau.

— Brațele... brațele tale...

Ea aștepta îngrozită trîntiturile ușilor prin care ieșise bărbatu-său. Dar ele întîrziau. Și muribundul cuvînta necontenit, alcătuia fraze, clama adevăruri groaznice, inconștient, ca oracolii epileptici, turburați de fumurile subterane ale peșterilor.

— Ce moi... sunt... brațele tale...

Atunci ea băgă de seamă cît de hidos rînjește de întunerec căscătura ușei prin care ieșise bărbatu-său; vroi să fugă într-acolo, să suprime dintr-o îmbrîncitură această gură sinistră a întunerecului și a îndoielei, dar se opri de la primul pas, căci în urmă-i răsunau acum știutele vorbe:

— A-ni-șoara... imbecilul n-a început încă să bănuie...

— Taci! Îi strigă, nemaiștiind ce să facă și bătînd cu piciorul în podea.

Dar părtașul ceasurilor trecute de fericire boscorodea înainte, palid ca moartea și cu ochii închiși, cînd zugrumat și de-abia inteligibil, cînd răspicat și clar:

— O... imbecilul n-a început să bănuie... n-a început să bănuie...

— Taci, șuieră ea și degetele îi și apucară buzele trădătoare, strîngîndu-le una într-alta cu deznădejde, aiurită, însălbăticită. Dar vorbele lui își făceau necontenit loc, scăpau parcă printre degete ca apa printre steii stâncilor și o înecau de furie și spaimă. Sau parcă vorbea cu nasul.

— Anișoara, Anișoara... imbecilul cu tidva pa...

Atunci îi apucă și nasul și strînse cu toată furia, cu toată disperarea de care era capabilă, pînă cînd în sfîrșit vorbele acelea care o ucideau încetară, topite în hîrîituri surde, în suspine vagi, în nimic...

Și numai cînd văzu că ochii lui se deschiseseră enormi, ficși, sticloși, numai atunci dădu un țipăt și se dădu cîțiva pași înapoi.

Și tot atunci rînjetul de întunerec al ușei vecine se căscă și mai mare și Mircea ieși din beznă, vesel, radios:

— Ai terminat, cred... Îi spuse.

Numai atît. Și traversă cu pași largi, majestuoși iatacul plin de lumină, trecînd printre ea și mort.

Ceasurile trecură. Luna discului de alamă străbătea necontenit pendulul în chip de ruină. Și afară domnea necontenit liniștea, care acum se biruise pe sine însăși. Era acum pură și desăvîrșită, ca liniștea fundului de ocean. Zadarnic Anișoara mai trăgea cu urechea la ferestrele pline de întunerec fără margini de afară. Zadarnic ochii ei spionau cea mai mică mișcare, cea mai neînsemnată iluzie de mișcare a corpului inert, întins pe divanul celei mai neînfrînate dezlănțuiri de patimă pe care o trăise.

Nimic. Nimicul domnea pretutindeni.

Și ochii obosiți de nimic și așteptare se ridicau învinși și înfricoșați pe chipul sfînt zugrăvit pe lemn, cu pruncul în brațe și cu maramă albastră. Acolo, în dosul ochilor limpezi și buni, se hotăra desigur ultimul destin... Care putea fi acesta? O iertase oare?

Dar Fecioara din dosul plasei de văpsea crăpată privea tot acest zbucium și toate aceste grozăvii de departe, de foarte departe.

Mâna

Cînd ieși afară din oraș pe drumul înaripat multiplu cu tarlale negre și verzi, de primăvară, dădu maximum de viteză. Mîna-i sigură rămînea necontenit fermă pe volan; nici cel mai mic tremur, care s-ar fi repercutat în drumul de săgeată al mașinei, [n-]ar fi făcut să-i oscileze botul zănatec, tăind în dreapta și în stînga, cu o iuțeală la fel de nebună, iuțeala cea dreaptă a direcției inițiale; ar fi nemerit poate la cea dintîi cotitură în șanțul larg al șoselei și totul, toată mașinăria asta de piele, de carne și gînd zvîcnitor, de tinichea, de fier și de gaze duduitoare, s-ar fi prefăcut la moment în nemișcare și liniște!... Ah, liniște mai ales, liniște profundă, grozavă, nesfîrșită ar trebui pentru tîmplele ăstea care nu se mai opresc odată...

Dar nici un tremur... Mîna aceasta, toată fala lui, Întreaga expresie a personalității sale... nu poate să șovăie. Nici cu o infinitate de părticică dintr-un milimetru... mîna asta care a purtat prin drumurile obscure ale viscerelor omenești, de nenumărate ori, tăiușul cel mic și sclipitor, pe-o parte a căruia stătea scrisă viața, dar pe partea cealaltă, clipea cu rece luciu metalic ochiul pînditor al morții. De douăzeci de ani în șir, nici cea mai ușoară smintire, o echilibristică uimitoare pe muchia fină de bisturiu... Mîna asta dreaptă, pe care o ridică acum de pe volan și-i mișcă degetele amuzat ca un copil care acum parcă o vede pentru întîia oară, a păstrat necontenit în ea misterul binefăcător închis în semnul divin al taumaturgilor și mîntuitorilor. Ar trebui să-i cadă în genunchi el însuși, s-o adore și s-o binecuvînteze în extaz mistic. O lume întreagă se închină la ea, la mîna aceasta sfințită, pecetluită de transcendent cu marele har. Atîția salvați, care-l divinizează încă, atîția înfricoșați de cotiturile repezi ale destinului, mase imense de capete, un întreg popor care-și îndreaptă nădejdile spre ea, ca la o divină și cutremurătoare speranță.

Și-n toată această mare de suflete, unul singur, cel mai apropiat, necredincios și sarcastic, batjocoritor și inconștient: ochi de demon împielițat în cea mai fină piele. Ochi adînci și nevinovați ca geana înserării, părînd cei mai fervenți și mai sinceri; și totuși... e îngrozitor! Privirile astea candide îl insultau tocmai cu nevinovăția lor, îl insultau zilnic, necontenit, cu grozăvia perfectei lor înșelăciuni.

Are impresia limpede, ah, mai limpede ca dimineața asta de

primăvară, în care a primit teribila revelație, că nu va putea rezista covîrșitoarei greutăți, că umerii lui vor tremura sub povara ei și mîna i se va mișca... A, da... o singură clintire și întreaga, unanima adulație care-l înconjura va crăpa în bucăți, ca un geometric bloc de marmoră, crăpat inform de corosivitatea umezelilor și de injuria insectelor. Mîna îi va tremura fatal și el nu va mai putea supraviețui mîndriei ei înfrînte, rușinate.

Acesta e adevărul adevărat și de-acum altfel nu mai poate să fie.

Mașina l-a săltat deodată brusc și sălbatec, înclinîndu-i capul în sensul circular în care vrea să-l zvîrle; el s-a agățat strîns cu mîinile de volan și a rămas. Altfel ar fi fost aruncat poate drept înaintea roților acestora, care aleargă zănatec sub voința nervilor lui, și propria lui mașină s-ar fi repezit cu iuțeală de fulger, să-l ia în colți, de jos, ca un imens și groaznic mistreț...

Marele chirurg zîmbește. Pînă acuma totul ar fi fost terminat... Terminat, a, cuvîntul acesta ca un balsam, cuvîntul care încheie și care potolește. Definitiv.

Și el repetă: „Definitiv, definitiv". Privește cu ură mîna stîngă, care s-a grăbit să se strîngă de volan, înfricoșată. La cea dreaptă nici nu se uită, ca și cînd ea nu s-ar fi agățat poate mai prompt și mai strîns decît cealaltă de roata lucie și bună la pipăit. O, pe dreapta nu poate fi supărat chiar pentru nici o vină... chiar pentru orice greșală înainte...

Totul s-ar fi sfîrșit și sătenii ăștia, cu care se întîlnește acum și care feresc de departe în lături, i-ar fi cules leșul, lăsat în urmă de mașina fără cap, făcută țăndări de primul copac. I-ar fi căutat prin buzunare, l-ar fi jefuit... dar scrisoarea destăinuitoare ar fi lăsat-o... Canaliile, nemernicii...

Și el dă și mai grozavă goană mașinii contra noului pîlc de cămăși albe care s-a ivit în zare și care se risipește cuprins de panică, furnici de zăpadă pe panglica fără sfîrșit a șoselei. De-ar fi lăsat-o...

Tot ar fi luat... toate lucrurile de preț de pe dînsul; moartea i-ar fi luat cea dintîi mîna, furată din cer, și ar fi chicotit de victorie, fugind cu ea îndărăt spre nori... Numai dovada trădării și a rușinii ar fi rămas, rîzînd obraznic și sfidător, deasupra ruinei de glorie și de geniu, ca un excrement pe-o marmură celebră. E tot ce mai poate rămîne pe urma frumuseței acestei vieți; și

canalia grosolană ar fi rîs satisfăcută de asemănare-i.

Viteza începe să slăbească... scîrbit de grotescul imaginei, marele izbăvitor încetinează și întoarce...

Și drumul înapoi îl face domol, agale, toată eleganța asta suplă și sclipitoare de sub comanda sa înaintează acum domol, agale, rușinos de ridicul... un Kreisler imperial mergînd ca un car cu boi...

La marginea orașului a oprit. Unde poate să se întoarcă? Acasă? Cum? Ca să simtă în prima vorbă cu care l-or întîmpina toată palma trecutului? În prima vorbă mieroasă și candidă, inocentă... Și el ce-ar putea răspunde, care ar fi primul lui cuvînt de răspuns? I-e cu neputință să constituie această scenă, această groaznică perspectivă...

Dintr-un salt, a trecut șanțul larg și s-a lăsat pe mușchiul verde și galben, care căptușește muchia hududoiului.

Contactul pămîntului îi face bine parcă; o plăcere curioasă i se furișează în suflet: să se simtă călător obosit, să-și acorde ultima odihnă, aci, la cîțiva pași de ținta călătoriei. Dar pacea asta minunată pesemne nu i-e dat s-o guste decît în treacăt; două sclipișuri de mașini ce-au irumpt din strînsoarea ultimelor case, depărtate, ca niște cuburi colorate de copii, îl fac să sară, să se repeadă la botul mașinei, să-i ridice învelitoarea metalică, să se prefacă ochi scormonitor, cercetînd pricinile unei metehne subite...

Consideră cu privire vrăjmașă alura crescătoare a celor două mașini inoportune. Mai au puțin, vor ajunge și vor trece... Iar el va putea asculta din nou sfatul pămîntului... L-au surprins prea devreme, înainte de a putea lua o hotărîre, înainte de a asculta, cu urechea în răvăneala humei, cu mîna pipăind moalele mușchiului proaspăt și asprul de barbă țepoasă al mușchiului vechi și galben, sfatul moșneagului etern; l-a uitat de mult și acum se-arată greu la răspuns bunul și iertătorul moșneag.

Dar din cea dintîi mașină un braț se înalță și face semn în urmă: amîndouă se abat ca la comandă pe marginea dimpotrivă și stopează...

— Nu, n-am nevoie de ajutor, mulțumește doctorul, încurcat de această marcă de solidaritate umană, ce nu mai poate să-l mai amăgească. Vă mulțumesc foarte mult, e foarte frumos ceea ce faceți, dar pe mine nu mai mă puteți ajuta cu nimic... Am îndreptat eu totul... nu mai am nevoie de nici un ajutor, vă

mulțumesc, vă mulțumesc...

— Dar avem noi nevoie de ajutorul dumneavoastră, domnule profesor, răspunde un glas smerit, care face să tresară pe mîntuitor, căci recunoaște în el smerenia tuturor celor ce i s-au adresat, implorîndu-i ajutorul. de douăzeci de ani de zile.

— Prin tot orașul v-am căutat, domnule profesor, și abia v-am găsit urma, reia și mai umilit alt glas, venind înaintea celui dintîi. Vă rugăm să nu ne lăsați... imploră el.

— Plătim oricît... Întrerupse o intonare de bas, care amuți îndată de înfățișarea rigidă pe care figura doctorului o îmbrăcă subit la aceste vorbe...

— Altfel mămica mea e pierdută, scumpa mea mămică... gemu sfâșietor un glas de copil...

— Dar, domnilor, mi-e cu neputință... vedeți... tocmai astăzi mi-e cu neputință... Trebuie... am... sunt... În sfîrșit, am să vă recomand...

— Vă rugăm, domnule profesor, nu ne lăsați! cerși înfricoșat întîiul glas.

— Orice sacrificii suntem gata să facem, declară semeț vocea de bas.

— Nu lăsați pe mămica... Înaintă cu mîinile împreunate copilul.

— Dar tocmai că mi-e cu neputință... tocmai că... ah, dar ce vroiți dumneavoastră... ce vroiți să faceți dumneavoastră... adresîndu-vă mie... astăzi... dar tocmai în interesul mămicei tale, micule...

— Domnule profesor, domnule profesor...

— ...tocmai ca să scape... să trăiască...

— Nu ne lăsați, domnule profesor...

— Tocmai că mă implorați așa... nu pot, nu pot, mi-e cu neputință... de astăzi...

— Dumnezeul meu, Dumnezeul meu! Își astupă copilul fața cu mîinile...

Și gemete surde ieșiră din celelalte piepturi. Doar glasul cel gros trîmbiță grav, ca un enorm instrument muzical, complicat și încîlcit, de alamă:

— Dumneavoastră nu vă e nimic cu neputință... orice-ar fi...

Sunetul ăsta jos vibra profund în sufletul savantului. Cum? a început să recunoască, a început să consimtă că o simplă, o comună, o atît de meschină josnicie a fost în stare să-i

amputeze, ca dintr-o singură și sigură izbitură, brațul lui făcător de minuni?... Brațul ăsta ferm, mîna-i ale cărei degete le desface acum cu o mișcare atît de energică, atît de nesățioasă de faptă și de îndrăzneală?... O simplă murdărie... o...

— Nu...

— Gîndiți-vă la Dumnezeu, domnule doctor...

— Să mergem, înaintă el hotărît spre mașină. Să rămînă copilul cu mine... ba nu, domnul cu vocea de bas...

Și mîna n-a dat greș nici de data asta. Cînd totul s-a terminat, el i-a îndepărtat pe toți din sala de operație și-a rămas singur acolo, privindu-și mîna și răsfirîndu-și degetele. A sărutat-o...

Iar glasul de contrabas de alamă i-a răsunat precis în urechi: „Dumneavoastră nu vă e nimic cu neputință... orice-ar fi...”

— Orice-ar fi... repetă doctorul ca un ecou...

Cînd intrase aci, își dăduse îndată seama de ce toți oamenii aceia se zbăteau atîta, se zoreau să-l găsească, îl implorau cu ochii umeziți. Pe masa de operații îl aștepta poate cea mai desăvîrșită imagine omenească pe care o văzuse în viața lui. Înainte de adormire, femeia, nenatural de frumoasă, îl învăluise cu ochii ei mari și verzi. I-a încredințat sufletul cu un zîmbet, pe care el l-a acceptat cu o înclinare imperceptibilă, dar sigură, a capului. Și pînă cînd s-au închis, ochii aceia au rămas ațintiți spre dînsul, în lenta lor împăiănjenire, ca spre un mîntuitor.

Dar cînd învelișul pîntecului a fost dat deoparte, aceleași mațe, infecte și ulcerate, au ieșit la iveală și el s-a cutremurat; e cu putință oare ca în atîta perfecțiune omenească să dăinuie atîta putregai? El a curățat aceste măruntaie informe de tot putregaiul lor periculos, dar organele readuse la forma lor obișnuită nu puteau rămîne decît ceea ce trebuiau să fie — aceleași depozite de rămășițe sordide de digestie, dospite și alterate...

Un zîmbet i-a fluturat atunci deasupra acestui morman de intestine, acest bălegar care întreținea floarea ațipită ce-i zîmbea încă în vis, ca frumoasa adormită din basme... Stătea în puterea lui să curme deodată scabroasa minciună, să anuleze dintr-o singură mișcare infamia ascunsă sub învelișul oricărei ucigătoare frumuseți. Dar mîna-i mergea singură înainte, nepăsătoare de tot ce putea să cutreiere sub fruntea lui aprinsă...

O ușurare profund simțită se așezase pe toate ungherele sufletului lui. Și pîntecul pîngărit de-acasă ascundea aceeași nemernicie, înainte de a se deschide oricărei nemernicii exterioare. Întru nimic aceasta din urmă nu adăuga sau scădea o iotă celei dîntîi...

Murmure de admirație ieșeau din halatele albe care-l înconjurau. Dar el nu le dădea nici o atenție... căci se gîndea acum că și mîna asta...

Nu, nu, nu... Nu trebuia să meargă pînă acolo, era o blasfemie... Mîna lui încalțe era o sfîntă...

De aceea a trebuit să rămînă singur cu ea, să-i ceară iertare, retractîndu-și umilit ușurința, s-o sărute...

Ea răscumpărase demult, prin minunile-i fără număr, orice păcat congenital... Ci mizeria omenească, pe care ea voia s-o nimicească, se ridica acum asupra-i, hidoasă și ingrată...

Tremurînd pentru întîia oară, mîna aceasta sfîntă scoase doar de-un colț, ca pe un copil bubos de-o ureche, scrisoarea surprinsă. Ochii o cuprinseră întreagă, o știe doar acuma bine: pe rîndurile mici și înghemuite era expusă, ca niște otrepe pe garduri scunde de țară, recunoștința celuilalt pentru darurile ei ascunse. Și atîta... Ba nu... Într-un loc părea ceva străin, ceva ce nu reținuse la prima și fugara lectură... nu-și aducea aminte ce fusese în locul acela...

O apropie și desprinse:

„...cu atît mai mult cu cît gloria soțului tău mă micșorează și mă umilește, cu cît înalta lui valoare mă face să simt, ori de cîte ori mă apropii de dînsul, meschinăria existenței mele... Iartă-mă, dar trebuie să ți-o spun: am încercat alături de dînsul să evoc farmecele tale, pentru a-l birui mintal, a-l scoborî alături de mine sau mai jos... Îmi cer iertare de la minunatele tale farmece, dar mi-e cu neputință... Ah, nu crede că vreau să te «asmut» prin această destăinuire, e numai purul adevăr...”

Marele savant nu-și crede ochilor... Stupoarea, agitația grozavă în care-l pusese această scrisoare, găsită întâmplător, nu-i îngăduise să distingă întîi în întregul ei decît un bloc de josnicie și dezgust.

Pe buzele lui flutură iarăși zîmbet: și mintea i se întoarse spre înșelătorul, pe care-l cunoștea bine acum. cu dispreț uitoare, dar cu puțin indulgentă mîndrie.

Se apropie apoi cu pași hotărîți de sobă, vîrî înăuntru

scrisoarea, o aprinse cu o brichetă, stătu pînă se prefăcu toată sul negru, pe care-l fărămiță în scrum mărunt. Apoi, cu meticulozitatea tihnită a profesionalului, credul ca toți savanții, se așează la măsuța din colț. unde era toc și hîrtie, să uimească definitiv pe acel pigmeu, care nu pentru că vrea să „asmuță" pe complicea lui îi făcea acea destăinuire, ci numai pentru că voia, ca trebuia, că simțea ceva în suflet care-l îndemna s-o facă...

Scrise:

„Iartă-mă, druga mea, pentru această evadare prematură și neașteptată... Dar astăzi, cînd am avut unul din cele mai mari succese, despre care se va pomeni în analele chirurgiei, te asigur, am avut o clipă de îndoială... Am reușit, evident, dar clipa asta mi-a rămas în minte. Ea poale să se mai întoarcă și asta, Dumnezeule, chiar numai atîta, mi-e cu neputință să suport... De orice m-aș putea îndoi cu seninătate și cu indulgență, de orice... dar ca să aibe o clipă de ezitare, de... necredință, mîna mea, asta niciodată, niciodată. Sunt nevoit să mă opresc cu ea aci, noi amîndoi... Tu, desigur, n-ai să traduci această fugă precipitată a ei și-a mea decît ca o manifestare de nebunie. E bine că poți să găsești o explicație atît de cuminte la astfel de lucruri și de aceea, tihnit, întrucît te privește, mă îndepărtez în grabă. Ești tînără, frumoasă, iubește, îți spun, iubește unul care poate să găsească ușor explicații cuminți la orice, ca și line... Pentru a nu-ți lăsa decît grija asta... iată, îți las tot ce va rămine, material, după mine... Eu plec cu mîna mea"...

Dată și iscăli cu trăsătură sigură...

Apoi, bătîndu-și mîna prietenește pe antebraț:

— Vom rămîne definitiv așa cum suntem. Bagă de seamă... Acum să te vedem... Ei vor aprecia trăsătura...

Se dezgoli la piept și cele două degete de la stîngă, supuse, pipăiră cunoscătoare, se fixară, se îndepărtară apoi ușor unul de altul, făcînd doar atîta loc cît îi trebuia dreptei să-și arate măiestria...

O clipă doctorul zăbovi. Dar numai pentru a-și termina fraza, în urechile ce parcă începeau să vîjîie, glasul de bas metalic: „Dumneavoastră nu vă e nimic cu neputință..."

Examenul

Copiii veniseră mai de dimineață ca de obicei, dar soarele de mult se ridicase deasupra Oltului, și Doinaru Gheorghe vedea aievea cum îmbracă tot rîul în solzi de argint, în minunați solzi de argint, cît era de mare și de mișcător, de parcă ar fi început să se trezească din somnul morții balaurul sfîntului Gheorghe. Și îndată închipuirea îl îmbrăcă la rîndu-i în zalele patronului din calendar, îi puse în mînă o suliță cît raza aceea ce țîșnea din soare ca dintr-o baltă dc foc în care-ai dat cu praștia și venea să-l împungă drept în ochi; îl punea apoi călare pe Corbul boieresc, al cărui bot de culoarea murii c tot o spumă cînd îi vîrî zăbala între dinți; și așa, dichisit ca-n icoană, se vedea pornind din curtea școlii, pe drum la vale, spre rîul ascuns între zăvoaiele depărtării.

Copilul făcu un salt și, smucind din picioare, se prefăcu deopotrivă cal și călăreț. Zvîrlind necontenit din copita închipuită, dădu ocol unui rotogol de prichindei zgomotoși, nechezînd cu glasul lui tineresc în aerul proaspăt. Pumnii strînși, unul în dreptul altuia, se apropiau sau se îndepărtau de pîntec, după cum ar fi dat sau ar fi înstrunit hățul năzărvașului.

Atunci, un ștrengar mai răsărit prinse și el să necheze, se alipi de Doinaru și-i păli din latură o copită.

O clipă, cei doi cai se priviră semeți și focoși, din profil; numaidecît apoi se repeziră unul într-altul umăr în umăr, oferindu-și reciproc spatele, izbind cu piciorul numai înapoi sau într-o parte, păstrînd pînă în amănunt normele unei veritabile lupte cavaline.

— Eu sînt Corbul de la curte, proclamă mîndru agresorul.

— Eu sînt Ducipal al lui Alisandru Machidon, ripostă și mai mîndru Doinaru... Și după un pic de reflecție: Ba nu, bă... eu sînt harmăsarul lui sfîntu Gheorghe...

Un răspuns atît de savant aminti celui dintîi că azi e zi de examen, și avîntul i se potoli pe loc. Prima zi a celui din urmă examen; cea mai cumplită zi din toată școala asta feri deci precaut de zburda vijelioasă a lui Ducipal și se așează pe iarbă, sub vișinul de lîngă gard, la capătul șiragului de omuleți, cu aer îngrijat, cu trăistile golite alături, cu Cetirea dcschisă pe genunchi, răsfoind filă cu filă, sau descîntînd din buze ca popa Elcfterie de la Sf. Ilie, cu degetul între pagini, cu ochii pierduți în gol.

Din capătul celălalt al rîndului de mici momîi descîntătoate, ochii lui Ispășoiu se opriră melancolici în mijlocul aprigului vîrtej ce se iscase deodată la nechezatul triumfal al lui Doinaru. Sentinela română se frînsc atunci în două, și amintirea abătută din firul ritmului dibui înfricoșată și zadarnic versurile ce aveau să urmeze. Poticnitul își simți deodată șira spinării rece de sudoare, cu tor viul soarelui ce-i bătea spatele; mintea răscolită dc frică începu să facă disperate salturi în golul cadenței rupte, spre a găsi în cele din urmă statornic punct de razim doar versul începutului și chiar mai sus titlul.

De-abia de acolo pietroiul lui Sisif pornește iar de-a prestegala. Copilul închide ochii ca să nu mai vadă încaierul ademenitor al puilor de centaur. Și-n capul plin de versuri vitejești și huiet, mijește mic, ca flăcărușa unei candele în noaptea bisericii, conștiința unei nedreptăți mai mari decît a putut el să vadă pe moșia boierească. Într-adevăr! Cum în mintea lui Doinaru stau cocoțate toate lecțiile din carte ca minunățiile la panorama cu loterie din bîlci? Iei una, ori de unde, rămîn toate celelalte; cînd pe el, biet necăjit, îl răstignește taică-său ceasuri întregi pe scaun cu Cetirea sau cu Geografia între coatele înfipte în dunga mesei, pentru ca rînd cu rînd învățat să i se așeze ca brabetele lîngă brabete, pe gard; cum ai ochit unul, fug toți ceilalți...

Dar gîndul lăturalnic și fără nădejde a frînt din nou poezia: Ispășoiu își simte neputința topindu-i ochii în lacrimi. Și munca lui Sisif reîncepe zadarnic...

Monitorul clasei — băiatul vechilului boieresc — Ștefănescu Ștefan, cu care Doinaru împarte premiul cel mare în fiecare an, se ține ca de obicei răzleț și de iureșul cumplit din largul curții, și de răzleții de sub vișin. Cu hăinuțele lui negre, el pîndește ca un pui de corb acolo, pe banca aceea șubredă, aruncată în umbra bucătăriei, mic și neînduplecat tiran, necontenit cu creionul și cu hîrtioara lîngă el (teribilul „raport”, la cetitul căruia vergile domnului cad cu nemiluita la palmă sau pe șezutul delicvenților mititei). În mintea celor de dincolo de marginea tîrgului, creionul se lungește în mîinile fiului, luînd proporțiile harapnicului părintesc, care umple de vaier moșia; pentru tîrgoveți, acest simbol al nedreptăților acumulate an cu an și abuzului în găoace nu trece mai mult de dimensiunea vergii „domnului”...

De ieri, în mintea lui e necontenit prezentă figura posomorită a vechilului, pătrunzînd cu căkătură rară și apăsată pragul odăii...

— Hm... Mi se pare mie... păcătosu ăsta de dascăl a băgat în capu boierului că loaza aia a tinichigiului e mai tare ca tine la arimetică. Bagă de samă să nu mă faci mîne de rîs...

Apoi, plimbîndu-se cu pașii lui largi și grei între patul cu macat galben, cusut cu paseri colorate de arnici, și vechiul scrin lăcuit, mormăind ca pentru sine:

— He, afurisită cutră... Parcă-l aud mironosindu-se (imitînd un glas străin și pițigăiat): „Nu m-amestec eu între copii, nene aministratorule... fiecare cu învățătura lui...” (Revenind la vocea proprie.) Las', că te potrivesc eu la bănicior, boier Mladinescule...

Drept răspuns (și scena asta familiară, care nu-i mai iese din minte și-i dă încredere și curaj înzecit, Ștefănescu Ștefan o retrăiește întreagă în amănunt) se vede întinzînd Cetirea tatălui său:

— Deschide-o unde vrei...

— Zi la Tudor Vladimirescu...

Băiatul se repede fără nici cea mai mică șovăire: „Pe lîngă turcii care ne împilau țara și ne jefuiau cu biruri grele, de la o vreme căzuseră și grecii pe biata moșie. Ajutați de domnii fanarioți”...

Părintele urmărea uimit rîndurile rostite rar și semeț, și la fiecare frază nouă obrajii i se înroșeau de fericire.

— Ia vină-ncoa', Lină, să auzi cum știe băiatul nostru...

De dincolo, zgomotul mașinii de cusut, ce venea prin fereastra deschisă dintre odăi ca ropotul ploii tinere de vară, încetă brusc...

— Ba l-am auzit și eu, mînca-l-ar mama de flăcău...

Strașnic lucru! Cu toată scena aceasta necontenit prezentă în minte, poeziile nu se frîng în bucăți în capul dolofan al monitorului, ca-n bietul cap al lui Ispășoiu. Favoritul ăsta al norocului trece prin lecțiile din carte cu gîndul aiurea, ca un cal învățat pe-un întortocheat dram de noapte!

Acum, el nu vrea să piardă nici măcar jujnătatea de ceas care-a mai rămas pînă la sunarea clopoțelului. Ochii devorează cu iuțeală pagini peste pagini și mintea-i simte lămurit cum fiecare foaie întoarsă i se așază sub frunte, așa cum straturi-

straturi stau așezate hîrtiile vechi în dulapul cu contabilități al tatălui său. Din cînd cînd în cînd, numai colțul cîte unui ochi i se ridică de pe cartea cc, spre uimirea lui Ispășoiu, își păstrează și acum, la examen, scoarțele tari, îmbrăcate în roșu, cu etichetă mare, iscălită caligrafic; și cînd vede pe Doinaru, cu obrajii umflați și aprinși, cu capul gol, cu fruntea bombată sub părul blond, scurt tăiat, tot un rîs, tot corpul într-un spasm de rîs, învîrtindu-se înainte, amețit de beția jocului, ochii i se aruncă din nou cu sete hoțească asupra cărții, ca asupra unui lucru scump, de la care adevăratul stăpîn și-a întors nebăgător de samă privirile.

Jocul s-a spart.

Copiii, obosiți, s-au lăsat roată pe iarbă, cu obrajii roșii, cu pieptul zvîcnind. Fiecare își reclamă voinicia în timpul vraiștei atît de tare, că nici unul n-aude pe celălalt. În cele din urmă tac cu toții, amuzați de nenorocul lui Patruț Grigore. Căci pe bietul Pătruț nimeni nu l-a văzut punînd jos pe Constantin F. Constantin, iar Constantin F. Constantin neagă la început sfios, apoi cu nerușinare:

— Cînd m-ai pus, domn'e, ce tot minți pe-aici?...

Lui Pătruț îi vine să plîngă. El știe că unicul mijloc de convingere ar fi să-l provoace din nou pe adversarul de rea-credință; însă dacă proba se întoarce împotriva-i de astă dată? Și oftează amarnic de cruda nedreptate, el, care credea că azi a tras cu buretele peste toate rușinile trecute...

În colțul cel mai ferit al curții s-au aciuat acum patru figuri întunecate și groaznice. Sînt Budurăscu, țiganul, și ceilalți trei din clasă siguri dc repetență, atît de siguri, că-n timpul jocului Ispășoiu îi privise cu o ușoară umbră de invidie: ei doar știau ce-i așteaptă! îl recunoșteau de căpetenie pe Budurăscu, ca unul ce urma să rămînă acum pentru a treia oară; iar țiganul își lua în serios rolul de vătaf.

Șoaptele lor subversive îi aprindeau și mai mult de dorința faptei. Planul era stabilit. Răfuiala avea să se petreacă în adîncul zăvoaielor, cînd băiatul vechilului va veni la scăldat. Stănoagă îl va atrage acolo, departe de orice văz omenesc, ademenindu-l cu un cuib de pasere moțată, cum nu s-a mai văzut alta pe lume. Pe urmă rămînea pe sama lui Budurăscu și-a celorlalți doi...

— Tu doar atîta ai de făcut... Să-l aduci acolo... Și chiar poți

să te faci că-i ții apărarea dacă ți-i așa frică să nu trîntească tat-său pe tat-tău, rostește Budurăscu. Așa-i, băieți?

— Da, da, așa e, încuviințează ceilalți.

— Așa e, se hotărăște Stănoagă după încă o ezitare. Vă faceți că mă cîrpiți și pe mine... Și eu plec plîngînd, cerînd ajutor...

— Da, dar dacă te-o lua martor? își dă unul cu bănatul.

— M... face o mișcare de eroică nepăsare țiganul. Să puneți toți pe mine...

De după latrine apare, băgător de samă și gata să se tragă înapoi, capul lui Ștefănescu Ștefan. Conspiratorii au prins mișcarea din zbor și au plecat întunecatele priviri în pămînt. Budurăscu însă nu se intimidează:

— Și cum, mă Stănoagă, zici că e moțată rău? rîde el. Hai mă, să ne-o arăți și nouă...

La fel cu copiii, clasa e și ea gătită de sărbătoare. Podeaua măturată din proaspăt păstrează încă vagi urme de gunoi dispuse geometric. Pare stropită de azi-dimineață, căci de pretutindeni se ridică plăcuta răcoare pe care o ai cînd intri în prăvălia cu miros de cafea pisată și cornuri proaspete cu nuci a lui „domnu Petcu”. Copiii pășesc cu cuviință, în vîrful picioarelor, pe-o astfel de podea, cu care nu par de loc obișnuiți.

— Pentru că vine boierul, își lămuresc ei, privind cu respect ghirlănzile de frunze încingînd pe sus pereții albi și încercuind deasupra catedrei cele două portrete regale aduse special din cancelarie.

Pe sufletele mici, emoția se așterne ușor ca praful, care, ceva-ceva, tot mai plutește în aer; le acopere ca un învăliș ce se petrifică într-una, contractîndu-le încet și persistent, clipă cu clipă de așteptare. Și deodată, ca șuietul înainte mergător furtunii, foșnetul filelor întoarse umple odaia largă și pătrată de nespusă înfrigurare.

Ștefănescu Ștefan și-a luat locul de onoare pe catedră. Ar vrea ca boierul să poftească de la început chiar, ca să-l găsească în mînă cu nuiaua scrijilită de coajă în formă de șarpe, a lui domnu.

Dar „clasa” se ridică în picioare. Domnu a intrat singur. Le face semn să se așeze. N-are de gînd să rămînă; stă în ușă, și ochii îi fug necontenit înapoi, în sală, spre intrarea principală. El vestește pe băieți că va veni, ca de obicei, la ultimul examen și boierul, și-i îndeamnă să răspundă cu curaj și vrednicie; le

amintește, în sfîrșit, că, mai în fiecare an, pe băiatul care răspunde mai bine la examen boierul îl trimete pe socoteala lui la școli, mai departe.

Toți ochii, chiar și ai domnului, alunecă spre figura, care s-a roșit toată, a lui Doinaru; el pleacă în pă- mînt ochii mari de fată. Ștefănescu Ștefan strînge buzele. Domnu e gata să iasă, și el e gata să reocupe catedra; barem să-l vadă boierul că de patru ani el conduce clasa, așa cum tată-său conduce moșia. Dar domnu îl oprește; astăzi nu mai este nevoie! Ștefănescu se întoarce vînăt spre băncile care parcă au început să se- nvîrtească în juru-i...

Domnu a ieșit. Iar vocea lui Budurăscu răsună baritonat, imitînd pe a lui domnu:

— Stai jos, băiete... nota trei...

Clasa dîrdîie și rîde, și Ștefănescu, galben, privește sfidător toate aceste danturi care clănțănesc spre dînsul de veselie și de frica judecății celei mari, ce va să înceapă peste cîteva momente.

Are să dea el și raportul acesta... lui tăticu, și tot are să-l dea... he, și cel dintăi de pe listă va fi chiar domnu...

Clasa trece printr-o emoție fără seamăn. Problema s-a încurcat de tot. Ștefănescu Ștefan face fețe-fețe; înnegrește, învinețește, apoi iar înnegrește. Însuși domnu e puțin cam nedumerit. El face repede o mică ecuație algebrică pe colțul catalogului. Aritmeticește, însă, e foarte greu de ieșit la capăt. Fruntea boierului parcă s-a umflat și-a devenit de două ori mai mare; ochii i s-au bulbucat, și mîna grăsună și albă trece des batista peste obrazul umed...

— Să vedem, mormăie el pentru sine... Prin urmare, dacă tatăl are cu treizeci de ani mai mult ca fiul... Stai, pardon!... care va să zică, tatăl are cu treizeci de ani mai mult ca fiul... Peste patru ani... adică atunci cînd tatăl va fi cu treizeci și patru de ani mai ma... pardon, că și fiul se mărește cu patru... a-ha, bun... deci, peste patru ani... vîrsta tatălui va fi de patru ori mai mare... care va să zică...

Boierul se opri deodată; își văzuse vechilul rînjind satisfăcut. Ochii șireți grăiau singuri: „Păi dacă înălțimea-sa n-o nimerește, cum o s-o nimerească Ștefanei”...

Boierul fu nevoit atunci să zîmbească:

— Așa-i, bun!... Așaa... E. ia să vedem, Ștefăniță... curaj...

Se înseninase de parcă ar fi găsit misterul. Și rîzînd camaraderește, arătîndu-și jumătatea de dantură ce-i mai rămăsese, el scoase un carnețel din buzunar și începu să aștearnă, privind cu grijă la vechil:

—...Care va să zică: x = y + 3C... bun... foarte bine... x + 4 = 4 y + 30... adică de ce... pardon, pardon... = 4 + 30 + y... cam așa ar fi... ba nu... ba da... ia să vedem... deci x = ...

Boierul zîmbește înainte și, după fiecare țifră adăugată pe carnet, dă din cap afirmativ, ca și cînd nici că s-ar mai fi pomenit o socoteală mai nimerită ca aceea care-i ieșea acolo...

Dascălul surîde șiret. Algebricește îi ieșise. Și simte lămurit cum ascuțișul minții prinde ca un fin picioruș de paianjen ultima iță a rezolvării aritmetice. A prins-o...

— Ei, hai, Ștefănescule, ce mai aștepți? Dă acum zor.

Copilul vechilului s-a înnegrit la față, de parcă atingerea tablei l-ar fi carbonizat de-a-n picioare. Ochii caută lacomi spre dascăl, spre boier, înapoi în bănci, și clipitul lor des și umilit pare clămpănit sec de cîne flămînd sub masă. Îi trebuie doar firul... doar prima bucată s-o apuce, apoi să vadă boierul cum știe el să facă înmulțirile și împărțirile...

Domnu se sfătuiește cu înălținiea-sa. Problema e prea grea pentru mințile lor...

— E grea de tot... intervine, rîzînd reținut și lingușitor, vechilul. Uite, eu... om bătrîn ce mă aflu...

— Pe vremea mea, se mîndrește boierul fără să-l asculte, o problemă ca asta era moft. Și mîngîindu-și între degete o mustață după alta, își amintește, clătinînd capul sur, cu regret: Aveam pe bietul popa Mihalache, Dumnezeu să-l ierte...

— Cum, ați urmat și înălțimea-voastră la școala asta? se repede uimit Ștefănescu.

— Da’ de ce să nu urmez?... face grăbit și parcă mirat de întrebare boierul.

Conversația ar continua tot astfel dacă domnu nu și-ar aminti că mai are atîția de examinat. Problema este într-adevăr peste puterile lor, însă trebuie să arate neapărat că el, dascălul, știe s-o dezlege. Mai ales că se vede bine după chipul boierului că înălțimea-sa nu i-a dat încă de capăt.

— Problema nu-i de voi!.., ridică domnu piatra cea grea după micile inimi. Ascultați aici, să vă arăt eu cum ar veni...

Dar boierul se opune.

— Să vedem care-i mai tare în clasă, care o să biruie, propune el, ca să țină în loc pe dascăl. Căci undeva, în gîndu-i, un puișor de ambiție îl încearcă și pe dînsul — așa ca pentru sine, barem, dacă nu pentru dascăl și vechil — să nu se lase mai prejos. Premianții, numai premianții, să iasă toți, să-i vedem! continuă boierul. Bunăoară, băiatul lui Mieluță...

— Doinaru, corectează domnu.

Doinaru se ridică în picioare. Ochii mari și umezi, începătoșați încă de neînțelegere, la îndemnul boieresc se luminară deodată. Și, fără să mai aștepte altă poftire, porni spre tablă, raționînd cu voce tare:

—...dacă are cu treizeci de ani mai mult ca fiul, iar peste patru ani...

Domnu îl opri la mijlocul drumului. Îi părea rău de vechil, pe fața căruia se întinsese culoarea macabră de pe obrazul fiului său...

— Întoarce-te în bancă! spuse domnu lui Doinaru după ce șopti ceva boierului. Treci și tu în bancă, Ștefănescule... Scoateți tăbliețele! Scriți și voi: Diaconescu și Mălureanu. Toți premianții. Aveți o jumătate de ceas. Gîndiți-vă bine; acum să vă vedem...

Doinaru apucă vitejește condeiul de piatră. Înșiră cîteva cifre și pe urmă se opri. Își lăsă capul într-o mînă. Și cu mulțumire crescîndă văzu cît de bine făcuse domnu că-l trecuse la loc. Totuși, condeiul zgîria ca de la sine cîte-un semn bizar, vreun început de număr, care îndată apoi era nimicit doar dintr-o lovitură de deget. Pe urmă tăblița fu părăsită de tot; căci în capul lui Doinaru se așternea, cu cît fruntea se încrețea mai mult, negrul unei tăblii enorme și boltite ca și cerul nopții sure de iarnă. Nu vedea nimic, doar nouri parcă veneau peste nouri, negri ca noaptea, îi simțea venind, încălecîndu-se unii pe alții, destrămîndu-se; dar totul se petrecea acolo în ascuns, nici o mărturie n-ar fi putut fi de valma atîtor limbi negre, decît numai o vagă bănuială. La urma urmei, ce-i păsa lui de tatăl și de fiul și de vîrsta lor și de boierul, care acum socotea de zor pe carnețelul lui. Închise ochii și-i propti în pumnii strînși, parcă înșurubați de bancă. Și-i făcea o plăcere grozavă să ghicească norii aceia de neghicit, vînzolindu-se în noaptea de iarnă. O clipă îi veni să rîdă de Ștefănescu Ștefan; cum se bulbuca la tablă, săracul... Hm, cum trebuie să fie, într-o noapte ca asta, acolo, în curtea internatului cu garduri uriașe de zid, cu paznic la poartă,

cu „monitori” bătrîni și răi, care te trezesc cu clopoțelul din visul nopții... cum povestea feciorul babii Maranda, peste care căzuse acum doi ani norocul boieresc... Un tată este cu treizeci de ani mai mare ca fiul, iar peste patru ani...

Acolo, în bezna fără sfîrșit unde se încrucișau necontenit norii cei grei, se încolăci deodată o cifră de foc... apoi alta... un trei, un zero... ceva mai încolo un patru. Lui Doinaru i se păru întăi un licurici dîn- du-se tumba în aer, lăsînd urme de țifre... el zîmbi fermecat de priveliștea asta, și așa, într-o doară, îi veni să facă socoteala părăsită... Va să zică, peste patru ani tatăl acesta va avea o vîrstă de patru ori mai mare ca a fiului... Ceea ce-l amuză acum era că pe imensul cer nocturn de iarnă, la orice număr ar fi gîndit, acela apărea îndată, de parcă l-ar fi scris cu un chibrit umed pe o placă muiată în fosfor... Dar el făcea socoteala alene, numai de dragul jocurilor acestora luminoase; numai că o dată, două țifre se încîlciră, se împletiră și se despletiră, sprexa se împleti iarăși ca doi șerpi înfuriați care s-ar lua la harță... Pe urmă veniră și alte țifre și semne aritmetice, o harababură întreagă... Doinaru privea uimit, din ce în ce mai uimit în cuibul de șerpi luminoși... ridică ușor capul de pe pumnii strînși... și îndată țifrele deveniră negre pe un fond de ziuă și încremeniră astfel. Trase tăblița și așternu... Nu mai făcu nici o altă socoteală... Scrise doar un 36, apoi un 6 și dedesubt un 40 și un 10... Peste patru ani tatăl va avea patruzeci de ani și vîrsta lui va fi de patru ori mai mare ca a fiului său. Iar acum are treizeci și șase și e cu treizeci de ani mai mare ca fiul, care n-are decît șase.

Se simți deodată ușor și i se păru că plutește cu un centimetru deasupra scaunului dc se îndură; și se apucă zdravăn de bancă, să nu se ridice și mai mult. Se simțea atît de ușor!

Un fior de mîndrie îi coloră obrajii; și plecă ochii în pămînt ca o fată, deși nimeni nu se uita la el în momentul acela. Nici chiar ai lui; maică-sa parcă găsise ceva în tavan și rămăsese cu ochii acolo, iar tată- său privea uimit în ochii lui domnu, minunîndu-se de întrebările lui meșteșugite. Un domn bătrîior, din tîrg, rîdea fericit dc răspunsurile nepoțelului de la tablă, un altul parcă ațipise cu ochii căscați în gol; cucoanele, zîmbind, fără să privească nicăieri, își făceau necurmat vînt cu batista.

Doinaru surîse de pe-acum dc uluiala tuturor cînd va trînti cu

creta problema pe tabla răsunătoare de lemn și începu să împungă cu ochii provocători pe domnu și pe înălțimea-sa, doar i-o prinde vreunul privirea să-l întrebe: „Ai terminat, Doinaru?” Iar el să răspundă tare și semeț, privind la fiul vechilului (care se vede” dc departe, numai cum socotește de zor și șterge și iar socotește, cum s-a rătăcit de rezultat):

„Da domn’e, am terminat și mi-a ieșit!”

Dar boierul încă nu-și ridicase capul din propriile lui socoteli, iar domnu se necăjea acum cu Ispășoiu, căruia îi venise rîndul:

— Buun, care va să zică, ne-ai înșelat un an întreg, boier Ispășoiule, care va să zică…

Lui Doinaru, o clipă, îi fu milă de Ispășoiu; îndată apoi simpatia lui trecu însă alături de domnu, căci se simțea tare și nepăsător ca domnu. Iar bietul Ștefănescu, plecat peste caiet, avea un chip de-ți făcea mai multă milă decît chiar Ispășoiu…

Atunci o privighetoare se așează în vișinul de lîngă fereastra deschisă. Se așează și-și încercă de două-trei ori glasul… Apoi se porni deodată într-o arie lungă, fără sfîrșit. Notele picurau lin și rar în tăcerea desăvîrșită a clasei, căci Ispășoiu amuțise de tot; pe urmă se legară într-un arpegiu prelung, sfîșietor de dulce. Parcă fu un chiot de bucurie, un chiot nesfîrșit, pe care l-ai țipa în desișul pădurii, aruncîndu-l neștiut de nimeni, doar arborilor și ecourilor, să-l ducă mai departe. Doinaru se cutremură; așa ceva, o atît de nouă și neasămuită plăcere, ciudat lucru, parcă a mai avut el cîndva — ciudat, foarte ciudat — demult de tot, foarte demult, poate mai demult chiar de cînd este el. Dar mintea lui de bun despicător de probleme înstrunește repede în loc această amintire, scăpată din baierele înțelesului: Cum mai demult decît este el Hm… poate în vis… desigur…

…O, ba nu, de curînd, foarte de curînd, cînd a fost singur în pădure. Era departe de școală, de copii, de domnu acesta care-l iubea în ascuns de frica vechilului, departe de Ștefănescu Ștefan, departe de tot. Era singur, singur, singur. Și plămînii i se umpleau de aer, de-un aer atît de curat și de umbros, că parcă din toate tufișurile ar fi țîșnit izvoare de vin tare și ar fi băut cu pumnii plini. Era singur, și era un mușchi atît de fraged și de fin printre arbori, că nici nu mai știa: să se trîntească pe loc, cu fața în jos, cu brațele desfăcute; să se cocoțeze pe-un tufan spre ochiurile de cer ce adiau ușor ia mîngîierea vîntului, sau să sară, să salte, să cînte…

Și-a mai fost cîndva... O... o... Atunci și mai și... Atunci cînd s-a suit cu tată-său pe acoperișul casei boierești... Era atît de înalt acolo, că toți copiii din curtea școlii păreau biete ouă de furnici, pe care iuți și vrednice lucrătoare le plimbau de colo pînă colo.

În preajma lui veneau doar paserile în zbor, îl ocoleau puțin, de parcă i-ar fi adus salutul lor, și pe urmă se pierdeau iarăși în adîncimile de nepătruns. Și-a plecat puțin capul pe spate, și cerul, atunci, pentru întîia oară, i s-a părut că se năruie pe el nămeți, nămeți albaștri. Dintr-o parte se auzea ciocanul de lemn întinzînd fierul și cîntecul voios al tinichigiului. Atunci a sunat clopoțelul școalei. Suna atît de subțire acolo, jos! O, dacă nu-l deștepta taică-său, căci parcă l-a deșteptat dintr-un somn... de atunci nu se mai cobora în lumea asta mititică...

Atît de sus, nici privighetoarea, cu tot vaierul ce picură din gușulița cea mică, nu se înalță... Numai ciocîrlia...

— Ei, ce-ați făcut cu problema? întrebă acum boierul, după ce și-a pus carnețelul în buzunar și-și freacă mînile mulțumit, ca domnu Mieluță, tinichigiul, după o afacere bună.

Ștefănescu se scoală îndoit din șale, și roșul figurii începe să-i capete iarăși palori negre. El bîiguie un rezultat, dar domnu și boierul dau nemulțumiți din cap. Atunci toate privirile se întorc asupra lui Doinaru; a lui Ștefănescu mai repede și mai aprigă decît a tuturor.

— Dar tu, Doinarule... mi se pare că de mult ai sfîrșit...

Doinaru simte din spate pe Budurăscu agitîndu-se. Îi simte rînjetul cald adiindu-i obrazul și-l închipuie bucurîndu-se dinainte de necazul neamului de vechili. Însă mîna lui e ceva mai repede, și buretele uscat și prăfos preface într-o mîzgîleală albicioasă și informă țifrele născute din foc.

Ca printr-o unghie de ac văzu Doinaru capul lui dom' Mieluță și-al coanei Smărăndița privind cu frică mare și totuși cu ochii înrourați de nădejde spre dînsul; ah, coana Smărăndița îl încurca rău, se uita la el așa cum se uita la icoană cînd se închina pentru toți, seara...

Doar boierul mai căta la el binevoitor; dascălul parcă se încruntase puțin, iar toți ceilalți ochi îl înfruntau aprig, ca pe-un făcător de rele, pe sub tot felul de sprîncene.

De sticlișul atîtor priviri se începoșă iar în juru-i; la dreapta-i și la stînga, înainte-i și înapoi se întinse deodată orașul mare și

îndepărtat unde învață feciorul Marandei. E acum sus, pe-un acoperiș și mai mare decît al curții, și paserile cerului vin să i se închine, iar de jos, zeci și sute și mii de Ștefănești mici și răi azvîrl cu pietre spre dînsul. Dar pietrele n-ajung atît de sus, și el rîde de neputința lor; însă brațe viguroase îl apucă. El se întoarce îngrozit: boierul, domnu și tatăl său îl strîng burduf, îl iau pe sus, pe schelea amețitoare; îl duc, nepăsători la țipetele lui, într-o curte ca un fund de hrubă întunecoasă și umedă, între ziduri mari și drepte, în care stau înfipte suliți împletite în sîrmă cu ghimpi, așa cum povestea feciorul babei. Ștefănești cei mici îl înconjuraseră și scoteau limba la dînsul, în timp ce el își simțea inima lui mică ticăind, cît pumnul lui de copil, acolo, între străini, zbătîndu-se ca o pasăre de-abia prinsă în colivie, departe de zăvoaiele Oltului, departe de coperișurile însorite, de unde cântecul tinichigiului pornește atît de puternic în aerul proaspăt al dimineților de vară, departe de turlele bisericilor, unde te duc ipitropi cu chimirul plin și din înaltul cărora oamenii cei mari sînt doar biete ouă de furnici.

...Departe de orice cîntec de privighetoare... de ciocîrlii, de soare...

— E, haide, băiete, răspunde odată, ce te uiți așa? Ai făcut, sau n-ai făcut?

Dar Doinaru Gheorghe se „uită” înainte „așa” și nu răspunde. Îi cercetează pe toți pe rînd, pe domnu, pe musafiri, pe părinții care schimbau fețe-fețe, pe boierul acesta prea milos, căruia nu i-a cerut nici o milă, pe Budurăscu și pe toți ceilalți din față sau din spate, așteptînd cu toții cuvîntul care-i atîrna pe buze. Îi simte pe toți parcă strîns uniți în așteptarea asta care-l înspăimîntă ca o ceată de tîlhari, așteptîndu-l la marginea pădurii. I-i frică de neștiut și de depărtare. Și-i frîng sufletul chipurile părintești lărgite, zgîite și nemișcate în grămada care pîndește...

— N-am făcut, domnule...

— Ei, și pentru ca să ne spui asta trebuie să ne ții atîta? zbiară domnu, scos din fire.

— Cum, nici n-ai încercat? intervine însă boierul, mai împăciuitor. Nu ți-a dat nici un rezultat?

— Ba da... n... nu... nu mi-a dat... am făcut proba și n-a ieșit.

De undeva se aude distinct un șuier de ușurare, urmat îndată de un pufnet scurt dc rîs.

— Șezi jos! poruncește domnu, neîmpăcat. Altă dată să ai bunătatea și să răspunzi îndată ce ești întrebat...

— Eh, copil, lămurește boierul cu îngăduință lucrurile; se vede că avea el ceva-ceva în gînd, dar pesemne nu era sigur...

Doinaru s-a așezat ferindu-și fața, căci simte cum îl podidesc lacrimile de mînie și necaz. Niciodată domnu nu i-a vorbit așa dușmănește ca acum.Îi vine să strige în nasul tuturor: „Ba am făcut, dar nu vreau să spun!...” și durerea lui crește însutit cînd își închipuie acolo, aproape, lîngă tablă, pe maică-sa, plecînd, îmbujorată de rușine, ochii care licăriseră cîteva clipe de nădejde și mîndri; de bună samă, ea tot timpul s-a rugat lui Dumnezeu, căci Dumnezeu i-a trimes țifrele de foc; altfel, cum au putut ele veni din noaptea cea sură?...

În murmur confuz, musafirii se îndreaptă spre ieșire îngrămădindu-se în jurul boierului, care le arată cheia problemei.

Prea grea, prea grea pentru mințile lor! sînt cu toții de acord.

Iar privirea lui Doinaru îi petrece cu lumina ei șireată, căci ciuda i-a trecut. De-acuma cîmpii și zăvoaiele, și toamnele, și iernile, și primăverile sînt ale lui. Și întreaga moșie boierească e mai mult a lui decît a boierului acestuia, care nu vine pe-aici decît în preajma secerișului!

Clasa s-a ridicat acum pentru rugăciune; iar afară, privighetoarea, care se oprise din cîntec, dădu un țipăt speriat și fugi. În fîlfîitul grăbit, Doinaru ghici parcă un rîs ce se îndepărtează... rîsul fonf al mătușii din poveste, care se ospătează cu copii...

Degeaba: tot cerul și toată zarea asta erau acum ale lui!

Cei din urmă

Mergea agale, cu picioarele răşchirate, zdrobit de greutatea puştii care-i căzuse pe braţ, de greutatea raniţei şi-a sacului cu muniţiuni. Raniţa îl cocoşase de tot; curelele îi răniseră de-a binelea umerii, ca hăţurile neridicate cu zilele de pe mîrţoagele săracilor. Din dreptul şoldului stîng, pe care-l izbea într-una sacul cu granate îl trăgea cu putere la pămîntul negru şi momitor.

La ultimul popas se răzleţise de compania sa, de dezmăţata adunătură de momîi istovite care fusese la început compania sa. Adormise sub un mărăciniş, pe preşul moale de frunze gălbui, şi camarazii îl uitaseră acolo. Acum zadarnic scruta zarea nelămurită a drumului, pierdut în nesfîrşit. Nu era nici urmă de companie. O clipă a crezut că a greşit drumul şi că, fără să vrea, a luat-o înapoi spre ei — spre cei care veneau din urmă, puhoiul ameninţător al duşmanului, care înainta, înainta grăbit, îl simţea cum înaintează, nevăzut în adîncimea liniştii din urmă. S-a uitat la soare şi a socotit că e pe drum bun; dar cînd te rătăceşti, parcă soarele poate să-ţi spună pe unde trebuie să apuci!

Dar mergea înainte, şovăind, pe drumul ce se deschidea ca o pîrtie printre tarlalele de pămînt negru şi înţelenit, pătate ici-colo de petecele galben-verzui ale vegetaţiilor părăginite. Simţea că într-acolo trebuie să fie Moldova acea, către care porniseră. Între soare răsare şi miazănoapte.

De trei ceasuri de cînd se trezise singur după somnul popasului, şi de trei zile de cînd avuseseră cea din urmă vraişte cu duşmanul! înainta fără să crîcnească, cătînd a ghici în mersul îndărăt al ţărînei, de sub picioarele care parcă stătuseră pe loc, puterea grozavă, care-i trăgea granatele, din fundul pămîntului. Îi simţea pe ei, din spate, vînători nenumăraţi, cît frunză şi iarbă, înarmaţi pînă-n dinţi, după el, biet vînat singuratic şi ogărit.

Ideea aceasta îl făcu să rînjească prostit. Atîţi pe unul! Hî! Oare dacă l-ar prinde, ce i-ar face?... Ce-ar putea să-i facă? Vor striga: „Stai!” „Ei, iacă, stau!” Ce vor putea să-i facă atunci?

Se poticni pe un bolovan şi şovăi o clipă: stătu să-şi recapete cumpătul...

... Şi! Să se sature! Dar ce l-au lăsat acolo, în mărăciniş? Doar îşi cătase şi el un loc pentru odihnă...

Îşi aminti însă de alt popas şi de toate popasurile, cînd cădea zdrobit de oboseală chiar în huietul tunurilor. Şi ochiul

scăpărător al plutonierului Bîrneață îi răsări deodată, ca o lumină bruscă, supărătoare, drept în mijlocul creierului. „Nu mint, trăiți dom' plutonier."

De altminteri, îl văzuse și domnul căpitan cînd o luase spre tufișuri, și nu-i zbierase, ca de obicei, cu glasul lui de haraba spartă: „Mocanu Ion! Un' te dosești pe-acolo, hoțule? Să te răzlețești de noi? Hai?"

În zare, într-un mănunchi schilav de copaci, străpuns de o cumpănă de fîntînă, luciul unui coperiș îi răscoli orbitor adîncul ochilor.

„Trebuie să fie canton..."

...Hm. Toate sunt pustii. Dar tot s-o mai găsi o găleată de apă... Apa au lăsat-o...

Picioarele îi cătau tot mai în lături. Bocancii cădeau greu pe pămînt, stîrnind pietricelele.

De undeva, poate de la canton, se auzi un lătrat stins de depărtări. O pasăre țîșni speriată dintr-o brazdă și porni săgeată în scăpătat.

„Se duce la ei... și nimeni n-o întreabă..."

Urmări în gînd pasărea trecînd ca un glonț în revărsarea apusului, peste coifurile lucitoare ale nemților. Nici unul nu-i dă aminte... Și păsărică zboară înainte, ca vîntul care-o duce. Și poate mîine îi cîntă de pe șură bună dimineața nevestii...

Icoana casei bătrînești în lumina firavă a dimineții îi făcu parcă un gol în inimă. De cînd nu mai văzuse el casa bătrînească? Oare o fi rămas ea tot așa, cu ei acolo? S-o fi schimbat ceva dintr-însa, din sat, din văzduh, din lunca Oltului? S-o fi făcut toată țara nemțească? Vrăbiile s-or sfădi tot cu atîta aprindere pe miriștile pustii? Și vîntul toamnei o cînta tot cu glasul răgușit al părintelui Năstase prin ogeagurile largi? Ce s-ar putea schimba? Lucrurile rămîn totdeauna aceleași. Și totuși parcă nu-i venea a crede. Se trezi oftînd:

„Cum nu m-ai făcut, Doamne, o păsărică..."

„...of, of, maică, măiculiță, ce ți-am greșit eu ție?..."

—...te-ai ascuns, nemernicule, să fugi! Hoțule, hoților! Trădătorilor! Toți ați fugit! Toți. M-ați lăsat singur. Singur. Să mă prindă și pe mine. Hoților! Cum să nu mă prindă dacă m-ați lăsat singur?

— Că nu fugim, domnule căpitan.

— Taci, nemernicule! Toți o să fugiți. Vă cunosc eu. Vă știu

cine-mi sunteți. Dezertorilor. Azi unul, mîine altul. Pînă o să mă prindă și pe mine. Voi o să răspundeți de prinderea mea. Să știți! Hai? Rămîneți unu cîte unu în urmă. Cîți au rămas, Bîrneață, ieri?

— Nici unu, domn căpitan.

— Cum nici unul? Da' alaltăieri?

— Nici unu, dom' căpitan. De cînd n-am mai avut lupte, de-atunci sunt cu toții la apel.

— Minți, minți, nu mai ești bun de nimic; o să te degradez, să știi. De ce n-a fugit? Vreți să scăpați de răspundere dacă m-o prinde cumva pe mine? De-acum vă plănuiți! Ha? Tîlharilor! V-aduc pe toți la Curtea Marțială după război...

Cînd ajunse la canton, soarele scăpătase. Nourii viorii aninau pete dc cerneală turbure pe copacii schilavi. Cîinele, care lătrase adineaori, se ridică greoi de după un ciot de copac și se apropie gudurîndu-se de soldat. Cantonul rămînca mut și oblonit.

— Ce, mă cuciule, măi, mă Corbea, mă, cum te cheamă pe tine, mă Corbea, măi? Te-au lăsat să le păzești casa... hai...

Se gîndi să-i arunce o bucată de pîine din codrul uscat, pe care-l mai avea în sac. Dar se temu c-o să-i ducă doru mai tîrziu. Se mulțumi deci să mîngîie cîinele și se apropie de fîntînă. Își potoli setea cu o găleată întreagă. Apoi, rezemîndu-se de ghizduri, strîmbă nedumerit din buze:

—...ce-o fi avînd domn căpitan cu răspunderea aia?

Se lăsă greoi pe o buturugă de alături. Cîinele i se lipi gudurător pe piciorul stîng. Simți cum se revarsă oboseala din trup ca frigul iernii la dogoarea jărateculuí din vatră. O simțea cum se destramă, pale-pale, din împletitura mușchilor zdrobiți, din șalele zdruncinate, din umerii încovoiați. Privi drumul pe care ajunsese. Calea pornea înapoi fășie încă limpede, învinețea încetul cu încetul, pierea în roiuri de neguri, dispărea cu totul în domnia mogîldețelor întunecate din fund. Acolo, în împărăția acea a întunerecului, ochii lui se opriră plini de teamă și nedumerire.

...de ce l-au lăsat singur? Doar domnu căpitan l-a văzut...

— ...Lașilor, nemernicilor! Ați fugit cu toții și m-ați lăsat singur. Ați aflat ce bine e la ei, acolo. Nu mai credeți în... În minciuni... cum spuneți voi... Vă trebuie acum odihnă și pat bun, cafea cu lapte și rufe curate... cum n-ați trăit voi nici în vreme de pace. Tîlharilor! Și acum vreți să mă lăsați singur...

„...odihnă și pat bun... cum n-ați mai...”

Potolit din răsufletul aspru și îndesit, cîinele își potrivi privirea după căutătura omului. Și se înghe- mui deodată într-însul. Înfiorat de atîta liniște necuprinsă, începu să scîncească ca un copil; apoi se porni într-un urlet prelung și dureros. Întoarse ochii la cîine; se priviră amîndoi muți un răstimp. Dar parcă, încurajat de mutenia omului, animalul se porni iarăși în același plînset lugubru, sfîșietor.

Soldatul își făcu cruce. Vroi să-l mîngîie, dar ochii îi rămaseră pironiți la botul cîinelui, care se descleșta într-un fel anumit, într-un chip cum mai văzuse el undeva, de curînd.

La Boița. Urletul ungurului, același urlet de surprindere și durere al singurului om pe care știa că l-a răpus, care-și proptise pîntecele în ascuțișul baionetei lui. Și-și aduse acum bine aminte de ungurul acela care rămăsese trei zile neîngropat, în marginea tranșeei, la care se întorcea aproape zilnic să-i vadă ochii înspăimîntați și urletul încremenit.

Își făcu din nou cruce și întoarse privirea. O luminiță se aprinse în fundul negurilor, pîlpîi o clipă, crescu și se stinse. În mintea omului însă rămase. Parcă suflată de urletele cîinelui, ca de un duh necurat, începu să ia proporții. Fu mai întăi o învolburare ciudată de icoane fără sens, un amestec curios de flăcări și sînge și ochi de mort. În urmă apăru ungurul de la Boița; ochii erau ai lui. Dar ca norii alburii mînați de vînt, pe fondul senin al cerului, în creierul soldatului imaginele se desfăceau și se alcătuiau cu o mare repeziciune. Ungurul era acum parcă îmbrăcat femeiește; ba era chiar o femeie cîntînd și surîzînd; o figură stranie, dezmățată și fixă. Dar femeia aducea tot mai mult cu Ioana, cu nevasta-sa, și acum ea juca de foc și rîdea tot mai sălbatecă, iar ungurul cel mort cînta, pe ladă, din armonică. Ea chicotea ca o nebună și săruta neamțul, ce rîdea cu aceiași ochi sticloși, cu aceeași gură încremenită pe vecie.

Soldatul tresări. Se ridică speriat de pe buturugă. Cîinele sări și el, înveselit deodată, dîndu-i tîrcoale prietenești. Omul îl privi spăimîntat și începu să-și facă cruce, stupind spre animal și bolborosind cuvinte de descîntec.

Ajunse la drum de-a-nderetelea, întorcîndu-se cu fața spre cîine la fiecare tîrcoală. Apoi, simțind pă- mîntul tare al șoselei, o luă tot înainte, în pas gimnastic, aproape fugind. Cîinele îi sărea în față, rămînea în urmă, îl ajungea în salturi nebune. El

continua să se închine, scuipînd spre animal; uneori îndrăznea să-l cheme pe nume, ca și cînd ar fi vrut să-i descopere prefăcătoria.

— Mă, Corbea, mă...

Dobitocul devenea îndată și mai sprinten. În bucuria lui, însă, i se părea că rîde ca un om. Întețea atunci crucile și îndesea pașii.

Deodată băgă de seamă că-n juru-i s-a făcut lumină — o lumină palidă, sîngerie...

„...Ei, sunt ei..."

I se păru că toate pădurile lăsate de mult în urmă au izbucnit în flăcări. Zarea se încinge necontenit de sîngele vălvătăii, ca și roșul ei reflex, care i se întinde tot mai pronunțat dinaintea ochilor.

Căci el nu îndrăznea să se uite în urmă.

Dar acolo, în rumeneala focului din spate, el năzărea umbre fioroase de oșteni înzăuați, aruncînd în marș neoprit picături de flăcări din torțele aprinse. Și dincolo, tot mai în urmă, prin perdeaua de fulgere și fum, vedea alți oșteni, cît fir și iarbă, înzorzonați ca-n basme, cîntînd de beția triumfului, scotocind bogățiile ascunse, ciocnind cupe spumoase, tîrînd după ei nevestele și fetele țării; și fetele și nevestele și Ioana lui rîdeau prostește, rîdeau la lumina paloșurilor, rîdeau vesele, rîdeau din toată inima de neputința goniților...

Era luna. Abia acum o văzuse. Cînd se ridicase ea tocmai acolo? Și Corbea, care de la un timp mergea atît de liniștit alături, cu limba scoasă și cu privirea cuminte!

Întoarse ochii tot cu fereală. Dar în urmă stăpînea aceeași tăcere deplină și același întunerec de necuprins...

— Oamenii abia se mai țin, șopti plutonierul Bîr- neață la urechea domnului căpitan.

Dar domnul căpitan părea că n-aude nimic. Și cînd Bîrneață rămase iar în urmă, ridicînd din umeri, ca omul care nu mai înțelege nimic, domnul căpitan zîmbi satisfăcut, iuțind și mai mult pașii.

Soldații nu mai țineau nici un fel de rînd, nici un fel de ordine. Unii rămăseseră în urmă de tot; doar cîțiva se mai tîrau năuciți în spatele domnului căpitan, privind cu mare nedumerire la repeziciunea crescîndă cu care-și muta picioarele.

Din cînd în cînd se oprea cîte unul, trăgînd de curelele raniței

pentru ca s-o așeze mai bine pe ieșiturile spinării; alții o lăsau să atîrne dc umăr, alții născoceau tot felul de potriveli, pentru ca să le găsească — armă, saci și raniță — o cumpăneala mai convenabilă pentru corp.

Dar foloasele echilibrului găsit durau se vede puțin, căci aproape numaidecît născocitorii aceștia, care se întreceau între ei, găseau un plan și mai nimerit pentru a împăca mersul amețitor al domnului căpitan cu pofta pământului de a-i covîrși sub greutățile din șapte! Și izbuteau. Căci nici unul nu cădea. Mergeau înainte, cocoșați, aduși într-o parte, clătinîndu-se ca niște beți.

O ceată dezmetică de bețivi, frînți de vin, părea frîntura de companie a domnului căpitan.

Dar el nu lua seama la l asta, cum nu lua seamă la gemetele și la scrîșnetul blestemelor care-l urmau. El mergea înainte, grăbindu-se tot mai mult și zîmbind tot mai fericit.

— A căzut Neacșu... se apropie din nou, timid și gîfîind, plutonierul Bîrneață.

— Aha, a căzut...

Domnul căpitan mai făcu cîțiva pași, apoi se întoarse brusc în fața uimită a plutonierului.

— Înțelegem noi șiretlicuri de astea! strigă el. Șiretlicuri d-astea de bădărani proști. Vreți să rămîneți, hai? Vreți să rămîneți cu orice preț...

— Dom’ le căpitan, toată lumea e ruptă de oboseală...

Domnul căpitan desfăcu doi ochi mari, parcă beți de fericire.

— Aha, toată lumea... Și dădu de mai multe ori din cap înțelegător. Aha, toată lumea, toată lumea... Înțelegem, înțelegem!... Să se strîngă rîndurile! răsună cu putere glastil lui de haraba.

Soldații se strînseră. Gîfîiau cu toții și ochii li se dilataseră înspăimîntător. Unii mîrîiau printre buze sunete neînțelese. Era însă ceva amenințător în privirile și-n mîrîielile acestei frînturi de companie.

Dar domnul căpitan nu le dădea nici un fel de atenție. Examina pe toți cu aceeași privire luminoasă și—l cîntărea pe fiecare cu aceleași clătinări semnificative din cap.

— Înțeleg, înțeleg... spunea dumnealui. Care va să zică, v-ați hotărît cu toții... să-mi rămîneți...

Un murmur îi răspunse:

— Nu mai putem, domn’e căpitan.

— Noi avem ranițe.

Dar domnului căpitan îi sări țandăra:

— Taci, mocofane! Aveți ranițe... a? Dar eu n-am purtat raniță? Ați găsit pretextul, ha, tîiharilor? V-ați înțeles cu toții... Bine, bine... lașilor...

— Noi vrem dor să ne odihnim.

— Suntem morți, domnule căpitan!

— Mă rog, mă rog, rupse scurt domnul căpitan. Eu nu mă împotrivesc. Rămîneți. Vă privește. Dar eu nu pot să-mi părăsesc compania. Rămîneți, poftim! Rupeți rîndurile, poftim. Dar așa să povestiți lucrurile atunci, cînd o fi să ne dăm seama... așa... cum a fost...

Soldații nu mai ascultau. Nici nu mai puteau să audă. Săriră cu toții șanțul, căzînd unul cîte unul pe pajiștea moale de alături.

Înserarea cobora rece și solemnă. Un vîntișor adia agale, susurînd frunzele. Plutonierul Bîrneață făcu apelul. Neacșu venise. Dar lipsea Mocanu Ion.

— Unde e Mocanu? întrebă numaidecît domnul căpitan, lărgindu-și din nou gura a zîmbet.

A rămas, trăiți, domn căpitan. S-a răzlețit de la popasul de la prînz.

— S-a răzlețit, ha-ha, s-a răzlețit. Și dumneavoastră îmi rămîneți pe drum. Bun-bun, dușmanul e în spate, și dumnealor au gust de odihnă...

— Ne odihnim puțin, domn’e căpitan.

— Nu rămînem mult.

— Nu ne lăsăm prizonieri, domn’e căpitan.

— Mai bine murim...

Domnul căpitan păru că se gîndește profund.

— Eu mi-am făcut datoria, spuse el la urmă. Dacă n-ați vrut, se schimbă socoteala. Nu mai ascultați de ordine, de nimic... Și, privindu-le fețele cu nespusă luare-aminte, scăpă printre dinți, într-o doară: Am să plec singur...

— Mergem cu toții, domn’e căpitan.

Domnul căpitan făcu o mișcare bruscă și reținu cu greu un strigăt de satisfacție.

— Știam, știam că n-o să mă lăsați. Vreți să mă țineți cu voi, să mă dați pește neamțului...

— Nu ne dăm, domn’e căpitan.

— Murim cu toții.

— Murim pînă la unu!...

— Știm noi, știm noi basme d-ăștia... Aci domnul căpitan oftă: Bine, băieți, fie voia voastră. Dar veți da seama... veți da seama... se va termina și războiul ăsta. Să nu fugiți de răspundere. Eu vă iau pe toți mărturie să spuneți cum s-a întîmplat. Eu mă spăl pe mîini. Eu n-am vrut... dar dacă a fost peste puterile mele... Am făcut tot posibilul...

— Să ne odihnim puțin, domn'e căpitan. Ș-atît...

— Eu aș pleca singur, dar știu că m-ați împușca...

— Cine să vă împuște, domn'e căpitan? sări speriat plutonierul Bîrneață.

— Va să zică, nu mă lăsați să plec. Ca să nu povestesc acolo... Bine, băieți, foarte bine. Asta așteptam. Să nu-mi ascultați ordinul. Atîta așteptam. Adică tocmai la asta nu mă așteptam. Dacă vreți să vă predați, predați-vă. Dar de ce nu mă lăsați pe mine să plec..,

— Cum să vă lăsăm, domn'e căpitan? Cine să vă lase? Plecăm cu toții...

— Știam, știam... Și dădu neputincios din umeri: Eu nu mai am nici o putere!

...Soldații dormeau de mult, trîntiți pe raniție, răsuflînd zgomotos, transfigurați de lumina searbădă a lunii. Plantonul, de pe marginea șanțului, anunță clar în tăcerea umedă a nopții:

— Pe șosea un soldat... și-un cîine...

— Și-un cîine, aici? sări domnul căpitan, care nu închisese ochii de loc. Ăla e neamț...

— Lasă-i să înainteze mai bine și ia-l la ochi, opină plutonierul Bîrneață.

— Aha, tu comanzi aici, Bîrneață? rîse amar domnul căpitan. Uitasem că sunt prizonierul vostru.

— Nu, domn'e căpitan...

— Bine-bine, faceți cum vreți. Dar să vedem cine este... Poate ne dă deslușiri. Poate îl facem prizonier. Poate e o avangardă...

Domnul căpitan se sculase, alergase la șanțul din marginea drumului și acum privea cu încordare casca lucitoare a soldatului, care înainta singuratec prin funigeala razelor de lună. Zîmbetul domnului căpitan creștea din nou pe figura sa lungăreață. Dar în ochii lui plutea nelămurit parcă o teamă.

— Poate că e o avangardă. Mai mult ca sigur. Și e de prisos, ce vă mai prefaceți? Ce să-l împuș- căm? Ca să ne împuște și pe noi cei care-l urmează. Prea tîrziu acum, v-ați văzut visul cu ochii. V-au prins. M-ați dat legat neamțului de mîini și de picioare.

— Ce facem, domn'e căpitan?

— Treaba voastră... ce mă întrebați? Eu zic să-l"' așteptăm să se apropie și să-l luăm cu binișorul...

Acum e prea tîrziu să mai facem pe eroii. Așa ați vrut-o... așa...

Soldatul de pe drum se apropiase de tot. El nu băgase încă de seamă pe cei trei care-l priveau. Dar cîinele se oprise în loc mîrîind. Deodată plantonul strigă:

— Ăsta e Mocanu...

La strigătul plantonului, Mocanu se opri scurt. Stătu un moment în cumpănă, apoi întinse brațele și se năpusti spre șanț.

— Stanciule, domn'e căpitan...

Sări șanțul ca o minge.

Pocni călcîile în fața comandantului, așa cum nu le mai pocnise niciodată, nici cînd era recrut.

— M-am întors, domnule căpitan! strigă el cu bucuria senină a celui care se știe de mult așteptat.

Cîinele ajunsese din trei salturi soldatul, și-acum mirosea picioarele celor patru inși. Apoi puse labele pe galoanele ofițerului, întinzînd capul, parcă să-l sărute...

— V-am ajuns, domn'e căpitan, se bucură soldatul, răsuflînd grăbit, ca scăpat de o mare psimejdie. Pînă acum nu se vede nimic în urmă... Dar vor veni, domn'e căpitan. Să mergem, să mergem, să nu ne ajungă, domn'e căpitan, se ruga el tînguitor. Să nu-i vedem necinstindu-ne femeile...

Unul cîte unul, cu căscături grozave, întinzîndu-și brațele ca la un supliciu, soldații se trezeau, deșteptați de larma lui Mocanu. Alții cădeau iarăși numaidecât pe iarbă. Dar cîțiva rămăseseră treji, cu urechile țintă.

— Să mergem, domn'e căpitan, îndrăzni o voce ascunsă în întunerec.

— Să mergem, să mergem, se auzi din mai multe părți.

Zîmbetul domnului căpitan pieri. Dar apăru iarăși îndată.

— Hm, hm, bine, bine, să mergem, hotărî el la urmă. Eu de

cînd vă spun. Faceți cum vreți. Dar e prea tîrziu. Prea v-a venit tîrziu gîndul... Haideți, la rînd, dar degeaba... Și după un timp: Ha, ha, ați adus-o bine... Ați așteptat pînă acum, și acum faceți pe grăbiții...

— Nu ne dăm, domn'e căpitan.

— Mai bine moartea, complectă Mocanu...

Soldații erau acum cu toții în picioare.

Săreau șanțul rînd pe rînd și se așezau în linie de grupe pe șosea. Plutonierul Bîrneață îi potrivea cu mîna. Iar domnul căpitan bodogonea înainte.

— Ați auzit că e mai bine acolo. Minciuni toate. Nici nu mai știi pe care s-o mai crezi. Din toate trebuie să iei cîte ceva. Dar eu mi-am făcut datoria și v-am spus; e o minciună. Prizonierul e prizonier. Oriunde, amar de el. Nu v-am spus?

Soldații se așezaseră. Bîrneață comandă:

— În coloană de marș, la dreapta!

Bocancii bătură patru lovituri surde și sacadate. Coloana era gata. Dar domnul căpitan crezu că trebuie să țină un mic discurs de îmbărbătare.

Să trăiți, copii! Cu Dumnezeu înainte! Acum am văzut. Voi sunteți adevărați ostași. Ce vă pasă vouă că acolo puteți trăi bine? Lăfăiți pe saltele moi și cu cafea cu lapte? Pe loc repaos!

În executarea comandei, treizeci de pași fură ca unul.

— Să trăiți! Așa soldați mai zic și eu. Voi știți că aveți să muriți, c-aveți să vă rupeți mîinile și picioarele, că nici unul n-o să vă mai întoarceți așa cum sunteți, dacă v-oți mai întoarce. Voi știți c-o să muriți tot în noroiul șanțurilor, pe glodurile tranșeelor, în călduri de cuptor, și-n frig, de-o să crape bolovanii sub voi. Voi știți că n-oți mai cunoaște mîncare, somn bun, băutură, femeie. Doamne, Doamne, cine știe cît! Poate ani de-a rîndul. Zece- cinsprezece, Dumnezeu cum o vrea și cu noi! Și totuși mergeți înainte, nu vreți să știți de nimic. Așa soldați v-am vroit. Ascultă; înaintee... marș!

Dar parcă primul pas nu fu tot așa de energic ca și comanda mai războinică decît oricînd a domnului căpitan. Ba de la cîțiva metri de drum, ritmul călcăturilor se amestecă, și detașamentul odihnit părea tot așa de zdrobit ca înainte de repaos. Soldații înaintau pe gînduri.

Dar domnului căpitan nu-i mai ardea de mustră. Nici nu se mai grăbea de zor, ca înainte. Din cînd în cînd, privea tot mai

pătrunzător în negura adîncă din fund.

De-acolo însă nu răzbătea nici cel mai mic zgomot, nici cea mai neînsemnată lumină. Luna, care ajunsese acum în creștetul cerurilor, își vedea de drum, rece și nepăsătoare, prin mărăcinișul albicios și fugar al norilor zdrențuiți. Iar soldatul Mocanu Ion, care închidea coloana, se străduia să ghicească cum ar putea fi o cafea cu lapte; și-și închipuia o licoare galbenă-alburie, în care pluteau, ademenitori, bulgărași alburii de mămăligă... Și o furie nebună îl cuprinse gîndind că Ioana lui ar putea mînca acum așa ceva, în tovărășia vreunui neamț gros, cu luleaua de-un metru în colțul gurii.

Retragerea

Sub cerul mohorît de toamnă, trei zile în șir se scurseră armate nesfîrșite și sure. Grămezi mari și neregulate, pîlcuri răzlețe, oșteni singurateci, călări, pe jos, pe furgoane sau pe tunuri, treceau rînd pe rînd într-o harababură desăvîrșită. Turme omenești, fără formă și fără conducători; zadarnic ar fi ghicit vreunul într-atîta împestrițată încurcală. O singură putere îi mîna numai pe toți deopotrivă; același țel neclintit, o stea călăuzitoare, pierdută în zările răsăritului, pe care numai ochii lor de fugari păreau că o văd.

De la geamul ei aburit și soios, trei zile întregi Antița îi privise trecînd. Dar omul ei se vede că apucase pe alte drumuri, dacă nu-și va fi lăsat cumva oasele prin stîncile munților.

A patra zi nimeni nu mai trecu. Către amurgit, Antița gîndi că de-acum trebuie să vie rîndul celorlalți. Și-și simți inima apăsată de-o strîngere neînțeleasă și supărătoare. Ce va fi acum oare? Aci, la marginea satului, la o bună bucată de drum de celelalte gospodării, i se păru că toată lumea a plecat o dată cu armatele. Se simți atît de singură, că un fior rece și tăios îi străbătu mădularele. Tăcerea neîntreruptă o birui; simți o sfîrșeală la glezne și se abătu ca doborîtă de-o mare oboseală pe lăvicer. Ce-avea să fie de-acuma?

Abia întru tîrziu gîndi să aprindă lampa. Dar, pînă să se hotărască de tot, mai stătu o jumătate de ceas țintuită locului. Trebuia să îmbuce oleacă, și pe urmă — cine știe — să vegheze. La bună seamă, noaptea asta, și de-o fi să ațipească cumva, doar pe lăvicer și îmbrăcată, dacă o închide ochii!

Antița aprinse lampa și o anină în cui. Dar abia se îndepărtă cîțiva pași, că urechile îi prinseră un zvon îndepărtat de ropot. Își încorda auzul. Nu se înșelase. Era treapăt îndesit de copite. Stătu puțin pe loc, nehotărîtă. Apoi făcu o mișcare spre lampă, ca s-o stingă.

„Dar poate că e mai bine așa! gîndi în urmă și rămase nemișcată. Poate că o trece!”

Tropotul se apropiase de tot. Trecu ca o grindină pe dinaintea casei. Aproape îndată, însă, se opri brusc. Antița își făcu cruce. Gîndul îi fugi iar la lampă. Dar rămase tot nemișcată în mijlocul odăii.

De-afară se auzi boncănind pe podeț pași grei de om și poticneală de cal, în urmă bubuiri puternice de pumn răsunară

în ușa de la tindă. Antița încă se precupețea cu gîndul. Dar loviturile cădeau tot mai repezi, tot mai poruncitoare.

În cele din urmă aleargă, lăsînd ușa de la odaie deschisă, ca să pătrundă lumina în tindă. Întrebă cu glas pe jumătate:

— Cine-i acolo?

Dar pumnul greoi de-afară se pusese să spargă ușa. O voce amenințătoare poruncea răgușit cuvinte pe care în teama ei nu le putea înțelege.

Apucă drugul și trase. Și se feri cîțiva pași îndărăt.

În prag apăru o umbră de om, mijlocie și arătoasă. După carabina din spate, Antița cunoscu că e oștean. De altminteri, ce-ar fi putut să fie altceva?

— Bună vreme, spuse umbra.

— Bună vreme! îngăimă femeia, mirată că i se rostește pe limba ei.

— Ne rugăm de iertare, spuse iar oșteanul. N-aveți cumva vreo bucată de mămăligă? De dimineață gonesc flămînd, ca să-mi ajung escadronul...

— Ba cum nu, este, răspunse femeia mai înzdrăvenită. Așteaptă nițel...

— Ba, de nu ț-o fi cu supărare, m-ai lăsa să mă încălzesc oleacă înăuntru! Pînă rumegă calul ceva...

— Cum nu, poftim.

Soldatul rămase puțin să-și priponească animalul de stîlpul pridvorului și să-i lege sacul cu grăunțe după urechi. Intră apoi în urma femeii.

— Bună vreme, rosti iar.

Antița tocmai făcuse lampa mai mare și acum stătea chinchită la sobă, aținînd focul care se stinsese.

Soldatul se lăsă cu un oftat de ușurare pe lăvicer, privind cu mulțumire în juru-i. Se sculă însă îndată și rezemă carabina într-un colț și-și scoase pe îndelete mantaua.

— De cînd n-am mai scos-o după mine, oftă el din nou.

Se lăsă iarăși pe lăvicer. Își șterse fruntea cu o năframă, apoi își apăsă tîmplele în mîini. Pe urmă prinse să cerceteze cu amăruntul împrejur, începu să clătine cu tristețe din cap la fiecare mișcare a ochilor, care se odihneau cînd pe macatele patului, cînd pe prepul din părete, cînd pe iconițele afumate, încununate de busuioc, cînd pe măsuța mică cu trei picioare din mijlocul odăii, cu scăunașele ei scunde, rudărești.

Antița îl surprinse ștergînd o lacrimă pe furiș, și neîncrederea îi dispăru cu totul. Îi puse pe masă o bucată de slănină, un codru de pîine și doi castraveți acri. Soldatul n-așteptă să fie poftit a doua oară. Începu să înghită cu lăcomie, cioflecăind zgomotos și apăsînd cu degetele gogoloaie de pîine. Antița se așezase în locu-i, pe lăvicer, și-l privea tăcînd. El se sculă într-un rînd, se apropie de lăița unde-și trîntise mantaua, cotrobăi puțin și scoase un bidon. Îl întinse femeii.

— Poate guști nițel rachiu?

Ea dădu din cap că nu vrea. Soldatul își reluă locul și începu să înfulice înainte, ducînd din cînd în cînd bidonul la gură.

De la o vreme prinse gust de vorbă. Începu să-i povestească isprăvile lui. Femeia-l asculta parcă cu gîndul dus.

— Vai de păcatele noastre, gemu el în cele din urmă. Vai de țărișoara noastră! Ne-o înghițiră căpcăunii...

— Da... ei sunt departe? îndrăzni să întrebe Antița.

— Ei... hm... peste vreo trei zile o să-i vezi și pe ei.

— Peste vreo trei zile?

— Păi nu vin ei așa curînd-curînd; abia s-au- scurs ai noștri. Și tot mai sunt...

Tăcură un timp. Dar rachiul îi cam da ghes la pălăvreală. Începu să-i spună de satul lui, de nevastă-sa. Îi povesti cum s-au despărțit și ce sfaturi i-a dat la plecare.

Acum, pe-acolo or fi intrat tîlharii...

Vai de bietele fomiei, se cutremură ea.

Omul încruntă deodată din sprîncene și o privi cu asprime. Antița însă nu-l vedea. Cu ochii pierduți într-un ungher, urmărea în minte-i desfășurarea unui gînd mohorît. Se cunoștea asta după trăsăturile încordate ale feței, care parcă împietrise.

Soldatul mai sorbi o înghițitură. Începu să se legene pe scăunaș cu mișcări largi, apoi lasă capul în piept, proptindu-și pumnul în masă.

— Îhm, da... mormăi printre dinți.

Stătu cîtva timp nemișcat. Duse în urmă iarăși bidonul la gură și sorbi de mai multe ori.

— Adică ce vrei să spui? Și după o tăcere: I-am spus să se mute la tatăl său. Acolo sunt mulți în casă... Dumneata, dacă zici că ții la bărbatu-tău, cum îmi stai singură aci, la margine de sat?...

Antița nu răspunse. Încruntă și mai mult fața și boți buzele,

strîngîndu-le cu tărie, ca și cînd s-ar fi temut să nu-i scape vreun cuvînt.

— O omor dac-aș afla că nu m-a ascultat... Dar fața i se lumină deodată și începu să rîdă idioțește: Și dacă m-oi mai întoarce...

Bătu cu pumnul în masă, scoțînd un icnet de nepăsare din gîtlej. Apoi dădu bidonul peste cap, golindu-l pînă la fund.

— Bun rachiu... Asta ne mai ține.

Întoarse privirile spre ea și prinse s-o cerceteze cu atenție. Antița privea necontenit în același ungher, cu un cot rezemat într-o palmă și cu bărbia în cealaltă. Soldatul strîmbă nedumerit din gură, apoi clătină din cap de cîteva ori și dădu din umeri.

În urmă rămase și el pe gînduri.

Rachiul îi aducea icoane aprinse și supărătoare. Gîndul îi fugea de la Antița la Catrina lui. Dar el îl întorcea necăjit înapoi, alungîndu-și nevasta din minte cu tresăturî bruște din cap.

Căci închipuirea-i aţîțată de alcool începuse să vadă lucruri îngrozitoare. Vedea o femeie zbătîndu-se în mijlocul unei întregi căprării. Dar ei erau mulți, aveau arme și rînjeau ca fiarele. În mintea simplă a soldatului procesul imaginilor se perinda scurt. Ea trebuia să cedeze, înfrîntă de puterea brațelor, care o țintuiau, biruitoare, de pămînt.

Soldatul mugi de indignare și de furie. Și ochii căutară la Antița, care-l privea îngrozită. Căci femeia, pe care el o văzuse biruită, siluită de atîtea fiare hămesite, era Catrina lui. Și el îmbrățișa cu ochiri lacome picioarele, pieptul, capul Antiței, ca gîndul cel negru să nu-i mai înfățișeze pe cea dintîi.

Antița își trase picioarele sub dînsa, înghemuindu-se în sine pe lăvicer, cătînd cu ochii căscați de spaimă la cel care o pironise sub aprigele-i priviri.

Dar pe neașteptate mișcările ei zvelte treziră în sîngele încropit de rachiu al Soldatului aprinderi molatice. Revăzu de astă dată mai limpede, aproape aievea, în amănunțimi lubrice, corpul acesta de femeie zvîrcolindu-se, sub arsura plăcerilor, în brațele răcanilor ahtiați și brutali, perindîndu-se unul după altul, obosind-o, istovind-o pînă la amorțire. Omul simți alergîndu-i prin vine șuvoaie de căldură. Creierul i se împînzi deodată și ochii îi luciră.

— Adică de ce ei și nu noi!

Se sculă greoi și scăunașul cu trei picioare se rostogoli în

urmă-i. Se apropie de ea călcînd ca într-un tact de dans și, rînjind curtenitor, îi întinse mîna pe după gît.

Antița îl respinse cu putere.

— Și tu, și voi, păcătoșilor, cîinilor! urla ea, scoasă din minți.

— Stai, puică, stai, că nu-s neamț.

Antița sări sprintenă de pe lăvicer în pat și de acolo în colțul dimpotrivă al odăii; apucă un topor și-l ridică amenințătoare cu amîndouă mîinile.

Soldatul șovăi. Se retrase cîțiva pași înapoi. Ochii îi sticliră de furie.

— Numai cu ei, hai?

Privirile se rostogoleau fioroase în juru-i. Degetele i se crispau în căutarea unei arme, unui ajutor...

Și deodată căutătura întunecată i se lumină. De sub manta, țeava carabinei ieșea lucitoare în lumina dulceagă a lămpii.

Porni într-acolo cu pași apăsați.

— Stai tu, cățea...

Ea îi urmări mișcarea înnebunită de groază. Auzi țăcănitul metalic și scurt al încărcătorului. Îl văzu apoi răsucind închizătorul.

Fiori de gheață i se scurseră de-a lungul șirei spinării. Își simți brațele, care țineau barda ridicată, tremurînd neputincioase.

Înainte de a duce arma la ochi ca s-o amenințe, el avu o ezitare. Un moment îi străfulgeră prin minte chipul Catrinei, cu securea ridicată, gata să omoare decît să-și dea cinstea. Și mîna i se lăsă moale în jos, în vreme ce ochii îi cătară nehotărîți, dar cu îngăduință, spre femeia din față.

Dar Antița cumpănise repede primejdia, și acum tocmai lăsa să-i cadă toporul. O văzu apoi strecurîndu-se spre pat, acoperindu-și ochii cu mîinile, așteptîndu-l.

Mînia începea să se întoarcă năpraznică și oarbă în cugetul contrariat al bărbatului. Dar ea tocmai făcea o mișcare de nerăbdare. Și fusta îi dezgoli un picior pînă la genunchi.

Soldatul simți în piept un clocot. Valuri de căldură îi înnăbușea[u] sufletul. Privirile i se plimbau nehotărîte de la carabină la pulpa femeii. În cele din urmă izbucni într-un rîs spasmodic, nevoit, de care nu-și da sama nici el. Aruncă arma și păși spre pat, tremurînd de poftă, hohotind tot mai tare, mai sinistru.

Iar buzele îi îngînau fără rost:
— Catrino, Catrino... mai dăm noi ochi...

Soarele

Totul se petrecuse scurt, ca într-o lumină de fulger. Caporalul Robu retrăia în clipele acestea întreaga grozăvie a întîmplării.

Stăteau la taifas în amurg, în dosul micului dîmb în care le erau scobite bordeiele. Stăteau chirciți în jurul ceaunului, în care, la ora asta, își încălzeau fiertura, ca de obicei.

Tot statul-major al companiei era în păr: cei cinci agenți de legătură, ordonanța domnului căpitan și el, cornistul. Ascunseseră lumina, de atîtea ori trădătoare, a focului de vreascuri chiar aproape de deschizătura cea mare și neagră ce le slujea de intrare în vizuina lor. Păzeau cu grijă văpaia ei plăpîndă, privind neliniștiți la jocu-i nărăvaș; o stăpîneau cu lovituri de reteveie în tăciuni ori de cîte ori își întindea limbile înțelesde cu inamicul. Alături, o gură mai strimtă, mai înaltă, cu laturile mai drepte, era ușa de la domnul căpitan. Dar era tot așa de neagră, pentru că domnul căpitan era în inspecție pe tranșee.

Afară nu se înnegurase de-a binele. Doar steaua ciobanului prindea să clipească printre crăpăturile norilor roșii, năruiți în asfințit. Umbra înserării îngroșa pe nesimțite siluetele copacilor, netezindu-le conturul dantelat. Măgurile prizărite ici-colo creșteau; păreau dosuri aspre de mistreți năstrușnici urnindu-se greoi din somn.

Atunci auziră cu toții răsufletul adînc, rar și sacadat al minei fîlfîitoare. Un horcăit sinistru de balaur care vine nevăzut, vărsînd flăcări pe nări. Ca trași de o sfoară, răsăriră cu toții în picioare și se îmbulziră buluc în gura bordeiului. Se îmbrînciră acolo, gîfîind înspăimîntați, într-o scurtă învălmășeală. Robu se aruncă cu picioarele înainte, împins cu putere din urmă de Stanciu, agentul. Dar tocmai atunci detunătura fără seamăn zgudui ca un cutremur bordeiul, smulgîndu-l aproape din baierile pămîntului. Robu se crezu o clipă cu pluta pe Olt. Clipa asta el nu mai văzu și nu mai auzi nimic altceva decît malurile umbrite ale rîului și clipocitul molcom al apei. Și un început de jale i se topi în piept, ca un făguraș de ceară.

Cînd își reveni, zîmbi cu bunătate umbrelor omenești din juru-i, înfășurate în pale de întunerec. Se apropiară cu toții instinctiv de ușa bordeiului, prin care pătrundea acum mirosul acru de artificii. Cineva înflăcără o brichetă. Pe prag zăcea întinsă, galbenă și pătată de sînge, ca o păpușe mare de la

bîlciuri, jumătate din Stanciu, agentul de legătură. Trupul fuse retezat deasupra șalelor, cît apucase omul să se ferească în gaură. Restul zadarnic fu căutat pe-afară, pînă cînd noaptea își așternu de-a binelea pătura de întunerec.

Se strînsără atunci iarăși în jurul rămășiței de spuză, pe care doar o gamelă sfîșiată mai zăcea într-o rînă. Cineva îngăimă o vorbă, și abia acum Robu înțelese că auzul lui e mort. Și zîmbi iarăși, minunîndu-se numai cum de n-a băgat de seamă mai devreme.

Doar el crezuse că a auzit tot ce se sporovoise în juru-i cît timp au cercetat după picioarele lui Stanciu. Și acum vedea bine că, într-adevăr, nimic n-ar putea spune lămurit din tot cît își dăduse cu gîndul c-a priceput...

Trecuse două săptămîni bune de atunci.

Dar și acum, lui Robu scena aceasta nu-i putea ieși din închipuire. Nici măcar nu-și simțea cît de puțin slăbită spaima clipelor de moarte pe care le viețuise. În singurătatea gîndurilor lui, cruzimea ei înfricoșetoare îi revenea cumplit de des în minte. Și nu arare își amintea, de asemeni, cum camarazii își băteau joc de el, de surzenia lui.

Cum se trînteau cu toții speriați la pămînt, după ce se prefăceau că ascultă cu înfiorare vreun șuier sinistru ce venea din depărtări. Cum, la rîndu-i, spăimîntat de-a binelea, se prăvălea și el ca dînșii, rupîndu-și măruntaiele și clătinîndu-și creierul în cap, în hohotele de rîs ale tuturor. Cîteodată, chiar domnul căpitan asista la aceste scene amuzante, și atunci caporalul Robu nu înjura ca de obicei pe păcălitori, ci zîmbea umilit că putuse să fure un zîmbet întunecatului domn căpitan. Uneori se întîmpla să nu fie de loc glumă, și Robu, care de la un timp șovăia dacă să se arunce sau nu în fundul vreunei gropi, trecea prin temeri grozave. În cele din urmă cerbicia trebui să fie zdrobită de frică. Robu se tupila chiar cînd șaga se întîmpla în aceeași zi pentru a nu știu cîtea oară.

Ar fi stat el toată ziua ascuns în bordei dacă domnul căpitan — care, de cîte ori îl vedea, îl amenința mustrător din cap și din deget — nu l-ar fi pus ba să-i spele vasele, ba cămășile, ba să sape vreo groapă, ba să-i împletească o ușă din răchiți, ba să-i întocmească o masă din scînduri lustruite aduse de la trenul regimentar. Robu lucra tihnit și stăruitor. El înțelegea că domnul căpitan nu-l crede. Că-l păstrează încă să-l mai încerce. Dar de

cîte ori domnul căpitan îl lua la încercări, ticluite de dînsul în fel și fel de chipuri, Robu își surîdea în adîncul sufletului. El știa bine că beteșugul lui nu-l va lăsa să facă vreo poznă.

La început. Îl cam intimidase șiretlicurile doctoridești ale căpitanului. I-era frică să nu se încurce cumva pe nevrute. Și o teamă aținătoare îl cuprinsese la gîndul că putea să-l socotească prefăcut, fără să fie. Dar în cele din urmă înțelese că el însuși n-ar putea să-și înșele auzul zdrobit...

În după-amiaza aceasta de octombrie, Robu gîndea la surzenia lui și privea soarele. Privea uimit globul de foc și vedea bine că nu este cel pe care îl cunoștea el toamna, mîngîindu-i obrajii smoliți și mînile bătătorite, cînd rătăcea pe prundurile Oltului după pește. Acesta avea în el ceva străin și prefăcut, ceva meșteșugesc. Era searbăd și mînjea cu galben-pămîntiu fețele camarazilor. Și aproape puteai privi la el cu ochii plini, fără sfială.

Era poate bulgărul de pară aruncat pe cer de vreun proiector dușmănesc sau o rachetă zvîrlită atît de departe în hău, că îi trebuia o zi întreagă ca să cadă. Pămîntul acesta desfundat de obuze, cu copaci rupți de la mijloc, privind ca o dihanie la pîndă prin mii de ochi speriați de bordeie, presărat cu bucăți de fier și cu țăruși pe care se încîrlionțau căpețele de sîrmă ghimpată; văzduhul acesta care mirosea a smoală și a cadavru nu putea să aibe un alt fel de soare...

Pe cerul acesta pe care zburau mașini nu putea domni decît un soare fabricat, nu putea pluti decît adusă cu ocheane drăcești de-ale nemților imaginea ce luilalt soare, vesel și curat, de culoarea spicului, strălucind departe pe alt cer, în azurul căruia pluteau păsări făcute de Dumnezeu și luminînd zăvoaie cu copaci neschilodiți de mînia omului. Acolo văzduhul era curățat de miasme, și vîntul cîntător al începutului de toamnă venea plin de răcoarea Oltului și de mirosul sănătos al răchiților. Acolo, la lumina lui tomnatică, brabeți ciripeau neturburați nesfîrșitul și gălăgiosul lor sfat. Acolo se culegeau acum viile, și fetele treceau cîntînd cu hîrdaiele încărcate cu struguri printre bolțile de vițe. Acolo, toți ai lui erau strînși în jurul cramei, și mustul șiroia din lin, cum șiroia aici sîngele din trupul înjumătățit al lui Stanciu. Acolo, văile clocoteau de cîntec pe vremea asta și drumurile gemeau de care cu poloboace răsunătoare.

Acolo... era atît de frumos acolo, că lui Robu îi mijiră lăcrămi

în colțurile ochilor. Va mai vedea el pe acel acolo, atît de depărtat și atît de deosebit de acest aici, peste care plutea stăpînitoare și neîmblînzită moartea?

Va mai vedea el soarele viu, orbitor și tînăr al tinereții lui însorite? Soarele de care numai că-și amintea, și închidea ochii, fulgerați de lumină!

Sau va muri aci după vreun dîmb, sub priveghiul trist al lămpii ăștia scofălcite, al bulgărului ăstuia de ceară încălzită?

Robu își aminti beteșugul lui, de care nu-i păruse rău niciodată și de care acum se bucura din toată inima. De bună seamă, nu-l va mai încerca mult domnul căpitan cu șiretlicurile lui doftoricești. Îi va da drumul, și el va putea să aștepte în liniște undeva, departe, în dosul frontului, reîntoarcerea.

Se întinse cît era de lung pe iarba arsă și privi cu mulțumire în necuprinsul seninului. „Domnul a dat, Domnul a luat”, își spuse el fericit, gîndind că, în marea lui milostivire, Dumnezeu i-a făcut un atît de mare bine luîndu-i auzul.

Poate, cine știe, acolo, sub soarele cel adevărat, urechile se vor tămădui și, închise acum pentru urletele și bubuiturile morții, se vor deschide ca florile în început de vară pentru cîntecele culesului și pentru cîntecele pe nas ale lui Lake lăutarul. Dumnezeu îl însemnase printre cei pe care nu vrea încă să-i piardă.

De trei zile liniștea stăpînise frontul și de trei zile Robu fugi de camarazii lui. Își scobise un bordei alături de al agenților, și cînd sfîrșea lucrul, se înghemuia într-însul, închizînd ochii și căutînd să ghicească în trăsăturile din ajun ale figurii domnului căpitan sentința mult așteptată. Cînd sosea bucătarul cu cazanele, el venea cel dintîi să-și umple gamela. Fără să zică o vorbă, Ilie bucătarul, tăcut și ursuz, apuca lingura cea mare și, dintr-o turnătură, îi împlinea vasul de tinichea cu ciorbă de fasole sau de mazăre. Robu se retrăgea atunci lacom în bîrlogul lui și-și mînca în tihnă porția.

Acum sfîrșise lucrul și sfîrșise de privit soarele. Arunca priviri nerăbdătoare spre văgăuna de unde avea să apară Ilie țiganul. Îl aștepta de zor, pentru a-și încărca gamela și a se pitula în vizuina lui, ca să închidă ochii și să gîndească în voie la soarele de-acolo. Dar era încă mult pînă-n scăpătat, și cornistul gîndi că ar putea să se vîre de acum în groapa strîmtă și să aștepte înlăuntru, în voia amintirilor năvalnice ce-i veneau din vremurile

minunate, ca din depărtări fără cuprins.

Era gata să pornească, dar, iată, tocmai atunci se ivi domnul căpitan, urmat de trei dintre agenți și de ordonanță.

Domnul căpitan îi făcu semn să se apropie. Robu păși reglementar și se opri la distanță, salutînd cu dreapta. Cu stînga întinse bastonul la care lucra din ajun, împletit cu șerpi săpați meșteșugit în coaja verde și cu mînerul adus.

— Bravo, Robule! strigă domnul căpitan. Bun meșter! Parcă l-aș fi luat de-a dreptul din prăvălia ju- pînului.

Robu rînji de bucurie. Dar zîmbetul îi încremeni îndată pe buze și rămase fix pe fața lui ca rîsul unui manechin. El auzise distinct, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i spusese domnul căpitan. Parcă îi vorbeam glas din pămînt, dar atît de limpede, că se cutremură.

Bietul Robu, murmură mai departe domnul căpitan către însoțitorii săi. A rămas surd de-a binelea, săracul. Nu mai e nimic de făcut cu el. Mîine îi dau răvaș la doctor, să-l trimată la vreun spital.

Nu se preface, domnule căpitan, continuă căprarul agenților. Am văzut noi...

Am văzut și eu, sfîrși căpitanul, bătînd prietenește pe umărul cornistului. Am să lămuresc eu pe doctor...

Robu deveni pămîntiu. Soarele, care se oprise parcă pe geana dealului din asfințit, își da sfîrșitul ca un rănit într-o baltă de sînge. Lumina lui stinsă punea pe figura năucită a cornistului o paloare de mort.

El auzea totul ce se spunea în juru-i, fiecare vorbă din ce în ce mai clară. Și o teamă fără seamăn i se strecura în corp, parcă prin șira spinării, o dată cu răceala vie a înserării de toamnă. Să mărturisească, sau nu?

Dinții i se strîngeau parcă de la sine, oprindu-l să facă nebunia. Cuvîntul venit din adînc se irosea zdrobit de pereții gîtlejului ca de niște stînci. Căci în închipuirea lui, bolboroseala care-i creștea năvalnică sub omușor da proporții imense beregății lungi și scorojite, pe care mărul lui Adam se ridica și se lăsa cu iuțeala bulgărașului de unt în putinei. Taina cea nouă și grozavă era o povară atît de doborîtoare pentru sufletul lui, că simțea cum îi va scăpa, cum se va prăbuși pe loc dinaintea celor din față și se va sparge în cioburi la picioarele lor.

I se părea chiar că ei au și descoperit-o și nu îndrăznea să-i

privească în ochi. Un tremur nervos și continuu începuse să-i zgîlțîie corpul ca pe-o piftie.

Dar soarele frontului, către care ochii lui stinși cerură ajutor, își vărsase acum tot sîngele și umpluse tot apusul cu roșul lui închegat. În schimb, în mintea cornistului, celalalt soare, de acolo de departe, din țara părăsită, răsărea plin de o strălucire neobișnuită, de o candoare desăvîrșită. În razele lui, orice friguri, orice miasme de amărăciune se topiră. Sufletul lui Robu se așează înseninat ca straturile de aer după repedea furtună a verii.

Domnul căpitan, care în timpul acesta se întreținuse cu agenții, le dăduse drumul, și dînșii intraseră în bordei. Ordonanța plecă cu sufertașele, în vale, la popota batalionului. Și domnul căpitan, după ce mai făcu cîțiva pași încoa' și încolo, cu capuL în pămînt, intră la rîndu-i în odăița lui subterană. După puțin reapăru în cadrul dreptunghiular al ușii, tăiat cu meșteșug de Robu, și rămase cu privirea în gol.

Doar Robu singur mai stătea acum pe netedul fund de văgăună din dosul tranșeelor. O mulțumire fără margini i se revărsase în suflet, și el aștepta cu o nerăbdare și cu o lăcomie din cale afară de mari pe Ilie bucătarul. Pînă una-alta, își făcea de lucru netezind de ramuri o creacă cu briceagul și privind pe furiș, cu un fel de bunăvoință umilită, spre domnul căpitan.

Atunci, în tăcerea solemnă și perfectă auzi lămurit dincolo, la dușmanul apropiat, bufnitul tunului de aruncat mine. Mîinile îi căzură de-a lungul trupului și piciorul facu instinctiv către dreapta primul pas spre groapa salvatoare. Dar în mișcarea-i neterminată el văzu pe domnul căpitan scoțînd puțin capul din ușa adăpostului și ciulind urechile.

Stătu o clipă la îndoială; piciorul reveni pe nesimțite în poziția de la început. Domnul căpitan îl fixa acum cu o privire curioasă, încordată, fascinatoare. Îi simți ochii în negura crescîndă paralizîndu-l pe loc; și ochii aceia aveau o putere atît de orbitoare,... că Robu își aminti iarăși minunea luminoasă a soarelui natal. Nu era un bordei acolo, în fața ochilor lui, ci o casă albă, ca o cămașe de țăran, scînteind în arșița jucăușă a dupamiezelor de vară. Era căsuța lui, și-n prag îl aștepta Mărina, cu mîna strașină la ochi: îl văzuse de departe și-l aștepta în prag.

Dar gîfîitul aspru al minei greoaie, care-și atinsese repede

apogeul și acum se lăsa în jos, înceată, înfrînată de aripi, în horcăituri treptate, din ce în ce mai stranii, mai adînci, îl urni de-astă dată de-a binelea. Erau horcăiturile morții, care se lasă nevăzută și pustiitoare; fărîmă căzută din soarele rece, ce-și ducea acum, dincolo de dealuri, spre apus, mai departe pe linia frontului, lumina lui de mort.

Porni spre groapa atrăgătoare cu pasul omului nezorit, pe care nu primejdia cea mai teribilă îl alungă din urmă. Și ochii lui căutau rugător la căpitan: „Fă-mi semn să fug, fă-mi semn să fug, domnule căpitan". Cum de nu putea înduioșa pe căpitan atîta rugăciune cîtă izvora din ochii lui!

Deasupra căpitanului strălucea însă, necontenit, soarele liniștitor și făgăduielnic, care-i împletise în raze copilăria și tinerețea. Și cu ochii la acest soare, Robu înainta tot cu pasul liniștit de la început. Și era atît de departe pînă la bordeiul acela, atît de departe. Și răsufletul de foaie al minei devenea atît de repede, atît [de] apropiat, atît de sălbatec. Și domnul căpitan nu se îndura de loc să facă semnul mîntuirii.

Ce soare adevărat era acolo, departe, ce soare dumnezeiesc și vesel! Și Robu zîmbi domnului căpitan cu nepăsarea copilului care zîmbește ucigașului plecat peste leagăn. Ba chiar se făcu că culege ceva de jos.

„Hai, domnule căpitan, nici acum nu vezi cît sunt de surd?" spuneau ochii blînzi și resemnați ai lui Robu. În sfîrșit! Căpitanul s-a mișcat. Uite-l cum dă din mîini ca un nebun. Și Robu se repede ca scos din minți: „Doamne, Dumnezeule!"

Dar o dată cu trăsnetul năprasnic care urmă nu- maidecît, Robu simți o lumină mare, grozav de mare, grozav de strălucitoare, pălindu-l drept în frunte. Nu, în moalele capului. Nu, pretutindeni. O lumină intensă, zdrobitoare, cum n-a mai văzut în viața lui. O lumină atît de multă, atît de dulce și atît de orbitoare!

Robu vedea acum, pentru cea din urmă dată, minunea soarelui curat de acolo, de departe.

Vin nou

Zăpada căzuse toată dimineața, înceată și lipicioasă. La prînz stătuse, iar după-amiază un vînt căldicel și zberengăiat o prefăcea în băltoace murdare, ce se înmulțeau și se lățeau necontenit, gata să transforme toată piața, cît era de mare, într-o mlaștină desăvîrșită.

Orășelul dormita. Cu norii aceia atît de jos, de-i atingeau toate coperișurile, parcă îl învălise cineva cu o mușama neagră. La ceasul acesta, unicele vietăți care se aflau în piață, erau: Cristache, vardistul cu no. l la gît, și o pereche de porci care adulmecau petele de zăpadă, scormoneau ochiurile de apă hleioasă și grohăiau nemulțumiți. Orășelul — bogat în podgorii cu faimă — dormita, căci era a doua zi de Crăciun și cam de la data aceasta sfîntă vinul cel nou începea să fie bun de băut pentru un adevărat pod- gorean. Pînă și cele trei cîrciumi, „berării de primul rang", erau deșarte, cu toate că la ora asta de obicei forfoteau de mușterii. Școala primară, fără transperante și fără nici o noimă, părea pustie de cînd lumea. La farmacia cu geamuri exagerat lăbărțate și pictate cu litere albe, un asistent tînăr picotea pe o carte. Cafeneaua lui Bela, pitică la fel cu stăpînu-său, avea obloanele trase: nu primea de sărbători. Spre cele patru puncte de zare porneau patru străzi; sau, mai adevărat, veneau din zări să se verse în mlaștina pieței ca patru rîuri de pustiu. Și deasupra întregii priveliști, mohorîte și sterpe, se înălțau amenințătoare și sinistre, ca două enorme figuri suprapuse de orb, cele două caturi ale primăriei; pe imensa fațadă, doar două uși și patru ferestre...

Cristache, care dormita, de asemeni, încotoșmănat în șuba lui de oaie, pe bancă, lîngă scara de piatră a monumentalului edificiu, își surprinde capul tras de povara somnului tocmai cînd e gata să-i cadă pe genunchi; tresare deodată, speriat de țipete stridente. Mîna apucă autoritar capul scurtăturii groase de cauciuc, ce-i stă atîrnată cu o curelușă pe după încheietură. Și ochii străpung văzduhul ca sulițele.

— Iar se păruiesc dancii! descoperi el o mică învălmășeală la îmbucătura drumului ce vine de la gară.

Și tălpile cioboatelor greoaie se puseră automat să bată băltoacele, în goană măruntă, spre restabilirea liniștii, acolo unde mușamaua somnolenței generale fusese sfîrticată.

Cei patru țigănuși păreau patru stegari întîlniți neașteptat pe

cîmpul de bătaie, și-n lipsă de alte ajutoare, hîrjonindu-se eroic între dînșii, încerca fiecare să închine drapelul inamic cu o mînă și să-l apere pe al său propriu cu o alta. Căci toți purtau placarde albe cu slove groase roșii, țintuite în vîrfuri de prăjini înalte, spre a fi văzute din cît mai multă depărtare.

Ivirea de Goliat a lui Cristache în vălmășagul lili- putan avu de efect împrăștierea instantanee a războinicilor, ai căror dinți atît de albi, apărînd în același cîmp pe toate fețele lor albe în rîs sonor, îl lămuriră se gardist că n-a fost vorba decît de o copilărească păcăleală.

La o apreciabilă distairță de dînsul, grupul se strînse, se potoli din fugă și, înălțînd cît mai sus cu putință placardele cu litere strigătoare, începu să răcnească în cea mai deplină armonie, rar și scandat:

— Aaaastă seaaară maaare baaal în saloon la pri- măriiiiiie...

În „salon” la primărie marele bal a început. Cele două ferestre de sus și ușa cu balcon dintre ele aruncă trei lungi văpăi tremurătoare în curmezișul pieței. Cu toate că e iarnă și ușile sunt închise, Cristache aude fărămituri de muzică scoborîndu-se pe scări pînă afară la dînsul. El contemplă acum din negură grupurile de fete care urcă sprinten scara de piatră, înfășurate în fișiuri și-n strălucitoare piei de dobitoace. De sub blănurile grele, cad spre pămînt spume de dantele, prin care piciorușele saltă ager pe trepte, parcă aruncate de arcuri din pantofii înalți. Cîteodată salută vreo familie complectă, de la tatăl scund și rotund ca un dovleac pînă la al doisprezecelea vlăstar, cu pantaloni scurți și cu urechile acoperite de două clape, căzute din căciuliță; familia desigur nu-i răspunde, căci nu-l vede în negură. Cristache nu lasă totuși mîna de la căciulă pînă nu numără patrusprezece, și cu cea bătrînă, cincisprezece, căci e familia domnului ajutor de primar și ofițer al „părții țivile”.

Tineri veseli, cei mai mulți cu șepci de licean pe ceafă, pentru ca smocul frizurii să fie vizibil sub cozorocul cît o lopată, pătrund în grupuri zgomotoase, mîrîind cîntece sau discutînd aprins, bălțînd vorbirea cu cuvinte străine, pocite. Din cînd în cînd se încruntă; sub globul intrării apare cîte-un pirpiriu gătit spilcă în negru, cu mișcări stîngace:

„A dracului calfă, ce s-o fi băgînd printre boieri?”

Cristache a urmărit somnoros această forfotă de apariții izvorînd din adîncul nopții și poleindu-se deodată în reflexul

sîngeriu al globului. Cu ultimele grupuri, s-a retras și el pe banca pitită de după rina scării mari de piatră... Dacă ar fi să-și prindă mintea cu ăștia, apoi toată noaptea ar trebui să „circule” de colo pînă colo. Așa, însă, pînă dis-de-dimineață, cînd s-or sătura de țopăit, el poate să se îngîne cu visul, în căldura molicică a buleandrei căptușită cu lînă lungă de oaie.

S-a așezat. Prin căscătura intrării se furișează, necontenit de deasupra sunete armonioase. Acum, că mișcarea a încetat pe scara de piatră, se aud perfect basul și toba mare, cu talgerele — instrumente pentru care Cristache are un deosebit respect... Celelalte se pierd în izbucnirile acestora, ram-pam-pam, ram-pam-pam. Cristache dă înminunățit din cap... muzica lui paș’doi, săraca! Ram-pam-pam, ram-pam-pam. Deodată muzica s-a oprit: poate s-au închis ușile de sus. Dar nu, a fost o părere. Iată: ram-pam-pam, ram-pam-pam. Cîteodată e atît de voinic zbucnetul metalic, că țopăie parcă și primăria, atît de strașnic vibrează. Cristache cască satisfăcut. Apoi, pornind de sub rădăcina nasului, își desface în compas arătătorul de degetul mare, plimbîndu-le pe mustața a oală. Cu zbucnirile și opririle ei muzicale, primăria i se pare o uriașă armonică, pe care o mînă nevăzută o îndeasă din întunerecul nemărginit de deasupra, apoi o trage de căciula ascuțită în sus.

Cînd tace primăria, încep cele trei berării de primul rang, ce privesc chiorîș la namila care le-a înghițit clienții. Degeaba! Zvonurile de lăute, la fiecare deschizătură de ușă, par un bîzîit de muște pe lîngă armonica gigantică. I-auzi, a început din nou: ram- pam-pam, ram-pam-pam... Bietele musculițe, le-a înghițit bărzăunul... „Of, ce mai bas are 42: ram-pam- pam... Zbîng, zbîng, zbîng... și cită mai tobă... of, Doamne, și zici să mai mori...” Și Cristache ațipește pe nesimțite, legănat de răcnetele diminuate ale uriașei guri de alamă.

La cîrciuma lui Axinte, ușa s-a dat cu putere în lături și o larmă sălbatecă de glasuri se zbate acolo într-un clocot înverșunat. „Iar scandal! mormăie Cristache, neîndurîndu-se să se ridice de pe bancă. Vai de biet gardist, săracul, nu i-e dat și lui să aibe o zi de Crăciun cum se cade!” Cristache a pus fluierul în gură. El știe că doi din camarazii săi sunt învoiți departe, la țară, iar cel din urmă, no. 4, face permanentă gardă pe strada domnului deputat, de unde are consemnul să nu se miște chiar dacă ar lua foc tot orașul. Cu toate astea, el ține amenințător

țignalul între buze și așteaptă cu încordare să dea alarma. Dinaintea cîr- ciumii lui Axinte, în lumina searbădă a geamurilor murdare, vede siluetele beților agitîndu-se. Unul încearcă să se ridice pe un cal și, după mari sforțări, ajutat de ceilalți, izbutește. Atunci deodată larma se ogoaie și beții bat din palme ca la întruniri. Strigătele de ura și de bravo covîrșesc armonia primăriei. Cristache rămîne înlemnit: „Opoziția I" geme el, frecîndu-se la ochi. Dar nu, nu; nu e nici măcar un vis urît. E opoziția în persoană, și a pornit călare, înconjurată de alai, încoace, spre bal, unde e și domnu deputat, și domnu primar, și domnu ajutor, și domnu ofițer al părții țivile... Ei bine, dar asta întrece orice margine! Să te pună pe lucru în sfînta zi de astăzi... Asta e rivoluție...

Rivoluția înaintează înceată și tumultoasă. Cristache, cu țignalul în gură, cu o mînă încordată pe cauciucul scurt și gros și cu cealaltă pipăindu-și revolverul în tașca de piele de la spate, aruncă priviri străpungătoare în negura prin care larma se apropie tot mai zgomotoasă și mai dîrză. Aha, opoziția rîde...

Iată-i, cei dintîi au și intrat în lumină. Dar parcă-s tineri de tot; calfe de pe la tăbăcurii, ucenici, haimanale, și se prăpădesc de rîs.

„Ce dracu or avea?... A, iată și pe călăreț... Dar ăsta e... a... păi e d-ai noștri! Nae Cazangiu... măce- laru... aaa... păi nu e nimic... aici e altfel de plan...

Al dracului dom' Nae, e beat mort... iar face vreo șotie de-ale lui de beție..."

Cristache rămîne în umbră... Gura lui, care a aruncat dintre buze țignalul cu șnur roșu, se strîmbă acum de rîs. Știe el cine mi-i domn' Nae; pregătește acum vreo poznă... dar ce-are [a] face? E de-ai noștri...

Zgomotoasa procesiune s-a oprit. Acum e toată scăldată în lumină. Și zarva e din ce în ce mai grozavă: strigăte, rîsete, îndemnuri... „Hai odată... să te vedem. Înainte..." „P'ff, laude..."

Deodată calul se ridică în două picioare. Cazangiu îl lovește în șale cu potcoavele tocurilor și-l mînă zgomotos: „Di, hi... f're-a dracului de gioale!..." Calul se învîrtește pe loc; dar brațele voinice ale lui dom' Nae strîng hățurile din ce în ce mai scurt. Calul s-a ridicat din nou în două picioare, sforăind cu înverșunare, apoi cele două copite dinainte s-au lăsat pe a patra treaptă. Dar domn' Nae dă pinten cu spor. Acum calul își mută și

picioarele din urmă pe treapta dintîi, apoi, prinzînd curaj, începe să urce picior cu picior, treaptă cu treaptă. Un ura formidabil răsună, lăutarii, care au venit neștiuți cu gloata, izbucnesc pe nebănuite într-un imn de triumf, iar dom' Nae Cazangiu agită căciula, chemînd parcă vitejii după dînsul, așa cum Cristache văzuse în cartea feciorilor lui pe Avram Iancu. Calul cîștigă reduta treaptă cu treaptă... Iată-l sus...

Lumea aplauda, cînta, lăutarii se întrec. Cristache se prăpădește de rîs. Îl știe el bun de șotii pe dom' Nae, dar la una ca asta nu s-ar fi așteptat pentru nimic pe lume.

„Măi, mare năzdrăvan..."

— Trăiască Nae Cazangiu! răsună un glas.

— Urrraaa... răspunde toată gloata și, o dată cu ea, Cristache, care închină și închină, nemărginit de încîntat, din cap.

Mulțimea se îmbulzește acum pe scara de piatră, pentru a vedea pe Cazangiu străbătînd vestibulul primăriei. Copitele răsună metalic pe ciment, trezind ecouri speriate pe după ușile închise, cu cartoane strîmbe și prăfuite: „Arhiva", „Casieria", „Secretarul"... Potcoavele calului alunecă pe pardoseala lucioasă, dar potcoavele lui dom' Nae îi țin din scurt pîntecele, și calul nu poate să-și piardă echilibrul. În cele din urmă picioarele dinainte ale dobitocului se înfig biruitoare pe prima treaptă a scării întortocheate de lemn, cu covor de dimie pe mijloc, care duce sus, în sala balului.

Și calul începe să urce...

Mulțimea este acum în delir. Cristache se ține cu mîinile de burtă. Deasupra, cei din bal se împing claie în rampă și primesc cu aclamații pe cel care, îndemnîndu-și calul, bătîndu-l încurajator pe grumaz, mîngîindu-l pe frunte, îi alungă neliniștea, ce se lămurește tot mai mult în nechezăturile desperate, în ochii holbați peste fire, în nările umflate, în spuma deasă ce-i înflorește pe bot, de parcă ar ține un bulgăr de zăpadă în dinți. Dar Cazangiu e călăreț bun, și ascensiunea a trecut acum de prima învîrtitură a scării...

Mulțimea parcă a tăcut și urmărește atentă rezultatul. Numai Cristache este doldora de veselie. Cu figura lui rîzătoare, cu glumele și chiar cu coatele întețește pe vecini la haz; apoi ochii ce-i ard ca de beție se alungă unul pe altul, cătînd să întîlnească pe-ai domnului comisar, care s-a ivit în capul scării, trăgînd cu

greu un picior prins în mulțimea înghesuită. Cristache vrea să prindă surpriza înveselitoare pe chipul șefului și să schimbe cu el o privire reciprocă de hazoasă admirație.

Dar chipul comisarului e mai teribil chiar decît al calului. Între buzele lui tremurătoare, țignalul pornește într-un vuiet lung de disperare. Pe figura lui Cristache a apărut numaidecît atunci, ca o proiecție, înfățișarea severă a datoriei. Și țignalul lui răspunde scurt și ascultător.

— Cristache, ce mi-ai făcut, Cristache, nătărăule! se ia domnul comisar cu amîndouă mîinile de chica neagră, creață, mare, ca de poet.

Cristache, care se găsea tocmai printre cele dintîi rînduri ale curioșilor, din cîteva salturi s-a oprit la coada calului. Comisarul, scoborît în grabă, a apucat de dîrlogi.

— Pardon! Nu admit! protestează don' Nae.

— Zît!…

Murmurul mulțimii intervine:

— Lasă-l, domnule! Dă-i drumul! Jos cu el!

— Zît! răcnește Cristache, agitînd cauciucul.

în ajutorul forței publice au mai sosit: ușierul primăriei, pompierul și lampagiul. Cuvenitul proces- verbal se încheie în huiet mare, în ciripit de păsări, în muget de vite, în miorlăit de pisică îndrăgostită, întrerupt brusc de furioase lătrături de dulău răgușit. Un violent schimb de cuvinte se întețește deodată între cele două caturi. Dar domnul comisar, care a sfîrșit ultimul colac al meșteșugitei sale iscălituri, dă neturburat sentința:

— La secție!

Dom' Nae, care, ajutat de zeci de mîini, a izbutit, în sfîrșit, să descalece, își încordează brațele. Prin brațe însă curge vin nou.

— Să nu mă atingi, Cristache, că…

— Zît! îi taie scurt Cristache, în vreme ce mîna se înfige nemiloasă în gulerul contravenientului… Un'te trezești aici?

Domn' Nae încearcă o răsucire, dar brațul vînjos al lui Cristache, dintr-o singură mișcare, îl și repede în părete.

— Să nu cerci să ivadezi, că te-a luat mama dracului!

În urma lor, ajutat de autorități, calul coboară cu greu treptele. Iar ecourile nenumărate ale pustiilor arhive, trezite din somn, răspund vehement, pe același ton, strigătelor, înjurăturilor, chirăiturilor, huiduielilor mulțimii. Sub comanda

celui mai bun amic al lui domn’ Nae, lăutarii au început un marș de mort.

Coșul cu târguieli

Cînd s-a deșteptat, zgomotul orașului i-a pătruns în urechi ca un vuiet de cai și tunuri în marș grăbit; apoi, deodată, ferestrele mari s-au aprins de văpaia răsăritului.

Domnul cel frumos plecase; nu rămăsese decît groapa ce-i făcuse capul în perina albă. Îngrijorată, își scoase picioarele de sub pătura cafenie și-și contemplă aiurită pulpele albe și genunchii lipiți. Cu frică ridică un colț al cămășii, care, strînsă între picioare, desemna puternic coapsele; chiar deasupra genunchiului zări o mărgică de sînge închegat. Abia atunci văzu aievea încruntătura cumplită a ochilor bătrînului. Și-l năzări cotrobăind prin întunecimea mucedă a cămăruțelor jupuite de igrasie, a căror amintire o făcea să se uite ou atîta teamă respectuoasă prin camera aceasta spațioasă de hotel. Îl auzi mormăind ca un urs înfuriat: „Lența! Lența!” și urlînd de deznădejde la vederea așternutului nedesfăcut. Un tremur aprig o cuprinse, și nici mototolul învoalt de hîrtii albastre de bancă, aruncat pe noptieră, n-o liniști. Se sculă șovăind pe picioarele înalte și drepte; cămașa se lăsă atunci în voie, și-n oglinda dulapului dintre ferestre ochii descoperiră pe albul îndoielnic o pată de un roșu-spălăcit, ca o floare storfocită. Atunci frica i se schimbă în jale amarnică, se abătu asupra patului abia părăsit și, îngenunchind pe scînduri, plînse pe el cu zbucium mare, ca pe un mormînt.

Se ridică, sări aproape, de parcă o trăgea cineva de păr și-i căra cu nemiluita în cap, atît de vie îi apăru închipuirea pedepsei. Se îmbrăcă repede, așa de repede, că pierdu o grămadă de timp: greși un ciorap pe dos; șnurul de la fustă i se rupse și trebui să-l repare, înnodîndu-l grosolan; un umăr îngust de cămașe, picnit încă din timpul îmbrățișărilor lui neobosite, se sfîșie acum de-a binelea, atîrnînd spre pîntec și dezvelind un sîn roz și tremurător, ce-și păstra încă semeț virginitatea. N-avu timp să se spele și trecu doar puful de pudră peste ochi.

Înfundă capul și mai adînc ca de obicei în pălărie și, sub umbra bordului lat, parcă se simți mai la adăpost. A mai uitat ce? A... banii. Îi strînse așa mototoliți și-i vîrî în sacoșa castanie de mătase învechită. Atingerea hîrtiilor albastre n-o făcu să se cutremure; dimpotrivă, parcă îi mări curajul, simțind sub degete trupul mototolului destul de compact. I se lumină îndată figura și porni cu pas sigur spre ieșire.

Rușinea însă o făcu să coboare în fugă scările de marmoră, pe care covorul, înnăbușitor de pași, [se] rostogolea din treaptă în treaptă ca un rîu de sînge întunecat. La fiecare capăt de scară nu se întîlni la ora aceasta de dimineață umedă și limpede decît cu imaginea ei, apărînd întreagă în oglinzile uriașe și asigurînd-o înaltă, mîndră, frumoasă, cu un surîs de plăcere în colțul buzei, că în fond nu s-a petrecut nimic prea deosebit, că a rămas tot aceeași, că doar ochii i s-au mărit în mod cu totul exagerat sau poate numai cearcănele din jurul lor; în orice caz, îi stă cu mult mai bine așa decît în ajun.

În hol, un chelnăr a salutat-o cu o plecăciune atît de adîncă, încît în suflet a simțit mișcînd mai vie ca niciodată flacăra orgoliului. A ridicat capul eu trufie și-a ieșit demnă pe marele portal, cu cristalele aprinse de reflexe. Dar strada a înhățat-o atunci numaidecît în huietul ei și la început a crezut că zgomotul acesta s-a îndreptat împotrivă-i ca o imensă huiduială. A prigonit însă bărbătește privirile primului trecător, un domn scurt, rotund și cu haine noi, și acesta i-a zîmbit galeș. Un oltean i-a făcut loc, ferind umilit cobilița lui, cu coșurile goale, înnegrite de funingine; o mătușica cu testemel curat i-a dat binețe; o cucoană elegantă a măsurat-o de sus pînă jos, apoi a privit-o în ochi adînc și... Dumnezeu știe, cu simpatie, cu invidie...

În fața căsuței pitite pe-un maidan, într-o bogată vegetație de bălării seculare, a cinstit băiatul care i-a adus coșul cu tîrguieli. A apucat bărbătește de toarta și-a pornit cu el pe cărăruia ce tăia încîlcita și luxurianta verdeață, ferindu-se în dosul priveliștii minunate a bunătăților dintr-însul de orice mînie părintească.

Atras ca de-un resort, bătrînul a și apărut din întunecimile bîrlogului. La început fata n-a observat decît doi ochi mici, contractați, ce-o împroșcau cu steluțe de ură; mai apoi i-a deslușit și fața-i smolită și nerasă, cum se strînsese de parcă era făcută doar din colțuri și linii, iar corpul îi tremura mai grozav ca limbile roșii de carne ce ieșiau dintre pachetele bogatului plocon. Privirile moșneagului porniră să se petreacă de la fată la coș și înapoi. Din vremuri de mult pierdute nu se mai văzuse între pereții aceștia înverziți de igrasie atîta belșug.

Văzînd cu ochii, tăieturile de pe față deveneau tot mai puțin adînci.

— A, tu ai fost în piața? încercă să găsească o ieșire pentru a-

și ierta singur slăbiciunea momentană.

Însă amăgirea era prea ieftină; mînia se reîntoarse însutită:

— De unde ai avut atîția bani, spune, cîrtiță?!

Dacă ea ar fi găsit acuma un răspuns repede și potrivit, dacă ar fi venit cu el de-afară măsurat gata, învelit și șnuruit ca oricare din pachetele acestea, bătrînul s-ar fi socotit mulțumit poate și ar fi dat dezlegarea pentru prînzul care se făgăduia grozav de delicios.

Dar ea îngăimă aproape plîngînd ceva cu totul neînțeles în întunecimea mucedă a tindei, pilpîind pe buzele ei ca o flacără albăstruie, ce se stinse îndată. Moșul învineți:

— Unde-ai fost az-noapte, cîrtiță, spune, unde?

Și o lovi cu atîta putere peste gură, că o podidi sîngele. Apoi, la vederea firului roș, care porni să se prelingă agale printre buze, nebunia crescu oarbă. Loviturile căzură în cap, pe umeri, pe spinare, căzură repezi, înfundate, nenumărate în trupul plin și elastic.

— Cățea... ai crezut... că dacă... măninc de două... săptămîni... numai mămăligă cu ceapă...

Fiecare cuvînt cădea o dată cu lovitura.

Îi smulse coșul — pe care ea îl ținea bine, ferit sub bustul plecat, așteptînd trecerea ropotului de pumni pe spinare — și-l aruncă dușmănos în pămînt. Pachetele porniră de-a dura în toate părțile, ca niște pui speriați dintr-un cuibar. Moșul izbi cu piciorul coșul și se puse să joace nepotolit deasupra. Înlăcrimată și însîngerată, ea vroi să se strecoare afară. El o apucă de una din cozile care se desfăcuseră din împletitură, o trase spre dînsul și o lovi cu atîta răutate, c-o dobori. Prinse atunci s-o burdușească, parcă făcîndu-și o plăcere, cu tocul potcovit al bocancului, necruțîndu-i nici piept, nici față, nici frunte. Abia atunci ea începu să chirăie atît dc înfiorător, încît cruzimea lui spori. Chiar după ce-o ameți deplin c-un vîrf de ciubotă în pîntec, tot îi mai cără cîteva; pe urmă porni să se spele de sînge pe mîini.

Cînd își veni în fire, își simți capul pe ceva moale și rece; cu coada ochiului, căci nu îndrăzni să se miște, văzu vîrful unui mușchiuleț fraged de vacă ieșindu-i de sub răvășeala neagră a părului. Pachetele erau presărate toate pe podea; dintr-unul se prelingea o șuviță de cafea; din pîntecele altuia se scursese tot orezul. O cutie de conserve zăcea turtită, dar nu se spărsese; o

alta își păstra încă echilibrul, ca o roată, și părea gata s-o ia de-a rostogolul îndată la ivirea moșneagului. Ardeii grași fugiseră cei mai departe de mînia părintească, se îngrămădiseră cu toții tocmai pe lîngă pereți. O varză roșie înfruntase pe bătrîn, nu clintise și totuși rămăsese intactă; în schimb, un crap uriaș, care avusese același curaj, se prefăcuse într-o adevărată maioneză.

Trebuie să fi rămas mult în nesimțire de vreme ce foamea o muncea atît de fără milă. Lumina, care plutea acum mai puternică decît de dimineață și care aprindea în umezeala odăii vagi reflexe roșii, o înștiință că scăpătatul e aproape. Prin mădulare nu-i trecea nici o durere, simțea numai cumplita leșuială care o făcu să creadă că bătaia nu i-a slujit la altceva decît la mărirea poftei de mîncare.

Întinse deci mîna spre pachetul apropiat, ce-l știa cu salam și mezeluri. Nu-l ajunse însă și se mișcă puțin într-acolo; dar tușea seacă a bătrînului de dincolo îi aduse mîna la loc, de parcă ar fi atins o flacără. Iar foamea i se piti de teamă, fugind din stomac.

Ascultă cu inima stăpînită; nici o mișcare. Pe urmă bătrînul începu să tușească așa de crîncen, ca podidit de răpciugă. Patul scîrțîi sub moș cu atîta tărie, că ea-și strînse repede genele. Îl auzi pasul șovăielnic și-și opri respirația, spre a nu-i da de bănuit. Cioboatele moșului boncăniră pe podea. Îl simți chiar prin pleoapa închisă privind-o crud și cu scîrbă. Oare de ce n-o fi mișcînd el acuma? Cîtă răutate trebuie să fie în ochii lui de broască, furișați desigur spre ridicarea domoală a sînilor... Poate vroia s-o prindă că nu doarme, ca s-o apuce dip nou de coade...

Un fîșîit de hîrtie îi ciuli urechea.

Te pomenești că i s-a abătut iar asupra pachetelor? Aș... fîșîitul nu pare de loc violent... mai degrabă... parcă... ah...

Ea cască puțintel-puțintel un ochi numai, dar așa de puțintel, că nu cuprinse mai nimic în deschizătură... Parcă s-ar vedea ceva... Însă nimic, o unghie de zare. Dar încă o mică, o foarte mică apăsare a cugetului pe mușchiul din colțul lăuntric al ochiului, că de îndată colțul dinafară se cască o idee mai mult. Acum e bine.

Bătrînul, lăsat pe vine, îi aruncă ochiri speriate și desface zorit hîrtia unui pachet... Îl cunoștea bine: pachetul cu șuncă... Inima ei s-a pus să bată așa de tare, că-i e teamă să nu alunge pe moșneag. Și toate răsuflările i s-au oprit în strîmtoarea gușiței, unde se strîng necontenit una după alta, de să-i spargă

capul pieptului... Dacă moșul va gusta, îndată va și deschide ochii...

Moșul îi mai aruncă o privire lungă, bănuitoare; apoi, dintr-o mișcare scurtă, dezdoaie moțul foiței unsuroase de sub învelitoare... Mirosul ajunge tocmai la ea și dă curaj foamei ascunse de frică prin măruntaie, încă o clipă...

Dar moșul parcă a tresărit; privirile-i au părăsit chipul care preface atît de minunat leșinul și s-au lăsat agale peste pîntece, peste șolduri, peste picioarele de pe care rochia s-a ridicat în cădere, descoperind impudic un genunchi. O silă grozavă s-a zugrăvit pe fața moșneagului; totuși, el așează cu prevedere pachetul la loc și iese scuturîndu-se de fiorii ce-l împung din toate părțile. E o părere, sau în ochii bătrînului a scînteiat ceva...

Înainte de a dispărea după ușă, îl vede, pe sub pleoapa puțin și mai îndrăzneț căscată, trecînd cu mîneca soioasă peste ochii umezi...

Foamea a ieșit ca un șoricel din ascunzătoare cum a simțit că a plecat bătrînul și rontăie fără milă stomacul și intestinele, care se apără hîrîind. Sau poate un vînt de furie trece prin ele, le umflă și le dezumflă, le încolăcește fără noimă unele peste altele, le face să geamă plîngător. Vai, afurisitele de măruntaie, de bună seamă or s-o trădeze! Gem ca niște purcei în obor, cărora ai uitat să le dai porumb la ceasul obișnuit!

Ea face o mișcare hotărîtă, și vîrful degetelor atinge pachetul cu mezeluri. Unghia se înfige nerăbdătoare prin îndoiturile meșteșugitei chitituri. Dar, iată, și hîrtia a început să țipe! Doamne-Dumnezeule, asta e mai bună ca toate! Moșul s-a pornit pe-o darabană de tusă seacă; ah! totul în casa asta hîrîie, foșnește, pocnește!

Dintr-o întinzătură repede a mîinii, pachetul ciufulit oleacă s-a aflat din nou la locul lui. Cioboatele moșului răsună greoi pe podea. Șoricelul din măruntaie a fugit cine știe pe unde. Toate au venit la starea dinainte; doar mîna nu-și mai știe locul de unde pornise; după ce se bălăbăni cîteva clipite, rămase nemișcată acolo unde se nimeri.

Moșul apăru în ușă și-o privi bănuitor. Pe urmă se apropie de cutia de conserve, care sta gata să fugă. O ridică și silabisi literele de pe reclama împănată cu legume colorate. Cum nu izbutea să cetească bine, scoase ochelarii și-i încalecă pe nas.

Apoi dădu din cap aprobativ. Lăsă cutia jos și privi iarăși la Lența pe deasupra celor doua lupe, mari cît ochii de scafandru.

Boncănind solid și dinadins podeaua, se îndreptă spre părete. Dintr-o grămăjoară de ardei scoase o sticlă destul de pîntecoasă ca să se fi putut piti prea bine. O ridică, îi ceti reclama și-o clătină la ureche și dădu din cap admirativ. O lăsă și pe aceea, se încruntă la Lența și părăsi din nou odaia.

Automat, mîna fetei pipăi spre pachetul apropiat. Dar pe neașteptate reveni înapoi. Moșul era în cadrul ușii, și ochii lui o devorau de sub sticlele măritoare.

— Stai, te-am prins... prefăcuto...

Se apropie și-i puse mîna pe inimă. Mormăi nemulțumit și făcu de-a chincitelea un pas spre pachetul cu mezeluri; îl duse la nas, mirosindu-l din ce în ce mai cu nesaț, o dată, de două ori, de mai multe ori. Apoi, brusc, îl puse pe scîndură. Dar cînd se ridică, de bună seamă înșelate de acest gest, însăși măruntaiele lui se puseră pe urlet.

El înjură printre dinți și se îndreptă spre ușă, dînd din mîini, ca și cînd s-ar fi apărat de atîtea ademeniri: „Fugiți, ispitele păcatului!” Dar măruntaiele aținate se țineau de dînsul ca o haită de cîini bătrîni, flămînzi, răgușiți.

Cu multă durere, Lența constată, cînd întredeschise pleoapa, că pachetul cu mezeluri fusese îndepărtat dincolo de lungimea mînii sale; poate mișcînd corpul într-acolo cîteva șchioape, l-ar fi putut apuca de ciuf. Dar teama că moșul pîndește la ușă nu-i lasă curajul nici măcar să întindă brațul.

Și clipele curgeau, și foamea, în lipsă de altceva, o mîna pe ea însăși. O devora. Niciodată nu sfîșiase cu mai multă cruzime ca acum. Iar bunătățile pachetului stăteau risipite și neatinse, cu toptanul, între cei doi dușmani flămînzi. Doamne, dar ce are de gînd bătrînul acela! Să înceapă odată! Să ia ce-i place și să treacă dincolo, la dînsul. Ea se va preface că nu vede.

Cu toată foamea, Lența simți că minte. Îndată ce bătrînul va duce cea mai mică fărămitură la gură, ea va și sări în picioare. Să-l surprindă ronțăind cîștigul rușinii...

...Nici închipuirea n-o mai putea duce mai departe. Căci peste tot — în cap și-n picioare, în pîntec și-n spinare — o rîcîia foamea. Aerul camerei juca de foame dinaintea ochilor ei sticloși, juca la fel cu zarișteа cîmpurilor în după-amiezele de vară. Și bătrînul nu se ivea de loc...

...începea să se însereze și încă nu făcuse nici o mișcare. Simțea necontenit pe batrîn pîndindu-i cea mai neînsemnată tresărire. Ghiujul, nici el nu se dă învins... e oțelit bătrînul...

...Dacă ar ieși afară în curte cu un pachet, bătrînul ar rămîne... Nu, nu, nu. Bătrînul trebuie să mănînce „ în fața ei; să plătească și cea mai neînsemnată înghițitură cu umilința aprobării ei, a bătutei, a stîlcitei... Ah, iată-l...

De după prichiciul ușii, ochii bătrînului apărură ca doi ochi de țap; apoi tot corpul i se desluși în cadru... Ardeau ochii moșneagului. Desigur că în lumina lor totul tremura, ca și într-ai fetei; totul, odaie, pachete, sticle, verze, ardei, corpul celei trîntite la pămînt, înserarea însăși...

înaintă. De astă dată bocancii nu mai răsunau: Dumnezeule, se descălțase! Arunca spre dînsa priviri de hoț; ca uliul, gheara se întinse hrăpăreață... Ea aștepta...

Pachetul cu șuncă dispăruse în largul buzunar; acum el ținea în brațe pîinea lunguiață, crescută și dolofană, cît un copil de patru ani. O jupuia cu aviditate pe de lături, acolo unde coaja niciodată nu se coace... Oricine ar fi crezut că pîinea s-a zdrelit în cădere.

Ea trase puțin spre sine dreapta, pentru a se sprijini; bătrînul tresări.

El îi aruncă o privire atît de îngrozită, o atît de adîncă mirare i se zugrăvi pe figură, atît de puternic începu să-i tremure genunchii și atît de jalnic și de caraghios prada îi cădea bucată cu bucată dintre degetele uscate, care zadarnic se convulsiunau s-o oprească, încît i se așează ca o slăbiciune pe inimă, și ea nu mai avu tăria să-i strige nici una din grozavele vorbe plănuite.

Se prefăcu din nou nemișcată și-l lăsă astfel să-și strîngă cu mîinile lui scorojite bucățelele de pîine; îl lăsă să se strecoare de-a bușelea, ca o tîrîtoare, alături, și toate aceste nedibăcii de tîlhar stîngaci, care-și păzea atît de avar strășnicia părintească, o făcu[ră] să-și simtă tot corpul muiat în jale ca într-o baie caldă și lăcrămi arzînd i se smiciră pe sticlișul ochilor.

— Tată... putu să mai geamă, căci un plîns violent îi strînse gîtul ca în gheare, o zgîlțîi de piept cu putere, o strivi sub apăsarea lui ca un corp străin și puternic, ca un dușman invizibil și neașteptat, ca însuși tatăl ei...

Cînd scăpă de năpraznicul sugrum, găsi pe bătrîn alături, în genunchi. El privea aiurit împrejuru-i, căci auzea din pod, sau poate din pivniță, sau, cine știe, poate din însuși miezul gîndului său, o hohotire veselă și necurmată, care-l doborî de rușine cu capul în poalele ei. Și-acum el începu să plîngă, dar atît de hodorogit, atît de gros și atît de subțire uneori și schimonosit pentru vîrsta lui, încît cu bună credință ai fi socotit că ea surîde acum printre lăcrămile încă neoprite, tocmai pentru aceea.

Dar ea surîdea atît de fericită pentru că primul lui suspin îi dăduse libertatea. Bătrînul, în sfîrșit, consimțea…

Căci ea nu vedea decît pe celălalt, înalt, mlădios, bun, minunat, ca-n povești; îi auzea vocea dulceagă; îi simțea răsufletul cald gîdilîndu-i urechea.

Iar bătrînul, cu capul în fuste, uitat de foame, plîngea înainte, pe tonuri din ce în ce mai forte și din ce în ce mai pițigăiate, pîntecul pîngărit.

Cea din urmă noapte

În marea dezordine a odăii, ei se dezbrăcau tăcuți, pe gînduri. Cele două cufere, care odihneau dolofane și săturate în colț, înghițiseră mai tot conținutul dulapurilor și mai tot ce era de seamă pe birou, pe scrin și pe măsuțe. Pretutindeni, uși și ușulițe căscate, cutii trase pe jumătate, capace ridicate, iar pe jos, movilițe de hîrtii mototolite, zdrențe de ziare, căpețele de sfoară. Pe o măsuță, urmele unei cine grăbite: resturi de pîine, cutii de conserve și sardele cu învelitorile smulse, pielițe de mezeluri și începuturi de cîrnați, două sticle de bere, în care spuma încă se ținea, lăbărțîndu-se, pe pereții verzi, transparenți. În aer, miros de tutun, de apă de Colonia trăsnită, de pomadă, de masă furnizată la băcănie.

În harababura fără de seamăn, ei crezură că e firesc să-și arunce hainele alandala, pe un scaun comun, cel mai apropiat de pat. Brasiera ei căzu peste vesta lui, ghetele și ciorapii li se amestecară, îngropîndu-se în noianul de hîrtie, pantalonii nimeriră de-o parte și de alta a scaunului, ca picioarele unui călăreț priceput, cămășile de ziuă puseră vîrf vrafului de vestminte, și dezordinea fu complectă cînd ea zvîrli macatul patului și se strecură între cearceafuri.

El privi cu obidă la cele două cufere grele, care-t înghițiseră toată fericirea și-l fixau morocănos cu luciul încheietorilor nichelate, pe sub drevele de lemn mat. Așa trebuie să fie și tatăl acela etern și pîntecos, a cărui telegramă îi curma atît de categoric nădejdile; așa precum se continua în cuferele astea, venite de- acolo, de departe, tăcute, streine, dușmane uzurpatorului; credincioase stăpînului adevărat.

Care să fi fost binevoitorul grăbit să-l vestească în ce chip înțelege copila-i unică frumusețea vieții de student? Sau poate binevoitoare? Ciudat părinte, să n-asculte el nici acum, atît de tîrziu, că la mijloc sunt cele mai curate gînduri și că totul tinde să sfîrșească în felul cel mai cavaleresc cu putință! Negustorul dracului, trebuie să fie putred de bogat!

El se strecură de sub privirea neobișnuit de semeață a cuferelor alături de dînsa, sub cuvertură, gîndindu-se răzbunător că poate o binevoitoare e cea care a scris neînduplecatului. Și poate n-ar fi greu de ghicit cine.

Dar ea-l primi cu multă, cu nespus de multă gingășie în brațele ei goale, și el își bătu joc în gînd de indiscreția cuferelor.

Amîndoi înțelegeau — bănuiseră din vreme — că acesta e un moment solemn, cel mai solemn din toate de cînd cu nesuferita corespondenți din urmă: ultima noapte! Și amîndoi îl așteptau cu un amestec neliniștitor de emoție și teamă. Ei trebuiau să se poarte nespus de frumos în aceste din urmă ceasuri ale unei iubiri care mergea pe-al doilea an și cine știe cît n-ar mai fi putut ține fără amestecul binevoitorilor, putînd chiar să revie cîndva, cînd mentalitatea „negustorului" ar fi fost îmblînzită de atitudinea ei dîrză și lăcrămoasă, pe care azi o făgăduia sub gingașe și repetate prestări de jurămînt.

Se mai putea apoi ca într-adevăr să fie „cea din urmă noapte" a vieții lor, fără putință de revenire, fără putință de așteptare, fără putință de orice nădejde; cine putea să prevadă unde izbîndește să ajungă încăpățînarea unui părinte sever, dezamăgit în singura-i credință!

Iar ultima noapte, ultimele ceasuri nu puteau fi decît cele mai frumoase cu putință din toată povestea dragostei lor, așa de lungi și totuși așa de repezi. Trebuiau să aibă în ele ceva plin de tristețe, de revoltă reținută și demnă contra destinului, ,de regrete parfumate cu vorbe de nobila resignare, cu dezlănțuiri aprinse de patimă, o! mai ales cît mai multă patimă, alternînd cu gingășie și cu duioșie și pe urmă iarăși și iarăși patimă nebună, pînă cînd micul cub de bron2 de pe măsuța de noapte avea să cîrîie prelung și stăruitor ora patru de dimineață — un ceas înainte de plecarea trenului, care nu putea fi altul. Nu putea pentru nimic în lume să fie altul ^ajunseseră doar la această convingere după atîtea tocmeli și necăjiri și îngăduieli petrecute nu între ei înșiși, ci între ei și implacabilul, nevăzutul părinte, a cărui temută prezență plutea necontenit în văzduhul camerei. Orice nouă întîrziere ar fi fost doar inutila zgîndărire a unei mînii care trebuia cît mai priceput menajată.

Iată, pendula de deasupra ușii tocmai a bătut unsprezece cînd ei se văzură pentru cea din urmă oară unul lîngă altul. Ascultară îngrijorați bătaia seacă a ciocănașului de lemn, care se repeta precedată de sforțarea regulată a mecanismului îmbătrînit, ca o tusă veche. Va să zică, mai rămîneau cinci ceasuri pînă cînd aceeași tuse seacă a timpului îi va arunca pe drumuri diferite.

— Mai avem cinci ceasuri, cinci ceasuri întregi de fericire, Genia! șopti el cu o ușoară nuanță de tristețe în glas, negăsind

altceva mai bun la îndemînă cu care să înceapă „sfîrșitul”, și văzu cu groază că dinapoia acestor vorbe nu se mai găsi nimic demn de un moment atît de mare.

Iar pînă mîine mai erau cinci ceasuri, în care liturghia despărțirii trebuia condusă în chipul cel mai vrednic de întipărit în amintire.

— E pentru ultima oară cînd auzim împreună bătînd unsprezece pendula asta cu care ne învățasem, Theodor, îi răspunse ea, și se miră că a putut să spună atît de banal un gînd care i se păruse incomparabil mai luminos în minte.

Tăcură amîndoi, necăjiți de acest început lamentabil. Și fiecare hotărî cu disperare, în gînd, că trebuie să', găsească mijlocul de a ieși din jalnica tăcere, neapărat trebuie; și fiecare se porni cu zel mare și ascunsă febrilitate să zămislească în închipuire o întorsătură meșteșugită de cuvinte, ca s-o ia înaintea celuilalt:

Dar tăceau...

El o înfășură în brațele lui și-o strînse cu putere la piept. Avîntul brusc trebuia să dea alt mers supărătoarei predispoziții; ghiciră amîndoi acest lucru și se strînseră cu exagerată pasiune; căutară să se întreacă în mîngîieri și șăgălnicii. Dar în curînd se desprinseră speriați de platitudinea propriilor mișcări. Se simțeau atît de obosiți de patima întredezlănțuită a ultimelor zile, atît de istoviți de orice plăcere, că pudoarea primilor oameni le coloră obrajii, orice atingere li se păru dezgustătoare, necuviincioasă... Oare atît puteau ei găsi în clipele astea supreme? Oare la atît s-a mărginit iubirea lor, oare, dincolo de această poftă meschină și animalică, nimic de-un ordin mai pur, mai înalt, mai ametitor nu găsește imaginația lor? Ăsta e bilanțul dragostei lor, pe care și-o închipuiră cu totul, dar cu totul într-alt fel? O, dezastruos bilanț...

Nu, fără îndoială că există acel ceva de seamă, acea stea conducătoare ascunsă trecător în norul unei oboseli momentane; nu se poate să nu existe...

În căutarea ei, Theodor sări din pat, pentru a alunga penibila impresie de stîngăcie a momentului. Se prefăcu că-și caută de lucru printre hîrtiile de pe birou, ca și cînd și-ar fi adus aminte în ultimul timp ceva extrem de important. Chiar murmură printre dinți îndeajuns de tare:

— Ce dracu le-am făcut?... O, Dumnezeule, sunt atît de

zăpăcit în ultimele zile...

Ea rămase tăcută. Își pusese mîinile colac sub cap, și privirea i se anină visătoare de buchetele afumate, presărate cu metodă de zugrav pe tavan. Singură sub așternut, simți ca o destindere, un vag impuls spre libertate. Se răsuci într-o parte și într-alta, ca să adulmece mai bine această senzație. Pe urmă se așeză din nou cu fața în sus, ca să privească icoana plăcută a pătucului de acasă, ce-i răsărea pe neașteptate în minte. Se văzu întroienită în mormanul de perine albe și se simți singură, singură și liberă. Își simți trupul așa de ușor pe spuma albă de vis, dar, curios... sub frunte i se împlîntă ceva greu, era chiar această imagine care se îngreuia și părea că o atrage undeva, o cufundă pe încetul într-o adîncime necunoscută, dar nespus de dulce.

Simți corpul lui alături scoborînd profund somiera, și toată dulceața în care se împăinjenise se scutură; ea făcu o puternică sforțare ca pleoapele să dea lespedea cea grea de pe frunte în lături. Izbuti într-adevăr s-o urnească și păru că prin crăpătură vede lumina becului ca dintr-un fund de mormînt.

— Dormi, Genușca, auzi, mîngîietoare, vocea lui. Ai atîta drum de făcut. Eu voi sta și te voi privi toată noaptea... și i se păru ceva triumfător în glasul lui, ceva ca șuierul de ușurare al celui scăpat de o grea povară.

— Ai crezut c-am adormit? îi răspunse cu ironie mărită în glas, încordînd pleoapele, să răstoarne cu totul lespedea apăsătoare. O, dacă simți că ți-e somn, poți să dormi, poți să dormi, dragul meu.

În căldura patului și cugetul lui parcă se destrămase. Și parcă se întindea într-una, căutîndu-și în cap tot mai larg loc de odihnă. Iar din gît scăpau globule mari de goluri, ce se topeau dulce sub palatul gurii. El ținea strîns buzele, ca nici unul să nu-i scape: o singură căscătură, și totul era pierdut. Căci ea îl fixa răutăcios și-a rîs pe sub genele lăsate pe jumătate.

Se căină că n-o lăsase să adoarmă de-a binelea. Oare mîine dimineață n-ar fi avut destulă vreme să-i spună că a contemplat-o toată noaptea? Se simțea crunt de zdrobit și oasele parcă-i erau rupte în bucăți. Toată încordarea de cîteva zile încoace se răzbuna cumplit.

Ah, ai căscat, bîlbîi ea triumfătoare. Uite, ai căscat! Nu vezi ce somn îți este? Nu ve-e-eee-zi?...

Ultimul cuvînt se prefăcu și la ea într-un căscat prea

neașteptat ca să aibă timp măcar să-l înjumătățească.

— O, Genia, dar asta nu însemnează că mi-i somn. Doar și tu ai căscat. E oboseala trupului numai, ca- re-și cere drepturile lui. În noaptea asta însă spiritul meu va sta de veghe tot timpul la căpătîiul tău, ca să-ți păzească somnul, Genia, căci tu trebuie să dormi. Gîndește-te cît drum ai de făcut, Genia. Pe cînd eu, mîine, după ce termin la ziar, ce altă treabă mai am de făcut? Dar tu, o zi și o noapte, și încă o jumătate din ziua următoare... O! e îngrozitor, trebuie să dormi, Genia, auzi? trebuie. E barbar ca să te forțezi... te rog, Genia, te rog...

— Și toată diplomația asta mi-ai păstrat-o pentru ultima noapte, dragul meu? ripostă ea iritată, surîzînd batjocoritor. Asta e ultima surpriză pe care mi-o faci? Haide, nani-nani, îngerașul mamei! și nu te interesa de drumul meu... de-ar ține și-o săptămînă, și te-asigur, tot n-aș fi în stare să dorm... O, și pentru cine... pentru cine...

El se gîndi cu groază că somnul ci ar putea să se irosească dacă mai continuă. Se hotărî să tacă și să țină pleoapele cît se poate de deschise, fixînd becul din tavan. O, de-ar avea putere să izgonească,pe nepoftitul ăsta, care nu ceda de loc și care nu mai avea răbdare cîteva ceasuri! își forță voința și i se păru că-l vede dezlipindu-se și ridicîndu-i-se din membre, ca aburul dintr-o baltă sub încinsoarea soarelui de vară. Avu chiar senzația precisă a acelei călduri ucigătoare care-l încropea pe îndelete, îl desfăcea moleculă cu moleculă, îl biruia sub o moleșeală fără pereche...

Însuflețită de aceeași intenție, în mintea ei plutea o închipuire într-același fel; i se părea că somnul dintr-însa se irizează spre înălțimi, ca parfumul unei pajiști după ploaie. O, era atît de puternic acest parfum, că ea-l simțea grozav de greu, de amețitor și ide strivitor...

... schimbase într-un izvor, bîzîiau potop de musculițe... le auzea cîntîndu-i în urechi, le vedea alungîndu-se și ferindu-se brusc, în linii negre, fulgere minuscule, de întunerec...

...deasupra pajiștii cîntau albine, și zumzetul.le suna chiar înăuntrul urechilor ei... parcă era un taraf ascuns de lăutari... ce divin sbimmy... și ce.perechi elegante pe parchetul luciu... și ce parfum teribil... otrăvitor... omorîtor de dulce...

...ce nori de musculițe... ce nori negri... ce negru odihnitor... și tot parcă mai pătrunde ceva, o zare stinsă, roșiatecă, de la

becul ăla nesuferit.’Dar întunericul e din ce în ce mai biruitor...

Mai întîi a tresărit ea, și prima mișcare i-a fost să arunce coada ochiului spre dînsul. S-a ridicat tîntr-un cot, triumfătoare; pleoapele lui se contopiseră, și din gîtlej parcă i-a ieșit un sunet aspru, nelămurit... mai multe... o vagă bolboroseală. Binișor, Genia s-a lăsat pe perina ei. Mîine îi va spune totul, totul, fără mînie, fără bucurie: „Vezi, tu ai dormit, toată noaptea te-am privit dormind... și ascultam cum bat orele una după alta... și ceasul cei mare se apropia, și tu dormeai...”

Își înfundase capul în adîncul perinii, binișor, ca să nu-l vestească nici măcar leagănul somierei de mișcarea ei. Și înduioșarea de sine o cuprinse tot mai cu putere... „Tu nici nu m-ai iubit... tu ai așteptat ziua asta cu mare bucurie... tu ai vrut să scapi... Adio, adio,, dragul meu...” Și lacrămi abundente îi umeziră ochii, îi muiară pleoapele, i le lipiră, și ea se lăsa cuprinsă ca de-o neînțeleasă fericire în voia acestei dulci duioșii, în voia acestei nespus de dulci duioșii. In sfîrșit, acum putea să adoarmă, putea să doarmă... somiera a început să -se legene, el se întoarce probabil în somn... Dumnezeule, parcă s-ar rostogoli undeva, atît de adînc s-a lăsat somiera! E somnul care o rostogolește în adîncimile lui grozave, minunate, dulci adîncimi...

Totuși, un [ultim act de] conștiință [îi cască] puțin [pleoapa] l. Și nemărginita fericire se prefăcu brusc în fum. Ridicat într-o mînă, cu gura căscată, cu ochii căscați, cu figura căscată de zîmbet mare, larg, luminos, el o contempla; apoi, trimițîndu-i o sărutare din vîrful buzelor, începu să se lase binișor, nesimțit, la locul lui. „Ahh... canalia... Întinde mîna la butonul electric... Închide lumina... Dumnezeule, ca să aibe dovada că el a fost cel din urmă; o, nu, asta nu, pentru nimic în lume...”

— Pentru ce stingi lumina, domnule? izbucni deodată cu furie adevărată, cu obidă nemărginită, cu mare deznădejde. O, Dumnezeule! Domnule, dacă ți-e somn, ți-am spus o dată...

Dacă ar fi fost lumină, ea ar fi văzut pe figura lui aceeași furie, aceeași obidă, aceeași deznădejde.

— Dar Genia, înțelege odată, am văzut c-ai adormit... și atunci am stins... dar dacă ții cu orice preț să veghezi alături de mine... atunci...

O trosnitură seacă, și lumina îmbăie iarăși odaia. Deodată ochii lui luciră... A... da... da...

Mîna îi ieși iarăși de sub pătură și se întinse spre măsuța de noapte. Apucă o țigară din tabacheră și dădu foc chibritului. Dacă nici acum...

— Te rog să-mi dai și mie o țigare...

— Genia, dar tu nu fumezi.

— Cum nu fumez?! Am fumat... de-atîtea ori...

— Bine, dar ăla nu e fumat... și n-am decît...

— O, ba da, ba da... Dumnezeul meu, Doamne...

Fumau acum amîndoi, îndîrjiți, deznădăjduiți, învinși... O trăsură întîrziată se abătu pe strada lor pustie; calul lovea nemăsurat de puternic asfaltul, și parcă ar fi tras după el toată hîrtia din camera asta, de șuia atît de lămurit cauciucul roatelor. El aprinse a doua țigare. Ea, care nu trecuse nici de sfert, vrînd să se grăbească, se înecă. Iar el o ajungea vertiginos din urmă.

Însă își simți capul și mai greu. Își aminti că de multe ori a dormit cu țigarea în gură... pe cînd ea... pe cînd ea... tocmai pentru că era neobișnuită, putea să-și risipească tot somnul.

Nu putea să sfîrșească bine acest gînd, care-i umplu tot creierul de sînge, că dintr-o mișcare îi apucă țigarea tocmai la mijlocul drumului spre buze, i-o smulse brutal... o frînse în scrumieră, frînse și pe a lui.

— Genia... de ajuns... te rog să adormi... mîine trebuie să pleci... sfîrșește cu copilăriile astea. Să știi că pînă mîine nimic nu-ți mai răspund... Ce însemnează încăpățînarea asta?... Zău dacă nu-mi faci impresia că... Doamne...

— Da, insultă-mă, insultă-mă acum. Și de ce?! Nu ți-am spus să dormi dacă-ți face plăcere? Nu ți-am spus? De ce trebuie să mă insulți? Da... ținei să te desparți în felul ăsta... Ultima noapte... Oh... Dumnezeule... a trebuit în ultimul moment să-mi arăți cine ești... nu puteai să mai aștepți... nu puteai... cel puțin să mă lași să plec cu vechile gînduri...

— Genia... izbucni el atît de puternic, că ea se cutremură.

Dar el, neștiind ce să mai spuie, începu să mestece furia, mișcînd cu disperare buzele...

— Te pomenești că ai să mă și bați acum...

El își mușcă degetele, neștiind ce trebuie să facă, apoi deodată întoarse resortul luminii, se așeză cu fața în sus și începu să respire regulat, parcă să momească somnul. La rîndu-i, ea nu mai adăugă nimic. Simțea în suflet o mare ușurare și începu să respire la fel, oftînd înnăbușit. La urmă tăcu de tot.

În cameră nu se auzea acum decît tictacul armonios al pendulei de deasupra ușii, cu care se lua la întrecere tictacul zvîcnit și îndesat al deșteptătorului de pe măsuță. Pe urmă și ceasurile mici de mînă, pe care le lăsaseră răzemate în curelele lor, alături de deșteptător, își făcură loc în tăcerea profundă a întunerecului. Și toate patru se ajunseră în același tempo, se lăsară unul pe altul în urmă, se ajunseră din nou și se întrecură, părură că se multiplică la infinit, punctînd liniștea cu steluțe de sunete, picurînd-o cu zîmbetul acela odihnitor, adormitor din atelierul unui ceasornicar. Geniei i se păru o orchestră de mandoline, o îndepărtată orchestră de mandoline, cobze și ghitare. Mai pe urmă și el avu aceeași părere. Orchestra se îndepărta pe nesimțite... tot mai departe, tot mai ușor...

El se trezi brusc într-un tîrziu, căci ceva nefiresc, neliniștitor îi stăruia în ureche. I se păru o zvoană dureroasă, un bocet prelung, îndepărtat, înnăbușit. Pe urmă bocetul se apropie deodată, se rupse într-o scăpare de suspine, repezi, nepotolite, înecate, înecîndu-se unul pe altul... Întrunindu-se într-un vaiet lugubru, cobitor de moarte.

— Genia... șopti înfiorat, dar vaietul continuă cres- cînd. Genia... șopti mai tare, și vaietul deveni și mai dureros, și mai puternic, și mai înfricoșător...

Răsuna atît de trist în noapte, că el simți, deodată, rupîndu-i-se ceva din piept... Îl ascultă descrescînd, și cu cît se ogoia pe încetul, cu atît tristețea plînsului și tristețea din pieptu-i crescu fără chip de mărginire.

— Genia, mai șopti a treia oară, de. ce plîngi?

Pe sub așternut, mîna lui atinse mîna ei, și plînsetul se potoli îndată. Dar ea continua să respire ritmic și încet, nesimțit, din ce în ce mai nesimțit; La un moment avu priceperea că răsuflul ei a- încetat cu desă- vîrșire...

Atunci nu mai auzi decît ceasul cel mare venind în ropot grăbit. Un ropot crescînd de cal în galop turbat. Venea vijelios, ca o furie, și ropotul creștea înspăimîntător. Venea secundă cu secundă, clipă cu clipă, și el îl aștepta cu inima reținută, rostogolindu-se val-vîrtej, gata să-l tîrască și pe dînsul în noaptea nesfîrșită, înghețată, de unde venea ca să se ducă. Copita timpului suna acum aproape, aproape de tot, cu putere de ciocan, și încă nu-i strivise pieptul.

Și el aștepta necontenit, pitit înpropria-i inimă, care bătea să

se spargă, aștepta ca grozava vijelie să treacă, și vijelia creștea într-un mod asurzitor și nu mai trecea niciodată.

Atunci răsunară patru bătăi și el se cutremură. Și chirăitul deșteptătorului îi pătrunse în. ureche ca un pumnal. Îl înnăbuși dintr-o singură mișcare și, tot dintr-o mișcare se întoarse spre Genia'j care începea să se trezească:

Nu, Genia, niciodată, pentru nimic în lume nu te voi lăsa să pleci...

Ceasul cel mare bătea acum lin și armonios. Întunerecul era grozav de profund și-n pat era dulce și cald...

Pentru nimic în lume, Genia...

Amurgul

Oglinda cea mare o cuprinse întreagă; dar ochii slăbiți nu putură desprinde decît silueta zveltă de acum patruzeci de ani. Și într-un moment de uitare, ei se umplură de nemărginită fericire.

Dar cînd se apropiară miopi de luciul mort al sticlei, i se păru că-și vede chipul, pentru care altădată s-ar fi bătut tot ținutul pînă-n adînci depărtări, ca printr-o sită. Oglinda, pudrată de fina pulbere ce se măcinase în săptămînile spaimelor din urmă, accentua violent cutele cunoscute și descoperea pînă la amănunțimi de necrezut pe cele mai noi. Vai, cîte se strînseseră și cîte se împleteau pe fața moale, dezumflată; ai fi zis o țesătură fină de voal.

Își aminti de vremea voalurilor; se revăzu cît de cochet știa să-și împreune degetele cînd trebuia să-și dezgolească vîrful bărbiei și buzele. Cîți nu îngălbeneau atunci, ca păliți de secera nevăzutului, și la cîți nu sticlea în ochi sîmburele nebuniei numai la acest neînsemnat gest al ei!

Aici, pe locul acestor două umflături vinete, lunguiețe și pleoștite, fuseseră buzele... și-n locul acestui cioc adus, de răpitoare, nasul minunii dumnezeiești își vibra, nesățios de patimi, nările fine... iar mai deasupra, în locul mustăților ăstora aspre și sălbatece, arcul sprîncenelor se strîugea ș. se destindea nervos, împroșcînd săgețile morții... În minuscule cratere stinse, clocotise odinioară vulcanica păcură.

Bura lacrămilor învălui de tot în ceață imaginea, și ea se retrase tremurînd spre patul de-abia părăsit.

I se păru lipsită de sens orice nădejde, și bucuria deșteptării limpezi și sănătoase din dimineața asta, după zilele cele grele de groază și de buimacă revenire, i se păru la fel de goală și de stupidă. Încă un soroc! Cine știe cît de lung și cine știe dacă nu tocmai cel din urmă!... Și la ce toate astea? Ca să contemple în oglindă stîrvul ce se înființa tot mai hidos și mai putred în locul frumuseții de demult...

Își aminti cu răutăcios dezgust frica teribilă din de-abia trecuta săptămînă: furia cu care mîinile astea —lugubre picioare de pasăre — se înfigeau în perini și cearceafuri. Și vocea stinsă și plîngătoare, supărător de plîngătoare, ca de milog: „încă nu, Doamne... Încă n-a sosit timpul, Doamne”...

Simți rușine și scîrbă. Scîrbă de sine însăși, dar rușine de

Dumnezeu oare? Mai degrabă de biata fată, de Elenuța...

Și chipul încercănat al copilei luă molcom loc în închipuirea goală de orice imagine. O revăzu mai ales plecată deasupra ochilor ei bolbocați ca deasupra pră- pastiei celei mai adînci. Ce groază în ochii de deasupra de ochii [de] dedesupt; ce groază dinaintea prăpastiei celei fără de sfîrșit...

— Mătușică... nu se poate... nu se poate... vino-ți în fire...

Ce curată și sfîntă groază în ochii de deasupra, ce spaimă poltronă, rușinoasă în orbitele întinse de căscă- tura haosului! Cît de speriat trebuie să fi fost cu albușul lor vînăt, zgîit pînă la nimicnicie.

Vechea mîndrie, ce dureros de înfrîntă, țolul scump de purpură, murdară treanță de șters scîndurile! Vai, nu mai știa să moară cum știuse să trăiască.!

— Mătușico... auzi... mă auzi?...

Elenuța o cuprinsese strîns în brațe și o zguduia cu putere; poate numai așa s-a mai pus în mișcareinima asta, ca un ceas stricat pe cara-l datini cu furie...

Fața i se oglindi și mai aproape de miezul minții, slăbită de veghea nopților, zdrobită de crunta-, succedare a grelelor împrejurări biruite. Și scîrbă bătrînei pentru sine crescu și mai mult cînd își aminti că-n durata cîtorva clipe, în mijlocul marelui; zbucium, pîndise pe buzele fragede șoapta scrîșnită>.a..revoltei* pe fața tînără și aprigă — semnul celei mai. mici, ne- răbdări; dorise chiar în ochii scînteietori și nestatorr nici să prindă scînteia cea mare a veseliei pentru scăparea atît de apropiată. Dorise ca să țipe cumplit de dezamăgire și groază și suferise că numai groază și durere se reflecta din chipul copilei. Focul' rușinii îi încinse fața ca un cuptor cînd își aminti chiar vorbele pe care i le strigase, singurele conștient' aruncate în necurmata tălăzuire de aiurări:

— Aha, o aștepți, nu?... Vine, nu?... Te uiți mereu la ușă...

— Mi se pare c-a venit doctorul, mătușică...

— Ți se pare c-a venit dumneaei... cucoana, cu ochii scoși, ha, ha, ha... Actul l-ai laa poșetuță, nu-i așa?... Este timpul,' nu-i așa?... Mai deschide-i;... du -te... poți să-i deschizi... Și bătrîna dăduse drum plînsului aspru, răgușit, sinistru: Nu maie o credință pe lumea asta, nu mai e credință!... Deschide, deschide!

Fata s-a apropiat într-adevăr de ușă și a deschiso.

Bătrîna și-a astupat îngrozită capul în perini
— Buna seara, domnule doctor!

Doctorului trebuie să i se fi urît și lui cu cîte cîrpeli nu-i mai face! Ba azi rinichii, ba mîine ficatul... Hm, trebuie să se fi plictisit și el, mai ales de atîta văicăreală. Cu ce privire tristă învăluia pe biata fată!

Toate astea le vede și ea și le înțelege de minune... Hm, ar fi într-adevăr timpul să-i lase pe toți în pace... toți sunt plictisiți, amărîți, extenuați... Îi înțelege de minune, de minune... au dreptate... au perfectă dreptate...

Ș-apoi, de bună seamă, ce-o mai fi ținînd atîta la mizeria asta!... Cîtă jale și cît regret pentru... pentru ce?... Ce-a fost bun s-a dus... s-a dus... s-a dus—

Ea repetă într-una „s-a dus, s-a dus...”, și lacrămi calde, tot ce mai poate fi cald în corpul înghețat pe jumătate, izvorăsc din colții ochilor. Le simte cum se preling printre zbîrcituri, active și grabnice, cum descriu ocoluri încurcate pe emisferele zgronțuroase ale figurii. Multe, necontenit mai multe, o bejanie întreagă, o părăsesc și ele, zorite, micile picături de căldură și viață, ca pe ceva ce nu mai poate fi de întrebuințat...

A uitat că e la fereastră, în jilțul larg, căptușit cu perini.

Îi aduce aminte un stol de păsări, care au căzut din cer, afară, în grădinuță, hărțuindu-se sub trandafirul cel mare, de parcă ar fi tras la judecător; bătrîna nu vede pînă acolo, dar le știe după glas. Așa făceau și atunci cînd le vedea: trăgeau sub trandafirul cel mare, cu flori ca vișinata cea mai închisă din dulap. Cearta este acum ca niciodată de zgomotoasă, iar obștea, ca de obicei și mai zgomotoasă, hotărăște. Ce trebuie să judece ele? Pe doi îndrăgostiți care călcaseră legile tribului sau plîngerile vreunei amante înșelate înainte de soroc...

Zgomotul e infernal: acuzarea ciripește o dată cu apărarea, jurații hotărăsc în același timp. O laie întreagă de zburătoare. Sfada e tocmai în toi, cînd, deodată, un fîlfîit brusc și greu curmă firul certei. Ce s-a întîmplat? Au fugit pe neașteptate împricinații și tot tribunalul s-a luat după ei?...

Bătrîna clipește înveselită din ochii împăienjeniți. Și mirosul trandafirilor în floare izbuti să mai găsească în nările uscate urme încă vii de nerv olfactic. În valul puternic de parfum care cade atît de greu asupră-i găsește în sfîrșit un rost încăpățînării...

„...o, nu, domnule doctor... nu țin la viață... dacă asta mai poate fi numită viață... nu țin de loc, domnule doctor... Dar țin să văd și eu pe Elenuța căpătuită, s-o văd odată la casa ei... Asta e tot ce vreau, domnule doctor... Iacă, avere îi las cît să ia și un prinț... frumoasă e destul... curtată e și cerută de toți... Eu nu știu ce are fata asta de tot așteaptă mereu... că-i spun totdeauna... totdeauna îi spun: «Fată dragă, hotă- răște-te odată... ca să te știu la un fel... haide, izbăvește-mă odată... să pot să mă urnesc și eu dintre voi...», și nu vrea să mă asculte, domnule doctor... nu vrea...”

În pomeții obrajilor ei tot mai avu ce să roșească, fiindcă niciodată nu-i spusese fetei astfel; iar în mîndra îndărătnicie cu care Elenuța respingea necontenit înnoitele partizi se vedea ca-n oglinda propriului ei trecut. O, cine ar putea-o crede că ea, bătrîna hidoasă, atît de cochetă și nebunatecă odată, rămăsese pînă acum curată ca rochița cea albă a primului bal?... În fetița asta, în Elenuța, se scursese parcă tot sîngele tinereții ei...

„...spune, domnule doctor, pot eu să mor... pînă nu-mi liniștesc inima asta?... Că atîta suflet mi-a mai rămas și mie... nepoțica asta, fata sorei mele, sînge din sîngele meu... Spune, domnule doctor, spune, n-am dreptate să mă încăpățînez ca să mai locuiesc în stîrvul pe care mi-l petecești mereu?...”

Și bătrîna respiră adînc aerul îmbălsămat, fericită, ca și cînd ar fi găsit pretext însăși morții ca s-o mai întîrzie...

„Asta e, șopti ea înfiorată de veselie, asta e, domnule doctor... Am eu dreptul să mă las să mor?...”

Ea simți amurgul, căci lumina difuză dintre pleoape începuse să se întunece; înțelese deci că, dincolo de simțuri, soarele s-a lovit de geana dealului și s-a sfărîmat în jăratec, care se stinge pe îndelete... Trandafirii și-au întreit puterile și aproape o îmbată... Ticăie tot mai încet inima orașului... O mierlă se văicărea somnoroasă în frunziș...

Ora înserării. Și versul străvechi bătu ca un ceas în tăcerea crescîndă, aromată:

„O, ceas al tainei, asfințit de seara’... Din ce în ce se potoleau toate, de parcă toate se dau în lături să facă loc amintirii care se lega. Și întregul sonet eminescian, cu norii lui și cu lumea lui de demult, și-a ei, se înfiripa ritmic pe harfa minții dezacordate:

„Iar timpul crește-n urma mea...” Cînd termină, parcă o

mandolină a tăcut undeva. Iar trandafirii întrecură măsura; era un înec adevărat, de parcă izbucniseră de sub brazde izvoare de parfumuri. Ochi stinși se închideau de extaz, dar ea vedea totul, totul, întreg amurgul timpurilor vechi, și peste tot vedea cerul, care luase acum de bună seamă culoarea catifelată și adîncă a trandafirului cel mare...

„...aș fi o... o... Doamne... aș fi o... dacă aș părăsi-o... Nu, domnule doctor?...”

Și totuși mai lipsește ceva ceasului de taină ca să fie aidoma celui de atunci... unicului ceas... din toată viața... ...da... iată ce-i lipsește...

Doamne, este încă trecutul, sau nisipul a scrîșnit cu adevărat sub pașii rari, întretăiați?... Dumnezeule... sărutul acela... auzi-i puternicul ecou... atît de tare răsună încă în minte...

Mătușica a închis ochii, adică a închis poarta amintirii; mai departe n-are unde să mai meargă... și la- crămile izvorăsc iarăși, spontane și de prisos.

Vai, și Maria s-a uitat de taină cu sergentul ei în bucătărie... Ar fi timpul s-o ducă înapoi în dormitor. Elenuța o să se supere găsind-o aci, cu fereastra larg deschisă...

Dar ecoul vremurilor duse se sfarmă iar în boaba de săruturi, ce se împrăștie ca mărgelele scăpate din șirag..

Mătușica forțează zadarnic căscătura ochilor betegi; negura rămîne compactă pretutindeni, afară și înăuntru. Oare amintirea i-a scăpat cumva din baierile voinței și-și face singură de cap? Mătușica fuge disperată cu gîndul la doctor. El singur poate s-o scape din postura asta romantică și ridicolă.

„...iată de ce vă dau spectacolul ăsta hidos, domnule doctor... al unei bătrîne care se zbate cu atîta încăpățînare...”

Nu, afară e realitatea, nu amintirea. Sărutările sunt lungi, lacome, neisprăvite. Și nisipul aleilor se aude cum e strivit de pași. Și totul e întretăiat de voci, de cuvinte clare, distincte...

— Destul... ajunge...

E vocea Elenuței.

— Du-te, du-te, biata tușă mă așteaptă de mult...

Și iarăși șopotul care revine necontenit, al cuvintelor de despărțire. Și iarăși lungul sărut care nu mai ajunge să fie cel din urmă. Realitatea! Ei nu i-a mai rămas nici măcar tihna amintirilor.

În sfîrșit, pasul sprinten al Elenuței pe treptele de piatră.

Mătușica a țintit urechea la ușă; inima i s-a zbătut brusc de mai multe ori și apoi o dată prelung, ca o pasăre tăiată. Acum o simte cum se destinde pe îndelete din ultima ei încordare... iar ușile s-au deschis rînd pe rînd... ușa mare... ușa dormitorului...

— Tușă... tușă... unde ești, tușă?...

...apoi ușa de aici...

...și-n urmă nimic.

Doamne, de ce nu înaintează? De ce s-a oprit?... Doamne, cine s-a oprit? Cine o fixează ... Ce se petrece aici?...

— Cine este acolo?... N-auzi, cine?

Nu răspunde nimeni. Și totuși cineva e înăuntru și o țintește necurmat, căci ea simte pe frunte două puncte reci, care cresc și se lărgesc în cercuri, mici și goale, ca găurile de hîrcă.

Inima bătrînă a luat-o la fugă îngrozită, și fuge acum într-una, bătrînește, nesigur, hodorogit, poticnindu-se. Mătușica ar vrea s-o oprească; doar cu fuga asta, oricine, din doi pași, o poate ajunge.

— Cine a intrat aici?

Dar ușa parcă se deschide din nou, Doamne, acum într-adevăr se deschide și iacă un pas lămurit și material lovește podeaua.

— Tușă! aici ai fost, tușă?

Este cu adevărat Elenuța, care a prins-o în brațe și o sărută mult pe față, pe păr, pe sprîncene...

—...ai auzit, tușă?...

— Ce să aud?... Acum?... N-am auzit nimic...

—...în grădină?...

— A!... În grădină?... N-am auzit nimic... Păsări, și atît... Am stat să miros trandafirul... vai ce tare, ce puternic... bătrînul... hm... Tu nu știi cît de bătrîn e trandafirul ăsta...

Dar bătrîna simte cum i se pitește inima, cum se face mică-mică... și așteaptă ferită acolo, în propria ei micime, destăinuirea.

Nu, Elenuța a deschis din' nou cuvîntul, dar vorbește de lucruri cu totul depărtate... Bătrîna răsuflă adînc... „Pînă n-oi ști-o... domnule doctor... la locul ei... spune dumneata... pot eu... pot eu?... N-am auzit nimic... domnule doctor... nu știu nimic... mie nu mi-a spus... Iubește ea cu adevărat?... Ha, ha, ha, astea-s minciuni, domnule doctor... Nu, nu... eu mint... mi-e scîrbă de mine... Ea iubește... da, ea iubește... știu..."

— Elenuța… lasă astea…
— De ce, tușico?
—…Am auzit…
— Ai auzit?
—…Da… am auzit… În grădină… Hai, spune, cine?
—… haide, spune o dată…
— Tudorel…
—… Tudorel?… Cu adevărat?…

Fata și-a plecat capul, și binecuvîntarea bătrînei, sărut uscat și rece, pecetluiește destinul cel nou. Bătrîna nu vede, dar știe că afară tăciunele scăpătatului s-a scuturat tot, deodată, în cenușa nopții.

Jucătorul

Zadarnice au fost plîngerile domnișoarei Irina; bătrînul Petre Stama a rămas neînduplecat.

Oricît izvor de lacrimi ar fi avut ochii ei întunecați, farmecul începătoșerii lor era cu atît mai mare cu cît zbuciumul care o frămînta era mai năvalnic și mai nemilos; iar frumusețea aceasta era aidoma acelei frumuseți a disperării de demult, care-l întîmpina exact cu aceiași ochi în adîncul nopților de iarna sau în zorile turburi, fie că revenea năucit și cu ochi rătăciți, cu mîna zgîlțîiată de-un tremur epileptic, strîngînd și delăsînd ca pe o bășică goală, în fundul buzunarului, portmonnaie-ul de piele scumpă, fie îngropînd pe cea care-l aștepta, înnebunită de veghe și groază, în albastre hîrtii de bancă mototolite, în gologanii de argint și de aur zimțuit.

Niciodată nu-i vor ieși din minte lui Petre Stama nopțile acelea, Doamne, ochii aceia, întunecați de mustrare și de mîhnire de moarte, pe care acum îi aduce iarăși, ca un dar al amintirii, copila asta, așa de încăpățînată. Dumnezeule, de cînd nu-i mai văzuse! Ei muriseră de mult pe figura încrețoșată și îngustată ca un obiect de piele scăpat la etuvă a cocoanei Eugenia.

Și-n locul lor le rămăsese strigoii, doi bulbi storși, decolorați.

În glagoma fără încetare dintre fiică și tată, cucoana Eugenia nu se amesteca niciodată. Dar fața ei pungită lăsa să fie tăiată de-o zbîrcitură mai mult; un rictus sinistru, care scotea și mai bine în evidență cei doi bulbi decolorați. Și asta era de ajuns ca bătrînul însălbătecit deodată să schimbe tonul calm și grav al neînduplecării paterne și să strige, scos din sărite, fetei, care nu consimțea să se plece:

— Ah, spune-i să întoarcă ochii aceia de la mine...

Apoi, cînd rămînea singur cu bătrîna:

— De ce nu te amesteci? De ce nu-mi vii în ajutor!... O vezi cît este de rea... cît e de teribilă... Îmi otrăvește sîngele, mă distruge, mă ucide...

Și bătrîna tăcea. Dar rictusul apăsa mai adînc pe fața răvășită, ca o tăietură de cuțit nevăzut. Și ceea ce fuseseră odată ochii minunați, ceea ce fuseseră ochii de acum ai Irinei, se bulbucau broștește.

La aspectul acesta, întotdeauna același, el se simțea zgîlțîiat dc sus pînă jos și-și auzea cum îi scîrțîie nervii sclerozați sub

arcușul neurasteniei... Gemea zdrobit, lăsîndu-se pe scaun sau pe marginea vreunui pat:

— Nu, nu voi consimți niciodată... Mai bine să plîngă acum... La vîrsta asta ochii nu seacă... nu pot să sece...

Rictusul dispărea și apoi apărea din nou pe chipul bătrîn, cu mult mai bătrîn decît al lui, deși o întrecea cu zece ani. Pe urmă, cocoana Eugenia se ridica tăcută și ieșea, fără să i se audă nici măcar pașii.

Iar el bătea îngrozit cu toate degetele toba pe masă...

— Am spus: fantoma... o fantomă... atît a mai rămas...

Și după o pauză lungă de nemișcare, cu ochii holbați cine știe unde, se scutură din nou:

— E răzbunarea ei... Biata ei răzbunare... Teribila răz... Trebuie s-o respectăm... trebuie s-o primim.

Și capul i se îngropa în mîini.

Bătrînul alerga zănatec prin odăi.

— Eugenio, Irino... Unde sînteți? Ah, nici una, nici una...

Le găsea pe amîndouă, cine știe unde, într-un colț mai puțin umblat al casei, stînd de taină.

— Ați putea să răspundeți cel puțin cînd vă strigă cineva...

— Dar ce e, frate, ce s-a întîmplat? se auzea glasul cocoanei Eugenia, care se ridica pe îndelete de pe scaun, îndreptînd spre el umflăturile stoarse de sub frunte cu mișcări nesigure, de oarbă...

Nu i se părea de loc curios că-i auzea glasul; nu era, de bună seamă, tocmai cea vorbăreață coana Eugenia, ba chiar — foarte ciudat pentru vîrsta ei — îi plăcea să tacă mult și să asculte. Însă vorbea adesea cu bărbatu-său, și nu numai pentru a răspunde necurmatelor lui întrebări; dimpotrivă, își da la rîndu-i o părere, îi punea și ea întrebări și uneori mergea chiar pînă acolo cu bunăvoința și cu buna dispoziție pentru dinsul, încît chiar îi istorisea cîte ceva. Ce-a văzut în ziua acea sau ce-i venea deodată în amintire.

Muțenia ei începea doar cînd era vorba de căsătoria fetei. De noul ei pretendent, la care domnișoara Irina se vede că ținea cît se poate de mult.

Poate că într-ascuns, cînd nu erau decît ele două de vorbă, îi da și ea bunele-i sfaturi. Asta o bănuia coconul Petre Stama și se mîngîia măcar cu atîta, altfel... Dumnezeule, ar fi fost groaznic, nu i-ar fi rămas decît să ia cîmpii, să-și plesnească fruntea de

pereți sau să se arunce cu capul în fîntînă...

O, nu... o mamă nu putea merge pînă acolo cu cruzimea... era doar și fiica ei; jumătate dintr-însa era sîngele ei... Cu siguranță că ea trebuie s-o pregătească pe îndelete pentru ideea renunțării; cu siguranță că-i povestește, împrumutînd fiorul acela de strigoi pe care-l degajează întreaga ei persoană, despre acele nopți albe ca sticlișul zăpezii, ce i-au topit și i-au uscat umorile ochilor, pe-atunci fără pereche...

Ceea ce-l sfîșia cumplit era însă că ori de cîte ori le afla împreună, le surprindea totdeauna, cu o potrivealã ostentativă parcă, în jurul altor subiecte de vorbă. Erau totdeauna chiar așa de mulțumite amîn- două de vorba lor tihnită, de înțelegerea deplină dintre ele, că bănuielile reîncepeau să scapere, încrucișîndu-se ca fulgerele în nopțile de vară în cremenea uscată a creierului obsedat.

De la un timp, Irina, cum îl zărea, se ridica deodată, hotărîtă și dreaptă, și sideful figurii se îmbrăca subit într-o paloare încă mai închisă. El nu mai găsea atunci cu vîntul cu care s-o oprească, și parcă, ascunzînd cu grava și poruncită mohorîre a figurii o bucurie ascunsă, abia stăpînită, o satisfacție fără de seamăn, fata ieșea, apăsînd pașii și lăsînd ca ușa să plesnească o idee peste cît ar fi trebuit.

Ochii lui cădeau numaidecît ca o ploaie de scîntei asupra femeii fără ochi; totuși, cumplita lui bănuială nu îndrăznea încă să i-o arunce în fața puhavă. Dar vedea, din mișcările zbîrciturilor, că-i înțelege bine grozăvia din dosul frunții.

Dumnezeule! Oare zbîrciturile astea se mișcau a rîs, pentru că, fatal, erau caraghioase, ca unele ce nu mai puteau contura și brăzda decît o caricatură, sau ele schițau cu adevărat un surîs drăcesc, cea mai neauzită și mai demonică perversiune? Și totul exprimat atît de ușor, cu aerul celui mai nepăsător și mai inconștient cinism! Fără nici cea mai neînsemnată cută de înțelegere a grozăviei, fără pic de oroare, de șovăire... A, nu...

— Eugenia...

Și pumnul cădea categoric și surd pe masa îmbrăcată cu pluș verde, ros ușor pe desemnul ogival al dungii care arăta marginea.

— Trebuie să înceteze odată asta... Vreau să știu tot, tot! Ce ai vorbit cu Irina zilele astea?... Tot, tot!

Zîmbetul de caricatură se adîncea și mai mult, mărind și

împletind cu rost definit viermușorii zbîrciturilor, ce păreau, obișnuit, fără nici o legătură și noimă încremeniți pe fața înfricoșetoare. Acum ei prinseseră mișcare și viață. Iar bulbii stinși ai ochilor păreau că se aprind la rîndu-le de rîs; albușul lor parcă se-nălbăstrea mai mult, picat ca de sorobeală, și se în-vîrtoșeau. Doi ochi de orb care rîd: ah, răzbunarea, răzbunarea cea groaznică...

Eugenia dispăruse, fără să zică un cuvînt, la fel ca fiică-sa...

Iar domnul Petre Stama, cu mîinile în buzunare și cu ochii în covor, se nedumerea ca în fața unui miracol dacă în întreșesătura aceea hieroglifică de pe fața neveste-sei nu ghicise cumva parcă un fel de derîdere, de bătaie de joc, ceva mai puțin complicat, în orice caz, decît încurcatele și fioroasele lui supoziții.

Oricum, înfățișarea Eugeniei cînd îl părăsise semăna, avea ceva lămurit asemănător cu acea a fetei, făcînd același lucru...

Doamne, e oare el un caraghios? E pură histrionie la proporția pe care o dă așa, de la un timp, unui lucru care, poate, luat mai domol, s-ar putea dezlega mai cu ușurință?...

Bătrînul Petre Stama simți instinctiv nevoia oglinzii...

De cîteva zile întrebarea asta i se înfigea adînc în moalele capului: să fi ajuns într-adevăr de hazul măruntei sale familii? Dar ce, ce poate fi de haz într-o temere destul de legitimă, cît poate fi acea a unui părinte pentru viitorul copilului său? Unui părinte care-a simțit pînă-n prăsele cuțitul celei mai neînduplecate patimi sfredelindu-i sufletul în mai multe părți deodată, făcîndu-l să sară în sus de durerea neîmplinirii ei imediate și să tremure ca o vargă de nerăbdare și dc spaimă, de negrul terorii pe care trebuie s-o simtă hoțul în săvîrșirea faptei lui, bîjbîind în bezna de cimitir a temerii de a nu fi prins și care răscumpără cu prisosință toată grozăvia nelegiuirii. Așa se strecura și el, șfichiuit pînă la sînge de bicele imboldului și cu gîtul apăsat pînă la asfixie de unghia de Oțel a aceleiași temeri, în nopțile cînd plutea în oglinzile obscure ale coridoarelor și ale antreului, ca o stafie de care se speria el însuși, în drumul nemaipomenit de lung și de istovitor, de cîțiva metri, pînă la ușa mîntuitoare ce da în grădină și, uneori, în nopțile cu zăpadă adevărată sau cu zăpadă de lună, pînă chiar la portița grădinii.

Nu fără neașteptate tresăriri își aduce aminte domnul Petre Stama de nopțile acelea, pe care voința lui le-a șters totuși

odată, cu o singură lovitură dc burete numai, după o îndelungă și încordată cumpănire între inimă și minte. Cu hotărîrea aceea a lui de atunci — se împlinesc acum cinsprezece ani — el socotea nu numai că a luminat deodată chiar înaintea ochilor stinși ai neveste-sei, dar că explozia liberării de sub povara doborîtoarei patimi va străluci ca o izbucnire de foc stelar pînă-n adîncimile neamului, pînă-n străfundul generațiilor. El credea cu tot dinadinsul că această liberare avea ceva de măreție clasică, de gest eroic, ca-n tragedii și ca-n isprăvile istorice. El se credea, în dosul negrelor draperii ale orbirii, dominînd exclusiv, de cînd s-a întronat în admirația Eugeniei cu fapta lui gigantică. Și-n ochii fetei, prin povestirile într-ascuns ale mamei, așișderi.

Sfinte Doamne, și acum ele rîdeau de dînsul cu rigiditatea expresiei lor cînd îl vedeau și mai cu seamă cu acest stupid obicei pe care-l luaseră de a-l părăsi doar că auzeau, ca un bufnet de coadă de păun ce se desface, primul cuvînt de autoritate părintească amintindu-le, prin rezonanța lui de metal răsunător, că rostitorul a rămas complet îmbrăcat în superba aureolă a marelui gest de odinioară.

Vai, la ce bun un gest ca acela dacă el nu impune pînă la nesfîrșit necurmată admirația și recunoștința pe care o merită! Domnul Petre Stama e profund mîhnit și descurajat...

— Poate — și asta îl mai mîngîie — să aibe din parte-le un tratament atît de nereverențios și chiar insubordonat din cauză că el dă prea mare amploare evenimentului actual, prea mărunt și destul de obișnuit. Prea face mare caz, prea se repetă, prea... oricum... trebuie s-o recunoască, e și ceva-ceva cam puțin teatral în toată atitudinea lui. Mă rog, în ce constă, la urma urmei, toată afacerea? O fată, fata lui, care va să zică, s-a amorezat de un tip... Nici că se poate ceva mai normal... Tipul e bine, orice s-ar zice... atît numai, că e stăpînit de aceeași patimă de care odinioară era stăpînit el, tatăl fetei... Care, cu- noscînd despre ce-i vorba, se opune cu toată îndîrjirea... Va să zică, pînă aici iarăși totul normal.

Nota nepotrivită pornește numai din exagerarea modului în care se săvîrșește opunerea... din tonul tremolat cu care se rostește acel veto părintesc. Domnul Stama, care e om inteligent, trebuie să înțeleagă lucrurile astea. Și le înțelege de minune, ca dovadă că se gîndește la ele.

Veto se pronunță o dată pentru totdeauna. Scurt și categoric.

Repetarea înseamnă început de cedare sau... declamație.

Se impune deci și din parte-i metoda muțeniei: „Am zis odată”! Și se închipuie crescînd din nou, fenomenal, la înălțimea gestului din trecut, pe labe enorme de piatră, cu neclintire de piatră pe față, ca un sfinx, bătut zadarnic de caldele vînturi ale pustiei și stropit în ochii care nu sclipesc de nisipul schimbăcios al rugăminților muierești. Dixit! (Conul Stama, care-și mai amintea vag de latineasca liceului, obiect la care strălucise, întrebuința cu convingere persoana treia, exclusiv, în orice împrejurare găsea că e cazul să se exprime, fie chiar numai cu un cuvînt, în limba Cezarilor, strămoșii săi.)

Totuși, o toană de închipuire făcîndu-l să vadă obrazul I rinei scrijelit și brațele-i dulci zgîriate și însînge-rate de duritatea ieșiturilor colțuroase ale neîmblînzitului și recelui monument, inima i se mai muie puțin și admise și o portiță ce s-ar putea deschide condițional, ca să facă loc încuviințării eventuale:

Dacă el are tăria să-l imite, dacă el se va debarasa, din cîteva scuturături, de pasiunea care-l roade. Un post preliminar, de, poftim, nu mai mult de doi ani, ar putea fi socotit edificator... O condiție mai indulgentă, mai părintească nu există... Altfel, veto categoric.

Și mîna întinsă a domnului Stama tăia iatagan aerul, în vreme ce, subconștient, un pîrîiaș fin de mulțumire, cît un fir, se abătu, apucîndu-i ca un laț sufletul, pe care-l revăzu reîntronat în fața tăriei lui dovedite, luat ca măsură fixă și sigură, în compararea cu sforțările cestuilalt, de a se smulge din ghearele unei cumetre ce nu se resemna, Doamne ferește, să fie lăsată cu una, cu două de credincioșii de pînă acum adoratori.

Aci domnul Petre rînji neîncrezător, ca omul trecut prin ciur și dîrmon.

„Hm, trebuie să fii om, domnule!...”, se închipui glăsuind mai cu nițică emfază, dar și cu destulă îngăduință, mititelului.

Dar atunci un măcănit asurzitor și aspru de claxon năpădi prin fereastra deschisă dinspre gardul din dos al grădinii, de parcă s-ar fi lăsat asupră-i o greoaie pasăre antediluviană, cu cioc de crocodil.

Numaidecît domnul Stama auzi răspunzîndu-i trîntituri de uși și pași precipitați pe scări. Înțelese repede despre ce-i vorba și se mîndri în treacăt de iuțeala perspicacității lui. Dintr-un pas fu la fereastră și văzu șalul fluturător al fetei șerpuind și dispărînd

printre boschetele pătate cu violet ale liliacilor.

O strigă, poruncindu-i cu o siguranță și cu un aplomb pe care și-l aprecie cu încîntare:

— Irino, Irino, Irino... Nici un pas mai mult...

Și nici un cuvînt mai mult. Doar stabilise procedura cea nouă. Și surîse văzînd o grămadă albă încremenind între tufele de liliac. Efectul era instantaneu.

Dar tot atunci răsună, izbită, și poarta din dosul grădinii; reptila de fier tăcu, apoi reîncepu să măcăne iar; și zbîrnîitul motorului fu întrerupt de cîteva plesnituri de explozie, pe urmă redeveni regulat și se micșoră repede, îndepărtîndu-se...

Vîntul despică liliacul înalt, descoperind pitice lugere mișcătoare, legănînd albul narciselor de-abia desfăcute.

Cînd domnișoara Irina reveni după un ceas, află că poarta grădinii a fost bătută în cuie, iar orice plimbare în vreo mașină, în afară de cea părintească, va fi urmată de rigorile regimului de claustra, aplicat la domiciliu.

Desigur că domnișoara Irina a convenit, cu nestăpînită bucurie, la termenul de încercare, însă grație ușoarei excitabilități a glandelor ei lacrimale, cît și a schimbării totale de atitudine față de tatăl ei (acum numai ce intra pe ușă, și-i sărea îndată la piept, împletindu-i gîtul cu brațele și sărutîndu-l cu zgomot ostentativ pe amîndoi obrajii), din doi ani, sorocul s-a strîmtat la șase luni. În toată această vreme, domnul cel tînăr, pretendent, domnul Antioh Georgescu, avea drum liber în casă și în grădină, iar ceva mai pe urmă, tot un astfel dc drum obținu și domnișoara Irina, alături dc dînsul, în mașina cu măcăit metalic și paleontologic, pe străzi, la cinematograf și la Șosea și chiar și la pădure.

Era de-atunci o mare veselie în casă, pentru că regulatorul dispoziținunii lor sufletești cine putea fi alt decît Irina? Insă domnul Petre Stama, care, după propria spusă, avea fin miros, simțea ceva factice în toate acestea. Pornind de la ochii alburii ai coanei Eugenia, care se iluminaseră ca două cioburi de porțelan — în dosul cărora ai așezat lumînări — el ajungea la negre gînduri și la cele mai hazardate planuri de curse și încercări.

Femeile aștia doua s-au luat de mînă, o oarbă și-o neștiutoare, își zicea dînsul, și merg așa, la întîmplare, prin pajiștea înflorită spre prăpastie. Pentru că acuma se convinsese:

coana Eugenia nu mergea desigur pînă acolo încît să-și răzbune trecutul ci prin viitorul fetei: era prea simplă pentru aceasta, prea o biată femeie de casă, ca să complice lucrurile pînă la tragedie. Asta convenea acum în urmă domnul Stama, dar tocmai asta era mai dureros, mai sumbru și mai groaznic. Era și ea deci tot o biată neștiutoare, o biată fetiță, ca și Irina, și cu drept cuvînt, căci suferise, sărmana! însă rolul lui de părinte al amîndoura tocmai prin asta creștea, căci el își păstrase mințile și limpede-vederea întreagă; și iată de ce domnul Stama întreprinsese o adevărată vînătoare pe urmele subțiratecului Antioh, băiat destul de drăguț de altminteri, trebuia s-o recunoască și domnul Petre, cu ochii lui încodânați de sprîncene ca de fată și cu obrajii umezi, pe care zîmbc- tul se așeza așa de dulce, încît te dezarma cînd îl certai. O bună pereche pentru Irina: parcă erau frați, nu altceva...

Însă... nu, nu, nu... nimic, nici o concesie... absolut de loc!... Dacă mai pune mîna pe carte... de joc, firește... scurt... pașaportul, și gata, ca și cînd nici nu s-ar fi cunoscut...

Și cu ochii sfredelitori de să ia în furculițele lor ce-ar fi întîlnit chiar și dincolo de uși și de ziduri, conul Petre Stama urcă pentru întîia oară treptele clubului celui care-i fusese mai drag și pe care, cu jurămînt de moarte, făgăduise să nu-l mai calce...

A fost o adevărată fierbere printre vechii prieteni de acum cincisprezece ani și chiar printre noii-veniți, în povestirile cărora isprăvile de odinioară ale conului Petrache reveneau într-una, ca un mit.

Dar domnul Petre cel nou a privit de sus, mîndru și sigur de sine, îmbierile gloatei acesteia de indivizi mai jos de voință. El s-a retras în seara ceea cam pe la două jumătate, trei, acasă, din clubul atît de scump odinioară și atît de plin de amintiri, dar a stat atîta acolo numai pentru a privi peste umere, cu compătimire, stîngăciile acestor noi adepți ai norocului și — mai ales — pentru a-și arăta tăria, puterea rezistenței lui chiar aci, cu nasul deasupra ispitei.

Pe urmă a luat toate cluburile la rînd, aducînd peste tot aceeași senzație și rumoare. Dar penele albe de înotătoare au rămas necontenit nepătate de apa murdară prin care trebuia să treacă, și doar pretutindeni ochii lui n-au mai făcut decît să fulgere scormonitori pentru a vedea dacă, în sfîrșit, băiatul acesta, alesul Irinei, e vrednic să-i calce pe urme.

Șase luni de abținere e într-adevăr lucru mare, și el surîdea îngăduitor amintindu-și bucuria fără margini a Irinei atunci cînd, prefăcîndu-se că în sfîrșit cedează marilor ei rugăminți, redusese termenul de încercare numai la șase luni.

„Copila de ea! Șase luni însemnează doar totdeauna.”

Domnul Petre Stama și-a întins investigațiile prin toate cluburile orașului. Și pretutindeni a zăbovit puțin, ca să compătimească pe ageamii de neofiți, care puneau tremurînd hîrtioara măruntă în dreapta sau în stînga bancului, sau o aruncau sec și stupid, fără nici o noimă, fără nici un plan, ca niște imbecili și cu ifose de prinți, de parcă, aruncînd sărmanul lor pol de după război, ar fi pus la mijloc o avere. Atîta inconștiență și atîta calicie îl dezgusta[u] literalmente! Ce vremuri! Ce vremuri!

Încît, scîrbit peste măsură de toată această decădere, ochiul bătrînesc nu mai putu prinde, din iuțeala lor, oarecare mișcări ciudate în juru-i, care începeau de îndată ce se întorcea cu spatele spre garderobier, ca să-și lase în mîinile lui pardesiul de pe umeri; o privire cu semnificație anume alerga atunci din ochi în ochi printre personalul garderobei, și în timp ce acei care-l serveau îl întîrziau respectuos cu plecăciunile și atențiile lor, în mod regulat o persoană, parcă pusă anume să dea acest semnal optic, dispărea instantaneu în club, întoreîndu-se apoi ca să ia din nou în primire pe bătrîn, cu alte plecăciuni și luări-aminte, interesîndu-se ce anume dorește să consume și la care masă preferă să se așeze în seara asta. Însă și această primire prea din cale afară de atentă i se părea domnului Stama un nou indiciu de decadență; această lingușeală nemernică, frizînd atragerea în cursă și escrocheria. Ce vremuri! Ce vremuri!

Dar, iată, într-o seară, avînd fantezia să se întoarcă la același club pe care-l mai vizitase cu o seară înainte, deși se exprimase către portar și personalul garderobei că nu-i va mai călca vreodată piciorul într-o tavernă așa de împuțită, se întîmplă — ora fiind prea înaintată — să nu mai găsească la vestiar decît două domnișoare, cu ochii îndobitociți de somn și cărora trebui el singur să le ajute ca să i se scoată mîinile din mînecile pardesiului.

Aceasta fu cu adevărat ceea ce se numește o mare inspirație! se bucură din toată inima conul Stama cînd, în sala cea mai din fund — mai rămăseseră doar două săli luminate,

restul se golise — prin marea oglindă pe care ochii lui o întîlniră cum păși înăuntru, îl văzu pe el, pe junele Antioh, la masa de bacara, cu spatele spre intrare. Și[-i] mai despărțea un pas doar, care, se înțelege, fu suprimat dintr-o mișcare.

Și atunci, în oglindă, cele două capete fură reflectate unul deasupra altuia; al bătrînului, radios și uluit în același timp, totuși grav și demn; al viitorului ginere dedesubt, încordat și palid, făcînd la cîte o mișcare să-i sticlească pe fruntea asudată, în jocul reflexelor electrice, ușoare șiraguri de perle infime.

Din spate, bătrînul i-avea fața în oglindă și cărțile în ochi. De două ori Antioh ridică privirile în oglindă spre capul de deasupra, care plutea ca o vedenie decapitată în ceața fumăraiei. Dar spre uimirea acestuia, nemărginită, pe conul Petre Stama, pe viitorul socru, care schimba din țapene în tot mai țapene atitudini marțiale, nu-l văzu. Ochii lui, mari și ovali și negri și care ei singuri dau dreptate Irinei în alegerea ei, probabil că n-ajungeau cu drumul lor pînă-n luciul oglinzii; ei se opreau desigur în norii ce schimbau într-una voluptoase forme ai fumului de țigare. Acolo, în acea necurmată depanare de albe și instalabile statuare, de mișcătoare și fantomatice profiluri, de lungi și blonde sau albăstrii chice de amazoane în zbor de monștri întraripați, el părea că vedea ceva ce nu mai putea să vadă nimeni altul, el părea că citește ceva anume, ascuns pentru toți alții și pe care numai ochii lui, mari, căscați și copilăresc de umezi, cu tot acest fum uscat, puteau să descifreze. Încît bătrînul păli; arcurile de deasupra sprînccnelor se săpară adînc în frunte și așteptă.

— Carte…

Cartea veni…

— Încă…

Și cartea veni iarăși…

Tăcere de moarte. Și din nou privire lungă în norii ce treceau pe dinaintea oglinzii, ca pe deasupra unui iezer încremenit și fermecat, în fundul căruia ochii albaștri ai conului Stama stăteau cuminți și ficși, ca două pietricele scumpe în nisip.

— Carte…

Și cartea, acum aruncată mai de sus, făcu o voltă în dungă și pe urmă se lăsă în încovoietură de spirală spre degetele ce-o așteptau nervos…

— Nouă…

Grămada de bancnote se mișcă parcă singură spre partea câștigătorului; pontatorii și chibiții, care isprăviseră exclamațiile de surpriză și dc plăcere sau de necaz, comentau zgomotos.

Unul singur numai, în dosul cîștigătorului fermecat, nu scotea nici o vorbă, nu făcea nici o mișcare. Încremenise stană și aștepta într-una, răbdător, în spatele rătăcitului, în norii de fum ai norocului, încruntat și sever ca o piază.

Iar jocul reîncepu...

— Carte...

— Nu!

Toate privirile se îndreptară către cel care strigase astfel. A lui Antioh, cea din urmă, pe îndelete și peste umăr, ca și cînd oglinda din față nici nu ar fi existat...

Apoi ochii cei negri se căscară poate chiar dincolo de marginile orbitelor, într-atît deveniseră de mari; un freamăt trecu prin asistență. Antioh nu prea ierta pe cei care încercau să-i dea sfaturi și-ai căror ochi nu-i plăceau. De astă dată, însă, se sculă șovăind de pe scaun și buzele abia punctară:

— Dumneata...

Dar era de ajuns ca să te uiți în ochii bătrînului ca să vezi plutind în ei aceeași expresie vagă, absentă, de vizionar, care domnise înainte în ochii celuilalt.

Jos și rest! șoptiră drept răspuns buzele vestejite.

— Rest, rostiră clar și sonor cele tinere.

Iar prin oglindă, Antioh vedea acum pe bătrîn transformat cu desăvîrșire, cu ochii pară, cu buzele tremurînd ca foile veștede toamna, agitat la culme, în așteptarea momentului suprem.

Norocul veni și acum.

— Vezi? făcu bătrînul, în vreme ce trăsăturile i se destinseră și fața i se aprinse ca de iluminat.

— Ce carte venea?... Întrebă atunci cel tînăr.

— Bancul arătă cartea care ar fi urmat.

— Vezi? fu acum să zică rîndul celui tînăr.

Bătrînul încuviință admirativ din cap și lăsă prietenește o mînă pe umărul inspiratului. În sfîrșit, găsise unul ce se ridica pînă chiar deasupra așteptărilor...

— Aveai dreptate... dar și așa a fost destul de bine.

... ...

În zori porniră strînși lipiți unul de altul, ca doi rătăciți de nu se mai ținea minte, care în sfîrșit s-au regăsit. Se despărțiră,

bătrînul binecuvîntînd pe cel tînăr cu unicul nume ce socoti acum că i se cuvine cu drept:

— Fiule!

Și din chipul cum se desfăcură buzele lui să-l pronunțe, din dragul infinit al pronunțării, Antioh ghici mai mult decît o făgăduință, el auzi mai pur, mai cald și mai adînc decît totdeauna răsunînd pentru dînsul accentul celui mai desăvîrșit simțimînt părintesc.

Deus ex machina

Sandulian se ridică.

Ochii încă mai căutau în drojdia paharului de bere, dar convingerea lui era făcută. Parcă ar fi cetit tot adevărul în paharul acesta de bere, în care zdrențe de spumă se lăsau domol pe pereții groși de sticlă, cu crînguri și păsări în relief.

Ceru plata și plecă zorit, strecurîndu-se repede printre trecătorii dinainte-i, sau izbindu-se de cei pe care-i întîlnea în cale. Gonea, mînat parcă de teama ca nu cumva vreo idee nouă să-i schimbe în vreun fel convingerea cîștigată.

La o strîmtoare de strada, îngrămădirea curioșilor care luau parte, vociferînd, la o altercație vie între un birjar și un pasager, pentru motive de tarif, îl opri fără voie. Și-l apucă o ciudă grozavă pe această lume, care, în loc să-și vadă de treburi mai îmbolditoare, în loc să se ducă pe neașteptate acasă sau să-și spioneze amantele, stă gură-cască și intervine într-o ceartă atît de puțin importantă. Dar cîtă vreme avu nevoie să-și facă loc, văzu că toate gîndurile care-l ajunseră din urmă nu numai că nu puneau nici o cumpănă ideii ce-l cîștigase în întregime, dar încă o mai și întăreau și o luminau, ca-n plină zi...

Micșoră atunci pasul, el însuși uluit de atîta lumină și parcă voind acum să găsească un punct de reper contrar. Dar în zadar: lumina cea mare invadase din toate părțile, ca o revărsare de ocean, și oriunde ochii lui se roteau, părîndu-i-se că găsește un reazăm solid, uitîndu-se mai bine, nu vedea altceva decît unda instabilă.

Covîrșit de această mare și cumplită revelație, care pînă acuma nu ajunsese la el decît prin vagi raze rătăcite printre nori grei și opaci, intră de-a dreptul în iatacul soției sale.

Îl primi zîmbitoare, ca de obicei, încît toată introducerea, abila introducere pe care o ticluise pe stradă, zbură ca un stol dezordonat și confuz. Fără să spună o vorbă, începu să se plimbe de la un capăt la altul al camerei, dar oricît de grăbiți îi erau pașii în această cursă de leu în cușcă, stolul se tot ducea înainte, dispărea la orizont.

Catia zîmbea necontenit, fără nici o modulație, văzîndu-și de cusătura cu care o găsise în mînă. Încetini pasul, să examineze puțin, pe furiș, zîmbetul acela. Dar nu găsi în el nici un pic de ironie; o răsfrîngere naturală a buzelor, fără nici o cută suspectă. Ieși deci trîntind ușa, dar nu făcu decît un pas, pentru

a o redeschide de îndată, ca să surprindă rîsul trădător. Dar nici acum nu găsi, pe fața cu trăsături obișnuite, decît uimire, o uimire obișnuită...

— Te rog să mă ierți!

— De ce să te iert?

— Mi-a scăpat ușa...

Ea dădu din umeri în chipul cel mai obișnuit, cel mai liniștit cu putință.

Ieși iarăși, dînd la rîndu-i din umeri. Dar acum gîndurile de pe stradă se întoarseră și-l năpădiră buluc. Lucrul era limpede ca bună ziua. Și, totuși, liniștea asta era teribilă, liniștea, obișnuința asta, posibilitatea de a fi veșnic aceeași, pe care o mînuia cu atîta ușurință...

Reintră. De astă dată nici un zîmbet, nici o mișcare pe figura ei. O perfectă seninătate, ca și cînd nimic nu se întîmpla în fața ei, ca și cînd nimeni nu ar fi intrat, nimeni n-ar fi bocănit cu pași grei pe covor, „ ca și cînd nimeni n-ar fi trîntit ușa și n-ar fi ieșit în trei rînduri... nu mai puțin...

Și nici o nedumerire, nici o întrebare, nimic, nimic... „Hî...” Catia... hî... e cusută cu ață albă... Ea ridică spre dînsul cusătura din mîini.

— Unde vezi tu ață albă?... „Canalia!?! Hî...”

— Nu se vede ața albă, dar este...

Ea dădu din umeri cu nepăsare. Ei nu! O femeie, o soție care n-are nimic pe suflet ar ridica acum capul și l-ar privi întrebător. I-ar spune neapărat: „Ce vrei să zici?...” Dar liniștea asta!... Abia o ușoară strîmbătură... a buzelor... Nu... nu, e suficient... E într-adevăr cusută cu ață albă aceasta prefăcută lipsă de interes. Chiar datul ăsta tardiv din umeri.

— Nu înțeleg. Ce vrei să zici? răsună glasul ei, în vreme ce ochii se ridicară alene spre dînsul.

A ieșit din nou afară și din nou gîndurile l-au luat la trîntă. Și-a strîns pumnii, dar n-a mai găsit nici un pretext... Ba nu, cusătura...

Adică... mă rog, ce cosea ea acolo? Ce anume? Și pentru care utilitate?... Vreo batistă... sau un fular, n-a băgat bine de samă... Și ăsta era primul lucru la care trebuia să se uite... Ce anume cosea? Pentru cine?...

El nu știa ce cosea ea anume și, cu toate astea, Catia îi

întinse cusătura spre dînsul, desfăcută, pentru a-i arăta că n-are nici un pic de ață albă. Și cu toate acestea, el n-a putut vedea nimic, n-a putut vedea din ce constă cusătura aceea, deși i-a întins-o atît de aproape. Ba tocmai pentru că i-a întins-o atît de aproape... i-a luat ochii, l-a orbit. Ea știa bine că aducînd-o atît de aproape de ochii lui, el nu va mai putea vedea nimic. Ea știa bine că astfel își va bate joc de dînsul...

Ar fi vrut să se întoarcă din nou și din nou să-și plece ochii pe cusătura revelatoare. Dar acum era departe și mergea cu pași zoriți, ca să-și regăsească stolul pierdut al gîndurilor, ca să-și facă planul de atac cu mai multă dibăcie, cu mai mult sînge rece...

Cusătura ar fi una... Un punct bun. „Pentru cine faci dumneata așa ceva?”

Totuși, o vede senină, explicîndu-i, bunăoară: „Nu vezi, e un abat-jour nou pentru lampa din sufragerie...”

Și-l năpădește tristețea că a dat din nou greș; ar trebui să aibă numaidecît alte șapte sau șaptezeci de întrebări care să se urmeze repede, ca focurile de petardă. Dar deocamdată n-are decît întrebarea privitoare la cusătură...

E trist, e grozav de trist. Oricît își bate capul, nu mai găsește alta.

E cumplit de trist. Cel puțin să se aleagă într-un fel. Starea asta de nesiguranță și neliniște îl minează, îl deprimă, îl dărîmă.

S-a reîntors la cafeneaua de unde plecase și a cerut un țap, pe care-l soarbe cu înghițituri largi, lacome. Nu vede nimic în jurul lui, și chelnărul care i-a adus un jurnal, petrecut pe după un fel de caduceu de lemn, îl plictisește. Chelnărul înțelege, lasă jurnalul și pleacă. Iar Sandulian se zvîrcole pe scaun, ca un șarpe care a răscolit spuza unui foc acoperit din ajun. El nu vede decît spuma berii, care se lasă domol spre fundul paharului basoreliefat cu atîtea încărcături agasante. Spuma care se lasă domol îi face bine; i se pare că, la fel cu sticla paharului, se desface și mintea lui.

Cînd s-a mai potolit, ia jurnalul și-l desface. Dar înainte de a arunca ochii pe dînsul, ideea mîntuitoare i-a venit.

Lovitura trebuie dată la el; către el trebuie să se îndrepte de-acuma, către omul acela enorm și spătos, cu doi ochi mici, sticlind de răutate sub streșinile largi ale sprîncenelor. Ei da, avea tot dreptul. Era soț. Și acela trebuia să-i răspundă, să-i dea

socoteala. Va brava deci fulgerele de mînie ale ochilor mici, va brava glasul categoric și tăios, va ridica și el tonul. Mă rog, era soț și avea tot dreptul.

Da, așa va face.

Cu toate astea, îi trebuia un sprijin... moral. Banditul acela e un om foarte violent. Cum dracului l-a ales nevastă-sa, dintre atîți amici ai casei, tocmai pe el? Dacă ar fi fost altul, mai potrivit, mai ca toți oamenii, ehe! l-ar apuca bine de gulerul hainei și l-ar scutura nițel...

Încă zdravăn de tot...

Dar la tîlharul ăsta e cu neputință să te gîndești că l-ai putea apuca de reverul hainei. E un uriaș în toată puterea cuvîntului. Așa i-a plăcut dumneaei; un uriaș și un violent...

Cu toate astea, sînt mijloace în fața cărora și cei mai uriași trebuie să cedeze. Și s-au văzut cazuri cînd oameni de-o putere excepțională au fost înfrînți de vreun slăbănog, de cîte-un pirpiriu... S-au văzut destule cazuri... cînd slăbănogul, cînd pirpiriul a fost animat de o mînie cumplită, o furie oarbă și care nu mai cunoștea margini și obstacole. O furie cumplită înzecește puterile... Iar starea de soț înșelat e generatoare de-o astfel de mînie...

Așa gîndea Sandulian, fără însă a izbuti să-și formeze convingerea deplină. Drept care, fu nevoit să mai ceară un țap, și încă unul...

În cele din urmă lumină se făcu... O mînie năprasnică nu se poate dezlănțui dacă nu e sprijinită solid de-un suport, de ceva ascuns și sigur, de-o rezervă care să poată interveni la momentul oportun, în caz cînd teoria înzecirii puterilor s-ar arăta netemeinică tocmai într-un caz ca atare.

Un... o mică armă, un revolver din cele noi, mici cît să nu se vadă din pumn, poate constitui o astfel de rezervă, din cele mai serioase. E suficient să-l simți în podul palmei, ca teoria mîniei ofensatului, care nu mai cunoaște margini, să fie promovată mai cu brio decît și-ar fi putut închipui cel care a lansat-o.

Deci, înainte de a ajunge la țintă, un prim popas la primul armurier întîlnit în cale! Iar pînă atunci, încă un țap, pentru definitivarea hotărîrii.

— Băiete, un țap!

Și domnul Sandul ian zgudui caduceul, pentru ca să se desfacă jurnalul întins pe el. Era primul țap pe care avea să-l

bea în tihnă, primul țap popriu-zis din ziua aceea, așa că se impuneau neapărat onorurile jurnalului, ca tot omul care, după această tihnă trecătoare, are de plecat la treburi mai importante și... sigure.

Parcurse titlurile dintr-o aruncătură de ochi, pentru a-și alege subiectul cel mai atrăgător. Dar nu găsi nimic deosebit. Politică și iar politică. Un lucru cu totul fără nici o legătură cu ceea ce-l preocupa pe el.

Îl preocupa revolverul. Căută deci o reclamă de armurier. Însă ochii se împiedecară de ceva și mai aproape de sufletul lui în clipele acelea decît chiar o adresă de armurier. Se opri la rubrica: „Palatul de Justiție".

Ceti: „Un nou gen de escrocherie..." Aș... ce-l priveau pe el genurile noi de escrocherie?... Înainte! Unde va fi și revolver...

Dar coborînd ochii ca să treacă de porțiunea de coloană care nu-l interesa, i se înfipse deodată în vederi un cuvînt familiar, un nume, un nume la care nu s-ar fi așteptat, un nume care însemna o considerabilă revelație: Stăsescu.

Stăsescu! Dar Stăsescu era el, tipul... amicul... adică inimicul, rivalul... rivalul pentru care vrea tocmai să cumpere revolverul, pentru ca să-și poată permite să-i vorbească.

Stăsescu, la rubrica „Palatului Justiției", sub titlul: „Un nou gen de escrocherie".

Mă rog, judecător de instrucție nu-l știa să fie, nici procuror, nici comisar. Atunci nu putea fi decît...

Se aruncă asupra jurnalului, cu ochii dilatați de o fericire fără de samăn, cu- niște ochi atît de plini de lumină, că nici nu putu la început să cetească an cuvînt...

Escroc... Nu putea fi decît escrocul. Și era tocmai. Stăsescu, acest om bogat, însă fără meserie și avere concretă, fusese prins cu un nou gen de escrocherie. Sandulian ceti, mai degrabă mîncă rîndurile.

însă după prima lectură nu se simți săturat. Era ceva cam vag și nu părea să fie tocmai așa grav. Trebui să cetească a doua și a treia oară pentru ca să înțeleagă mecanismul afacerii juridice. Cu toate sforțările rațiunii și închipuirii lui, însă, chestia nu parvenea să i se pară tocmai așa gravă. O complicată afacere comercială și... cam așa ceva... Dar nu izbutea să vadă fapta cea rea, partea de vină a arestatului.

„O să-i dea drumul", gîndi el dezamăgit.

Luă și alte jurnale, dar dispoziția nu-i mai crescu. Se sculă nemulțumit, ba chiar întristat. Dar se resemna: în orice caz, are cu ce face o bună impresie doamnei Sandulian.

La chioșcul din apropiere luă un reanc întreg de ziare. Și porni eroic, pipăind pachetul pe deasupra umflăturii buzunarului. Era într-adevăr gros; și parcă tot pe atît îngroșa și vina lui Stăsescu.

La un colț, literele de aur ale unei firme înguste îi săriră în ochi de sub un puternic felinar electric.

I. GROZIANU Avocat
Consultațiuni 7—9

Era chiar 7 și jumătate. Iar lumina care se răsfrîngea din firma de sticlă neagră, parcă înzestrată cu puteri magnetice, îi încetini pasul, apoi îl opri în loc.

„De ce nu? își spuse Sandulian. De ce nu?" Poate lucrurile să fie și mai grave decît ar părea în realitate. Pe urmă... tot trebuia să cumpere un revolver, în orice caz, o consultație tot va fi mai ieftină decît un revolver. În schimb, lucrurile ar putea să iasă cu mult mai grave.

Și într-adevăr, după o jumătate de ceas, Sandulian ieșise luminat...

Întîi avocatul spusese:

— Cam gravă chestia... Foarte gravă... Trebuie să luptăm din răsputeri... ca să-l scoatem...

— Să lupt? Să scot? Pe tîlharul ăsta? Tocmai eu vreau să știu, din contră, cît ar putea fi... Înțelegeți... pe cît timp, ca să zic așa, aș putea să mă socotesc scăpat de el...

— A, sînteți partea civilă... Nu mi-ați spus așa ceva. Va să zică, de la dumneavoastră a împrumutat tablourile...

— Da' de unde... Dar e un tîlhar, un tîlhar de rînd... aș vrea să-l văd înfundat chiar pe cinci ani... chiar și mai mult...

— Mă rog... Însă noi trebuie să știm interesul... vreau întîi să văd interesul care vă face să interveniți în proces...

Sandulian privi bănuitor la avocat. Oare ar putea să știe ăsta ceva?...

— Dar de ce e necesar să cunoașteți dumneavoastră interesul meu, domnule?...

— O, domnule, interesul... interesul juridic... Pas d'interet, pas d'action ,... e un precept care ne împiedecă...

— Ah, da... dar poate e ceva indiscret la mijloc...

— A-ha... a... a... Înțeleg...

Sandulian îl privi crunt; avocatul surîse fugitiv și redeveni grav.

— În cazul ăsta, spuse el, nu-mi rămîne nimic decît de a-mi oferi serviciile părții civile în mod gratuit... cu condiția ca să mă despăgubiți dumneavoastră... Mie, în orice caz, înțelegeți, îmi trebuie o procură de la reclamantul în drept...

— Dar cel puțin e rost de-o pedeapsă ca lumea?

Avocatul deschise codul și îi arătă o combinație întreagă de articole.

— Înțelegeți, totul depinde de modul cum punem chestiunea... Cum vedeți, poate să meargă și pînă la cinci ani...

Socoteala onorarului, pe care i-o făcu apoi, nu i se păru lui Sandulian chiar prea exagerată; nu depășea nici jumătate din prețul revolverului. Avocatul ăsta era cam ieftin. Îl angajă deci, dar cînd plăti acontul, gîndi ca n-ar strica mult să mai tocmească și unul mai scump, mai cu greutate...

Sandulian intră în camera soției sale, pe buze cu un cîntec la modă. Mai îl fluiera, mai îl sîsîia, mai tăcea ca să-l reia iarăși, dar ncvastă-sa nu-și ridică ochii de pe gherghef. Atunci scoase teancul de gazete și-l trînti cu plesnet mare pe măsuța de lîngă canapea. Doamna Sandulian nici nu tresări măcar.

Se aruncă pe canapea, așa cum se'-găsea, cu paltonul pe dînsul. Și începu să desfacă jurnalele zgomotos, schimbîndu-și necontenit poziția picioarelor aruncate unul peste altul și făcînd somiera sofalei să ofteze în acorduri dureroase.

Mai la urmă, văzînd că nu izbutește s-o scoată din mutismu-i încăpățînat, gîndi că trebuie să se prefacă încordat asupra lecturii și, la un moment dat, să sară, surprins de mirare, că a descoperit o veste atît de gravă și dezonorantă privind pe amicul lor Stăsescu.

Îi examină pe furiș figura, pe cînd parcurgea într-o doară titlurile și coloanele indiferente. Ca și cînd ar fi vrut să și-o întipărească bine în minte, pentru a se bucura și mai mult în urmă de diferența dintre expresia senină pe care o păstra încă și expresia de surpriză, de groază ori poate de necaz care o să-i strîmbe nobilele sale trăsături, iaca, peste puțină vreme.

Și, fără a mai aștepta mult, Sandulian scoase deodată un „A!" scurt și sughițat, apoi sări din pat, simulînd o stupoare exagerată, de actor începător.

— Dar ce va să zică asta? răcni el, bălăbănindu-se pe picioare. Ia uite, domnule... nemaipomenit...

Și-și acoperea fața cu jurnalul, o descoperea apoi îndată, ca să-și privească soția, și pe urmă se repezea din nou cu ochii la jurnal, pentru a reciti, cu stupida și ieftina lui consternare așternută nepotrivit pe fondul vioi al figurii.

— Ei, ce este, ce este? strigă plictisită doamna Sandulian. Ce s-a întîmplat? Spune odată... Ce te-a surprins atîta?!...

— Stăsescu...

Și se opri, ca să judece efectul acestui cuvînt, rostit după o scenă atît de patetic jucată.

Dar doamna Sandulian plecă ochii, dînd din umeri, plictisită.

— Ei!! Ce e cu el?...

Lui Sandulian i se păru că zîmbește...

„Să vedem dacă ai să mai zîmbești și acum”, își făcu el vînt... și continuă, fixînd-o:

— Stăsescu... a fost arestat... A fost prins cu escrocheria... Un nou gen de escrocherie. Grav de tot... Pedeapsă pînă la cinci ani...

Și-i întinse jurnalul, pentru ca să-i fie mai la îndemînă urmărirea metamorfozelor ei fizionomice.

Ea cetea însă calm și fără nici o surpriză. Lui Sandulian nici nu-i venea să creadă.

Adică... oare... să nu fie adevărat, și toată alarma lui să nu fie decît un caraghioslîc, din care...

Bine, dar atîtea evidențe, atîtea siguranțe, care ieșiseră rînd pe rînd din spuma de bere ca obiectele neașteptate din cutia unui scamator!

— Toate ziarele scriu, adăugă el, desfăcîndu-le rînd pe rînd și îngroșînd vocea agresiv, ca să întindă coarda pînă la capăt... Toată presa...

Dar ea nu mai vru să cetească și dădu din umeri indiferentă. Însă nici el nu se lăsă bătut.

— Maximum de pedeapsă, cinci ani, minimum trei. E grav de tot...

Și după o pauză, în care păru că-și consultă, concentrat, cunoștințele juridice, declară:

— Prin urmare, trebuie să ne luăm ziua bună pentru un timp mai îndelungat de la domnul Stăsescu. Adică pentru totdeauna... Căci chiar după trei ani de zile, sau patru, sau

cinci... cît vor fi... nu știu cine are să-i mai întindă mîna... Și-n casa mea nu-mi trebuie escroci! zbieră el drept încheiere.

Dar doamna tăcea înainte, exasperantă. Ceea ce-l făcu pe Sandulian s-o ia puțin mai de-a dreptul.

— S-ar părea că nu vă interesează de loc această chestiune, făcu el mieros. S-ar părea... că nici usturoi n-ați mîncat... nici gura, pardon, nu vă miroase...

Ea făcu o mișcare de displăcere cu buzele și izbucni, în lumina de triumf a ochilor lui:

— Ah, ești cumplit de agasant... și mai ales ești groaznic cînd începi cu astfel de expresii, de care abia credeam că te dezbărasem... Mă rog, ce dorești de la mine?

— Nu înțelegi? Stăsescu a fost arestat...

— Ei, și dacă a fost arestat?!...

A... Sandulian o măsură de sus pînă jos... Dar evidențele lui dinainte rămîneau, rămîneau... Ha... cocoana... credea că îl poartă pe el... așa... Aha... Nu merge... Numai că trebuie înzecită băgarea de samă... Nu vezi cît e de periculoasă această femeie?...

— Va să zică, ți-e indiferent, nu? Hm, curios... Eu credeam că te privește și el puțin, săracul... E doar prietenul nostru cel mai bun... prietenul casei, de!... pe care d-ta mi l-ai recomandat... nu eu dumitale... Bietul Stăsescu! Sărmanul! El, care cel puțin de două ori pe săptămînă lua masa la noi... Cum adică... dumneavoastră femeilor, așa vă sînt de indiferenți cei atît de aproape de dumneavoastră? se minună el, fericit de verva lui și de modul cum a dus-o. Stăses- cule, Stăsescule, mai crede în prieteni, Stăsescule!...

— Vorbești prostii, îl întrerupse d-na Sandulian. Sigur că nu mi-e așa de indiferent... Dar mai întîi de toate nici n-a fost judecat, nici n-a fost condamnat... Și eu cunosc mai bine pe Stăsescu decît dumneata... și pot să știu destul de bine că sufletul lui nu e capabil de astfel de lucruri urîte... O, nu... De altfel, ar fi fost inutil să facă așa ceva... el e destul de bogat...

Sandulian rămase cu ochii bleojdiți la ea, cu gura întredeschisă, prin care vîrful limbii sta gata să se strecoare, ca la spînzurați.

Așadar, era întocmai. Așadar, era totul adevărat. Siguranțele lui erau cu adevărat... siguranțe... Și cine știe de cînd nemernicii ăștia o duc astfel... Poate chiar dinainte ca ea să-i fi fost soție...

Ea-și aplecase ochii deasupra gherghefului, iar el începu să se plimbe impacientat și nervos. Totuși, se liniștea... Noroc că lucrurile sfîrșeau astfel înainte de-a se băga de samă... cel puțin față de lumea cealaltă, de ochii lumii... pentru că, mă rog... o probă evidentă nu era... Totul nu dăinuia decît în stare de supoziție... Căci, la drept vorbind, nici chiar siguranțele lui nu erau tocmai-tocmai niște siguranțe în adevăratul înțeles al cuvîntului... De văzut, n-a văzut nimic, și de auzit, n-a auzit nimic... precis... Toate nu sînt decît deducții... simple deducții. Ici-colo, cîte-o vorbă care putea să aibă și un alt sens, cîte-un gest care putea să aibă și altă interpretare... cu siguranță că gluma de-abia acum începea să se îngroașe... Cu siguranță că prietenia de-abia de-acuma amenința să se transforme în amor sadea... Da, da... pînă la proba contrarie, nimeni nu poate să presupună în sarcina altuia ceva de care nu e sigur... așa doar i-a spus și avocatul cînd i-a explicat că pînă la judecarea procesului definitiv arestarea lui Stăsescu n-are nici o importanță propriu-zisă, drept care onorarul nu i-l ia decît în vederea procesului definitiv...

Nici el deci nu poate deocamdată să arunce piatra acuzării definitive în soția lui. Cel mult, să se bucure că destinul s-a amestecat singur ca să împiedece o nelegiuire și o nemernicie care se punea la calc...

Ceea ce dovedește că lucrurile ajunseseră la un punct destul de serios e însă că doamna pare să-și dea perfect sama că timpul încă n-a sosit să se teamă de soarta lui Stăsescu. Ea pare să știe foarte bine deosebirea între o arestare preventivă și între o condamnare... de parcă ea însăși ar fi consultat un avocat... dacă n-o fi prevenit-o chiar banditul... mai demult...

...O-ho... aicea se arată un complot întreg...

— Va să zică, nu-l crezi capabil de așa ceva?!

— O, desigur... În această privință sînt de perfect acord cu tine...

— Da... a? Sînteți?! Apoi, draga mea, dacă vrei să știi, eu cred că e vinovat... vinovat din cap pînă în picioare... Ce tot îmi spui mie de avere și de lucruri d-astea!... Iubitul dumitale amic Stăsescu trăia din expediente... Asta e... S-o știi dumneata... Adică poate o și știai... apăsă el, provocator, pe ultimele vorbe.

Dar ca surîse cu blîndețe...

— Vei vedea că am avut dreptate... cînd se va judeca

procesul... Îți spun, nu pot să cred așa ceva... nu e capabil de așa ceva...

— Ești așa de sigură?...

— Instinctul meu nu mă înșeală niciodată...

„Astea-s mărturisiri, cum s-ar zice, pe față... Îl iubește, asta e... și spune, arată...", bolborosi Sandulian în fundul gîtlejului său, fără a socoti însă momentul potrivit să dea drum larg tumultului indignării... „Poftim, că mărturisește!... Dar e un destin pe lumea asta... e un Dumnezeu..."

— Într-adevăr, bietul Stăsescu! oftă el acum adînc, întorcînd-o cu înțelepciune, pentru a provoca noi destăinuiri. Mi-ar părea foarte rău... dacă... Și, înțelegi... Noi înșine ne-am găsi într-o postură foarte puțin convenabilă... Dar în sfîrșit... să nu fim egoiști... Noi ca noi... Dar el, bietul băiat!... Dorința mea fermă este ca să scape basma curată... Să-și dovedească nevinovăția... Altfel, să știi, îl așteaptă pedeapsă grea de tot... De la trei la cinci ani, nu mai puțin...

— Ce trei, ce cinci ani!... Ce tot vorbești aci? î Sînt oameni care omoară, și tot pot scăpa cu cîteva luni... ba chiar îi achită... Dar el, care n-a omorît pe nimeni?...

— Cum n-a omorît?... l-a escrocat... l-a jefuit de avutul lor... l-a adus în stare de mizerie. Asta nu e tot o crimă?...

— Nu e... și chiar dacă o fi... o să se vadă că cel mult a greșit... și—l va achita...

„Ia uite, cum îl iubește, canalia!...", bolborosi din nou Sandulian, în fundul gîtlejului. Și izbucni cu toată tăria:

— Nu-l va achita... Numai la jurați se achită... Acolo se judecă omorurile... Dar asta e altfel de faptă... care se judecă numai la tribunal... Și tribunalul condamnă... Asta e faptă de cinci ani, înțelege odată... românește...

— Habar n-ai!

— Habar n-ai d-ta... Fapta lui e prevăzută cu cinci ani în lege...

— Păi sigur, cunoști foarte bine d-ta legile...

— Dacă nu m-oi pricepe eu, se pricepe avocatul care mi-a spus...

— A... a...? Va să zică... Ai întrebat un avocat... Știai dinainte... Mi se păruse că aici, acasă, ai descoperit, în jurnal... Hm... Și începu să rîdă cu poftă... Mă rog, pentru ce ai ținut să-mi joci teatrul ăsta? întrebă ea, foarte înveselită.

— Ce teatru, ce teatru?! Eu nu joc teatru, doamnă... Credeți că eu n-am mai stat de vorbă cu avocați în viața mea?... Eu n-am fost la Palatul de justiție ca auditor?... Iată un loc unde-ți recomand să te duci și d-ta... Acolo poți vedea multe lucruri... neplăcute, de care ai ști apoi să te ferești din vreme...

— Bine-bine, lasă asta... Să ne întoarcem la cele ce vorbeam. Ce-au a face vizitele d-tale la Palatul justiției cu pedeapsa lui Stăsescu?

— Pentru că am văzut acolo cum sînt pedepsiți cei care fac ce-a făcut Stăsescu.

— Dar n-a mai făcut nimeni ce-a făcut Stăsescu... Parcă îmi ceteai adineaori că el a inventat un gen nou de escrocherie...

Sandulian nu mai găsi imediat riposta de data asta. Ba chiar se înecă și începu să tușească. Pe urmă își prelungi tușea, ca să găsească o ieșire onorabilă. Cînd socoti că trebuie să se potolească, rosti:

— Inventator... Acum mi-l scoți și inventator... A... să-mi vezi mătăluță ce patentă mi-l mai așteaptă pe acest mare inventator... pe acest bandit... pe acest pungaș ordinar... A... trebuie să fac inventarul tuturor lucrurilor, ca să văd dacă nu mi-a dispărut ceva pe urma vizitelor acestui onorabil inventator...

Ea surîse cu nemărginit de disprețuitoare milă drept răspuns. Iar el, cetind acest zîmbet, își dădu seama cît de nemărginit îl iubea. Cît de singur și de neștiutor a fost între acești doi complici, care cu siguranță că tot timpul n-au avut față de el decît aceeași nemărginit de disprețuitoare mila. Ca pentru un neștiutor ce era.

Îndată ce ar fi știut, îndată ce s-ar fi pornit să se opună, mila ar fi dispărut și ar fi rămas doar disprețul. Și ura oarbă. La început, latentă și neagră, ca de fiare ce se măsoară înainte de a se arunca una asupra alteia.

Dar descoperise lucrurile acestea acum, cînd ele încetaseră de a mai exista. Doamne, ce s-ar fi întîmplat dacă le-ar fi descoperit mai demult?

Ar fi avut el curajul să se ridice, să strige, să-și ceară repararea sufletului său jignit și călcat în picioare? Ar fi avut curajui ăsta?...

A, da... Adineaori, la berărie, gîndea să treacă pe la un armurier, ca să se înarmeze. Surîse trist acestei amintiri.

Ei? Și cum... și cînd ar fi putut să lovească? Unde... cînd ar fi găsit pieptul dezgolit, pe care să-l ciuruiască?... Doar în fața lui, cei doi ar fi păstrat aceeași atitudine calmă, ermetică, prietenească chiar... Unde, unde să lovească? Cum sa lovească în fața prietenească și surîzătoare, care s-ar fi apărat desigur cu toată violența și puterea ce-i da aparenta nevinovăție? Cum, cum să smulgă vălul acestei aparențe?...

O, cu adevărat că este un dumnezeu deasupra, care intervine, Deus ex machina, să te scoată la timp din mijlocul acestui labirint de încîlcite și atît de chinuitoare întrebări... Este un dumnezeu...

Sandulian recunoaște, cu toată bunăvoința și îndatorirea de care e capabil, în momentele acestea, pe Dumnezeu, și-i acordă solemn promisiunea supunerii oarbe și eterne. E vesel, e fericit, e liber...

Se poate mișca, se mișcă, poate vorbi, gesticula, striga... de-a dreptul, fără nici un ocol, fără nici o stînjenire. Fără a se gîndi ce fel de interpretări va putea întîmpina cuvîntul său, ce fel de rezonanțe va isca în bolțile sufletești în care va pătrunde, ce fel de avertismente surde vor reflecta aceste bolți, înapoi, spre dînsul...

Liber... Gol... Nou... Ca un nou-născut...

— Cinci ani, doamnă, cinci... Ei da, am fost la avocat și l-am întrebat. Cinci ani. Cazul e foarte grav...

— Și te poate bucura asta?

— Ei da, doamnă... mult, foarte mult... infinit de mult... Atît de mult, că îmi voi permite să-ți cînt ceva frumos, un cîntec de dragoste... de parcă acuma ne-am fi cunoscut întîia dată... Primul meu cîntec de dragoste...

Și Sandulian începu să tușască și să-și dreagă vocea lui obosită, apoi dădu drum primelor note:

Tu, viața mea,
Tu, dulcea mea viață...

Acum începi cu adevărat pentru mine...

Muzica era arbitrară, ca și această poezie, cu totul și cu totul originală.

Dar atunci servitoarea veni să anunțe:

— Domnul Stăsescu!

Exclamația de surpriză care scăpă lui Sandulian fu ca zgomotul unei coarde ce se sparge în mijlocul, în momentul cel

mai patetic al cîntecului.

— Cine? Ce face? Ce caută? Ce vrea? Ce dorește? Ce caută aici?!

Servitoarea dădu din umeri, fără înțelegere. Dar Sandulian se întoarse către nevastă-sa, formidabil și necruțător:

— A evadat deci? Și caută azil la mine! A-ha... Eu nu pot să dau azil la toți escrocii. Casa mea nu e azil de... de...

Ușa care se deschise dinafară înăuntru întrerupse brusc avalanșa de vociferări.

În cadrul ei era d. Stăsescu, în persoană:

— Desigur vă mirați de apariția mea atît de neașteptata astăzi, cînd vă spusesem că viu tocmai miercuri... Dar m-am grăbit să vă avertizez — continuă să mugească vocea de taur, înecînd îngîimeala de întrerupere a lui Sandulian — m-am grăbit să vă avertizez că dacă veți ceti cumva în jurnale de o afacere în care e vorba de-un Stăsescu...

Aci o pauză mică, în care ochii lui Sandulian sfîrșesc prin a deveni incandescenți de furia și nerăbdarea ripostei ce pregătește...

—...apoi să nu credeți că e vorba de mine... E un nemernic de văr al meu, pe care-l cheamă tot Ion, ca și pe mine... și care nu acum îmi face numele de rîs pentru întîia oară...

Ora bunului rămas

Înainte de a se hotărî să intre, Bastache mai făcu două-trei ocoluri. Cum să înceapă? Hm! Va fi extrem de greu...

Și cu toate astea, trebuia... Acum. Astăzi. În ora care avea să urmeze! Trebuia să fie călău și să execute fără milă.

„Anito, scumpa mea dragă, trebuie să strîngem din ochi, să scrîșnim din dinți, să urlăm, dacă vrei, de durere, dar trebuie să trecem și peste asta... A sosit «ora bunului rămas!»

Chestie de cîteva zile, și pe urmă ne vom obișnui... Doară, pe cît am înțeles, tu ai mai trecut de mai multe ori prin astfel de ore!...

...Ce e-n ziua de azi o despărțire... Se despart ei soți, după o conviețuire de ani întregi!... Dar noi, drăguța mea dragă!... Tu ești frumoasă, eu sînt... cum dracu mai sînt și eu?... tînăr, da, tînăr... Repede ne găsim...”

Bastache se opri. Nu mergea. Prea era la repezeală... Prea ușor... Prea cam... În glumă... Nu mergea. Cu Anita nu mergea. Anita era un temperament tragic. Cu temperamentele tragice trebuie să o iei tragic...

Și ajuns în fața casei unde se întîlnea cu Anita, Bastache nu se simți în stare să se oprească ferm și dîrz, precum își propusese. O lua tot înainte și mai trase cîteva ocoluri, pentru a găsi tragicul de care avea nevoie. Își debită micul lui discurs pe mai multe tonuri, dar fu imposibil să găsească nota pe care o căuta. Iar timpul trecea, și Anita putea să plece, închipuindu-și că l-au reținut cine știe ce motive fără însemnătate. Numai motivul cel groaznic, cel teribil, nu l-ar putea bănui, mititica... Numai motivul cel cumplit... Și ar pleca plină de voioșie și iertătoare ca întotdeauna. „Ah, nu e nimic! va ciripi gurița ei mică și țuguiată ca o căpșună. Nu e nimic. Doar ne întîlnim în fiecare zi, de la 4 la 6, în odăița pe care mi-a cedat-o, pentru acest scump răstimp, buna și scumpa mea prietenă Păpușica...”

Ah, Păpușica! era cît pe-aci să urle, cît îl lua gura, Bastache, în mijlocul străzii pe care o traversa. Să nu intre acum; dar să aștepte pe Păpușica. S-o roage să transmită ea Anitei...

Și dus de gîndul cel nou și surîzător, Bastache făcea pași largi și voinicești în valurile de trecători. Claxoanele i se păreau acum cîntec de biruință, și huruitul motoarelor, darabana acompaniamentului.

Nu! își zise el dezamăgit, cînd pasul o luă ușor pe o străduță mai dosnică și mai liniștită. Nu. Asta înseamnă că... asta înseamnă că Păpușica va ști, prin urmare... că el a rupt-o întîi... ceea ce Anita nu va ierta în ruptul capului... Asta mai înseamnă că Anita abia mîne va afla vestea cea cumplită... și el nu poate, nu va putea dormi la noapte, la gîndul că ea se va culca surîzătoare și fericită, că-l va visa și că-i va face ușor cu degetul în somn: „Mic despot al sufletului meu, unde mi-ai fost ieri?... Mi se pare că ai început să umbli pe de lături... Mic despot al sufletului meu, mi se pare că o să mă scutur din robie și [o] să-ți uzurp tronul... Mi se pare că eu am să iau de acum înainte frînele domniei în mînă... și eu am să-ți poruncesc, dc acum înainte, nu dumneata mie...”

„Oh, îngerașul de el... Auzi ce cuvinte dulci!... «Mic despot... frînele domniei...» Dar e o împărăție Anita asta, o nebunie!... Și nu poruncește ea, la drept vorbind?... Dar cum poți să te desparți de comoara asta? Cum? Dumnezeule? Cum, Dumnezeule? Cum poți să-i spui așa, tam-nisam, c-o Iași?...”

„Cu toate astea, Anita, iartă-mă... Iată, de data asta voi fi cu adevărat un despot... Un despot nemernic, stupid, criminal... Un tiran... Să nu mă ierți niciodată, Anita... Să mă urăști toată viața mea... Dar nu mai pot, suflețelule, să te țin sub această minciună... De trei săptămîni eu știu că te las, și de trei săptăm.îni nu îndrăznesc să-ți spun... Mă port cu tine ca asasinul care înfige pumnalul în copilul roz... În copilul cu brațele întinse... să-l cuprindă... și-i surîde... Anita, nu mai pot să îndur această povară, această mască de aramă; mai bine ura ta decît zîmbetul ăsta dc miel neștiutor pe care-l duci la tăiere...

Dar ea... cealaltă... așteaptă, Anita. Tu n-o știi, Anita... nici eu n-o știu... pentru că această zgripțoroaică de cocoana Profira nici numele n-a vrut să mi-l spună măcar... această pețitoreasă care nu scapă o vorbă mai mult decît trebuie pînă ce tîrgul nu e asigurat, și ce trebuie să fie al ei — pus deoparte... Dar negustorească cinstită... Cum ți le alege ea, cum ți le nimerește ea... zestre, frumoasă, candidă... Căci tu, dragă Anita, n-ai avut decît una din aceste calități... dar vezi, omul cînd se-nsoară, Anita, cum să spun?... nu-i ajunge. Tu, de! știi bine cum ne-am cunoscut, știi bine cînd ne-am întîlnit prima oară în odaia Păpușicăi, știi bine că... În sfîrșit, nici nu ți-a venit să joci măcar pe nevinovata... Sinceritate, e drept, dar, draga mea... Înțelegi...

eu nu pot... eu trebuie... e vremea... să mă retrag, să încep ceva, să... tinerețea are și ea un liman: frîiri ars m e! o margine... vorba bietei mame, iar mama știe cine e coana Profira... Coana Profira nu se încurcă niciodată. Îi spui: «O vreau brună, subțire, cu ochii verzi... sau cine știe cum...», coana Profira așa ți-o aduce... Ba, pe deasupra, și cu zestre și cu... și... și... cu...

Anita, a sosit «ora bunului rămas!»”

Și revenind în fața casei unde se întîlnea cu Anita, Bastache păși ferm și dîrz, precum își propusese.

Cu toată gravitatea lui de comandă, Bastache era pierdut. Sîngele îi fugise din vine și din obraji; monologul îndelung, pe care-l aiurase pe străzi, ca să prindă curaj, părea că-i supsese orice energie din slabul lui trup. I se păru însă curios că Anita nu se uită uimită la el, cum se uitaseră vreo cîțiva dintre trecătorii întîlniți în cale, cînd scăpa cîte un cuvînt rostit mai tare sau cînd întorsăturile dispozițiunilor lui sufletești în această convorbire imaginară, pe care tocmai o terminase, îi schimbau brusc alura și mersul.

Dar acum începea convorbirea reală.

Și convorbirea o începea Anita. Dumnezeule, dar de ce aerul ăsta plictisit la dînsa și graiul ăsta aspru? Să bănuiască oare cumva? Să-i fi suflat cineva la ureche?... Dar asta e cu desăvîrșire exclus.

— Te asigur că nu te-aș fi așteptat atîta dacă n-aș fi avut să-ți comunic lucruri extrem de importante... la loc...

Pe Bastache astfel de atitudini îl scoteau din sărite. Cum adică? Ce va să zică morga asta și imperativul ăsta? Ah, da! Ba foarte bine... Asta îi ușura lui mult situația... Aha... asta îi da curaj să taie fără milă în carne’ Vie...

— Mda... făcu la rîndu-i, destul de grav și sec. Mda... Și eu aveam să-ți comunic lucruri extrem de importante...

Ea îl privi cu nemărginită milă disprețuitoare:

— Ah, știu, știu, vrei să mă amețești iarăși cu scenele d-tale, cu care m-ai înăcrit pînă acuma... Te rog, scutește-mă... Mi s-a urcat pînă aici... și cu degetul întins orizontal își tăie beregata.

— Daaa?„. Ah... Daaa? V-ați săturat? sări la rîndu-i Bastache, înțepat pînă la os de vîrfurile grozav de ascuțite ale disprețului ei. Daaa? Vi s-a aplecat?... Vă recomand picăturile lui Davila, scrișni, scos din sărite, și se ridică de pe scaun, ca să-și destindă

mînia în pași largi și apăsați.

Ea-l privi cu ură, apoi, tot privindu-l, ochii i se îndulciră și-o podidi deodată un rîs vesel și prietenos...

— Haide, sfîrșește odată cu mutra asta de măcelar înfuriat! îi strigă ea. Mai bine vino lîngă mine și sărută-mă. Am să-ți dau o veste mare...

Bastache se opri clătinîndu-se. Nu. Dispoziția asta nouă a ei nu-i plăcea de loc! Era mai bine cum fusese la început. Ah, nu... cu săruturi, nu...

— Să mă săruți? A, nu, scumpă... pardon, stimată domnișoară... săruturi, nu... Mersi!... Nu mai am nevoie... Mersi! ... Mi-a venit și mie rîndul să mi se aplece...

Își închipui ruptura venind de la dînsa... el facînd pe jicnitul... retrăgîndu-se rănit sufletește și umilit...

Și pe urmă, răzbunarea...

Oh! Era de o mie de ori mai bine așa... Trebuie făcut totul ca s-o scoată din nou din pepeni...

Dar ea s-a apropiat tiptil de dînsul, cum era întors cu spatele, și l-a cuprins ușor cu brațele pe după gît. L-a sărutat lung pe ceafă. Insă el a respins-o cu bărbăție.

— Ți s-a aplecat, nu? a răcnit el, vărsînd flăcări pe ochi. Te-ai plictisit, cum s-ar zice... O, asta le întrece pe toate... Nu... asta pune capăt la toate! Te-a- sigur că le pune. Le-a și pus... Nu, scumpă... stimată... domnișoară... vă asigur că n-aveți să mai fiți plictisită... Orice, dar să știu că necăjesc pe cineva cu prezența mea, cu mișcările mele, cu micile mele obiceiuri — făcu el din ce în ce mai înduioșat de sine însuși — mai bine moartea. Ei bine, doamnă, fiți asigurată; voi îmbrînci, voi da afară în brînci, de aci, de lîngă dumneata, pe acest imbecil care te plictisește... Il voi înhăța de guler — strigă el apucîndu-se de guler — și-l voi duce ca pe-un răufăcător pînă la el acasă, și-l voi scutura zdravăn, și-l voi face, fiți sigură, să-i treacă o dată pentru totdeauna pofta de a vă mai plictisi... Scuzați, doamnă, vă rog foarte mult să scuzați, doamnă... Și izbindu-se cu pumnul în coastă: Hai, idiotule... hai, imbecilule... afară cu tine... cum îți permiți să continui să răpești timpul prețios al acestei nobile, distinse, frumoase persoane? Afară! Afară...

Și-și căra cu nemiluita în coastă, de parcă s-ar fi țicnit subit.

Ea îl mînca din ochi de drag. Și cînd el se îndreptă de-a binelea spre ușă, îl ajunse iarăși și-l cuprinse, de astă dată fără

a-i mai da putința să se miște.

— Stai, stai, prostule... Nu pleca pînă nu auzi vestea cea mare. Și-i strigă în plină ureche, cu șuierul cald al buzelor ei cărnoase: Mă mărit!... Auzi? Mă mărit!

Pe urmă, ca și cînd ar fi simțit că acuma nici nu mai e nevoie să-l ție atît de strîns, îi dădu drumul. Iar el se clătină ușor, ca un obiect lăsat, care-și caută echilibrul statornic.

— Tu... te măriți?

— Da... foarte curînd... mai curînd decît îți închipui... Și dîndu-i o palmă ușoară pe obrazul care se congestionase cu desăvîrșire, îl asigură, rîzătoare: Haide, nu te întrista... Am să continuu să mă întîlnesc cu tine... Astăzi ai fost nespus de drăguț...

— Cu cine te măriți? bîlbîi el, rătăcit.

Dar înainte de a primi răspunsul, i se făcu deodată o lumină vie dinaintea ochilor. Era gata să izbucnească într-un rîs formidabil, să bată din palme și să sară iepurește prin cameră:

— Și eu, și eu... și eu mă însor... Cum s-a nimerit!...

Însă răspunsul ei îl opri de la început:

— Cu un băiat foarte bine... are și ceva avere... dar foarte multe șanse... Și, din cîte am aflat... știi cum seamănă cu tine... la siluetă, la ten... la... ... din cîte ai aflat?!... Hm... va să zică...

În mintea lui Bastache, o legitimă bănuială căzu în zigzag de foc, ca un fulger.

El clipi din ochi și-și țuguie buzele ironic:

— Ascultă, l-ai văzut? L-ai văzut vreodată?...

— Drept să-ți spun...

— Ah, am înțeles, de ajuns! Am înțeles, va să zică... tu, va să... ah... ha, ha, ha...

Dar pentru că ea-l privea cu totul nedumerită, el se opri iarăși și-și țuguie din nou buzele:

— Îmi dai voie să-ți pun o întrebare?

Și se pregăti să ia lucrurile cît mai pe departe, pentru ca să fie cît mai amplă comedia, care era sigur că va duce la finalul bănuit.

Dar ea îi cuprinse capul cu brațele și i-l trase la sîn:

— Bietul meu mititel, în sfîrșit astăzi sînt perfect convinsă de iubirea ta... Astăzi am văzut sufletul tău... tu suferi pentru mine, copilul meu dulce... Ei bine, drăguțul meu, îți făgăduiesc...

— Că ne vom întîlni, nu?

— O, da, dragul meu... Tocmai... O lună de zile însă trebuie să punem capăt întîlnirilor noastre. Acuma nu știu... o lună sau poate mai mult... În orice caz, tu treci într-o lună pe la Păpușica... ea te va ține în curent...

— Ne vom întîlni deci! strigă el plin de fericire și bătînd din palme.

— Tot tu vei rămînea micul meu despot...

— Da?... dar domnul?... domnul?... viitorul?...

— Soțul meu, vrei să zici... Ei bine, nu e cel dintîi căruia i se întîmplă ca soția lui...

— Sărmănelul!...

— Mititelul!

— Dovlecelul...

— E! nu, nu... te rog... Expresii de felul ăsta...

— Ah, da? bun... mă rog... Dar mai înainte, o întrebare... Cine ți l-a găsit pe domnul ăsta?...

— O, o... pețitoreasă, tocmai vreau să-ți spun: e drept că nu ne-am cunoscut...

— De ajuns! De ajuns! în cazul ăsta îmi voi permite să-i spun: Tîmpitul! Idiotul! Caraghiosul! El e! îl cunosc... 99 la sută că-l cunosc... Îl cunosc ca pe mine... E cel mai mare idiot...

— Îl cunoști? Cum îl cunoști?... A, nu, nu... așa nu... Trebuie să fim înțeleși de la început... Nu îngădui...

— Da? Ei bine, îți voi dovedi îndată contrariul. 99 la sută că-ți voi dovedi... ce speță de imbecil e viitorul dumitale... Cocoana Profira ți l-a dat plocon, nu?

— Exact... O cunoști și tu pe coana Profira?

— Pe escroaca asta! Desigur... Crezi că numai pe dumneata te-a păcălit ticăloasa asta?... Crezi că numai dumitale ți-a prezentat astfel de idioți?... Care se lasă duși de nas... și ducînd la altar... În fața altarului sfînt și curat... toate... toate... desfrînatele...

— Ieși! strigă din toate puterile Anita, bătînd din picior,

— Toate haimanalele... toate neruși...

— Afară, ți-am zis...

— Da, voi ieși numaidecît... Mi-e imposibil să mai stau o clipă alături de... Va să zică... așa, nu? Te căsătorești cu el, nu? Cu idiotul, nu? Ca să te întîlnești cu alții, nu? Cu altul... cu amanții, cu toți.., cu toate... secăturile... cu toți derbedeii?... Ha, ha...

Figura Anitei se schimbă deodată. Doamne, în fața ei era un

nebun... Doamne, a înnebunit subit! Nu vezi că nu mai știe ce spune? Cine a pus-o să-i destăinuiască... Dumnezeule... cum va ieși acum din asta?

Doamne, dacă se va isca un scandal?... Și cu toate astea... acum are limpede dovada: cît o iubește, mititelul...

Și plînsul o podidi, și suspinele începură să-i scuture pieptul cu putere.

— Dragul meu, copilul meu... n-aș fi crezut... Ah, Dumnezeule... Pînă acolo? Atît să te coste?...

Iar nebunul urla înainte și o scutura și mai tare decît suspinele de brațul de care o apucase, cu mîna încleștată, cu ochii de smintit.

— Ei bine? Și-acuma vrei să știi cine e nebunul? Cine e idiotul... cine e tîmpitul care era gata să se preteze la această comedie?... Se bătu pe piept cu latul palmei: Uite-l, privește-l, privește-l bine...

— Dumnezeule, cu ce ți-am greșit să mă pedepsești astfel? gemea într-una Anita, neștind ce să creadă, ce să înțeleagă, ce să facă.

— Și... scuipă-l... Scuipă-l, n-auzi? Apoi, îmbrîn- cind-o pînă în fundul camerei: Iată ce poamă nevinovată, cultă și bogată îmi oferea coana Profira.,. Iată cu cine aveam să...

În sfîrșit, Anita s-a dumirit... L-a lăsat să mai urle încă pînă ce furia blestemelor și a insultelor a prins.să sc potolească, apoi, calmă, l-a întrebat:

— Cum, ai angajat și tu pe coana Profira?

— Ah, da, desigur, am angajat-o și eu... Dar acum să aștepte mult și bine...

— În cazul ăsta, poți să fii sigur, dragul meu; femeia asta îți aduce tot ce dorești. Iată ce mi-a adus mie...

Ea se repezi la măsuță, luă poșeta cu mîni înfrigurate și abia izbuti s-o deschidă din graba nervoasă cu care îi jucau degetele. Scoase o fotografie, pe care i-o înălță triumfătoare dinaintea ochilor.

— Îți place? Hai? îți place?...

Dar Bastache se mulțumi să știe că nu e mutra lui acolo...

— A... altul... aa... iartă-mă... dar am înțeles că nu l-ai cunoscut... și... am crezut... adică... am...

— Păi tocmai am vrut să-ți spun: e drept că nu l-am cunoscut... cum să zic, personal... Profira nu face cunoștințe

pînă ce nu se asigură că va fi bine răsplătită și n-are să fie trasă pe sfoară... Dar, în orice caz, îți dă toate amănuntele și, desigur, fotografia... Cum, ție nu ți-a dat încă fotografia?... Sărmănelule! ...

— Cum vezi...

— Vai de el!... Și se speriase că o să-l iau eu pe furiș, mititelul?... Păi cum puteam eu să primesc de la ea o astfel dc ofertă, dovlecelule?...

Monumentul

Patruzeci de ani Costache Constandache a stăpînit orașul. El era conservator, însă asta n-avea nici o însemnătate. Putea foarte bine să fie liberal, conservator-democrat sau, mai pe urmă, averescan, țărănist, socialist or comunist; nu ar fi avut nici o însemnătate. Oricine s-ar fi întîmplat la guvern, Costache Constandache era sigur de voturile concetățenilor săi; S-au străduit unii și alții să-l doboare, s-au încercat ingerințe asupra orașului și mai cu seamă asupra mahalalelor. Mofturi. Cînd veneau alegerile, conul Costache Constandache ieșea cu o cumplită majoritate, în ciuda tuturor suveicilor și tuturor crucilor trase cu creta pe spatele votanților suspecți. Iar pe vremea comisiilor interimare, un om nu mai da pe la primărie. Se lipseau cetățenii de dreptele lor cereri, însă fără Costache Constandache nu vreau să lucreze. Și cu tot aparatul lor polițienesc, cu toți bătăușii tocmiți special de la București, uzurpatorii abia de îndrăzneau să facă vizite electorale pe la marginea orașului. Bătăușii speciali înfundau în acele vremuri de frămîntare — snopiți! — spitalele; iar aparatul polițienesc lucra cu mînă moale; știa doar ce-l așteaptă după alegeri.

Drept aceea se operau mutări tocmai hăt la cellalt colț de țară; dar chiar și funcționarii nou-veniți, după două zile de rățoieli sterpe, o lăsau domol Le intra numaidecît frica la oase, așa cum ar intra frigurile lîngă bălțile putrezite sau reumatismele în cetățile posomorite și cețoase.

Asta se cheamă să ai o popularitate. Iar conul Costache Constandache se făcuse iubit prin nenumăratele foloase pe care le făcuse orașului. Uzină electrică, baie comunală, grădină publică, pavaj, hală, cinematograf comunal, serviciu de pompieri, de gunoi, canalizare, dric elegant cu două clase (clasa I cînd i se puneau patru cai, clasa a Il-a, numai cu doi). Pe urmă, nimeni nu făcea apel la primărie fără ca să fie satisfăcut. Lumea mai bogată: ca să se mai amîne sau chiar să se lase uitată vreo expropriere pentru aliniatul străzilor, ca să se mai puie un felinar în dreptul porței cutăruia, ca să se mai dea vreo cîțiva oameni de la primărie pentru ridicatul vreunui grajd sau pentru vreun prășit la vie, ori pe Ulița Mare să fie doi sergenți, dintre care unul să stea mai mult în fața casei lui conu Ionică Mitran, al doilea om bogat și popular al tîrgului după conu Costache Constandache și care deci putea deveni de temut. Totul se

făcea. Conul Costache împăca pe toată lumea. Avea meșteșugul, arta, arta asta, cum spunea domnul Ionică Mitran.

— Mă credeți, domnilor, că eu n-aș fi în stare să fac așa ceva, declara dînsul cu modestă convingere. Iacă, vă spun eu, cu mine s-ar lua toți cu mîinile de păr...

Pe cînd conul Costache Constandache avea pentru toți un zîmbet, o privire limpede și binevoitoare, o vorbă domoală de încurajare.

— Lasă, mă, că se face. Las' pe mine...

Ei, poate că nu se făcea tocmai-tocmai precum dorea cel cu nevoia. Dar cu ceva tot se alegea.

Barem cu lumea cea măruntă și necăjită conul Costache Constandache era o comoară. Îi răzbea în porumbi toamna, în lemne iarna și chiar în bani vara. Dar cu ce-i cîștiga pe toți erau lemnele. Lemnele primăriei. Zadarnic țipau (cine? veneticii: un fost ajutor de judecător rămas pe-aci avocat, niște colegi de-ai acestuia, dornici de a pune mîna pe visteria comunei, cîțiva profesorași pripășiți de pe-aiurea), zadarnic se văicăreau indivizii ăștia suspecți care treceau în toate partidele, ca să apuce comisiile interimare, că fondurile comunei au secat, că pădurile comunei sînt aproape tăiate, că datoriile comunei au crescut de bate falimentul la ușă.

Conul Costache Constandache surîdea cu superioritate. Pentru că dezmeticii ăștia de opoziționiști mai făgăduiau, întru restabilirea situației, că vor îngriji ca perceperea impozitelor comunale să se facă fără excepție, iar rămășițele să fie strînse fără răgaz.

Rămășițe de cînd? De nu se mai ține minte. Conu Costache Constandache surîdea către conu Mitran și prietenii săi:

— Ați văzut, mă, ce proști sînt? Nici nu știu să facă politică.

Și cu adevărat, cînd cel dintîi guvern nou făcu loc uzurpătorilor în primărie, se pomeniră bieții oameni cu tot felul de fițuici galbene și verzi, în care se scria cît are să plătească fiecare pentru noua stăpînire.

— Proști sunt, mă, făcea conu Costache cu veșnicul lui surîs.

E drept că șleahta adversă băgase de seamă că a făcut-o de oaie cu țidulele casieriei, și pentru prilejul viitor și-au făgăduit să fie mai abili. Dar oamenii știau acum ce-i așteaptă. Căci drept răspuns la toate discursurile înverșunate ale lor, prin care înfierau „abuzurile" conului Costache, acesta se mulțumea să

răspundă placid din ușa cafenelei:

— De, mă, i-auzi, c-am făcut eu abuzuri cu voi,.. Spuneți voi dacă știu ăștia ce trăncănesc...

Sau:

— Bă, v-au mai trimes ăștia țidule înainte de alegeri?

— Nu ne-au mai trimes, coane Costache...

— E... zice că sunt șmecheri... așteaptă acum să treacă alegerile...

— Lasă să aștepte, coane Costache, rînjea cu înțeles poporul.

„...Cu o primărie așa bogată în venituri putem să facem și noi dărnicii... dar nu risipă și jaf!" strigau cu vehemență vrășmașii lui conu Costache.

Dar alegătorii știau ei ce fel de daruri galbene și verzi o să primească. Iar tîrgul cel mare al Rădășenilor era într-adevăr unul din cele mai bogate ale țării acesteia blagoslovite de Dumnezeu. Veniturile lui erau nesecate. Și dacă pădurile lui dăduseră de sfîrșit, în schimb ccle în care securea intrase acum treizeci și douăzeci și cinci, ba chiar și douăzeci de ani, se făcuseră din nou numai bune de tăiat. Dar de lipsa lemnelor putea fi vorba cînd atîta bănet intra în casa comunei de la prăvăliile date cu chirie la ovrei, de la locurile din vale, date în parte la oameni, de la oboarele vestite, ce se țineau săptămînal în tîrg și unde țăranii din împrejurimi erau jecmăniți în lege, în sfîrșit, de la atîtea taxe, lumină, apă, gunoi, prestație, firmă și cîte și mai cîte? Pentru că mințeau cei care susțineau că domnu primar închide dinadins ochii la încasarea dăjdiiior. Închidea, desigur, cînd era vorba de familiile grele ale celor 4000 de înscriși în listele electorale. Dar ia să fi poftit să nu fi fost înscris în listele electorale? Or să te fi simțit că ai trecut de partea veneticilor? ca-ți arăta dumnealui atunci cum se îngrijește un bun edil de veniturile gospodăriei ce i-a fost încredințată.

Încît, ca o vrednică răsplata și ca o dovadă de adîncă recunoștință, către al patruzecele an al părinteștii lui oblăduiri, cei patru mii de păstoriți hotărîră să-i ridice un binemeritat monument. Ideea porni tot de la dezinteresatul și lipsitul de invidie conu Ionică Mitran, puțină vreme după ce consiliul comunal se pronunță în chestia cu licitația noului motor al uzinei electrice. Pentru că domnul primar fusese de părere să se adopte între cele douăzeci și trei de oferte, pe acea apărată cu multă căldură și convingere de conu Mitran, și chiar convinse și

consiliul că acum e rîndul să fie luat în considerare sfatul prietenului său (deși unul din consilieri protesta vehement, încercînd zadarnic să probeze că s-a greșit rîndul). Dragostea îndreptățitului se revărsă asupra conului Costache cum nu se mai văzuse niciodată. Mai ales că pînă și consilierul recalcitrant fusese repede redus la tăcere cu minunatele perspective pe care verva domnului primar știa să le desfășoare dinaintea ochilor bunilor prieteni și cetățenilor săi.

— Omul ăsta e o comoară! răgise de mai multe ori, aprins de îtiduioșeli subite, conu Mitran. Omul ăsta e providența orașului! Omul ăsta merită un monument!

— Omul ăsta merită un monument!

Acesta a fost strigătul hotărîtor, care s-a înfipt întîi ca o revelație, pe urmă din ce în ce mai adînc, ca o obsesie, și apoi ca un imperativ în mințile rădă- șenenilor.

„Monument. Monument. Monumentul lui conu Costache. Se face monument lui conu Costache!

Să dăm toți, fraților, mînă de la mînă pentru monumentul lui conu Costache Constandache. Cît de puțin, dar să dăm toți pentru monumentul acestui mare om, acestui mare binefăcător al comunei. Restul se completează de la primărie!”

Monumentul lui conu Costache Constandache se ridică falnic în mijlocul orașului. În grădina publică din centrul orașului. În dreapta e monumentul lui Alexandru Lahovary, ridicat de conu Costache încă din primele timpuri ale carierei lui politice. În stînga e monumentul rădășenenilor căzuți pentru țara lor în războiul cel mare. La mijloc, locul era rezervat încă de pe cînd trăia regele Caro! I.

— Înțelegi că nu se cade să ridici monumente oamenilor care sunt încă în viață, fie ei chiar regi? spunea conu Costache Constandache.

Dar după moartea regelui Carol, evenimentele se înghesuiră, și monumentul din dreapta o luă înaintea celui din mijloc. Însă asupra locului din mijloc părerile conului Costache se schimbaseră.

— Aici e locul lui Ferdinand cel Leal. Însă, înțelegi, nu se cade să ridici monumente oamenilor care sunt în viață, fie ei chiar regi.

Cînd conul Costache Constandache află ce puseseră de gînd concetățenii săi cu locul din mijloc, se făcu roșu ca sfecla, dar nu

se putu ști din primele clipe dacă de mînie sau de plăcere. Așa că trebui să intervină cu toată autoritatea de care dispunea și cu toată prietenia domnul Ionică Mitran, ca roșeața de pe bucile dolofane ale lui conu Costache să fie numai de plăcere.

În schimb, vorbele lui fură numai de ocară.

— Cum se poate... Ăla e loc pentru regi... nu pentru un nemernic ca mine...

— Lasă, că avem noi destul loc și pentru regi... Îl potoli conu Mitran. Ce, grădina are numai lungime? Are și lățime, nu?... Iar lățimea e cît lungimea aproape... Așa că unde scrie că încap acolo numai trei statui? O să fii dumneata la mijloc, și-o să te punem cu fața la Olt, așa că o să ai acum în față pe Alexandru Lahovary, în spate eroii, la dreapta pe regele Ferdinand și la stînga pe Carol...

— Nu, nu primesc, se arătă îndîrjit conu Costache. Nu primesc.

— Știu care e motivul, replică Ionică Mitran. Pentru că ești în viață...

— Și ăsta! aprobă conu Costache. Dar mai e și altul, cu mult mai puternic...

Asistența respiră ușurată. De argumentul ăsta se speriase ea, pentru că-l știa bine pregătit pe conu Costache în susținerea lui.

— Atunci, care, coane Costache?

— Să mă puneți pe mine la dreapta ori la stînga! strigă cu energie conu Costache... Nu admit, răcni el cu umilință, să stau la mijloc, între regi. Dacă puneți pe regele Carol la mijloc, pe Ferdinand la dreapta și pe mine la stînga, ar mai merge... Nu... Nici așa... regele Carol să nu fie cu fața spre Olt, să fie cu fața spre oraș... Așa da, primesc... Așa ar veni Lahovary în dreapta, eroii în stînga, Ferdinand în față și eu umilul vostru servitor la spate...

Cei de față rămaseră muți de admirație dinaintea acestei severe atitudini... Numai conu Ionică șopti la urechea celui ce-și apăra cu atîta vehemență modestia:

— Rămîi la mijloc și nu duce grijă de regi... că peste o sută de ani, dac-o mai putea orașu ăsta să ridice vreun monument... Însă nu te lăsa și dă-i înainte cu gura... E foarte onorabil din partea dumitale... că noi facem tot ce știm...

Și cu toate protestările energice ale lui conu Costache,

monumentul fu ridicat în mijlocul grădinii publice, pe locul destinat regilor. Dar abia acum putu el să se convingă că rostise odinioară o vorbă cu adevărat mare: Nu se ridică monumente oamenilor în viață. La cîteva zile după ce obrazu-i modest suferi cu abnegație ploaia de laude pe care i le aduse inițiatorii mîndrei sale statui, conu Costache căzu la pat.

Fu o boală lungă, mai degrabă o sleire progresivă a tuturor puterilor, pc care le istovise încetul cu încetul în atîta huzur și-n atîtea călătorii. Și ca o culme a pedepsei pentru toate cele făcute cu voie sau fără voie, Dumnezeu îi păstră numai mințile. I le păstră intacte, încă și mai luminoase decît se bucurase de ele toată viața, ca să vadă întreagă, grozava lui năruire.

Pentru că îndată ce scăpă frînele primăriei, locțiitorul, conu Ionică Mitran, nu mai fu în stare să stă- pînească turbatul galop spre dezastru. Veneticii ridicară capul. Ochi de ură răzbătură din ascunse unghere. Strigăte de mînie izbucniră. Huiet și urlet începu să crească. Și, curios, tocmai acum cei care erau gata pînă mai deunăzi să ia parul de dragul lui conu Costache și împotriva dușmanilor lui, de astă dată tăcură cu toții și așteptară.

— Vezi, nene Costache, ce va să zică poporul... canalia... E ca șarpele...

— Era și timpul, Ionică, grăi slab și înțelept conu Costache. Îmi pare tare rău de voi că n-ați apucat să duceți și voi comuna asta în spate patruzeci de ani încheiați, ca mine... Dar întrucît mă privește, eu mi-am terminat cariera...

Comisii peste comisii veniră, trimese de stăpînire. Verificări peste verificări se făcură. Dar dintru început fu greu să se vadă pînă-n fundul relelor. Dimpotrivă. La prima ochire părea totul bun și la locul lui. Unii mai buni de văz crezură c-au descoperit mare lucru, însă însoțitorii lor, care apucaseră de spuseseră într-alt fel, îi combătură cu toată înverșunarea. Pentru că deasupra tuturor metehnelor sufletești stăpînește atotputernic amorul propriu.

Se petrecură lucruri de tot hazul. Verificatorii începură să se acuze unii. pe alții. Depuseră rapoarte în doi peri și plecară fără să fi stabilit ceva precis, spre marea bucurie a lui Ionică Mitran.

— Cei mai mulți au fost de partea noastră, coane Costache.

— Ce dobitoci! rosti domnul Costache Constandache. Dar pentru că Ionică se uita la el nespus de curios, se grăbi să

adauge: Asta, între noi, știi... Tu însă bate toba înainte și dă-le dreptate celor care ne-au apărat... Bate-ți joc cu strășnicie de veneticii care i-au chemat... Însă tare mă tem, măi Ionică dragă, că dc data asta nu se mai prinde...

— Ne descurajezi, nene Costache...

— Asta între noi, Ionică...

Dar veneticii nu se lăsară. Noi comisii veniră, noi expertize. De astă dată oameni de socoteli, aleși pe sprinceană. Zadarnic țipa conu Ionică Mitran că sunt oamenii veneticilor. Vulgul tăcea și asculta. Iar ca dintr-o cutie de scamator, potlogăriile ieșeau la iveală, care mai de care mai gogonată și mai țipătoare.

— Ce ne facem, coane Costache?

— Mi se rupe inima de voi, dragă Ionică, dar în.— trucît mă privește, mi-am încheiat cariera... Mi-ar fi părut bine s-o fi încheiat mai demult și să văd pe dobitocii ăștia dîndu-mă în tarbacă, he, he, încă pe cînd picioarele mi-ar fi fost zdravene de drum. Aveam eu ceva pus deoparte, și așa de bine ferit, că n-ar fi zărit acolo nici ochi de șarpe. Însă așa a fost să fie... Multe păcate avem și noi oamenii, dar și multe fapte bune am mai făcut unora și altora, încît a zis bunul Dumnezeu: „Lasă-l pe Costache aci unde l-am pus din greșală, pînă la sfîrșitul vieții. Acuma, dacă s-a făcut, s-a făcut...” Și după ce zîmbi mulțumit și senin florilor din tavan, continuă, cu glasu-i stins și liniștit: Cum îți spui, doar de voi îmi pare rău. Mai era destul acolo ca să huzuriți și voi pînă la apusul vieții. Pot spune eu că nu mor liniștit, cînd, cu toate înjurăturile acestora, acum, în pragul veșniciei, am trăit o viață întreagă respectat și onorat de toată lumea? Și care poate fi acela din toți bandiții ăștia ce-mi vin și-mi urlă la ferestre că i-am înșelat căruia să nu-i fi făcut bine? E... dar nu pui la inimă, mă Mitrane... Așa e lumea... n-o s-o schimb eu... și tocmai acum...

Și iar sta și iar se mai gîndea conu Costache.

— He, lasă-i pe dumnealor... Eu, cum, cum o făceam, o duceam bine cu toții... Și eu... și ei... Că ar fi fost păcat, mă, dacă aveai de unde, să nu trăiești bine... Acum să-i vedem ce-or să le facă veneticii... Or să strîngă curelele și or să înece primăria în bănet (dacă nu și-or băga mîinile și ei, prostește, că nu știu cum să și le bage...). Dar să zicem că sunt oameni de treabă și de bună-credință... Unde or să ajungă? Primăria se va face de aur, și toți pîrliții ăștia or să crape de foame... Primăria

va sta cu pîntecul veșnic umflat de aur; tocmai ea, căreia nu-i foame, nici sete...

Conul Ionică Mitran pleca întins, luminat de aceste adevăruri. Dar el nu prea știa să le lămurească, așa cum le primea, mulțimii. De aceea, după ce le în- găima încurcat p-ici, pe colo, fuga înapoi la conu Costache, să le mai dea un polei, nou, așa cum numai el știa să le lustruiască.

Dar conu Costache îl oprea:

— Fii pe pace, Ionică. Nu mai folosește la nimic, nici o frămîntare. Totul e degeaba... Am impresia... ce vorbesc... sunt sigur c-am pierdut partida... Vouă nu-mi rămîne decît să vă dau un sfat părintesc, cum părintește v-am condus toată viața mea. Stîngeți-vă toți și tăgăduiți cu înverșunare; și unde s-o găsi spărtură, dați vina pe mine... Vă dezleg pe toți... Aruncați jos din spate dragostea ce-mi purtați... Vă dezleg, ai auzit? Pe unul să nu-l mai aud că-mi ia apărarea... Aruncați totul pe mine... și eu vă voi apăra pe toți, luînd tot ce-or găsi ei rău acolo asupra mea...

Așa grăi conul Costache Constandache, și un luciu nou pîlpîi în ochii lui obosiți și sticloși; luciul abnegației și al sacrificiului. Iar bunii lui tovarăși plînseră amarnic de jertfa lui nebunească și-l ascultară. Iar mai vîrtos plînseră cei care luaseră mai înaintea sfatului, pe ascuns și prin șoaptă.

Cînd toate vinile pămîntului căzură asupra lui conu Costache și cînd acesta luă asupra lui totul, vulgul profan n-a putut desprinde, cum de altminteri era și de așteptat măreția gestului. El se năruí tot pe casa lui conu Costache, gata s-o dărîme din temelii și s-o facă una cu pămîntul. Conu Costache ar fi zîmbit prietenește primei cărămizi care i-ar fi căzut în cap. La șaptezeci și ceva de ani...

Dar casa lui conu Costache, mai ales de cînd începură mărturisirile, era acum ca și ferecată. Așa bolnav cum era, cu picioarele de gelatină, era cu neputință să-l mute în altă parte; în schimb, numărul sentinelelor din jurul casei lui era destul de impozant ca să ție mulțimea în respect.

Așa că aceasta se mulțumea să se oprească în grămadă compactă dinaintea ferestrelor și să urle frenetic:

— Banditule! Hoțule! Tîlharule! Ne-ai mîncat avutul! Ne-ai jefuit! La pușcărie cu tine! La moarte!

Dar pentru că sentinelele îi priveau printre baionetele lucii, în

imobilitatea lor mîndră, mulțimea obosea.

— La oase! striga în cele din urmă drojdia orașului și pleca apoi să mănînce...

Iar conu Costache Constandache era necăjit la culme auzind toate acestea, că nu distingea glasul lui conu Ionică Mitran, căruia îi dăduse ordin expres să conducă aceste manifestații. Printr-un om de legătură îi reînoi ordinul.

Dar zilele următoare îi aduse aceeași nemulțumire. Pînă într-o seară, cînd prinse glasul celui mai iubit dintre consilierii săi luînd cuvîntul și declarînd:

— Fraților, pentru că nu ne rămîne să ne răzbunăm altfel contra omului ăstuia, să-i dărîmăm monumentul!

Propunerea fu primită cu un huiet infernal de răgete.

Conu Costache se mulțumi și cu atîta. Însă pe Mitran n-avea să-l ierte niciodată pentru neascultarea lui.

Dar cînd mulțimea, scoasă din fire, ajunse vociferînd în fața monumentului, spre marea ei deznădejde se poticni acolo de pieptul de fier al unui pluton de soldați. Vrînd-nevrînd, veneticii din fruntea comunei trebuiau să salveze ce mai rămăsese din avutul primăriei. Revizuitorii gestiunilor puseseră totul sub pază și-i declaraseră răspunzători de cele mai neînsemnate abateri. Astfel, vrăjmașii cei mai înverșunați ai lui conu Costache Constandache ajunseră să apere cu îndîrjire frumosul său monument.

Dar nici mulțimea nu se lăsă mai prejos. Ea dorea și ea, ca toate mulțimile, mica ei satisfacție. Astfel, veneticii se făcură purtători ai „legitimei dorințe a masei” la mărimile din București. Urmarea fu că gărzile se îndoiră și comisia interimară primi

observații aspre și amenințări de înlocuire, deoarece „încurajase prin atitudinea și slăbiciunea ei instincte sălbatece de răzbunare fi porniri spre rebeliune, penate de art. 86 fi urm. c. p.”. Era doar o mare operă de artă, făcută în străinătate, cu bani mulți și grei.

Cînd mulțimea întărîtată află despre drastica dezaprobare a celor de la București, scandalul ajunse de neînchipuit. Se dădură adevărate asalturi în contra monumentului, dar soldații se țînură bine. De altfel, cît domni soarele deasupra lumii, luciul oțelului de la arme fu o continuă „legiuită somație”, ținînd necontenit departe pe cei mai îndrăzneți. Răfuiala pro- priu-zisă avu loc

doar între răzvrătiți și aținătorii lor de pînă ieri, care, pentru a-și feri pielea, trebuiră să țipe, să amenințe, să spumege... În contradictoriu...

Cînd se lăsară umbrele serii, tuturor le veni foame de lup, mai mult și mai degrabă decît se așteptau, din pricina atîtei energii cheltuite. Și plecară spre casă, unii de unul singur, alții în grupe, cîntînd:

La arme cei de-un neam și cei de-o lege...

Sau:

Hai leliță-n deal la vie,
Hai, leliță, hai,
Să culegem razaehie...

Grupul cel mai intransigent și mai furios se opri dinaintea ferestrelor conului Costache, făcînd să zor- năiască geamurile ca de cutremur de puterea fără seamăn a vibrațiilor atîtor răgete.

Conu Costache închise ochii plictisit și vădit dezgustat că fusese brusc întrerupt din gîndurile plăcute și din amintirile în mijlocul cărora vroia să moară.,. Oricărui om condamnat la moarte i se mai împlinește o ultimă dorință. Atîta drept are și el. Să nu mai fie turburat din gînduri. Atît. Nimic altceva.

Tocmai se vedea, la Roekenbaur în Grinzing, la „Heuriger", cu roșcata Suzi pe genunchi, acum treizeci și cinci de ani, cînd plecase pentru prima oară la Viena și spre alte orașe europene, ca să vadă la fața locului realizările marilor edilități. Lăutarul cînta în falset, ciupind ușor strunele, în vreme ce lumînarea discretă arunca palori ciudate în părul sălbatec al înfocatei vieneze...

— Ce mai vreau, ce mai doresc? întrebă el abia auzibil, zguduit din visuri, pe doctorul care-i prepara ultimele injecții.

— Au vrut să-ți dărîme monumentul și i-au pus pe goană... Acum urlă de neputință...

— De ce nu i-au lăsat, frate, să-și facă voia?.„ Aveau tot dreptul... E-a lor... Ei l-au făcut... Să-l dărîme, să-l dărîme...

Moartea a trecut, în sfîrșit, și pe-aici. A fost de-ajuns ca aripa ei neagră să atingă în treacăt orașul, ca toate patimile să tacă pe loc.

— Mi se pare că n-au avut dreptate cu conu Costache... De ce nu ne-au lăsat să-i dărîmăm monumentul dacă n-a fost nimic de capul lui cît ne-a cîrmuit? I-am amărît degeaba zilele sfîrșitului...

— Am fost niște păcătoși… Cît ne-a condus el, cu toții ne-am ales cu cîte ceva… De bine, de rău, o duceam cu toții bine… Dar de la ăștia ce-avem? Numai biruri și amărăciuni…

— Toată ziua bate toba casierului prin mahalale… Și noi ne-am pornit tocmai asupra lui, care se punea pieptiș pentru noi în fața tobei…

— Mare nelegiuire am făcut, oameni buni. Cît bine ne-a făcut el nouă și cum l-am răsplătit… L-am băgat în mormînt cu lăcrămile pe ochi…

Dar vorbeau astfel cei care nu puteau să răzbată prin cortegiul cu lățime dc fluviu, ca să vadă figura zîmbitoare a lui conu Costache, întins în dricul clasa I (cu patru cai), pornit pe ultimul drum…

Poate încă visa pe vieneza Suzi…

Cu toată frumoasa înmormîntare, cu toate discursurile ca de întrunire publică, rostite în fața falnicului monument, de retractare sau de veștejire, cu tot regretul profund al celor ce l-au condus la groapă, Ionică Mitran tot nu s-a arătat mulțumit, după șapte ani, cînd împrejurările l-au adus pe el, acum, în fruntea comunei. Ionică Mitran a făcut atunci un parastas cum nu s-a mai pomenit nici pe vremea domnilor voievozi. Se spunea „parastasul reabilitării”, deși conu Costache se reabilitase de mult prin amintirile minunate despre dînsul (despre „simpatica lui persoană”, cum se zicea), care adiau necontenit de dincolo de moarte spre cei de dincoace. Ș-apoi monumentul lui, admirabilă operă de artă, sta din ce în ce mai netăgăduită dovadă că nu mai fusese primar ca el în tot cuprinsul României.

Iar conu Costache Constandache rîdea și-acum cu rîsul lui bun și larg și care de astă dată se lărgise pînă la urechi. Rîdea într-una, cum l-au văzut cei puși să-l dezgroape, pentru a-i face din marmoră și din bronz un mormînt astfel cum cu adevărat merita un om ca dînsul.

Filodor

Jean Filodor. Jean Filodor din Calafat. Vestitul. Atoatocunoscătorul. Omul care a trecut prin toate.

Să stai cu el de vorbă, n-ar mai sfîrși zile întregi, sau mai bine zis n-ar mai obosi zile întregi tot povestind. Ce? Tot ce vrei! în orice domeniu dumnealui are o părere; la orice meteahnă — un remediu; la orice întîmplare — o amintire. Ah, amintirile lui Jean Filodor! Dacă ai sta să le înnozi una de alta, nu te-ai dumeri cîtuși de puțin cînd a fost timp să i se întîmple atîtea. Întocmai ca șiragul aventurilor lui Sherlok Holmes, atribuind fiecăreia din împrejurările prin care a trecut Jean Filodor, cu destulă bunăvoință, numai cîte-o jumătate de zi, și ai ajunge la cifre fantastice. Îți vine să crezi că omul ăsta a trăit 300 de ani.

Dar ce-are a face? 300, 200 sau numai 54, cît pretinde el că are încă de acum vreo patru ani... face să-l asculți. Nenea Jean Filodor are ce povesti, pentru că știe să povestească. Să-l auzi numai sugîndu-și dinții — asta, în orice caz, e mult [mai] preferabil stropitului necurmat ou spută pulverizată a majorității vorbăreților — să-l auzi însoțindu-și vorbele de cîte-un: „Phii!... Extraordinar!... Fain!... Extra!...

Th! Ce mai, domnule!... Nemaipomenit!...” și nenea Jean te-a și convins. Ăsta e darul lui, te convinge, și dacă te-a convins, este ca și cum s-ar fi întîmplat cu adevărat cele ce ți-a spus.

Uneori lui nenea Jean îi place să povestească de mai multe ori același lucru. Astfel, am avut prilejul să constat că variantele povestirilor lui nu sunt tocmai- tocmai prea deosebite.

În orice caz, examenul de polițist pe care l-a trecut în fața cneazului Moruzi și care l-a adus de-a dreptul poliței clasa I la Rădășani a ieșit leit la fel din toate cele vreo treizeci-patruzeci de povestiri ce mi le-a spus despre el...

— Uite, parcă mă văd. Eram șapte scoși la părete, glăsuiește nea Jean. Examen, nu glumă. Ăilalți morfăiau în bănci. Unii aveau și cărți... Dar ce să faci cu cărțile la întrebările pe care le punea cneazul... Phii!.. om, domnule, nu glumă!... Și pe vremea aia nu mergea cu cărți... He!... așa știu și eu... Înveți în carte și pe urmă te duci și turui la profesor lecția învățată ca papagalul... Atunci, domnule, nu erau școli și profesori...

— Cum, nea Jeane, se poate să spui dumneata așa ceva?... Că doar n-oi fi dat examenul pe vremea lui Caragea...

— Caragea, Necaragea... La poliție nu era școală, domnule...

La poliție te prezentai așa... Răspundeai, bine... Te pricepeai, vreau să zic, la ce te întreba ăla? Bine... Nu?... curățenie... Nu mergea cu fleacuri!...

Nea Jean își mai sugea o clipă dinții, apoi se repezea:

— Cum spun, eram șapte!... Litera F. ...

Eu veneam întîiul. Dar a luat-o din capul ălălalt. Răposatul Niță Gherman venea al patrulea... La ăsta se uita cneazul mai cu atenție, pentru că era și avocat...

Dăduse examen de avocat la Slatina, cum era pe-atunci...

Eu, ca mai modest, nu aveam nici o patalama... Cînd m-a întrebat de așa ceva, i-am retezat-o scurt, cît era de cneaz:

„Eu sunt de la Calafat!" atîta i-am răspuns.

Hm!... era greu al dracului! examen, nu glumă!

Niță Gherman, cu diploma de avocat; aialalți toți, cu proptele; numai eu — de la Calafat.

He! dar ia să vedeți... Se puneau ei cu Filodor?... I-am făcut praf!... Phii!...

Se gîndește cneazul, își trece mîna prin barbă, își rotește ochii în tavan cum să ne înfunde mai zdravăn...

Aa!... era om, domnule, ăla... Phii)... să-l fi văzut numai!... Nemaipomenit!... Ţţţţţ L. fain om!... grozav!... Doar văzîndu-l cum se gîndește, te treceau fiori... Îngălbenisem... Ce temă ne-o da? ne gîndeam. Pe răposatul Niță îl apucase bîțîiala cît era el de avocat...

Phii!... ce mai om, domnule!...

În sfîrșit, își mai mîngîie cneazul barba de trei ori, și unde începu colo cu glasul lui îndesat:

„Ia să spuneți dumneavoastră: Ești de serviciu pe stradă... Acoperișul unei case ia foc... Dai să intri... și pe gang îți iese înainte un cîine cu un cap de om în gură... Ce faci?"

Phii!... temă nu glumă...

Ce faci? Pe unde scoți cămașa?... Bine, înțeleg, focul... Scoți țignalul și dai semnale de foc... La asta ar fi răspuns și un vardist... Dar ce faci cu cîinele și cu capul de mort? Așa e!... Temă, domnule... Phii!... om, domnule... cneazul, phii!...

Întrebă, cum spun, de la coada rîndului... Ăl dintîi care venea acolo, nimic... Tăcere... Al doilea, mîlc... al treilea, hîr... răposatul Niță, Dumnezeu să-l ierte... mîr... Ăilalți doi, c-o fi, c-o păți... Aș!... Nimic!.. Prostii... Vine rîndul meu...

„Ia spune dumneata, Filodor de la Calafat..."

Am tușit, am înghițit și am început: „Dacă se aprinde un acoperiș, dăm semnal de foc și pătrundem înăuntru; dacă ne întîlnim pe gang cu un cîine cu un cap de mort în gură, lăsăm un sergent la foc și eu mă iau după cîine...”

Scurt... cneazul... ce să vă mai spun... Încîntat... „Filodor, Filodor... Vino să te pup...”

Vă jur pe copiii mei... Phii!... Ce mai, domnule... Întrebați pe răposatul... pe, vreau să zic... pe Niță Gherman...

— Păi dacă e răposat, nea Jeane?...

— Păcat că nu l-ați apucat să vă povestească el... Phii... A fost ceva grozav... cneazul... „Filodor... Filodor... phii,.. bravo, băiete... ești admis, poți să pleci... Așa răspuns vreau! phii... poți să pleci... Polițai clasa I de-a dreptul”.

Am salutat grav: „Trăiți domnule prefect...” Și am ieșit cu capul sus. A... nu mă umileam.

He... he... Răposatu Niță și cu ăilalți au rămas acolo, ca să le mai puie întrebări... Eu... pînă seara aveam numirea la buzunar... Polițai de-a dreptul, clasa I, la Rădășani...

M-a cerut satrapu... Dimulescu... Spaima județului... „Mă, să-mi dați p-ăl care o ieși mai bine la examen...” înțelegeți dumneavoastră, nu puteau să-i dea orice terchea-berchea lui Dimulescu...

Nea Jean Filodor este un entuziast. Vorbește totdeauna de sine și de ai săi cu o bunăvoință și o admirație ale căror hotare s-au mutat la infinit. Astfel, caii lui sunt cei mai iuți de pe lume, cîinii lui — cei mai mîmoși, copiii lui — cei mai isteți, și să te ferească Dumnezeu să mănînci vreo bătaie de la dînșii.

Cel mai marc, Licuță, un flăcăiandru, s-a născut cu așa atribute bărbătești, că e un adevărat fenomen...

— Phii, să vezi, domnule, și să nu crezi...

Dar nea Jean, he... cînd era tînăr... he-he... a avut cîntecul lui...

— Și acum eu nu mă dau pe mulți... Însă acum treizeci și doi de ani, după ce mi-am isprăvit armata și am dat examenul de polițai... phii... Ce mai dame, nene!... Dar cînd făceam armata... Aoleo, mamă, Doamne... n-am păr în cap..»

Nea Jean are o familie numeroasă, iar soția lui aparține unei familii și mai numeroase. De aceea nu e de mirare dacă la dînsul ai să găsești, mâi ales în zile de sărbătoare, mese întinse și

ziafet.

Dar pot să fie și treizeci de comeseni, pot să fie ei din familie sau străini, la mesele lui nea Jean numai el are cuvîntul.

La o astfel de masă, bogată mai ales în hors d'oeu- vre-uri și băcănie, în mastică de Hio și-n vinuri pe care nea Jean — deși avea o viișoară la marginea tîrgului — pretindea că le-a adus direct din Corint (avea nespusă slăbiciune de tot ce era grecesc, și predilecția asta era de bună seamă în strînsă legătură cu sonorul său nume de familie), am ascultat pentru a cincisprezecea oară, dacă nu mă înșel, povestea descălecării lui în Rădășani, cu firmanul de polițai clasa I în buzunar.

—...Cînd am sosit aci, toată lumea nu mai vorbea de altceva... „A venit Jean... Jean Filodor... Phii! I-ai văzut, soro, mustața (nea Jean își răsucea mîndru mustața căruntă, dar care, la vremea ei, făcea de bună seamă furori, precum ne asigură dînsul)?... I-ai văzut, dragă, nasul lui clasic?... Phii!... I-ai văzut, soro, ochii lui negri ca mura?" (Ochii lui nea Jean privesc cruciș, dar poate că pe vremea aceea, cine știe?...)

În sfîrșit, ce mai ala-bala, femeile toate cu ochii după mine, domnișoarele mă urmăreau, cocoanele mă invitau, bărbații mă pizmuiau și chiar mă spionau, dar n-aveau ce face... Polițai clasa I!... Phii!... Întrebați pe...

— Răposatul Niță Gherman! răspundeau în cor numeroșii săi cumnați, care nu se mai săturau de poveștile lui nea Jean, îl provocau să le povestească pentru a cine știe cîta oară oricărui nou-venit și se amuzau de ele într-un chip atît de zgomotos, că nea Jean, nedumerit un moment, își răsucea pe urmă satisfăcut mustața lui vestită, cu care odinioară băgase damele Rădășenilor în draci.

— Ce răposat?... Ce Niță? îi lămurea nea Jean, aci de față. Astea să vi le spuie Atena (Atena era sora lor mai mare și nevasta lui nea Jean), să vă spuie ea, că pe vremea aia era, de, domnișoară, și pe toate le-am întors cu vorba... dar cu ea, de... am luat lucrurile pe foaia ailaltă... am luat-o în serios...

Cocoana Atena, femeie zdravănă și puțin zîmbitoare, se încrunta întotdeauna cînd nea Jean se întrecea cu poveștile și mai ales cînd printre comeseni se găseau și oameni străini de familie. Dar nea Jean băga de seamă morocăneala ei numai cînd ajungea la capitolul cu femeile.

De aceea, el era convins că numai acest capitol îi produce

amărăciune, drept care, îndată ce amintirile lui ajungeau aci, făcea cu ochiul spre noi și spre dînsa și ne îndemna mutește s-o privim pe furiș...

— „A venit Filodor... A venit Filodor...”, continua dînsul. Toate cocoanele nu mai aveau altceva pe buze. Pînă cînd s-a auzit la Dimuleasca... Phii, domnule... Dimuleasca... Coana Poldi!... phii! ... franțuzoaică, n-ați apucat-o voi... Femeie mare, voinică, pff... nobilă... gravă... neam mare. E... i-a ajuns și ei la ureche: „A venit Filodor...” „Aha, a venit! a spus coana Poldi. Bine c-a venit... Va trebui atunci să se prezinte și aici, la curte”... Dorința coanei Poldi era poruncă...

Cine era Dimuleasca pe vremea aia?... Phii!... Ei bine, pe altul l-ar fi impresionat lucrul ăsta și, gara, a doua zi ar fi fost la curte: „Săru’ mîinile, coană Poldi. Îmi dați voie să mă prezint, Jean Filodor, polițai cl. I, numit de-a dreptul pentru răspunsurile la examene...” și poc din călcîie, militărește.

V-ați găsit!... Eu, și să mă ploconesc!... Jean Filodor să se ploconească!... Nimic... Nici nu m-am urnit... Vorbe peste vorbe, ștafete peste ștafete... eu, nimic... și lumea înainte cu gura, că ce mustăcioară are Jean Filodor, că ce nas clasic, că ce mai ochi...

Nea Jean își mîngîia mustața cu aceeași fericire cu care mintea lui mîngîia acum amănuntele amintirii plăcute. Nea Jean surîdea:

— Ei, ce credeți că s-a întîmplat atunci, dragii mei?... Ce credeți c-a făcut Dimuleasca?... Nici una, nici două, a dat poruncă să se înhame caii la trăsură... patru cai înaintași... phii! ... caii negri ai lui Dimulescu și cupeul ăla de lac... phii!... cumpărat de la Viena...

Și dă vizitiul bice cailor... Phii! ce mai vizitiu!... era numai în găitane și pocnea biciul de opt coți de se auzea peste Olt... A venit Dimuleasca la poliție de-a dreptul... să n-am parte să mă mișc de-aici dacă n-a venit la poliție. „Care e Filodor ăla, frate, de vorbește toată lumea de el?...”

Aci, povestirea lui nea Jean fu întreruptă de cîteva cuvinte ale soției sale, pe care nu le auziră decît vecinii ei de masă, însă urechea fină a lui nea Jean le prinse din zbor.

O! Doamne, și să te fi ferit Dumnezeu să întrerupi pe nea Jean sau să-l contrazici în focul povestirii. Se prefăcea în leu, nu altceva... Ochii îi creșteau, mustața lui cea frumoasă, acum

căruntă, se burzuluia ca o perie de cuie, iar nasul lui clasic se transforma în plisc de acvilă. Uita pe toți din jurul lui și lovea cu pumnul în masă de zdrăncăneau farfuriile și tacîmurile, de parcă erau șrapnelele din război...

— Ce i-a zis? Ce i-a zis? întrebau comesenii în șoaptă pe vecinii respectivi.

Dar cînd bolboroselile încetară și mînia găsi sfîrșit în gîtul întins și încordat peste fire, loc de ieșire și grai articulat, chiar nea Jean ii lămuri pe toți:

— Spun minciuni, ai?... Eu spun minciuni?...

Și aci începu o enumerare bogată și neîntreruptă de lucruri sfinte și bisericești.

De bună seamă, auzind astfel de vorbe grave, noi, cei străini, înlemnirăm în adevăratul sens al cuvîntu- lui, dar cei din numeroasa familie a soției lui nea Jean ascultau îngăduitor și priveau surîzînd spre mămița lor — soacra lui nea Jean — la cele sfinte ale căreia se refereau toate imprecațiunile celui înfuriat. Mare minune! Coana Sevasta, însăși, zîmbea și ea.

Și nici n-ar fi putut face altfel... Pentru că îndată ce nea Jean se mai potoli, omul de lume din el îi aminti că a săvîrșit o necuviință. Și corect se întoarse către coana Sevasta cu aceste politicoase cuvinte:

— Pardon, mămiță!

Nea Jean nu mai putu să povestească mai departe; de parcă întreruperea nesocotită a soției sale i-ar fi distrus însuși izvorul amintirii, așa cum întrerupînd un poet din visurile lui îi astupi, pe vecie și necugetat, unul din prețioasele izvoare ale creației lui. De aceea, necazul legitim nu se potoli cu una, cu două, ci mai avu cîteva răbufneli. Fiecare se termina cu apelul cuvenit spre cele sfinte ale soacrei sale, și fiecare apel în parte era de astă dată urmat riguros de politicoasa scuză: „Pardon, mămiță!”

Spre norocul celor de față, pentru care scena devenea din ce în ce mai penibilă, în ușă, înalt cît ea, își făcu apariția, ca trimis de Dumnezeu, conu Alexe Cosîmbeanu, nenea Alexe, cum îi ziceam cu toții, prietenește, acestui bătrîn voinic și simpatic, cu respect de cele vechi și cele sfinte și cu drag de pahar și de cei tineri.

Cu nenea Alexe, tovarăș vechi de drăcii al lui nea Jean, amintirea acestuia, renăscută ca prin farmec, își făcu din nou punte în mult necunoscutul și inepuizabilul trecut. Așa că,

văzîndu-l din nou în ale lui, comesenii vrură să-l aducă înapoi la povestea întreruptă. Dar, ciudat, Nea Jean nu-i auzea cu adevărat, sau, Doamne, se făcea că nu-i aude?

Comesenii, nădăjduind că-i fac plăcere și de-aia se lăsa atîta rugat, nu se dădufră] nici ei bătuți...

— Zii, nea Jeane... cum a fost cu Dimuleasca...

— Coana Poldi...

— Ajunseși cînd a venit la poliție..

Oare pe nea Jean e gata să-l lovească damblaua de s-a umflat și s-a învinețit astfel la față?...

—...Cînd a venit Dimuleasca la poliție să-l caute pe Jean? sări în locul povestitorului dinainte vocea cea groasă a lui nea Alexe... Și pe-asta le-ai povestit-o, mă?...

— Ai fost și dumneata de față? întrebară ascultătorii, privind cu admirație pe nea Jean, ale cărui isprăvi trecute se adevereau astfel într-un mod neașteptat. Și ochii celor mai mulți se întoarseră mustrători spre coana Atena.

— He, cum să nu fiu de față... oftă prelung conu Alexe... O! Doamne, cît de repede au trecut toate!... Eu eram atunci comandant de sergenți... El era mai mare decît mine...

— Poliței clasa I... complectarăm noi, cu admirație.

— Ba dă-l dracului! făcu conu Alexe. Nici n-a fost la Rădășani polițai vreodată,.. El era subcomisar clasa a III-a, Niță Gherman ne era șef... tot subcomisar, dar de-a doua...

Capetele ascultătorilor intrară în farfurii...

— Bă, da' ți-a ars vreo cîteva Dimuleasca, parcă te văd și acum, cu obrajii roșii, după ce-a plecat... Strașnică femeie, ce crezi?... Parcă și ea era prefect, ca bărbatu-său. Or de ce te-a bătut, mă? Așa... că nu te-ai dus să surprinzi vitele oamenilor pe moșie... Așa, așa... că tu i-ai bătut la secție pe ei, pe țărani, dar vitele au scăpat... Hm!... și ei vitele îi trebuiau...

Pe obrazul de ceară al lui nea Jean se aprinse puțină culoare:,

— E... abia se auzi ca din mormînt vocea lui, care tuna pînă mai adineaori. Ce știi tu? Tu crezi că pentru vite mă aștepta ea? ...